

שבוע פרשת דברים - שבת חזון

(12 - 18 July 2026)

כ"ז תמוז - ד' מנחם-אב תשפ"ו

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּנּוּ אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִגְגָךְ וְתִירֶשֶׁךְ וְיִצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׂדְךָ לְבַהֲמֹתָךְ, וְאֶכְלָתָ וְשִׁבְעָתָ: הַשְׁמִירוּ לָכֶם בֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסִרְתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה אַף יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשְׁמִימִים וְלֹא יִהְיֶה מִמֶּנּוּ וְהֶאֱדַמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאֶבְרַתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם: וְשִׁמְתֶם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרְתֶּם אֹתָם לְאֹזֶת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטָפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדָבָר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשִׁכְבְּךָ, וּבְקוּמְךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְתֶת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְׁמִימִים עַל הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כִּנְפֵי בְגֵדֵיהֶם לְדִרְתָּם, וְנָתַנּוּ עַל־צִיצִית הַכִּנֹּף פִּתִּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהִיִּיתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִמִּצְרָיִם מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקִּבְל עָלִי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָה לְרַעְדָּ בְּמִוֶּדֶ: מַצְוָה לְהִתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחְרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תְּהִלִּים כְּפִי שְׁמִתְחַלֵּק לִימֵי הַחוּדֶשׁ. יְהִי רָצוֹן מִלְפָּנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵינוּ אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיכְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹךְךָ: אֵךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחַיְתָּה בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקימורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבַבְךָ, וּבְכָל נַפְשְׁךָ, וּבְכָל מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבַבְךָ: וְשָׁנַנְתָּם לְבִנְיָךְ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשִׁכְבְּךָ, וּבְקוּמְךָ: וְקִשְׁרְתָם לְאֹזֶת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטָפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שִׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתֵי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוָּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכה

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת הַבְּמִתִּים בְּיָד כְּהֹר־צִיּוֹן לֹא יִמּוּט לְעוֹלָם יֵשֶׁב: כִּירוּשָׁלַם הָרִים סָבִיב לָהּ וַיֵּי סָבִיב לַעֲמֹז מַעֲתָה וְעַד־עוֹלָם: ג כִּי לֹא יָנוּחַ שִׁבְט הָרָשָׁע עַל גּוֹרֵל הַצַּדִּיקִים לְמַעַן לֹא־יִשְׁלַחוּ הַצַּדִּיקִים | בְּעוֹלָתָהּ יָדִיהֶם: ד הִיטִיבָה יְיָ לַטּוֹבִים וְלִישָׁרִים בְּלִבּוֹתָם: ה וְהַמַּטִּים עָקֵלְקָלוֹתָם וּלְיָכֶם יְיָ אֶת־פְּעָלֵי הָאֵוֹן שְׁלוֹם עַל־יִשְׂרָאֵל:

קכו

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת בְּשׁוּב יְיָ אֶת־שִׁיבַת צִיּוֹן הָיִינוּ כְּחֻלָּמִים: ב אֲזַי יִמָּלֵא שְׂחוֹק פִּינוּ וְלִשְׁוִנֵנוּ רִנָּה אֲזַי יִאֲמְרוּ בְּגוֹיִם הַגְדִּיל יְיָ לַעֲשׂוֹת עִם־אֱלֹהִים: ג הַגְדִּיל יְיָ לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ הָיִינוּ שְׂמֵחִים: ד שׁוּבָה יְיָ אֶת־שְׁבִיתֵנוּ כַּאֲפִיקִים בְּנִגְב: ה הַזֹּרְעִים בְּרִמְעָה בְּרִנָּה יִקְצְרוּ: ו הַלֹּזֵךְ יִלָּךְ | וּבָכָה נִשְׂא מִשְׁדֵּ־הַזֶּרַע כֹּא־יִכּוּא בְּרִנָּה נִשְׂא אֱלֻמָּתָיו:

נקודות משיחות קודש - מזמור קכה מתוך "תהילות מנחם"

ד - הטיבה הוי' לטובים

הגישה ללימוד תורה

א. איתא במדרש²⁸ עה"פ "יכוא טוב ויקבל טוב מטוב לטובים. יכוא טוב - זה משה, שנאמר²⁹ ותרֹא אותו כי טוב הוא. מטוב - זה הקב"ה, שנאמר³⁰ טוב הוי' לכל. ויקבל טוב - זה התורה. שנאמר³¹ כי לקח טוב נתתי לכם. לטובים - אלו ישראל, שנאמר הטיבה ה' לטובים".

מאמר רז"ל זה איתא גם במסכת מנחות³², אלא ששם הובא ענין זה בהמשך לכמה ענינים דומים: "יבא אדיר ויפרע לאדירים מאדירים יבא אדיר זה הקב"ה. . . לאדירים אלו ישראל. . . יבא ידיד בן ידיד ויבנה ידיד בחלקו של ידיד ויתכפרו בו ידידים. . . לידיד זה הקב"ה. . . ידידים אלו ישראל. . . יבא טוב ויקבל טוב מטוב לטובים. . . יבא זה ויקבל זאת מזה לעם זו, יבא זה זה משה. . . ויקבל זאת זו התורה, דכתיב³³ וזאת התורה אשר שם משה, מזה זה הקב"ה, דכתיב³⁴ זה אלי ואנוהו, לעם זו אלו ישראל, שנאמר³⁵ עם זו קניית".

המשך בעמוד 186

(28) תהלים כאן.

(29) שמות ב, ב.

(30) תהלים קמה, ט.

(31) משלי ד, ב.

(32) נג, ב.

(33) ואתחנן ד, מד.

(34) בשלח טו, ב.

(35) שם, טז.

מפתח

אגרות קודש

עמודים: 181, 196, 226,
227, 246, 247, 256

לקוטי שיחות

שבת חזון, כרך כט / 50
דברים, כרך לד, א / 57

התוועדות

ערב ר"ח מנחם-יאב
ה'תשל"ה / 19
ש"פ דברים, שבת חזון
ה'תשל"ה / 28

מאמר

ד"ה ציון במשפט תפדה
ה'תשל"ה / 5

הוספות

לימוד יומי על פי תקנת רבותינו נשיאנו

חומש	תניא	היום יום	רמב"ם שלושה פרקים	רמב"ם פרק אחד	רמב"ם ספר המצוות
ראשון / 67	ראשון / 91	ראשון / 103	ראשון / 110	ראשון / 164	ראשון / 182
שני / 71	שני / 92	שני / 103	שני / 117	שני / 165	שני / 182
שלישי / 74	שלישי / 93	שלישי / 103	שלישי / 125	שלישי / 168	שלישי / 182
רביעי / 78	רביעי / 95	רביעי / 104	רביעי / 133	רביעי / 171	רביעי / 183
חמישי / 80	חמישי / 96	חמישי / 104	חמישי / 139	חמישי / 173	חמישי / 184
שישי / 84	שישי / 97	שישי / 104	שישי / 147	שישי / 176	שישי / 185
שבת קודש / 88	שבת קודש / 100	שבת קודש / 104	שבת קודש / 154	שבת קודש / 178	שבת קודש / 185

לימוד מחולק לפי ימים

משנה	גמרא	שולחן ערוך הרב
ראשון / 189	ראשון / 198	ראשון / 229
שני / 190	שני / 202	שני / 229
שלישי / 191	שלישי / 206	שלישי / 229
רביעי / 192	רביעי / 210	רביעי / 230
חמישי / 192	חמישי / 214	חמישי / 230
שישי / 194	שישי / 218	שישי / 231
שבת קודש / 195	שבת קודש / 222	שבת קודש / 231

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

אדמו"ר הזקן	אדמו"ר המהר"ש
שולחן ערוך עם הערות וציורים 228 /	תורת שמואל תרל"ג / 237
שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי' 229 /	אדמו"ר הרש"ב
לקוטי תורה / 231	ספר המאמרים - המשך תער"ב 238 /
אדמו"ר האמצעי	אדמו"ר הרי"צ
תורת חיים / 235	ספר המאמרים תרפ"ט / 241
אדמו"ר ה'צמח צדק'	לקוטי דיבורים / 241
דרך מצוותיך / 236	רשימות - אבות החסידות / 244
	אגרות קודש / 245

שונות

ילקוט לוי יצחק על התורה / 63
נקודות בעניני גאולה ומשיח / 66
הלכה יומית לעיון ברמב"ם / 106
פרק בנביאים וכתובים / 187
עין יעקב - מסכת שבת / 197
עניני בית הבחירה - מסכת מדות / 248
רמב"ם - הלכות בית הבחירה / 255
נקודה מעובדת משיחת קודש / 257
חומש לקריאה בציבור / 258
ביאורים לפרקי אבות / 268, 269
לוח זמנים / 270

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

נאמר בנבואת ישעיה, בהפטרת 'שבת חזון':

- 1 צִיּוֹן בְּמִשְׁפָּט תִּפְדָּה וְשָׁבִיָּה בְּצִדְקָה¹ (ופירש במצודת דוד,
- 2 "במשפט – על ידי המשפט שיעשה בה תהיה פרויה", "ושביה – ההשבה
- 3 מן הגולה תהיה ע"י הצדקה אשר יעשו"), הִנֵּה פָסוּק זֶה הוּא
- 4 בְּתַחֲלִילַת בְּפֶקֶד הָרָאוּשׁוֹן שֶׁל סֵפֶר
- 5 יְשַׁעְיָה, שְׁעֲנִינוּ (שֶׁל יְשַׁעְיָה)
- 6 כְּשֶׁמוֹ כֵּן הוּא (יְשַׁעְיָה מְלִשׁוֹן
- 7 יְשׁוּעָה²), וְכִדְאִיתָא וּכְפִי
- 8 שְׁמוּבָא בְּגִמְרָא³ יְשַׁעְיָה פּוֹלִיָּה
- 9 נַחֲמָתָא כּוֹלוּ נַחֲמָה. וְעַד
- 10 שְׁאֲפִילוּ אֱלוֹ הָעֲנִינִים
- 11 בְּנִבְאוֹת יְשַׁעְיָה שְׁלֹכְאוּרָה
- 12 אֵינִם יְשׁוּעָה, הִנֵּה בְּאֶמֶת גַּם
- 13 הֵם יְשׁוּעָה וְנַחֲמָה, וְכַמְבוּאָר
- 14 בְּקִבְלָהּ⁴ שֶׁהֵם בְּחִינַת גְּבוּרוֹת
- 15 מְמוֹתָקוֹת (כְּמוֹבָא בִּסְפֶר קְהֵלוֹת
- 16 יַעֲקֹב, "סֵפֶר יִשְׁעִיָּה הוּא מֵה' גְּבוּרוֹת
- 17 דְּעִיר, וְהוּא מִבְּחִינַת חֶסֶד דִּגְבוּרָה
- 18 דְּעִיר, 'עֵץ חַיִּים' בְּכָללִים בְּהַקְדָּמָה.
- 19 וְיֵשׁ לּוֹמֵר דַּעֲלֵ-כֵן יִשְׁעִיָּה חֲצִי זַעַם חֲצִי
- 20 נַחֲמָה, זַעַם לִפִּי שֶׁהוּא מֵה' גְּבוּרוֹת,
- 21 וְנַחֲמָה שֶׁהוּא מִבְּחִינַת חֶסֶד דִּגְבוּרָה.
- 22 וְיֵשׁ לּוֹמֵר עוֹד לִפִּי שֶׁהִישׁוּעָה הֶעֱתִידָה
- 23 יִהְיֶה מִמִּיתוֹק הַגְּבוּרוֹת שִׁיּוּמָתְקוֹ וְעַל
- 24 כֵּן יִצְחָק יִהְיֶה עֵינֵק הַמְּלִיץ בְּגֹאֻלָּה
- 25 הֶעֱתִידָה וְהוּא מִבְּחִינַת חֶסֶד שֶׁבִּגְבוּרָה
- 26 זֶהוּ בְּחִינַת יִשְׁעִיָּה), וְלִפִּי
- 27 שֶׁהִישׁוּעָה (גְּאֻלָּה) הֶעֱתִידָה
- 28 תִּהְיֶה עַל יְדֵי מִיתוֹק
- 29 הַגְּבוּרוֹת, וְלִכֵּן בְּגֹאֻלָּה הֶעֱתִידָה
- 30 יִצְחָק יִהְיֶה עֵינֵק כּו' ¹⁷

ביאור בדרך אפשר

- 32 [וְכִדְאִיתָא דְּכִי שְׁמוּבָא בְּגִמְרָא⁵, שְׁלַעֲתִיד לְבוֹא יִאמְרוּ לִיצְחָק
- 33 (דְּוִקָּא) כִּי אִתָּה אֲבִינוּ, שְׁיִצְחָק הוּא עֲנִין הַגְּבוּרוֹת], לִכֵּן
- 34 בְּהִישׁוּעָוֹת שְׁבִסְפֶר יְשַׁעְיָה יִשְׁנֵן הִישׁוּעָוֹת שְׁבִבְחִינַת חֶסֶדִים
- 35 הַגְּלוּיִים דְּבִרֵּי יְשׁוּעָה וְנַחֲמָה כְּפִשׁוּטוֹ, וְהִישׁוּעָוֹת דְּבִחִינַת גְּבוּרוֹת
- 36 מְמוֹתָקִים, גְּבוּרוֹת שְׁנֵהֲפָכִים
- 37 לְחֶסֶדִים⁶ (שֶׁהֵם גְּבוּרוֹת
- 38 מְמוֹתָקוֹת שְׁנֵהֲפָכֹת לְחֶסֶדִים נְעִלִים
- 39 יוֹתֵר⁷ מִחֶסֶדִים הַגְּלוּיִים
- 40 כְּמִבְאוֹר בְּלִיקוּטֵי תוֹרָה לֹאדְמוּ"ר הֹזֵק,
- 41 "וּפִירוּשׁ וְעֲנִין הַמִּיתוֹק הֵינּוּ שֶׁהַגְּבוּרוֹת
- 42 עֲצֻמָּן נְעִשִׁים מִתּוֹקִים, כְּמוֹ עַל דֶּרֶךְ
- 43 מִשְׁלֵם מִמְּמוֹתָקִים מֵאֵל חֲמוּץ הָרִי גַם
- 44 הוּא עֲצֻמָּן בְּחִינַת מֵאֵל רַק שֶׁהוּא
- 45 חֲמוּץ וְעַתָּה מִמְּמוֹתָקִים אוֹתוֹ וְאוֹ נִעְשָׂה
- 46 מִרְקָחַת וּמִשִּׁיב הַנֶּפֶשׁ. כֵּךְ בְּחִינַת
- 47 מִיתוֹק הַגְּבוּרוֹת שֶׁהֵם עֲצֻמָּן מִתְּמַתְקִים
- 48 וְאוֹ הֵם מְעוֹלִים וּמִשׁוּבָּחִים יוֹתֵר").
- 49 וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא גַם
- 50 בְּהַנְּבִיאָה שֶׁל יִשְׁעִיָּה שְׁבִתַּחֲלִילַת
- 51 הַסֵּפֶר, שְׁיֵשׁ בָּהּ שְׁנֵי סוּגִים
- 52 הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל יִשְׁוּעָוֹת שֶׁל חֶסֶדִים
- 53 גְּלוּיִים וְיִשְׁוּעָוֹת שֶׁל גְּבוּרוֹת מְמוֹתָקוֹת,
- 54 מְסִיִּים בְּשָׁנִים בְּשָׁנִים אֲפֻנִים שֶׁל
- 55 פְּדִיָּה צִיּוֹן בְּמִשְׁפָּט תִּפְדָּה
- 56 וְשָׁבִיָּה בְּצִדְקָה, כְּדִלְקָמֵן.

בס"ד. יום השלישי שהוכפל בו כי טוב, ערב ר"ח מנחם-אב, תשל"ה*.

(הנחה)

צִיּוֹן בְּמִשְׁפָּט תִּפְדָּה וְשָׁבִיָּה בְּצִדְקָה¹, הִנֵּה
פָּסוּק זֶה הוּא בְּתַחֲלִילַת סֵפֶר יְשַׁעְיָה,
שְׁעֲנִינוּ (שֶׁל יְשַׁעְיָה) כְּשֶׁמוֹ כֵּן הוּא (יְשַׁעְיָה
מְלִשׁוֹן יְשׁוּעָה²), וְכִדְאִיתָא בְּגִמְרָא³ יְשַׁעְיָה
פּוֹלִיָּה נַחֲמָתָא. וְעַד שְׁאֲפִילוּ אֱלוֹ הָעֲנִינִים
בְּנִבְאוֹת יְשַׁעְיָה שְׁלֹכְאוּרָה אֵינִם יְשׁוּעָה, הִנֵּה
בְּאֶמֶת גַּם הֵם יְשׁוּעָה וְנַחֲמָה, וְכַמְבוּאָר בְּקִבְלָהּ⁴
שֶׁהֵם בְּחִינַת גְּבוּרוֹת מְמוֹתָקוֹת, וְלִפִּי שֶׁהִישׁוּעָה
(גְּאֻלָּה) הֶעֱתִידָה תִּהְיֶה עַל יְדֵי מִיתוֹק הַגְּבוּרוֹת,
וְלִכֵּן יִצְחָק יִהְיֶה עֵינֵק כּו' [וְכִדְאִיתָא בְּגִמְרָא⁵,
שְׁלַעֲתִיד לְבוֹא יִאמְרוּ לִיצְחָק (דְּוִקָּא) כִּי אִתָּה
אֲבִינוּ, שְׁיִצְחָק הוּא עֲנִין הַגְּבוּרוֹת], לִכֵּן
בְּהִישׁוּעָוֹת שְׁבִסְפֶר יְשַׁעְיָה יִשְׁנֵן הִישׁוּעָוֹת

שְׁבִבְחִינַת חֶסֶדִים הַגְּלוּיִים, וְהִישׁוּעָוֹת דְּבִחִינַת גְּבוּרוֹת מְמוֹתָקִים, גְּבוּרוֹת
שְׁנֵהֲפָכִים לְחֶסֶדִים⁶ (שֶׁהֵם נְעִלִים יוֹתֵר⁷ מִחֶסֶדִים הַגְּלוּיִים). וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא
גַּם בְּהַנְּבִיאָה שְׁבִתַּחֲלִילַת הַסֵּפֶר, שְׁיֵשׁ בָּהּ שְׁנֵי סוּגִים הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל, מְסִיִּים
בְּשָׁנִים צִיּוֹן בְּמִשְׁפָּט תִּפְדָּה וְשָׁבִיָּה בְּצִדְקָה, כְּדִלְקָמֵן.

(*) מאמר זה ושלאחריו הוגהו ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א. (1) ישע' א, כז. (2) ראה רשימות הצ"צ לאיכה (ע' 28. אזה"ת נ"ך ח"ב ריש ע' א'נט): ישע' מלשון וישע ה' כו' (ובאגה"ק ס"ג: ישועה היא מלשון וישע ה'). (3) ב"ב יד, ב. (4) קה"י ערך ישע' – ספר שהובא בכ"מ ע"י אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע. (5) שבת פט, ב. תו"א ויצא כא, רע"ג ואילך. (6) שני סוגים אלו הם דוגמת "מטעמים לשון רבים, שני מיני נחת רוח" – ראה תניא פכ"ז. (7) לקו"ת במדבר יט, סע"א. סידור שער התקיעות רמז, א [שסא, ג ואילך] (בענין גבורות דיצחק). ובכ"מ. ולהעיר גם מתניא שם, שדוקא "דברים חריפים או חמוצים" (כאשר הם מתובלים כו') הם משיבים הנפש.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ב) והנה מבואר בהדרושים מאמרי חסידות דבור-המתחיל
2 הפותחים בפסוק ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה (לכבוד
3 קדושת אדמו"ר הזקן ורבותינו נשיאנו ממלאי מקומו⁸
4 אדמו"ר חב"ד בדורות הבאים), שפסוק זה מדובר על דרך שתי
5 בחינות. בחינה אחת היא ציון,
6 שבחינת ציון עם היותה 1
7 בגלות שלכן צריכה פדיה, 2
8 מפל מקום אינה בבחינת 3
9 שביה שהיא גלות קשה יותר, ולכן 4
10 פדייתה של 'ציון' מהגלות הוא 5
11 במשפט. ובחינה שניה ובחינת 6
12 ושביה, שהם לא רק נמצאים 7
13 בגלות אלא שבויים ממש, 8
14 ופדייתם מהשביה הוא 9
15 בצדקה דוקא כפי שממשיך 10
16 ומבאר.
17 וביאור הענין דשתי בחינות
18 אלו של 'ציון' ושל 'שביה' באדם, 11
19 היינו בהנשמה שהיא עיקר 12
20 האדם (כדאיתא פתניא פרק 13
21 ל"ב שהנשמה היא העיקר והגוף 14
22 טפל לנשמה), דאיתא בני ישראל 15
23 קרויים אדם⁹ על שם אדמה 16
24 לעליון¹⁰ בגלל הדמיון לקדוש ברוך 17
25 הוא, כלשון הכתוב בישעיה, הנה 18
26 הנשמה¹¹ ישנה כפי שהיא 19
27 למעלה מהתלבשות בגוף, 20
28 עצם הנשמה שאינה יורדת 21
29 להתלבש בגוף, ונקראת פנימיות 22
30 הלב וכו', וחלק הנשמה 23
31 המתלבש בגוף, שפכללות 24
32 ובאופן כללי, חלק הנשמה המתלבש 25
33 בגוף הם פחות הגלויים של 26
34 הנשמה שהם בבחינת 27
35 התלבשות, הנקרא רגל 28
36 שבנשמה על שם שהם כחות 29
37 נמוכים יותר, בדוגמת הרגל שהיא 30
38 החלק הנמוך שבגוף. ועל זה על שני 31
39 החלקים הללו של הנשמה נאמר
- ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה, ציון קאי מכוון על עצם
הנשמה בחינת פנימיות הלב, ובבחינה זו אין שייך ענין
השביה והשעבוד בלעומת זה הצד של היפך הקדושה (הנקרא כך
על פי הכתוב בקהלת "ביום טובה היה בטוב וביום רעה ראה, גם את זה
לעומת זה עשה האלהים") חס
ושלום כי ללעומת זה יכולה להיות
רק שליטה מועטת ומוגבלת על בחינה
נעלית זו, ורק ענין הגלות שייך
גם בעצם הנפש. מה שאין פן
כחות הנשמה שבבחינת
התלבשות בגוף שייך ענין
השביה להיות 'שבויים' ומשועבדים
בלעומת זה, ועל זה אומר
ושביה בצדקה, שגם שאפילו
כחות הנשמה (שבבחינת
התלבשות בגוף הם 'הכחות
הגלויים') שהם שבויים ממש
בלעומת זה, גם הם יפדו
וישתחררו מה'שביה' על ידי
הצדקה וכפי שיבואר להלן.
(ג) ולכאור הענין דבחינת
פנימיות הלב (הנקראת בשם
ציון), היא בחינת עצם הנשמה,
כאמור לעיל, מביא בדרושים
מאמרי חסידות הנזכרים לעיל¹²
מה שנאמר¹³ בתורה והיו
הדברים האלה אשר אנכי
מצוה היום, ואמרו רז"ל¹⁴
על פסוק זה בכל יום יהיו
בעיניך דברי תורה פחדשים.
דצריך להבין איך אפשר איך
יתכן להיות פן [שהרי זה
דבכל יום יהיו בעיניך

(8) נדפסו בלקו"ת ר"פ דברים (ובקנו' בפ"ע קה"ת, תשט"ו. תש"ל) – עם הגהות הצ"צ (ולאח"ז באוה"ת דברים כרך ו בתחלתו). אוה"ת שם (כרך א ע' כז ואילך). אוה"ת לישעי' עה"פ. (9) יבמות סא, רע"א. (10) של"ה כ, ב. רסח, ב. שא, ב. עש"מ מאמר אכ"ח ח"ב סל"ג. (11) ראה גם לקו"ת תצא לה, ג. ר"ה סב, ג. שה"ש טז, ד. ובכ"מ. (12) לקו"ת (ואוה"ת דברים כרך ו) שבערה. (8. קונטרס הנ"ל ע' 3. ע' 10). (13) ואתחנן ו, ו. (14) ספרי שם. פרש"י שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 פחדשים צריך להיות (פכל הענינים שבתורת אמת)
- 2 באמת¹⁵ שהיחס לדברי התורה כדבר חדש שניתן היום צריך להיות באמת,
- 3 ומכיון שאין הקב"ה מבקש אלא לפי כחן¹⁶ של בני ישראל
- 4 לקיים את הבקשות של הקדוש ברוך הוא, הרי מוכח שבכחו של
- 5 האדם הוא להגיע לזה,
- 6 ולכאורה מכיון שהאדם הוא 1 להיות (פכל הענינים שבתורת אמת) באמת¹⁵,
- 7 מוגבל ובעל שינויים ואינו נמצא 2 ומכיון שאין הקב"ה מבקש אלא לפי כחן¹⁶,
- 8 תמיד באותו מצב ובאותה דרגה, איך 3 הרי מוכח שבכחו של האדם הוא להגיע לזה,
- 9 יכול האדם לבוא לזה שבכל 4 ולכאורה מכיון שהאדם הוא מוגבל ובעל
- 10 יום בלי יוצא מן הכלל יהיו 5 שינויים, איך יכול לבוא לזה שבכל יום יהיו
- 11 בעניניו פחדשים? 6 בעניניו פחדשים]. והביאור בזה (פמוכן
- 12 והביאור בזה (פמוכן 7 מדרושים הנזכרים לעיל), שזהו מצד בחינת
- 13 מדרושים הנזכרים לעיל), שזהו מצד בחינת 8 פנימיות הלב שהיא למעלה מענין השינויים¹⁷,
- 14 שזהו הכוח והיכולת להתייחס לדברי 9 ולכן, כאשר פנימיות הלב היא כדבעי (היינו
- 15 התורה תמיד כחדשים ממש מצד 10 שהיא בגילוי), פועלת היא גם על כחות הנשמה
- 16 בחינת פנימיות הלב שהיא 11 שבהתלבשות בגוף, וגם על לבושי הנשמה
- 17 למעלה מענין השינויים¹⁷ 12 מחשבה דיבור ומעשה, שגם בהם יהיו דברי
- 18 ושום דבר לא יכול לשנות אותה, 13 תורה פחדשים, כי על ידי הגילוי דבחינת
- 19 ולכן, כאשר פנימיות הלב 14 פנימיות הלב, גם כחות הגלויים של הנשמה
- 20 היא כדבעי (היינו שהיא 15 הם בשלימותן. וזהו מה שישאל נקראים
- 21 ניכרת ונרגשת בגילוי), פועלת 16 (פסוק זה) בשם ציון [כמו שכתב אדמו"ר
- 22 היא ומשפיעה גם על כחות 17 הצמח צדק¹⁸ שהפירוש (דציון במשפט תפדה)
- 23 הנשמה הנמוכים יותר, 'כחות 18 דציון קאי על העיר (או על כללות ארץ ישראל)
- 24 הגלויים' שבהתלבשות בגוף, 19 הוא דוחק קצת. ומפרש שציון קאי על עם
- 25 וגם על לבושי הנשמה 20 ישראל], כי ציון הוא לשון סימן, וכאשר מאיר
- 26 שבאמצעותם הנשמה באה לידי ביטוי 21 באדם (גילוי ד) בחינת פנימיות הלב, אז הוא
- 27 מחשבה דיבור ומעשה, שגם 22 בבחינת ציון לשון סימן, (אנא סימנא בעלמא¹⁹) שכל מציאותו הוא רק סימן
- 28 בהם ולא רק בפנימיות הלב יהיו 23 דהענינים שלמעלה.
- 29 דברי תורה פחדשים, כי על 24 ד) והנה פירוש הנזכר לעיל (של הצמח צדק) שציון קאי על עם ישראל,
- 30 ידי הגילוי דבחינת פנימיות 25 מוכן שם שהוא על פי מאמר הירושלמי²⁰ על פסוק²¹ ואשים דברי
- 31 הלב שהיו ניכרים ונרגשים, גם 26 בפיה ובצל ידי פסיתיה לנטוע שמים וליסוד ארץ ולאמר לציון עמי אתה,
- 32 כחות הגלויים של הנשמה 27
- 33 הם בשלימותן וכאשר הם 28
- 34 בשלימות אוי ביכלתם לחוש ענין זה 29
- 35 של היחס לדברי תורה כחדשים 30
- 36 בשלימות ובגלוי. 31

(15) ואפ"ל שזהו הטעם שלא הובא כאן (ובכמה מקומות) מרז"ל (פרש"י יתרו יט, א. עקב יא, יג. תבא כו, טז) יהיו בעיניך חדשים (ולא כחדשים – בכ"ף הדמיון) – כי דרגא זו לאו מכא"א תמיד נדרשת היא. (16) תנחומא נשא יא. במדבר"פ פ"ב, ג. (17) ראה לקו"ת ר"ה שם, שבחי"י ישראל (היינו בחי"י הנשמה שלמעלה מהגוף) היא "כענין שמשא.. וכמו בהשמש אין שום שינויים בחי"י לא שניתי כך בבחי"י ישראל". ועפ"ז יומתק הקשר להמובא בהדרושים שבהערה 12 שהנשמות "נמשכו מבחי"י מחשבה.. המחשבה היא תמידית" – כי הענין דבכ"י כחדשים הוא מצד ענין התמידות (למעלה משינויים) שבנשמה. (18) אוה"ת דברים שם ע' לו. (19) זח"א רכה, א. הובא בלקו"ת (שבהערה 8 – א, סע"ב) לענין ציון במשפט גר'. (20) תענית פ"ד סה"ב. מגילה פ"ג סה"ו. וכ"ה בוח"ג לה, א (הובא באוה"ת שם). (21) ישעי' נא, טז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 חֲזַרְנוּ עַל כָּל הַמִּקְרָא וְלֹא מֵצֵאוּ שְׁנֵקְרָאוּ יִשְׂרָאֵל צִיּוֹן
2 אֶלָּא בְּפֶסֶק זֶה (שְׁנֵקְרָאוּ) וְלֹא מֵרֵץ לְצִיּוֹן עֲמִי אֲתָהּ. וּמִבְּאֵר
3 כְּבוֹד קְדוּשַׁת אֲדָמוֹר הַצִּמְח צֶדֶק²², שְׁעַל יְדֵי שְׁלֹשָׁה
4 הַדְּבָרִים שֶׁבְּפֶסֶק זֶה (לְפִי פִירוּשׁ הַיְרוּשָׁלַמִי שֶׁם) וְאֲשִׁים
5 דְּבָרִי בְּפִיךָ זֶה תוֹרָה [דְּבָרִי
6 רומז על דְּבָר הַיּוֹי זֶה הִלְכָה²³
7 דְּהֵינּוּ תוֹרָה²⁴ כְּדֹרֶשֶׁת חז"ל
8 בַּמִּטְרָא עַל הַחֲתוּב בַּעֲמוֹס "וַעֲזוּ מִים
9 עַד יָם וּמִצְפּוֹן וְעַד מוֹרֶחַ יִשׁוּטָטוּ
10 לְבַקֵּשׁ אֶת דְּבַר ה' וְלֹא יִמְצְאוּ", "דְּבַר
11 ה' זֶה הִלְכָה", וּפִירוּשׁ רש"י: "זֶה הִלְכָה
12 – כְּרַחֲבֵיב [לְהַגִּיד לָכֵם] אֶת דְּבַר ה'
13 דְּהֵינּוּ תוֹרָה", וּבְצֵל יְדֵי כְּסִיתִיךָ
14 זֶה גְּמִילוּת חֲסִידִים [שְׁהוּא עֵינִי
15 הַצְדָּקָה קָלִילוֹת כָּל הַמְּצוּת²⁵,
16 כְּמִבְּאֵר בַּסֵּפֶר הַתְּנִיּא, "וּבֹה יוֹכֵן מֵה
17 שֶׁהִפְלִיגוּ רז"ל בַּמִּדָּא מֵאֵד בַּמַּעֲלָה
18 הַצְדָּקָה, וְאִמְרוּ שֶׁשְׁקוּלָה כְּנֹד כָּל
19 הַמְּצוּת, וּבְכָל תַּלְמוּד יְרוּשָׁלַמִי הִיא
20 נִקְרָאת בְּשֵׁם מִצְוָה סָתֵם כִּי כִן הִיא
21 הַרְגֵּל הַלְשׁוֹן לְקִרְוָה צְדָקָה בְּשֵׁם מִצְוָה
22 סָתֵם מִפְּנֵי שְׁהִיא עֵיקַר הַמְּצוּת
23 מַעֲשִׂית וְעוֹלָה עַל כּוֹלָנָה" וְהַמְּצוּת
24 הֵם בְּחִינַת לְבוּשִׁים²⁶, כְּמִבְּאֵר
25 בַּסֵּפֶר הַתְּנִיּא מִכְתְּבֵי הָאֲרִיז"ל
26 "שְׁלֹבוּשֵׁי הַנִּשְׁמוֹת בְּגִן עֵדֶן הֵן
27 הַמְּצוּת" (כִּי כִדִּי שֶׁהִנְשֵׁמָה שְׁהִיא
28 מוֹגְבֵּלָת, תּוֹכֵל 'לְקַבֵּל' אֶת זִיו הַשְׂכִּינָה
29 בְּגִן עֵדֶן, שְׁהוּא אוֹר אֱלֹקִי בְּחֵי מוֹגְבֵּל,
30 מִן הַהִכְרָח שֶׁהִנְשֵׁמָה תַּצְטִיד
31 בִּלְבוּשִׁים, שֶׁהֵם הַמְּצוּת שְׁאֵדָם
32 מִקִּיָּם אוֹתוֹן בַּעֲלוֹם), כְּסִיתִיךָ²⁷
33 וְהַלְבוּשִׁים נִקְרָאִים 'כְּסוּת', לְנִטּוֹעַ
34 שְׁמִים וְלִיסוּד אֶרֶץ אֱלֹ
35 הַקְּרִיבָנוּת [כִּי עַל יְדֵי הַקְּרִיבָנוּת מִתְקַיֵּימִים חֲקוֹת שְׁמִים
36 וְאֶרֶץ²⁸. וְעַל יְדֵי הַקְּרִיבָנוּת (וְהַפְּלָה) נַעֲשֶׂה יַחֲדָה חִיבּוּר שֶׁל
37 הַמִּשְׁכָּה פְּנִימִית שֶׁל יֵצֵר אֲנָפִין הַמִּדּוֹת הָאֱלֹקִיּוֹת הַעֲלִיּוֹנוֹת חֲסֵד, גְּבוּרָה
38 וְכו' (הַנִּקְרָאוֹת פְּנִים קִטְנוֹת, הָאוֹר הָאֱלֹקִי הַמֵּאִיר בְּמִדּוֹת הוּא מוֹעֵט בִּיחֹס

(22) אוה"ת שם (מקה"ע לירושלמי שם). וראה גם לקו"ת במדבר ו, ב. (23) שבת קלח, ב. (24) רש"י שבת שם. (25) ראה ירושלמי פאה פ"א ה"א. תניא פל"ז (מח, ב). (26) תניא ספ"ה. אגה"ק ס"ג. ובכ"מ. (27) ראה אוה"ת שם (ע' מ): כסתיך זהו"ע כסותה. (28) קה"ע לירושלמי שם. (29) אוה"ת שם. (30) להעיר מזח"ג רלב, א ושם ז, א. רסה, סע"א. שמו"ר פ"ג, טו. ויק"ר פ"ב, ג. מכילתא שמות יח, יט. (31) לקו"ת פקודי ה, סע"ד ואילך. נשא כה, ב. ובכ"מ. (32) ראה תו"א לה, ב, דזה שכל המצוות נק' מצוות הוי' הוא לפי שהקב"ה מקיים את המצוות. ושם, שע"י שהקב"ה מקיים את המצוות, הם

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שמציאותו של האדם תהיה ניכרת ונרגשת (זה), כל שכן שבקו העבודה
 - 2 (עבודת הקרבנות, עבודת התפילה) הוא בביטול, שְׁעִבּוּדָתוֹ הִיא לְנִטּוּעַ
 - 3 שְׁמִים וְלִיסוּד אֶרֶץ³³ לא לצורך עצמו אלא כדי להוסיף במליו רצונו
 - 4 וכוונתו של הקדוש ברוך הוא בבריאת השמים והארץ. (וְעַל דֶּרֶךְ דְּאִיתָא
 - 5 מובא בזהר³⁴ שְׁעַל יְדֵי
 - 6 שְׁמִשְׁתַּדֵּל האדם ומתייגע בְּמִלִּי
 - 7 דְּאוֹרֵייתָא בדברי תורה אֲתַעְבִּיד
 - 8 מִהוּא מְלָה נעשה מאותה מילה
 - 9 שהאדם אומר בדברי תורה שְׁמִים
 - 10 חֲדָשִׁים וְאֶרֶץ חֲדָשָׁה, וְהִינֵנו
 - 11 שְׂדֵיבוֹר הַתּוֹרָה שְׁלֹו של האדם
 - 12 הלומד תורה הוא דוֹגְמַת דִּיבוֹרֵי
 - 13 שֶׁל הַקֶּבֶ"ה, מָה אֵנָּה
 - 14 בְּמִלּוּלָא דִּילִי עֲבִדִּית שְׁמִים
 - 15 וְאֶרֶץ כּו' אוֹף הִכִּי אֵת כֶּסֶם
 - 16 שאני – הקדוש ברוך הוא – בדיבור
 - 17 שלי עשיתי שמים וארץ כו' כך גם
 - 18 אתה – האדם, על ידי הדיבור בדברי
 - 19 תורה הרי אתה פועל לנטוע שמים
 - 20 (וליסוד ארץ). הִנֵּה עַל יְדֵי קִיּוֹם
 - 21 שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הַנּוֹכְרִים לְעִיל
 - 22 תורה ומצוות (גמילות חסדים) ועבודה
 - 23 (קרבנות, תפילה) בְּאוֹפֶן כְּזֶה מתוך
 - 24 ביטול מוחלט לאלוקות, נִקְרָאִים
 - 25 כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל בְּשֵׁם צִיּוֹן,
 - 26 שְׂאִינִם בְּבַחֲנִית מְצִיאוֹת בְּפָנֵי
 - 27 עֲצָמָה כִּי אִם כֹּל מְצִיאוֹתָם
 - 28 הִיא שְׁהִם סִימָן דִּהֶעֱנִינִים
 - 29 שְׁלֹמְעֵלָה באלוקות.
 - 30 ה) אֲמָנָם, כְּאֲשֶׁר חֶסֶד
 - 31 בְּהַעֲבֹדָה שהאדם עובד את ה'
 - 32 בְּשִׁלְשָׁה קוֹיִן הַנּוֹכְרִים לְעִיל
 - 33 של תורה, עבודה וגמילות חסדים,
 - 34 והחיסרון הוא מִפְּנֵי חֲטָאֵינוּ,
 - 35 הִנֵּה הֵגַם שְׁעֵנִין הַחֲטָא הוּא
 - 36 מִצַּד בַּחֲנִינָה הַנִּשְׁמָה
 - 37 הַמְתַּלְבֶּשֶׁת בְּגוֹף והאפשרות
 - 38 לחטא יכולה להיות בגלל חומריות
 - 39 הגוף המסתיר על הנשמה המתלבשת
 - 40 בו, מִכָּל מְקוֹם זֶה הַחֲטָא פּוֹעֵל
- יש לו השפעה גַּם בְּעֶצֶם הַנִּשְׁמָה שאינה יורדת להתלבש בגוף, כי
- עדיין יש קשר ושייכות בין חלק הנשמה שלא מתלבש בגוף לחלק הנשמה
- שכן מתלבש בגוף. וְכִמּוֹ שְׁנֶאֱמַר³⁵ כְּנֶבּוֹת הוֹשַׁע שׁוֹכֵה יִשְׂרָאֵל
- עַד ה' אֱלֹקֶיךָ כִּי כְשִׁלְתָּ בְּעוֹנֶךָ, דִּנְכָשָׁל וְחוֹטָא כְּפֹעֵל הוּא
- הֶרְגֵּל החלק התחתון והנחות של
- הנשמה, המתלבש בגוף וְיִשְׁרָאֵל
- הוּא אוֹתִיּוֹת לִי רֹאשׁ, רֹאשׁ
- שְׁבִנְשָׁמָה החלק העליון והנעלה של
- הנשמה שאינו יורד להתלבש בגוף, וְאֹמֵר הכתוב שׁוֹכֵה יִשְׂרָאֵל
- אוֹתִיּוֹת לִי רֹאשׁ אֵף שֶׁלְכַאוּרָה ה'רֹאשׁ
- של הנשמה לא קשור לחטא ועוון,
- לְפִי שֶׁהַכְּשִׁלּוֹן דֶּרֶגֶל הַנִּשְׁמָה
- פּוֹעֵל יש לו השפעה מסוימת גַּם
- בְּבַחֲנִית הַנִּשְׁמָה שְׁלֹמְעֵלָה.
- וְכִמּוֹשֶׁל אֲדָם הַנִּכְשָׁל בְּרִגְלוֹ
- וְנוֹפֵל, שְׁעַל יְדֵי זֶה נוֹפֵל גַּם
- רֹאשׁוֹ.
- וְזֶהוּ עֵנִין צִיּוֹן בְּמִשְׁפָּט
- תַּפְדָּה, שְׁבַחֲנִית צִיּוֹן, עֶצֶם
- הַנִּשְׁמָה הַנִּקְרָאת צִיּוֹן, לְמִוֹת
- גּוֹדֵל מַעֲלָתָה וְעַל אֵף שְׂאִינָה יוֹרֶדֶת
- לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּגוֹף, בְּכָל זֹאת צָרִיךְ
- לְהִיּוֹת כִּי הַפְּדִיָּה מִהַדְּבָרִים
- הַמְּכַסִּים עֲלֶיהָ, שְׁמוֹנָעִים
- הַגִּילּוּי שֶׁל עֵצֶם הַנִּשְׁמָה בְּהַנִּשְׁמָה
- שְׁבִגּוּף. וְהִינֵנו שֶׁהַפְּדִיָּה
- שְׂצִירִכָּה לְהִיּוֹת בְּבַחֲנִית צִיּוֹן
- הִיא אֲכֵן לֹא פְדִיָּה מִהַשְׁבָּיָה
- וְאֲכֵן אֵין צוּר לְפִדּוֹת אֵת עֵצֶם הַנִּשְׁמָה
- מ'שְׁבִיחַ' וְשֶׁעֲבֹד לְכוֹחוֹת שֶׁל הַיֶּפֶךְ
- הַקְדוּשָׁה, כִּי בְּעֶצֶם הַנִּשְׁמָה אֵין
- שְׂיִיף עֵנִין הַשְׁבָּיָה חֶסֶד
- וְשָׁלוֹם, וְכִמּוֹ שְׁכָתוֹב³⁶ כְּנֶבּוֹת
- יִשְׁעִיהָ וְכִבּוּדִי לְאַחֵר לֹא אֶתֵּן,
- שְׁוֹכְבֻדִי³⁷ כִּי שְׁהוּא לִמְעֵלָה
- בְּאֻקוֹת קָאִי מְכוּון עַל בַּחֲנִינָה
- פְּנִימִיּוֹת שֶׁל סְפִירַת הַמַּלְכוּת,
- וְכָאֲדָם הַמוֹשֵׁג 'כְּבוֹד' כִּי שְׁהוּא
- מִשְׁתַּקֵּף בְּכוֹחוֹת הַנִּשְׁמָה הוּא עֵנִין

נעלים יותר מכמו שהם מצד עצמם. 33) וכפי' הה"מ באין עומדין להתפלל אלא מתוך כוונת ראש דלמע' דוקא ופשיטא דלא הוי כחות דעבדין לגרמייהו (ר"פ ויגש ובכ"מ). 34) ח"א ד, סע"ב ואילך. וראה גם זח"ג לה, א. 35) הושע יד, ב. לקו"ת ר"ה סב, ג ואילך. 36) ישע"י מב, ח. מח, יא. 37) ראה אוה"ת שמע"צ ס"ע א'תתכח. סהמ"צ להצ"צ קפא, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 פְּנִימִיּוֹת הַלֵּב, פְּנִימִיּוֹת הַנֶּשְׁמָה וְעַד לְבַחֲנִית עֵצֶם הַנֶּשְׁמָה
2 שְׂבִיטוֹת בַּחֲנִית 'עֵצֶם הַנֶּשְׁמָה' הִיא בַּחֲנִית יוֹתֵר נְעִלִית וְיוֹתֵר עֲמוּקָה
3 מִפְּנִימִיּוֹת הַנֶּשְׁמָה, שְׂבִיטָהּ זֶה לְאַחֵר לֹא אֶתָּן וּבַחֲנִית זֶה אֵינֶנּה נִתּוּנָה
4 כֻּלָּל בִּשְׂבִיחַ בִּידֵי כּוֹחוֹת 'אַחֲרִים', וְמֵה שְׂצָרֶיהָ לְהִיּוֹת עֲנֵן הַפְּדִיָּה
5 בְּבַחֲנִית צִיּוֹן הוּא רַק הִצְיָאָה
6 מִהֶדְבָּרִים הַמְכַסִּים עָלֶיהָ 1 הַלֵּב, פְּנִימִיּוֹת הַנֶּשְׁמָה וְעַד לְבַחֲנִית עֵצֶם
7 כְּנֻזָּר לְעִיל [וְעִיֵּן בְּהַמְבּוֹאֵר 2 הַנֶּשְׁמָה, שְׂבִיטָהּ זֶה לְאַחֵר לֹא אֶתָּן, וְמֵה שְׂצָרֶיהָ
8 בְּאֶגְרַת הַקֶּדֶשׁ³⁸ שְׂבִיטָהּ זֶה לְאַחֵר לֹא אֶתָּן, וְמֵה שְׂצָרֶיהָ 3 לְהִיּוֹת עֲנֵן הַפְּדִיָּה בְּבַחֲנִית צִיּוֹן הוּא רַק
9 וּבְהִדְרוּשִׁים מֵאֲמִיר סִידוֹת עַל 4 הִצְיָאָה מִהֶדְבָּרִים הַמְכַסִּים עָלֶיהָ כְּנֻזָּר לְעִיל
10 הַפְּסוּק³⁹ בְּתַהֲלִים פְּדָה בְּשָׁלוֹם 5 [וְעִיֵּן בְּהַמְבּוֹאֵר בְּאֶגְרַת הַקֶּדֶשׁ³⁸ וּבְהִדְרוּשִׁים
11 נִפְשִׁי בְּעֲנֵן פְּדִיָּת הַשְּׂכִינָה 6 עַל הַפְּסוּק³⁹ פְּדָה בְּשָׁלוֹם נִפְשִׁי בְּעֲנֵן פְּדִיָּת
12 הַכְּלִלִּית מִהֶגְלוֹת וּבְעֲנֵן 7 הַשְּׂכִינָה הַכְּלִלִּית מִהֶגְלוֹת וּבְעֲנֵן פְּדִיָּת כָּל
13 פְּדִיָּת כָּל נִיצוּץ פְּרָטִי 8 נִיצוּץ פְּרָטִי מִהַשְּׂכִינָה שְׂבִיטָהּ כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל
14 מִיִּשְׂרָאֵל וּבְשָׁלוֹם דְּוָקָא, פְּדִיָּה 9 וּבְשָׁלוֹם דְּוָקָא]. וּפְדִיָּה זֶה הִיא בְּמִשְׁפָּט, הִינֵנו
16 בְּאוֹפֵן שֶׁהִצַּד שֶׁנִּבְנָה מִשְׁלֵם עֲמוֹ, הִינֵנו 10 עַל יְדֵי הַתּוֹרָה, שְׂעַל יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה מִתְגַּלָּה
17 שֶׁלֵּעֲלוֹמָת זֶה נִהְפָּךְ לְקִדּוּשָׁה. וְזֶה 11 בַּחֲנִית פְּנִימִיּוֹת הַלֵּב. אֲכָל בְּכָדִי לְפָדוֹת מִהֶגְלוֹת
18 לְשׁוֹנוֹ בְּאֶגְרַת הַקּוֹדֶשׁ שֶׁם, "וְלֹכֵן מִשִּׁיחַ 12 הַכּוֹחוֹת שֶׁל הַנֶּשְׁמָה (שְׂבִיטָהּ לְבָשׁוֹת בַּגּוֹף) שֶׁהֵם
19 בֹּא בְּהִסָּח הַדַּעַת לְכָללוֹת יִשְׂרָאֵל וְהִיא 13 שְׂבִיטָהּ מִמֶּשֶׁ, צָרִיף לְצַדִּיקָה דְּוָקָא, וְשְׂבִיחָהּ
20 גִּילִי בַּחֲנִית נִקְוָה פְּנִימִית הַכְּלִלִּית 14 בְּצַדִּיקָה. וְעַל יְדֵי שְׂפּוּדִים אוֹתָם מִהַשְּׂבִיחָה, נַעֲשֶׂה
21 וְהַשְּׂבִיחָה לְעַד וְלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים, וְכֵן כָּל 15 עַל יְדֵי זֶה יִתְרוֹן הָאוֹר בְּתַכְלִית הַשְּׂלִימוֹת⁴⁰,
22 נִיצוּץ פְּרָטִי מִהַשְּׂכִינָה שֶׁנִּבְנָה כָּל אֶחָד 16 וְכִמְשָׁל בֵּן מֶלֶךְ שְׂפָאֶשֶׁר הוּא נִמְצָא תָּמִיד בְּבֵית
23 מִיִּשְׂרָאֵל יוֹצֵאת מִהֶגְלוֹת וְהַשְּׂבִיחָה לְפִי 17 אֲבִיר, אֵין הַשְּׂמִיחָה בְּתוֹקֶף כָּל כֶּף, מֵה שְׂאֵין בֵּן
24 שְׂעָה בְּחַיִּי שְׂעָה זֶה תַּפְלָה וְעַבְדָּהּ 18 כְּאֶשֶׁר בֵּן הַמֶּלֶךְ הִיָּה בְּשְׂבִיחָה וְטוֹחֵן בְּבֵית
25 שֶׁלֵּב מִעֲמוּמָא דְּלֹבָא מִבַּחֲנִית נִקְוָה 19 הָאֲסוּרִים כּוֹ' וְיִצָּא לְחַפְשִׁי אֶל בֵּית אֲבִיר הַמֶּלֶךְ,
26 הַפְּנִימִית הַנְּגִלִּית מִהַעֲרֵלָה, וְעוֹלָה 20 הֵנָּה אֲזִי דְּוָקָא תִּתְגַּדֵּל הַשְּׂמִיחָה מֵאֲדָר וְיִשְׁמְחוּ
27 לְמַעַל לְדַבְּקָה בּוֹ בְּתַשְׁוָּקָה עוֹזָה 21 שְׂנִיָּהֶם שְׂמִיחָה רַבָּה וְעֲצוּמָה⁴¹. וּבְדוּגְמַת
28 בְּבַחֲנִית לְמַעַן חֵיִךְ וְהוּא גַם כֵּן בְּבַחֲנִית 22 הִדְּוִיעַ⁴² בְּעֲנֵן גּוֹדֵל הַשְּׂמִיחָה שְׂתַּהֲיָה לְעִתִּיד
29 הִיסָח דַּעַת הָאָדָם, כִּי בַּחֲנִית זֶה הִיא 23 לְבֹא בְּהִזְמֵן דְּשִׁלְשָׁה שְׂבִיטוֹת, וּבְפִרְט בְּהַתְשָׁעָה
30 לְמַעַל מִדַּעַת הָאָדָם וְהַתְּבִינּוּתוֹ
31 בְּגוֹדֵלָה ה' רַק הִיא בַּחֲנִית מִתְּנָה נִתּוּנָה 32

(38) סי' ד'. (39) תהלים נה, יט. (40) משא"כ "יתרון האור" שע"י "ציון במשפט תפדה" – מכיון שבחי' עצם הנשמה לא הייתה בשבי', הרי אין בזה הענין דהפיכת החשך (והחשך הוא "רק גרם בעלמא"), ולכן גם "יתרון האור" שבוה אינו בתכלית השלימות – ראה תו"ח נח ס, סע"ב ואילך. וראה לקו"ש ח"ט ע' 21 הערה 52. ולהעיר מתניא פל"א (מ, סע"א): ואין לך שמחה גדולה כצאת מהגלות והשבי' – שיש לומר: ענין ה"גלות" שייך גם בבחי' ציון (כנ"ל בפנים, מלקו"ת דברים א, סע"ב), ומוסיף (בתניא שם) "והשבי'" – שע"י השמחה גדולה יותר. ולהעיר גם מהאריכות דהמשל בתניא שם: "בשבי' וטוחן בבית האסורים ומנוול באשפה" – כי כל פורטים אלו מוסיפים בהשמחה. (41) תניא שם. אוה"ת שמע"צ ע' א'תשפ. (42) ראה ד"ה נחמו עת"ר (ע' רכא [תלח]) בפירוש מרז"ל "לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב", "שהוא עוד יו"ט ביותר משאר מועדים, דהיינו אפילו מפסח וסכות". ומזה שמבאר שם (ס"ע רכט ואילך [ע' תמח]) שהטעם לזה הוא לפי שהעלי' באה לאחר הירידה בת"ב – מובן שכ"ה (ובמכש"כ) בנוגע לה"מועדים" דימים אלו גופא. ולהעיר גם מתו"ח בראשית מ, ד: "וכל שמתגלה יותר הדין והעונש יותר ניכר בזה עצם האה"ר.. שט"ב.. יהפך ליו"ט כי יתגלה בו מה שהי' בהעלם מבחי' האה"ר שמלוכש בחרון אפ"ר. וזהו שת"ב הוא באותו יום שהוא יום א' דפסח". שמזה משמע,

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הגאולה השלימה בְּהַזְמֵן וְשִׁלְשָׁה שְׁבוּעוֹת שִׁמְשִׁבְעָה עֶשֶׂר בְּתַמּוּז עַד
- 2 תִּשְׁעָה בָּאָב, וּבִפְרָט בְּהַתְּשָׁעָה יָמִים שִׁמְרָאשׁ חוֹדֶשׁ אֶבֶר עַד תִּשְׁעָה
- 3 בָּאָב, וּבִפְרָט בְּיָמֵי שְׁבַעַה עֶשֶׂר בְּתַמּוּז וְתִשְׁעָה בָּאָב שְׁנֵי יָמֵי
- 4 הַתַּעֲנִית עֲצָמָם, שֶׁהַשְׁמָחָה דְּמוּעָדִים אֵלֹו [מָה שְׁיָמִים אֵלֹו
- 5 יִהְיֶה לַעֲתִיד לְבֹא לְשִׁשּׁוֹן
- 6 וּלְשִׁמְחָה וּלְמוּעָדִים יָמִים, וּבִפְרָט בְּיָמֵי שְׁבַעַה עֶשֶׂר בְּתַמּוּז וְתִשְׁעָה
- 7 טוֹבִים⁴³] תִּהְיֶה שְׁמָחָה בָּאָב, שֶׁהַשְׁמָחָה דְּמוּעָדִים אֵלֹו [מָה שְׁיָמִים אֵלֹו
- 8 גְּדוּלָּה בְּיָתֵר שְׁאֵת וְיָתֵר עֹז
- 9 מִהַשְׁמָחָה שְׁפִמּוּעָדִים עַל
- 10 דְּרָף הָרָגִיל כֶּתֶה, בּוֹמֵן הַגְּלוּת.
- 11 (ו) וְהִנֵּה עֲצָם הַעֲנָן
- 12 וּמִהַטְעָמִים וְאַחַד הַטַּעֲמִים (ו) וְהִנֵּה עֲצָם הַעֲנָן וּמִהַטְעָמִים שֶׁהַפְּדִיָּה
- 13 וְהַחֲסִידִים לִכְךָ שֶׁהַפְּדִיָּה דְּבַחֲנִית
- 14 עֲצָם הַנְּשָׁמָה מִהַשְׁשַׁעַה שֶׁל
- 15 הַחֲסִידוֹת שֶׁעַל יְדֵי טַעֲמִים שֶׁל הָאָדָם
- 16 לְמַטָּה, כַּמְבֹאֵר לְעִיל הִיא
- 17 בְּמִשְׁפָּט שֶׁהוּא הַתּוֹרָה,
- 18 וְהַפְּדִיָּה דְּבַחֲנִית כַּחַת
- 19 הַנְּשָׁמָה שִׁירָדוֹ לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּגוֹף
- 20 שְׁבָאֵו בְּשִׁבְיָהּ וּבִשְׁעֹבֹד לְכַחַת
- 21 ה'לְעֹמֶת זֶה' הִיא עַל יְדֵי צִדְקָה
- 22 שֶׁהִיא כָּלֹלֹת הַמִּצְוֹת, כַּמְבֹאֵר
- 23 לְעִיל, הוּא לְפִי שֶׁהַתּוֹרָה
- 24 וְהַמִּצְוֹת גּוֹפָא עֲצָמָם הֵן גַּם
- 25 כֵּן דּוֹגְמָת שְׁנֵי עֲנִינִים אֵלֹו כִּפִּי
- 26 שִׁמְשִׁיךְ וּמְבֹאֵר.
- 27 דְּהִנֵּה הַתּוֹרָה גַּם כְּמוֹ שִׁירָדָה
- 28 לְמַטָּה, וְאַפִּילוֹ בְּעֵת שְׁנִלְמָדָת
- 29 עַל יְדֵי אָדָם שְׁאִינוֹ טְהוֹר,

- 30 הִיא נִשְׁאֵרָת כְּמוֹ שֶׁהִיא לְמַעַלָּה, דְּבַר הַקֶּבֶ"ה, וְכִדְרִשָׁת
- 31 רַ"ל⁴⁴ בְּגִמְרָא עַל הַפְּסוּק⁴⁵ בִּירְמִיָּה הֲלֹא כֹה דְּבָרִי בָּאֵשׁ (וְזֶה)
- 32 לְשׁוֹן הַגְּמִרָא, "תִּנְיָא ר' יְהוּדָה בֵּן בְּתִירָא הִיא אוֹמֵר, אֵין דְּבָרִי תוֹרָה מִקְבִּלִין
- 33 טוֹמָא, מַעֲשָׂה בְּתַלְמִיד אֶחָד שֶׁהִיא מְגַמְגֵּם [כִּינן שֶׁלֹא הִיא טְהוֹר] לְמַעַלָּה
- 34 מִרְבֵּי יְהוּדָה בֵּן בְּתִירָא, אָמַר לִיה בְּנֵי
- 35 פִּתַּח פִּיךָ וַיֹּאמְרוּ דְּבָרֶיךָ שְׁאִין דְּבָרֵי
- 36 תוֹרָה מִקְבִּלִין טוֹמָא שְׁנֹאמַר הֲלֹא כֹה
- 37 דְּבָרֵי כֹאשׁ נָאוֹם ה', מָה אֵשׁ אֵינוֹ מִקְבֵּל
- 38 טוֹמָא אִף דְּבָרֵי תוֹרָה אֵינוֹן מִקְבִּלִין
- 39 טוֹמָא", וְזֶה מוֹכֵן שֶׁהַתּוֹרָה שְׁלֵמָה
- 40 נִשְׁאֵרָת בְּאוֹתָהּ דְּרָגָה שֶׁל קְדוּשָׁה כִּפִּי
- 41 שֶׁהִיא לְמַעַלָּה. וּמִכִּינּוֹן
- 42 שֶׁהַתּוֹרָה אֵינָה בְּבַחֲנִית
- 43 הַתְּלַבְּשׁוֹת⁴⁶ אֵלֹא גַם בִּירְדִּיתָה
- 44 לְמַטָּה, הַתּוֹרָה נִשְׁאֵרָת כִּפִּי שֶׁהִיא
- 45 לְמַעַלָּה, הִרִי אֵין שְׁיִיף בְּהַ עֲנָן
- 46 הַשְּׁבִיָּה וְהַשְּׁעֹבֹד לְלַעֲוֹמֶת זֶה' חֶסֶךְ
- 47 וְשִׁלּוּם⁴⁷. אֵלֹא שְׁמָכֵל מְקוֹם
- 48 שְׁיִיף בְּהַ בְּתוֹרָה עֲנָן הַפְּדִיָּה,
- 49 כִּי מִצַּד הַדְּבָרִים שְׁבָהֵם יִרְדָּה
- 50 מִמְּקוֹרָה וְשׁוֹרָשָׁה כַּחֲכֻמָּתוֹ וְרִצּוֹנוֹ שֶׁל
- 51 הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לְהִיטֵב מְלֻבֶּשֶׁת
- 52 וְעוֹסֶקֶת בְּעֲנֵינֵי הָעוֹלָם (אִף שְׁאִינָה
- 53 בָּהֶם בְּהַתְּלַבְּשׁוֹת), אֲפָשֵׁר יִתְכַּן
- 54 שֶׁתִּהְיֶה בְּהַעֲלָם⁴⁸ וּבְדוּמָה לְאִמּוֹר
- 55 לְעִיל עַל עֲצָם הַנְּשָׁמָה וּפְנִימִיּוֹת הַלֵּב
- 56 שִׁיתְכַּן שְׁבַחֲנִית אֵלֹו יִהְיוּ בְּכִסּוֹ
- 57 וְהָעֵלֶם. אֲמָנָם הַמִּצְוֹת, מִכִּינּוֹן
- 58 שְׁנִלְבְּשׁוּ בְּדְבָרִים חֲפִצִּים

שהיו"ט דת"ב יהי' גדול יותר מהיו"ט דפסח. (43) זכרי' ח, יט. תוספתא סוף מס' תענית. בזכרי' שם: יהי' לששון גוי. והלשון "הפכרו" (שבפנים) הוא ע"פ היעוד בירמי' לא, יב: והפכתי אבלם לששון. וראה יל"ש ירמי' רמז רנט: עלה כו' על מנת כו' והפכתי גוי. רשימות הצ"צ לאיכה ע' כו. אוה"ת מסעי (ע' א'שפד ואילך). ובסליחות ליי"ז תמוז – הפך לנו לששון ולשמחה. ובס' השיחות קיץ ה'ש"ת (ע' קנז): זאל נדחה ווערן באמת ויהפך לששון ולשמחה. ומ"ש בזכרי' שם: יהי' לששון גוי – י"ל לפי שהמדובר בזכרי' הוא בזמן בית שני (כאמרו "לבית יהודא" – ראה רד"ק שם) שחסרו בו ה' דברים (יומא כא, ב). וראה ט"ז לשו"ע או"ח ר"ס תקנ"ג. יד אפרים שם. (44) ברכות כב, א. וע"פ מ"ש בפנים – יש לומר הפירוש ב"דברי כאש", דמכיון שהיא "דבריי" (דברי הקב"ה), לכן היא "כאש" שאינו מקבל טומאה. (45) ירמי' כג, כט. (46) "וענין התלבשות בתורה אין זה מענין ההתלבשות של התעסקות, כ"א מה שהתורה מכנסת עצמה לדון בזה" (ד"ה ויאמר משה תש"ד פ"כ [סה"מ תש"ד ע' 108]). (47) ראה לקו"ת ראה כ, א: שהתורה היא עץ החיים.. ואין כח בקליפה לשלוט שם. ומ"ש בתניא פל"ט (ועד"ז בהל' ת"ת פ"ד ה"ג) ש"התורה היא בבחי' גלות בתוך הקליפות לפי שעה" – אין זה שהקליפות שולטים ח"ו עלי', כי אם, שעל ידם היא בבחי' העלם אז (וע"ד ה"גלות" שבבחי' ציון). (48) ולכאורה צ"ע שהרי גם מוסיפה כח בקליפה לפי שעה (הל' ת"ת שם) וביומא עב, ב: נעשית לו סם כו'. ואף שזהו רק בנוגע פעולתה על האדם – וכדיוק לשון רז"ל "נעשית לו" – מ"מ, היא נעשית סם כו'. ואולי אפ"ל שזהו מצד בחי' התורה כמו שהיא נעשית אחת מרמ"ח מ"ע שהם כנגד רמ"ח איברים (ולא בדוגמת דם – ראה לקו"ת (במדבר יג, א)). ולכן גם אפ"ל מגלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 גִּשְׁמִיִּים, צִיצִית בְּצֶמֶר גִּשְׁמִי וּתְפִלִּין בְּקֶלֶף גִּשְׁמִי וְכו' וְגַם
2 הַמְצֻוֹת דְּחֻבּוֹת הַלְכָּבוֹת שֶׁל קְשׁוּרוֹת עִם חֲפָצִים גִּשְׁמִיִּים, מִכֹּל
3 מְקוֹם צְרִיכוֹת לְהִיּוֹת נִרְגָּשׁוֹת בְּמוֹחַ וְלֵב הַגִּשְׁמִי, לְכֵן שְׂיִיף
4 בָּהֶן בְּמִצְוֹת עֲנִין הַשְּׂבִיָּה⁴⁹, וְכִמּוֹ שְׁנִתְבָּאֵר בְּמִקּוֹם אַחֵר
5 בְּעֲנִין מֵה שְׂכָתוֹב⁵⁰ בַּתְּהִלִּים
6 שֶׁשׁ אֲנִכִּי עַל אֲמֶרְתְּךָ בְּמוֹצֵא
7 שָׁלָל רֵב, שְׂבִמְצוֹת הוּא עֲנִין
8 הַשָּׁלָל, הֵינּוּ שְׂשׁוּלָּיִם
9 וּמוֹצִיאִים אֶת עֲנִי הַמִּצְוֹת
10 מִהֲלַעֲוֹמַת זֶה וּמִזֶּה מוֹבֵן שִׁיתֵּכֶן
11 מִצֵּב שֶׁבּו הַמִּצְוֹת יִהְיֶה 'בְּשִׁבְיָה'.
12 ז' וְהִנֵּה שְׁנֵי עֲנִינִים הַנִּזְכָּרִים
13 לְעִיל (בְּחִינַת צִיּוֹן בְּמִשְׁפָּט
14 תַּפְּדָה וּבְחִינַת וְשִׁבְיָה בְּצִדְקָה
15 שְׁנֵינִים נִתְבָּר לְעִיל בְּאִירִיכוֹת) יִשְׁנֵם
16 בְּכָל שְׁלֹשֶׁת הַבְּחִינֹת דְּעוֹלָם
17 מוֹשֵׁג הַמְקוֹם שְׂנָה מוֹשֵׁג הוֹמֵן
18 וְנִפְשׁ הָאֵדָם⁵¹. וּבְבְּחִינַת נִפְשׁ
19 יִשְׁנֵם הֵן, שְׁנֵי עֲנִינִים אֵלּוּ, הֵן
20 בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל
21 בְּפֶרֶט וְהֵן בְּכָל־לֹוֹת יִשְׂרָאֵל כְּתוּר
22 כֹּל וְכִי מִפִּיּוֹן שְׂפָל אֶחָד
23 וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל הוּא עוֹלָם
24 מִלֵּא⁵², כִּמְאֹר חו"ל הָרִי מוֹבֵן
25 שְׂהֶעֱנִינִים שְׂפָכָל אֶחָד
26 מִיִּשְׂרָאֵל בְּפֶרֶט יִשְׁנֵם גַּם
27 בְּכָל־לֹוֹת יִשְׂרָאֵל, וְהֶעֱנִינִים
28 שְׂבִכְלָלוֹת יִשְׂרָאֵל כְּתוּר כֹּל
29 יִשְׁנֵם גַּם בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד
30 מִיִּשְׂרָאֵל [בְּפֶרֶט]. דְּכָל אֶחָד
31 וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל⁵³, מִצַּד
32 עֲבוֹדָתוֹ בְּקוֹ הַתּוֹרָה הוּא
33 בְּבְּחִינַת צִיּוֹן בְּמִשְׁפָּט תַּפְּדָה
34 שְׁהוּא אֹפֶן הַפְּדִיָּה שֶׁל עֵצֶם הַנִּשְׁמָה,
35 וּמִצַּד עֲבוֹדָתוֹ בְּקוֹ הַמִּצְוֹת
36 הוּא בְּבְּחִינַת וְשִׁבְיָה בְּצִדְקָה
37 שְׁהוּא אֹפֶן הַפְּדִיָּה שֶׁל הַנִּשְׁמָה
- 38 הַמְּלוּבֶשֶׁת בְּגוֹף, כִּמְבֹאֵר לְעִיל. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא גַּם בְּכָל־לֹוֹת
39 יִשְׂרָאֵל, שְׂנִתְבָּאֵר לְשְׁנֵי סוּגִים יִשְׁשָׁכֶר וּזְבוּלוֹן, מְאִרִי
40 תּוֹרָה וּמְאִרִי עוֹבְדִין טָבִין בְּעִיל תּוֹרָה וּבְעִיל מַעֲשִׂים טוֹבִים. דְּמְאִרִי
41 תּוֹרָה שְׂעִיקֶר עִיסוּקִם בְּלִימּוֹד הַתּוֹרָה הֵם בְּבְּחִינַת צִיּוֹן בְּמִשְׁפָּט
42 תַּפְּדָה, וּמְאִרִי עוֹבְדִין טָבִין
43 שְׂעִיקֶר עִיסוּקִם בְּמַעֲשִׂים טוֹבִים הֵם
44 בְּבְּחִינַת וְשִׁבְיָה בְּצִדְקָה.
45 וּבְכָל־לֹוֹת יוֹתֵר, וְשְׁנֵי עֲנִינִים אֵלּוּ
46 כִּי שְׁהֵם בְּכֹלל יִשְׂרָאֵל, בְּאֹפֶן כֹּלִי
47 יוֹתֵר הוּא הַחִילּוּק שְׂבִין
48 צִדְּיָקִים לְבַעֲלִי תְּשׁוּבָה⁵⁴.
49 דְּבַצְדִּיקִים אֵין שְׂיִיף עֲנִין
50 הַשְּׂבִיָּה וְהַשְּׂעִיבּוֹר לְלַעֲוֹמַת זֶה חֵס
51 וְשָׁלוֹם שְׂהֵרִי לֹא יֵאָנֶה לֹא
52 יִקְרָה לְצִדְּיָק כָּל אֶן⁵⁵, כִּלְשׁוֹן
53 הַכְּתוּב בְּמִשְׁלִי וְעַל אַחַת כְּמָה
54 וְכִמּוֹ בְּצִדְּיָקִים שְׁהֵם בְּבְּחִינַת
55 וְלִפִּי חָלָל בְּקֶרְבִּי⁵⁶ שְׁאֵין לָהֶם
56 יֵצֵר הָרַע כֹּלֵל, כִּלְשׁוֹן הַכְּתוּב בַּתְּהִלִּים.
57 אֵלֹא שְׂאָף עַל פִּי כֵן גַּם בְּהֵם
58 בְּצִדְּיָקִים, עַל אֵף שֶׁלָּא שְׂיִיף בָּהֶם
59 'שְׂבִיָּה', מִכֹּל מְקוֹם שְׂיִיף עֲנִין
60 הַפְּדִיָּה, וְעַל דֶּרֶךְ שְׂלַפְעָמִים
61 הַצִּדְּיָק נִתְפַּס בְּעוֹן הַדּוֹר⁵⁷
62 (כִּמְאֹר חו"ל בְּגִמְרָא, "כֹּל מִי שֶׁאִשְׁפֹּר
63 לְמַחֲוֹת לְאִנְשֵׁי בֵיתוֹ וְלֹא מִיחָה נִתְפַּס
64 עַל אִנְשֵׁי בֵיתוֹ, בְּאִנְשֵׁי עִירוֹ נִתְפַּס עַל
65 אִנְשֵׁי עִירוֹ, בְּכֹל הָעוֹלָם כּוֹלֵל נִתְפַּס עַל
66 כֹּל הָעוֹלָם כּוֹלֵל" וּפִירֵשׁ רִשִּׁי "נִתְפַּס
67 – נִנְשֵׁף עַל עֲבִירוֹת שְׂבִיָּה"), אוֹ עַל

פנים בתורה שלא כהלכה. ועצ"ע. (49) ראה לקו"ת שם, שדוקא בתורה "אין כח בקליפה לשלוט", "משא"כ במצוה כו'".
וראה גם לקו"ת ואתחנן ט, ד. ד"ה אז ישיר תש"ד פ"ל [סה"מ תש"ד ע' 231 ואילך]. (50) תהלים קיט, קסב. (51) שעל ענין
ג' בחי' אלו הוא היסוד של ס' יצירה (אוה"ת יתרו ע' תתטז ואילך). (52) סנהדרין לו, א (במשנה). (53) מצד נפשו – נוסף
ע"ז שגוף ונפש הם ג"כ בדוגמת ב' בחי' הנ"ל – כדלקמן ס"ו. (54) אוה"ת דברים ע' נא. (55) משלי יב, כא – (יאונה בשוגג
(פרש"י שם), ולמזיד – הרי אינו שייך). (56) תהלים קט, כב. וראה תניא פ"א, שבחינה זו היא "אמיתת שם התואר והמעלה"
צדיק. (57) ראה שבת נד, ב. ד"ה אם רוח המושל תרצה" (בסה"מ קונטרסים ח"ב שנה, ב ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 דָּרָךְ מֵה שְׁכָתוֹב גָּבִי מֹשֶׁה לִּגְבִי חֲטָא הֶעֱגֵל לָךְ יָרַד כִּי שָׁחַת
- 2 עֲמָךְ, שְׁמַצַּד שָׁחַת עֲמָךְ נַעֲשֶׂה יִירְדָה⁵⁸ גַּם בּוֹ⁵⁹ בְּמִשְׁה רַבִּינוּ
- 3 עֲצֻמוֹ, אָבֵל מִכָּל מְקוֹם מִבִּינֹן שֶׁהִירִידָה שֶׁל הַצִּדִּיק (וְגַם וַאֲפִילוֹ
- 4 בְּאֶשֶׁר הוּא נִתְפָּס בְּעוֹן הַדּוֹר) הִיא רַק מִצַּד עֲנִינִים שְׁמַחוּץ
- 5 מִמֶּנּוּ וְלֹא מִצַּד הַצִּדִּיק עֲצֻמוֹ, הָרִי
- 6 גַּם אֲזַ כְּשִׁישְׁנָה אֶצֶל הַצִּדִּיק 'יִירְדָה'
- 7 אֵינִי בְּשִׁבְתָּהּ חֹס וְשָׁלוֹם כִּי
- 8 עֲנִינֵי שֶׁל הַצִּדִּיק הוּא סִימָנָא
- 9 (דְּאֵלְקוֹת) בְּעֵלְמָא, סִימָן בִּלְבָד
- 10 עַל הָאֵלּוֹקוֹת, כְּבִיכּוֹל, כְּמוֹ
- 11 שְׁאֵלְקוֹת הוּא לְמִטָּה⁶⁰,
- 12 דְּמִצִּיאֻתּוֹ וְכֹל עֲנִינוֹ (שֶׁל
- 13 הַצִּדִּיק) הִיא זֶה שֶׁהוּא
- 14 שְׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם הַעֲלִיּוֹן,
- 15 הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשְׁלוּחוֹ שֶׁל
- 16 אָדָם הוּא כְּמוֹתוֹ מִמֶּשׁ⁶¹ כִּי
- 17 שְׁנַפְסָא בְּהִלְכָּהּ, וְאִף כָּאֵן הַצִּדִּיק הַבְּטֵל
- 18 אֶל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לִגְמָרִי וְאֵין לוֹ כֹּל
- 19 מִצִּיאֻת לַעֲצֻמוֹ, הִרִי הוּא 'כְּמוֹתוֹ'
- 20 כְּבִיכּוֹל. וְלִכְנֹן, גַּם כִּשְׁהוּא הַצִּדִּיק
- 21 בְּכַחֲנִית יִירְדָה וְכוּ', כְּמִבּוֹאֵר
- 22 לְעִיל, הַפְּדִיָּה שֶׁלוֹ הִיא עַל יְדֵי
- 23 הַתּוֹרָה. לְפִי שְׁבַתּוֹרָה, עֲנִינֵי
- 24 זֶה (שֶׁגַּם לְמִטָּה הִיא אֵלְקוֹת
- 25 בְּגִילּוֹי, כְּנֻזְכָּר לְעִיל עֲנִינֵי
- 26 הֵלֹא כֹה דְּכָרִי כְּאֵשׁ) הוּא
- 27 בְּגִילּוֹי יוֹתֵר. מֵה שְׁאֵין כֹּן
- 28 הַבְּעָלִי תְּשׁוּבָה, שְׁעִבּוּדָתָם
- 29 הִיא לְהוֹצִיא וְלַהֲעֵלּוֹת אֶת
- 30 הַנִּיצוּצוֹת שְׁנַפְּלוּ וְנִשְׁבּוּ
- 31 בְּלַעֲוִמַת זֶה (וּבְדוּגְמַת -
- 32 בְּקִדּוּשָׁה - מֵה שְׁנַנְאָמֵר כְּחוּרָה
- 33 וַיִּשְׁבּ מִמֶּנּוּ שְׁבִי⁶² שֶׁם מְדוּבָר
- 34 שֶׁהַגִּיּוֹס 'שְׁבו' שְׁבִי מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְכָאֵן
- 35 הוּא לְהִפְךָ, שְׂעֵד הַקְדוּשָׁה לּוֹקַח
- 36 וּמוֹצִיא נִיצוּצוֹת שֶׁהֵיוּ בִּלְעוֹמַת זֶה),
- 37 לִכְנֹן גַּם הִגְאֻלָּה שֶׁל בְּעָלִי תְּשׁוּבָה
- 38 מֵה' שְׁבִי' צְרִיקָה לְהִיּוֹת

הַצִּדִּיקָה.

(58) אף שלא נתפס בעון הדור, כמבואר בד"ה אם רוח המושל שם. (59) תשא לב, ז. ברכות לב, א. פירש"י עה"ת שם. (60) וי"ל שזהו למעלה מסימנא כו' – ולהעיר ממרז"ל: והוי' בהיכל קדשו דא ריב"א בכנישתא מדרתא דקסרין (ירוש' בכורים פ"ג ה"ג); מאן פני האדון הוי' דא רשב"י (זח"ב לח, א). (61) לקו"ת ויקרא א, ג. וראה שיחת ט"ז תמוז תשל"ה (נדפסה בלקו"ש חי"ג ע' 280 [לעיל ע' 108] ואילך) ס"ב ובהערות שם. (62) חקת כא, א. וראה פירש"י (ומפרשיו) שם. (63) אגה"ק סל"ב. (64) סי' ט'.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 עשיה אין דרך לדבקה בה באמת ולהפכת חשוכא לנהורא דילה [נוסח אחר:
2 דלילה] כי אם בבחינת עשיה גם כן שהיא מעשה הצדקה כידוע למשכילים
3 שבחינת עשיה באלקות היא בחינת השפעת והמשכת החיות למטה מטה
4 למאן דלית ליה מגרמיה כלום...").
- 5 (ח) ועל דרך זה ברומה למבואר
6 לעיל לגבי בחינת 'נפש' גם בבחינת
7 עולם, מקום, שישנם בו שני
8 ענינים הנזכרים לעיל בחינת
9 'ציון במשפט תפדה' ובחינת 'ושביה
10 בצדקה', כפי שממשיך ומבאר.
11 דעולם האצילות הוא עולם
12 מבורך⁶⁵ שלא מעורב בו שום דבר
13 מלבד האלקות עצמה (וכמבואר ענינו
14 של עולם האצילות ב'תורה אור'
15 לאדמו"ר הזקן, "ששם שורה אור אין
16 סוף ברוך הוא ממש ומתייחדים עמו
17 בתכלית היחוד... שהכל בטל ונכלל
18 באור אין סוף ברוך הוא ממש...
19 שההארה היורדת ונמשכת שם היא
20 מתאחדת בלי שום פירוד והתחלקות
21 עד שכולם מלאים מן ההארה ההיא.
22 ואין שם תפיסת שום דבר וזולת ההארה
23 ההיא...") וזהו בחינת 'ציון' כפי שהיא
24 במושג המקום, ועולמות בריאה
25 יצירה ועשיה העולמות שלמטה
26 מעולם האצילות עליהם נאמר
27 הכתוב בתורה (לגבי הנהר היוצא
28 מעדן) ומשם יפרד ודוקא
29 בעלמא דפרודא בעולם הפירוד
30 (עולם שבו נראה שהנבראים הם מציאות נפרדת מהמקור האלוקי המחיה
31 אותם) עולם העשיה העבודה דמציאות מעשיות וזו בחינת
32 'ושביה'. ועל דרך זה ארץ ישראל אשר עיני הוי' אלקיה בה
33 מרשית השנה ועד אחרית שנה⁶⁶ שהיא מקום קדוש ונעלה היא
34 בחינת 'ציון', מה שאין כן ארץ העמים שגושה העפר שלה טמא
35 ואוירה טמא⁶⁷, הנה בכדי לעשות ארץ העמים הטמאה
36 לארץ ישראל⁶⁸ מקום של קדושה צריך להיות העבודה
37 הגדולה יותר דושביה בצדקה כמבואר לעיל במעלת עבודת הצדקה.
- ועל דרך זה הוא גם בבחינת עולם, מקום, שני סוגים הנזכרים לעיל של 'ציון במשפט תפדה' ושל 'ושביה בצדקה'. שבכללות הוא החילוק שבין זמן הקנין לזמן החורף, כמבואר במקום אחר⁶⁹ בתורת החסידות שבזמן הקנין העבודה שהאדם עובד את ה' היא בנקל יותר מבזמן החורף, שבימות החמה השמש זורח⁷⁰ והוא בחינת שם הוי' והסיבה לכך שהשמש הגשמית זורחת היא משום שבתקופה זו של השנה יש תוספת גילוי והארה של שם הוי' בעולם (והימים טובים שבקנין הם בתקיפות יותר ובין חג הפסח לחג השבועות יש רק זמן קצר, בשונה מימי החורף שמחג הסוכות ועד חג הפסח יש הפסק זמן ארוך יותר). וכדאימא כפי שזכרנו במדרש⁷¹ על ידי שהן יוצאים מן הקנין לחורף כו' למקום רחוק כו' לית בעונתה ליזיל ולמייתי וזה לשון המדרש: ראיה הייתה העצרת של חג [הסוכות] שתהא רחוקה חמישים יום כנגד העצרת של פסח [חג השבועות], אלא עצרת של חג ע"י שהן יוצאים מן הקנין לחורף לית ביומיהו דיזילון וייתון [אין ביומם שילכו ויבואו... משל למה הדבר דומה, למלך שהיו לו בנות הרבה מהן נשואות במקום קרוב ומהן נשואות למקום רחוק. יום אחד באו כולם לשאול שלום המלך אביהם. אמר המלך: אלו שנשואות במקום קרוב, אית בעונתה למיזל ולמייתי ויש להם זמן ללכת ולבוא]. ואלין שנשואות במקום רחוק, לית בעונתה ליזיל ולמייתי [אין להם זמן ללכת ולבוא], אלא עד דאינון כלהון אצלי הכא, נעבר כולן חד יום טב, ונחדי עמן [עד שהן כולן אצלי כאן, נעשה כולנו יום טוב אחד ונשמח עימן]. כך עצרת של פסח עד דאינון נפקין [עד שהם יוצאים] מהחורף לקין. אמר הקב"ה: אית ביומא למיזל ולמייתי ויש ביומם ללכת ולבוא], אבל עצרת של חג על ידי שהן יוצאות מהקנין לחורף ואבק דרכים קשה וידות דרכים קשות,

(65) תו"א ב' כי כאשר השמים (ג, א). ובכ"מ. (66) עקב יא, יב. (67) שבת טו, ב. רמב"ם רפ"א מהל' טומאת מת. (68) ברוחניות וכפתגם אדמו"ר הצ"צ (לקו"ש ח"ב ע' 621) מאן דא ארץ ישראל. ועי"ז נעשה ה"שתפוט א"י בכל העולם" (ראה פסיקתא רבתי פ' שבת ור"ח. ילקוט ישעי' רמז תקג). (69) סד"ה ביום השמע"צ תרל"ב. ולהעיר מסד"ה להבין ענין שמח"ת תש"ו באו"א קצת. — ועייג"כ אוה"ת להצ"צ שמע"צ ע' א'תשעד באופן אחר. (70) בד"ה ביום השמע"צ הנ"ל מציין שם ללקו"ת ד"ה שחורה אני דענין שזפתני השמש הוא בחי' יחו"ע כו'. (71) שהש"ר פ"ז עה"פ מה יפו פעמיך. וראה סד"ה להבין ענין שמח"ת שם: נשואות במקום קרוב הם הצדיקים.. נשואות למקום רחוק הם הבע"ת כו'.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (ט) וְעַל פִּי הַנֶּזֶקֶר לְעִיל יוֹכֵן מֵה שֶׁבִּפְסוּק זֶה צִיּוֹן בְּמִשְׁפֵּט
2 תפדה ושביה בצדקה' מְדוּבָר רַק עַל דְּבַר שְׁנֵי הָעֲנִינִים דְּתוֹרָה
3 (מִשְׁפֵּט) וּצְדָקָה, אָף שֶׁיִּשְׁנָם שְׁלֹשָׁה קִנְיָן והקו השלישי, קו
4 העבודה לא נזכר בפסוק זה, אף על פי שהעבודה שפועלת את הפדיה כוללת
5 גם קו זה, הקו השלישי, כמבואר לעיל,
6 פִּי הַפְּוֹנָה בְּעִנְיָן הַתּוֹרָה
7 (מִשְׁפֵּט) וּצְדָקָה (בִּפְסוּק זֶה)
8 הִיא לְשֵׁנֵי סוּגִים הַכְּלָלִים
9 שֶׁבְּכָל הַפְּחִינּוֹת דְּעוֹלָם שָׁנָה
10 וְנִפְשׁ (עַל דֶּרֶךְ זֶה - הָעֲנִיָּן
11 דְּאוֹרוֹת וְכָלִים, שֶׁם הַיּוֹי' וְשֶׁם
12 אֱלֹקִים וְכוּ') שֶׁגַם עֲנִינִים אֵלוֹ הֵם
13 בַּחֲלוּקָה לְשֵׁנֵי עֲנִינִים, בְּדוּמָה לַחֲלוּקָה
14 הָאִמּוּרָה שֶׁל שְׁנֵי הָעֲנִינִים שֶׁל צִיּוֹן
15 בְּמִשְׁפֵּט' וְשֶׁל 'וְשָׁבִיָּה בַּצְדָקָה' כִּפִּי
16 שֶׁהֵם בְּעוֹלָם, שֵׁנָה, נִפְשׁ, כְּמִבּוֹאֵר לְעִיל
17 (בְּאִרְכּוּת). וּבְכָל אֶחָד מֵהַשְּׁנָיִם -
18 צְרִיכָה לְהִיּוֹת הָעֲבוּדָה בְּכָל
19 שְׁלֹשֶׁת הַקִּנְיָן. פִּי הַפְּדִיָּה
20 מֵהַגְּלוּת [הֵן בְּעֲנִינִים אֵלֹי
21 [מֵאֲרֵי תוֹרָה וְצְדִיקִים (נִפְשׁ),
22 אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (עוֹלָם), וְיוֹמִין
23 זָכָאִין (שָׁנָה)] שְׁפָדִייתָם
24 מֵהַגְּלוּת הִיא בְּאֹפֶן דְּצִיּוֹן
25 בְּמִשְׁפֵּט (תּוֹרָה) תִּפְדָּה כִּיּוֹן
26 שֶׁהֵם עֲנִינִים שֶׁלָּא שִׁיךְ בָּהֶם 'שָׁבִיָּה'
27 וְשֶׁעוֹבֵד בְּלַעֲמוֹתֵיהֶם וְהֵם נִעְלִים מֵעֵינֵי
28 הָעוֹלָם. וְהֵן בְּעֲנִינִים אֵלֹי
29 [מֵאֲרֵי עוֹבְדֵינִי טְבִין וּבְעֲלֵי
30 תּוֹרָה, אֶרֶץ הָעַמִּים, וְיָמִים
31 שֶׁהֵם הִיפָּךְ הַזְּכוּת] שְׁפָדִייתָם
32 הִיא בְּאֹפֶן דְּוְשָׁבִיָּה בַּצְדָקָה
33 כִּי הֵם כֵּן נִתְּנוּם בִּשְׁבִיָּה], הִיא עַל
34 יְדֵי הָעֲבוּדָה בְּכָל שְׁלֹשֶׁת
35 הַקִּנְיָן דְּוְשָׁבִיָּה גַם תּוֹרָה גַם גְּמִילוֹת
36 חֲסִידִים-צְדָקָה וְגַם עֲבוּדָה. וּכְמֵאֲמָר

1 לפיכך אינה רחוקה חמישים יום. אמר הקדוש ברוך הוא: לית בימיא למיזל
2 ולמית, אלא עד דאנינו הכא נעבד כולן חד יום טב ונחדי. לכך משה מזהיר
3 לישראל ואומר להם: ביום השמיני עצרת תהיה לכם". וְהִינֵנו שֶׁהָעֲבוּדָה
4 בְּזִמָּן הַחוֹרֵף הִיא רְחוּקָה, קִשָּׁה יוֹתֵר מִבְּזִמָּן הַקִּיץ. וְעַל
5 דֶּרֶךְ זֶה הוּא הַחֲלִילוּק שְׁבִין
6 יוֹמִין זָכָאִין יָמִים שֶׁל זְכוּיוֹת
7 לְיָמִים שֶׁהֵם הִיפָּךְ הַזְּכוּת⁷²
8 כְּדַבְּרֵי הַגִּמְרָא לְגַבִּי יוֹם תִּשְׁעָה בָּאָב
9 שֶׁאֲרָעוּ בּוֹ כַּמָּה מְאֻרְעוֹת לֹא רְצוּיִים.
10 שֶׁהָעֲבוּדָה בְּיָמִים דְּהִיפָּךְ
11 הַזְּכוּת הָרִי הִיא עַל דֶּרֶךְ
12 וְשָׁבִיָּה בַּצְדָקָה, מֵה שִׁישְׁרָאֵל
13 (עַל יְדֵי עֲבוּדָתָם שֶׁעוֹבְדִים אֶת ה'
14 בְּיָמִים אֵלֹה) מִהַפְּכִים הַיָּמִים
15 הָאֵלֶּה שֶׁמַּצֵּד עֲצָמָם הֵם יָמִים שֶׁל
16 הִפְךָ הַזְּכוּת לְשִׁשְׁרָאֵל וְשֶׁמַּחֲמָה,
17 בְּאֹפֶן הָעֲתִידָה לְבֹא
18 בְּקֶרֶב מִמֶּשׁ.
19 וְעִנְיָן זֶה (הַפְּכִית יָמִים אֵלֹי
20 שֶׁמַּצֵּד עֲצָמָם אֵינֶם יוֹמִין זְכוּאִין'
21 לְשִׁשְׁרָאֵל וְשֶׁמַּחֲמָה) נִעֲשֶׂה עַל
22 יְדֵי הָעֲבוּדָה דְּקוֹ הַתְּשׁוּבָה
23 דְּוְשָׁבִיָּה, פִּי עִנְיָן הַתְּשׁוּבָה הוּא
24 אֶתְהַפְּכָא חֲשׂוֹכָא לְנִהוּרָא
25 הַפִּיכָת חוֹשֶׁךְ לְאוֹר, שְׁוֹהֵי מַעְלָת
26 עֲבוּדָת הַבְּעָלִי תְּשׁוּבָה עַל
27 עֲבוּדָת הַצְּדִיקִים שֶׁלָּא בָּאִים
28 בְּמַגֵּעַ עִם הַחוֹשֶׁךְ כָּלִל וְכֹל עֲבוּדָתָם
29 הִיא בְּעֲנִינִים שֶׁל אוֹר. וְזוֹהִי גַם
30 הַשְּׁיִיכוּת דְּגֵאוּלָּה הָעֲתִידָה
31 לְעִנְיָן הַתְּשׁוּבָה דְּוְשָׁבִיָּה
32 [שִׁישְׁרָאֵל עוֹשִׂין תְּשׁוּבָה
33 (וְעַל יְדֵי זֶה דְּוְשָׁבִיָּה) וּמִיָּד הֵן
34 נִגְאָלִין⁷³, וְעַד שֶׁהָעֲלִי
35 הַמִּיּוֹחַד דְּגֵאוּלָּה הָעֲתִידָה⁷⁴
36 הוּא מֵה שֶׁמַּשִּׁיחַ אֶתְּ
37 לְאַתְבָּא צְדִיקָא בְּתִיבְתָּא⁷⁵
38 בָּא לְהַשִּׁיב צְדִיקִים בְּתִשְׁבָּה כְּדַבְּרֵי
39 הוֹוֵה], פִּי הַחֲדִידוּשׁ שֶׁבְּגֵאוּלָּה
40 הָעֲתִידָה הוּא הָעִנְיָן
41 דְּאַתְהַפְּכָא שֶׁל הַדְּבָרִים הַבִּלְתִּי
42 רְצוּיִים, שֶׁהַחוֹשֶׁךְ עֲצָמוֹ יִהְיֶה לְאוֹר.

(72) ראה תענית כט, א. (73) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה. (74) משא"כ ביצי"מ שהיו בבחי' צדיקים וראה ד"ה החודש הזה (אוה"ת בא ע' רנט, רעא). (75) הובא בלקו"ת שמע"צ צב, ב. שה"ש נ, סע"ב. וראה זח"ג קנא, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 רנ"ל⁷⁶ בגמרא (בפירוש הכתוב בתהלים 'פדה בשלום נפשי מקרב לי כי
2 ברבים היו עמדי') כל העוסק בתורה וגמילות חסדים ומתפלל
3 עם הצבור כו' כאילו פדאני לי ולבני מבין אומות העולם,
4 שפדיית הקב"ה וישראל מבין אומות העולם היא על ידי
5 העבודה בכל שלשת הקוין
6 ולא די בשני הקרים של 'משפט'
7 רצדקה, תורה ומצוות אלא צריך גם
8 את קו העבודה של קרבנות-תפילה
9 (ובאופן של צבור⁷⁷). וכמו
10 שנתבאר לעיל בענין בחינת
11 ציון, דזה מה שישאל הם
12 בחינת ציון הוא על ידי
13 עבודתם בכל שלשת הקוין
14 [ויתירה מזו, על ידי זה שכל
15 שלשת הקוין הם בשלימות].
16 ומה שנגמור ציון במשפט
17 (תורה) תפדה הוא לא משום
18 שדי בקו התורה בלבד אלא לפי
19 שהפדיה דבחינת ציון (בכל
20 שלשת הבחינות דעולם שנה
21 נפש) היא בעיקר על ידי
22 התורה, על דרך זה הוא גם
23 בענין ושביה בצדקה,
24 שהפדיה דשביה (בכל
25 שלשת הבחינות דעולם שנה
26 נפש) היא על ידי העבודה
27 בכל שלשת הקוין דוקא ולא
28 רק על ידי צדקה. ומה שנגמור
29 ושביה בצדקה (דוקא) הוא
30 לפי שפדייתם (של שביה)
31 היא בעיקר על ידי הצדקה.
32 ונוסף לזה, גם בענין המצוות
33 גופא עצמו (דצדקה היא
34 כללות המצוות, כנזכר לעיל)
35 יש כל שלשת הקוין, ההלכה
36 בנה ההלכות והדינים של מצות
37 הצדקה שהוא ענין התורה,
- וּכְמָאֵמֶר רנ"ל⁷⁶ כל העוסק בתורה וגמילות
חסדים ומתפלל עם הצבור כו' כאילו פדאני לי
ולבני מבין אומות העולם, שפדיית הקב"ה
וישראל מבין אומות העולם היא על ידי
העבודה בכל שלשת הקוין (ובאופן של
צבור⁷⁷). וכמו שנתבאר לעיל בענין בחינת ציון,
דזה מה שישאל הם בחינת ציון הוא על ידי
עבודתם בכל שלשת הקוין [ויתירה מזו, על ידי
זה שכל שלשת הקוין הם בשלימות]. ומה
שנגמור ציון במשפט (תורה) תפדה הוא לפי
שהפדיה דבחינת ציון (בכל שלשת הבחינות
דעולם שנה נפש) היא בעיקר על ידי התורה,
על דרך זה הוא גם בענין ושביה בצדקה,
שהפדיה דשביה (בכל שלשת הבחינות דעולם
שנה נפש) היא על ידי העבודה בכל שלשת
הקוין דוקא. ומה שנגמור ושביה בצדקה (דוקא)
הוא לפי שפדייתם (של שביה) היא בעיקר על
ידי הצדקה. ונוסף לזה, גם בענין המצוות גופא
(דצדקה היא כללות המצוות, כנזכר לעיל) יש
כל שלשת הקוין, ההלכה בנה ההלכות והדינים
של מצות הצדקה שהוא ענין התורה, והוא
מתבאר לעיל, שהוא בחינת ציון, ומה שנגמור
ציון במשפט (תורה) תפדה הוא לא משום
שדי בקו התורה בלבד אלא לפי שהפדיה דבחינת
ציון (בכל שלשת הבחינות דעולם שנה נפש)
היא בעיקר על ידי התורה, על דרך זה הוא גם
בענין ושביה בצדקה, שהפדיה דשביה (בכל
שלשת הבחינות דעולם שנה נפש) היא על ידי
העבודה בכל שלשת הקוין דוקא. ומה שנגמור
ושביה בצדקה (דוקא) הוא לפי שפדייתם (של
שביה) היא בעיקר על ידי הצדקה. ונוסף לזה,
גם בענין המצוות גופא עצמו (דצדקה היא
כללות המצוות, כנזכר לעיל) יש כל שלשת
הקוין, ההלכה בנה ההלכות והדינים של מצות
הצדקה שהוא ענין התורה,

(76) ברכות ח, א. וראה חדא"ג מהרש"א שם: הן הן ג' עמודי העולם ששינו על שלשה דברים העולם עומד כו'. ועיין בהצ"צ לתהלים עה"פ פדה בשלום נפשי (ע' רד.) (77) וכמש"ש הטעם: כי ברבים היו עמדי. וראה בהצ"צ שם בארוכה. — וכבר דובר (שיחת ט"ז תמוז תשל"ה. נדפסה בלקו"ש ח"ג ע' 282 [לעיל ע' 111] ואילך) ע"ד ההשתדלות עתה אודות העסק בתורה ובגמ"ח ועאכו"כ תפלה — בצבור. (78) תו"א כ, רע"ד. לקו"ת שמע"צ צב, ד. ובכ"מ. (79) ויצא כח, יב. זח"א רסו, ב. ח"ג שו, ב. תקנ"ז תי' מה. (80) ראה רשב"א (הובא ברשימות הצ"צ שם (ע' רה)): ג' דברים הנ"ל תורה וגמ"ח ותפלה הם מחשבה דיבור ומעשה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ענין המעשה. וְעַל פִּי הַנֶּזֶק לְעִיל יוֹבֵן גַּם סֶדֶרֶן שֶׁל שְׁלֹשָׁה
- 2 דְּבָרִים אֵלּוּ (בְּמֵאמְרֵי רַ"ל הַנֶּזֶק לְעִיל "העוסק בתורה ובגמילות
- 3 חסדים ומתפלל עם הציבור"), תורה וגמילות חסדים ותפלה (לא
- 4 בפסדר הרגיל של תורה, עבודה וגמילות חסדים), פִּי בְּכָלִיּוֹת הָעֲנָן
- 5 דִּפְדָּאֵנִי לִי וּלְבָנִי מִבֵּין
- 6 האומות הוא על ידי העסק
- 7 בתורה וגמילות חסדים, ציון
- 8 בְּמִשְׁפָּט תִּפְדֶּה וְשִׁבְיָהּ
- 9 בְּצִדְקָה, שהם שני הענינים
- 10 העיקריים ולכן נתפרשו בכתוב אֶלָּא
- 11 שֶׁבָּכַל עֲנָן (ובפרט בענין
- 12 הפדיה מהגלות⁸¹) צְרִיכִים
- 13 להיות כֹּל שְׁלֹשֶׁת הַקְּוִיִּן, גם
- 14 הקו השלישי ומתפלל עם
- 15 הצבור⁸².
- 16 (י) וְזֶהוּ צִיּוֹן בְּמִשְׁפָּט תִּפְדֶּה
- 17 וְשִׁבְיָהּ בְּצִדְקָה, שֶׁפְּסוּקֵי זֶה
- 18 נִקְבַּע בְּהַפְטוּרָה דְּשִׁבְתָּ
- 19 שְׁלֹפְנֵי תַשְׁעָה בָּאָב (ותאמר
- 20 בזהר דשבת מיניה מתבררין
- 21 כולוה יומין⁸³ ממנה מתברכים כל
- 22 הימים (של השבוע הבא אחרי השבת)
- 23 — כולל תשעה באב), שְׁזָהוּ
- 24 קריאת הפסוק הזה בהפטרות של השבת
- 25 שלפני תשעה באב בדוגמת
- 26 הנהגתו של הקב"ה שֶׁמִּקְדִּים
- 27 רְפוּאָה לְמַכָּה⁸⁴, שֶׁרְפוּאָתוֹ
- 28 שֶׁל הַקֶּב"ה הִיא בְּאוֹפֶן
- 29 שֶׁמִּלְכַּתְחִילָה לֹא אֲשִׁים
- 30 עָלֶיךָ⁸⁵ את המחלה, וְעַל יְדֵי זֶה
- 31 פּוֹעֲלִים הַפְּדִיָּה דְּכָל אֶחָד
- 32 וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל הֵן בְּנִשְׁמָתוֹ
- 33 וְהֵן בְּגוּפּוֹ וְנִפְשׁוֹ הַבְּהִמִית,
- 34 שֶׁפְּדִית הַנִּשְׁמָה הִיא
- 35 (בְּכָלִיּוֹת) אם כי בפרטיות יש הברל
- 36 בין חלק הנשמה שלא מלוכש בגוף
- 37 לחלק הנשמה שכן מלוכש בגוף,

- 38 כמבואר לעיל באריכות) בְּאוֹפֶן דְּצִיּוֹן בְּמִשְׁפָּט תִּפְדֶּה פְּדִיָּה מִמַּצַּב
- 39 בלתי רצוי אבל לא מ'שביה' כי לא יתכן שהנשמה תהיה ב'שביה', וּפְדִיָּית
- 40 הגוף וְנִפְשׁ הַבְּהִמִית הִיא בְּאוֹפֶן דְּשִׁבְיָהּ בְּצִדְקָה פְּדִיָּה מ'שבי'
- 41 ושעבוד [במובן מהמבואר בפניא⁸⁶, שֶׁהַנִּשְׁמָה עֲצָמָה אֵינָה
- 42 צְרִיכָה תִּיקוֹן כָּלָל וִירִידָתָהּ
- 43 לְמִטָּה הִיא רַק בְּכַדִּי לְתַקֵּן
- 44 אֶת הַגּוּף וְנִפְשׁ הַבְּהִמִית וְזֶה
- 45 מובן גם שאופן הפדיה של הנשמה
- 46 שונה מאופן הפדיה של הגוף ונפש
- 47 הבהמית]. וּבְכַדִּי שֶׁהַתּוֹרָה
- 48 וְהַצִּדְקָה (יַעֲלוּ לְמַעְלָה, שְׁעַל
- 49 יְדֵי זֶה) יַפְעִלוּ הַפְּדִיָּה
- 50 בְּפועֵל, הִיא עַל יְדֵי הַתַּפְלָה,
- 51 קו הַעֲבוּדָה, בְּנִזְכָּר לְעִיל⁸⁷
- 52 וכפי שנתבאר שלמעשה צריך לעסוק
- 53 בכל שלושת הקוים של תורה עבודה
- 54 (תפילה) וגמילות חסדים (צדקה).
- 55 (יא) וְעַל יְדֵי הַעֲבוּדָה בְּכָל
- 56 שְׁלֹשֶׁת הַקְּוִיִּן, הֵנָּה בְּדוּרוֹת
- 57 הַקְּדוּמִים נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי זֶה
- 58 כְּאִילוֹ פְּדָאֵנִי (בכ"ף
- 59 הַדְּמִיוֹן), כִּלְשׁוֹן הַגְּמָרָא הַנוֹכַח לְעִיל
- 60 וְהוּא עַל דֶּרֶךְ הַמְּבּוֹאֵר
- 61 בְּאַגְרָת הַקֶּדֶשׁ⁸⁸ בְּעֲנַן גְּאוּלָּה
- 62 הַפְּרָטִית כְּמוֹכָא לְעִיל סִיעֵי ה. מָה
- 63 שְׂאִין בֶּן עֲכָשִׁי אֲשֶׁר הֵנָּה זֶה
- 64 עוֹמֵד אַחֵר כְּתָלָנוּ וְהַגְּאוּלָּה
- 65 קְרוּבָה לְכוּ וּבְדִידוּעַ הַשִּׁיחָה שֶׁל

(81) ראה רשימות הצ"צ שם (ריש ע' רח) בענין הפדיון "שהם הג' שמות.. נמשכים ע"י תורה עבודה וגמ"ח". (82) ועפ"ז יובן מה שמחלק ג' הענינים לב' חלוקות [תורה וגמ"ח הו"ע בשלום, ותפלה בצבור הו"ע כי ברבים היו עמדי — ראה רש"י ברכות שם]. וראה לקמן הערה 87. (83) זח"ב סג, ב. פח, א. (84) מגילה יג, ב. (85) בשלח (טו, כו) ולפי פשוטו (פרש"י שם וכגירסת הרא"ם והדפוסים). (86) פל"ז (מח, ב.). (87) ועפ"ז יומתק לשון הכתוב פדה בשלום נפשי גו' כי ברבים היו עמדי — ד"ברבים היו עמדי" בא בתור טעם ("כי") על "פדה בשלום נפשי" — כי ע"י התפלה (בצבור) התורה וגמ"ח עולים ופועלים פעולה הנ"ל. (88) סי' ד'.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בעל הגאולה (ד"ב תמוז), שִׁכְבָּר נִגְמְרוּ כָּל הַבִּירוּרִים
- 2 וְצָרִיךְ רַק צוּפוּצֵן דִּי קִנְעֶפֿלאָף⁸⁹, לצחצח את הכפתורים הַגָּה
- 3 עֲכָשִׁיו, עַל יְדֵי הָעֶסֶק בַּתּוֹרָה וּבִגְמִילוֹת חֲסִידִים וּתְפִלָּה עִם
- 4 הַצִּבּוּר יִהְיֶה פְּדָאנִי כּו' מִמָּשׁ ולא רק 'כאלי', וּבִאֲפֻן שֶׁל פְּדָה
- 5 בְּשָׁלוֹם נִפְשִׁי, כִּי אֲמִיתִית
- 6 הָעֲנִיָּן דְּפָדִיָּה בְּשָׁלוֹם לֵאל
- 7 מַלְחָמָה עִם ה'לְעוֹמֵת ז'ה' אֵלָא שְׂגָם
- 8 הַחוּשׁק עֲצֻמוֹ יִהְיֶה לְאוֹר תְּהִיָּה
- 9 בְּבִיאַת הַמָּשִׁיחַ דּוֹקָא, כְּמוֹ
- 10 שְׁמִבָּאָר כְּבוֹד קְדוּשַׁת
- 11 אֲדָמוֹר⁹⁰ הָאֲמִצְעִי⁹⁰. וְזֶהוּ גַם
- 12 בֶּן מַה שְׁכָתָב אֲדָמוֹר⁹¹ הַזֶּקֶן
- 13 (בְּאֲגָרַת הַקֹּדֶשׁ שְׁלוֹ בְּבוֹאוֹ
- 14 מִמַּאסְרוֹ מִפֶּטְרִיבּוֹרְג⁹¹ לְאַחַר
- 15 הַשְּׁחָרוֹר בִּי"ט כִּסְלוֹ תַקֵּנ"ט)
- 16 וּכְשֶׁקָרִיתִי בְּסִפְרֵי תְּהִלִּים בְּפִסּוּק פְּדָה בְּשָׁלוֹם
- 17 בְּפִסּוּק פְּדָה בְּשָׁלוֹם נִפְשִׁי כּו'
- 18 יִצְאֵתִי בְּשָׁלוֹם מִה' שְׁלוֹם,
- 19 דְּהִנֵּה יְדוּעֵי⁹² שְׁעִיקָר הָעֲנִיָּן
- 20 דִּיפּוּצוֹ מְעִינּוּתִיךְ חוּצָה הַפֶּתַח
- 21 וְהַתְּפִשּׁוֹת תּוֹרַת הַחֲסִידוֹת הוֹתַחֵל
- 22 לְאַחֲרֵי פֶטְרִיבּוֹרְג. וְלִכְּן יִצָּא
- 23 אֲדָמוֹר⁹³ הַזֶּקֶן מִמַּאסְרֵי בְּשָׁלוֹם
- 24 כְּשֶׁקָרָא בְּפִסּוּק פְּדָה בְּשָׁלוֹם
- 25 נִפְשִׁי, כִּי (עֵיקָר) הָעֲנִיָּן
- 26 דְּפָדָה בְּשָׁלוֹם הוּא בְּגִאוּלָּה
- 27 הַעֲתִידָה (פִּנְזָכֵר לְעִיל),
- 28 וְיִפּוּצוֹ מְעִינּוּתִיךְ חוּצָה הוּא
- 29 הַהֲכָנָה⁹³ לָזֶה, לְקַא אֲתִי מִר
- 30 כְּתוּב בְּאַגְרַת הַקּוּדֶשׁ שֶׁל הַבֵּעַל שֶׁם
- 31 שְׁכָאשֶׁר עָשָׂה 'עֲלִית נִשְׁמָה' וְהַגִּיעַ

(89) שיחת שמח"ת תרפ"ט (סה"ש תרפ"ט ע' 42). (90) ראה ד"ה פדה בשלום נפשי (בשעה"ת לאדמו"ר האמצעי) פ"א. וראה ד"ה זה דשנת העת"ר (תער"ב ח"ב ע' תשסו [ח"ג ע' א'לו] ואילך) ותשכ"ו (תורת מנחם ספר המאמרים כסלו ע' קטז). (91) נדפס בחוברת י"ט כסלו ע' 23. אגרות-קודש אדמו"ר הזקן (ח"א) ע' צח [אגרת נט (ע' רלא)] ואילך. (92) תורת שלום ס"ע 112 ואילך. (93) אגה"ק הידועה דהבעש"ט – נדפסה בתחילת ס' כתר שם טוב. ובכ"מ. והרי הכנה פשיטא דצ"ל מעין הענין שאליו באה ההכנה. (94) ה'ל' תשובה פ"ג ה"ד.

התוועדויות

בס"ד. שיחת יום ג' פ' דברים, ערב ר"ח מנחם-אב, ה'תשל"ה

— בין מנחה למערב —

בלתי מוגה

א. כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה ציון במשפט תפדה (הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א).¹

* * *

ב. עריכת התוועדות באמצע שלשת השבועות היא לכאורה דבר חידוש. אמנם, לאחר שהתייגעתי לחפש היתר, מצאתי שיש היתר מפורש בפוסקים² בנוגע לענין של שמחה עם ניגונים וכלי זמר, שאלו שצריכים לזה לשם פרנסתם, מותר להם לעשות זאת אפילו בשלשת השבועות (אלא שצ"ל בלי ריקודים), כיון שזהו אצלם ענין של פרנסה. (כ"ק אדמו"ר שליט"א סיים בכת"שחוק:;) ובנדו"ד, כיון שזוהי ה"פרנסה" שלי, אין לי ברירה... ובמילא אפשר לעשות זאת אפילו בשלשת השבועות.

אך העיקר הוא — לפי שענין הקשור עם תשעת הימים (כדלקמן), אי אפשר לדבר אודותיו כמה זמן לפני"ז, כיון שיכול להתעורר רגש של יאוש ח"ו, שמזה שמקדימים ביום שלפנ"ז להבהיר אודות תשעת הימים, מוכח, שבטוחים שמחר בבוקר לא יבוא משיח ח"ו, וכיון ש"אני מאמין בביאת המשיח", אי אפשר לדבר על זה בימים שלפנ"ז;

וגם אי אפשר לדבר על זה בתשעת הימים עצמם, כיון שצריך להבטיח ולפעול את ה"רפואה" לפני"ז, קודם התחלת תשעת הימים, שלכן אי אפשר לדחות זאת ליום השבת (ומה גם ששבת בלאה"כ "אין עצב בה"³, אפילו בשבתות של ימי בין המצרים, ואדרבה: בהם צ"ל זהירות יתירה כו'⁴), ולכן אין ברירה אחרת מלבד להמתין עד לרגעים האחרונים של ערב תשעת הימים, שאז רואים כבר ש"עבר קציר כלה קיץ ואנחנו לא נושענו"⁵, כך, שעכשיו הוא הזמן המוכרח להבהיר אודות תשעת הימים (כפי שנעשה בנוגע לערב שבעה עשר בתמוז⁶).

וכאמור, שישנו גם ההיתר בפשטות, שזהו ענין של פרנסה לאיש ישראל — פרנסה גשמית, ועאכ"כ פרנסה רוחנית, שהרי מקוויים שהדברים שייאמרו יהיו דברי התעוררות שיפעלו פעולתם.

ג. ובכן, הכוונה בזה היא — כדברי המשנה במסכת אבות⁷: "המעשה הוא העיקר" — בנוגע להמדובר עוד בהתחלת ג' השבועות של בין המצרים⁸ ע"ד ההשתדלות בנוגע ללימוד התורה בציבור, תפלה בציבור, וגם צדקה בציבור.

(תורת מנחם חע"ז ע' 92). וש"נ.

(4) ירמ' ח, כ.

(5) שיחת יום ד' פ' פינחס, ט"ז תמוז בתחלתה (לעיל ע' 108 ואילך). וש"נ.

(6) פ"א מי"ז.

(1) ראה בהנסמן בנטעי גבריאל (להר"ג צינער) הל' בין המצרים פט"ו ס"ו ואילך.

(2) ראה ירושלמי ברכות פ"ב סה"ז. הובא בתוד"ה מ"ד — מו"ק כג, ב.

(3) ראה גם שיחת ש"פ מט"מ, ר"ח מנ"א דאשתקד ס"ד

1 והחידוש בענין הציבור הוא – לא בנוגע לתפילה בציבור, שאין צורך לחדש זאת, שהרי עיקר התפלה
2 היא בציבור, כיון ש"תפלות במקום תמידים תקנום"⁷, וכל ענין התמיד הוא קרבן ציבור, ומזה מובן גם
3 בנוגע לכללות ענין התפלה, אלא החידוש הוא – אפילו בנוגע ללימוד התורה, שאע"פ שאינא במשנה⁸
4 "אפילו אחד שיושב ועוסק בתורה" עליו נאמר⁹ "בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך",
5 מ"מ, השלימות בזה היא בעשרה דוקא, כהחידוש באגה"ק¹⁰ בנוגע ל"עסק התורה והמצות בעשרה דוקא,
6 כמ"ש רז"ל¹¹ אתיא תוך תוך ("כתיב הכא ונקדשתי בתוך בני ישראל"¹², וכתיב התם הבדלו מתוך העדה
7 הזאת¹³, מה להלן עשרה אף כאן עשרה") .. ואין דבר שבקדושה בפחות מעשרה.

8 ויתירה מזה, שכן הוא גם בנוגע לענינים הקשורים עם עסקנות ציבורית, תקנת ותועלת היחיד והרבים
9 כו', כמובן ממ"ש בקונטרס החלצה¹⁴ לכ"ק אדנ"ע, ש"ההסכם אשר עושים שנים או רבים יש לזה חזוק
10 הרבה יותר מההסכם שעושה בפ"ע כו", שלכן, בשעה שיהודים מתאספים ומתדברים יחדיו (היפך קליפת
11 מדין¹⁵) לפעול, אזי יש להם הצלחה גדולה יותר שתהי' השקו"ט ובמילא גם ההחלטות והתועלת כדבעי.

12 ועד להוראה והפתגם הידוע של אדמו"ר האמצעי (שכבר נדפס גם ב"היום יום"¹⁶), שכל אחד מישראל
13 צריך שיהי' לו משהו שיוכל להתדבר עמו ולגלות נגעי לבבו, שאז ישנם שתי נפשות אלקיות כנגד נפש
14 בהמית אחת, ומזה מובן, שכל ענין שבו יש לנפש האלקית איזה שייכות ונגיעה שתהי' לה תועלת מזה
15 – שבזה נכללים כל הענינים הפרטיים של חיי האדם, כהפס"ד בשו"ע¹⁷ שצ"ל "כל מעשיך לשם שמים"¹⁸
16 ו"בכל דרכיך דעהו"¹⁹ – יש בזה תועלת עי"ז שמתקשר עם יהודי נוסף, שאז ישנם שתי נפשות אלקיות
17 כנגד נפש בהמית אחת.

18 ועאכו"כ כשישנם יותר משני יהודים, ועד לשלימות של עשרה מישראל, שנעשית מציאות חדשה
19 שנקראת בשם "עדה קדושה", וכמ"ש רבינו הזקן²⁰: "שמעתי מרבותי (דקאי על הבעש"ט והמגיד
20 ממעזריטש²¹) כי אילו נמצא מלאך אחד עומד במעמד עשרה מישראל אף שאינם מדברים בדברי תורה,
21 תפול עליו אימתה ופחד בלי גבול ותכלית משכינתא דשרייא עליהו עד שהי' מתבטל ממציאותו לגמרי",
22 היינו, שמצד זה גופא שנמצאים עשר נפשות אלקיות ביחד [ללא נפק"מ במה הם עוסקים באותה שעה,
23 וכהפירוש הפשוט גם בהלכה בנוגע לקידוש השם, שבמעמד עשרה מישראל ישנו הענין ד"ונקדשתי
24 בתוך בני ישראל"²²], נעשית השראת השכינה באופן שמלאך לא יכול לסבול,

25 ועאכו"כ כאשר העשרה עוסקים בתורה ובמצוות, ובפרטיות ובמיוחד בימים אלו – בענין ד"ציון)
26 במשפט (תפדה)²³, "היינו הלכות, כתרומתו ע"פ²⁴ כמשפט הראשון כהלכתא קדמייתא" (כמובא בלקו"ת
27 דפרשת השבוע²⁵), וגם בצדקה ("ושבי' בצדקה"²³), שזהו גם הענין של גמילות חסדים, שכולל כל
28 המצוות כולם²⁶, ובאופן ששניהם יהיו בציבור, בעשרה, ועאכו"כ אם זה במעמד כמ"פ עשרה.

(17) טושו"ע אר"ה סרל"א. וראה שו"ע אדה"ז שם סקנ"ו
ס"ב. וש"נ.

(18) אבות פ"ב מ"ב.

(19) משלי ג, ו.

(20) אגה"ק שם (קלו, ב).

(21) סה"ש תש"ד ע' 97. תש"ה ריש ע' 59. ע' 74.

(22) ראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ה ה"ד.

(23) ישע"א, כז.

(24) וישב מ, יג.

(25) דברים א, סע"ב.

(26) ראה תו"א וישב כט, ג. לקו"ת ראה כג, ג. תצא לט, א.

ובכ"מ.

(7) ברכות כו, א"ב.

(8) אבות פ"ג מ"ב-ו.

(9) יתרו כ, כא.

(10) סכ"ג (קלה, סע"ב). וראה גם לעיל ע' 110 הערה 29.

וש"נ.

(11) שם כא, ב. וש"נ.

(12) אמור כב, לב.

(13) קרח טז, כא.

(14) פ"י (סה"מ תרנ"ט ע' סא [ס"ע רלב ואילך]).

(15) ראה ד"ה החלצו בלקו"ת מטות פה, ד ואילך. תרנ"ט פ"ג

ואילך (שם ע' נה [רכו] ואילך).

(16) כ טבת – מתורת מנחם רשימת היומן ע' תנו. וש"נ.

ד. ויש לזה שייכות מיוחדת גם להמדובר במאמר²⁷ בענין "פדה בשלום נפשי"²⁸, דקאי על "העוסק בתורה (ובגמילות חסדים ומתפלל עם הציבור)"²⁹, כפי שמפרש רש"י²⁹: "זה שעסק בדברי שלום, דהיינו תורה, דכתיב³⁰ וכל נתיבותי שלום".

ובהקדים – שענין השלום הוא שמחבר ביחד כמה ענינים³¹, ולא סתם כמה ענינים, אלא ענינים שמצד עצמם הם באופן של היפך השלום זה עם זה, שלכן זקוקים לפעולת השלום (שהרי אם אין ביניהם חילוקים כו', אזי לא שייך ענין השלום); וכמו הענין ד"עושה שלום במרומיו"³², דכיון שישנו מיכאל מלאך של שלג, או מלאך של מים (כשתי הלשונות בזה³³), וישנו גבריאל שהוא מלאך של אש, שהם הפכים זמ"ז, בדוגמת מים ואש, לכן יש צורך בענין ד"עושה שלום במרומיו".

וזוהי מעלת התורה, שעלי' נאמר³⁰ "דרכי' דרכי נועם וכל נתיבותי שלום"; ועאכו"כ כשלימוד התורה עצמו הוא מתוך אחדותם של עשרה מישראל שיושבים ביחד ולומדים תורה.

ועד"ז בגמילות חסדים – כפי שמפרש רש"י²⁹ ש"גמילות חסדים נמי שלום הוא, שמתוך שגומל חסד בגופו לחבירו, הוא מכיר שהוא אוהבו, ובא לידי אחוה ושלום", והיינו, שזהו ענין של שלום בין העני והעשיר, שהם הפכים זמ"ז: זה בצד של רחבות, וזה בצד של צמצום ודין, ואעפ"כ מתחברים יחד, ויתירה מזה: כיון ש"יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני העני עושה עם בעל הבית"³⁴, נמצא שהעני נעשה המשפיע ובעל הבית נעשה המקבל, שזוהי תכלית שלימות השלום – שכל אחד רואה את מעלתו של השני שהוא זקוק אליו כו'.

ועאכו"כ בנוגע לתפלה, שבזה מודגש במארו"ל הנ"ל הענין ד"מתפלל עם הציבור".

ה. וזוהי גם השייכות המיוחדת לעניני בין המצרים ותשעת הימים:

איתא בגמרא במסכת יומא³⁵ "מקדש שני . . מפני מה חרב [שמצד זה הוא עיקר תוקף החומר דתשעה באב באופן ש"הוכפלו בו צרות"³⁶, ועד לאופן ש"אחרונים . . לא נתגלה קצם"³⁵], מפני שהיתה בו שנאת חנם".

ולכן יש צורך לבטל את הענין ד"מפני חטאינו"³⁷ – ע"י ההתקרבות והאחדות עד שנעשים לאחדים ממש, שאז לא שייך הענין דשנאת חנם כו', כיון שזוהי המציאות שלו ("דאס איז ער אַליין")³⁸.

וזוהו שמדגישים הענין של תורה בציבור וצדקה בציבור ועאכו"כ תפלה בציבור – כיון שמספר עשרה מישראל כולל כל פרטי ההתחלקות שבבנ"י שנכללים בעשר דרגות שנימנו בכתוב³⁹: "ראשיכם שבטיכם וגו' מחוטב עציך עד שואב מימך", שעליהם נאמר "אתם נצבים היום כולכם", "לאחדים כאחד" (כמבואר בלקו"ת³⁹ על פסוק זה); וכאשר לומדים כולם ביחד "תורה אחת"⁴⁰, ש"כל נתיבותי שלום", מאחדת אותם התורה באופן שנעשים מציאות אחת.

ועד"ז גם בצדקה – שתכלית השלימות היא כשנתינת הצדקה היא לא מצד רחמנות, אלא בגלל שמבין שע"פ צדק ויושר צריך ליתן לפלוני מה שנמצא אצלו רק בתורת פקדון, והוא רק שליח למוסרה אליו⁴¹ וכידוע השיחה של בעל המאסר והגאולה⁴² אודות מאמר חסידים הראשונים בנוגע לפיסת הלחם

(38) ראה ירושלמי נדרים פ"ט ה"ד. סהמ"צ להצ"צ מצות אהבת ישראל (דרמ"צ כח, א ואילך).

(39) ר"פ נצבים.

(40) לשון הכתוב – בא יב, מט. ועוד.

(41) ראה אוה"ח משפטים כב, כד, ופ' ראה טו, ז. אלשיך משלי יח, טז. ראב"ע שם יט, יז. טור יו"ד סרמ"ז. סה"מ תרכ"ז ע' שצט [ריש ע' תל]. תרפ"ו ס"ע קט. סה"מ קונטרסים ח"א קיט, א.

(42) שיחת פורים תרח"ץ בסופה (סה"ש תרח"ץ ס"ע 259 ואילך – נעתק ב"היום יום" טו אייר). וראה גם אג"ק שלו ח"ט ריש ע' רסא, ובהנסמן בהערות שם.

(27) פ"ט (לעיל ע' 164).

(28) תהלים נה, יט.

(29) ברכות ח, רע"א.

(30) משלי ג, יז.

(31) ראה גם תניא אגה"ק סוס"ל.

(32) איוב כה, ב. וראה תניא שם ס"ב. ובכ"מ.

(33) ראה לקו"ש חכ"ה ע' 260. וש"נ.

(34) ויק"ר פל"ד, ח.

(35) ט, ב.

(36) ר"ה יח, ב.

(37) נוסח תפלת מוסף דיו"ט.

1 שנמצאת אצלו כו', ואדרבה, עי"ז מקבל ממנו יותר, כאמור לעיל שמה שהעני עושה עם בעה"ב גדול
2 יותר ממה שבעה"ב עושה עם העני, כך, שהצדקה מאחדת אותם באופן שנעשים מציאות אחת.
3 ועי"א אחדות זו, שהיא היפך שנאת חנם, מבטלים את ה"מפני חטאינו", ובדרך ממילא מתבטל הענין
4 ש"גלינו מארצנו"³⁷, ובלשון הרמב"ם⁴³: "מיד הן נגאלין", כי, כשבתלה הסיבה, אזי בדרך ממילא בטל
5 המסובב.

*

6 ו. נוסף על הבקשה בנוגע להוספה בתורה בציבור וצדקה בציבור ותפלה בציבור במשך כל ג'
7 השבועות – הנה כיון שהחל מתשעת הימים ניתוסף בצד של היפך הטוב, צריך להוסיף גם בצד הטוב.
8 ובהקדם הידוע⁴⁴ (בשם הרה"צ ממונקאטש) בפירוש מארז"ל⁴⁵ "משנכנס אב ממעטין בשמחה",
9 שממעטים את הענינים הבלתי רצויים של אב – עי"א (ב)שמחה.

10 אלא שצ"ל שמחה המותרת על פי שו"ע, שבכללות הרי זה גם ענין התורה שמשמחת לב, כמ"ש⁴⁶
11 "פיקודי הוי' ישרים משמחי לב", ועאכ"כ ענין הצדקה, שמשמח את העני בשמחה כפשוטה עי"ז
12 שממלא מחסורו, ויתירה מזה – אם יש לו את הזכות להחיות את נפש העני ונפש בני ביתו⁴⁷.

13 ולכן באה גם ההצעה שינהיגו לערוך "סיום" בכל יום ויום מתשעת הימים.

7 ז. ובהקדים הביאור שחשבתי בנוגע לסיפור כ"ק מו"ח אדמו"ר בעל המאסר והגאולה⁴⁸, שאביו, כ"ק
8 אדנ"ע, נהג לערוך סיומים בתשעת הימים, אף שלא הי' סועד אח"כ בבשר ויין – דלכאורה צריך להבין:
9 לכל לראש – מאי טעמא, ומה נפעל בזה? ! – בודאי טוב לערוך סיום, אבל גם במשך כל השנה,
10 ולמה דוקא בתשעת הימים? ונוסף לזה, לשם מה הוא סיפר הדבר (כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף
11 בבת-שחוק:) בשעה שיודעים שכשיספרו לי, הנה סוכ"ס אינני יכול להתאפק מלפרסם ברכים.

12 ועד שעלה בדעתי שההסברה בזה היא בפשטות:

13 כיון שמקוים שבקרוב ממש י"הפכו ימים אלו לששון ולשמחה ולמועדים⁴⁹, צריכה להיות ההתחלה
14 בזה בפעולת בני אדם, עי"א מעשינו ועבודתנו בענין שיש בו צורך במיוחד בימים אלו – שיהודי מראה
15 מצדו תנועה של שמחה, עי"א "פיקודי הוי' ישרים משמחי לב", ובאופן של סיום, וכפי שאומרים: "כשם
16 שעזרתי לסיים" מסכתא זו, "כן תעזרני להתחיל מסכתות וספרים אחרים ולסייםם" (כהנוסחאות בזה),
17 שאז נעשית שמחה למטה, כדברי הגמרא⁵⁰ "כי חזינא צורבא מרבנן דשלים מסכתא עבידנא יומא טבא
18 לרבנן" (ולהעיר שהלשון "עבד להו יומא טבא לרבנן" נזכר גם במסכת מועד קטן⁵¹), והשמחה למטה
19 היא בגלל השמחה למעלה, שממנה נמשך ונשתלשל עד לשמחה כפשוטה (ככל הענינים שלמטה
20 ש"נשתלשלו מהן"⁵² – מהענינים שלמעלה).

21 ולאחרי כן, אם חוגגים את השמחה באופן גלוי, באופן המותר ע"פ שו"ע – הרי זה ענין נוסף; אבל
22 עיקר השמחה נפעלה כבר עי"א עריכת סיום המסכתא.

8 ח. ומצד ענין הנ"ל צריך לערוך סיום גם בתשעה באב, אלא שכיון שבת"ב יש הגבלה בענינים
9 שמותר ללמד⁵³, יערכו הסיום על מסכתא מועד קטן⁵⁴.

גם במאמר הערה 43 (לעיל ע' 160).

(50) שבת קיח, סע"ב ואילך.

(51) כח, א.

(52) תניא רפ"ג.

(53) טושו"ע או"ח רסתקנ"ד.

(54) ראה שו"ע שם ס"ב.

(43) הלי' תשובה פ"ז ה"ה.

(44) ראה גם תורת מנחם חס"א ע' 130. וש"נ.

(45) תענית כו, ריש ע"ב (במשנה). כט, סע"א (בגמרא).

(46) תהלים יט, ט.

(47) ע"פ לשון חז"ל – תנחומא משפטים טו.

(48) הובא בספר המנהגים חב"ד ע' 46 ובהערה 9 שם.

(49) ע"פ זכרי' ח, יט. וראה רמב"ם הלי' תעניות בסופן. וראה

- ובנוגע לפרטי המסכתות שיסיימו בשאר הימים – ידועה השקו"ט באחרונים⁵⁵ שיש אומרים שלא כל מסכתא מועיל לימודה לעריכת "סיום", כפי שמתפלפלים בנוגע למסכתא מדות, ועד"ז מסכתא תמיד [כמ"ש הרמב"ם בפירוש המשניות⁵⁶ ש"אין בה .. אלא סיפור .. היאך היו מקריבין התמיד .. סיפור שהוא זוכר מדות המקדש"], וכן בנוגע למסכתא אבות; אבל כבר נדחו הדברים באחרונים גופא, שפסקו שעל כל מסכתא בש"ס (כולל תמיד מדות ואבות) יכולים לערוך סיום.
- ובמילא מובן שזהו דבר ששייך לכל אחד ואחת, הן לאנשים והן לנשים – דכיון שמסכתא אבות היא "מילתא דחסידותא"⁵⁷, שייך שגם נשים יערכו סיום על פרקי אבות, וכיו"ב בנוגע למסכתא שעיקר ענינה הלכות הצריכות להן⁵⁸ – שהרי גם הנשים צריכות את ענין השמחה וענין הגאולה, כמו האנשים.
- ט. אמנם, שכל אחד יסיים מסכתא בכל יום – לאו כל מוחא סביל דא; אך אחת העצות לזה – עי"ז שבישיבות או בכוללים מסיימים מסכתות בכל יום.
- ובהקדמה – שהסדר עכשיו שכיסוי (עכ"פ חלק מ)ההוצאה של ישיבות וכוללים ע"י "זבולון" נעשה ע"י נדבנים מכל קצוי תבל,
- לא כמו שהי' פעם, שהחזקת ישיבה או כולל שבעיר היתה ע"י עשירי אותה העיר, אלא כפי שנהוג עכשיו ששולחים מכתבים לכל קצוי תבל –
- כך, שע"פ דברי הגמרא במסכת מגילה⁵⁹ נחשבים הישיבות והכוללים כמו "בית הכנסת של כרכין .. דמעלמא אתו לי" .. דהוה לי' דרבים" (אפילו אלו שלא באים לשם), והיינו, שנאבד הכח, התקיפות והממשלה של עיר זו עצמה, ונעשה ענין ששייך לכל בני"ב בכל מקום שהם, ועאכו"כ אלו שמשתתפים בהחזקת הישיבה והכולל, שאע"פ שנמצא מעבר לים, יש להם חלק בו.
- ולהעיר מהידוע בנוגע לשותפות של יששכר וזבולון שיש חילוק בין שמעון אחי עזרי' להלל ושבנא – שלפני הלימוד יכולים למכור חלק בתורה, ואז חלה המכירה באופן שהקונה, "זבולון", יש לו חלק בתורה, משא"כ לאחר הלימוד, שאז "בוז יבוזו לו"⁶⁰ (כמבואר בפוסקים⁶¹ בנוגע להלכות תלמוד תורה, אם יכולים למכור חלק בתורה); ובנדוד, כיון שמדובר אודות סיומים שיתחילו לערוך החל ממחר, ישנו עכשיו כל הכח לזכות את כל התומכים והנדבנים שסייעו עד עתה, או יסייעו מחר ומחרתיים ("על העתיד לגבות"⁶²) בהחזקת הישיבה או הכולל – שיהי' להם חלק בסיומים שייערכו שם מידי יום ביומו בכל תשעת הימים.
- י. ובנוגע לפועל – שהרי רגילים לפרש בכל ענין מהי הכוונה בפרטיות:
- דבר נכון וטוב וישר וכו' וכו', שהחל ממחר, ישתדלו שבכל יום מתשעת הימים יערכו בכל קצוי תבל ענין של "סיום", שמביא שמחה בעולם (כנ"ל ס"ז), ולעשות זאת בציבור, כך, שיוכלו להשתתף גם אלו שמאיזו סיבה שתהי' אינם מסיימים מסכתא בעצמם, אבל כיון שבאים ושומעים סיום מסכתא, הרי נעשה גם אצלם ענין של סיום ושמחה.
- וכפי שרואים גם מ"מנהג ישראל תורה הוא"⁶³ בנוגע לתענית בכורים⁶⁴, שאין זה באופן שכל בכור מסיים מסכתא, אלא כפי שנהוג בכל קהילות קדושות בישראל, שאחד לומד את המסכתא מתחילתה ועד

(61) שו"ע יו"ד סרמ"ו ס"א בהגהה. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ג ה"ד. וש"נ.

(62) כתובות קח, א. וש"נ.

(63) ראה תוד"ה נפסל – מנחות כ, ב. מהרי"ל – הובא ברמ"א יו"ד ששע"ו ס"ד. מנהגים ישנים מדורא ע' 153. שו"ע אדה"ז או"ח סוסק"פ. סתל"ב ס"א. סתנ"ב ס"ד. סתצ"ד סט"ז. ועוד.

(64) ראה נטעי גבריאל הל' פסח שם רפמ"ג. וש"נ.

(55) ראה יסודי ישרון ח"ו ע' מג ואילך. וש"נ. וראה גם בספרים שנשמנו בהתוועדויות תשד"מ ח"ב ע' 1050. נטעי גבריאל הל' פסח ח"ב פמ"ג ס"א. הל' בין המצרים פמ"א ס"ג. וש"נ.

(56) בהקדמה (ד"ה והחלק הששי).

(57) ראה ב"ק ל, א.

(58) ראה הל' ת"ת לאדה"ז ספ"א. וש"נ.

(59) כו, א.

(60) שה"ש ח, ז. וראה סוטה כא, סע"א ובפרש"י.

- 1 סופה, ואח"כ מזמין לשמחתו אפילו את אלו שלא למדו, והם שומעים רק את הסיום, ולכן הנה לא זו
2 בלבד שאינם צריכים להתענות, אלא אדרבה, שנעשה אצלם ענין של שמחה, כמבואר להלכה למעשה
3 בנוגע לתענית בכורות בערב "ימי צאתך מארץ מצרים", ועד"ז מובן גם בנוגע לערב הגאולה האמיתית
4 והשלימה שאז "אראנו נפלאות" "כימי צאתך מארץ מצרים"⁶⁵.
- 5 ויעשו זאת בכל קהילה, עכ"פ במקום אחד – בישיבה, בכולל, או בבית-הכנסת ובית-המדרש,
6 ועאכו"כ בארץ הקודש, "ארץ אשר . . עיני הוי' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה"⁶⁶, ועאכו"כ
7 על יד כותל המערבי ועל יד מערת המכפלה⁶⁷,
- 8 – וזהו מהטעמים לעריכת ההתוועדות, כדי שיוכלו למסור ולשמוע הדברים מיד גם בארץ הקודש,
9 כך, שיוכלו לסדר שכבר בר"ח אב, התחלת תשעת הימים, יערך סיום על יד כותל המערבי ומערת
10 המכפלה –
- 11 שכן, הכותל המערבי, בית מקדשנו והר הבית בכללותו, הוא המקום שבו עולים כל התפלות ובקשות
12 צרכי כל אחד ואחת מבני"י בכל מקום שהם בכל קצוי תבל, ולכן, כשעושים במקום זה סיום שגורם
13 שמחה למעלה (כנ"ל ס"ז), הנה כיון ששמחה פורץ גדר⁶⁸, הרי זה ממשיך ישועה והצלחה וברכה בנוגע
14 לכל התפלות והבקשות כו'.
- 15 ועד"ז גם בנוגע למערת המכפלה – כפי שמצינו במשנה⁶⁹ בנוגע לקרבן תמיד שהוצרכו לומר "האיר
16 פני כל המזרח עד שבחברון", ומבואר בגמרא⁷⁰ שזהו "כדי להזכיר זכות אבות" (היינו שהזכרת "חברון"
17 כשלעצמה מזכירה כבר את אברהם יצחק ויעקב), וכן הוא גם בתפלה, שכדי שתתקבל אצל הקב"ה
18 שימלא את הבקשה, צריכה להיות ההקדמה ש"יסדר אדם שבחו של הקב"ה ואח"כ יתפלל"⁷¹, שלכן
19 מתחילים בג' ראשונות, והרי ג' הראשונות הם כנגד אברהם יצחק ויעקב⁷², ועד שמזכירים אותם בגלוי
20 בברכה הראשונה וחותרים: "מגן אברהם" (כמבואר בגמרא⁷³ ובטור⁷⁴, ומפורסם לכל).
- 11 יא. וגם ענין זה קשור עם יחוד וקירוב (היפך פירוד) הלבבות של כל בני"י עד שנעשים מציאות
12 אחת:
- 13 מבואר בתניא פרק ל"ב, פרק "לב" (ומובן גם בשכל), ש"אב אחד לכולנה", והיינו, שענין ההתחלקות
14 שייך רק כשנעשית המציאות של בנים ובנות, אבל בשעה שנמצאים במוח האב והאם, הנה לא זו בלבד
15 שאין ביניהם התנגדות כלל, אלא אדרבה – הם עומדים בהתאחדות גמורה.
- 16 ובנוגע לבני"י – כל זמן שמדובר אודות שבטים, הרי כיון שישנם י"ב שבטים, צריך להשתדל שתהי'
17 התאחדות בין יששכר וזבולון, ועד"ז בנוגע לכל י"ב השבטים, שתהי' "מטתו שלמה"⁷⁵ – מטה אחת;
18 אבל כפי שנמצאים אצל האבות, "אין קורין אבות אלא לשלשה"⁷⁶, יעקב יצחק ואברהם, אזי מובן
19 בפשטות שהם בהתאחדות גמורה.
- 20 וההתאחדות כפי שהם בבחי' האבות, נותנת כח ופועלת "קיום מצות ואהבת"⁷⁷ לרעך כמוך" באופן
21 שנעשים ענין אחד לגמרי, מצד ההתבוננות ש"אב אחד לכולנה".
- 22 וזהו הקשר עם מערת המכפלה דוקא – ששם נמצאים האבות ושם מקום מנוחתם, וכלשון הידוע:
23 "מנוחתם כבוד".

(72) ראה שבלי הלקט הל' תפלה ס"ח (ובהשלם – ס"ח).
אבודרהם בסדר שחרית של חול ופי' (ואתה קדוש). לבוש אורח
רסקי"ג, רסקי"ד, סוסקי"ד. ועוד.
(73) פסחים ק"ז, ב.
(74) אור"ח רסקי"ג.
(75) ויק"ר פל"ו, ה. הובא בפרש"י עה"ת ויחי מז, לא.
(76) ברכות טז, ב.
(77) קדושים יט, יח.

(65) מיכה ז, טו.
(66) עקב יא, יב.
(67) ראה גם שיחת ש"פ מטו"מ, מבה"ח מנ"א סכ"ט (לעיל ע' 154). וש"נ.
(68) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך. ועוד.
(69) יומא רפ"ג (כה, א).
(70) ירושלמי שם – הובא בפרש"י שם, ב.
(71) ברכות לב, סע"א.

ומזה מובן גודל מעלת התפלה שם, וכל עניני העילויים שישנם בנוגע למערת המכפלה, כמבואר
בכ"מ⁷⁸ (שלכן היתה גם ההשתדלות של אדמו"ר האמצעי לקנות נחלה דוקא בחברון, כידוע, וכפי שכבר
נדפס המכתב הקצר בענין זה⁷⁹).

*

יב. וענין נוסף בתשעת הימים גופא – שיש בהם שני ימים שחלוקים משאר תשעת הימים בענינים
של טובה:

מיד הלילה מתחיל ר"ח אב, שהוא ה"אָרְצִיט" של אהרן הכהן, כפי שקראו בגלוי ובפירוש בפרשת
השבת שעברה, דאזלינן מיני, ו"מיני" מתברכין כולי יומי⁸⁰ (כולל גם יום זה שבו נערכת התוועדות
זו): "ויעל אהרן הכהן .. וימת .. בחודש החמישי באחד לחודש"⁸¹.

ובנוגע לאהרן, יש הוראה ברורה לכל אחד מישראל בדבר משנה (ש"טעה בדבר משנה חוזר)⁸², כיון
שאינן זה בגדר טעות, ועד שזה נוגע בפשטות להנהגה של דיין בדיני ממונות, שמלכתחילה לא הי' יכול
לטעות בזה): "הוי מתלמידיו של אהרן, אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה"⁸³.
וזהו גם השייכות המיוחדת עם אחד באב וכל תשעת הימים (שנכללים כולם בר"ח), שבהם צריך
להבטיח את שלילת הענין של שנאת חנם – שענין זה נעשה כבר באופן של הקדמת רפואה למכה מצד
יום הסתלקותו של אהרן:

מבואר באגה"ק⁸⁴ שביום ההסתלקות של צדיק הנה כל עבודתו אשר עבד כל ימי חייו עולה למעלה,
ופועלת פעולתה בגלוי גם כאן למטה.

ונמצא, שבשעה שאהרן נסתלק, ראו בגלוי את פעולתו בענין ד"אוהב את הבריות", שלכן נאמר⁸⁵
ויראו כל העדה .. ויבכו את אהרן (שהתאבלו עליו) כל בית ישראל, כפי שרש"י מסביר [באופן שמוכן
אפילו ל"בן חמש למקרא"], שזהו "לפי שהי' אהרן רודף שלום וכו'", היינו, שע"י הנהגתו קישר אהרן
ופעל ש"כל העדה" נעשתה כמו מציאות אחת, שזהו דבר שאפילו תורה לא היתה יכולה לפעול, שלכן
לא מצינו זאת אצל משה (כמדובר בארוכה ביום השבת⁸⁶).

ומזה מובן, שכל האמור לעיל מודגש באחד באב ביתר שאת וביתר תוקף, ולכן נוגע ביתר שאת
וביתר חיות וביתר התלהבות שיהיו ביום זה הענינים דתורה בציבור, תפלה בציבור וצדקה בציבור, כולל
גם ענין הסיום.

יג. ויש עוד יום שחלוק משאר תשעת הימים – חמשה באב, יום ההסתלקות של האר"י הקדוש.
וענין זה נוגע במיוחד לארץ הקודש – שדבר טוב ונכון, שנוסף לכך שמסתמא עולים בלאה"כ מנין
יהודים על הציון של האר"י הקדוש ביום ההסתלקות בכלל, מידי שנה בשנה, עוד קודם הדיבור
וההתעוררות בזה וכו', הנה בשנה זו במיוחד – בשעה שהעולם מבולבל, ויהודים מחפשים דרך ופירושים
למה עשה הוי' ככה וכו' וכו', שאין כאן המקום להאריך בזה⁸⁷ – מהנכון שיעשו זאת באופן ש"כרוב
עם הדרת מלך"⁸⁸,

וביחוד – תלמידי ישיבה וגם אברכי הכולל שנמצאים על אתר בצפת, ומסתמא ישתתפו עמהם גם

(78) ראה הנסמן בלקו"ש חכ"ה ע' 98.

(79) באג"ק שלו אגרת לט (ע' קסח) – בהערת המו"ל.

(80) זח"ב סג, ב. פח, א.

(81) מסעי לג, לח.

(82) כתובות פד, ב. וש"נ.

(83) אבות פ"א מי"ב.

(84) סז"ך וכ"ח.

(85) חוקת כ, כט.

(86) שיחת ש"פ מטו"מ, מבה"ח מנ"א סכ"ו (לעיל ע' 152).

וש"נ.

(87) ראה גם לעיל ע' 148 הערה 113. ועוד.

(88) משלי יד, כח. וראה אנציק' תלמודית בערכו (כרך ד ע' קצה ואילך). וש"נ.

- 1 משאר המקומות בארץ הקודש, ואם יהיו כאלו שישעו ויבואו מחוץ-לארץ, יוכלו לייצג שם את בני
2 שנמצאים בחו"ל,
- 3 וילמדו שם ענינים בקבלה מתורת האריז"ל, כפי שבאים באופן ד"יתפרנסון .. בדרא בתראה בסוף
4 יומיא" – בלשון הזהר⁸⁹, כמבואר במפרשי הזהר⁹⁰ שענין הפרנסה הוא באופן שנעשה דם ובשר כבשרו,
5 היינו, שמבין זאת גם בשכלו – בביאור רחב בתורת חסידות חב"ד, עד שיכולים להסביר זאת באופן
6 שיהי' מובן גם בשכל של נפש הבהמית.
- 7 וכן יהי' שם ענין נתינת הצדקה – שהאריז"ל מפליאו ביותר, ועד שמפרש⁹¹ מ"ש⁹² "צדקתו עומדת
8 לעד", שבעשיית כל מצוה נשאר הרושם במצחו לזמן קצר, רק ליום זה, משא"כ בנוגע לצדקה נשאר
9 הרושם לאורך זמן, וכפי שמצינו גם אודות הנהגת האריז"ל בנוגע לצדקה וכו'⁹³, ואין כאן המקום
10 להאריך בזה, ובפרט שכבר נדפס בכתבי האריז"ל, ונתבאר בתורת החסידות בכלל, ובפרט במאמרים ד"ה
11 פזר נתן לאביונים מרבתינו נשיאנו בכל דור ודור, ועד לנשיא דורנו, כ"ק מו"ח אדמו"ר⁹⁴.
- 12 וכאמור לעיל שכל זה יהי' בציבור – תורה בציבור וצדקה בציבור, ועאכו"כ תפלה בציבור.
14 יד. וע"ד שיעשו בארץ הקודש על הציון שלו גם במקום גשמי – יעשו עד"ז בכל מקום:
- 15 ובהקדים – ש"צדיקים דומין לבוראם"⁹⁵, ולכן, כשם שהקב"ה אומר שע"י התורה "אותי אתם
16 לוקחים"⁹⁶, הנה עד"ז הוא בצדיק בנוגע לתורתו, שבה מכניס את כל עצמותו, ובפרט ע"פ המבואר בארוכה
17 בתניא⁹⁷ שלימוד התורה הוא באופן של "יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו .. נמצא כלל", וכפי שאמר כ"ק
18 אדנ"ע על עצמו⁹⁸: "הנני הולך השמימה ואת הכתבים אני משאיר לכם", וכמשנ"ת פעם בארוכה⁹⁹, שאין
19 כאן ב' ענינים בפני עצמם, שהרי נאמרו בחדא מחתא – שע"ז שמשאיר את הכתבים למטה, הנה כפי
20 שנמצא בשמים יש לנו אותו ("הָאֵט מֵעַן אִים") כאן למטה.
- 21 ומזה מובן גודל הענין דלימוד תורת האריז"ל בכל מקום, ועוד יותר – כשהלימוד הוא לא רק בדרך
22 אמונה, אלא באופן שחודר גם את הרצון וכח החכמה והבינה והדעת שלו, ואח"כ פועל גם בנוגע לרגש
23 שבלב – התקשרות לתורת האריז"ל, פנימיות התורה, ואח"כ פועל עד למעשה בפועל – שקונה ספר
24 בקבלה, או שמסייע ליהודי שלומד חסידות וקבלה, או שעוסק במצוה במעשה בפועל מתוך חיות
25 והתלהבות – כפי שדורשת פנימיות התורה להכניס בזה את פנימיות הנשמה.
- 15 טו. ולסיכום הדברים:
- 16 נוסף על ההשתדלות בנוגע לתורה בציבור, צדקה בציבור ותפלה בציבור בכל תשעת הימים, צ"ל
17 השתדלות מיוחדת בזה ביתר שאת וביתר עוז ביום סגולה דחמשה במנחם-אב, שבקביעות שנה זו חל
18 ביום ראשון בשבוע, מיד למחרת השבת שבו קורין בהפטרה "ציון במשפט תפדה ושבי" בצדקה"²³.
- 19 ולהמשיך לאח"ז מיום ראשון בשבוע על כל השבוע כולו, כולל גם יום חמישי, תשעה באב – שיהפך
20 (ביחד עם כל תשעת הימים) לששון ולשמחה ולמועדים.
- 21 וכן בנוגע לענין סיום מסכתא בכל יום ויום, כולל גם בתשעה באב – סיום מסכתא מועד קטן. ואלו
22 שלא יכולים לסיים מסכתא בעצמם, ישתתפו בסיום מסכתא שיערוך משהו אחר, ובמילא צריכים הם
23 לסדר ולוודא שאכן ייערך סיום מסכתא בכל יום ויום, כולל גם בתשעה באב.

וש"נ.

(89) תקו"ז ת"ו בסופו.

(90) ראה כס"מ. וראה גם תורת מנחם ח"פ ע' 264 הערה 54.

(95) ב"ר פס"ז, ח. רות רבה פ"ד, ג. ועוד.

(96) שמו"ר ר"פ תרומה. פל"ג, ו. ויק"ר פ"ל, יג. תנחומא

תרומה ג. אמור יז. וראה תניא פמ"ז.

(97) פ"ה.

(98) אג"ק אדמו"ר מוהריי"צ ח"א ע' קיג.

(99) ראה גם תורת מנחם חס"ז ע' 430. וש"נ.

(91) סה"ל עה"פ.

(92) תהלים קיב, ט.

(93) ראה שער המצוות ר"פ עקב. ל"ת (טעמי המצוות) פ'

ראה.

(94) ראה ד"ה פזר נתן תרצ"ב (סה"מ תרצ"ב ע' עדר ואילך).

ובנוגע לאופן ההנהגה לאחר הסיום אם לערוך סעודה או התוועדות וכו' – הנה בנוגע לשמונת הימים שלפנ"ז, ישאלו אצל הרב בכל מקום ומקום; ובנוגע לתשעה באב, שאין מקום לשאלה – הרי יתכן שיהי' כבר לאחר ביאת משיח, ואז יהי' יום-טוב גדול¹⁰⁰ גם ללא עריכת סיום (כ"ק אדמו"ר שליט"א הפטיר בבת שחוק): אע"פ שיצטרכו לערוך את הסיום גם לאחר ביאת משיח.

*

טז. ועד"ז כאן המקום והזמן להוסיף ולהדגיש עוד הפעם שצ"ל השתדלות מיוחדת בכל המבצעים: ובהקדים – שאע"פ שעיקר סיבת הגלות התחילה מהענין של שנאת חנם³⁵, הרי זה פעל העדר כו' בכמה ענינים, שלכן אומרים "מפני חטאינו גלינו מארצנו"³⁷, "חטאינו" לשון רבים. ולכן, יש לעורר במיוחד על התחזקות ביתר שאת וביתר עוז בכל המבצעים, שהם מצוות כלליות, שבהם נכללים והם "גוררים"¹⁰¹ כמה מצוות: מבצע תורה, מבצע תפילין, מבצע מזוזה, מבצע צדקה, ובית מלא ספרים, והעולה על כולנה – נרות שבת קודש, ובמיוחד לפני שבת חזון, כידוע תורת ר' לוי יצחק מברדיטשוב (שכבר נדפסה¹⁰²), שאחד הטעמים שנקרא "חזון" הוא לפי שאז מראים לכל אחד מישראל את ביהמ"ק השלישי כפי שהוא בשלימותו ובבנינו, ומזה מובן גם גודל מעלת ערב שבת חזון, וגודל הזכות עי"ז שמוסיפים באור שבו מתחיל השבת, בהדלקת נרות ע"י כל אחת ואחת בישראל מיד כשהגיעה לחינוך, ודוקא עם ברכה שענינה המשכת ברכת הוי' עד למטה מעשרה טפחים.

יז. ויה"ר שכל ענינים אלו יתקבלו בתמימות ובפשטות, בהתאם לכוונת הדברים, ויעשו עוד יותר מהמדובר כאן, שהרי כל אחד מישראל יכול להוסיף כיד הוי' הטובה עליו, עוד יותר ממה ששומע ממישהו אחר, ולעשות בכח עצמו, ברצון עצמו ובחיות עצמו וכו' – בכל ג' הקוין ד"אשים דברי בפ"ך", שהו"ע התורה, "ובצל ידי כסיתך", שהו"ע המצוות, ו"לנטוע שמים וליסוד ארץ", שהו"ע עבודת התפלה, שע"ז נקראים בשם "ציון" – "לאמר לציון עמי אתה"¹⁰³, שה"ציון" (סימן) על הקב"ה כפי שהוא למטה היא נשמת כל אחד מישראל שהיא "חלק אלקה ממעל ממש"¹⁰⁴.

ואז יפרצו בני"י את רגעי הגלות האחרונים, ובפרט כשעושים זאת מתוך שמחה שפורץ גדר⁶⁸, – כהפסק בגמרא (בברכות¹⁰⁵ ובשבת¹⁰⁶) בגלוי שתורה צ"ל דוקא מתוך שמחה, וכן הוא בנוגע צדקה, כפי שמביא אדמו"ר מהר"ש בכמה מאמרים¹⁰⁷ שגם בצדקה כתיב¹⁰⁸ "ולא ירע לבבך בתתך לו", שצ"ל דוקא בשמחה, וקשור גם עם פס"ד גלוי בשו"ע¹⁰⁹, בהעתק מהרמב"ם¹¹⁰, שצ"ל דוקא בסבר פנים יפות –

שאו השמחה פורצת גדר למטה ולמעלה, ועאכו"כ שפורצת גדרי הגלות, ונזכה לגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, ובקרוב ממש, עוד בתשעת הימים.

*

יח. כדי לקשר זאת גם עם מעשה בפועל – הנה נוסף על ענין התורה, שזהו המאמר¹¹¹ שמיוסד על

(106) ל, ב. ויש"נ.

(100) ראה לקו"ש ח"ד ע' 11. ויש"נ.

(107) ראה סה"מ תרכ"ז ע' קסו [קצ]. תרל"ה ח"א ריש ע' יט.

(101) ראה אבות פ"ד מ"ב.

(108) פ' ראה טו, יו"ד.

(102) נעתק באוה"ת לנ"ך ח"ב ע' א'צו – בשוה"ג. וראה גם תורת מנחם חע"ז ע' 114 ואילך. ויש"נ.

(109) יו"ד סרמ"ט ס"ג.

(103) ישע"י נא, טז. וראה במאמר שנאמר בהתוועדות פ"ד

(110) הל' מתנ"ע פ"י ה"ד.

(104) לעיל ע' 158 ואילך. ויש"נ.

(111) לעיל ע' 156 ואילך. ויש"נ.

(105) תניא רפ"ב.

(106) לא, א.

1 מאמרי רבותינו נשיאינו, וכן התפלה בציבור שתהי' לאחרי ההתוועדות (לאחרי אמירת ברכה אחרונה)
2 – יהי' באמצע גם הענין ד"ושבי' בצדקה"²³, כרגיל, ע"י השלוחים שיחלקו שני דולר לכל אחד ואחת,
3 הן אנשים והן נשים, כולל גם קטנים וקטנות: הא' – ליתן בעצמו לצדקה, והב' – שינתן לצדקה
4 בשליחותו.

5 ויהי' שברוב ממש יראו צדקתו של הקב"ה בגלוי גם בעיני בשר כאן למטה – שמבלי להתחשב
6 בשום ענינים, ואפילו אם הוא זקוק בשביל זה לענין ד"לך הוי' הצדקה"¹¹², הרי הוא מקיים הבטחתו
7 (כלשון הכתוב¹¹³) "ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל", הן זקן והן צעיר, מ"ראשיכם שבטיכם" עד
8 "חוטב עציך" ו"שואב מימך"³⁹, שמוציא אותם מהגלות, ומוליך אותם קוממיות לארצנו הקדושה,
9 ובקרוב ממש.

10 (אח"כ אמר:) מבקשים מה"טנקיסטים" שנמצאים כאן שיהיו השלוחים לחלק וליתן לכל אחד שני
11 דולר, כאמור לעיל. ומסתמא ילכו בסדר מסודר, כדי שלא לבלבל כו'.

12 [כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן השטרות לטנקיסטים, וגם נתן להרב יעקב יהודה העכט שטרות עבור
13 הנשים ובנות, ליתנם לאלו שמדליקות נרות, באמרו, שהטעם לזה הוא כדי שגם האחרות¹¹⁴ יתחילו
14 להדליק נרות, והוסיף (בבת-שחוק): אין כוונתי לחסוך הדולר, אלא ברצוני "להרויח" מכל דבר! ...
15 ואח"כ אמר:]

16 קודם אמירת ברכה אחרונה – כדאי שיכריזו שיערכו אסיפה כיצד לארגן את כל הענינים הנ"ל, שיהי'
17 באופן מסודר, ובאופן דהולך ומוסיף, שמהם יראו וכן יעשו.

18 (והמשיך:) אלו שעוסקים באסיפות כאלו עד עתה – יעשו זאת גם עתה, שמיד יעמדו ויכריזו, וזו
19 תהי' התחלה טובה על ענין שבפועל.

בס"ד. שיחת ש"פ דברים, שבת חזון, ד' מנחם-אב*, ה'תשל"ה.

בלתי מוגה

1 א. מבואר בכמה שיחות¹ (ומובן גם ממאמרי חסידות) שניגון ללא תיבות הוא נעלה יותר מאשר
2 ניגון עם תיבות, כי, ענין הניגון הוא השתפכות הנפש, ולכן, כאשר השתפכות הנפש היא באופן שלמעלה
3 ממדידה והגבלה, אזי מתבטאת בניגון ללא תיבות, כיון שאי אפשר למדוד ולהגביל ולצמצם אותה
4 בהגבלת האותיות, ומזה מובן שהיא נעלית יותר מאשר השתפכות הנפש שיכולה לבוא בהגבלת האותיות,
5 שמתבטאת בניגון עם תיבות.

6 אמנם, התכלית היא שגם ניגון שלמעלה ממדידה והגבלה, לא ישאר ענין של השתפכות הנפש בלבד,
7 אלא גם הוא יומשך במדידה והגבלה; וכמו כל עניני העבודה שלמעלה ממדידה והגבלה, שאין הכוונה
8 שישארו למעלה ממדידה והגבלה, אלא גם הם יומשכו ויפעלו בכחות הגלויים, עד למחשבה דיבור
9 ומעשה, באופן שיהי' ניכר בהם שבזמן ורגע שלפנ"ז הי' במעמד ומצב שלמעלה ממדידה והגבלה,
10 ובאופן שפועל הוספה בעבודה שבמדידה והגבלה, ע"ד המבואר בקונטרס העבודה² שהעבודה שמצד
11 בחי' היחידה צריכה לפעול גם במחשבה דיבור ומעשה.

(*) ערב יום ההילולא של האריז"ל.

(1) ראה גם תורת מנחם חע"ט ס"ע 160. וש"נ.

(2) פ"ה ואילך.

(112) דניאל ט, ז.

(113) ישעי' כז, יב.

(114) כשהרב הנ"ל אמר שרובא דרובא מדליקות כבר – השיב לו כ"ק אדמו"ר שליט"א: יש צורך שגם המיעוט ידליקו.

1 וכמודגש גם בענין הקבלת עול דר"ה שלמעלה מהקב"ע דכל השנה – כידוע³ שמצות היום היא עצם
2 ענין הביטול וקב"ע, למעלה מהקב"ע דכל השנה שקשור עם שאר עניני העבודה – שהתכלית היא
3 שיומשך ויפעל בעבודת כל השנה; וזוהי גם הוראה בנוגע לכל עניני העבודה שלמעלה ממדידה והגבלה,
4 שתכליתם שיומשכו גם בעבודה שבמדידה והגבלה.
5 וענין זה התחיל במ"ת שהי' ע"י הקדמת נעשה לנשמע⁴ – שלמרות גודל העילוי ד"נעשה" שהוא
6 הביטול לבעל הרצון⁵ באופן שלמעלה מטו"ד, צריך להמשיך זאת גם בענין ד"נשמע", בהבנה והשגה
7 שבעבודה שע"פ טו"ד, באופן שיהי' ניכר בה שלפנ"ז הי' הענין ד"נעשה" שלמעלה מטו"ד.
8 וכן הוא בכללות הענין דתומ"צ – שהתורה היא למעלה ממדידה והגבלה, כמ"ש⁶ "ארוכה מארץ
9 מדה ורחבה מני ים", ואילו המצוות הם במדידה והגבלה דוקא (כמבואר באגה"ק⁷); ואעפ"כ, "גדול
10 תלמוד שמביא לידי מעשה"⁸, היינו, שהתכלית היא שהתורה שלמעלה ממדידה והגבלה תומשך במדידה
11 והגבלה שבמעשה המצוות, שיהי' ניכר בהם שבאים מצד ענין שלמעלה ממדידה והגבלה.
12 ועז"נ⁹ "ויעש כן אהרן", "להגיד שבחו של אהרן שלא שינה" – דלכאורה אינו מובן: מהי הקס"ד
13 שאהרן ישנה מציווי הקב"ה, ומהי ההפלאה בכך שלא שינה – כידוע הביאור בזה¹⁰, שאע"פ שעבודת
14 אהרן הכהן היתה בדרגא נעלית ביותר באופן שלמעלה ממדידה והגבלה, לא הי' הדבר בסתירה לעשיית
15 העבודה כפשוטה בפשטות, באופן ש"לא שינה" במילוי השמן בנרות שלא ישפך וכו', כך, שהתנועה
16 שלמעלה ממדידה והגבלה נמשכה אצלו במדידה והגבלה.

ב. ובנוגע לעניננו:

2 ישנו ניגון שלש התנועות¹¹ – של אבות החסידות: הבעש"ט מייסד תורת החסידות, הרב המגיד,
3 ורבינו הזקן, מייסד תורת חסידות חב"ד, שהוא ניגון ללא תיבות, שמורה על השתפכות הנפש שלמעלה
4 ממדידה והגבלה.
5 אך ע"פ האמור לעיל שגם השתפכות הנפש שלמעלה ממדידה והגבלה צריך להמשיכה במדידה
6 והגבלה – יש מקום לנגן ניגון זה עם תיבות.
7 וכיון שנמצאים בזמן שבו מודגש הצורך בענין הגאולה, שנעשית עי"ז ש"ציון במשפט תפדה ושבי'
8 בצדקה"¹²,
9 – שפסוק זה הוא סיום וחותם ההפטרה (שהיא סיום וחותם הפרשה¹³), והרי "הכל הולך אחר
10 החיתום"¹⁴. ומודגש גם במאמרים שנדפסו בלקוטי תורה (שנבחרו ע"י הצ"צ מתוך אלפיים מאמרים¹⁵,
11 ומזה מובן שאף שיש עוד מאמרים שלא נדפסו בלקו"ת, כפי שהצ"צ מציין בעצמו בכ"מ, מ"מ, המאמרים
12 שבלקו"ת הם עיקר וכללות מאמרי רבינו הזקן), ששני המאמרים שבפ' דברים הם בענין "ציון במשפט
13 תפדה ושבי' בצדקה" –
14 יש לנגן ניגון הנ"ל (במשך שבועות ועכ"פ ימים אלו) עם התיבות ד"ציון במשפט תפדה ושבי'
15 בצדקה", שתוכנם ענין הגאולה, שקשור במיוחד עם אבות החסידות, שהרי ביאת המשיח, קאתי מר, היא
16

(10) ראה גם תורת מנחם ח"פ ע' 311. וש"נ.

(11) ראה גם תורת מנחם חס"ב ע' 89. וש"נ.

(12) ישע"י א, כז.

(13) ראה אנציק' תלמודית ערך הפטרה בתחלתו (כרך יו"ד

בתחלתו). וש"נ.

(14) ברכות יב, א.

(15) ראה "היום יום" י"ד אדר א, פורים קטן. וראה גם תורת

מנחם חמ"ג ע' 70. וש"נ.

(3) ראה גם המשך תעריב ח"א ע' קמד ואילך [ע' קצג].

סה"מ תרס"ב ע' רכה ואילך. תרצ"ט ע' 6. ע' 13. תש"ב ע' 8.

(4) שבת פח, א.

(5) ראה לקו"ת במדבר יד, א. ובכ"מ.

(6) איוב יא, ט.

(7) ס"י (קטו, א).

(8) קידושין מ, ב. וש"נ.

(9) בהעלותך ח, ג ובפרש"י.

1 ע"ז ש"פוצו מעינותיך חוצה"16 – המעינות דתורת הבעש"ט, כפי שבאים באופן של הפצה חוצה ע"י
2 תורת חסידות חב"ד.

3 ג. ויה"ר שעי"ז נזכה שיקויים מ"ש "ציון במשפט תפדה ושבי' בצדקה",

4 וכפי שיתבאר לקמן (במאמר¹⁷) שענין "ושבי' בצדקה" הוא נעלה יותר מ"ציון במשפט תפדה",
5 וכמובן גם בפשטות, שאע"פ ש"משפט איהו רחמי"18, הרי זה עדיין באופן של "משפט", שהוא כפי
6 שורת הדין, ואילו "צדקה" היא לפני משורת הדין, שלכן צריך ליתן לו אפילו סוס לרכב עליו¹⁹, ועד
7 שמצינו שכיון שבנ"י הם "בני מלכים"20, ויתירה מזה: "מלכים"21, הרי "אפילו אם אתה עושה להם
8 כסעודת שלמה בשעתו לא יצאת ידי חובתך עמהן"22.

9 ועוד זאת בענין הצדקה, ששלימותה כשהנתינה היא באופן שהעני יכול ליהנות מזה מיד, כמבואר
10 בגמרא²³ שגדולה מעלת נתינת הצדקה ע"י אשה לגבי נתינת הצדקה ע"י האיש, לפי שהאיש נותן מעות,
11 ועדיין צריך העני לטרוח עד שיהנה מזה, ואילו האשה נותנת דבר מאכל שהעני יכול ליהנות ממנו תיכף
12 ומיד.

13 ומזה מובן גם בנוגע לגאולה, שכאשר היא "בצדקה", הרי היא באופן שלפנים משורת הדין, ובאופן
14 שנעשית תיכף ומיד, בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.

4 ד. [לאחרי שניגנו הניגון שלש תנועות על התיבות "ציון במשפט תפדה ושבי' בצדקה", אמר כ"ק
5 אדמו"ר שליט"א:]

6 כיון שכל עניני עבודת ה' צריכים להיות בשמחה, ובפרט כשרוצים לפעול שיהפכו ימים אלו לששון
7 ולשמחה²⁴ – ישנו גם הניגון של שמח"ת, שגם הוא ניגון ללא תיבות, ולכן ינגנו גם ניגון זה על התיבות
8 "ציון במשפט תפדה ושבי' בצדקה", וכיון ששמחה פורצת גדר²⁵, הרי זה יפעל שיהפכו ימים אלו לששון
9 ולשמחה.

* * *

5 ה. האמור לעיל קשור גם עם האריז"ל, שמחר, ה' אב, הוא יום ההילולא שלו:

6 בנוגע לענין השמחה (כנ"ל ס"ד) – כמובא בתניא²⁶ ש"מקרא מלא דבר הכתוב²⁷ תחת אשר לא עבדת
7 את ה' אלקיך בשמחה וגו', ונודע לכל פי' האר"י ז"ל על פסוק זה".

8 [ולהעיר בדרך אגב על השקו"ט בענין זה²⁸: מהו הצורך בפי' האריז"ל בה בשעה שזהו הפירוש
9 הפשוט בפסוק²⁹; ומה גם שישנו פס"ד ברמב"ם³⁰ ש"השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה .. עבודה
10 גדולה היא, וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להפרע ממנו, שנאמר תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך
11 בשמחה ובטוב לבב", והרי לא זו בלבד שהרמב"ם קדם בזמן לאריז"ל, אלא עוד זאת, שהרמב"ם הוא
12 ספר של פסקי דינים לכל ישראל, ולא רק למקובלים כו', ואעפ"כ, בספר התניא – שנכתב עבור כל אחד
13 מישראל: מקובל, חסיד, יהודי פשוט, ועד ליהודי שזקוק לתשובה תתאה בדרגא הכי תחתונה, שגם אצלו
14 צ"ל העבודה בשמחה ולא בעצלות וכבודות – מביא רבינו הזקן פי' האריז"ל דוקא].

(24) ראה זכר' ח, יט. רמב"ם הל' תעניות בסופן.

(25) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך. ועוד.

(26) פכ"ו (לג, א).

(27) תבוא כח, מז.

(28) ראה גם תניא עם לקוט פירושים מרבתינו נשיאינו לשם
(אות יד ואילך – תפא, ב ואילך). וש"נ.

(29) ראה גם לקו"ת תוריע כ, ג.

(30) הל' לולב בסופן.

(16) אגה"ק דהבעש"ט (כש"ט בתחלתו. ובכ"מ).

(17) לעיל ע' 183 ואילך.

(18) תקו"ז בהקדמה (יז, ב).

(19) ראה כתובות סז, ב. ספרי ופרש"י פ' ראה טו, ח.

(20) שבת סז, א. וש"נ.

(21) תקו"ז בהקדמה (א, ריש ע"ב).

(22) ב"מ רפ"ז.

(23) תענית כג, ב.

ובנוגע לאבות החסידות (כנ"ל ס"ב) – כפי שמביא רבינו הזקן באגה"ק³¹ "מ"ש האר"י ז"ל דדוקא בדורות אלו האחרונים מותר ומצוה לגלות זאת החכמה", וכפי שניתוסף בזה ע"י הבעש"ט בתורת החסידות הכללית, ועוד יותר ע"י רבינו הזקן בתורת חסידות חב"ד, ובפרט לאחר פטרוברג, שאז התחיל עיקר הענין דהפצת המעיינות³².

ולהעיר, שע"י תורת החסידות ניתוסף על דברי האריז"ל גם בנוגע לענין השמחה – שהרי לפי האריז"ל צ"ל ענין של תעניות וסיגופים³³, ואילו ע"פ תורת החסידות צ"ל העבודה מתוך שמחה ושמירת בריאות הגוף דוקא, ללא תעניות וסיגופים³⁴, כידוע מכתב הרב המגיד³⁵ שחסרון בגוף הוא גם חסרון בנשמה, וכן ידועה תורת הבעש"ט³⁶ על הפסוק³⁷ "כי תראה חמור שונאך וגו'", שהעבודה צ"ל באופן ד"עזוב תעזוב עמו", לברר את הגוף, ולא לשברו ע"י תעניות וסיגופים (אף שלכאורה אינו מובן מהו החידוש בזה, שהרי ישנו פס"ד הרמב"ם³⁸ ש"היות הגוף בריא ושלם מדרכי השם הוא"³⁹); וכפי שמבאר רבינו הזקן⁴⁰ שבדורותינו אלה בפרט מושלל ענין התעניות כו', "אלא .. חטאך⁴¹ בצדקה פרוק".

ו. וענין השמחה שצ"ל תמיד בכל עניני עבודת ה' – מודגש יותר ביום השבת:
שבת – "אין עצב בה"⁴², כולל גם השבתות של "בין המצרים", והיינו, שאע"פ שבזמן זה נמצא יהודי במעמד ומצב של מיצר, היפך ההתרחבות שבענין השמחה, אין זה שייך לשבתות של בין המצרים, שבהם צ"ל ענין השמחה⁴³, ועד שאפילו השבת שבתשעת הימים, והשבת שלפני (וממנו מתברך) ת"ב, שבת חזון – "אין עצב בה", וכידוע הנהגת רבינו הזקן ורבותינו נשיאנו שלאחריו ללבוש בשבת חזון כל בגדי השבת⁴⁴, וכיון שמדובר אודות אנשים וענינים שתוכם כבר כו', הרי מובן שהנהגתם בפועל ובגלוי היא בהתאם לפנימיות הענינים.

ובפרטיות יותר:

ישנו מאמר נפלא מהצ"צ⁴⁵ (עם היותו שורות אחדות בלבד) שבו מבאר שג' השבתות של בין המצרים ענינם הקדמת רפואה כו'.

והרי ענין הקדמת רפואה למכה הוא אופן רפואתו של הקב"ה – "אני ה' רופאך"⁴⁶, שלכן, "כל המחלה גו' לא אשים עליך"⁴⁶ מלכתחילה; ובאופן כזה היא פעולת השבתות של בין המצרים גם על ימות החול שבהם.

וממשיך שם: "בכל שבת ז' שבתות [כפי שנדרס מכת"י מעתיק, וכנראה הוא טעות, וצ"ל: ב' שבתות, כמובן בפשטות (ולכן אין צורך בציון מקור כו')] ע"פ הידוע שבכל שבת יש שתי שבתות, כמבואר בלקו"ת⁴⁷ בפי' הכתוב⁴⁸ "את שבתותי (לשון רבים) תשמורו"⁴⁹, נמצא ו' [ב' השבתות שבכל א' מג' השבתות דבין המצרים] פעמים ז' [שמאירים בכל שבעת ימי השבוע], עי"ז מכניעים המדבר מ"ב" [שהו"ע מ"ב המסעות שבמדבר⁵⁰].

(42) ראה ירושלמי ברכות פ"ב סה"ז. הובא בתוד"ה מ"ד – מו"ק כג, ב.

(43) ראה גם שיחת ער"ח מנ"א ס"ב (לעיל ס"ע 167). וש"נ.

(44) ראה ספר המנהגים חב"ד ע' 46 הערה 10. וש"נ. וראה גם תורת מנחם חע"ג ע' 86. וש"נ.

(45) אוה"ת נ"ך ח"ב ע' א' צו.

(46) בשלח טו, כו.

(47) בהר מא, א.

(48) קדושים יט, ל.

(49) ראה גם לקו"ש ח"י"ח ע' 379 בשוה"ג. חכ"ח ע' 282 הערה 46.

(50) ראה לקו"ת ר"פ מסעי.

(31) רסכ"ו (קמב, ב).

(32) סה"ש תורת שלום ס"ע 112 ואילך.

(33) ראה גם תניא אגה"ת רפ"ג ורפי"ב.

(34) ראה גם לעיל ע' 150 הערה 123.

(35) "התמים" ח"ז ע' כח.

(36) ראה כש"ט בהוספות סכ"א. וש"נ (נעתק ב"היום יום" כח שבט).

(37) משפטים כג, ה.

(38) הל' דעות רפ"ד.

(39) ראה גם תורת מנחם ח"י"ז ס"ע 106 ואילך. וש"נ.

(40) אגה"ת שם פ"ג (צב, ב).

(41) דניאל ד, כד.

- 7 ז. ובזה גופא ישנו העילוי של שבת חזון, כפי שמסיים⁴⁵ "ומחזון ותחזינה עינינו כו":
- 8 ידוע⁵¹ פתגם הרה"צ ר' לוי יצחק מברדיטשוב, ש(שבת) חזון הוא לשון מחזה, שאז מראים לכל אחד
- 9 מישראל את המקדש דלעתיד, כמשל האב שעושה לבנו בגד שלישי, ומראה לו מזמן לזמן, ועי"ז מרגילו
- 10 לילך בדרך הישר, עד שנעשה אצלו כמו טבע כו'.
- 11 ובהקדים דיוק הלשון "מחזה" – שזהו ענין הראי' כפי שהוא בלשון תרגום [שנקבע גם בתורה, כמו
- 12 "ויחזו את האלקים"⁵², "מבשרי אחזה אלקה"⁵³], שמחד גיסא הרי הוא מעלים ומסתיר על לשון הקודש,
- 13 אבל לאידך גיסא יש בו מעלת הבירור כו', כמבואר בתו"א⁵⁴ שזהו בדוגמת הלבנים שנעשו כמו אבנים
- 14 כו'.
- 15 וזהו שראיית המקדש דלעתיד בשבת שלפני ת"ב נקראת בשם "חזון" מלשון מחזה (לשון תרגום) –
- 16 כיון שהגילוי דביהמ"ק השלישי בא לאחר בירור והפיכת ההעלם וההסתור דזמן הגלות כו'.
- 17 ובזה גופא – לא רק ההעלם וההסתור דחורבן בית ראשון, אלא גם תוקף ההעלם וההסתור דחורבן
- 18 בית שני:
- 19 בשבעים שנות גלות בבל שלאחרי חורבן בית ראשון – לא הי' תוקף הגלות כ"כ, וכדאימא בכתבי
- 20 האריז"ל⁵⁵ שמעמד ומצב ספירת המלכות הי' אז כמו בזמן הבית, ועדיין הי' אז ענין הנבואה – אצל
- 21 הנביאים האחרונים חגי זכרי' ומלאכי⁵⁶; ולכן לא הי' לאחריו תכלית העילוי, שהרי בית שני לא הי'
- 22 בתכלית העילוי⁵⁷, וכמובן גם מזה שלא הי' עוד ענין הנבואה כו'⁵⁸.
- 23 אך לאחר חורבן בית שני נעשה תוקף הגלות ביותר, ובזה גופא – לא כפי שהי' בזמן התנאים
- 24 והאמוראים, "זרועות וירכין בסטרא דקדושה" (כפי שאומרים ב"מענה לשון"⁵⁹ בעת ההשתטחות על ציון
- 25 האריז"ל וכן על ציוני רבותינו נשיאינו), אלא כפי שנעשה במשך הדורות שלאח"ז, עד לדרא דעקבתא
- 26 דמשיחא, שהחושך גדול ביותר.
- 27 אמנם, דוקא ע"י הירידה למטה מטה ביותר, נעשה הגילוי דגבוה גבוה ביותר, ועד לדרגא נעלית יותר
- 28 מהגדרים של מעלה ומטה – שזהו הגילוי דביהמ"ק השלישי, שיהי' בנין נצחית⁶⁰, "נחלה בלי מצרים"⁶¹,
- 29 "כיעקב שקראו בית"⁶².
- 30 וזהו ענינו של שבת חזון, שמ"חזון" באים ל"ותחזינה עינינו", והיינו, שאף שבלאה"כ כל כוונת
- 31 הגלות היא כדי לבוא לגאולה, הרי עדיין יש צורך בעבודה כדי לפעול על ידה את ענין הגאולה, אך יש
- 32 עילוי מיוחד בשבת חזון, שכיון שבשבת "כל מלאכתך עשוי"⁶³, הנה גם המלאכה לפעול את ענין
- 33 הגאולה היא כבר עשוי, כך, שבדרך ממילא באים מ"חזון" ל"ותחזינה עינינו".
- 8 ח. וההוראה מזה:
- 9 מבלי הבט על כך שלפני השבת הי' אצלו אופן ההנהגה שצ"ל ע"פ שו"ע בתשעת הימים, נעשית
- 10 אצלו בשבת הנהגה של שמחה, בידעו שבשבת חזון מראים לכל אחד מישראל המקדש דלעתיד.
- 11 אלא מאי, הגוף ונפש הבהמית זועקים שאינם רואים זאת – הרי ידוע אריכות הסיפור⁶⁴ אודות מאמר

(58) ראה גם לקו"ש ח"ד ס"ע 72 ואילך. וש"נ.

(59) ראה זח"ב רנח, א.

(60) ראה זחר ח"א כח, א. ח"ג רכא, א.

(61) שבת קיח, סע"א ואילך.

(62) פסחים פח, א ובחדא"ג מהרש"א ועיין יעקב שם. ועוד.

(63) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סש"ו סכ"א. וש"נ.

(64) ראה סה"ש תרפ"ח ע' 21 [22]. וש"נ. וראה גם תורת

מנחם חע"א ע' 303. וש"נ.

(51) נעתק באוה"ת שם בשוה"ג. וראה גם שיחת ער"ח מנ"א

סט"ז (לעיל ע' 180). וש"נ.

(52) משפטים כד, יא.

(53) איוב יט, כו.

(54) משפטים עז, ג ואילך.

(55) ראה ע"ח שער מיעוט הירח פ"ב.

(56) זה עזרא (מגילה טו, א), או עזרא זה מלאכי (פרש"י

עזרא ז, ו. רד"ק מלאכי א, א).

(57) ראה יומא כא, ב.

כ"ק אדנ"ע שהעובדה שהסוס ובעל העגלה אינם יודעים אודות מלאכים, אינה משנה את המציאות שיש מלאכים!

וכפי שמצינו בנגלה דתורה בנוגע להלכה: "ארי" הוא דרביע עלי"65, אבל אין זה משנה את המציאות כו'.

ועד"ז בנדו"ד, שהעובדה שהגוף ונה"ב אינם רואים זאת, אינה משנה את המציאות, והמציאות היא שנפש האלקית רואה את ביהמ"ק השלישי, ולכן צריך לעמוד בשבת חזון בתנועה של שמחה.

אמנם, הכוונה היא שענין זה לא ישאר ביום השבת, באופן שלמעלה ממדידה והגבלה כו', אלא באופן שיומשך ויפעל גם לאחר שבת, החל מהענין ד"אל תירא עבדי יעקב"66 (כמובא בלקו"ת67 "שאומרים במוצאי שבת אל תירא עבדי יעקב כו'"), וזוהי הנתינת כח שיוכל לפעול את ביטול הגלות, ובנין ביהמ"ק השלישי באופן ש"תחזינה עינינו בשובך לציון", בקרוב ממש.

* * *

ט. דובר כמ"פ שיש הוראה גם מהקביעות המיוחדת של השנה, שהרי ידועה תורת הבעש"ט68 שכל דבר שיהודי שומע או רואה יש בו הוראה בענין ד"אני נבראתי לשמש את קוני"69, ומובן שבזה נכלל גם ענין קביעות השנה.

ובכן: בשנה זו חל שבת חזון ביום ד' מנחם-אב, שהוא ערב ה' מנ"א, יום ההילולא של האריז"ל. ולהעיר, שה' מנ"א לא יחול לעולם בשבת חזון, שהרי אז יצטרך להיות תשעה באב ביום ד', וכיון שהקביעות דת"ב היא כמו הקביעות דיום א' דפסח (כפי שמביא רבינו הזקן בסידורו70 הסימן דא"ת ב"ש: "א"ת פי' ביום א' של פסח יחול לעולם תשעה באב"), הרי כשם שפסח לא חל ביום ד' (כהסימן לא בד"ו פסח71), כך לא יחול ת"ב ביום ד', ובמילא לא יחול ה' מנ"א בשבת.

ונמצא, שהאפשרות שה' מנ"א יהי' בסמיכות לשבת היא בקביעות שנה זו, ששבת חזון חל ביום ד' מנ"א, ערב יום ההילולא, ומה גם שיום השבת לאחר חצות72, רעוא דרעיון73, שייך כבר ליום שלאחריו, יום ההילולא של האריז"ל.

י. וענין נוסף ביום ד' מנ"א – כמובא בספרים שמלקטים המאורעות שאירעו בכל יום בשנה74, שבו החל נחמי' לבנות חומת ירושלים, כמסופר בנחמי' שאמרו לו ש"חומת ירושלים מפורצת"75, ולכן בא לירושלים ואמר "לכו ונבנה את חומת ירושלים וגו'"76, ולאחרי שעסקו בכניית החומה באופן ש"באחת ידו עשה במלאכה ואחת מחזקת השלח"77 – אזי "ותשלם החומה בעשרים וחמשה לאלול78 לחמשים ושנים יום" (סוף נ"ב יום מיום שהתחילו לבנותו)79, ועפ"ז היתה התחלת הבנין בד' מנ"א.

ובהקדמה – שהענינים שהיו בזמן נחמי' בנוגע לבנין ביהמ"ק השני, שייכים במיוחד לזמן שלפני ביהמ"ק השלישי, כמובן מב' הפירושים במ"ש80 "גדול יהי' כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון", אם

(65) עירובין עח, ב. וש"נ.

(66) ישעי' מד, ב. ועוד.

(67) בלק עב, ב. וראה גם תורת מנחם חע"ט ע' 373. וש"נ.

(68) ראה כש"ט בהוספות סרכ"ג ואילך. וש"נ (נעתק ב"היום

יום" ט אייר).

(69) משנה וברייתא – קידושין בסופה.

(70) תורה אור סט, ב (בהוצאת תש"א); עב, ב (בהוצאת

תשמ"ז ואילך).

(71) רמב"ם הל' קידוה"ח רפ"ז. טושו"ע או"ח סתכ"ח.

(72) ראה לקמן הערה 128.

(73) זח"ב פח, ב.

(74) ספר דבר יום ביומו.

(75) א, ג.

(76) ב, יז.

(77) ד, יא.

(78) ויש להעיר בדרך אגב, שזהו היום שבו נברא העולם

(ויק"ר רפכ"ט), שהרי ר"ה הוא יום ו' למע"ב, שבו נברא אדה"ר.

(79) ו, טו (ובפרש"י).

(80) חגי ב, ט.

- 1 קאי על ביהמ"ק השני⁸¹, או על ביהמ"ק השלישי⁸², וע"פ הידוע⁸³ שב' פירושים בענין א' שייכים זל"ז,
2 מובן שביהמ"ק השני קשור עם ביהמ"ק השלישי, ולכן, מהמסופר אודות הזמן שקשור עם בנין ביהמ"ק
3 השני, יש ללמוד בנוגע לזמן שלפני ביהמ"ק השלישי.
- 4 ובכן: כאשר נחמ' בא לבנות חומת ירושלים, היו כאלו שרצו לעשות פרצות בחומת ירושלים – עי"ז
5 שנשא נשים נכריות שילדו להם ילדים וכו', באמרם שזוהי הדרך שיביאו שלום וכו', ולולי זאת, יפסיקו
6 ליתן כסף כו', ואלו שיש להם קשרים עם המלך אמרו לו שלא יתן להמשיך לבנות את ביהמ"ק, כמסופר
7 בעזרא⁸⁴ ש"כתבו שטנה על יושבי יהודה וירושלים וגו'" (שלא לבנות ביהמ"ק), ואכן נתעכב בנין
8 ביהמ"ק למשך זמן.
- 9 אך למרות שביניהם היו כהנים ומיוחסים וכו' – לא התפעל נחמ' מטענותיהם, וצוה להם לשלח את
10 הנשים הנכריות; וכמו"כ הכריז בנוגע לבנין ביהמ"ק⁸⁵: "לא לכם ולנו לבנות בית לאלקינו"!
- 11 והרי אין זה ענין של חוקה, אלא מובן גם ע"פ שכל – שכאשר רוצים לבנות "בית לאלקינו", לבנות
12 "עם קדוש"⁸⁶ [שענין הקדושה אינו דבר נוסף, אלא זוהי המציאות של עם ישראל, "סגולה מכל העמים
13 .. גוי קדוש"⁸⁷], ולבנות את ארץ הקודש – אי אפשר לעשות זאת באופן שהוא היפך "דבר ה' זו
14 הלכה"⁸⁸; אם רוצים לבנות ענין ששייך להקב"ה, הרי זה צריך להיות ע"פ ציווי הקב"ה דוקא, באמרו,
15 "שלמה"⁸⁹ (עליו נאמר⁹⁰ "וה' נתן חכמה לשלמה כאשר דיבר לו" – בחלום בגבעון⁹¹) ואלף כיוצא בו
16 יהיו בטלין, וקוצה ממך (מהתורה) אני מבטל"!
- 17 יא. וכל זה נוגע במיוחד בימינו אלו – דכיון שהתורה היא נצחית⁹², הרי זו הוראה נצחית, ועד
18 להוראה בתושב"כ שגם הצדוקים מודים בה⁹³:
- 19 גם עכשיו יש כאלו שטוענים שכדי שיהי' שלום בעולם צריך לאפשר גיור שלא כהלכה, וזהו "הישג
20 דתי", באמרו, שיש לו תעודת סמיכה (כיון שפעם ידע ללמוד), והוא זה שיבנה את עם ישראל וארץ
21 ישראל.
- 22 ו"מצוה" גוררת "מצוה" – מ"הישג דתי" ל"הישג דתי" – שישנו הענין של "סינאגאג-קאונסיל",
23 שבעלי-בתים יושבים יחד עם "רבנים" רפורמיים, שביניהם יש שהכריזו שנישואין בין גוים עם יהודים
24 [נישואי תערובות ממש, לא רק גיור שלא כהלכה, אלא ללא גיור כלל] הם נישואין של מצוה ("מצוה
25 מערידזש"), כיון שע"ז יתוסף עוד יהודי, כך, שנעשית הגדלה בעם ישראל!
- 26 ובכן: לכל לראש צריך לידע שלא מדובר אודות המצאות חדשות שנפלו עכשיו, אלא כבר נשמעו
27 בעבר טענות כיו"ב, ואעפ"כ לא התפעלו מהם וכו', ומזה יש ללמוד כיצד צריכה להיות ההנהגה בימינו
28 אלו.
- 29 יב. אך לאחרונה אירע חידוש בדבר – שפלוגי אמר שהוא מוכן לפתוח את כל הספרים ולהוכיח
30 שלא הי' אפילו מקרה אחד של גיור שלא כהלכה.
- 31 ולפלא הכי גדול איך יכול לומר דבר כזה – בה בשעה שזוהי מילתא דעבידא לאגלו"י, ולא עוד אלא
32 שהוא בעצמו יודע שלפני משך זמן פירסם חבירו באופן רשמי רשימה מפורטת של נכרים ונכריות
33 שנרשמו בתור יהודים, שמותיהם וכתובותיהם בארץ ישראל, ונתפרסמה הרשימה בין מאות רבנים בארץ
34 ישראל!

(87) יתרו יט, ה.ו.

(88) שבת קלח, ב.

(89) שמו"ר רפ"ו. ו.ש"נ.

(90) מלכים-א ה, כו.

(91) שם ג, יב.

(92) תניא רפ"ז. ובכ"מ.

(93) ראה סנהדרין לג, ב ובפרש"י. ועוד.

(81) ב"ב ג, סע"א ואילך. הובא בפרש"י עה"פ.

(82) זח"א שם.

(83) ראה בארוכה לקו"ש ח"ג ע' 782. ובכ"מ. וראה גם תורת

מנחם חע"ה ע' 54. וש"נ.

(84) ד, ו (ובפרש"י).

(85) שם, ג.

(86) ואתחנן ז, ו. ועוד.

- ובכן: כשוראה שקורה כזה דבר – הי' צריך להתפטר, אבל לא יעלה על דעתו להתפטר ח"ו...¹
 "קומוניסט" – יכול להתפטר, וכן מפא"יניק או ליכוד'ניק יכולים להתפטר, ורק אלו שאומרים שהם
 אלו ש"בשם ה' אלקינו נדגול" – הם אלו שאינם יכולים להתפטר!²
 יג. אך יש סיבה לכך שפלוגי מעיז לומר שקר כזה – כמדובר כמ"פ ש"לאו עכברא גנב אלא חורא
 גנב"⁹⁴ (שלא לומר ביטוי חריף יותר...), בידעו, שכל הנמצאים בבית-הכנסת כאן ועד"ז בשאר
 בתי-כנסיות ובתי-מדרשות, לא ימחו על זה!¹³
 ולכל לראש – הרי זו אשמת הרבנים, כמ"ש⁹⁵ "ואשימם בראשיכם", שלמרות שישנם כמה ארגונים
 של רבנים, אין פוצה פה ומצפצף, ולכל היותר אפשר למצוא שורות אחדות בפניה נסתר בעיתון שקשה
 להבחין בה.¹⁶
 [ואולי זוהי גם הסיבה לירידת קרנם של הרבנים – שפעם היתה לרבנים דעה כו', ואילו עתה לא
 מתחשבים הבעלי-בתים בדעתם, וכאשר הרב לא מוצא-חן בעיניהם, נותנים לו את יתרת הכסף שחייבים
 לו ומשלחים אותו... או כפי שאירע לאחרונה בבית-כנסת, שסיכמו עם הרב אודות בניית מחיצה, וערכו
 "חוזה" וכו', וכאשר לאחר משך זמן שאל הרב מדוע אין עדיין מחיצה, השיבו לו, שעכשיו נמצאים
 כולם בחופש, וכך ידחוהו עד קרוב לר"ה, ויאמרו שעכשיו כבר מדי מאוחר ולא יספיקו לבנות מחיצה,
 וכך ישאר בנין בית-הכנסת ללא מחיצה⁹⁶ – שאין זה בנין אלא חורבן!...]²³
 וכאשר שואלים את פלוגי מדוע הוא שותק ולא מרעיש על זה – משיב שהוא עכשיו בחופש!... כיון
 שהוא התייגע במשך כל השנה, עליו לנוח!²⁴
 ובכן⁹⁷: כששואלים אותו מה התייגעת כל כך במשך השנה? כמה מקוואות בנית – שלשה מקוואות,
 שתי מקוואות, מקוה אחת?! – משיב, שהוא הקים "וועדה"!!! וכששואלים אותו: ומה היתה התוצאה
 – הרי תכליתה של ה"וועדה" שיבוא הדבר לפועל? – משיב, שה"יושב ראש" של ה"וועדה" חלה
 לפתע... והגע עצמך: בכל "וועדה" – גם בנוגע לענינים של מה-בכך, או אפילו בנוגע לענינים חשובים
 אבל לא עיקרי היהדות – כשממנים "יושב ראש", הרי כיון שיודעים שהוא בשר ודם, ממנים גם "סגן";
 ואילו בנוגע למקוואות, שנוגע לטהר אשה לבעלה וכו' – כיון שה"יושב ראש" אינו בקו הבריאות, אי
 אפשר להתעסק בעניני מקוואות⁹⁸! וכך נמשך המצב כבר שנה!³³
 אמנם, אם אכן אינו יכול לפעול מאומה – לכל הפחות אל תקלקל, "הכבד ושב בביתך" [ואם אתה
 אינך מסוגל להתפטר – מהו הפלא שהשר (שכסאו גבוה ממך) אינו יכול להתפטר?!]. ובפועל, הנה גם
 כשיש בעה"ב שהערה עליו רוח ממרום ונתעורר בהנהגה של יר"ש, ואינו רוצה לישב יחד עם הראב"י
 הרפורמי – נרתם פלוגי בכל כחו להכריחו לישב עם אותו ראב"י שמכריז שנישואין אזרחיים הם נישואין
 של מצוה!³⁸
 יד. ובנוגע לפועל:¹⁴
- בעמדנו ביום שבו החל נחמ"י לבנות חומת ירושלים, והרי "הימים האלה נזכרים ונעשים"⁹⁹ (כמבואר
 בכתבי האריז"ל¹⁰⁰) – צריך לחזק אצל כל אחד מישראל את הבטחון בכך שחומות ירושלים נבנות
 כבר¹⁰¹, וכל אחד יכול לפעול בזה¹⁰².

(94) גיטין מה, רע"א. וש"נ.
 (95) פרשתנו א, יג ובספרי ופרש"י.
 (96) ברשימה נוספת: "און גיי שריי חי וקיים"!!!
 (97) ראה גם תורת מנחם חע"ח ס"ע 277 ואילך.
 (98) ברשימה נוספת: אם היו"ר והסגן לא נמצאים – עשה זאת בעצמך! וכי בשביל מה צריכים אותך – לשאת נאומים?!!!
 (99) אסתר ט, כח.
 (100) ראה רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונתבאר בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.
 (101) ברשימה נוספת: ובהדגשה יתירה בקביעות שנה זו, שד' מנ"א חל בשבת – שאז נעשים כל הענינים באופן של שבת כו'.
 (102) ברשימה נוספת – לא ע"י מהפיכות בוויינגטון... אלא ע"י עבודתו לשמש את קוני נולא כמו אלו שלא מתאים להם

(94) גיטין מה, רע"א. וש"נ.
 (95) פרשתנו א, יג ובספרי ופרש"י.
 (96) ברשימה נוספת: "און גיי שריי חי וקיים"!!!
 (97) ראה גם תורת מנחם חע"ח ס"ע 277 ואילך.
 (98) ברשימה נוספת: אם היו"ר והסגן לא נמצאים – עשה זאת בעצמך! וכי בשביל מה צריכים אותך – לשאת נאומים?!!!
 (99) אסתר ט, כח.

- 1 ולא כמו אלו שחושבים: מה אני יכול כבר לפעול, מי אני ומה אני – שהרי גם בשעה שנמצאים
2 בתוקף הגלות, ישנו פס"ד הרמב"ם¹⁰³ "צריך כל אדם שיראה עצמו .. כאילו חציו זכאי וחציו חייב וכן
3 כל העולם חציו זכאי וחציו חייב .. עשה מצוה אחת הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף
4 זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה".
- 5 ולהעיר מדיוק לשון הרמב"ם "צריך כל אדם וכו'" – אף שבשאר ההלכות לא מצינו לשון זה – כדי
6 להדגיש שביכלתו של "כל אדם", יהי' מי שיהי', לעשות "מצוה אחת" (מעשה אחד, דיבור אחד או
7 מחשבה אחת) שעל ידה יכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות ויגרום תשועה והצלה!
- 8 אם ביכלתו לפעול על מאה יהודים שילמדו תורה – בודאי טוב, אבל אפילו אם הוא פועל רק על
9 יהודי אחד, שילמד פסוק אחד שחרית ופסוק אחד ערבית (אפילו לא פרק אחד, אלא פסוק אחד בלבד)
10 – הרי הוא מכריע את עצמו וכל העולם לכף זכות ופועל תשועה והצלה.
- 11 ולכן יש להתחזק במשך ימים אלו בכל הענינים, כולל ובמיוחד בהמדובר¹⁰⁴ אודות ג' הענינים דתורה
12 תפלה וצדקה בציבור, וכן בעריכת "סיומים".
- 13 ועד"ז בעניני המבצעים: מבצע תורה, מבצע תפילין, מבצע מזוזה, מבצע צדקה, מבצע בית מלא
14 ספרים, ומבצע נרות שבת קודש – שפעולות אלו מקשרים את בני עם הקב"ה,
- 15 וכמו בענין הצדקה, שבשעה שרואה קופת-צדקה – באמצע היום או באמצע הלילה, ואפילו בשבת
16 ויו"ט¹⁰⁵ – הרי זה מקשר אותו עם "לך ה' הצדקה"¹⁰⁶, שצוה לקיים מצות הצדקה, ובמילא נעשה אצלו
17 הענין ד"שויתי ה' לנגדי תמיד"¹⁰⁷ (כמובא בהתחלת ד' חלקי השו"ע), שזהו היסוד של כל התומ"צ.
- 18 ועי"ז באים לבנין ביהמ"ק השלישי, שאז "תחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים", בביאת משיח צדקנו
19 – "היום אם בקולו תשמעו"¹⁰⁸, בקרוב ממש.

* * *

- 15 טו. מאמר (כעין שיחה) ד"ה ציון במשפט תפדה וגו' (הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א).

* * *

- 16 טז. בנוגע ללימוד פסוק בפרשת השבוע עם פירוש רש"י, יש להתעכב על פסוק שיש בו גם תורת
17 האריז"ל¹⁰⁹ – הפסוק השני שבפרשה¹¹⁰: "אחד עשר יום מחורב וגו'",
- 18 – שבא בהמשך לפסוק הראשון: "אלה הדברים אשר דבר משה וגו'", כפירוש רש"י "שהן דברי
19 תוכחות, ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום בהן" (אלא ש"סתם את הדברים והזכירן ברמז
20 וכו'") –
- 21 ומפרש רש"י מהי התוכחה שמרומזת בפסוק זה: "אמר להם משה, ראו מה שגרמתם, אין לכם דרך
22 קצרה מחורב לקדש ברנע כדרך הר שעיר, ואף הוא מהלך י"א יום, ואתם הלכתם אותו בשלשה ימים,
23 שהרי וכו' (כפי שרש"י מבאר פרטי החשבון¹¹¹), נמצא בג' ימים הלכו כל אותו הדרך, וכל כך היתה

(104 שיחת ער"ח מנ"א ס"ג ואילך (לעיל ע' 168 ואילך).
וש"נ.

(105 ראה גם לעיל ריש ע' 81. וש"נ.

(106 דניאל ט, ז.

(107 תהלים טז, ח.

(108 שם צה, ז. וראה סנהדרין צח, א.

(109 ראה לקמן סל"ד.

(110 א, ב.

(111 וראה גם לקו"ש ח"ט בתחלתו הערה 6.

להניח תפילין עם יהודים ברחוב, ולעומת זאת, הולכים לצעוק
(להפגין) ב"טיימס-סקווער", כיון שע"ז יראו שיש לו משרה
חשובה להיות מנהיג בישראל, שזהו העיקר אצלו, בבחינת
"עולמך תראה בחיך" [...], ועי"ז יצליחו גם אלו שענינם לפעול
בדרך הטבע (בבחי' "ואחת מחזקת השלח"). וכהלימוד מנחמי'
– שלא עשה רעש בין מלכי האומות, אלא עשה את שלו, לבנות
כו', מבלי להתפעל מהמניעות [והתגאה לא בגשמיות הענינים כו',
אלא בכך שבונה ביהמ"ק], ואכן הצליח.
(103 הלי' תשובה פ"ג ה"ד.

שכינה מתלבטת בשבילכם למהר ביאתכם לארץ, ובשביל שקלקלתם הסב אתכם סביבות הר שעיר מ' שנה".

יז. וצריך להבין:

כיון שבפסוק נאמר רק "אחד עשר יום גו'", ש"הוא מהלך י"א יום" – למה צריך רש"י להוסיף שבפועל "אתם הלכתם אותו בשלשה ימים"; והיכן נרמז הדבר בפסוק?!

ולהעיר, שבספרי – שהוא המקור דפירוש רש"י זה – יש בזה ד' דעות:

"י"א יום מחורב, אילו זכו ישראל, ליי"א יום היו נכנסים לארץ, אלא מתוך שקלקלו מעשיהם גילגל המקום עליהם מ' שנה וכו'. ר' יהודה אומר, אילו זכו ישראל, לג' ימים היו נכנסים לארץ שנאמר וכו'. ר' בנאה אומר, אילו זכו ישראל, ליום אחד היו נכנסים לארץ שנאמר וכו'. אבא יוסי בן חנין אומר .. אילו זכו ישראל, כיון שעלו פרסות רגליהם מן הים היו נכנסים לארץ שנאמר וכו'".

ולכאורה, פשטות הכתובים – שנתפרש רק "אחד עשר יום" – הוא כהדעה הראשונה שבספרי. ואינו מובן למה מוסיף רש"י ש"אתם הלכתם אותו בשלשה ימים", שהוא בהתאם לדעה הב' שבספרי?

ואם כוונת רש"י להוסיף ולהדגיש גודל התוכחה שהוכיחם משה, שבמקום ארבעים שנה היו יכולים לילך לא רק י"א יום, אלא שלשה ימים – ה' לו להביא דעת הספרי ש"ליום אחד היו נכנסים לארץ", ויתירה מזה, "כיון שעלו פרסות רגליהם מן הים היו נכנסים לארץ", שאז התוכחה היא גדולה יותר?!

יח. ונוסף לזה יש כמה דיוקים בפירוש רש"י עצמו:

(א) התיבות "אמר להם משה" שבהתחלת פירוש רש"י – מיותרות לכאורה, שהרי גם בלאה"כ מובן שהם דברי משה, שהרי הפסוק "אחד עשר יום גו'" בא בהמשך למ"ש "אלה הדברים אשר דבר משה"¹¹².

(ב) מהו דיוק לשון רש"י "כל כך היתה שכינה מתלבטת בשבילכם למהר ביאתכם לארץ"?

ולהעיר, שבשפ"ח פי' "מתלבטת" – ממהרת. אבל בפירוש רש"י בפ' בעלותך¹¹³ איתא (בנוגע למסע זה) "אוי לנו כמה לבטנו¹¹⁴ בדרך הזה, שלשה ימים שלא נחנו מעיני הדרך", שמזה מובן שזהו גם ענין של צער¹¹⁵. ולכאורה, בשלמא בנוגע לבנ"י מובן שהליכתם במהירות קשורה עם עינוי וצער, אבל בנוגע לשכינה – הרי מופרך אפילו בשכלו של בן חמש למקרא לומר ששייך ענין של עינוי וצער מצד מהירות הדרך כו', וא"כ למה מדייק רש"י לומר "כל כך היתה שכינה מתלבטת בשבילכם"?

וכפי שיתבאר לקמן – באופן המובן בעצמו גם לבן חמש למקרא.

יט. בנוגע להערות אאמו"ר על הזהר – הנה בפ' דברים אין הערות, אבל בפ' ויחי יש הערה שבה נזכר מ"ש בפרשתנו¹¹⁶ "והעוים היושבים בחצרים וגו'", ומבאר אאמו"ר¹¹⁷: "עוים .. הם מבחי' ת"ת דתהו ששם עירו עוית¹¹⁸, והוא היפך מן ת"ת דקדושה כו'",

ומביא גם מ"ש במסכת אבות¹¹⁹ (בפרק שלומדים ביום הש"ק זה, לפי ה"ש נוהגין כך כל שבתות הקיץ"¹²⁰) "איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם כל שהיא תפארת לעושי' ותפארת לו מן האדם", "הרי שדרך ישרה הוא מדת הת"ת, מדתו של יעקב, קו האמצעי",

(115) להעיר גם מפרש"י הושע ד, יד. משלי יו"ד, ח.

(116) ב, כג.

(117) לקוטי לוי"צ הערות לזח"א ס"ע רמז ואילך.

(118) וישלח לו, לה.

(119) רפ"ב.

(120) סידור אדה"ז – לפני פרקי אבות.

(112) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שכבר דובר פעם אודות פירוש רש"י בפסוק א' (ראה גם שיחת ש"פ דברים, ת"ב (נדחה) תשל"א ס"ב ואילך (תורת מנחם חס"ה ע' 57 ואילך). וש"נ), שיש מקומות שכותב "אמר להם" ויש מקומות שאינו כותב (ראה לקמן הערה 175). ועד"ז צריך ביאור בפסוק דידן.

(113) יא, א.

(114) ובשפ"ח: טרחנו.

- 1 [ויש להעיר גם מדברי הרמב"ם בריש הלכות דעות: "דעות הרבה יש לכל אחד ואחד מבני אדם, וזו
2 משונה מזו ורחוקה ממנה ביותר .. ויש בין כל דעה ודעה הרחוקה ממנה בקצה האחר דעות בינוניות
3 זו רחוקה מזו .. שתי קצוות הרחוקות זו מזו שבכל דעה ודעה, אינן דרך טובה, ואין ראוי לו לאדם
4 ללכת בהן .. (אלא) הדרך הישרה היא מדה בינונית שבכל דעה ודעה .. דרך האמצעית וכו'"],
5 "וההיפך מזה עוים, שם עירו דת"ת דתהו עוית, שהוא חשבונות רבים .. היפך דאדם ישר וכו'",
6 וממשיך לבאר פרטי הענינים בזה באותיות הקבלה.
7 ויש להוסיף ולבאר גם הקשר עם בעל המאמר "איזו היא דרך ישרה כו'" – "רבי אומר" (כדרכו של
8 אאמו"ר בכ"מ¹²¹), וכפי שיתבאר לקמן.
20 כ. בנוגע לפרקי אבות – נתעכב על המשנה שלומדים ביום הש"ק זה (כנ"ל): "רבי אומר איזו היא
21 דרך ישרה שיבור לו האדם, כל שהיא תפארת לעושי' ותפארת לו מן האדם" (שגם עלי' יש ביאור בכתבי
22 האריז"ל¹²²) – דלכאורה צריך להבין:
23 (א) איך שייך בכלל לשאול "איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם" – יש להסתכל בשולחן-ערוך
24 (ובימיהם שלא הי' שו"ע – יש להסתכל בפסקי ההלכות שבמשנה וכו'), ולידע מהי הדרך אשר ילכו
25 בה? !
26 (ב) מהו הפירוש "איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם כל שהיא תפארת לעושי' ותפארת לו מן
27 האדם" – דלכאורה, ההוראה לאדם שבחירת הדרך לילך בה היא לפי מה שיהא נוח לו ("תפארת
28 לעושי'"), ויהיו נוחין בני אדם ממנו ("תפארת לו מן האדם")¹²³ – לא זו בלבד שאינה "מילי
29 דחסידותא"¹²⁴, אלא אינה דבר נורמלי כלל? !
30 וכפי שיתבאר לקמן.
21 כא. בקשר¹²⁵ להמדובר¹²⁶ ע"ד השתדלות מיוחדת¹²⁷ לסיים מסכתות במשך ט' הימים שמר"ח מנ"א,
22 וכן ע"ד לימוד בתורת האריז"ל ביום ההילולא שלו (אשר יום זה (ד' מנ"א) הוא ערב יום ההילולא שלו,
23 ובפרט שעתה כבר לאחר חצות היום¹²⁸, ובזמן רעוא דרעוין¹²⁹) – הנה בלקוטי הש"ס להאריז"ל¹³⁰
24 מבאר מרז"ל "ת"ח¹³¹ אין להם מנוחה כו'" שבסיום מס' ברכות (מס' הראשונה שבש"ס), ועד"ז בסיום
25 מס' מו"ק¹³², שע"פ ביאור זה יתיישבו כמה קושיות ודיוקים שבמאמר זה, כדלקמן.
22 כב. איתא בסוף ברכות¹³³: "אמר רבי חייא בר אשי אמר רב, תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא
23 בעוה"ז ולא בעוה"ב, שנאמר¹³⁴ ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלקים בציון".
24 והקשה המהרש"א: הרי "עוה"ב שזוכין לו הת"ח הוא כולו מנוחה, כמ"ש¹³⁵ ליום שכולו שבת
25 ומנוחה לחיי כו'" – וא"כ איך אפ"ל ש"ת"ח אין להם מנוחה כו' ולא בעוה"ב¹³⁶?

(131) בשל"ה בהקדמה (יו, א). עמק המלך שער הדיקנא פ"ח (סא, ג). ועוד. אוה"ת ואתחנן (ע' סז), המשך תרס"ו (ע' יב [יח]): "צדיקים אין להם כו'". נתבאר בארוכה בשיחת כ"ף מנ"א סכ"ה ואילך (לקמן ס"ע 274 ואילך). וש"נ.
(132) סיום שמותר לעשותו גם בת"ב (ראה שו"ע או"ח סתקנ"ד ס"ב).
(133) בבבלי, אבל לא בירושלמי (אף שהובא מרז"ל עד"ז בירושלמי שביעית ספ"ד). וביארו באחרונים (ראה "ספר הדרנים" (ג.י. תשכ"ב) ע' 86) ש"ל – שבבבלי הודגש יותר הענין דילכו מחיל אל חיל, שהיו עולים אח"כ ללמוד תורה בא"י, ועד שר"ז התענה מאה תעניות כו' (ב"מ פה, סע"א). – וראה לקמן סוסכ"ו.
(134) תהלים פד, ח.
(135) סוף מס' תמיד.
(136) ומה שתירץ המהרש"א "ע"פ מ"ש (בראשית ב, ב) ויכל אלקים ביום השביעי, מה הי' העולם חסר מנוחה, באת שבת באת

(121) ראה גם תורת מנחם חע"ז ע' 157 הערה 153.
(122) לקוטי הש"ס לאבות שם.
(123) פ"י הרע"ב.
(124) ראה ב"ק ל, א.
(125) מכאן עד סוסל"א – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, וגרס בהוספות ללקו"ש ח"ד ע' 173 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה.
(126) בהתועדות דיום ג' שהוכפל בו כי טוב ער"ח מנ"א ס"ו ואילך; ס"ג ואילך (לעיל ע' 172 ואילך; ע' 177 ואילך).
(127) מתוך "שטורעם" – אמנם "א ליכטיקער שטורעם", אבל בכל זאת "שטורעם" (מהנחה בלתי מוגה).
(128) דשייך ביותר ליום שלאחריו – דלכן אין אומרים תחנון במנחת ער"ח וכו' (ראה שו"ע אדה"ז או"ח סוסרצ"ב. וש"נ).
(129) דשייך לרזי דרזין דאורייתא – תורת האריז"ל.
(130) הובא גם בתניא אגה"ק סו"ס יז. ועוד.

גם צריך להבין:

לפני המאמר "ת"ח אין להם מנוחה וכו'" – איתא שם: "היוצא מבית הכנסת ונכנס לבית המדרש ועוסק בתורה זוכה ומקבל פני שכינה (וגם זה נלמד שם מאותו הכתוב, וכדמסיים) שנאמר ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלקים בציון".

ומזה שאומר "היוצא" סתם, היינו אף מי שאינו ת"ח¹³⁷, מוכח שגם הכתוב "ילכו מחיל אל חיל וגו'" (שמיני' ילפינן) אינו מדבר דווקא בת"ח. וא"כ, מנ"ל ללמוד (במאמר השני) מפסוק זה כי רק "ת"ח אין להם מנוחה כו'?"

כג. והנה, מאמר זה איתא (כנ"ל) גם בסוף מס' מו"ק – בשינוי לשון: "ת"ח אין להם מנוחה אפילו לעוה"ב, שנאמר ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלקים בציון".

ושינוי זה הוא שינוי בתוכן הענין:

"(ת"ח אין להם מנוחה) אפילו לעוה"ב – משמעותו, שמוכן ופשוט הוא שאין להם מנוחה בעוה"ז, אבל צריך הודעה וראי' מקרא שאין להם מנוחה אפילו לעוה"ב; משא"כ במס' ברכות, שמהלשון "אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב שנאמר כו'", מוכח, כי החידוש הוא גם בזה שאין להם מנוחה בעוה"ז.

כד. והנה, על המאמר (שבמס' ברכות) "ת"ח אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב וכו'", כתב בלקוטי הש"ס להאריז"ל¹³⁸, וז"ל: "הענין כי בעולם שלאחר המיתה ת"ח עוסקים בתורה ועולין ממדריגה למדריגה ומישיבה לישיבה, כי אפילו מרע"ה בכל יום ויום עולה ומשיג יותר, כי כמו שהשי"ת אין לו סוף כך תורתו אין לה סוף. וז"ס יצא אדם לפעלו¹³⁹, ר"ל¹⁴⁰ לעסוק בתורה במה שפעל בעוה"ז, כי כשיצא האדם מעוה"ז יוצא תחילה לפעלו, ר"ל לעסוק בתורה במה שפעל בעוה"ז, ואח"כ לעבודתו¹⁴¹ שהוא עובד שם וטורח עדי ערב, ר"ל שיגמור העוה"ז הדומה לערב, כי לעתיד אחר התחי' יהי' להם מנוחה, ומלאה הארץ דעה¹⁴², כל אחד לפי מדריגתו¹⁴³. עכ"ל בהנוגע לעניננו.

ועפ"ז סרה קושיית המהרש"א – כי ב' זמנים שונים הם: מה שאמרו ת"ח אין להם מנוחה בעוה"ב,

עסק.

וכן מוכרח בשו"ע אדה"ז או"ח רסקנ"ה*, שמביא מאמר זה [וכל היוצא מביהמ"ד לביהמ"ד כו'] בהמשך למ"ש לפניו "לקבוע אותה מיד אחר התפלה קודם שילך לעסקיו". ועפ"ז יל"פ במו"ק הוא"ו ד"ומביהמ"ד" – וא"ו המחלק (במקום או). ועייג"כ פרש"י שם.

(138) כו"כ ענינים ישנם בכתבי האריז"ל שהם (גם) ע"ד הפשט. וראה ל"ת להאריז"ל פ' ואתחנן בטעמי המצות, שהאריז"ל מרוב גודל חריפותו הי' מעין ר' דרכים בהלכה, וא' ע"ד הסוד.

(139) תהלים קד, כג.

(140) ראה תנחומא (באבער) עה"פ. זח"א קפב, רע"א.

(141) צ"ע ענין עבודה זו.

(142) ישע"י יא, ט.

(143) כנאמר בקרא (ירמ' לא, לג) "מקטנם ועד גדולם" – שיהיו קטנים וגדולים. וראה רמב"ם בסופו.

מנוחה, כלתה ונגמרה מלאכה, כפרש"י בחומש, דהמנוחה שם היא כילוי וסילוק מלאכה ופעולה, וקאמר הכא בת"ח שהוא פעולת השכל ועיון בעוה"ז ובעוה"ב דאין לו מנוחה וכליו מזה הפעולה של עיון השכלי וכו' – עדיין אינו מחזור לגמרי (ראה גם "ספר הדריגים" שם), כי: (א) שלילת מנוחה מעיון שכלי שייך לשבת גם בזמן הזה (שהמנוחה שבו היא רק ממלאכה, ולא מעיון השכלי), ואין זה חידוש שיהי' דוקא "ליום שכולו שבת כו'", "שעתיד העולם להיות חרב" (ר"ה לא, א ובפרש"י), (ב) משמעות הלשון "ליום שכולו שבת ומנוחה", הוא, שהמנוחה היא מכל הענינים, גם מעיון שכלי (מהנחה בלתי מוגה).

(137) הלשון במס' מו"ק הוא "כל היוצא מבית הכנסת לביהמ"ד ומביהמ"ד לביהמ"ד". ולכאורה י"ל הכוונה: שלומד בביהמ"ד כל היום עד שבא זמן תפלה, ואז הוא יוצא מביהמ"ד לביהמ"ד (ויקשה ענין ד"כל" היוצא – נוסף על הדוחק גדול לומר שמדבר רק בזה שתורתו אומנתו!). אבל במס' ברכות – שאינו מוסיף ומביהמ"ד לביהמ"ד – משמע שמדבר גם בבעלי

(*) ולהעיר בדרך אגב שבשו"ע שם הביא המרז"ל דברכות (ולא המארו"ל דמו"ק), ומוסיף בחצע"ג (שלא כרגיל) "וע"ש בתלים בת"י ובגמרא מסכת מו"ק דכ"ט ע"א" (ואבל הציון לברכות הוא רק על הגליון) – שהציון לתרגום יונתן בנוגע לפסקי הלכות הוא דבר נדיר, ומה גם שמקדימו לפני הציון לגמרא מו"ק, כמדובר פעם בארוכה (ראה שיחת כ"ף מנ"א תשנ"ז ס"ד ואילך (תורת מנחם חז"ג ע' 220 ואילך)) – מהנחה בלתי מוגה.

1 כוונתם למשך הזמן עד "שיגמור העוה"ז"; ומה שנאמר "ליום שכולו שבת ומנוחה כו'", המכוון הוא
2 "לעתיד אחר התחי'".

25 כה. וע"פ הביאור בלקוטי הש"ס שם, יובן ג"כ מה שאמרו "ת"ח אין להם מנוחה כו'" – כי:

26 הענין ד"יצא אדם לפעלו", שפירושו הוא "לעסוק בתורה במה שפועל בעוה"ז" – שייך רק [בזה
27 שתורתו אומנתו¹⁴⁴, ועכ"פ] בתלמיד חכם. משא"כ לימוד התורה של בעלי-עסקים, שאינו באופן ד"פעלו".

28 ואף שגם בבעלי-עסקים עבודתם את ה' צריכה להיות בתמידות [וכל מעשיך יהיו לשם שמים"
29 ו(יתירה מזו) "בכל דרכיך דעהו"¹⁴⁵], הרי בג"ע, דלשם יוצא האדם מעוה"ז, שייך רק פעלו דעסק
30 התורה¹⁴⁶, ולא הפעולה דקיום המצוות¹⁴⁷ (כי אם רק קבלת שכרם¹⁴⁸). ועסק התורה באופן של "פעלו"
31 הוא במארי תורה – בתלמידי חכמים דוקא.

26 כו. שינוי הלשון והענין שבין מס' ברכות למס' מו"ק – יובן בהקדים הידוע¹⁴⁹ שבעלי' ממדריגה
27 למדריגה – "אין להם מנוחה"¹⁵⁰ – שני אופנים:

28 (א) שהמדריגה העליונה, עם כל העילוי שבה, יש לה ערך להמדריגה שלמטה ממנה – ואז ההשגה
29 דמדריגה הקודמת מסייעת להשגת מדריגה העליונה, הבאה אחרי'.

30 (ב) המדריגה העליונה היא נעלית באין ערוך¹⁵¹ לגבי המדריגה שלמטה ממנה, עד שזו התחתונה (לא
31 רק שאינה מסייעת, אלא אדרבה) היא מבלבלת להשגת מדריגה העליונה; ובכדי להגיע להשגתה של
32 העליונה צ"ל תחילה ביטול השגה הקודמת.

33 ולכן ר' זירא כי סליק לארעא דישאל יתיב מאה תעניתא דלישתכח גמרא בבליא מיני¹⁵² – כי
34 (לימוד ר"ז ב) תלמוד ירושלמי הוא מובדל בערך מתלמוד בבלי, ולכן בכדי לבוא לידי השגת התלמוד
35 ירושלמי הי' צריך לשכוח תלמוד בבלי – ביטול השגתו הקודמת¹⁵³.

27 כז. והנה ידוע¹⁵⁴ שבתורה יש ב' מדריגות: (א) כפי שנמשכה בעולם, שבחינה זו שבתורה (עם היות
28 ש"ארוכה מארץ מדה גו"¹⁵⁵) היא במדה ושיעור. (ב) כפי שהתורה היא מצד עצמה, שהיא בבחי' בלי גבול
29 וסוף. וכלשון האריז"ל (המובא לעיל סכ"ד): "כמו שהשי"ת אין לו סוף, כך תורתו אין לה סוף".

30 ושני אופנים ב"אין להם מנוחה" (דלעיל סכ"ו) – הם בשתי בחינות אלו שבתורה: בבחינת התורה
31 שבהגבלה – גם מדריגה הכי עליונה מוכרח שיהי' לה ערך להמדריגות שלמטה ממנה, ואפילו למדריגה
32 הכי תחתונה; ובבחי' התורה שבבחי' א"ס – מוכרח שיהי' גם א"ע במדריגות, כיון שהיא א"ס. וכידוע¹⁵⁵

לתחילתו (ע' קז ואילך)) שמביא מרז"ל זה לענין העליות שבבחי' גבול ומדה (אף שנקראות שם גופא "עמידה").

151 וי"ל דזהו ג"כ הענין ד"לא יכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו" (עירובין יג, ב), "ולא הי' יודע מה הן אומרים" (מנחות כט, ב). וצ"ע. וראה שערי אורה לאדהאמ"צ (כב, ב ואילך) ובד"ה חייב אינש לבסומי תש"ח (סה"מ תש"ח ס"ע 121 ואילך).

152 ב"מ שבהערה 133. ולגירסת המהרש"ל – מ' תעניתא. – הטעם שבפנים להתעניות – כ"כ בכ"מ. וראה בארוכה בד"ה חייב אינש לבסומי שם. ויש לתוכו עם פרש"י שם.

153 ודוגמתו בחילוקי המדרגות בגן עדן גופא – ג"ע התחתון וג"ע העליון – כמבואר בהמשך תרס"ו (שם) שכיון שאין ערוך ביניהם, צ"ל תחילה הטבילה בנהר דינור, ולאח"ז העלי' ב"עמוד" שבין ג"ע התחתון לג"ע העליון (מהנחה בלתי מוגה).

154 ד"ה ביום השני תרפ"ה פ"ו (סה"מ תרפ"ה ע' רכ ואילך). ד"ה עמד וימודר ארץ תש"ה פמ"ט (סה"מ תש"ה ע' 193 ואילך).

155 ד"ה צאינה וראינה שם. המשך תרס"ו שם.

144 שבת יא, א.

145 אבות פ"ב מ"ב. משלי ג, ו. רמב"ם הל' דעות ספ"ג.

טושו"ע או"ח סר"א.

המעלה ד"בכל דרכיך דעהו" על "וכל מעשיך כו' לשם שמים" – ראה לקו"ש ח"ג ע' 907. ע' 932. ועוד.

146 ראה סהמ"צ להצ"צ פ"א (דרמ"צ טו, ב). ובכ"מ.

147 שהרי קיום המצוות הוא בדברים גשמיים, ולכן שייך רק בעוה"ז, משא"כ לימוד התורה – לא זו בלבד שישנו גם במתיבתא דג"ע, במתיבתא דרקיע ומתיבתא דקוב"ה (ראה זח"ב קצ, סע"ב. עדר סע"א ואילך. ועוד), אלא אדרבה, כיון שהלימוד בג"ע הוא ע"י נשמות בלא גופים, ללא הבלבולים וההגבלות שמצד הגוף כו', הרי הוא בעליו שבאין ערוך כו' (מהנחה בלתי מוגה).

148 ראה תניא אגה"ק סי"ז. סהמ"צ להצ"צ שם. ובכ"מ.

149 המשך תרס"ו שבהערה 131.

150 גם אופן הא' דלקמן נקרא (בכללות – בשם המושאל) "אין להם מנוחה" – ראה ד"ה צאינה וראינה תר"ס (קרוב

שכשהנדון הוא, בכללות מהותו, בבחי' בלי גבול, אזי הרי מדריגה העליונה שבו היא "בלי גבולית" לגבי המדריגה שלמטה ממנה.

כח. ועפ"ז יובן השינוי שבין הלשון במס' מו"ק לזה שבמס' ברכות:

הפירוש ד"אין להם מנוחה" שבמס' מו"ק הוא – העדר המנוחה כפשוטה, היינו שת"ח אינם עומדים במדריגה אחת, כי אם עולים תמיד מדרגא לדרגא,

ולכן אומר (ת"ח אין להם מנוחה) אפילו לעוה"ב – שהחידוש הוא (וזקוק לראי' מקרא) שגם לאחר מיתה והסתלקות (עוה"ב) "משיגים הם השגות חדשות .. נתוסף בהם השגה" 156 (אבל בעוה"ז – פשוט שהולכים מחיל אל חיל – עולים בהשגת התורה 157).

אבל במס' ברכות הכוונה ב"אין להם מנוחה" היא – לעלי' באופן דאין ערוך [נוכח ממש"כ בלקוטי הש"ס להאריז"ל בביאור מרז"ל שבמס' ברכות: "כמו שהשי"ת אין לו סוף כך תורתו אין לה סוף"],

ולכן מדגיש ואומר "לא בעוה"ז ולא בעוה"ב" – כי הענין ד"אין להם מנוחה" באופן כזה, עלי' שבאין ערוך, הוא חידוש הן בעוה"ב והן בעוה"ז, ואדרבה: מכיון שההגבלה של עוה"ז היא במדה יתירה מההגבלות שבעולם הבא – הרי ה"אין להם מנוחה" בעוה"ז נהיינו, שגם בהיותם בהגבלת עוה"ז יכולים להתעלות באופן דאין ערוך] הוא חידוש יותר מזה שבעוה"ב.

כט. ויומתק הנ"ל ויובן הבא לקמן – בהקדים:

הכתובים "ילכו מחיל אל חיל" ו"יצא אדם לפעלו" (ככל התורה) – כמה פי' בהם, ומהם פי' כללים, ושה אמר חדא וזה אמר חדא ולא פליגי, כי אם משלימים זא"ז, פי' אחד בהזמן ד"היום לעשותם" 158 – בעוה"ז, והשני – ב"מחר לקבל שכרם" 158 – עוה"ב. ובהזמן דהיום לעשותם: פי' אחד בל' ציווי, והשני – הבטחה ושכר.

ועפ"ז מובן שכתוב אחד מלמדנו כו"כ ענינים. ובפרטיות: "ילכו מחיל אל חיל" – ציווי ללכת מביהכנ"ס לביהמ"ד כו', והבטחה (ושכר) שלא יהי' להם מנוחה בעוה"ז, והבטחה (ושכר) שלא יהי' להם מנוחה בעוה"ב. ועד"ז בפ"י הכתוב "יצא אדם לפעלו" – פי' הבעש"ט ואדמו"ר הזקן ופי' האריז"ל, כדלקמן.

ל. בפירוש הכתוב "יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב", מביא כ"ק מו"ח אדמו"ר (בעל המאסר והגאולה די"ב"י"ג תמוז) בתחילת מאמרו ד"ה זה 159 פירוש הבעש"ט: כל נשמה יש לה שליחות שבשבילה ירדה למטה. וזהו "יצא אדם לפעלו", שיציאת האדם, היינו: ירידת הנשמה למטה, היא "לפעלו", לקיים את השליחות. "ולעבודתו עדי ערב" – שעל האדם לידע, שהוא צריך ומוכרח להשלים קיום השליחות "עדי ערב" בעוד שיש זמן לעשות 160.

ובסיום ד"ה זה מביא פירוש כ"ק אדמו"ר הזקן עה"פ: "יצא אדם לפעלו", כאשר יהודי מתחיל עבודתו בעבודת הבורא באופן דקבלת עול – "לפעלו" – עי"ז נעשה "ולעבודתו עדי ערב", שיש לו עריבות ומתיקות בעבודתו, ומביאה לו שמחה גדולה ותענוג.

וע"פ הידוע 83 שהפירושים שבפסוק אחד יש להם קשר ושייכות זל"ז – י"ל בנדו"ד, שע"י קיום ההוראה ד"יצא אדם לפעלו גו'" כפי פירוש הבעש"ט ואדה"ז, מגיעים להשכר ד"יצא אדם לפעלו גו'" כפי פירוש האריז"ל.

זח"א יב, ב: "לאפשא לה כו'").

(158) עירובין כב, א (הובא בפרש"י ס"פ ואתחנן).

(159) בסה"מ אידיש (ע' 200).

(160) וע"ד מ"ש "ימים יוצרו" (תהלים קלט, טז. המשך באתי לגני ה'שי"ת פ"י (סה"מ תש"י ע' 125). ובכ"מ).

(156) לשון הרגוצובי בצפע"נ להל' תשובה פ"ח ה"ד. ושם, שהרמב"ם חולק על זה – וגם מזה מובן החידוש שבוה (ולהעיר שבצפע"נ שם מציין למאמר זה "ת"ח אין להם מנוחה כו'").

(157) ובפרט שכל איש ישראל מחוייב לחדש בתורה (תניא אגה"ק סכ"ו (קמה, א). וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב ה"ב. וראה

- 31 לא. שייכות המיוחדת של ג' פירושים הנ"ל – כל אחד למי שאמרו – להאריז"ל הבעש"ט ואדמוה"ז
32 – י"ל בדא"פ:
33 כתבי האריז"ל – מבארים בעיקר את היחודים וכו', העילוי שבעולמות העליונים שנעשה ע"י העבודה
34 דלמטה.
35 עיקר הסברתה של תורת החסידות הוא – בענין ואופן העבודה שבעולם הזה, ובפרטיות דוקא
36 ובתחלת דוקא (ובגודל המעלה שבזה).
37 ובתורת החסידות גופא – הפרש בין תורת החסידות הכללית לתורת חסידות חב"ד, כמ"ש כ"ק מו"ח
38 אדמו"ר¹⁶¹ (בד"ה יצא אדם, שם¹⁶²): הבעש"ט ביאר אשר כל יהודי (אפילו הפשוט שבפשוטים) יכול
39 וצריך להיות עובד ה', ואדה"ז ביאר (והורה את הדרך) איך לעבוד את ה'.
40 וע"פ הנ"ל י"ל בענין ג' הפירושים שבפסוק "יצא אדם לפעלו גו"¹⁶³:
41 פירוש הבעש"ט – שכל אחד צריך ומוכרח לקיים את השליחות "עדי ערב" – הוא בהתאם להענין
42 שכל יהודי יכול וצריך להיות עובד ה'.
43 פירוש אדה"ז – שע"י התחלת העבודה בקב"ע נעשה עריכות ומתיקות (שהוא הדרך בעבודה) – הוא
44 בהתאם להוראה איך לעבוד את ה'.
45 ופירוש האריז"ל – "בעולם שלאחר .. עולין ממדרי' למדרי' כו'" – הוא בהתאם להמבואר בקבלה
46 בענין העילוי שבעולמות עליונים שנעשה ע"י העבודה למטה, שע"י קיום ההוראה ד"יצא אדם לפעלו
47 ולעבודתו עדי ערב" כפי פירוש הבעש"ט ואדה"ז – מגיעים להשכר ד"יצא אדם לפעלו", ש"עולין
48 ממדרי' למדרי' ומשיבה לשיבה".
49 ועד שבאים ל"יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים".*

* * *

32 לב. הביאור בפירוש רש"י:

- 33 אע"פ ש"אחד עשר יום מחורב" פירושו ש"הוא מהלך י"א יום", הרי הבן חמש למקרא למד כבר
34 שבפועל הלכו כל אותו הדרך בשלושה ימים, כמובן מהחשבון שבפירוש רש"י. וא"כ נשאלת השאלה:
35 מדוע לא הזכיר זאת משה בדברי התוכחה?

(*) הוספה (בכתב) ביום השלישי שהוכפל בו כי טוב, ד' מנ"א:
ויה"ר שיהפכו ימים אלה – מתחיל מיום זה – "בחודש החמישי בשבעה לחודש"¹⁶³ – "לששון ולשמחה ולמועדים טובים"¹⁶⁴, כי יצא אדם העליון, כביכול, לפעלו – "פועל ישועות בקרב הארץ"¹⁶⁵, "כי אלקים יושע ציון ויבנה ערי יהודה"¹⁶⁶,
וכדברי חכמים במשנתם בסיום מס' מו"ק: "ומחה ה' אלקים דמעה מעל כל פנים וגו'"¹⁶⁷, ובל' (ופי') הוזהר¹⁶⁸: "לאחר כו' ומחה ה' אלקים דמעה כו' אזי כו' השמחה שיהי' לצדיקים לעתיד לבוא",
ומקרא מלא דיבר הכתוב¹⁶⁹: "ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ"¹⁷⁰ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר".

(ל) תפדה" (י"ושיע"), משא"כ "ושבי" ("יבנה" – מחדש) – ראה מאמרי ציון במשפט (ראה רד"ה ציון במשפט תפדה שנאמר בהתוועדות (לעיל ע' 183). ויש"ג).

(167) ישע"י כה, ח.

(168) ח"א קטו, סע"א.

(169) שם ס, כא.

(170) ארץ הקודש, עלי' נאמר לאברהם אבינו (לך לך יז, ח): "ונתתי לך ולזרעך אחריו גו' לאחוזת עולם".

(161) ראה גם "התמים" ח"ב ע' נח. סה"מ תש"ח ע' 292 (סה"ש תש"ח ע' 259. ויש"ג).

(162) תחילת ס"ב (שם ע' 202). וע"פ מ"ש בפנים – יובן המשך הענינים שבד"ה יצא אדם שם.

(163) מלכים-ב כה, ח. תענית כט, א.

(164) זכרי' ח, יט.

(165) תהלים עד, יב.

(166) שם סט, לו. וי"ל שזהו בהתאם לזה ש"ציון (זקוקה רק

ועל זה מפרש רש"י: "אמר להם משה וכו'", היינו, שבכתוב "אחד עשר יום מחורב" נתפרש רק התחלת דברי משה, ש"אין לכם דרך קצרה מחורב לקדש ברנע כדרך הר שעיר .. מהלך י"א יום", אבל באמת הוסיף משה וסיים דברי התוכחה: "ואתם הלכתם אותו בשלשה ימים", כמדובר כמ"פ¹⁷¹ שיש ענינים שלא נתפרשו בכתוב, אבל הם מוכרחים מפסוקים אחרים¹⁷², ועד"ז בנדו"ד, שמוכח מהחשבון שבפירוש רש"י שהלכו כל אותו הדרך בשלשה ימים, ועכצ"ל שמשה הזכיר זאת בדברי התוכחה, אף שבכתוב נתפרש רק התחלת דברי משה.

ולכן מקדים רש"י "אמר להם משה":

כאשר הרמז על דברי התוכחה מפורש בכתוב, כמו בתיבות "ודי זהב"¹⁷³, "הוכיחן על העגל שעשו בשביל רוב זהב שהי' להם"¹⁷⁴ – לא צריך רש"י להוסיף "אמר להם משה", כיון שתיבות אלו באים בהמשך ל"אלה הדברים אשר דבר משה"; אבל כאשר בכתוב נרמז רק התחלת דברי התוכחה, כבנדו"ד, "אחד עשר יום בחורב", ש"הוא מהלך י"א יום", ורש"י מוסיף (המוכרח מפסוקים אחרים) שסיים "ואתם הלכתם אותו בשלשה ימים" – מקדים רש"י "אמר להם משה", שאמר להם גם מה שלא נתפרש בכתוב זה.

ועד"ז יש לבאר החילוק בפירוש רש"י בשאר הענינים שנימנו בפסוק שלפנ"ז – אימתי מוסיף "אמר להם"¹⁷⁵.

לג. ורש"י אומר "ואתם הלכתם אותו בשלשה ימים", ולא כהדעה שהלכו ביום אחד – כיון שבפשוטו של מקרא בהכרח לומר שהלכו במשך שלשה ימים:

הבן חמש למקרא למד בפ' מסעי¹⁷⁶ ש"מדבר סיני" עד "רתמה" – שזהו "מחורב .. עד קדש ברנע"¹⁷⁷ (שהרי "רתמה" הוא "על שם לשון הרע של מרגלים שנאמר כו"¹⁷⁷, ושילוח המרגלים הי' מקדש ברנע¹⁷⁸) – היו ג' מסעות, שכל מסע הו"ע בפני עצמו, כמובן מפירוש רש"י¹⁷⁹ בנוגע לכללות ענין המסעות: "משל למלך שהי' בנו חולה והוליכו למקום רחוק לרפאותו, כיון שהיו חוזרין, התחיל אביו מונה כל המסעות, אמר לו, כאן ישנו כאן הוקרנו כאן חששת את ראשך וכו"¹⁸⁰.

וכיון שהיו ג' מסעות, עכצ"ל שהיו במשך ג' ימים נפרדים (ולא ביום אחד) – שהרי הבן חמש למקרא למד כבר בפ' בהעלותך¹⁸¹ שסדר המסעות הי' "לפי העלות הענן מעל האוהל", ובזה גופא – יש אופן ש"בהאריך הענן על המשכן", "ויש אשר יהי' הענן ימים מספר על המשכן", "או יומם ולילה", "או יומיים או חודש או ימים" (שנה), ועד לזמן הכי מועט – "מערב עד בקר", ונמצא, שבשביל ג' מסעות יש צורך לכל הפחות בג' ימים.

(171) ראה גם תורת מנחם חע"ב ס"ע 394. וש"נ.

(172) ראה גם לקו"ש ח"ג ע' 72.

(173) פרשתנו א, א.

(174) פרש"י עה"פ.

(175) אולי הכוונה, שבפירוש ד"במדבר, "בשביל מה שהכעיסוהו במדבר", "בערבה", "בשביל הערבה שחטאו בבעל פעור בשטים בערבות מואב", "מול סוף", "על מה שהמרו בים סוף בבואם לים סוף", "בין פארן ובין תפל ולבן", "הוכיחן על הדברים שתפלו על המן שהוא לבן .. ועל מה שעשו במדבר פארן ע"י המרגלים", "וחצרות", "במחלוקתו של קרח" (בפי' הא') – לא כתב רש"י "אמר להם", כיון שהרמז על דברי התוכחה מפורש בכתוב שמנה המקומות שהכעיסו לפני המקום בהן; אבל בפ' הב', "ד"א, אמר להם הי' לכם ללמוד ממה שעשיתי למרים בחצרות בשביל לשון הרע, ואתם נדברתם במקום" – כיון שיש

צורך להוסיף ולבאר הרמז על דברי התוכחה שאינו מפורש בכתוב (שהרי "חצרות" אינו המקום שבו הכעיסו כו', אלא המקום שבו נענשה מרים בשביל לשון הרע, שמהו היו צריכים ללמוד וכו'). ועד"ז בפירוש "אל כל ישראל", "אילו הוכיח מקצתן, היו אלו שבשוק אומרים וכו', לכך כנסם כולם ואמרו להם הרי כולכם כאן כל מי שיש לו תשובה ישיב", שיש צורך להוסיף ולבאר הדגשת הכתוב "אל כל ישראל" (המו"ל).

(176) לג, טז"ח.

(177) פרש"י שם, יח.

(178) מטות לב, ח.

(179) ר"פ מסעי.

(180) ראה גם לקו"ש ח"ח ע' 391.

(181) ט, יז ואילך (ובפרש"י).

- 34 לד. ויש להוסיף ולבאר ענין ההליכה בשלשה ימים בפנימיות הענינים – מה"נפלאות" 182 ו"יינה של
35 תורה" 183 שבפירוש רש"י:
- 36 ובהקדים המבואר בכתבי האריז"ל (שיום הש"ק זה הוא ערב יום ההילולא שלו) בפ"ה הפסוק "אחד
37 עשר יום מחורב דרך הר שעיר עד קדש ברנע" 184, שתוכנו בירור הקליפות, וז"ל:
- 38 "כנגד ז' מלכים דמתים וד' אחוריים דאו"א, והם י"א יום, והם דרך הר שעיר, בסוד מלכי אדום ..
39 עשו ראש הקליפות, ודרך הוא כינוי לנוקבא .. ס"מ ונוקבי' וכל כיתותיהם. וכדי שיאיר היום מתוך
40 הלילה, שהוא הבירור שנעשה, הוצרך החורבה, וזהו י"א יום מחורב, שיצאו מסיני החורבה, בסוד הי'
41 בונה עולמות ומחריבן 185 .. וזה שרמז עד קדש, עד שעולים ומתקדשים .. וסיים ברנע, דהיינו שהיו בר
42 נע ונד כל ימי הגלות עד סוף בירורם כו'".
- 43 והענין בזה:
- 44 "אחד עשר" – הוא המספר דלעו"ז, שהו"ע עשר כתרין דמסאבותא, וביחד עם הניצוץ המקיף עליהם,
45 שאינו נבלע בתוכם ח"ו, ולכן נמנה בפ"ע, מספרם י"א 186. ופירוש "אחד עשר יום" – שצריך לברר
46 ולהפוך את מציאות הקליפות ("אחד עשר") למציאות של קדושה ואור ("יום").
- 47 "מחורב" – קאי על מ"ת, שמשם מתחילה ההליכה לבירור הקליפות. וגם: "מחורב" רומז על הענין
48 ד"בונה עולמות ומחריבן", שהו"ע שבירת הכלים, שמזה נפלו ניצוצות הקדושה בקליפות כו'.
- 49 "דרך הר שעיר" – ש"שעיר" מורה על המשכת החיות לקליפות ע"י שערות וצמצומים כו'; וכיון
50 שהשבירה היתה רק בעלמא דנוקבא 187, לכן נאמר "דרך", לשון נקבה 188.
- 51 "עד קדש ברנע" – שהתכלית היא לברר את הקליפות עד שיהיו מציאות של קדושה, והבירור נעשה
52 ע"י ענין המסעות, שזהו"ע "ברנע", מלשון נע ונד.
- 53 ובהמשך לזה יש לבאר גם הענין ש"אתם הלכתם אותו בשלשה ימים" – כפי שמבאר הצ"צ
54 באוה"ת 189 ש"הוא נגד ג' עולמות ביי"ע שבהם ק"נ (משא"כ באצילות ששם "לא יגורך רע" 190) .. ע"י
55 הגילוי בג' עולמות ביי"ע הי' מתברר ק"נ כו' שבו י"א ניצוצים הנ"ל".
- 56 והרי ג' עולמות ביי"ע שצריך לבררם הם ג' עולמות בפני עצמם, ולא עולם אחד שכולל שלשתם (כמו
57 ג' מסעות בג' ימים, ולא ביום אחד), וכמו בבירור ג' לבושי הנפש מחשבה דיבור ומעשה (שכנגדם הם
58 ג' עולמות ביי"ע 191), שצריך לברר כל אחד מהם בפ"ע, והיינו, שהבירור אינו באופן שלא יחשוב ולא
59 ידבר ולא יעשה, שהרי אם לא יחשוב כו', אזי יחסר א' מלבושי הנפש, ולכן יש צורך שיהיו כל ג'
60 הענינים דמחשבה דיבור ומעשה, אלא שצריך לבררם עי"ז שמשתמש בהם בעניני קדושה בלבד.
- 35 לה. וע"פ האמור שבפסוק זה מדובר אודות בירור הניצוצות כו' – יש לבאר גם מ"ש רש"י "היתה
36 שכינה מתלבטת בשבילכם":
- 37 הלשון "שכינה" הוא – ע"ש ששוכנת ומתלבשת בתחתונים 192, דקאי על ספירת המלכות ש"רגלי'
38 יורדות גו' 193 לברר ניצוצות הקדושה שבלעו"ז, וירידה זו הו"ע של צער – "שכינה מתלבטת".

(187) ראה ע"ח שער ט (שער שבירת הכלים) פ"ח.

(188) ראה קידושין ב, ב.

(189) פרשתנו ע' יח.

(190) תהלים ה, ה. וראה לקו"ת במדבר ג, סע"ג. וש"נ.

(191) ראה תורת מנחם ספר המאמרים תשרי ע' שסז. וש"נ.

(192) ראה תניא פמ"א. פנ"ב.

(193) משלי ה, ה. וראה אוה"ת נ"ך עה"פ (ע' תקסד ואילך).

ועוד.

(182) של"ה במסכת שבועות שלו (קפא, א).

(183) ראה סה"ש תרצ"ו ע' 137 [ריש ע' 149]. תרצ"ז ס"ע

197 [ע' 212] – נעתק ב"היום יום" כט שבט.

(184) סה"ל עה"פ.

(185) ב"ר פ"ג, ז. שם פ"ט, ב (ראה סה"מ ה'ש"ת ע' 55.

וש"נ).

(186) ראה תורת מנחם ספר המאמרים חשון ע' שמ ואילך.

וש"נ.

ובעבודת האדם הוא כללות ענין ירידת הנשמה למטה, שהו"ע של צער כו'; וענין זה הוא "בשבילכם" – שהרי הנשמה עצמה אינה צריכה תיקון כלל, וירידתה למטה היא רק כדי לתקן את הגוף ונפש הבהמית וחלקו בעולם¹⁹⁴.

ועד"ז בנוגע לכללות ענין המסעות, שהי' באופן ש"ארון ברית ה' נוסע לפניו¹⁹⁵, ועז"נ¹⁹⁶ ויהי בנסוע הארון ויאמר משה קומה ה' ויפוצו אויביו וינוסו משנאיך מפניך ובנוחה יאמר שובה ה' גו", "לשון מרגוע" (היפך הצער כו'), היינו, שענין הנסיעה – הליכה במהירות – קשור עם "אויבך" ו"משנאיך" שצריך לפעול ש"יפוצו" ו"ינוסו", שזהו ענין של צער כו'; וכל זה הוא "בשבילכם" – "למהר ביאתכם לארץ".

ולהעיר, שבנוגע לבני", הנה אף ש"לבטנו בדרך הזה, שלשה ימים שלא נחנו מעינוי הדרך", הרי עי"ז מתקרבת כניסתם לארץ, משא"כ בנוגע לשכינה, הרי זה רק ענין של צער, ואעפ"כ, "כל כך היתה שכינה מתלבטת בשבילכם למהר ביאתכם לארץ".

לו. בנוגע להערות אאמו"ר על הזהר:

השייכות של המאמר "איזו היא דרך ישרה .. תפארת לעושי' וכו'" עם בעל המאמר, "רבי אומר כו" – מובנת ע"פ המבואר בכתבי האריז"ל¹²² ש"רבינו הקדוש הוא יעקב אבינו ע"ה גופו", והרי ענינו של יעקב – בחיר שבאבות¹⁹⁷, קן האמצעי¹⁹⁸ – הוא מדת התפארת¹⁹⁹.

וענין זה מרומז גם בכך שרבי ה' נשיא, כדאייתא בספרים²⁰⁰ ש"נשיא" ר"ת "ניצוץ של יעקב אבינו". אלא שענין זה הוא גם בכל הנשיאים, ואילו אצל "רבי" הרי זה בהדגשה יתירה, כי, נוסף לכך שנקרא "רבי יהודה הנשיא", הרי הוא לא רק "ניצוץ של יעקב אבינו" (כמו כל "נשיא", שענין זה יכול להיות גם באופן שנשמתו היא מדרגא אחרת, ויש בו רק ניצוץ מנשמת יעקב), אלא "הוא יעקב .. גופו", היינו, שדרגתו היא דרגת יעקב עצמו.

ולכן לא הוצרך אאמו"ר לכתוב זאת, כמדובר כמ"פ שבדרך כלל כותב רק חידושים, ואילו ענין זה מפורש להדיא בכתבי האריז"ל.

לז. הביאור בפרקי אבות:

בנוגע לשאלה במשנה – ובפרט ב"מילי דחסידותא" – "איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם", הרי מובן מעצמו שלא מדובר כאן אודות חיובי התומ"צ, שעליהם לא שייך לומר "דרך ישרה שיבור לו האדם", כיון שחייב אדם להתנהג ע"פ ציווי התורה – עשה או לא תעשה, כולל גם הציווי הכללי "ובחרת בחיים"²⁰¹.

ועכצ"ל שמדובר אודות ענין שבו יש ליהודי ברירה לבחור בדרך מסוימת באופן קיום התומ"צ גופא, שיכול להיות בכמה דרכים, שכולם מוליכים לבית המלך, אלא שיש דרך עקלתון, ויש דרך ישרה כו'.

וע"ד מ"ש רבינו הזקן באגה"ת²⁰²: "ואולם דרך האמת והישר לבחי' תשובה וכו'" – כיון שמה שנתבאר לפנינו אינו דרך הישר.

ועל זה באה הוראת המשנה ב"מילי דחסידותא": "רבי אומר, איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם (בדרכי התומ"צ גופא) – כל שהיא תפארת לעושי' ותפארת לו מן האדם", כדלקמן.

וש"נ.

199) זח"ג שב, א. ובכ"מ.

200) קה"י מע' רבי.

201) נצבים ל, יט.

202) רפ"ז.

194) תניא פל"ז (מח, ב).

195) בהעלותך יר"ד, לג.

196) שם, לה"ו ובפרש"י.

197) ראה שעה"פ תולדות כז, כה. וראה גם ב"ר רפע"ו.

זח"א קיט, ב. קלג, א. קמז, ב. קעא, ב.

198) ראה תורת מנחם ספר המאמרים תשרי ע' קכב ואילך.

38 לח. והביאור בזה:

39 כתיב²⁰³ "ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט" – ש"משפט" קאי על תורה, ו"צדקה" על מצוות
40 (כמבואר בדרושים על הפסוק¹² "ציון במשפט תפדה ושבי בצדקה"²⁰⁴).

41 ובכללות הם שני דרכים בעבודת ה'²⁰⁵: יש מי שעיקר עבודתו בלימוד התורה – "מארי תורה", שיושב
42 ועוסק בתורה לעצמו – "תפארת לעושי", ולא איכפת לו מעמדו ומצבו של הזולת, ורק בכדי שיהי'
43 קיום לתורה, שלא יהי' באופן ש"אפילו תורה אין לו"²⁰⁶, עוסק גם בצדקה וגמ"ח²⁰⁷; ויש מי שקובע
44 אמנם עתים לתורה, אבל עיקר עבודתו בצדקה וגמ"ח, "מארי עובדין טבין", שזוהי העבודה עם הזולת
45 – "תפארת לו מן האדם".

46 ומצינו ב' הנהגות אלו אצל תנאים, ולדוגמא: בן עזאי שאמר "נפשי חשקה בתורה"²⁰⁸ (ואילו מלאכתו
47 היתה נעשית ע"י אחרים²⁰⁹), וכן כללות הנהגת רשב"י ש"תורתו אומנתו"¹⁴⁴, אלא שהפסיק לעשיית
48 מצוות כו'²¹⁰, ועד ש"כשהי' במערה י"ג שנה .. לא הי' יכול לקיים במעשה כמה מצות מעשיות", כמו
49 "אכילת מצה בפסח וכו'", והוצרך לקיימם ברוחניות הענינים²¹¹.

50 ועד"ז לאידך גיסא – כמ"ש רבינו הזקן²¹² בנוגע לרבי חנינא בן דוסא ש"לא נמצא משמו דינים
51 במשנה .. והיו מקבלים ממנו נש"י דרכי העבודה והחסידות ע"ד גדולה שימושה כו'", ועד"ז בנוגע לר'
52 חייא מצינו הדגשה בנוגע לענין המעשה – "כמה גדולים מנעשה חייא"²¹³.

39 לט. אך יש דרך נוספת – "דרך ישרה", "כל שהיא תפארת לעושי ותפארת לו מן האדם", שכוללת
40 שני הענינים גם יחד.

41 והחידוש שבדבר – דלכאורה מאי קמ"ל, הרי מובן מעצמו שמוטב שתהי' העבודה בב' הקוין מאשר
42 העבודה בקו אחד בלבד – לפי שההנהגה באופן "תפארת לעושי ותפארת לו מן האדם" היא סתירה
43 מיני' ובי', להיותם ב' תנועות הפכיות (וע"ד המבואר בחסידות²¹⁴ שמוחין הם לעצמו, והזולת מבלבל
44 כו', משא"כ המדות, שלימותן היא דוקא כשישנו זולת כו').

45 וזהו החידוש בהוראה של רבי, שעם היותם שני ענינים שסותרים זל"ז, צריכה להיות ההנהגה ש"היא
46 תפארת לעושי ותפארת לו מן האדם", באופן שיהיו שני הענינים בשוה, כך, שלא יחסר באף אחד מהם.
40 מ. והוראה זו נאמרה ע"י רבי – "רבי אומר", שלהיותו נשיא ישראל, דואג הוא לכל אחד מישראל
41 ואומר לו "איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם, כל שהיא תפארת לעושי ותפארת לו מן האדם", היינו,
42 שעבודתו תהי' לא רק בקו התורה בלבד, או בקו הצדקה וגמ"ח בלבד, אלא בשניהם יחד.

43 ובהקדים – שמצינו עד"ז בנוגע למשה שהתפלל על יהושע "י"ה יושע"י"ה מעצת מרגלים"²¹⁵:

44 ידוע²¹⁶ שהמרגלים רצו להשאר במדבר ולעסוק בלימוד התורה בלבד, ולא רצו להכנס לארץ שבה
45 יצטרכו לעסוק במצוות מעשיות (שכללותם הו"ע הצדקה וגמ"ח) שהם בדברים גשמיים, באמרם "ארץ
46 אוכלת יושבי' היא"²¹⁷: אם זוהי "ארץ", הרי היא "אוכלת יושבי'", שיהיו נבלעים בה כו', והיינו, שאי
47 אפשר שיהיו ב' הענינים, הן לימוד התורה והן התעסקות בעניני ארץ כו'.

(212) תו"א מקץ לד, א.

(213) כתובות קג, ב. וש"נ.

(214) ראה סהמ"צ להצ"צ מצות תפילין פ"א (דרמ"צ יז, א).

סה"מ תרנ"ב ע' קיד. תרנ"ג ס"ע קנח. תרצ"ז ס"ע 218 ואילך.

תש"ח ע' 273. ועוד.

(215) סוטה לד, ב. הובא בפרש"י עה"ת שלח יג, טז.

(216) ראה לקו"ת ר"פ שלח. ובכ"מ.

(217) שלח שם, לב.

(203) וירא יח, יט.

(204) ראה רד"ה ציון במשפט תפדה שבהערה 166. וש"נ.

(205) ראה תניא אגה"ק ס"ה (קט, א) – "מ"ש האריז"ל".

(206) יבמות קט, ב.

(207) ראה תורת מנחם חע"ז ריש ע' 438. וש"נ.

(208) שם סג, סע"ב.

(209) ראה ברכות לה, ב.

(210) ראה ירושלמי ברכות ושבת פ"א סה"ב.

(211) ראה לקו"ת ר"פ שמיני.

ועל זה התפלל משה ("יה יושיעך מעצת מרגלים") בנוגע ליהושע דוקא, ולא בנוגע לשאר המרגלים — כי, שאר המרגלים יכולים לבחור דרכם אם עיקר עבודתם תהי' בלימוד התורה או בצדקה וגמ"ח כו', משא"כ יהושע שצריך למלא מקומו של משה בתור נשיא ישראל, צריכה להיות עבודתו בב' הקוין גם יחד²¹⁸.

ולהעיר גם מתורת הבעש"ט (אחת משבעת התורות שחזר כ"ק מו"ח אדמו"ר בשם הבעש"ט²¹⁹) על הפסוק²²⁰ "קומי אורי", בנוגע לנשיאי ישראל: אתם נשיאי ישראל שמניחים התורה ועבודה שלכם בשביל טובת הרבים, מה יהי' עמכם, הנה עז"נ קומי אורי וכו' (שהרי סיום התורה לא נרשם).

אמנם, ההוראה של רבי במסכת אבות, "מילי דחסידותא", היא לא רק בנוגע לנשיאי ישראל, אלא גם בנוגע לכל אחד מישראל — שגם הוא צריך לילך ב"דרך ישרה", ש"היא תפארת לעושי ותפארת לו מן האדם".

וענין זה קשור גם עם סיפור כ"ק מו"ח אדמו"ר²²¹ אודות התורה ששמע הרלו"צ מבאָרדיטשוב מהבעש"ט בפי' מארז"ל²²² "כל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה", שמלאכה פירושה התעסקות באהבת ישראל כו'.

מא. כאן המקום להזכיר אודות המדובר¹⁰⁴ ע"ד ההוספה בתורה תפלה וצדקה בציבור — שבזה נשאלת השאלה בנוגע לשבת, שבו אי אפשר ליתן צדקה, דלכאורה, כיון ש"על שלשה דברים העולם עומד", וא' מהם הוא "גמילות חסדים"²²³, איך נעשה קיום העולם בשבת שבו אין ענין הצדקה?

ועל זה נכתב²²⁴ שהעצה היא ליתן בערב שבת סכום כפול לצדקה, "כסף משנה", כשם שהקב"ה נתן בערב שבת "לחם משנה"²²⁵, והיינו, שחלק מהצדקה יהי' עבור יום ששי, וחלק — עבור יום השבת.

אמנם, אף שזהו ענין שיש לו מקום ע"פ נגלה, כפי שמצינו בכמה ענינים שהם באופן של פעולה נמשכת²²⁶ [החל מהענין דיצי"מ שצ"ל בכל יום²²⁷], ועד"ז בנדו"ד, שחלק מהצדקה שנותנים בערב שבת הוא באופן של פעולה נמשכת — עבור יום השבת, מ"מ, אין זה מחוור ("גלאַטיק") לגמרי;

ולכן יש עצה נוספת — שבשבת יכול להיות ענין הצדקה ע"י נתינת מאכל ומשקה וכסות²²⁸.

אבל בענין זה יש חסרון (לא רק מצד היצה"ר, אלא גם מצד היצ"ט):

כשאומרים שאפשר לצאת י"ח נתינת הצדקה ע"י מאכל ומשקה כו', יכולה לבוא מזה תקלה — שכאשר יגיע "משולח" משיבה, הנה במקום ליתן לו כסף, יתנו לו ארוחה חמה שיהי' לו כח להלך במשך כל היום; והרי הכוונה היא — שיתנו כסף עבור החזקת הישיבה למשך יום, שבוע, חודש, שנה או כמה שנים.

ונוסף לזה, לא בכל פעם נקל לפגוש אורח ליתן לו מאכל ומשקה, ועד"ז בנוגע לכסות, ויש בזה טירחא יתירה, וחלק מהציבור אין יכולים לעמוד בזה. ולכן לא נאמר ענין זה (אלא רק נכתב), כיון שאין עניני לומר דברים שלא תהי' מהם תוצאה בנוגע לפועל.

ומ"מ, כיון שענין זה הציק לי (כפי שאומרים כאן: "געפאָדערט"), נפלה לי המצאה — שאפשר לקיים זאת בעת ההתוועדות, שנוסף לכך שיש בה אמירת דברי תורה בציבור, ולאחרי' תתקיים תפלה בציבור — יכולים לקיים גם צדקה בציבור, עי"ז שכל אחד יתן לחבירו משקה (לומר "לחיים") ומזונות. ואני המתחיל — ליתן משקה לחתני בר-מצוה וכיו"ב.

(218) ראה גם תורת מנחם חיד"ד ס"ע 155 ואילך. וש"נ.

(219) ראה סה"ש תרצ"ז ע' 207 [221]. וראה גם תורת מנחם

חצ"ט ס"ע 331. וש"נ.

(220) ישע"י ס, א.

(221) סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 115.

(222) אבות שם מ"ב.

(223) שם פ"א מ"ב.

(224) לעיל ע' 110 הערה 26.

(225) בשלח טז, כב.

(226) ראה גם תורת מנחם שם ע' 157 ובהערה 279. וש"נ.

(227) ראה תניא רפמ"ז.

(228) לעיל ע' 110 הערה 25. וש"נ.

- 1 (והוסיף בבת-שחוק:) כיון שאין זה פורים, לא יתנו "משלוח מנות", אלא זהו ענין של צדקה, כמו
2 "מתנות לאביונים", כיון שכל אחד הוא בבחינת "אביון", ש"תאב לכל דבר" 229 – שרוצה לומר "לחיים".
3 [באמצע הניגון וחלוקת ה"לחיים" – אמר: מסתמא לא לוקח כל אחד לעצמו, אלא לוקחים זה מזה.
4 ואח"כ צוה לנגן ניגון אדמו"ר מהר"ש, "לכתחילה אריבער" (בבא הידועה – עשר פעמים). אח"כ נתן
5 את היין והמזונות להרב יוסף הלוי וויינבערג עבור הנשים והבנות שבעזרת נשים].

* * *

- 42 מב. בהמשך 230 להאמור לעיל בנוגע לענין הצדקה, יש להוסיף ולהעיר אודות מה שנכתב שם 228
43 ש"אף דהעולם זקוק לעמודיו בכל רגע, ובכ"ז "זמן תפלה לחדוד זמן תורה לחדוד" 231 – שאני "יומי
44 דמיפסקי אהדיי" 232, ששאלו על זה, שעדיין אינו מוכן למה לא צ"ל פעם אחת ביום ופעם אחת בלילה?
45 ובכן, ענין זה מובן מדברי הגמרא הנ"ל בנוגע לנזירות – שהרי הנזירות למשך זמן של חודש אינה
46 נחלקת לשעות, או לימים ולילות, אלא מונים כל משך המעת-לעת ליום אחד.
47 ויובן ע"פ מ"ש 233 "חדשים לבקרים רבה אמונתך" (פסוק ששייך לתשעה באב), שעל זה אומרים
48 בהתחלת כל יום "מודה אני לפניך .. שהחזרת בי נשמת", ש"נעשה כברי' חדשה .. כדי לעבוד להשי"ת
49 .. ולשרתו כל היום .. לפיכך צריכים .. ליטול ידינו .. כמו כהן שהי' מקדש ידיו .. בכל יום קודם
50 עבודתו" 234 – שענין זה הוא רק פעם אחת ביום (שהרי גם אם שוכב לישון באמצע היום, אינו צריך
51 לחזור ולומר "מודה אני"); ועד"ז בנוגע לברכת התורה שמברכים רק פעם אחת ביום 235; ומזה מובן גם
52 בנוגע לנתינת הצדקה – שצ"ל בכל יום, אבל מספיק פעם אחת ביום.
53 ויובן גם ע"פ המבואר בזהר 236 ש"כל יומא ויומא עביד עבידת", לפי שכל יום משבעת ימי הבנין
54 הוא כנגד אחת משבעת המדות, והיינו, שהעבודה דיום ראשון קשורה עם מדת החסד, ולאח"ז ביום שני
55 צריך להתחיל העבודה במדת הגבורה וכו', ומזה מובן שכל יום הוא בנין חדש לעצמו, ולכן בכל יום
56 צ"ל העבודה בכל שלשת העמודים שעליהם הבנין עומד, כיון שבנין חדש צריך עמודים חדשים (משא"כ
57 לאחר שכתב נבנה, ה"ה עומד מעצמו).
58 ועפ"ז יש לבאר גם דבר תמוה בשיטת הרמב"ם בנוגע למצות עשה דתפלה, ש"אין מנין התפלות מן
59 התורה .. ואין לתפלה זמן קבוע מן התורה" (כי אם מדרבנן), ואעפ"כ כותב ש"מצות עשה להתפלל
60 בכל יום" 237 – דלכאורה, כיון ש"אין לתפלה זמן קבוע מן התורה", יכולים להתפלל פעם אחת בחודש
61 או פעם אחת בשנה, ולמה "מצות עשה להתפלל בכל יום" – שזהו בגלל שבכל יום נעשה האדם ברי'
62 חדשה, ו"כל יומא ויומא עביד עבידת".
63 ולהעיר מדיוק הלשון "כל יומא ויומא עביד כו'", "יומא" דייקא, היינו, שהעבודה ("עביד עבידתי")
64 צריכה להיות באופן ד"יומא", ובלשון הצ"צ 238: "אנן פעלי דיממא אנן" 239, יום הוא אור, עבודתנו היא
65 עבודת האור, להאיר את העולם באור תורה" – שזהו כללות הענין דכיבוש ארץ שבעה אומות ע"י בני'
66 כמובא בהתחלת פירוש רש"י על התורה הענין ד"כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים" 240, ועד

(235) ראה שו"ע אדה"ז שם סמ"ז ס"ז. וש"נ.

(236) ח"א רה, סע"א. ח"ג צד, ריש ע"ב.

(237) ריש ה' תפלה.

(238) ראה סה"ש תרצ"ו ע' 25 [26]. וש"נ. וראה גם אג"ק

אדמו"ר מוהרי"צ ח"ב ע' יז (נעתק ב"היום יום" כט טבת).

(239) עירובין סה, א.

(240) תהלים קיא, ו.

(229) ראה פרש"י משפטים כג, ו. פ' ראה טו, ד. תצא כד,

יד.

(230) כ"ק אדמו"ר שליט"א פתח את הסידור לאמירת ברכה

אחרונה, ונשאר פתוח עד סיום השיחה (המו"ז).

(231) שבת י"ד, א.

(232) נזיר ז, א.

(233) איכה ג, כב.

(234) שו"ע אדה"ז או"ח רס"ד. וש"נ.

- לענין ד"ירחיב ה' אלקיך את גבולך"²⁴¹, שקאי על ארץ קיני קניזי וקדמוני²⁴² (כפי שכבר הובטח לאברהם אבינו בברית בין הבתרים²⁴³), ויתירה מזה – כמ"ש במלך המשיח²⁴⁴ "וירד מים עד ים ומנהר עד אפסי ארץ"²⁴⁵.
- ועד שפועלים הענין ד"לילה כיום יאיר"²⁴⁶, וכמו שנאמר בקרי"ס "ויאר את הלילה"²⁴⁷, שזהו גם הענין ד"אחד עשר יום", שרומז על בירור הלעו"ז באופן שמ"אחד עשר" נעשה "יום" (כנ"ל סל"ד).
- כ"ק אדמו"ר שליט"א סיים ביעודים ד"נחמו נחמו עמי"²⁴⁸, ו"אנכי אנכי הוא מנחמכם"²⁴⁹, ב"פ אנכי²⁵⁰; "פרוות תשב ירושלים"²⁵¹, וביחד עם זה, "אני אהי' לה גו' חומת אש"²⁵²; "ו"ציון במשפט תפדה ושבי' בצדקה"¹², שיקויימו בקרוב ממש.
- [לאחרי תפלת מנחה התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "ניעט ניעט ניקאוואָ".]

- ע"ד. וראה גם תורת מנחם חע"ב ע' 10. וש"נ.
- (241) פ' ראה יב, כ. פ' שופטים יט, ח.
- (242) ספרי ראה שם. פרש"י שופטים שם.
- (243) לך לך טו, יט.
- (244) תהלים עב, ח. וראה פרש"י בלק כד, יט.
- (245) ראה גם לעיל ע' 141 הערה 69.
- (246) שם קלט, יב.
- (247) בשלח יד, כ. וראה לקו"ת ויקרא ב, רע"א. צו, טו, ריש

המשך ביאור למס' חולין ליום רביעי עמ' א

- מהעצם ומהלכים בבשר, שם מתחיל צומת הגידים. וכל זמן שעדיין צמותים וקשורים יחד ונראים כגיד אחד, הוא צומת הגידים, עד שמתפשטים ומתפצלים זה מזה, וכמבואר להלן. רבך בר רב הונא אמר בשם רב אשי, דאגרימא ולגיו – הגידים שבעצם האמצעית ולפנים עד הפרק. שרק היכן שהגידים צמודים לעצם, שאין שם בשר כלל, כלפי מטה עד הפרק הוא צומת הגידים, אבל למעלה היכן שמהלכים בבשר אינו צומת הגידים. רבא בריה דרבך בר רב הונא אמר בשם רב אסי, דעילוי ערקומא – הגידים שמעצם הערקום ולמעלה הם צומת הגידים. כלומר, הערקום הוא עצם שנמצא בפרק בין העצם התחתונה והאמצעית, ולמעלה ממנו מתחיל צומת הגידים, שאם נחתכה הרגל בין הערקום לעצם האמצעית, טריפה. ולדעתו צומת הגידים מסתיים במקום שמתפשטים הגידים זה מזה. והוא השיעור הגדול מכולם.
- יתב תהא מרבנן קמיה דרבי אבא, ויתבי וקאמר, דערקומא גופה – אף הגידים שכנגד עצם הערקום עצמו, נחשבים צומת הגידים. אמר ליה רבי אבא לתלמידיו, לא תציתו – תשמעו! ליה, שהוא מחמיר יתר על המידה, אלא קבי אמר רב יהודה, צומת הגידים הוא היקא דפרעי מקחי – היכן שחותכים הטבחים כשרוצים לפשוט את העור של הרגלים האחוריות. ותינו כבא בריה דרבך בר רב הונא אמר רב אסי, שסבר שהוא מעל עצם הערקום.
- אמר רב יהודה אמר שמואל, צומת הגידים שאמר, הוא מקום
- שהגידים צומתין, כלומר מחוברים ודבוקים זה בזה, ונראים כגיד אחד. והיינו מעצם הערקום ולמעלה. שואלת הגמרא: ועד כמה ארכו כלפי מעלה, היכן הוא מסתיים. אמר להו תהא מרבנן ורב עקב שמיה, כי תוינן כי – כשהיינו בבית המדרש של רב יהודה, אמר לו, שמעו מני מקלמא דמנבא רבך שמיע לי, ומנו – ומידו אותו אדם גדול, הוא שמואל, שכך אמר, צומת הגידים שאמר, הוא מקום שהגידים צומתין בו, ומקום שצומתין עד מקום שמתפשטין ומתרחקים זה מזה.
- הגמרא מביאה שיעור לאורכו של צומת הגידים. שואלת הגמרא: לשיטת שמואל שהוא ממקום שהגידים צומתים ועד מקום שמתפשטים, וכמה הוא שיעורו לפי מידה. משיבה הגמרא: אמר אביי, ארבעה בשרי בתורא – אורכו כרוחב ארבע אצבעות, בשור. שואלת הגמרא: בבהמה דקה, מאי – מהו שיעורו. משיבה הגמרא: אמר אביי, אין בהם שיעור קבוע באורך, אלא שיעורם הוא לפי מראהם ומשמושם, והיינו, בלישי – במקום שהם ניכרים קודם שיבלעו בבשר, הווי צומת הגידים, בלישי – אך לאחר שנבלעו בבשר, לא הווי צומת הגידים. אשוי – כשהם קשים, הווי צומת הגידים, רביבי – וכשהם רכים לא הווי צומת הגידים. אלימי – הגדולים והגסים הווי צומת הגידים, קמיני – והקטנים והדקים לא הווי צומת הגידים. חוורי – הגידים הלבנים הווי צומת הגידים, לא חוורי – שאינם לבנים לא הווי צומת הגידים.

לקומי שיחות

שבת חזון

כרך כט

מתורגם ללשון הקודש

19 בענין הגאולה – "ואשיבה שופטין... ציון במשפט תפדה
20 ושביה בצדקה";

21 כך גם מוצאים בפרשת דברים: הגם שהפרשה מכילה
22 "דברי תוכחות"⁷, אך בסיומה וחומה⁸ מדובר אודות
23 כניסת בני ישראל לארץ ישראל – "לא תיראום כי ה'
24 אלקיכם הוא הנלחם לכם".

25 ומכיוון ש"הכל הולך אחר החיתום"⁹, מובן, שלמרות
26 שתוכן ההפטרות הוא "פורענותא"¹⁰ – ומבין ה"שלוש
27 דפורענותא" (=שלושת ההפטרות העוסקות בפורענות)
28 הפטרת חזון היא החמורה ביותר¹¹ – הרי הנקודה
29 העיקרית שבה (– סיומה וחומה) הוא ענין הגאולה:
30 "ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה".

31 והיות שההפטרות באה כגמר וסיום הפרשה בתורה¹²
32 – נמצא איפוא, שהסיום וה"סך הכל" של הפרשה הוא –
33 ענין הגאולה.

34 ועל פי זה יש להמתיק את העובדה הבאה: בספר
35 "לקוטי-תורה" סידר הצמח-צדק את המאמרים "על סדרי
36 פרשיות התורה..."¹³ – ואילו בפרשת דברים מופיע רק
37 מאמר יחיד¹⁴, על הפסוק "ציון במשפט תפדה ושביה
38 בצדקה" (ואין כל מאמר על פסוק מהפרשה עצמה¹⁵) –
39 ויש לומר הטעם לכך, בדרך אפשר, משום שזהו תוכן
40 הפרשה.

שלדעת הרמב"ם הוא סדר אחר ולא כבטושו"ע.

11 ראה תוס' שם בסיומו, בהטעם דהפטרות דחזון הוא בשבת
שלפני ת"ב – כי הוי ענין "אבילות". וראה ראב"ה סי' תקצה "והפטרות
דחזון ישע"י נהגו לקרותה בניגון קינה וענין אבילות הוא" (ועיי"ש שלכן
קוראין אותה דוקא בשבת שלפני ת"ב (ולא לאח"י) "כיון דבחול לא
אפשר לאפטורי מפטיר בשבת").

12 להעיר מפירוש לשון "הפטרות" – אנציקלופדי' תלמודית בערכו
(בתחלתו). וראה שם, דיש שקראו אותה בשם "אשלמתא", כי היא
ההשלמה של קריאה בתורה.

13 מנוסח השער דהלקו"ת אשר נערך ע"י כ"ק אדמו"ר הצ"צ.
14 על פסוק מהסדרה או הפטרה. וגם מאמר השני שם – הוא
בהמשך לד"ה ציון במשפט תפדה.

15 באוה"ת לאדמו"ר הצ"צ נמצאו כמה מאמרים לפ' דברים, ואולי

א.

הקשר בין הפטרת "חזון" לפרשת דברים

1 כבר דובר פעמים רבות¹, כי למרות הנאמר ב'טור'²
2 אשר מפרשת בראשית עד שבעה עשר בתמוז "מפטירין
3 מענין הפרשיות דומה בדומה, ומשם ואילך לפי הזמן ולפי
4 המאורע" –

5 בכל זאת, מכיוון שכל עניני התורה מדוייקים הם
6 ביותר, מובן, כי גם ההפטרות שנקבעו לשבתות מ"ז תמוז
7 ואילך "לפי הזמן..." [הפטרות "דברי ירמיה" בפרשת
8 פינחס (או מטות)..., "חזון" בפרשת דברים³] – יש לתוכנן
9 קשר גם לפרשיות הנקראות בשבתות אלו ("מענין
10 הפרשיות..."), למרות שבעיקר הם "לפי הזמן ולפי
11 המאורע"⁴.

12 הדבר מודגש ביותר בשבת חזון. מכיוון ששם השבת
13 נקרא (במנהג ישראל, ש"תורה היא") על שם ההפטרות –
14 שבת חזון, מובן איפוא, כי זהו תוכנה של השבת (כולה).

ב.

סיום הפרשה וההפטרות – בענין הגאולה

15 בין הענינים שבהם ההפטרות "חזון ישעיהו"⁵ היא
16 "בדומה" לפרשת דברים:

17 הנבואה בהפטרות "חזון ישעיהו", כוללת דברי מוסר
18 לבני ישראל, ואף על פי כן, סיום וחומה ההפטרות⁶ הוא

(1) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 62. וש"נ. חי"ח [המתורגם] ע' 371. ועוד.

(2) או"ח סתכ"ח (בשם הפסיקתא). ועד"ז בשו"ע שם ס"ח. תוד"ה ר"ח מגילה לא, ב. וראה רמב"ם הל' תפלה פי"ג הי"ט.

(3) ועד"ז הו' דנחמתיא.

(4) ראה בפרשיות לקו"ש ח"ט שם ובהערות שם.

(5) ישע"י א, א ואילך.

(6) שם, כו"ז.

(7) ראה ספרי, ת"א, ת"י ופרש"י – ריש פרשתנו.

(8) ג, כב.

(9) ברכות יב, א.

(10) תוס' מגילה שם, וטושו"ע שם – מפסיקתא. וברמב"ם שם

"בדברי תוכחות". אלא שלדעת הרמב"ם שם "בדברי תוכחות". אלא

במזל אריה והחריב את אריאל"), והן בנוגע לבנין ("שיבא
אריה במזל אריה ויבנה אריאל") הרי היה ניתן לכתוב
בפשטות: "בא ובכוננאצר בחודש החמישי... על מנת
שיבא הקדוש-ברוך-הוא... ויבנה בית המקדש"?

ד.

השאלה על האיסור לכאורה בחורבן המקדש

הביאור בזה הוא, שבכך מבהיר המדרש שאלה כללית
בנוגע לחורבן בית המקדש:

ישנה הלכה פסוקה²⁴: "כל המשבר כלים ובגדים וחורט
בין כו' דרך השחתה עובר בלא תשחית"²⁵. יתירה מזו:
נוסף על איסור "בל תשחית", קיים בנוגע לבית המקדש
האיסור של "לא תעשון..." – שאסור לקלקל חלק מבית
המקדש, "הנותץ"²⁶ אבן אחת מן המזבח או מכל ההיכל
או מבין האולם ולמזבח דרך השחתה לוקה שנאמר²⁷
ונתצתם את מזבחותם... לא תעשון כן לה' אלקיכם". ועל
אחת כמה וכמה – את כל בית המקדש. וכפי שהרמב"ם
מונה במניין המצוות²⁸: "שלא לאבד בית המקדש או בתי
כנסיות או בתי מדרשות".

מתעוררת השאלה²⁸: מכיוון שהקדוש-ברוך-הוא
מקיים, כביכול, את המצוות שהוא מצווה לישראל²⁹,
כנאמר "מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל"³⁰ –
כיצד יתכן³¹ שהקדוש-ברוך-הוא הרשה להחריב את בית
המקדש, ויתירה מזו: הדבר נעשה בשליחותו יתברך,

ואף שענין זה שייך בכל הפרשות [שנקודתה העיקרית
של הפרשה מתבטאת בהפטר, ובסיומה דוקא] – אף על
פי כן, לא מצאנו מעין זה בשאר הפרשות שהמאמר
בלקוטי-תורה (על הפרשה) יהיה רק על פסוק
מההפטר¹⁶, ועל סיומה דוקא.

ויש לומר שטעם מדוע דוקא בפרשתנו כך הדבר –
משום שבענין של גלות וגאולה הדבר מודגש באופן
מיוחד, וכדלקמן.

ג.

חורבן המקדש ובניינו ע"י "אריה"

הדבר יובן בהקדם הנאמר ב"לקוט' בתחילת ירמיה'¹⁷:
"עלה אריה במזל אריה והחריב את אריאל, עלה אריה –
זה ובכוננאצר, דכתיב¹⁸: עלה אריה מסבכו, במזל אריה
עד¹⁹ גלות ירושלים בחודש החמישי, והחריב אריאל (=זה
בית המקדש ככתוב:)²⁰ אריאל אריאל קרית חנה דוד,
על מנת שיבא אריה במזל אריה ויבנה אריאל, יבא אריה
– זה הקדוש-ברוך-הוא דכתיב ביה (=שכתוב עליו:)²¹
אריה שאג מי לא יירא, במזל אריה והפכת²² אולם
לששון, ויבנה אריאל בונה²³ ירושלים ה' נדחי ישראל
יכנס".

כל הענינים שבתורה הריהם בדיוק, ובוודאי שאין בה
סתם מליצות ח"ו. וצריך להבין: מהי ההדגשה בכך
שהלשון "אריה" משמשת הן בנוגע לחורבן ("עלה אריה

יש בהם גם (חלקים) מאדמו"ר הזקן. אבל ראה רשימת מאמרי אדה"ז
על סדר פסוקי התורה (בס"ס מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"ב ע'
א'מד) – שלא נמצאו ע"פ דברים.

אף שישנם מאמרים וסדרות שבאו על פסוקים מההפטר. ו
להעיר שבתו"א פ' בראשית מתחיל במאמרי ד"ה השמים כסאי וד"ה כי
כאשר השמים החדשים – פסוקים מההפטר (דשבת ר"ח*), אבל (נוסף
לזה שגם הם שייכים לתוכן הסדרה, בראשית ג' את השמים ואת הארץ)
הרי לאח"ז – כמה מאמרים על פסוקי ועניני פ' בראשית.

בפ' תרומה הד"ה אינו מהפרשה, אבל תוכן המאמר בענין הסדה –
הכרובים, עיי"ש. וראה בס"פ תרומה: כי"ק אדמו"ר נ"ע ביאור ענין
הכרובים.

בלקו"ת פ' צו ופ' שמעני אין ד"ה על פסוקים דהסדרה אבל תוכן
המאמרים שייכים להסדרה.

(17) רמז ונט. הובא ונתבאר באו"ת נ"ך כרך ב ע' א'נו ואילך. ד"ה
בונה ירושלים ה' דש"פ ואתחנן תרכ"ט (ס"ה תרכ"ט ע' רעא).

(18) ירמ' ד, ז.

(19) דם א, ג.

(20) ישע"י כט, א.

(21) עמוס ג, ח.

(22) ירמ' לא, יב.

(*) דמאמרים אלו נאמרו בשבת ר"ח – ראה בהוספות לס' מאמרי אדה"ז – תקט"ה ח"ב (ע' א'ק"ז).

(23) תהלים קמו, ב.

(24) רמב"ם הל' מלכים פ"ו ה"י. שו"ע אדה"ז חו"מ הל' שמירת גוף
ונפש ובל תשחית סעיף יד.

(25) ברמב"ם שם ממשיך "ואינו לוקה אלא .. מדבריהם", וראה מל"מ
שם ה"ח ("א"ה כו") דלדעת הרמב"ם – בכל דבר מלבד אילנות הוא
רק מדרבנן. אבל בשו"ע אדה"ז שם הלשון: "עובר בל"ת שנאמר לא
תשחית גו'". וראה אנציקלופדי' תלמודית ערך בל תשחית בתחלתו
המחלוקת בזה.

(26) לשון הרמב"ם הל' ביהב"ח פ"א ה"ז. ובהל' יסוה"ת פ"ו ה"ז
– "הסותר" ועוד שינויים. וראה צפע"נ הל' יסוה"ת שם. ועוד. ואכ"מ.

(27) ראה יב, גיד.

(28) שבריש ספר היד מל"ת סה. ועד"ז – בסהמ"צ מל"ת סה.
ובכותרת להל' יסוה"ת מצוה ח כתב: שלא לאבד דברים שנקרא שמו
עליהם (כי מקצר ביותר בהלשון). ואכ"מ.

(28*) בהבא לקמן העירוי ח"א מס' נפש חיים (לר"ח פאלאג'י) מע'
הבי"ת אות יד. וש"נ.

(29) שמו"ר פ"ל, ט. ועד"ז – ירושלמי ר"ה פ"א ה"ג. וראה ברכות
ו, א (בנוגע תפלין). ועוד.

(30) תהלים קמו, יט.

(31) ראה ב"ר פי"א, ה.

דבר זה הרי הוא כמתקן וחייב⁴⁰; ובדומה לכך בעניננו: 22
מכיון שחורבן בית המקדש היה באופן של "כילה .. 23
חמתו" הרי זה ענין של תיקון. 24
יתירה מזו: על ידי כך ש"כילה .. חמתו" הרי "לא 25
שפך חמתו על ישראל". נמצא, שבנוגע לבני ישראל היה 26
החורבן ענין של מקלקל "על מנת לתקן", מכיון ש"אי 27
אפשר לתקן אלא על ידי קלקול זה", ואין בכך איסור של 28
"בל תשחית"⁴¹. 29

אך עדיין נותר בלתי מובן בנוגע לאיסור של "לא 30
תעשון כן": אף על פי שהאיסור של "לא תעשון כן" הוא 31
(כדיוק לשון הרמב"ם⁴²) דווקא כשנעשה "בדרך 32
השחתה"⁴³, וכפירוש ה'ספ' משנה⁴⁴ "שאם נותן כדי 33
לתקן ודאי שרי (=מותר)" – אך המטרה "כדי לתקן" 34
צריכה להיות תיקון ובנין⁴⁵ בגוף הדבר⁴⁶. ובפרט לפי פסק 35
דין הרמ"א⁴⁷ אפילו בנוגע לבית הכנסת, ש"אסור לסתור 36
דבר מבית הכנסת אלא אם כן עושה על מנת לבנות"; אך 37
אם הוא עושה זאת לצורך אחר, אפילו לצורך מצוה, הדבר 38
אסור⁴⁸. ההיתר היחיד הוא רק כאשר הסתירה היא על מנת 39
לבנות, וכדי לבנות במקומו⁴⁹. 40

ויש לומר שזו משמעות ההוספה והדיוק בילקוט "עלה 41
אריה... והחריב את אריאל... על מנת שיבא אריה... ויבנה 42
אריאל": להדגיש שמטרת חורבן הבית לא היתה החורבן 43
עצמו, אלא לצורך ענין נוסף, ו"על מנת שיבא אריה... 44
ויבנה אריאל" – "על מנת לבנות", ובמילא מובן, שלא חל 45

1 כנאמר בנבואה³² "הנני שולח ולקחתי... ואל נבוכדראצר
2 מלך בבל עבדי...?"!
3 ואם משום שבני ישראל לא היו ראויים לקיום בית
4 המקדש – היה יכול הקדוש-ברוך-הוא לגנוז את המקדש,
5 בדומה למה שמצינו במשכן ש"נגנו אוהל מועד..."³³,
6 ויתירה מזו: במקדש עצמו נאמר כי "טבעו בארץ
7 שעריה"³⁴, ובדומה לכך כמה כלים נגנוזו³⁵.

ה.

סתירה במטרה לבנות – דינה כבנייה

8 בנוגע לאיסור של "בל תשחית", ניתן לכאורה לתרץ
9 על פי מאמר רז"ל על הפסוק³⁶ "כלה ה' את חמתו" –
10 "שפך חמתו על העצים ועל האבנים ולא שפך חמתו על
11 ישראל" (ולכן לא אמר אסף "בני לאסף" אלא "מזמור
12 לאסף").
13 ולכן אין זה ענין של "בל תשחית", משום שהאיסור
14 הוא רק "כשעושה דרך השחתה וקלקול, אבל על מנת
15 לתקן מותר לקלקל אם אי אפשר לתקן אלא על ידי קלקול
16 זה"³⁷.

17 ובדומה לדין בנוגע למלאכת שבת, אשר "כל
18 המקלקלין פטורין"³⁸ (ואם "קרע בגדים או שרפן או שבר
19 כלים דרך השחתה הרי זה פטור"³⁹), ואף על פי כן "הקורע
20 בחמתו או על המת שהוא חייב לקרוע עליו חייב מפני
21 שמיישב דעתו בדבר זה וינוח יצור, והואיל וחמתו שוככה

(32) ירמ' כה, ט ואילך. וראה שם ז, יד (ועשיתי לבית גר'); לב, ג
(הנני נותן גר'). ועוד.

(33) סוטה ט, סע"א.

(34) איכה ב, ט. איכ"ר שם (פ"ב, יג). במדב"ר פט"ו, יג. זח"א ג, א.
וראה סוטה שם ובפרש"י שם.

(35) יומא נב, ב. וש"נ.

(36) איכה ד, יא. איכ"ר שם.

(37) שו"ע אדה"ז שם סט"ו.

(38) רמב"ם הל' שבת פ"א הי"ז. משבת קה, ב. ובכ"מ.

(39) רמב"ם שם.

(40) רמב"ם שם פ"ה הי"י. וראה שם פ"ח ה"ח.

(41) ערמ"ש במדות פ"א מ"ב "ירושת ה' לו לשרוף את כסותו",
"ואין כאן משום בכל תשחית כו" (פי' הרא"ש שם). וראה לקו"ש ח"ח
ע' 465 ואילך הביאור בזה לדעת אדה"ז, אף שפסק שם (סו"ס יד) דאיסור
בל תשחית הוא "אפילו כוונתו כדי להראות כעס וחימה להטיל אימה על
בני ביתו שאינן נוהגין כשורה". עיי"ש.

(42) הל' יסוה"ת והל' ביהב"ח שם.

(43) וכלשונו בהל' מלכים שם (ועד"ז בשו"ע אדה"ז שם סט"ו) לגבי

בל תשחית. ועד"ז בהל' שבת שם פ"א לגבי איסור שבת.

(44) הל' ביהב"ח שם.

(45) ולהעיר דגם במלאכת שבת לגבי סותר כתב הרמב"ם (הל' שבת

פ"א הי"ח) "כל המקלקל ע"מ לתקן חייב כיצד הרי שסתר ע"מ לבנות
במקומו" (וכשבת לא, ב). ועפ"ז צ"ע אם הדין ברמב"ם שם פ"י (הנ"ל
בפנים) הקורע בחמתו כו' דנחשב כמתקן הוא גם במלאכת סותר, כמו
שפירש רמב"ם מצוה לב במוסף השבת (מט, ד) ברמב"ם שם (פ"י הי"י)
ד"ל"ד ע"מ לבנות אלא העיקר שלא יהי' דרך השחתה שהוא מקלקל".
עיי"ש.

והא דלא כתב הרמב"ם בפ"י (הט"ו) ע"מ לבנות במקומו – לפי
שסמך על מ"ש לפנ"ז בפ"א (שו"ת אבני נזר אר"ח ח"א סק"ד ס"ה).

וראה שו"ע אדה"ז אר"ח סי' רעז ס"ב.ג. שו"ת הצ"צ אר"ח ס"כ אות
ג. שו"ת אבני נזר שם סר"ג ס"ד ואילך. ועוד. ועצ"ע. ואכ"מ.

(46) ראה בארוכה שו"ת צ"צ שם. ושם בסוף אות ג, דגם להרמב"ם
שלא אסר אלא דרך השחתה אם אין התיקון מתקן כל הקלקול חשוב זה
השחתה. וראה שם בסוף התשובה: ואפ"ל גם הרמב"ם לא כתב דרך
השחתה אלא לענין חיוב מלקות כו' אבל להתיר כשאנו דרך השחתה
י"ל דבעינן שיהי' ע"מ לתקן כמ"ש המרדכי (דלקמן הערה הבאה –
שצ"ל ע"מ לבנות). וראה גם שו"ת תורת חסד אר"ח ס"ד. שד"ח כללים
מערכת המ"ם כלל יב (כרך ב תיג, ב ואילך).

(47) שו"ע אר"ח סו"ס קנב (ממרדכי פ"ד דמגילה).

(48) וראה שו"ת צ"צ ותורת חסד שם.

(49) ראה ט"ז שם סקנ"א סק"ג ופרמ"ג שם.

לו קיום⁵⁷, אלא יהיה "בנינא .. דקודשא-ברוך-הוא"⁵⁶
 (=בנין בידי הקדוש-ברוך-הוא), בנין נצחי – ולכן התרחש
 חורבן שני בתי המקדש, בית ראשון ובית שני, על מנת
 לתקן ולבנות בית מקדש מתוקן, בית המקדש השלישי
 שיהיה "בנינא דקודשא-ברוך-הוא". נמצא, כי לחורבן בתי
 המקדש היה גדר של "בנין", ולא חורבן וסתירה.

ז.

הגאולה מתחילה ברגע הראשון של הגלות

על פי זה יש לבאר בעומק יותר את הסיפור במדרש⁵⁸,
 שכאשר שמע ערבי, בשעת חורבן הבית, כיצד "צעקה
 פרתו"⁵⁹ של יהודי, הוא אמר לו שכעת נחרב בית המקדש;
 ותיכף ממש לאחר מכן כאשר "הפרה צועקת פעם
 אחרת"⁵⁹ – הוא אמר לו ש"נולד מושיעיהם וגואלן של
 ישראל"⁵⁹ –

ויש לומר בכוונת הדברים על פי פנימיות הענין: לא
 רק שאז נולד משיח, כלומר שהוא היה מוכן כבר מהרגע
 שלאחר החורבן לגאול את ישראל, כי ביחד עם החורבן
 באה גם ההכנה, התחלת ואפשרויות הגאולה
 (וההכרח לכך הרי מובן בפשטות: מכיון שכאשר
 ישראל יעשו תשובה "מיד הן נגאלין"⁶⁰, ו"אני ישנה
 בגלותא" אבל "ולבי ער להקדוש-ברוך-הוא..."⁶¹, חייב
 המשיח להיות מוכן מיד ברגע שלאחרי החורבן, כדי
 שתוכל לבוא הגאולה – "מיד"⁶² כשעושים תשובה⁶³),

כאן האיסור של ניתוח הבית, חורבן בית המקדש, אלא
 להיפך⁵⁰: "ההיא נתיצה בנין מקרי"⁵¹ (=נתיצה זו נחשבת
 כבנין) - החורבן והניתוח עצמו, הרי ענינו (ושמו) – בנין.
 ומטעם זה כופל הילקוט וחוזר על אותו שם "עלה
 אריה במזל אריה והחריב את אריאל... על מנת שיבא אריה
 במזל אריה ויבנה אריאל" – משום שזה מסביר ומדגיש,
 כי התוכן הפנימי של החורבן – הנתיצה – היא "בנין
 (ומקרי)"; עד שלענין החורבן וסיבתו קיים שם זהה (ו"שמו
 אשר יקראו לו בלשון הקודש" הרי מורה על תוכן הדבר⁵²)
 – של הדבר הפועל את בנין בית המקדש כפשוטו – "יבא
 אריה במזל אריה ויבנה אריאל"⁵³.

ו.

מטרת הבנייה מחדש – נצחיות המקדש

מהאמור עולה ענין נפלא בנוגע לחורבן הבית, בית
 ראשון ועל אחת כמה וכמה בית שני:
 בנין בית המקדש השלישי על ידי הקדוש-ברוך-הוא
 – יבא אריה זה הקדוש-ברוך-הוא... במזל אריה והפכתי
 אבלם לששון ויבנה אריאל", הוא לא דבר שיתחיל רק
 לעתיד לבוא, אלא התחלת בנינו נפעלה תיכף לחורבן
 הבית.
 יתר על כן, זוהי כל התכלית של חורבן הבית:
 הקדוש-ברוך-הוא רצה "לתקן"⁵⁴ את בית המקדש⁵⁵, שלא
 יהיה כמקודם "בנינא דבר נש" (=בנין בידי אדם)⁵⁶ שאין

בנימין (שהובא בשו"ת צ"צ שבהערה 51).
 (55) כי אף ש"עלה ארי" מסבכו כו"י מדובר בבית ראשון שהחריב
 נבוכדנאצר, הרי על בית השני (אף שחסרו בו ה' דברים – יומא כא, ב)
 נאמר (חגי ב, ט. ב"ב ג, סע"א ואילך) גדול יהי כבוד הבית הזה האחרון
 מן הראשון. ויומתק ע"פ זח"ג שבהערה הבאה (ועד"ז הוא בראב"ע חגי
 שם – בפ"י ה').

(56) זח"ג רכא, א. וראה גם שם ח"א כח, א.
 (57) ולהעיר שגם האופן ד"גדול יותר" דבית שני הוא "בבנין" או
 "בשנים" (ב"ב שם), היינו שהי' לו קיום יותר. וראה בארוכה לקו"ש
 [המתורגם] ח"ט (ע' 28-9 ובהערות שם: ע' 63; ע' 69). שהוא גדלות

גם באיכות וברוחניות.
 (58) איכ"ר פ"א, נא.
 (59) לשון המתנת כהונה שם.
 (60) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.
 (61) זח"ג צה, א. וראה שהש"ר ע"פ (שה"ש ב, ה) אני ישנה גר.
 (62) ואף שאומר "דאיתיליד פריקהון דיהודאי" (ואיך שייך שיהי'
 מוכן תיכף לגאול את ישראל) – הרי מצינו דוגמתו קודם המבול דביום
 שנולד עזר לאמו (ב"ר פל"ו, א. ויק"ר פ"ה, א). וצ"ע ובידור ב"בנות
 הילד" (נדרס בס"ס נגיד ומצוה ועוד. וראה סה"ד ד"א רמה).
 (63) ראה שיחת תהג"ש תשד"מ שבעת החורבן הי' זמן המוכשר
 ומסוגל ביותר לתשובה כאשר בני"י ראו חורבן הבית כו'.

(50) ראה תשב"ץ ח"א ס"ב (הובא בשו"ת תורת חסד שם אות ד)
 שמביא רא' שמותר לסתור היכל כולו בשביל לבנות, דבבא בן בוטא השיא
 עצה (ב"ב ד, א. וכצ"ל בתשב"ץ שם) להורדוס "למסתרי" להיכל ולמבני".
 ואם נאמר שמזה הוא מקור דברי הרמב"ם (בהל' יסוה"ת והל' ביהב"ח)
 למ"ש "דרך השחתה" – מובן, דפירוש "דרך השחתה" הוא בכל גווני דאינו
 ע"מ לבנות במקומו בנין (חדש ויפה יותר. וראה לקמן הערה 54).
 (51) ל' המרדכי במגילה פ"ד סתתכ"ו, ומקשרו עם הדין דנתיצת
 ביהמ"ק (הובא בב"י לטאו"ח שם סקנ"א ד"ה כתב המרדכי. שו"ת צ"צ
 שם ס"א ד"ה ויש לחקור).
 (52) שער היחוד והאמונה ספ"א.

(53) ע"פ כ"ז יומתק (בפנימיות הענינים) זה שמדרש הג"ל הוא
 בילקוט ירמ' שבה מודגש יותר הג"ל, כי, ירמ' כול' חורבנא .. וישעי'
 כול' נחמתא" (ב"ב יד, ב. יל"ש ירמ' שם בתחלתו – רמז רנה).
 (54) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סרע"ח ס"ב, ב' דיעות (לגבי שבת)
 בסותר ע"מ לבנות – אם צריך שיהא בנין האחרון יותר טוב מן הראשון
 או לא. וראה שו"ת צ"צ ח"ו שער המילואים – חידושים על מס' שבת
 (בהוצאת קה"ת תשכ"ד – ט, סע"ב). אבל גם להדיעה שלענין איסור
 שבת א"צ שיהא הבנין יותר טוב מן הראשון לאחשבו כסותר ע"מ לבנות,
 הרי לענין ניתוח אבני היכל כו' – בכדי שהסתירה תהי' נחשבת כבנין
 הוא דוקא בסותר ע"מ לבנות במקומו בנין טוב ויפה מהראשון, וכנ"ל
 (הערה 50) בעצת בבא בן בוטא להורדוס. וכמפורש בשו"ת משאת

בגלות זה האחרון: בגלוי ובהרגש מתחילה הגאולה בהפסק
 30 זמן לאחר החורבן (התחלת הגלות), אך בפנימיות, מכיון
 31 שכל ענין הגלות היה בשביל העליה של הגאולה (ה"רכוש
 32 גדול" שלוקחים ומוציאים מהגלות), הרי כבר הרגע
 33 הראשון שלאחר רגע הגלות – הוא רגע בלתי נפרד
 34 מהגאולה⁷².

וכנ"ל – כל זה לא רק בענין החורבן והגלות כפי שהם
 36 מצד למעלה, מצד הקדוש-ברוך-הוא, אלא גם בעבודה של
 37 בני ישראל. עד ש"צעקה פרתו", אפילו בהמה, כאן למטה,
 38 ויתירה מזו בלשון רבינו הזקן⁷³ "תכלית השלימות הזה
 39 של ימות המשיח ותחיית המתים שהוא גילוי אור אין-סוף
 40 ברוך-הוא בעולם הזה הגשמי תלוי במעשינו ועבודתנו כל
 41 זמן משך הגלות". ומכיון שהגילויים וענייני הגאולה באים
 42 על ידי "מעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות", מובן,
 43 שהגילויים והעניינים הינם מן המוכן, הם "קיימים"
 44 במעשינו ועבודתנו⁷⁴.

בעיני בשר אכן לא רואים זאת, אך צדיקים ונשיאי
 46 ישראל, להם יש עיניים מאירות, הם רואים בגלות עצמה
 47 (הן בירידה וחושך הגלות והן במעשינו ועבודתנו) את ענין
 48 הגאולה שבזה.
 49

ט.

משמעות ה"קצים" שגילו גדולי ישראל

על פי הנ"ל יש לבאר דבר תמוה בנוגע לענין הקצין.
 50 הגמרא⁷⁵ אומרת: "תפח עצמן של מחשבי קצין"
 51 והרמב"ם מביא זאת בספרו – שהוא "הלכות הלכות" –
 52 בסופו⁷⁶: "וכן לא יחשב הקצין, אמרו חכמים תפח רוחם
 53 של מחשבי הקצים".

אבל לפועל מוצאים ריבוי קצים – נוסף על חז"ל
 55 בגמרא, גם מגדולי ישראל שלאחר זמן הש"ס בכל
 56 הדורות⁷⁷, ונוסף על כל זה – הרמב"ם עצמו כותב
 57 קץ באגרת תימן⁷⁸ שלו; ובדומה לכך בדורות שלאחר
 58

אלא יתירה מזה: חורבן הבית והגאולה ובנין בית
 1 המקדש אינם מתרחשים בהפסק זמן, בהפסק רגע ביניהם
 2 – אלא תיכף ממש לחורבן התרחשה בעולם הזה למטה
 3 ובארץ ישראל עצמה – התחלת הגאולה, נולד מושיען.
 4 בגלוי נרגש אצל בני ישראל ענין החורבן, ובמילא –
 5 הלכות ט' באב... – אך ענינם (של התעניות ותשעה באב
 6 בפרט) – הוא הרי להביא לתשובה, ובלשון הרמב"ם
 7 בתחילת הלכות תעניות: "ודבר זה מדרכי התשובה
 8 הוא"⁶⁴. כדי שהגאולה ובנין המקדש יבואו על ידי תשובה
 9 ועבודת ישראל בפועל.

ח.

צדיקים רואים גם בגלות את ה"רכוש גדול"

ענין זה (שהתחלת התיקון ובנין הבית מתחילים תיכף
 11 ממש לחורבן, מכיון שזו כל תכלית החורבן, עבור תיקון
 12 הבית) – מוצאים במפורש כבר לגבי הגלות הראשונה,
 13 גלות מצרים:

מיד – תיכף ממש – לאחר הגזירה על הגלות,
 15 "ועבדום וענו אותם"⁶⁵, הבטיח הקדוש-ברוך-הוא
 16 לאברהם אבינו "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול"⁶⁶. וכידוע
 17 הביאור בזה⁶⁷, שכל ענין גלות מצרים היה בשביל העליה
 18 (ה"רכוש גדול") של בני ישראל, וכדי שיקבלו את התורה
 19 אלא שבני ישראל בהיותם בגלות ושעבוד מצרים לא
 20 הרגישו בכך, ולכן רצו לצאת מהגלות מוקדם ככל האפשר
 21 ולוותר על הרכוש גדול⁶⁸.

נ"יש לומר שזהו הפירוש הפנימי בכך ששבט לוי לא
 23 נשתעבדו⁶⁹: מכיון שאצלם היה קיים תמיד לימוד התורה
 24 ו"עמדו במצות אבות"⁷⁰, הרי שהם ידעו והרגישו אף
 25 במצרים שהגלות והשעבוד עצמם מביאים לזיכוך ועליה,
 26 ה"רכוש גדול" – ובמילא לדידם לא היה מורגש שעבוד.

ובדומה לכך – מכיון ש"כל המלכיות (הגלויות)
 28 נקראות על שם מצרים"⁷¹ – הוא בכל הגלויות, ובפרט
 29

(64) ושם רפ"ה שקאי בה' צומות – כולל ת"ב: ישראל מתענים כו' כדי לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה.

(65) לך טו, יג.

(66) שם, יד.

(67) ראה לקו"ש [המתורגם] חכ"א ע' 17 ואילך. וש"נ.

(68) ברכות ט, ריש ע"ב.

(69) פרש"י שמות ה, ד. וראה שמו"ר פ"ה, טו. תנחומא וארא ו.

(70) ראה רמב"ם הל' ע"ז ספ"א.

(71) ב"ר פט"ז, ד.

(72) ראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 78 ואילך, בביאור הסיום

דמס' מכות: ר' עקיבא משחק כו'.

(73) תניא רפ"ז.

(74) ראה לקו"ש [המתורגם] חכ"א ע' 21 ואילך. חכ"ב [המתורגם]

ס"ע 84 ואילך.

(75) סנהדרין צז, ב.

(76) הל' מלכים פ"ב סה"ב.

(77) כמה מהם הובאו ונסמנו בהערות הרב מרגליות לשו"ת מן

השמים (ירושלים תשי"ז) לס"י עב.

(78) פרק ג' קרוב לסופו. וראה לקמן בפנים והערה 88.

גילוי הקץ ויום הקץ – להיות בהתאם לשלימות גילוי זה, 27
ושהדבר יבוא על ידי עבודתם בפועל, 28

גילוי הקץ, חשבון הקץ על ידי הרמב"ם וכו' אדמו"ר 29
הזקן - הריהם איפוא התעוררות לתוספת יתר בעבודת 30
התורה והמצוות, שיהיו בהתאם לגודל השעה, ונתינת כח 31
לעבודה זו. 32

ובמילא, מלבד זאת שפשוט שאין האמור בכלל האיסור 33
של "חשוב קצים" – המובא כנ"ל להלכה ברמב"ם – 34

הרי יתר על כן: צדיקים גדולים הרואים⁸⁸ את העליה 35
גדולה וה"רכוש גדול" שבני ישראל השיגו כבר בזמן זה, 36
מה שמביא אותם להפליא ביותר בשבחן של ישראל 37
ובאהבת ישראל ובזכותם של ישראל, כל ישראל 38

– הרי אדרבה: הם צריכים לגלות זאת, בתור 39
התעוררות לתוספת בעבודת השם ונתינת כח על זה, בכדי 40
שישראל יוכלו להוסיף בעבודתם בהתאם לכך, כנ"ל. 41

י.

"שבת חזון" – גם על שם ראיית המקדש

על פי זה יומתק בענין שם השבת – "שבת חזון": 42

כפשוטו הרי היא נקראת על שם תחילת ההפטורה 43
"חזון ישעיהו", שבגלוי תוכנה "אשר חזה על יהודה 44
ירושלים..." את הענינים בלתי רצויים – (ג') דפורענותא 45

לאידך, ידוע מה שר' הלל מפאריטש מביא⁸⁹ "בשם 46
הרב מבאריטש נבג"ם", אשר "שבת חזון" היא מלשון 47
מחזון, שבשבת זו מראים "לכל אחד ואחד המקדש 48
דלעתיד"⁹⁰. 49

בתרגום אבן תיבון. ובאבן חסדאי "ואין הכותב הקצים אשר עשה תפיסה עליו". ועד"ז בתרגום קאפח.

(87) כ"כ הרמב"ם בנוגע להרס"ג "אע"פ שהי' ידוע שהתורה אסרה זה". ובתרגום קאפח "שהתורה הזהירה על כך". וכיו"ב בשאר התרגומים. (88) ועפ"ז מתורגם בפשטות מה שלאחרי שהרמב"ם האריך לבטל וכו' הדרך של מחשבי קצים (ומסיים "אבל אמתת העת על בורי' אינה מודעת"), ממשיך ומודיע קץ שהוא קבל, ואשר "זהו יותר אמתי מכל חשבון שנאמר בשום קץ", ע"ש.

אלא לפי שאי"ז בכלל בגדר מחשבי קצים, כיון שנתגלה אליו המצב והקץ.

ולכן מאריך ומדגיש לפני שמודיע הקץ "אבל יש אצלנו קבלה גדולה ונפלאה קבלתי אותה מאבי שקבל מאביו ומאבי אביו והוא קבל מאביו כו'".

ולהעיר מלקד"ש [המתורגם] ח"כ ע' 258.

(89) נעתק באוה"ת לנ"ך ח"ב ע' א'צו.

(90) ראה בארוכה שיחה שלאח"ז. לקד"ש [המתורגם] ח"ט ע' 25 ואילך.

1 מכן, וידוע הקץ של אדמו"ר הזקן במאמר הידוע⁷⁹
2 "זאת האלף ושבע מאות"⁸⁰.

3 בפשטות מפרשים שהכוונה ב"תיפח עצמן של מחשבי
4 קצין"⁸¹, הוא בהתאם להמשך דברי הגמרא "שהיו אומרים
5 כיון שהגיע עת הקץ ולא בא שוב אינו בא"⁸². וכפי
6 שהרמב"ם מסביר באגרת תימן, שזה מביא כישלון ותקלה
7 לעם, כי "שלא יטעו בראותם שבאו הקצים ולא בא", וזה
8 ייגרום להעדר האמונה בביאת המשיח, "לפיכך התפללו
9 עליהם חכמים שתיפח דעתם וישחת חשבונם"⁸³.

10 מה שאין כן מה שגדולי ישראל גילו קצים, היה זה,
11 אדרבה, לשם תכלית הכי נעלה (כפי שהרמב"ם ממליץ על
12 הקצים שהרס"ג⁸⁴ גילה): מכיון שבאותם זמנים היו בני
13 ישראל בשפל המצב, "בעלי סברות רבות נשחתות", קיבצו
14 גדולי ישראל ומשכו את "המון העם על דרך חשבון
15 הקצים", ובכך חיזקו אותם באמונתם ועוררו בהם את
16 התקוה לגאולה⁸⁵, על ידי⁸⁶ שהודיעו שהגאולה קרובה
17 ממש לבוא, אף שלולא זאת "התורה אסרה זה"⁸⁷.

18 על פי הנ"ל יש לומר בדרך אפשר: מכיון שצדיקים
19 רואים בכל זמן משך הגלות כיצד העבודה בכל יום ורגע
20 של גלות מכילה את עניני הגאולה ומובילה אליה, ולאחר
21 כל יום... בגלות רואים הם הוספה בגילויים ובעליות של
22 הגאולה (רכוש גדול), עד שקיבוץ כל ההוספות יוצר מצב
23 של שלימות בהוספה

24 – אזי מגלים הם את זמן השלימות – שנת הקץ, שהנה
25 משיגים ומגיעים כבר לשלימות ההוספה של הגילוי
26 הנעלה – ובמילא צריכה עבודת בני ישראל בזמן זה, בין

(79) ראה ס' השיחות תורת שלום ע' 237 (ובסה"מ פר"ת ע' שיט). המאמר נדפס במאמרי אדה"ז – פרשיות ח"א ע' תיט ואילך. וראה שם ע' תכג. וראה אוה"ת להצ"צ נ"ך ע' פג.

(80) ראה דברי כ"ק אדני"ע בנוגע שנת תרס"ו (שיחת כ"ק מו"ח אדמו"ר – בהוספות לסה"מ תרס"ו בסופן – קה"ת, תנש"א, ע' תרפח).

(81) ראה פרש"י סנהדרין שם ד"ה ויפח הקץ: תיפח נפשו של מחשב הקץ שלא הי' לו לכוז ולומר שכיון שהגיע וכו'. והיינו, דמפרש ההמשך בגמ' "שהיו אומרים כו'" – אמחשבי קצים עצמם. והוא דלא כפירוש הרמב"ם דלקמן בפנים, דשאר העם יטעו בזה.

(82) כ"ה בתרגום דאגרת תימן דר' נחום המערבי (וכן להלן). ובשאר התרגומים בכמה שינויים.

(83) "שיכזיב השם מחשבתם ויפסיד הנהגתם" (תרגום אבן חסדאי "להכשילם ולהפסיד הנהגתם" [אבן תיבון], ובשלשום הוא בלשון תפלה. ובתרגום קאפח "ולפיכך קללום שיכזיב ה' את הבירור שלהם ויקלקל מועצותיהם").

(84) באגרת תימן שם.

(85) בשאר התרגומים בשינוי (גם בתוכן) קצת.

(86) ומסיים "ואין לטעון עליו על שטעה בחשבונותיו". ועד"ז

9 הגלות, ובדרך ממילא – עבודתו, "מעשינו ועבודתנו כל
10 זמן משך הגלות", היא עוד באופן נעלה יותר,
11 שזה מביא את בית המקדש השלישי, ה"בנוי ומשוכלל
12 למעלה"⁹², שיהיה "חזון" כפשוטו, שיראו אותו כאן
13 למטה מעשרה טפחים, כי: יבא אריה במזל אריה ויבנה
14 אריאל בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס, במהרה בימינו
15 ובחודש זה – מזל אריה – ממש.
(משיחת ש"פ דברים תש"מ)

1 ולפי הנ"ל מובן שאין אלו פירושים הפכיים, אלא
2 אדרבה, יש קשר ביניהם, ויתירה מזו – הם בהמשך תיכף
3 זה לזה: בחורבן של בית המקדש, עד למדרגה הכי
4 תחתונה כפי שהיא בשבת חזון שהיא השבת שלפני תשעה
5 באב (ושייכת אליו)⁹¹ – "וראים", בשבת עצמה ומתחיל
6 מהרגע הראשון הנקרא "שבת חזון" – את בנין המקדש
7 דלעתיד.
8 וזה פועל על היהודי שלא להתפעל מכל קשיי חושך

(91) וראה לעיל הערה 11.

(92) רש"י ותוס' סוכה מא, סע"א. ובכ"מ. וראה לק"ש [המתורגם] ח"ח ע' 452. וש"נ.

המשך ביאור למס' חולין ליום שלישי עמ' א

17 השוחט את הבהמה ונמצאת טרפה, ומצא בה בן תשעה חי, לדברי
18 רבי מאיר האוסר בן תשעה חי שנמצא בבהמה כשירה עד
19 שישחטנו, ששחיטת אמו אינה מתירתו, מתיר עובר זה באכילה
20 בשחיטת עצמו, שהרי שחיטתו מועילה לו. אבל לדברי המתיר בן
21 תשעה הנמצא בבשרה בשחיטת אמו, אוסר באכילה עובר
22 הנמצא בטרפה, מפני ששחיטת אמו לא התירתו לפי שהוא כאחד
23 מאבריה, ושחיטת עצמו לא מועילה לו.
24 רבא אמר, לדברי המתיר נמי ו-גם בן מותר, משום שד' סיפגין
25 אכשר ביה רחמנא, שיש לעובר היתר בשחיטת שניים מתוך
26 ארבעה סימנים, או קנה וושט של אמו או קנה וושט שלו.
27 שכשהתירה התורה את העובר בשחיטת אמו בדרשת 'כל בבהמה
28 תאכלו', באה להקל ולהתיר אף בשחיטת אמו. אך במקום שכדי
29 להתירו יש לשוחטו בעצמו, כגון בשליל הנמצא בטרפה
30 ששחיטת אמו אינה מתירתו, שוחטו ומותר.
31 הגמרא מביאה עוד דעות בזה: אמר רב חסדא השוחט את הטרפה,
32 ומצא בה בן תשעה חי,

1 חלב הוא.
2 ואיכא דאמרי – ויש שאמרו קושיא זו להיפך, אי תיבית רבי שמעון
3 בן לקיש לרבי יוחנן, נאמר בספרא, מניין שחלב השליל אינו חלב
4 לענין הקרבה, מה חלב ושתי פליות האמורות באשם מוצא מכלל
5 שליל, שהרי אין שליל באשם הבא רק מזכרים, אף בכל הקרבנות
6 מוצא החלב מכלל שליל, שחלבו פסול להקרבה. ריש לקיש מבאר
7 קושייתו: בשלמא לדידי שחלב השליל מותר באכילה, משום הכי
8 מיצטיה רחמנא מהקרבה, להשמיענו שאינו חלב, אלא לדידך
9 שהוא בכלל חלב לענין אכילה, ליכנה – שיהא ראוי להקרבה
10 ומדוע מיעטנו התורה.
11 מתרץ רבי יוחנן: אמר ליה, מידי דהוה אמהוסר ומן – כשם שמצאנו
12 שמחוסר זמן פסול להקרבה, שאין בהמה קריבה עד היום השמיני
13 ללידתה, ואף ששלמו חדשה ויצאה לאויר ואין חולק שהיא
14 בהמה גמורה בכל זאת פסלה התורה, כך גם את חלב השליל
15 מיעט הכתוב מהקרבה, אף שקרוי בהמה.
16 הגמרא דנה האם בן פקועה נותר בשחיטת עצמו: אמר רבי אמי,

המשך ביאור למס' חולין ליום שישי עמ' א

10 מה קדשים כלאים לא – כשם שאסור להקריב על גבי המזבח,
11 בהמת כלאים, כגון רחל שהיא ממין הכבשים, שילדה מתיש
12 שהוא ממין העזים, אף לגבי איסור אותו ואת בנו, כלאים לא,
13 אלא מה תניא – ומדוע שנינו בברייתא שאיסור אותו ואת בנו נזהג
14 גם בבהמת כלאים משני מיני בהמות, ובכ"ז – הבא מבהמה ודחה.
15 מכיון שהזכירה הגמרא את הברייתא שאיסור אותו ואת בנו נזהג
16 גם בבהמת כלאים, מקשה הגמרא על דין זה: ועוד יש להקשות,
17 מדוע אומרת הברייתא שאיסור זה נזהג גם בבהמת כלאים, הרי
18 'ישור או ש'ה' תתיב לגבי אותו ואת בנו, ואמר רבא,

1 נאמר שאיסור אותו ואת בנו נזהג רק בבהמות חולין ולא בבהמות
2 קדשים. משיבה הגמרא: תתיב – נאמר בתחילת הפסוק לגבי אותו
3 ואת בנו 'ישור', והי"ו של 'ישור' מוסף על ענין ראשון, ללמדנו
4 שאיסור אותו ואת בנו נאמר לגבי קדשים. ומכיון שנאמר בו 'ישור',
5 ומשמע שאיסור נאמר לגבי חולין, ונאמר בו 'ישור', ומשמע
6 שהאיסור נאמר לגבי קדשים, יש לומר שאיסור אותו ואת בנו נזהג
7 בין בחולין ובין בקדשים.
8 הגמרא מקשה על מה ששנינו שאיסור אותו ואת בנו נזהג
9 בקדשים. מקשה הגמרא: אי – אם כן שנוהג גם בקדשים, יש לומר

לקומי שיחות

פרשת דברים

כרך לד, א

נאמר שהכרח בפשוטו של מקרא לפרש "ראה" בפסוק זה שכוונתו לראי' מוחשית?

יש מפרשים⁷, "שנתכוון להריגת סיחון ועוג שהיו המלכים בטוחים עליהם ואפ"ה כבשו אותם ישראל בקלות", וא"כ ראו ישראל בעיניהם כיבוש שהוא התחלת כיבוש הארץ.

אבל לכאורה פירוש זה אין לו מקום (ע"פ פשוטו של מקרא)⁸ – שהרי פסוק זה תוכנו, דברי השם לבני בחורב⁹ ("ה' אלקינו דבר אלינו בחורב לאמר גו' פנו וסעו לכם גו' ראה נתתי לפניכם גו'"), ולא אחרי כיבוש ארץ סיחון ועוג; וכמפורש ברש"י כאן, בד"ה שלאח"ז "באו ורשו" – "אילו לא שלחו מרגלים לא היו צריכים לכלי זיין", היינו שהמדובר הוא בהכניסה לארץ (כפי שהי' צ"ל) קודם שילוח המרגלים.

והדרא קושיא לדוכתא: איך אפ"ל ובפרט בפשש"מ, שבחורב ראו בני' בעיניהם – ולא "מאומד ומשמועה" – ש"נתתי לפניכם את הארץ"¹¹?

ב. גם צריך ביאור האריכות בלשון רש"י ("בעיניכם כו') איני אומר לכם מאומד ומשמועה", דלכאורה:

(7) נחלת יעקב בפרש"י כאן (וראה גם אוה"ח, ספרי דבי רב (לספרי) ועוד).

(8) כמו שהקשה בס' באר בשדה (על פרש"י) כאן.

(9) ובחזקוני כאן (פסוק זח) פי' דמש"נ "ראה גו'" – "הוא שנאמר ב' משפטים (כג, כ) הנה אנכי שולח מלאך גו'".

(10) פרשתנו א, ו ואילך.

(11) בפענח רוא כאן "מלמד שהפיל הקב"ה שריהם של אומות וכפתן לפני משה" (וראה תולדות אדם וספרי דבי רב לספרי כאן, שזוהי גם כוונת הספרי כאן) – הובא בפרש"י מסעי (לד, ב – ו"מ"א).

אבל בפרש"י כאן (א) אין כל רמז דמ"ש "ראה" שייך לכפיית שריהם של אומות [ורק לקמן (ב, לא) גבי סיחון אפשר לפרש כן, כנ"ל שוה"ג להערה 5]. (ב) ועיקר: בפשטות הי' הכפי' בסוף ארבעים שנה ולא בחורב.

א. בפסוק¹ "ראה נתתי לפניכם את הארץ באו ורשו את הארץ גו'" מעתיק רש"י מן הכתוב "ראה נתתי" ומפרש "בעיניכם אתם רואים איני אומר לכם מאומד ומשמועה".

כוונת רש"י בפשטות היא, דמ"ש "ראה" אין הכוונה (כדמצינו בכ"מ) "לשון הבנה"² (ע"ד פרש"י עה"פ³ "ראה אתה אומר אלי העל את העם הזה" – "ראה תן עיניך ולבך על דבריך"), שבנ"י צריכים לתת עיניהם ולבם על דברי השם "נתתי לפניכם את הארץ" – אלא "בעיניכם אתם רואים – איני אומר לכם מאומד ומשמועה", שהכוונה היא לראי' כפשוטה, ראי' בעיני בשר⁴.

וצריך להבין:

מכיון שבזמן ההוא עדיין לא באו בני' לארץ ישראל, מכריח לכאורה פשוטו של מקרא, דמ"ש "ראה נתתי לפניכם את הארץ" הכוונה היא להבנה ונתנית הלב⁵ נכי כיצד אפשר לומר "בעיניכם אתם רואים" – שבנ"י רואים בעיניהם שהקב"ה נתן להם את הארץ, כאשר עדיין לא באו לשם⁶! – ואיך

(1) פרשתנו א, ח.

(2) רש"י וירא יח, ב. וראה בראשית ג, ר"ז ובפרש"י. וישב מ, טז. ועוד.

(3) תשא לג, יב.

(4) ובבאר יצחק (על פרש"י) כאן, ד"ראה בפסוק שלפנינו כולל שתי ההוראות, ראות העין והשגת הלב".

(5) ולהעיר ממש"נ לקמן "ראה נתן ה"א לפניך את הארץ" (א, כא), "ראה נתתי בידך את סיחון" (ב, כד), "ראה החילותי תת לפניך את סיחון"^{*} (שם, לא) – ולא פרש"י "בעיניכם אתם רואים", אף שיי"ל שסמך על פירושו כאן.

(6) דעכ"פ אם בנסיעה זו (מחורב) היו צריכים להכנס לא"י בפועל [כמו לקמן (א, יט"כא): ונבא עד קדש ברנע . . עד הר האמורי אשר ה"א נתן לנו, ראה נתן ה"א לפניך את הארץ עלה רש גו'], הי' אפשר לומר דכוונת הכתוב "ראה נתתי גו'" היא, שבנסיעה זו יראו במוחש שהקב"ה כבר נתן לנו את הארץ, אבל כיון שעדיין היו בחורב – מה מקום לומר "ראה נתתי גו'"?

(*) אבל ראה פרש"י שם ד"ה החילותי – "כפה שר של אמוריים כו'", וא"כ אפ"ל ראי' כפשוטה. וראה לקמן הערה 11.

— שתירשו את הארץ לאחרי כיבושה (ואין הכרח
לפרשו "כשתבאו תירשו מיד", בלי ערעור)¹⁷.
יתירה מזו: לעיל בפ' מרגלים¹⁸ נאמר (בדברי
כלב אל העם) "עלה נעלה וירשנו אותה" — שגם
שם אפשר להקשות "איך אמר להם עלה נעלה
וירשנו אותה והיא עדיין אינה כבושה לפניהם",
ומ"מ לא פרש"י שם שהכוונה "אין מערער בדבר
ואינכם צריכים למלחמה".

[ואדרבה: שם הי' מתאים ביותר פירוש זה "אין
מערער בדבר ואינכם צריכים למלחמה" — שהרי
דברי כלב באו כמענה לטענת המרגלים¹⁹ "אפס כי
עז העם היושב בארץ והערים בצורות גדולות מאד
גו' עמלק יושב גו'", וע"ז ענה להם "עלה נעלה
וירשנו אותה כי יכול נוכל לה", דלכאורה אין כאן
מענה על טענתם (שהרי לא הכחיש דבריהם אודות
גבורת יושבי הארץ כו')²⁰, וא"כ הו"ל לרש"י
לפרש כוונת כלב באמרו "עלה נעלה וירשנו
אותה" — "אין מערער בדבר ואינכם צריכים
למלחמה" ("כשתעלו מיד תירשו")].

ומוכח מזה, שאין בלשון זה ("עלה נעלה
וירשנו אותה") מצ"ע הכרח לפרש "כשתעלו מיד
תירשו" — והדרא קושיא לדוכתא: מהו ההכרח
בנדו"ד לפרש "אין מערער בדבר כו'?"

ד. והנה מקורו של פירוש זה הוא בספרי על
אתר, אבל שם נאמר בקיצור כ"שאתם נכנסים
לארץ אין אתם צריכים כלי זיין"²¹. ואילו רש"י
מאריך בלשונו ומביא ג' פרטים — (א) אין מערער

1 (א) "בעיניכם אתם רואים" פירושו ראי' מוחשית,
2 ולמה הוזקק רש"י להוסיף גם השלילה — "איני
3 אומר לכם מאומד ומשמועה" [וכמו בפרש"י
4 בפסוק¹² "ראו כי ה' נתן לכם השבת" — "ראו,
5 בעיניכם כי ה' בכבודו מזהיר אתכם על השבת
6 שהרי נס נעשה בכל ע"ש כו'", שרש"י כותב רק
7 החיוב ("ראו בעיניכם") ולא הוסיף ל' של שלילה]?
8 (ב) בזה גופא נקט רש"י ב' לשונות — "מאומד
9 ומשמועה"?

10 [ואף שמקורו של (לשון) רש"י הוא בספרי על
11 אתר — הרי כמדובר כמ"פ אין דרכו של רש"י על
12 התורה להעתיק דרשות חז"ל אלא לפרש פשוטו
13 של מקרא, וכדמצינו בפרש"י על פסוק זה גופא,
14 שבד"ה שלאח"ז, אף שכללות פירושו מקורו
15 בספרי, משנה רש"י מלשון הספרי, כדלקמן סעיף
16 ד.].

17 ג. אח"כ מעתיק רש"י מן הכתוב "באו ורשו"
18 ומפרש: אין מערער בדבר ואינכם צריכים
19 למלחמה, אילו לא שלחו מרגלים לא היו צריכים
20 לכלי זיין.

21 במפרשים¹³ כתבו, שהכרחו של רש"י לפרש כן
22 הוא — "דאל"כ איך אמר להם באו והיא עדיין
23 אינה כבושה לפניהם" (או — "דאל"כ¹⁴ באו למה
24 לי, לכתוב רשו בלבד, אלא כשתבאו תירשו מיד
25 בלא מערער").

26 אבל פירוש זה אינו מובן: ע"ד לשון זה —
27 "ובאת וירשת את הארץ גו'" — מצינו לקמן בפ'
28 ואתחנן¹⁵, ושם¹⁶ אא"פ לפרש "אין מערער בדבר
29 כו' אילו לא שלחו כו'", שהרי המדובר שם בדברי
30 משה לאחרי גזירת מרגלים, לדור שנכנסו לארץ
31 (שהיו צריכים לכלי זיין ולמלחמות);

32 ועכצ"ל שהלשון "ובאת וירשת" אפשר לפרשו

(17) אלא שיש לחלק, דשם הוא לשון הבטחה, ותכלית הבטחת
הארץ היא ירושת הארץ (ואינו נוגע ענין הכיבוש), משא"כ מש"נ
כאן "באו ורשו" הוא ציווי (רמב"ן כאן), וא"א לירש הארץ אם
לא יכבשוה תחלה.
(18) שלח יג, ל.

(19) שם, כח"כט.
(20) שלכן הוצרך רש"י (שם, ל ד"ה אל משה) לפרש, דכלב
אמר "וכי זו בלבד עשה לנו בן עמרם כו' קרע לנו כו'" (כמשנ"ת
בארוכה בלקו"ש ח"ע ע' 86 ואילך), אף שבלשון הכתוב לא נרמז
פרטים אלה.

(21) ועד"ז בתיב"ע עה"פ. — ולאידך מוסיף שם (וכן בתיב"ע)
"אלא קובע דיופטיין (שני שמאין משוין את החלקין*) ומחלק".
וי"ל שרש"י משמיט פרט זה (אודות חלוקת הארץ), כי אינו נוגע
(לכאורה) לפשש"מ.

(*) כן פי' ברבינו הלל ועוד לספרי כאן. וראה עוד פירושים בתולדות
אדם לספרי. פי' יונתן לתיב"ע כאן.

צריכים למלחמה" אלא "לא היו צריכים (אפילו) 32
לכלי זיין!" 33

(ג) לכאורה הו"ל לרש"י להתחיל "אילו לא 34
שלחו מרגלים אין מערער כו'" – שהרי לפועל 35
כיבוש הארץ הי' על ידי מלחמות (וכש"כ שהיו 36
מערערים), וא"כ למה אומר רש"י "אילו לא שלחו 37
מרגלים" רק בסיום דבריו בנוגע ל"כלי זיין", ולא 38
לפנ"ז גבי "אין מערער בדבר ואינכם צריכים 39
למלחמה" 26*? 40

ומשמעות הענין הוא, דזה שהיו מערערים 41
ומלחמות אינו בסיבת שילוח המרגלים (ואין רש"י 42
צריך אפילו לבאר מדוע לא זכו ישראל לזה), ורק 43
בנוגע לכלי זיין הוזקק רש"י לפרט שהצורך בהם 44
הוא מפני שילוח המרגלים. 45

(ד) מהו דיוק לשון רש"י "אילו לא שלחו 46
מרגלים" – דלכאורה הו"ל "אלמלא חטא 47
המרגלים" וכיו"ב, שהרי עצם שילוח המרגלים הי' 48
"לדעתך" של משה 27, ו"על פי ה'" 28 – ברשותו 49
של הקב"ה. 50

ה. ויש לומר הביאור בכל זה: 51
כוונת רש"י בפירושו היא לתרץ קושיא כללית 52
בכתוב זה: כתוב זה בא בהמשך למ"ש לפנ"ז "ה' 53
אלקינו דבר אלינו בחורב לאמר רב לכם שבת גו' 54
פנו וסעו לכם ובאו הר האמורי ואל כל שכניו 55
בערבה גו' ארץ הכנעני והלבנון עד הנהר הגדול נהר 56
פרת" (כלומר, בכל ארץ ישראל לכל גבולותי 29). 57
וא"כ תמוה, לאחרי שכבר צוה אותם שיבואו אל 58
הארץ, מה מוסיף הכתוב שלאחריו "ראה נתתי 59
לפניכם את הארץ באו ורשו את הארץ גו'" 60

ואף שבכתוב זה מוסיף ע"ד הבטחת נתינת 61
הארץ, כדי שבנ"י לא ייראו מלבוא אל הארץ – 62
עדיין קשה דהו"ל להתחיל בכתוב (זה) ע"ד הבטחת 63
הארץ 30 – "ראה נתתי לפניכם את הארץ באו ורשו 64
גו' (ואח"כ להמשיך בפרטי הציווי) פנו וסעו לכם 65

1 בדבר, (ב) ואינכם צריכים למלחמה, (ג) אילו לא
2 שלחו מרגלים לא היו צריכים לכלי זיין.

3 והנה זה שרש"י הוצרך להוסיף "אילו לא שלחו
4 מרגלים" מובן, כדי שלא יוקשה מהמציאות,
5 שבנ"י היו צריכים לכלי זיין ולמלחמות, לכן מבאר
6 רש"י דכוונת הכתוב היא ע"ד אופן כיבוש הארץ
7 "אילו לא שלחו מרגלים" 22.

8 אבל קשה:
9 (א) מדוע אין רש"י מסתפק בלשון הספרי כ"א
10 מוסיף "אין מערער בדבר ואינכם צריכים
11 למלחמה"?

12 (ב) מזה שרש"י משנה לשונו, דבתחילה כתב
13 "ואינכם צריכים למלחמה" ואח"כ מסיים "אילו כו'
14 לא היו צריכים לכלי זיין", משמע, שאין כוונתו
15 בהסיום (רק) לפרש דבריו שלפנ"ז, דזה ש"אינכם
16 צריכים למלחמה" הוא מפני ש"אילו לא שלחו
17 מרגלים לא היו צריכים לכלי זיין" 23 – אלא שזהו
18 עוד ענין, דנוסף על זה ש"אינכם צריכים
19 למלחמה", הנה עוד זאת, "אילו לא שלחו מרגלים
20 לא היו צריכים (אפילו) לכלי זיין" 24, כלומר, שלא
21 יהיו צריכים אפילו לכלי זיין כדי להטיל יראה
22 ופחד על יושבי הארץ 25 [וע"ד שמצינו בפרש"י
23 לקמן 26 בנוגע למואב, דאף שאסר עליהם
24 "מלחמה", מ"מ "מיראים היו אותם ונראים להם
25 כשהם מזויינים"].

26 אבל עפ"י תמוה הסדר בלשון רש"י: בתחילה
27 אומר "אין מערער בדבר", היינו שאפילו ערעור
28 דברים (בלבד) לא יהי', ועכצ"ל שדברי רש"י
29 נאמרו בלשון "זו ואצ"ל זו" – "אין מערער בדבר
30 ו(אצ"ל) אינכם צריכים למלחמה"; ושוב ממשיך
31 רש"י בדרך "לא זו אף זו" – דלא רק ש"אינכם

(22) וממלחמת עמלק (בשלח יז, ח ואילך) שהיתה לפני שילוח
המרגלים, אין קושיא – כפרש"י שם, שבאה מפני החטא.
(23) וכפירוש רבינו הלל בספרי כאן, ד"כלי זיין" – "היינו
מלחמה".

(24) אלא שצ"ע משינוי לשון רש"י "אינכם צריכים למלחמה
.. לא היו צריכים", ומשמע לכאורה שזהו ביאורו של רש"י בדברי
משה "אינכם צריכים למלחמה".

(25) ראה גם רש"י ישן בשלח יג, יח שזה שהיו "מזויינים"
לא הי' בשביל כיבוש הארץ (ואף שבכל אופן היו להם כלי זיין
– מ"מ "לא היו צריכים לכלי זיין").

(26) פרשתנו ב, ט. וראה גם רש"י (לעיל) בחקותי כו, ו.

(26*) אבל ראה הערה 24.

(27) פרש"י ר"פ שלח.

(28) שלח יג, ג ובפרש"י.

(29) ולהעיר מפרש"י עה"פ ד"ה ואל כל שכניו. ואכ"מ.

(30) דתחלה צ"ל "ראה" – התבוננות בהענין, וכתוצאה מזה
– קיום הציווי וכיו"ב. וע"ד לקמן (א, כ"א) "באתם עד הר
האמורי גו' ראה נתן ה' גו' עלה רש גו'", וכן בסיוחן (ב, כד)

שכניסתם לארץ תהי' בלי עיכוב³⁹ ("כשתבואו
תירשו מיד"), "אין מערער וכו'".

ו. אבל עדיין חסר ביאור: מהי השייכות של
הבטחה זו להנסיעה מהר חורב דוקא (שלכן
נאמרה כאן דוקא), וכן – מהו הטעם שחזר משה
עלי' עתה, לאחר ארבעים שנה?
והביאור בזה – בפשטות:

דיבור זה של משה בא בהמשך לדברי התוכחה
שבתחילת הפרשה⁴⁰ – "אחד עשר יום מחורב דרך
הר שעיר עד קדש ברנע", וכפרש"י שם "אמר להם
משה ראו מה גרמתם אין לכם דרך קצרה מחורב
לקדש ברנע כדרך הר שעיר ואף הוא מהלך י"א
יום ואתם הלכתם אותו בשלשה ימים. . . וכל כך
היתה שכינה מתלבטת בשבילכם למהר ביאתכם
לארץ ובשביל שקלקלתם הסב אתכם כו' ארבעים
שנה".

כלומר: בנסיעה זו מהר חורב הלכו ישראל
במהירות נסית (הבאה ע"י ש"היתה שכינה מתלבטת
בשבילכם"), כדי למהר ביאתם לארץ.

ואחרי שאמר משה את דבריו בקיצור וברמז⁴¹,
חזר אח"כ לספר ע"ד נסיעה זו בפרטיות וביותר –
"ה' אלקינו דבר אלינו בחורב לאמר רב לכם שבת
בהר הזה, פנו וסעו לכם ובאו גו'; וזהו ג"כ מה
שהוסיף "ראה נתתי לפניכם את הארץ באו ורשו
גו'", די"ל שבזה רמז להם הנפלאות שראו בעת
נסיעה זו⁴², שבראותם המהירות הנסית, שממהר
הקב"ה את ביאתם לארץ, הרי זו ראי' מוחשית איך
(שמצד הקב"ה הרי) הארץ כבר נתונה להם
בפועל⁴³, מבלי כל עיכוב ומונע, וחסרה רק
הכניסה לארץ בפועל (אלא שעל ידי חטאיהם,

ובאו הר האמורי גו' בערבה גו' עד הנהר הגדול
גו'".

ולכן מפרש רש"י, שאין כוונת הכתוב להודיע
סתם עוה"פ אודות הבטחת נתינת הארץ – שהרי
הי' ידוע ומפורסם מכבר אצל כל ישראל (וכפי
שבנ"י שרו בעת קריעת ים סוף³¹ "תביאמו ותטעמו
בהר נחלתך"), אלא יש כאן חידוש (בנוגע
להבטחה זו) שלא ידעו עד כה;

וע"ז מפרש רש"י, שיש כאן שני חידושים:

(א) "ראה נתתי" – שבנ"י רואים במוחש
("בעיניכם אתם רואים") שארץ ישראל כבר נתונה
להם ("נתתי" לשון עבר³²). דעד אז היתה הבטחת
הארץ רק באופן של "שמועה" או "אומד": תחילה
במצרים הובטחו ישראל "אעלה אתכם מעני
מצרים אל ארץ הכנעני גו'³³, "והוצאתי אתכם גו'
והבאתי אתכם אל הארץ גו'³⁴ – "ויאמן העם"³⁵
(להיותם מאמינים בני מאמינים³⁶), שזהו רק בגדר
"שמועה" (קבלת דברים³⁷) לחוד; ואח"כ, לאחר
הנסים שביצי"מ, ובפרט בעת קריעת ים סוף שאז
נמוגו כל יושבי כנען, תפול עליהם אימתה ופחד
גו'³⁸ (כשירת ישראל), הרי יכלו ישראל לשער
(בדרך "אומד") שודאי יתן ה' את מלכי כנען
בידיהם וירשו את הארץ בדרך נס;

משא"כ עתה – "ראה נתתי, בעיניכם אתם
רואים, איני אומר לכם מאומד ומשמועה"
(כדלקמן סעיף ו).

(ב) "באו ורשו" – מאחר ש(כבר) "נתתי לפניכם
את הארץ" (לא רק בדרך הבטחה, אלא) באופן
שיכולים לראות נתינה זו "בעיניכם", הרי מובן,

"ראה נתתי בידך גו' והתגר בו מלחמה"; (שם, לא) "ראה
החילותי תת גו' החזל רש לרשת את ארצו". ועוד.
(31) טו, יז. וראה רש"י (שם, טו) ד"ה נמוגו.
(32) ראה רש"י לך (טו, יח) – אלא ששם, כיון שהמדובר
בהבטחת הקב"ה, ה"ז רק מפני ש"אמירתו של הקב"ה כאילו היא
עשויה", משא"כ מש"נ כאן "ראה נתתי" עכצ"ל שהי' כאן ענין
של פועל בענש. וכדלקמן סעיף ו'.

(33) שמות ג, יז.

(34) וארא ו, רח.

(35) שמות ד, לא.

(36) שבת צז, א. וראה רש"י שמות (ד, ג. שם, ו).

(37) רש"י וישב לו, כז.

(38) בשלח טו, טו-טז.

(39) ראה גם מלבי"ם כאן.

(40) א, ב.

(41) ראה רש"י ריש פרשתנו.

(42) ומ"ש "ראה נתתי" אין הכוונה שכבר ראו (בחורב), אלא
שיראו זה עתה בעת נסיעה זו (ע"ד הנ"ל הערה 6).

(43) ע"ד פי' התוס' והרא"ש לקמן עה"פ (א, כא) "ראה נתן
ה"א לפניך את הארץ" – ד"כמה שהביאכם במקום נחש שרף
ועקרב (ראה שם, יט) יכולת לראות שרופה ליתן לכם את הארץ".
אלא שהם כתבו שמההליכה במדבר "יכולת לראות שרופה
ליתן לכם את הארץ", והכוונה בפנים, שמהמהירות הנסית במסע
זה ראו ש"נתתי לפניכם את הארץ", שכבר נתונה, ובמילא לא
שייך שום עיכוב לבוא לרשת את הארץ.

לא"י "מחורב" . עד קדש ברנע" הוא "דרך הר
שנער", וכפרש"י⁴⁷ ש"אילו לא חטאו היו עוברים
דרך הר שנער ליכנס לארץ", שגם הם בני
יצחק; וכדמצינו שבנ"י הוצרכו להדגיש
בשליחותם למלך אדום לעבור דרך ארצו – "אין"⁴⁸
לך לעורר על הירושה של ארץ ישראל כשם שלא
פרעת החוב;
וע"ז הבטיח להם הקב"ה, ש"ראה נתתי לפניכם
את הארץ", שנראה במוחש שה"שכינה מתלבטת
בשבילכם למה ביאתכם לארץ", הרי שוב לא יעלה
על לב האומות לערער⁴⁹ על הבעלות של ישראל
על ארץ ישראל.
אמנם אף אם לא יהי' ערעור "בדין", עדיין אין
זה שולל "מניעה ועיכוב" מצד יושבי הארץ, שאף
שיודעים שבנ"י צודקים בדין, מ"מ לא ירצו לעזוב
את ארצם ומולדתם כו' בשביל ישראל, ולא יניחו
את ישראל להכנס לארץ.
ולכן ממשיך רש"י "ואינכם צריכים למלחמה"
– כי האומות יפנו מפני בני ישראל⁵⁰ (כמו הגרגשי
שעמד ופנה מפניהם)⁵¹.
ח. והנה מאחר שהנסיעה מהר חורב לקדש
ברנע היתה במהירות נסית שלמעלה מהטבע,
מסתבר לומר, שגם בהמשך "ראה נתתי גו' באו
ורשו" יש ענין של נס שלמעלה מהטבע.
ולכן לא הסתפק רש"י בזה ש"אינכם צריכים
למלחמה", כי זה יוכל להיות גם באופן טבעי,
דכשיראו את בני" עם כלי זין מוכנים למלחמה
תפול עליהם אימתה ופחד וינסו מפני בני", אלא
מוסיף – "אילו לא שלחו מרגלים לא היו צריכים
לכלי זין", כלומר, אין צ"ל שום פעולה מצד ישראל
להטיל אימתה ופחד על האויב, אפילו לא להראות
את עצמם מזויינים.
והנהגה כזו – שאין צריכים שום פעולה בדרך
הטבע כדי לגרש את האומות מא"י – נשללה

1 כמסופר בהמשך הכתובים, גרמו שנתעכבו במדבר
2 יותר מעוד ל"ח שנה⁴⁴).
3 ז. ע"פ הנ"ל יבוארו ג"כ פרטי לשונות רש"י
4 בד"ה "באו ורשו":
5 כשם שבכתוב "אחד עשר יום מחורב" מדגיש
6 רש"י ההיפך מן הקצה אל הקצה שנגרם ע"י
7 מעשיהם של ישראל, שלא זו בלבד שהיו רק דרך
8 קצרה מא"י (דרך י"א יום עד קדש ברנע, שהיא
9 בגבול א"י⁴⁵), אלא עוד זאת, שדרך קצרה זו גופא
10 הלכו במהירות נסית (בשלשה ימים) – ותמורת
11 מהירות נסית זו שבה "התלבטה" השכינה להביאם
12 אל הארץ, נתעכבו במדבר עד תום ארבעים שנה,
13 כמו"כ בכתובים אלו ("ה"א דבר אלינו בחורב
14 גו' פנו וסעו גו' ראה נתתי גו'") שנאמרו ג"כ בתור
15 תוכחה, מדגיש רש"י גודל המהירות בתוכן הענין
16 (היינו העדר המניעות ועיכובים מכל הסוגים) שהי'
17 צ"ל בכניסתם לארץ.
18 הסברת הענין:
19 "נתתי לפניכם את הארץ" כולל שני דברים:
20 (א) נתינת בעלות בדין, דאע"פ שהארץ היתה
21 תחלה ברשותם של כנען ויכולים לטעון שהארץ
22 שלהם היא, הרי (בלשון רש"י) בתחילת פירושו על
23 התורה⁴⁶) "כל הארץ של הקב"ה היא הוא בראה
24 ונתנה לאשר ישר בעיניו ברצונו . . נטלה מהם
25 ונתנה לנו". (ב) נתינת הארץ בפועל, ע"י שהקב"ה
26 מגרש את האומות מפני בני" והם יורשים אותה
27 ומתיישבים בה בפועל.
28 וזהו ב' הענינים ברש"י – (א) "אין מערער
29 בדבר", (ב) "ואינכם צריכים למלחמה" – שבשני
30 ענינים אלה לא יהיו שום מניעות ועיכובים מצד
31 האומות:
32 "אין" מערער בדבר" היינו – ערעור בדין,
33 שהאומות יטענו שע"פ דין הארץ שלהם היא. ויש
34 לומר, שזה כולל גם ערעור מצד בני אדם [שהדרך

47 פרשתנו ב, א. ועד"ז בפרש"י שם א, מ. וראה גם פנים
יפות לעיל א, ב.
48 רש"י חוקת כ, יז (ושם, יד). וראה גם רש"י וישלח לו, ז.
49 להעיר מרא"ם פרשתנו (ב, א) ופנים יפות הנ"ל – בנוגע
לאדום.
50 כמ"ש בספורנו כאן. וראה גם קיצור מורחי כאן.
51 רש"י תשא לג, ב (לד, יא).

[ועפ"ז יומתק יותר שזהו"ע של ראי' "בעיניכם", ולא רק
"אומר" והשגחה שהקב"ה "רוצה ליתן לכם את הארץ", כי ראו
במוחש פעולה השייכת להבאה לארץ ("למהר ביאתכם לארץ").
44 פרשתנו ב, יד.
45 מסעי לד, ד.
46 בראשית א, א.

לעבור דרך ארצו והצליח⁵⁷), ועוד זאת שבנ"י
הוצרכו ללחום עם מלכי כנען כדי לרשת את
הארץ.

ט. ומכאן הוראה לזמננו עתה:
מקרא מלא דיבר הכתוב⁵⁸ "כימי צאתך מארץ
מצרים אראנו נפלאות", וא"כ י"ל, שגם הבטחת
גאולת כל הארץ לגבולות⁵⁹ בגאולתנו האחרונה
היא דומה ל"כימי צאתך מארץ מצרים", שמצד
הקב"ה תהי' באופן של "אין מערער בדבר ואינכם
צריכים למלחמה" ואפילו לא ל"כלי זיין".

אלא שזה תלוי בבני ישראל, דכאשר הם
בוטחים כדבעי בהקב"ה, ועאכו"כ שאין הם
נמנעים לומר (גם בפני האומות) שהארץ היא נחלת
עולם של עם ישראל, כי הקב"ה ש"כל הארץ של
הקב"ה היא", "נטלה מהם ונתנה לנו" – אזי ברור
הדבר ש"אין מערער בדבר", ועוד זאת, ש"אינכם
צריכים למלחמה" ח"ו, ועד שאפילו אין צריכים
ל"כלי זיין",

וזוכים במהירות ד"נפלאות" לגאולת כל הארץ,
דבנין ביהמ"ק ודקיבוץ גלויות – כ"ז באופן של
"אחישנה", במהרה בימינו ממש.

(משיחות ש"פ מטו"מ תשל"ז, ש"פ דברים תשמ"ב)

(57) מיכה ז, טו.

1 מבנ"י תיכף בשילוח המרגלים (עוד קודם שחטאו
2 בנ"י, לאחר שחזרו המרגלים מתור הארץ). כי
3 עצם הדבר, שבנ"י באו ואמרו "נשלחה אנשים
4 לפנינו ויחפרו לנו את הארץ גו"⁵², הראה שדעתם
5 שכיבוש הארץ יהי' בדרך הטבע (שלכן זקוקים
6 לשלוח מרגלים כדי לדעת "את הדרך אשר נעלה
7 בה"⁵³ וגו'); ומאחר שבנ"י⁵⁴ לא סמכו על הקב"ה
8 שהוא יביא אותם לא"י באופן שלמעלה מהטבע
9 (ובמילא אין צורך בשום פעולה טבעית), ה"ז גרם
10 שגם כשהקב"ה עשה להם נסים בגירוש האומות
11 מן הארץ, הוצרכו לפעולה טבעית⁵⁵, עכ"פ לכלי
12 זיין, כדי להטיל אימתה ופחד על האויב⁵⁶.

13 וזוהי כוונת תוכחת משה – איך שנהפכה
14 ההנהגה מן הקצה אל הקצה, דתמורת זה שלא היו
15 צריכים שום פעולה בדרכי הטבע, אפילו לא ל"כלי
16 זיין", הנה האומות ערערו על ירושת הארץ
17 (וכדמצינו שמלך אדום לא הניח את ישראל אפילו

(52) פרשתנו א, כב.

(53) משא"כ משה, ש"הודיתי לדבריהם (לשלוח מרגלים – רק)
שמה תחזור בכם" (דש"י פרשתנו א, כג).

(54) כמלחמת סיחון ועוג. וגם ביריחו, שנפלה החומה באופן
נסי שאינו מלוכש בטבע כלל – הרי ניבוש העיר הי' ע"י "ויעל
העם גו' ויחרימו גו' לפי חרב" (יהושע ו, כ"בא).

(55) ואין רש"י צריך לפרט החטאים שגרמו שיהיו מערערים
ומלחמות (כי כל זה מפורש בהמשך הכתובים), ורק מפרש
החידוש, שלולי שילוח המרגלים לא היו צריכים (אפילו) כלי זיין.

(56) חוקת כ, כא. וראה הנסמך בהערה 49.

המשך ביאור למס' חולין ליום שני עמ' 1

12 מקשה הגמרא: איתביה רבי יוחנן לרבי שמעון בן לקיש, שנינו
13 בברייתא, בן ט' חי שנמצא במעי אמו כשנשחטה, וגדל, ועבר
14 בנהר, הוכשר במימיו לקבל טומאה, ואם הלך אחר כך לבית
15 הקברות, נטמא. בשלמא לרבי, דאמינא – שאמרתין תרי גופי ניהו,
16 ולא הוכשר העובר בדם שחיטת אמו, משום דהי רק אם הוכשר
17 בנהר, אין – כן, נטמא בבית הקברות, ואם לא הוכשר בנהר לא
18 נטמא. אלא לרבי, דאמר דהעובר ואמו חד גופא הוא, מדוע
19 העובר נטמא בבית הקברות רק לאחר שהוכשר בנהר, הא
20 איתכשר בדם דאמינא – הרי אף בלא הכשר זה כבר הוכשר בדם
21 שחיטת אמו.

1 לקיש: בשלמא לרבי – לשיטתי, דאמינא – שאמרתין שהעובר חד
2 גופא הוא עם אמו, ה"יני דאיתכשר בדם דאמינא – לכן העובר
3 טמא, משום שכל אוכל צריך הכשר משקים בכדי לקבל טומאה,
4 ודם שחיטת האם מכשיר את כולה אפילו במקום שלא הגיע הדם,
5 וכיון שהעובר ואמו בגוף אחד, אף הוא הוכשר. אלא לרבי ששני
6 גופים הם, גמאי איתכשר העובר לקבל טומאה, הרי רק האם
7 הוכשרה בדם שחיטתה, ואין אמרה המשנה שבשר העובר טמא.
8 מתרצת הגמרא: אמר ליה רבי יוחנן לרבי לקיש, העובר הוכשר
9 בשחיטה וברבי שמעון (לעיל לג). שסבר שרק עצם השחיטה מכשירה
10 ולא דם השחיטה, וכיון שהעובר כשחוט מחמת שחיטת אמו,
11 ממילא הוכשר.

ילקוט לוי יצחק על התורה

(תרומה כה, כב) ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת... בשלמא ארון תשעה דכתיב ועשו ארון עצי שטים אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו, אלא כפורת טפח מנלן דתני רבי חנינא כל הכלים שעשה משה נתנה בהן תורה מדת ארכן ומדת רחבן ומדת קומתן כפורת מדת ארכה ומדת רחבה נתנה מדת קומתה לא נתנה צא ולמד מפחות שבכלים שנאמר (שם כה, כה) ועשית לו מסגרת טפח סביב מה להלן טפח אף כאן טפח ..

רב הונא אמר מהכא (אחרי טז, יד) על פני הכפורת קדמה ואין פנים פחות מטפח... אמר רב אחא בר יעקב רב הונא פני פני גמר כתיב הכא אל פני הכפורת וכתיב התם (תולדות כז, ל) מאת פני יצחק אביו.

סוכה ה, א ואילך

מדת קומתה לא נתנה. מדת עוביה היא קומתה שהיא היתה לארון ככסוי תיבה. **מסגרת.** שפה כעין לבזבזין סביב השלחן. **ואין פנים.** של אדם פחותין מטפח. **פני פני גמר.** גזירה שווה גמר.

רש"י

כתיב² ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת ותניא

פני יצחק אביו" (תולדות כז, ל). ולמד שפני הכפורת הם כפני אדם, טפח. עיי"ש.

(2) בסימן זה יבוארו "שמונה" שאלות ודיוקים בהמאחז"ל, והם: א) "ארון תשעה וכפרת טפח הרי כאן עשרה", מה הטעם דהארון והכפרת היו בגובה "עשרה" טפחים דוקא?

ב) מהו הענין של ה"ארון"?

ג) מהו הענין של ה"כפרת"?

ד) מהו ההדגשה בפסוק "ונועדתי לך שם", בנוסף למ"ש "ודברתי אתך", הרי יכול לומר "ודברתי אתך שם", מהו "ונועדתי"?
ה) ה"כפרת" טפח לומדים – להמ"ד הראשון – מה"שולחן", מהו הקשר הפנימי בין ה"כפרת" וה"שולחן"?

ו) ר' הונא לומד גז"ש פני פני מ"יצחק", מהו הקשר של ה"כפרת" ל"יצחק" במיוחד?

ז) למה דרש זה "רב הונא" דוקא?

ח) דיוק "ונועדתי לך" היינו ל"משה" דוקא, הי' יכול לומר "ונועדתי שם ודברתי אתך", מהו ההדגשה "לך"?

שמות כה, כב - ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת מבין שני הכרבים אשר על ארון העדת את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל

טז

ביאור הגמ' (סוכה ה, א ואילך) מניין שהכפרת עביו טפח, ממסגרת ה"שולחן", ורב הונא לומד גז"ש מן (תולדות כז, ל) פני יצחק וכו'

ארון' תשעה וכפרת טפח הרי כאן עשרה. וכתיב

(1) [ז"ל, בתוספת הסבר דברי הגמרא]: ארון (ארון הברית עצמו, היה גובהו) תשעה (טפחים), שכן מפורש בתורה שהיה אמה וחצי, ובאמה שבה נמדדים כלי המקדש יש שישה טפחים, הרי תשעה (טפחים) וכפורת (המכסה את הארון) טפח (עוביה, הרי כאן עשרה) טפחים, וכתיב (ונאמר) "ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת" (תרומה כה, כב).

בשלמא (נניח) ארון תשעה (טפחים), דכתיב (שנאמר) "ועשו ארון עצי שטים אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קמתו" (שם כה, י). ומספר הטפחים באמה וחצי הוא תשעה, אלא (שעוביה של) כפורת טפח, מנלן (מנין לנו?) והלא לא נתפרש הדבר בכתוב דתני (ששנה) ר' חנינא: כל הכלים שעשה משה (במשכן) נתנה בהן (ה) תורה מדת ארכן ומדת רחבן ומדת קומתן, (ואילו) בכפורת, מדת ארכה ומדת רחבה נתנה (התורה, ואילו) מדת קומתה לא נתנה.

(ומשייבים): צא ולמד מפחות שבכלים (מן השיעור הקטן ביותר שנאמר באחד מכלי המשכן), שנאמר (בשולחן הפנים) "ועשית לו מסגרת טפח סביב" (תרומה כה, כה), מה להלן (במסגרת השלחן, שיעורה) טפח – אף כאן (שיעור עובי הכפורת) טפח. (ומקשים): ונילף (וללמד מן ה) כלים גופייהו (עצמם, שהקטן בשיעוריהם הוא אמה! ומשייבים): תפשת מרובה – לא תפשת, תפשת מועט – תפשת (כלומר, אם רוצים אנו ללמוד מידת דבר מה, מוטב ללמוד מן המועט שבשיעורים, שהרי בכלל השיעורים הגדולים נכלל אף שיעור קטן זה, ובעוד האחרים ספק, הרי זה ודאי).

רב הונא אמר (ראיה אחרת לעוביה של הכפורת), מהכא (מכאן, דכתיב בפסוק) "על פני הכפרת קדמה" (אחרי מות טז, יד), ואין פנים (של אדם) פחות מטפח (שהרי מן הכתוב משמע שעובי ("קומת") הכפורת יכול להקרא "פנים", ושיעור פנים של אדם הוא לפחות טפח).

(ומקשים): מדוע נאמר שפנים הם דוקא כפני אדם, אולי של יצורים שונים שהוא יותר מטפח, אמר רב אחא בר יעקב: רב הונא (יודע את הדבר מגזירה שווה של המילים) "פני" "פני" גמר (למד), כתיב הכא (נאמר כאן) "אל פני הכפרת", וכתיב התם (ונאמר שם) "מאת

כמ"ש במאורי אור מעי' ארון ומע"י¹⁰ כפרת ע"ש.
וארון תשעה וכפרת טפח הרי כאן עשרה, הוא, מה
שהיסודות דאבא¹¹ ואימא מלובשים בדעת.¹²

ומה שהכפרת עביו טפח נלמד זה ממסגרת דשלחן
שכתוב בו טפח,

והוא:

כי מסגרת דשלחן רומז על יסוד אימא שהיא סגורה

ארון תשעה וכפרת טפח הרי כאן עשרה, והיינו ונועדתי
אותיות³ ונודעתי, הוא בחי' דעת עליין⁴ שזה נתגלה למשה,
כי משה זכה לדעת⁵ עליין⁶.

והיינו, הארון הוא יסוד⁷ אבא והכפרת הוא יסוד אימא⁸

(3) הכוונה: "ונועדתי" אותיות "ונודעתי" מלשון "דעת". [ראה לקוטי
שיחות חלק ה' ע' 365].

(4) ראה ספר המאמרים תשל"ו ע' 123 וז"ל: משה הוא ד"ע, שזהו
בחנית הדעת שלמעלה מחו"ב ולכן פועל בחו"ב, דאית רצון ואית רצון
(ראה תו"א ויקהל פז, ד), אית רצון שע"פ השכל, ואית רצון שלמעלה
מהשכל, ומדריגת משה היא הרצון שלמעלה ממדוה"ג (טו"ד),
ואח"כ פועל בשכל ונמשך ע"י הדעת שענינה התקשרות והתחברות,
כמבואר בתניא ספ"ג שע"י שיתקע מחשבתו בחוץ וכו' יהי הולדת
המדות, אהבה וענפי' ויראה וענפי' (שם פ"ד), דאהו"ר, הם השרש
לכל המצוות, דאהבה היא שרש לרמ"ח מ"ע ויראה היא שרש לשם"ה
מל"ת, כולל גם המצוות דרבנן (כמבואר בכ"מ) וכדאיתא בחינוך קטן
(תניא דף עה, ב). עיי"ש.

(5) כמ"ש בלקוטי תורה להאריז"ל פ' שמות בפסוק כי סר לראות
ובע"ח שער ז"א פ"ג כמדומה [ראה עץ חיים שער (כה) דרושי הצלם
דרוש ב] עיי"ש, זהו לך היינו למשה" (תורת לוי יצחק כאן).
ראה הביאור לעיל ס' טו.

(6) ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ד ס' כ כל הביאור.

(7) יסוד אבא: ראה תורת מנחם – ספר המאמרים ה'תש"כ עמוד
עד וז"ל: יסוד הו"ע ההשפעה וכו' ויש בזה ריבוי מדריגות, בחי'
יסוד ז"א המשפיע במלכות, ולמעלה יותר, בחי' יסוד אבא, שעל ידו
היא ההשפעה מספירת החכמה שהיא ראשית האצילות. ולמעלה
יותר בחי' יסוד אריך שהו"ע ההשפעה מבחי' הכתר שלמעלה
מהשתלשלות. עיי"ש.

וראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ד סימן קיו.

(8) יסוד אימא: היינו בחי' בינה. נמצא, דיש כאן בחי' חב"ד –
"חכמה" (הארון), "בינה" (כפרת), "דעת" (ונועדתי), וזהו שמבאר דגם
ב"מסגרת השולחן", וכן מהלימוד הגז"ש מ"יצחק" מורה על בחי' יחוד
חב"ד.

(9) מאורי אור אות א' סעיף קבא וז"ל: ארון. נק' יסוד אבא, והתורה
שבו הם אורותיו, ארון ע"ב קפ"ד עם הכולל עיי"ש.

בלקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות-דברים ע' תז, מצייין גם לעץ
חיים שער הארת המוחין (שער לב) פ"ח. וז"ל: מה שיוצא מיסוד
דאבא מתוך יסוד דאמא ומתפשט חוץ ממנה למטה זהו ב' בחי' ארון
והתורה כי הוא מתפשט באורך כדמות ארון וכן ארון גימטריא נז"ר
והוא גימטריא ע"ב קפ"ד שהם אחוריים פשוטים ומלאים דהו"ה
דיויד"ן אשר ביסוד דאבא כנ"ל בענין אהרן הכהן*, נמצא כי כלי
יסוד עצמו של אבא הוא הארון, והאורות שבתוכו הם לוחות התורה
שבכתב והלבוש שלוקח מיסוד אמא כנ"ל הוא הכפרת הפרוש על

הארון עיי"ש.

(*) ראה הביאור לעיל ס' ט.

(10) מאורי אור אות כ' סעיף נא. וז"ל: כפרת יסוד אימא בבחי' עטרת
היסוד העודף המלבישים יסוד דאבא עיי"ש.

ראה דרך מצותיך פז, ב וז"ל: והארון שבקדה"ק הוא בחי' כלי להלוחות
הוא בחי' ג"ר כח"ב כי הלוחות הם מבחי' פנימי' הכתר כמ"ש במוצא
שע"ט ע"פ הירושלמי שהיו נקראים מכל צד לפי שכולו פנים ואין
בהם מבחי' אחוריים וס"ת שכתב משה שהי' מונחת בארון בחי' אור
החכמה והארון ה' כלי לכ"ז.

והכפרות הוא מחיצת יסוד אימא המלביש ליסוד אבא כמ"ש באוצ"ח
ע"פ טובה תוכחת מגולה מאהבה מסותרת (משלי כ"ה) שבחי'
חסדים המכוסים ביסוד א' נק' אהבה מסותרת והוא בחי' אהבה רבה
שלמעלה מהשכל שעוברת דרך מעביר ע"י השכל ומתלבשת בו.
ושני הכרובים כרוב א' מקצה מזה וכרוב א' מקצה מזה (שמות כ"ה
י"ט) הם בחי' זו"נ כי ז"א הוא סוף עולמות הא"ס וזהו מקצה מזה
ונק' היא מקור הנבראים ושורשם ונק' א' תתאה וזהו מקצה מזה . .
והכרובים יוצאים מן הכפרת בחי' יסוד א' שנעשה כתר לזו"נ והוא
בחי' סוכ"ע שכולל שניהם בשוה עיי"ש.

ראה גם אור התורה תרומה (שמות כרך ה) עמוד א'תנ.

(11) ראה אור התורה שם עמוד א'תמד וז"ל: ירושלמי פ"ו דשקלים
ה"א ע"ד דר' מאיר דאמר באמה של ששה טפחים הארון עשוי ארכו
של ארון חמשה עשר טפחים שנאמר אמתים וחצי ארכו כו', לפיכך
דהארון הוא יסוד אבא וחז"ב הם תרין ריעין ע"כ ארכו חמשה עשר
טפחים היינו בחי' י"ה יוד חכמה ה' בינה כו' עיי"ש.

(12) "שדעת הוא בחי' י"ה יוד חכמה ה' בינה כו' עיי"ש.
ובקהלת יעקב מע' יהי עיי"ש. (וי"ל דעת נק' סר כמ"ש כי סר לראות,
ובלשון תרגום סר הוא עשרה) (תורת לוי יצחק כאן). ראה הביאור
לעיל ס' יד.

(13) ראה זהר תרומה (ספרא דצניעותא פ"א) דף קעז, ריש ע"א.
פרי עץ חיים שער (טו) ק"ש שעל המטה פרק ג. מגיד דבריו ליעקב
– לקוטי אמרים סימן רל. אור התורה נח (בראשית כרך ג) תקצו, ב
ואילך. ויקהל (שמות כרך ו) עמוד ב'קכד ואילך. ביאורי הזהר להצמח
צדק ח"א עמוד פח. ספר המאמרים א'עת"ר עמוד קא.

דעת²⁰.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס עמוד קפו

ראה אור התורה פ' תולדות (בראשית כרך ד) תתיז, א וז"ל: יצחק הו"ע הצחוק ותענוג עליון שיתגלה לע"ל שהענין היינו פנימי' עתיק וכמ"ש הרמ"ז ר"פ תולדות על מה"ג שם, ועפי"ז י"ל כי הנה התגלות עתיק הוא בבינה כמ"ש בלק"ת [דרושים לר"ה נו, א] סד"ה יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת וזהו שעיקר הצחוק והשמחה יהי' מבחי' יצחק שהוא מלמטלמ"ע ר"ל עיקר הצחוק והשמחה היינו גילוי פנימי' עתיק ועז"ג ישמח ה' במעשיו עיי"ש.

וראה לקוטי לוי יצחק, ליקוטים על פסוקי תנ"ך ומאחז"ל עמוד סט וז"ל: ידוע שבינה היא ספירה הח', וכמו יצחק שהוא בחי' בינה (וגבורה) הוא גימטריא ח' פעמים הו"י. משא"כ יעקב – הו"י תחתונים, הוא גימטריא ז' פעמים הו"י. עיי"ש.

שם, אגרות קודש עמוד רלה וז"ל: יצחק בגי' ח' פעמים הו"י שקאי על בינה ספירה הח' מלמטה למעלה, גם היא הכוללת כל הו"י שלמטה ממנו, עיי"ש.

ראה עוד בילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב סי' נג. חלק ג סי' קג. קו. חלק ד סי' צב.

20 בכתבי הרב המחבר מבואר (ראה לעיל סי' טו) דרב "הונא" מורה על בחי' "דעת", הן מצד ה"פירוש" של השם, והן מצד ה"גימטריא". הפירוש של "הונא" מלשון "הון", והוא בחי' "דעת", וכמ"ש (משלי כד, ד) "ובדעת חדרים ימלאו כל הון יקר ונעים", ומבואר שם, חד"ר ר"ת "חסד דין רחמים", ו"הון" הוא בחי' דעת המלוכש בהם עיי"ש. וכן "הונא" בגי' ב' פעמים "אל", רמז למ"ש "אל דעות ה'", כנגד ב' בחי' חסד וגבורה דדעת עיי"ש.

תמיד בדעת¹³ כמ"ש¹⁴ וה' סגר רחמה, ועייין בזה"ק פ' בראשית דף ל"א ע"א בד"ה וההוא עלמא דאתי אתקרי מסגרת, ובמה שנרשם בגליון הזהר¹⁵ שם, ועייין בקה"י מע' מסגרת בשם הריקנטי¹⁶ שקאי על דעת ע"ש. והכל א', כי דעת¹⁷ הוא הסוגר יסוד אימא והרוחא דשביק אבא בגווה¹⁸.

ויש עוד לימוד דכפרת עביו טפח שנלמד פני הכפרת מן פני יצחק אביו, כדאיתא בפ"ק דסוכה. והיינו יצחק הוא בינה כידוע¹⁹, והלימוד הזה אמרו רב הונא שהוא בחי'

(14) שמואל-א א, ה.

(15) מובא בלקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית ע' ה. ראה לקמן סי' כ.

(16) קהלת יעקב אות מ' ערך מסגרת (ב) וז"ל: מסגרת (ב). רומז גם כן אל הדעת שהוא סגור, כמו שכתוב הריקנטי פרשת תרומה על מסגרת השולחן שהוא סוד הדעת כמו שכתבתי בסמוך. . מסגרת השולחן הוא סוד הדעת והוא המשפיע לד' טבעות השולחן שהן חסד גבורה תפארת מלכות, והן המשפיעים לבדי השולחן שהן הד' חיות שנא"ן [שור* נשר ארי, נ' הוא אדם] ריקנטי פרשת תרומה. עיי"ש.

(*) ראה תהלים – יהל אור מילואים ע' תרמג.

(17) ראה גם לקמן סי' כ.

(18) ראה לקוטי שיחות חלק לט סוף ע' 63 ואילך.

(19) יצחק בחי' בינה: מבאר בזה כמה טעמים, והם:

- (א) מצד "פירוש" השם, מלשון צחוק ותענוג המתגלה בבינה כדלקמן.
- (ב) מצד ה"גימטריא", יצחק מספר "ח" פעמים "הו"י" כדלקמן.
- (ג) מצד "בחינתו" יצחק בחי' גבורה ששרשו מבינה כמ"ש "אני בינה לי גבורה".

התורה מורה ליהודי, שעליו תמיד לעשות עבודתו כדבעי
ובשלימות לפי מצבו בהווה, כולל – עשיית הכנות מתאימות,
והכנה רבתי, לענייני הקדושה שעליו לעשות מחר ומחרתיים
ולאחר זמן

משיחות שבת פרשת דברים, יום א' עשירי באב, ויום ב', י"א באב ה'תנש"א

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

למוד עניני משיח וגאולה בעשרה

כדי לפעל התגלות וביאת המשיח תכף ומיד - על כל אחד ואחת מישראל (האנשים - הן יושבי אהל (יששכר) והן בעלי עסק (זבולון), וכן הנשים והטרף, כל חד וחד לפום שעורא דיליה) להוסיף בלמוד התורה (במיחד) בעניני משיח וגאולה. ומה טוב - שהלמוד יהיה (ברבים) בעשרה, כי, נוסף על המעלה ד"עשרה שיושבים ועוסקים בתורה שכינה שרויה ביניהם", יש מעלה מיחדת כשלומדים עניני משיח וגאולה ברבים בנוגע להתפעלות והשמחה ברגש הלב, שעל ידי זה הולכת וגדלה ההשתוקקות והצפייה לביאת המשיח.

(תורת מנחם - התועדויות תנש"א ח"ג ע' 163)

לא רק תפלה דרושה עשייה

בכל יום אנו מבקשים ומתחנונים בתפלה "שמונה עשרה" כמה פעמים שתבוא הגאולה, ולפעמים נתן לטעות ולחשוב שבכך יצאנו ידי חובת העשייה למען הבאת הגאולה.

לכן יש לזכר: לא די בתפלה ובתחנונים פעמים אחדות ביום; יש לטל חלק פעיל בהבאת הגאולה. כל רגע במשך היום צריך להיות מנצל למטרה זו, ולפני כל פעלה שהאדם עושה במשך היום עליו לחשוב: במה יכול אני לזרז את הבאת הגאולה?

(שיחת ט"ז אדר תשמ"ו. מתוך "לקראת שבת")

כל אחד משפיע על העולם

ובשהאדם מכין את עצמו ואת עניניו שלו לגאולה - הרי הוא משפיע גם על העולם כולו, שכן העולם הוא שקול, ובפעלה טובה אחת אפשר להכריע את העולם לכף זכות ולהביא את הגאולה. וכפי שפוסק הרמב"ם: "ישראל שעושים תשובה מיד נגאלים" ואדמו"ר הזקן מוסיף "תכף ומיד".

זאת אומרת, שמבלי הבט למצב העולם, הרי על ידי התשובה יכול האדם לפעל גאולה פרטית בעצמו, ועל ידי זה גם הגאולה כללית בהעולם כולו.

(לקוטי שיחות ח"א ע' 69)

גאולה - גלוי הפנימיות של הגלות

גאולה היא גלוי האל"ף (של 'אלופו של עולם') בגולה - גלוי האמת והפנימיות דכל עניני הגלות, וכל הפעלות בזמן הגלות; גלוי האלקות בכל עניני העולם - כפי שכל זה מגלה את "כבודו" של הקב"ה (ש"כל מה שבא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו") - של אלופו של עולם.

(משיחת ש"פ אחרי-קדושים ה'תנש"א. מתוך "לקראת שבת")

אז ימלא שחוק פינו

יש לשאל, בביאת המשיח הרי תהיה התגלות של אור אלוקי, כפי שלא היה מעולם, ואם כן איזה ערך יש לעבדה ש"אז ימלא שחוק פינו"?

אלא, לעתיד לבוא יתגלו השמחה והענג האלקי מהשלמת עבודת בני ישראל ובטיל היש לאין.

(ספר המאמרים ת"ש עמוד 68. מתוך "לקראת שבת")

ההבדל במניע

ביציאת מצרים, חפצם של ישראל לצאת מטמאת מצרים ולדבקה בו יתברך היה מצד הגלוי שמלמעלה, "משכני", ובגאולה העתידה, הרצון לצאת מהגלות ולבוא לירושלים יהיה הרצון של בני ישראל, ומה שיהיה אז גלוי מלמעלה ("תקע בשופר גדול") זוהי רק סבה שעל ידה יתגלה הרצון של ישראל.

(ע"פ קונטרס ראש השנה תשנ"ב. מתוך "לקראת שבת")

אחריות של כל יהודי!

כל יהודי, אנשים נשים ואפלו טף, יש לו האחריות להוסיף בעבודתו להביא את משיח צדקנו בפעל.

ומזה מובן, שאין מקום כלל שבמקום לפעל בעצמם יסמכו על אחרים או יטילו את העבודה על אחרים - אלא שזו היא העבודה דכל אחד ואחת, כל אחד ואחד צריך לעשות בעצמו את העבודה "לשמש את קוני" (שלשמה "אני נבראתי"), ובנדאי שיש לו הכחות על זה (כיון ש"אני מבקש כו' אלא לפי כחן" כנ"ל).

(משיחת ש"פ שמני ה'תנש"א. מתוך "לקראת שבת")

פרשת דברים

~ יום ראשון כ"ז תמוז ~

א אליו פתגמא די מליל משה עם כל ישראל בעברא דירדנא אוכח יתהון על דחבו במדברא ועל דארגיוזו במישרא לקבל ים סוף בפארן דאתפלו על מנא ובחצרות דארגיוזו על בשרא ועל דעברו עגל דדהב:

א (א) אלה הדברים אשר דבר משה אל-כל ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף בין-פארן ובין-תפל ולבן וחצרת ודי זהב:

שהכעיסוהו במדבר, שאמרו: (שמות טו ג) "מי יתן מותנו וגו'". בערבה. בשביל הערבה, שחטאו ב'בעל פעור' בשטים, בערבות מואב. מול סוף. על מה שהמרו בים-סוף בבוואם לים-סוף, שאמרו (שם יד יא): "המבלי אין קברים במצרים"? וכן בנסעם מתוך הים, שנאמר (תהילים קו ו): "וימרו על ים בים סוף", כדאיתא ב'ערכין' (טו). בין-פארן ובין-תפל ולבן. אמר רבי יוחנן: חזרנו על כל המקרא ולא מצינו מקום ששמו "תפל ולבן", אלא הוכיחן על הדברים שתפלו על הפן שהוא לבן, שאמרו (במדבר

כז) אלה הדברים • (ספרי) לפי שהן דברי תוכחות, ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום בהן, לפיכך סתם את הדברים והזכירן ברמז מפני כבודן של ישראל. אל-כל-ישראל. אלו הוכיח מקצתן, היו אלו שבשווק אומרים: אתם הייתם שומעים מבן-עמרם ולא השיבותם דבר מכף וכף! אלו היינו שם, היינו משיבין אותו; לכך בנסם כלם ואמר להם: הרי בלכם כאן, כל מי שיש לו תשובה, ישיב. במדבר. לא במדבר היו אלא בערבות מואב, ומהו "במדבר"? אלא בשביל מה

ספורנו

עשה את משה ואת אהרן" (שמואל א יב, ו), כי אמנם במשה נתן הכנה לנבואה, עוברת חק האפשר בשבע, וכן באהרן לכהנה, למען יקדש בה גם ורעו לעולם. הנה "אלהינו זה" גמל עלינו כל אלה וזולתם כרב חסדיו, הלא הוא אבינו "קיינו לו וישיענו", ישיענו ששון שבע רצון ומלא ברפת ה', יגביר עלינו חסדו, וימלא כבודו את כל הארץ, אמן ואמן.

א (א) אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל וכו'. אמר, שכל אחד מהמקומות שהזכיר פה, והם מקומות אשר ענתו שם ארחות דרכים, בגזרת האל יתעלה להניעם במדבר בצון המרגלים, אמר משה לכל ישראל אלה הדברים שזכיר, והם: תורה ב

(שם כז, יב-יג), אחר שהפרו ברית חורב במרגלים. והעיד בהם והגיד עתידות למו בגלות, ובגאולה העתידה ממנו אחר היאוש מהחלט. והתפלל עליהם ובקדם, בתתו עינו לטובה על ארצם. והגיד ביאת הגואל ואשורם העתיד בסוף ברכתו לפני מותו, ובה נשלמה תורתו, עם עדות בסופה כי אמנם לא הגיע אדם וזולת משה למדרגת נבואתו אשר בה נתנה תורת אמת, עליה אין להוסיף וממנה אין לגרע. ובה הודיע חסד עליון, שהמציא במשה הכנה נבואית יותר מן האפשר בטבע אנושי, למען תת תורת אמת על ידו, אשר אין חליפות לה, ולא תוספת וגרעון על ידי נבואת שום נביא, כאמרו ו"ל: שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה (שבת קד, א). וזה הורה הנביא באמרו: "ה' אשר

הקדמה לספר דברים

וכאשר דבר מלך שלטון גזר על משה רועה צאנו, בפשע עמו, שלא יכנס לארץ (במדבר כ, יב), הנה בטרם סור צלו מעליהם, הואיל באר את התורה (דברים א, ה), אחר שהקדים להודיעם ולהזכירם איך הצרכו לזה מפני הנסם לארץ בלעדיו (שם כב, יז), וכל זה בסכלותם וחטאם (שם). וכאשר השלים זה, הבדיל הערים, והתחיל לבאר ולהזהיר על מצות, אשר בזכותם יאריכו ימים בארץ אשר יירשון, ועל מצות מחיבות בכניסתם לארץ, כמו כתיבת האבנים (שם כז, יח), וברית הר גרזים וזולתם (שם שם, יא-כו ופיק כח) שיהיו לאות לדורות, ולא יבגדו.

ונתן סדר להשביעם בשבועת האלות

לשון הרע, ואתם נדברתם במקום. ודי זהב. הוכיחן על העגל שעשו בשביל רב זהב שהיה להם, שנאמר (הושע ב י): "וכסף הרביתי להם, וזהב עשו לבצעל".

כ"ה): "ונפשונו קצה בלחם הקלקל", ועל מה שעשו במדבר פארן על-ידי המרגלים. ונחצרת. במחלקתו של קרח (ספרי). דבר אחר, אמר להם: היה לכם ללמד ממה שעשיתי למרים בהצרות בשביל

במהלך חד עשר יומין מתרב ארץ טורא דשעיר עד רקם גיאח:

(ב) אחד עשר יום מתרב דרך הרשעיר עד קרש ברנע:

ברנע. צא מהם שלשים יום שעשו בקברות התאווה, שאכלו הבשר חדש ימים, ושבעה ימים שעשו בהצרות להסגר שם מרים, נמצא, בשלשה ימים הלכו כל אותו הדרך, וכל-כך היתה שכינה מתלבטת בשבילכם למהר ביאתכם לארץ, ובשביל שקלקלתם הסב אתכם סביבות הר שעיר ארבעים שנה.

כ"ו) אחד עשר יום מתרב. אמר להם משה: ראו מה שגרמתם: אין לכם דרך קצרה מתרב לקדש ברנע בדרך הר שעיר, ואף הוא מהלך "אחד עשר יום", ואתם הלכתם אותו בשלשה ימים, שהרי בעשרים באיר נסעו מתרב, שנאמר (במדבר י"א): "ויחי בשנה השנית בחדש השני בעשרים בחדש וגו'", (תענית כט) ובכ"ט בסיון שלחו את המרגלים מקדש

ג ויהי בארבעין שנין בחד עשר ירחא בחד לירחא מליל משה עם בני ישראל ככל די פקיד יי יתה לותהון:

(ג) ויהי בארבעים שנה בעשתי-עשר חודש באחד לחודש דבר משה אל-בני ישראל ככל אשר צוה יהוה אתו אלהם:

דברים אין מוכיחין את האדם אלא סמוך למיתה: כדי שלא יהא מוכיחו וחזור ומוכיחו, ושללא יהא חבירו רואהו ומתבייש ממנו וכו'. כדאיתא ב'ספרי'. וכן יהושע לא הוכיח את ישראל אלא סמוך למיתה. וכן שמואל, שנאמר (ש"א יב): "הנני, ענו כי!". וכן דוד את שלמה בנו (מ"א ב).

כ"ז) ויהי בארבעים שנה בעשתי-עשר חודש באחד לחודש. מלמד שלא הוכיחן אלא סמוך למיתה. ממי למד? מיעקב, שלא הוכיח את בניו אלא סמוך למיתה, אמר: ראובן בני, אני אומר לך, מפני מה לא הוכחתיד כל השנים הללו? כדי שלא תניחני ותלך ותדבק בעשו אחי. ומפני ארבעה

~ נקודות משיחות קודש ~

גדר התוכחה שבסמיכות למיתה

מלמד שלא הוכיחן אלא סמוך למיתה (א, ג. ובפירוש רש"י) לכאורה צריך-עיון, שהרי מאז שהוציא משה רבנו

ויהי בארבעים שנה בעשתי-עשר חודש באחד לחודש דבר משה אל-בני ישראל גו'

ספורט

יזכרו וישובו אל ה'. תורה ג
(ג) ויהי בארבעים שנה. אחר שכלו מתי מדבר.
דבר משה אל בני ישראל. לבאי הארץ.
ככל אשר צוה ה' אתו אלהם. החזיר להם כל התורה בלשון עד הנה בכלל. תורה ד

יש "מתרב.. עד קדש ברנע.. דרך הר שעיר", שהוא הדרך היותר קצר אצל עובדי דרכים, והאל יתברך הוליד אתכם לקדש ברנע בשלשה ימים, דרך (לחלן פסוק יט) "המדבר הגדול והנורא", ומפני צונם עתה נעים כל זה הזמן. וכל זה היה אומר למען

(ב) אחד עשר יום מתרב וכו'. וזה, כי כל ל"ח שנה שהניצם במדבר אנה ואנה, לא הלכו בדרך ישר מכון אל מקום נודע, וכשהיו מגיעים אל מקום אשר משם היו נעים וחוזרים לאחוריהם או לצדדין ולא בדרך ישר, היה משה אומר להם: ראו מה גרמתם, שהרי מהלך "אחד עשר יום"

מה־שָׁאִין־בֶּן־בְּנִדּוֹן־דִּדּוֹן, שֶׁהִתָּה הַתּוֹכְחָה עַל כָּל הַמֵּאֲרָעוֹת הַרְבִּים שֶׁאָרְעוּ בַּמִּדְבָּר, וְלֹא עַל חֹטָא שֶׁחֲטָאוּ בּוֹ עֶכְשָׁו, וּבִפְרָט שֶׁהַדְּבָרִים נֶאֱמָרוּ לֹא לְחֹטָאִים עֲצָמִם כִּי־אִם בְּפָנֵי בְּנֵיהֶם.

וְאִם־כֵּן הָיוּ הַדְּבָרִים דְּבָרֵי תּוֹכְחָה בְּלִבָּד, וְעַל־זֶה כָּתַב רַש"י שֶׁ"לֹא הוֹכִיחֵן אֱלֹא סְמוּךְ לַמִּיתָה".

(הַתּוֹעֲדוּיוֹת תַּשְׁמ"ו חֶלֶק ד' עֲמוּד 176 – מִתּוֹךְ 'לִקְרֹאת שִׁבְת')

עַל־יֵד־הַשְּׁלוֹם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, מִצִּינּוּ פְּעָמִים רַבּוֹת שֶׁנִּתְּן לָהֶם דְּבָרֵי תּוֹכְחָה, וּמִהוּ שֶׁכָּתַב רַש"י שֶׁ"לֹא הוֹכִיחֵן אֱלֹא סְמוּךְ לַמִּיתָה"?

וַיֵּשׁ לומר, שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ דְּבָרֵי הַתּוֹכְחָה שֶׁבִּפְרָשְׁתָּנוּ מִמָּה שֶׁהוֹכִיחֵם מִשָּׁה לְפָנֵי כֵן.

דְּהַנָּה, בְּכָל הַפְּעָמִים שֶׁהוֹכִיחֵם לְפָנֵי־זֶה, הָיָה זֶה בַּשִּׁיעָת מַעֲשֶׂה, וְלִכֵּן לֹא הִיָּתָה זֹאת תּוֹכְחָה גְּרִידָא, כִּי־אִם גַּם עַל־מִנְתָּ לְאִפְרוּשֵׁי מַאֲסוּרָא וְכִיּוּצָא בָּזָה.

דְּבַתֵּר דְּמַחָא יֵת סִיחוּן מִלְּפָא דְאַמְרָאָה
דִּיתֵב בְּחֻשְׁבוֹן וְיֵת עוֹג מִלְּפָא דְמַתְנֵן דִּיתֵב
בְּעִשְׁתֵּרַת בְּאִדְרָעִי :

(ד) אַחֲרֵי הַכְּתוּבָה אֶת סִיחוּן מִלְּךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב
בְּחֻשְׁבוֹן וְיֵת עוֹג מִלְּךְ הַבְּשָׁן אֲשֶׁר־יוֹשֵׁב
בְּעִשְׁתֵּרַת בְּאִדְרָעִי :

עַל־אֲחַת־כַּמֶּה־וְכַמֶּה שֶׁהִמְלִיךְ קֶשֶׁה וְהַמְדִּינָה קֶשֶׁה.
אֲשֶׁר־יוֹשֵׁב בְּעִשְׁתֵּרַת • הִמְלִיךְ קֶשֶׁה וְהַמְדִּינָה קֶשֶׁה.
עִשְׁתֵּרַת • הוּא לְשׁוֹן צוּקִין וְקָשִׁי, כְּמוֹ: "עִשְׁתֵּרַת קֶרְנִים",
שֶׁהָיוּ שָׁם רְפָאִים שֶׁהִכָּה אֶמְרָפֶל, שְׁנֶאֱמַר (בְּרַשִׁית יד):
"**וַיִּכּוּ אֶת רְפָאִים בְּעִשְׁתֵּרַת קֶרְנִים**", וְעוֹג נִמְלֵט
מִהֶם, וְהוּא שְׁנֶאֱמַר (שם יא): "**וַיִּבְא הַפְּלִיט**", וְאוֹמֵר
(לִקְמֹן א): "**כִּי רַק עוֹג מִלְּךְ הַבְּשָׁן נִשְׁאַר מִיָּתֵר הַרְפָּאִים**".
בְּאִדְרָעִי • שֵׁם הַמְּלָכוֹת • (צ"ל מְקוֹם הַמַּלְחָמָה. הַר"א).

כִּי־אֲחֲרֵי הַכְּתוּבָה • אָמַר מִשָּׁה: 'אִם אֲנִי מוֹכִיחֵם
קֶדֶם שֶׁיִּכְנסוּ לְקֶצֶת הָאָרֶץ, יֹאמְרוּ: מַה לָּזֶה עָלֵינוּ?
מַה הֵיטִיב לָנוּ? אִינוּ בָּא אֱלֹא לְקַנְתָּר וְלִמְצָא עֲלֵה,
שָׂאִין בּוֹ כַח לְהַכְנִיסֵנוּ לְאָרֶץ'. לְפִיכָף הִמְתִּין עַד
שֶׁהָפִיל סִיחוּן וְעוֹג לְפָנֵיהֶם וְהוֹרִישֵׁם אֶת אֶרֶצָם,
וְאַחֲרֵי־כֵן הוֹכִיחֵן. סִיחוּן וְגו' אֲשֶׁר יוֹשֵׁב וְגו' •
(סְפָר) אִלוֹ לֹא הָיָה סִיחוּן קֶשֶׁה וְהָיָה שְׂרׁוּי בְּחֻשְׁבוֹן,
הָיָה קֶשֶׁה, שֶׁהַמְדִּינָה קֶשֶׁה. וְאִלוֹ הִיָּתָה עִיר אַחֲרֵת
וְסִיחוּן שְׂרׁוּי בְּתוֹכָהּ הִיָּתָה קֶשֶׁה, שֶׁהִמְלִיךְ קֶשֶׁה,

הַבְּעִבְרָא דִּינִדְנָא בְּאִרְעָא דְמוֹאָב שְׂרִי מִשָּׁה
פֶּרֶשׁ יֵת אוֹלְפֵן אוֹרִיתָא הָדָא לְמִימָר:

(ה) בְּעֶבֶר הִירְדֵן בְּאֶרֶץ מוֹאָב הוֹאִיל מִשָּׁה בָּאָר
אֶת־הַתּוֹרָה הַזֹּאת לֵאמֹר:

כִּי־הוֹאִיל • הַתַּחֲוִיל, כְּמוֹ (בְּרַשִׁית יח): "הִנֵּה נָא הוֹאֵלְתִּי". בָּאָר אֶת־הַתּוֹרָה • בְּשִׁבְעִים לְשׁוֹן פֶּרֶשָׁה לָהֶם.

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוּדֵשׁ ~

הַצֵּדָה בְּפִרוּשׁ הַתּוֹרָה בְּשִׁבְעִים לְשׁוֹן

יֵשׁ שֶׁכָּתְבוּ שֶׁ"מִפְּנֵי שֶׁרָאָה מִשָּׁה רַבּוּנוֹ עַל־יֵד־הַשְּׁלוֹם
שֶׁיִּשְׂרָאֵל יִגְלוּ לְבֵין שִׁבְעִים אֲמוֹת, לְפִיכָף בָּאָר אוֹתָהּ
בְּשִׁבְעִים לְשׁוֹן, שֶׁבְּאִינָה מְקוֹם שֶׁיִּשְׂרָאֵל יָבוֹאוּ, לְלַמֹּד
בְּאוֹתוֹ לְשׁוֹן" (הוֹבָא בְּאִמְרֵי שֹׁפֵר לְפִירוּשׁ רַש"י תַּבָּא כו, ח).
אִף אֵין בָּזָה יוֹשֵׁב לָזֶה שֶׁהַצֵּדָה מִשָּׁה בְּעִצְמוֹ לְלַמְדָּה לְכָל

וְהָיָה בְּאֶרְבָּעִים שָׁנָה . . הוֹאִיל מִשָּׁה בָּאָר אֶת־הַתּוֹרָה
הַזֹּאת לֵאמֹר:

בְּשִׁבְעִים לְשׁוֹן פֶּרֶשָׁה לָהֶם (דְּבָרִים א, גִּיח. וּבְפִירוּשׁ רַש"י)
לְכַאוּרָה הַדְּבָר צְרִיף־עִיּוֹן, לְשֵׁם מַה הַצֵּדָה מִשָּׁה לְפֶרֶשׁ
אֶת הַתּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל בְּשִׁבְעִים לְשׁוֹן?

(ד) אַחֲרֵי הַכְּתוּבָה. וְזֶה עֲשֶׂה אַחֵר הוֹאִיל מִשָּׁה בָּאָר. וְאַחֲרָיו מְנוּחָה בְּאֶרֶץ עוֹד נְעִים וְנָדִים, כִּי בְּעֶרְבוֹת מוֹאָב לְעֶבֶר, "הוֹאִיל" לְכַאֵר מַה שֶׁחֲשַׁב שֶׁשָּׂיְגוֹ אִיוֹ מְנוּחָה בְּאֶרֶץ הַתּוֹרָה הַזֹּאת

יִשְׂרָאֵל בְּשִׁבְעִים לָשׁוֹן, בְּעוֹד שָׂרְבִם כָּכֶלֶם לֹא הִבִּינוּ אֶת הַלְשׁוֹנוֹת בְּהֶם פָּרַשׁ אֶת הַתּוֹרָה. וְדַחַק לומר שְׁפָל זֶה הוּא עֲבוּר הַדּוֹרוֹת הַבָּאִים, כְּשִׁיגְלוּ לְבִין הָאֲמוֹת, שֶׁהָרִי הָיוּ יְכוּלִים לְתַרְגְּמָה לְאַחַר זְמַן, וְלֹא עַל-יְדֵי מֹשֶׁה וְדֹקָא. וְיֵשׁ לְחֹדֶשׁ, שֶׁבִּזְהָ נִפְעַל שֶׁתְּהִיָּה חִלּוֹת גִּדְר קִדְשֵׁת הַתּוֹרָה גַּם בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה בְּשִׁבְעִים לָשׁוֹן. דְּבִלְעָדִי זֹאת יֵשׁ מְקוֹם לומר, שֶׁכִּיּוֹן שֶׁנִּתְּנָה תּוֹרָה בְּלָשׁוֹן הַקִּדְשׁ, הָרִי קִדְשֵׁת הַתּוֹרָה וְגִדְר לְמוֹד הַתּוֹרָה לֹא חָלִים כְּשֶׁלּוֹמֵד עֲנִינִי הַתּוֹרָה בְּלָשׁוֹנוֹת אֲחֵרִים.

וְלָכֵן הָיָה צוּרָה בְּפִעֲלָה מִיִּחְדָּת בְּחִדּוּשׁ קִדְשֵׁת הַתּוֹרָה גַּם בְּשִׁבְעִים לָשׁוֹן (וּנְפָקָא-מִינָהּ לְהַלְכָּה בְּזֶה – הָאֶסּוּר לְדַבֵּר דְּבָרֵי תּוֹרָה בְּשָׂאֵר לָשׁוֹן כְּשֶׁהוּא עָרוּם; חַיִּיב בְּרִכַּת הַתּוֹרָה כְּשֶׁמְדַבֵּר בְּשָׂאֵר לָשׁוֹן. וְעוֹד). וְכִיּוֹן שֶׁנִּתְּנָה הַתּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל הִתְהַ עַל-יְדֵי מֹשֶׁה רַבְּנוּ עַל-יְדֵי-הַשְּׁלוֹם, הָרִי גַּם פִּעֲלָת עֲנִינִי זֶה, דְּחִלּוֹת קִדְשֵׁת הַתּוֹרָה עַל הַשִּׁבְעִים לָשׁוֹן, הִתְהַ עַל-יְדֵי שֶׁפָּרַשׁ מֹשֶׁה רַבְּנוּ בְּעֶצְמוֹ אֶת הַתּוֹרָה לְשִׁבְעִים לָשׁוֹן בְּפָנֵי כָל יִשְׂרָאֵל. (עַל-פִּי לְקוּטִי-שִׁיחוֹת כִּרְך לֹא עֲמוּד 38 – מוֹתוֹךְ 'לְקִרְאָת שַׁבָּת')

(ו) יְהוָה אֱלֹהֵינוּ דְּבַר אֱלֵינוּ בְּחֶרֶב לֵאמֹר רַב-לָכֶם שַׁבָּת בְּהַר הַזֶּה:

וְיִי אֱלֹהֵנָּא מְלִיל עֲמָנָא בְּחֶרֶב לְמִימַר סְגִי לְכוֹן דִּיתְבַּתְיוֹן בְּטוֹרָא הַדִּין:

עֲשִׂיתֶם מִשְׁפָּן, מְנוּחָה וְכִלִּים, קְבִלְתֶּם תּוֹרָה, מִנִּיתֶם לָכֶם סִנְהֶדְרִין, שְׂרֵי אֲלָפִים וְשְׂרֵי מֵאוֹת.

ז"ל רַב לָכֶם שַׁבָּת • כְּפִשּׁוּטוֹ, וְיֵשׁ מִדְרָשִׁי אֲגָדָה: הַרְבֵּה גִדְלָה לָכֶם וְשָׂכַר עַל יִשְׁכַּחְתֶּם בְּהַר הַזֶּה:

~ נקודות משיחות קודש ~

בְּעִבּוּדֵת ה' וְאֵינוֹ מִתְקַדֵּם הַלָּאָה, הֵנָּה אֵף שֶׁהִיא דְרָגָה טוֹבָה וְנִצְלִית – הָרִי זֶה 'הַרְבֵּה יוֹתֵר מִדָּאִי'. עַלִּיו לְהִיט 'מִתְלָף', תְּמִיד עַלִּיו לְשִׂאֵף וְלִלְכָת מִחִיל אֶל חִיל, בְּבַחֲנִית "מִצְלִין בַּקִּדְשׁ".

(לְקוּטִי שִׁיחוֹת, כִּרְך כֹּד, עִמ' 18)

רַב לָכֶם שַׁבָּת בְּהַר הַזֶּה (א, ו) עַל הַפְּסוּק רַב לָכֶם בְּנִי לִוי (קִרָה טז, ג) פָּרַשׁ רַש"י: הַרְבֵּה יוֹתֵר מִדָּאִי לְקַחְתֶּם לְעֶצְמְכֶם גִּדְלָה. וְאֵף כָּאֵן – יִשְׁכַּחְתֶּם כְּכֹר בְּהַר הַזֶּה הַרְבֵּה יוֹתֵר מִדָּאִי. יֵשׁ כָּאֵן הוֹרָאָה כְּלִלִית בְּעִבּוּדֵת הָאָדָם לְקוּנוֹ: אִם הוּא 'יֹשֵׁב' בְּמְקוֹם אֶחָד, אִם הוּא נִשְׂאָר בְּאוֹתָהּ דְרָגָה

זֹאת פִּנּוּ וְטוֹלוּ לְכוֹן וְעוֹלוּ לְטוֹרָא דְאִמְרָאָה וְלָכֵל מְגִירוּהִי בְּמִיִּשְׂרָאֵל בְּטוֹרָא וּבְשִׁפְלָתָא וּבְדוֹרָמָא וּבְסִפְרָא יִמָּא אֲרֻעָא דְכִנְעֻנָאָה וְלָכֵן עַד נִהְרָא רַבָּא נִהְרָא פִּתָּה:

(ז) פִּנּוּ וְסַעֲו לָכֶם וּבָאוּ הָרִי הָאִמְרִי וְאֶל-כָּל-שִׁכְנֵינוּ בְּעֶרְכָּה בְּהַר וּבְשִׁפְלָה וּבִנְגֻב וּבְחוֹף הַיָּם אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַלְבָּנוֹן עַד-הַנֶּהָר הַגָּדֹל נְהַר-פָּרָת:

כְּדָאִיתָא ב'סִפְרִי'. עַד-הַנֶּהָר הַגָּדֹל • מִפְּנֵי שֶׁנִּזְכָּר עִם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, קוֹרְאוּ גְדוֹל, מִשָּׁל הַדִּיּוֹט אוֹמֵר: 'עֲבַד מֶלֶךְ, מֶלֶךְ, מֶלֶךְ', 'הַדְּבִק לְשִׁתְּחוּ וְיִשְׁתַּחֲוּ לָךְ', (שְׁבוּעוֹת מו) 'קִרְבִּי לְגַבִּי דְהִינָּא וְאִדְהֵן'.

ז"ל פִּנּוּ וְסַעֲו לָכֶם • זוֹ דְרָךְ עֲרֵד וְחִרְמָה. וּבָאוּ הָרִי הָאִמְרִי • כְּמִשְׁמַעוֹ. וְאֶל-כָּל-שִׁכְנֵינוּ • עֲמוֹן וּמֹאָב וְהַר שְׁעִיר. בְּעֶרְכָּה • זֶה מִישׁוֹר שֶׁל יַעֲר. בְּהַר • זֶה הַר הַמֶּלֶךְ. וּבְשִׁפְלָה • זוֹ שִׁפְלַת דְרוֹם. וּבִנְגֻב וּבְחוֹף הַיָּם • אֲשַׁקְלוֹן וְעֵזָה וְקִסְרִי וְכו',

ספורט

נִכְשְׁלוּ בְּזֶה שְׁלֹא יַעֲבֹר הוּא עֲמָהֶם בְּרַע בְּחִירְתָם וּפְשָׁעֵיהֶם, לְמַעַן יִשְׁמְרוּ מִזֶּה מִכָּאֵן וְלִהְבָּא לְבִלְתִּי הַשְׁחִית עֲנִינִים. תּוֹרָה ו

אִמֵּר לְיִשְׂרָאֵל שֶׁסִּבַּת הַצִּירָף אֶל זֶה הַבָּאוֹר וְהַאֲזַהְרוֹת עֲתָה, הִנֵּה מִפְּנֵי שֶׁהֶם עוֹבְרִים לְאֶרֶץ בְּלַעַדִּי, וְלֹא יוֹכֵל לְהַזְהִירָם בְּשַׁעַת מַעֲשֵׂהָ, וְלֹא לְבָאֵר כָּל סִפְק שִׁיפֵל. וְסִפְרִי אִיךְ

שִׁיפֵל בּוֹ סִפְק אֲחֵרִי מוֹתוֹ. וְהַתְחִיל הַבָּאוֹר בְּאִמְרוֹ אַחֵר כֵּן "ה' אֱלֹהֵינוּ פָּרַת עֲמָנוּ בְּרִית בְּחֶרֶב" (לַחֲלֹק ה. ב.). לֵאמֹר. וְקִדְם שֶׁהַתְחִיל בְּבָאוֹר, אֲשֶׁר בּוֹ הַרְבֵּה לְהַזְהִיר עַל קִצָּת הַמִּצְוֹת,

ח חזי דיהבית קדמיכון ית ארעא עולו
ואחסינו ית ארעא די קנס יי לאבדחכון
לאברהם ליצחק וליעקב למתן להון
ולבניהון בתריהון :

(ח) ראה נתתי לפניכם את הארץ באו ורשו
את הארץ אשר נשבע יהוה לאבותיכם לאברהם
ליצחק וליעקב לתת להם ולזרעם אחריהם:

למה הזכיר שוב לאברהם, ליצחק וליעקב? אלא
אברהם כדאי לעצמו, יצחק כדאי לעצמו, יעקב
כדאי לעצמו.

כ"י ראה נתתי • בעיניכם אתם רואים, אני אומר
לכם מאמר ומשמועה. באו ורשו • אין מערער
בדבר, ואינכם צריכים למלחמה. אלו לא שלחו
מרגלים, לא היו צריכין לקלי זין. לאבתיכם •

ט ואמרית לכו בעדנא ההיא למימר לית
אנא יכיל בלחודי לסוכרא יתכון :

(ט) ואמר אלכם בעת ההוא לאמר לא-אוכל לבדי
שאת אתכם:

על הדין. וכן אמר שלמה (מלכים א ג) : "כי מי יוכל
לשפט את עמך הפכד הזה?" אפשר מי שכתוב בו
(שם ד) : "ויחכם מכל האדם", אומר : "מי יוכל לשפט
וגו'" ? אלא כך אמר שלמה : אין דיני אמה זו כדיני
שאר האמות עובדי כוכבים, שאם דן והורג ומכה
וחונק ומטה את דינו וגזול, אין בכך פלוס, אני אם
חיבתי ממון שלא פדין, נפשות אני נתבע, שנאמר
(משלי כב) : "יִקְבַּע אֶת-קִבְעֵיהֶם נֶפֶשׁ".

כ"י ואמר אלכם בעת ההוא לאמר • מהו 'לאמר'?
אמר להם משה : 'לא מעצמי אני אומר לכם, אלא
מפי הקדוש-ברוך-הוא'. 'לא-אוכל לבדי וגו' •
אפשר שלא היה משה כולל דון את ישראל? אדם
שהוציאם ממצרים, וקרע להם את הים, והוריד את
המן והגיו את השלל, לא היה יכול לדונם? אלא
כך אמר להם : "ה' אלהיכם הרבה אתכם", הגדיל
והרים אתכם על דיניכם, נטל את הענש מכם ונתנו

י יי אלחכון אסגי יתכון והא איתכון יומא
דין כוכבי שמא למסגי :

(י) יהוה אלהיכם הרבה אתכם והנכם
כוכבי השמים לרב:

רבוא, מהו "והנכם היום"? הנכם משולים כיום,
קמים לעולם פתחה וכלבנה וכפוכבים.

כ"י והנכם היום כוכבי השמים • וכי כוכבי
השמים היו באותו היום, והלא לא היו אלא ששים

יא יי אלהא דאבדחכון יוסף עליכון כותכון
אלף זמנין ויברך יתכון כמא די מליל
לכו :

(יא) יהוה אלהי אבותכם יסף עליכם ככם אלף
פעמים ויברך אתכם כאשר דבר לכם:

הקדוש-ברוך-הוא את אברהם (בראשית יג) : "אשר אם
יוכל איש למנות וגו'!" אמר להם : 'זו, משלי
היא! אבל הוא יברך אתכם כאשר דבר לכם'.

כ"י יסף עליכם ככם אלף פעמים • מהו שוב:
"ויברך אתכם כאשר דבר לכם"? אלא אמרו לו:
'משה, אתה נותן קצפה לברכתינו? כבר הבטיח

~ יום שני כ"ח תמוז ~

יב אבדין אסוכר בלחודי טרחכון ועסקיכון
דיניכון :

(יב) איכה אשא לבדי טרחכם ומשאכם וריבכם:

הגוים, כי הם מפתדם יפנו ויברחו או
זמותו בלתי מלחמה. תורה ט

(ח) ראה נתתי לפניכם את מפניכם ולא יתקוממו.
הארץ. יושבי הארץ, כי נמוגו באו ורשו את הארץ. את גליל

צט) אֶפִיקוֹרְסִין: הַקָּדִים מִשֶּׁה לַצֵּאת, אָמְרוּ: 'מָה רָאָה בֶּן-עֶמְרָם לַצֵּאת, שֶׁמָּא אֵינוֹ שְׁפוּי בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ'. אַחֵר לַצֵּאת, אָמְרוּ: 'מָה רָאָה בֶּן-עֶמְרָם שְׁלֹא לַצֵּאת, מָה אַתֶּם סְבוּרִים, יוֹשֵׁב וְיוֹעֵץ עֲלֵיכֶם עֲצוֹת רְעוּת וְחוֹשֵׁב עֲלֵיכֶם מִחֻשְׁבוֹת! (סְפָרִים אַחֲרִים: מִצּוֹת וְחֻשְׁבוֹנוֹת). וְרִיבְכֶם • מִלְּמַד שֶׁהָיוּ רוֹגְגִים.

כ"ח) אֵיכָה אֶשָּׂא לְבָדִי • אִם אָמַר לְקַבֵּל שְׂכָר – לֹא אוֹכֵל, זֶה הָיָה שְׂאֲמֶרְתִּי (סְפָרִים אַחֲרִים: שְׂאֲמֶרְנִי) לָכֵם, לֹא מַעֲצָמִי אֲנִי אוֹמֵר לָכֵם, אֲלֹא מִפִּי הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. טְרַחֲכֶם • מִלְּמַד שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל טְרַחֲנִין: הָיָה אַחֵד מֵהֶם רוֹאֶה אֶת בַּעַל-דִּינוֹ נוֹצֵחַ בְּדִין, אוֹמֵר: 'יֵשׁ לִי עֲדִים לְהִבְיָא, יֵשׁ לִי רְאִיּוֹת לְהִבְיָא! מוֹסִיף אֲנִי עֲלֵיכֶם דִּינִין'. וּמִשְׁאָכֶם • מִלְּמַד שֶׁהָיוּ (סְנַהֲדִין

~ נקודות משיחות קודש ~

מה שכתוב "עם לבדר ישפון ובגוים לא יתחשב", שבגני ישראל אינם מתערכים עם אומות העולם, וכמאמר רז"ל "השמן אינו מתערב אלא עומד, כך ישראל אינם מתערכים עם העפזים". ומצד מעלה זו שב"איכה לשבה בדר", שאין בגני ישראל מתערכים עם האומות, נזקה שיתגלה "כבודן של ישראל" בגלוי, בבנין בית המקדש השלישי, שגם הוא נרמז בפסוק זה, שיבנה במהרה בימינו ובעגלא דידן.

(על-פי לקוטי-שיחות, כרך יד, פרשת דברים)

כללות ענין "בין המצרים" הוא שהזמן עצמו "מוכיח" את בני ישראל, ומלמדנו פרוש רש"י בראש ויתחלת הפרשה שגם ב"תוכחה" נזהר הקב"ה בכבודן של ישראל, כי תכלית הפונה ב"תוכחה" והירידה של הגלות היא בשביל העליה, לגדל "כבודן של ישראל", ולכן מוכן שגם בעת הגלות ("תוכחה") גופא, ניכר "כבודן של ישראל" ("כנ"ל בפירוש רש"י). אחד הענינים שמודגש בו "כבודן של ישראל" גם בעת הגלות גופא, הוא מה שכתוב בתחלת מגילת איכה: "איכה לשבה בדר וגו'" – שיש בזה גם מדה טובה, והוא

יג) הָבּוּ לָכֵם אֲנָשִׁים חַכְמִים וְנִבְנִים לְשִׁבְטֵיכֶם וְאִשִּׁיכֶם בְּרָאשֵׁיכֶם: וידועים

וידועים לשבטיכם • שהם נכרים לכם, שאם בא לפני מעטף בטליתו, איני יודע מי הוא ומאיזה שבט הוא ואם הגון הוא, אבל אתם מכירים בו, שאתם גדלתם אותו, לכה נאמר: "וידועים לשבטיכם". בראשיכם • ראשים ומכבדים עליכם, שתהיו נוהגין בהם כבוד ויראה. ואשמם • חסר יו"ד (שם) למד שאשמותיהם של ישראל תלויות בראשי דיניהם, שהיה להם למחות ולכונן אותם לדרך הישרה.

יג) הָבּוּ לָכֵם אֲנָשִׁים חַכְמִים וְנִבְנִים לְשִׁבְטֵיכֶם וְאִשִּׁיכֶם בְּרָאשֵׁיכֶם:

כ"ח) הָבּוּ לָכֵם • הזמינו עצמכם לדבר. אנשים • וכי תעלה על דעתך נשים, מה תלמוד-לומר "אנשים"? צדיקים. חכמים • פסופים. ונבנים • מבינים דבר מתוך דבר. זו היא ששאל אריס את רבי יוסי: 'מה בין חכמים לנבונים'? 'חכם', דומה לשלחני עשיר, כשמביאין לו דינרין לראות, רואה; וכשאין מביאין לו, יושב ותוהה. 'נבון', דומה לשלחני תגר, כשמביאין לו מעות לראות, רואה; וכשאין מביאין לו, הוא מחזר ומביא משלו.

יד) וַתַּעֲנוּ אֹתִי וַתֹּאמְרוּ טוֹב-הַדָּבָר אֲשֶׁר-דִּבַּרְתָּ לַעֲשׂוֹת:

יד) וַתַּעֲבִיטוּן יָדֵי וַאֲמַרְתוּן תִּקֵּין פְּתִילָא דִּי מַלְלָתָא לְמַעַבְד:

שהצרך למנות מדרגות שופטים, עד שכל עשרה מהם היו צריכים לדין פרטי, ואין זה פי אם מרע לב. תורה יג

על פי שבשר אותם שיכנסו לארץ בלתי שום מלחמה, שהיה ענינה רב התועלת והפכוד יותר מכל נכסיהם ועניניהם במדבר, לא נמנעו מלעזור דברי ריבות איש על חברו, באופן

(יב) טרחכם. בקטטות הקורות בלתי תביעת ממון. בצרכי רבים. וריבכם. בעניני הדין ותביעת ממון. וזה ספר להזכירם את פשעם, שאף

עֲשֹׂו יִתְּמְנוּ עֲלֵינוּ דִּינֵינוּ הַרְבָּה, אִם אֵין מִכִּירְנוּ, אָנוּ מְבִיאִין לוֹ דִּוְרוֹן וְהוּא נוֹשֵׂא לָנוּ פְּנִים. לַעֲשׂוֹת • אִם הִיְתִי מִתְעַצֵּל, אַתָּם אוֹמְרִים: 'עֲשֵׂה מְהֵרָה'.

כ"ח • וַתַּעֲנוּ אֹתִי וְגו' • חֲלַטְתֶּם אֶת הַדָּבָר לְהַנְאֹתְכֶם, הִיָּה לָכֶם לְהִשָּׁיב: 'מִשָּׁה רַבָּנוּ, מִמִּי נָאָה לְלַמֵּד, מִמֶּךָ אוֹ מִתְלַמִּידְךָ, (ספרי) לֹא מִמֶּךָ, שֶׁנִּצְטַעְרַת עֲלֶיהָ? אֵלָּא יַדְעֹתִי מִחֻשְׁבוֹתֶיכֶם שֶׁהֵייתֶם אוֹמְרִים:

טו וַיִּדְבָּרִיתָ יְיָ רִישִׁי שִׁבְטִיכֹן גְּבִירִין חֲפִימִין וּמִדְעָן וּמִגִּנִּי יִתְהוֹן רִישִׁין עֲלִיכֹן וּרְבִנִי אֶלְפִין וּרְבִנִי מֵאֲתָא וּרְבִנִי חֲמִשִּׁין וּרְבִנִי עֲשׂוֹרִיתָא וְסָרְכִין לְשִׁבְטִיכֹן:

(טו) וַאֲנִי אֶת־רִאשֵׁי שְׁבֻטֵיכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וַיִּדְעוּ וַאֲתָן אוֹתָם רִאשִׁים עֲלֵיכֶם שְׂרֵי אֲלָפִים וְשְׂרֵי מֵאוֹת וְשְׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשְׂרֵי עֶשְׂרֵת וְשְׂטָרִים לְשִׁבְטֵיכֶם:

בחזקוני • רִאשִׁים עֲלֵיכֶם • שֶׁתְּנַהֲגוּ בָהֶם כְּבוֹד, רִאשִׁים בְּמִקְוֶה, רִאשִׁים בְּמִמְכָּר, רִאשִׁים בְּמִשְׁאָ וּמִתָּן, נִכְנָס (מִבֵּית לְבֵית הַכִּנְסָה) אַחֲרוֹן וְיוֹצֵא רִאשׁוֹן. שְׂרֵי אֲלָפִים • (סנהדרין יח) אֶחָד מִמֶּנָּה עַל אֶלֶף. שְׂרֵי מֵאוֹת • אֶחָד מִמֶּנָּה עַל מֵאָה. וְשְׂטָרִים • מִגִּנִּי עֲלֵיכֶם לְשִׁבְטֵיכֶם, אֵלּוּ הַכּוֹפְתִין וְהַמְכִּין בְּרִצּוֹעָה עַל־פִּי הַדִּינָן.

כ"ח • וַאֲנִי אֶת־רִאשֵׁי שְׁבֻטֵיכֶם • מִשְׁכָּתִים בְּדָבָרִים: אֲשִׁירֶכֶם, עַל מִי בָאתֶם לְהַתְּמַנּוֹת, עַל בְּנֵי אֲבִרְהָם, יִצְחָק וְיַעֲקֹב, עַל בְּנֵי אָדָם שֶׁנִּקְרְאוּ 'אֲחִים וְרַעִים', 'חֵלֶק וְנַחֲלָה', וְכָל לְשׁוֹן חֶבֶה. אֲנָשִׁים חֲכָמִים וַיִּדְעוּ • אֲבָל נְבוֹנִים לֹא מִצָּאתִי. (ספרי) זוֹ אַחַת מִשְׁבַּע מִדּוֹת שֶׁאָמַר יִתְרוֹ לְמֹשֶׁה, וְלֹא מִצָּא אֵלָּא שְׁלֹשׁ: אֲנָשִׁים צַדִּיקִים, חֲכָמִים וַיִּדְעוּ (עין)

טז וּפְקַדִּיתָ יְיָ דִּינֵינוּ כְּעֶדְנָא הֵהִיא לְמִימְרָ שְׁמַעוּ בֵּין אֲחִיכֹן וּתְדִוְנוּן קוֹשְׁטָא בֵּין גְּבִירָא וּבֵין אַחוּהִי וּבֵין גִּיּוֹרָה:

(טז) וַאֲצִוָּה אֶת־שְׁפֹטֵיכֶם בְּעַת הַהוּא לֵאמֹר שְׁמַעוּ בֵּין־אֲחֵיכֶם וּשְׁפֹטְתֶם צֶדֶק בֵּין־אִישׁ וּבֵין־אָחִיו וּבֵין גֵּר:

משעבדין לצבור. שְׁמַע • לְשׁוֹן הָהָא, אוֹדֵנָא בְּלַע"ז (הערענד) כְּמוֹ: "זְכוּר וְשִׁמּוֹר". וּבֵין גֵּר • (ספרי) זֶה בְּעַל דִּינוֹ, שְׁאוּגֵר עֲלָיו דְּבָרִים. (סנהדרין יז) דְּבָר אַחֵר: "וּבֵין גֵּר", אֵף עַל עֶסְקֵי דִירָה בֵּין חֲלָקֵת אֲחִים, אֶפְלוּ בֵּין תַּנּוּר לְכִידִים.

כ"ח • וַאֲצִוָּה אֶת־שְׁפֹטֵיכֶם • (ספרי) אֲמַרְתִּי לָהֶם: 'הָיוּ מִתּוֹנִים בְּדִין!, אִם בָּא דִין לְפָנֶיךָ פַּעַם אַחַת, שְׁתִּים וְשִׁלֹּשׁ, אֵל תֹּאמַר: כָּבֹר בָּא דִין זֶה לְפָנַי פַּעַמִּים הַרְבֵּה, אֵלָּא הָיוּ נוֹשָׂאִים וְנוֹתְנִים בּוֹ'. בְּעַת הַהוּא • (ספרי) מִשְׁמִנִּיתִים, אֲמַרְתִּי לָהֶם: אֵין עֲכָשׁוּ כָּל־שַׁעֲבֵר: לְשַׁעֲבֵר, הֵייתֶם בְּרִשּׁוֹת עֲצָמְכֶם. עֲכָשׁוּ, הָרִי אַתֶּם

י לא תִשְׁמָעוּן אִפִּין בְּדִינָא מִלִּי זַעֲרָא כְּרִבָּא תִשְׁמָעוּן לֹא תִדְחִלוּן מִן קֳדָם גְּבִירָא אֲרִי דִינָא דִּינִי הוּא וּפְתָגְמָא דִּי יִקְשִׁי מִנְכֹּן תִּקְרִבוּן לְוִתִּי וְאִשְׁמַעְנָה:

(י) לֹא־תִכִּירוּ פָנִים בְּמִשְׁפָּט בְּקָטָן כְּגֹדֶל תִּשְׁמָעוּן לֹא תִגְוֹרוּ מִפְּנֵי־אִישׁ כִּי הַמִּשְׁפָּט לֵאלֹהִים הוּא וְהַדָּבָר אֲשֶׁר יִקְשֶׁה מִכֶּם תִּקְרְבוּן אֵלַי וּשְׁמַעְתִּיו:

ומצוה לפרנסו, אֲזָפָה אֶת הָעָנִי וְנִמְצָא מִתְּפָרֵס בְּנִקְיוֹת. דְּבָר אַחֵר: שְׁלֹא תֹאמַר: 'הִיאָךְ אֲנִי פּוֹגֵם בְּכַבּוֹדוֹ שֶׁל עָשִׁיר זֶה בְּשִׁבְלִי דִינָר, אֲזַנְכּוּ עֲכָשׁוּ, וְכִשְׂיָצָא לַחוּץ אוֹמַר לוֹ: 'תֵּן לוֹ, שְׂאֲתָה חֵיב לוֹ'. לֹא תִגְוֹרוּ מִפְּנֵי־אִישׁ • (ספרי) לֹא תִקְרְבוּ. דְּבָר אַחֵר: "לֹא תִגְוֹרוּ", לֹא תִכְנִים דְּבָרֶיךָ מִפְּנֵי אִישׁ, לְשׁוֹן (משלי) "אוֹגֵר בְּקִיץ". כִּי הַמִּשְׁפָּט לֵאלֹהִים הוּא • מֵה שְׂאֲתָה נוֹטֵל מִזֶּה שְׁלֹא בְּדִין, אַתָּה מִזְקִיקֵנִי לְהַחֲזִיר לוֹ, נִמְצָא שֶׁהִטִּיתָ עָלַי הַמִּשְׁפָּט. תִּקְרְבוּן אֵלַי • (ספרי) עַל דְּבָר זֶה נִסְתַּלַּק מִמֶּנּוּ מִשְׁפָּט בְּנוֹת צִלְפָּחָד.

כ"ח • לֹא־תִכִּירוּ פָנִים בְּמִשְׁפָּט • (ספרי) זֶה הַמִּמְנָה לְהוֹשִׁיב הַדִּינִים, שְׁלֹא יֹאמַר: 'אִישׁ פְּלוֹנִי נָאָה, אוֹ גְבוּר, אוֹשִׁיכְנוּ דִין. אִישׁ פְּלוֹנִי קְרוֹבִי, אוֹשִׁיכְנוּ דִין בְּעִיר', וְהוּא אֵינּוּ בָקִי בְּדִינֵין, נִמְצָא מְחִיב אֶת הַזָּכָאי וּמִזְכָּה אֶת הַחֵיב, מַעֲלָה אֲנִי עַל מִי שֶׁמִּנְהוּ כְּאֵלּוּ 'הַפִּיר פָּנִים' בְּדִין. בְּקָטָן כְּגֹדֶל תִּשְׁמָעוּן • (סנהדרין ח) שִׁיָּהָ חֵיבִיב עֲלֶיךָ דִין שֶׁל פְּרוּטָה בְּדִין שֶׁל מֵאָה מִנָּה, שְׁאֵם קֹדֶם וְכֹא לְפָנֶיךָ, לֹא תִסְלַקְנוּ לַאֲחֵרוֹן. דְּבָר אַחֵר: "בְּקָטָן כְּגֹדֶל תִּשְׁמָעוּן", כְּתִירוֹמוֹ, שְׁלֹא תֹאמַר: 'זֶה עָנִי הוּא וְחִבְרוֹ עָשִׁיר,

זכן שמואל אמר לשאול (שמואל א ט): "אנכי הראה".
 אמר לו הקדוש-ברוך-הוא: 'תִּיָּד שְׁאֲנִי מוֹדִיעֶךָ
 שְׁאִין אֶתָּה רוֹאֶה, וְאִמְתִּי הוֹדִיעוּ? כְּשֶׁבֶא לְמִשַּׁח
 אֶת דָּוִד (שם טז): "וַיֵּרָא אֶת אֱלִיָּאב וַיֹּאמֶר אֵף נֶגְדְּהָ
 מְשִׁיחוֹ", אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: וְלֹא אָמַרְתָּ
 "אֲנֹכִי הִרְאֶה"? (שם) "אֶל-תִּבְט אֶל-מִרְאֵהוּ".

(יח) וְאַצִּוֶּה אֶתְכֶם בַּעֲת הַהוּא אֶת כָּל-הַדְּבָרִים
 אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן:

כ"ט • את כל-הדברים אשר תעשון • אלו עשרת הדברים שבין דיני ממונות לדיני נפשות.

(יט) וְנִסַּע מִחֵרֶב וְנָלַךְ אֶת כָּל-הַמְּדַבֵּר הַגָּדוֹל
 וְהַנּוֹרָא הַהוּא אֲשֶׁר רְאִיתֶם בְּדֶךְ הַר הָאֱמֹרִי כַּאֲשֶׁר
 צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲתָנוּ וְנָבֵא עַד קֹדֶשׁ בְּרִנֵּעַ:

כ"ט • המדבר הגדול והנורא • שהיו בו נחשים פקורות ועקרבים פקשטות.

(כ) וְאָמַר אֲלֵכֶם בְּאַתֶּם עַד-הַר הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר-יְהוָה
 אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ:

(כא) רְאֵה נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנֶיךָ אֶת-הָאָרֶץ עֲלֶיהָ
 יָרַשׁ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לְךָ אֶל-תִּירָא
 וְאֶל-תַּחַת:

~ יום שלישי כ"ט תמוז ~

(כב) וַתִּקְרְבוּן אֵלַי בְּלָכֶם וַתֹּאמְרוּ נִשְׁלַח אַנְשִׁים
 לְפָנֵינוּ וְיַחְפְּרוּ לָנוּ אֶת-הָאָרֶץ וַיָּשֻׁבוּ אֲתָנוּ דִּבֶּר
 אֶת-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר נַעֲלֶה-בָּהּ וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר נָבֵא
 אֱלֹהֵינוּ:

כ"ט • וַתִּקְרְבוּן אֵלַי בְּלָכֶם • בערבוביא, ולהלן הוא
 אוֹמֵר (דברים ה): "וַתִּקְרְבוּן אֵלַי כָּל רָאשֵׁי שְׁבֻטֵיכֶם
 וַתֹּאמְרוּ הֵן הָרָאנוּ וְגו'", אוֹתָהּ קְרִיבָה
 הִיָּתָה הוֹגֵגָת: יְלָדִים מְכַבְּדִים אֶת הַזְּקֵנִים וּשְׁלָחוֹם

ספורט

(כא) עֲלֶה רֵשׁ. כִּי לֹא יִתְצָב אִישׁ
 בְּפָנֶיכֶם. תורה כב
 (כב) וַתִּקְרְבוּן אֵלַי בְּלָכֶם. אף על פי
 שֶׁהָיוּ לָכֶם רָאשִׁים מְמִינִים עֲלֵיכֶם
 לְצַרְכֵי רִבִּים, בְּאַתֶּם בְּלָכֶם.
 נִשְׁלַחָה אַנְשִׁים. נִבְחַר אֲנַחְנוּ אַנְשִׁים
 וְכָל זֶה עָשָׂה הָאֵל יִתְבָּרֵךְ כְּדֵי לְקַצֵּר
 לָהֶם הַדֶּרֶךְ שִׁיִּנְסוּ לְאָרֶץ מִיָּד, בְּטָרֶם
 זְבִינוּ סִירוֹתֵיהֶם אָטָד, וַיִּכְרְבוּ לַפֶּשַׁע.
 וְכָל זֶה לֹא הִסְפִּיק, כִּי בֵּין כֹּף חֲטָאוֹ
 בְּמִתְאַוְּנִים (במדבר יא, א) וּבְתַאֲזָה (שם שם,
 ד) וּלְבִסּוּף בְּמִרְגָּלִים (שם יג). תורה כ

(יט) וְנָלַךְ אֶת כָּל הַמְּדַבֵּר הַגָּדוֹל
 וְהַנּוֹרָא. דֶּרֶךְ לֹא עָבַר בָּהּ אִישׁ מִפְּנֵי
 רֹב הַנְּחָשִׁים וְהַעֲקָרְבִים וְגִדְלָם,
 כַּאֲמָרוֹ "נַחֲשׁ שָׂרָף וְעַקְרָב" (להלן ח, טו).
 וּכְבָר סִפְרוֹ ז"ל (ספרי) שֶׁהָיוּ שָׁם
 נִחָשִׁים פְּקוּרוֹת וְעַקְרָבִים פְּקִשְׁתוֹת.

בְּאַיִזָּה לְשׁוֹן הֵם מְדַבְּרִים. אֶת-הַדֶּרֶךְ וְגו' • אֵין דֶּרֶךְ שָׂאִין בָּהּ עֲקֻמִּימוֹת. וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר נִבְּא אֵלֵיהֶן • תַּחֲלָה לִכְבֹּשׁ.

לפניהם, וזקנים מכבדים את הראשים ללכת
לפניהם, אבל כאן: "ותקרבון אלי פלכם",
בערבוּבָא, ללדים דוחפין את הזקנים, וזקנים
דוחפין את הראשים. וישבו אתנו דבר • (ספרי)

כג וּשְׁפָר בְּעֵינַי פִּתְגָמָא וּדְבָרִית מִנְכֹּחַ תִּרְיָן
עֲשׂוֹר גְּבִרְיָן גְּבִרָא חַד לְשִׁבְטָא :

(כג) וַיֵּיטֵב בְּעֵינָי הַדִּבֶּר וְאַקָּה מִפֶּם שְׁנַיִם עֶשֶׂר
אֲנָשִׁים אִישׁ אֶחָד לְשֹׁבֵט:

זֶה שְׁלֹא אֶמְצָא בּוֹ מוֹם, מִיָּד אָמַר לוֹ: טַל מְעוֹתֶיךָ,
וְאֵינִי מְנַסְּהוּ מִעַתָּה, אַף אֲנִי הוֹדִיתִי לְדִבְרֶיכֶם, שֶׁמָּא
תַּחֲזֹרוּ בָכֶם כְּשֶׁתָּרְאוּ שְׂאֵנִי מַעֲכָב, וְאַתֶּם לֹא תִּזְרְתֶּם
בָּכֶם. וְאַתָּה מָכֶם • מִן הַבְּרוּרִים שֶׁבָכֶם, מִן
הַמְּסֻלָּתִים שֶׁבָכֶם. שְׂנִים עֶשֶׂר אֲנָשִׁים אִישׁ אַחַד
לְשִׁבְט • (שם) מְגִיד שֶׁלֹּא הָיָה שִׁבְט לְוֵי עִמָּה.

כֹּה־אָמַר וַיִּיטָב בְּעֵינֵי הַדָּבָר • בְּעֵינֵי וְלֹא בְּעֵינֵי הַמָּקוֹם, וְאִם בְּעֵינֵי מֹשֶׁה הָיָה טוֹב, לָמָּה אָמְרָה בְּתוֹכָחוֹת? מָשַׁל לְאָדָם שְׂאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'מִכֹּר לִי חֲמוּרָךְ זֶה'. אָמַר לוֹ: 'הֵן'. נוֹתְנֹו אֶתָּה לִי לְנִסְיוֹן? אָמַר לוֹ: 'הֵן'. בְּהָרִים וּגְבָעוֹת? אָמַר לוֹ: 'הֵן'. בִּינוֹן שְׂרָאָה שְׂאִין מַעֲכָבוֹ כְּלוּם, אָמַר הַלּוֹקַח בְּלִבּוֹ: 'בְּטוֹחַ הוּא

כד וְאַתְּפָנִיּוּ וּסְלִיקוּ לְטוֹרָא וְאַתּוּ עַד נִחְלָא
דְּאַתְּפִלָּא וְאַלִּילוּ יְתָה :

(כד) וַיִּפְּנוּ וַיַּעֲלוּ הַהֶרֶה וַיָּבֹאוּ עַד־נֶחַל אֲשַׁכָּל
וַיִּרְגְּלוּ אֹתָהּ:

רמ"ט ◀ עַד־נַחַל אֲשָׁפֵל • (שם) מַגִּיד שְׁנִקְרָא עַל שֵׁם סוּפוֹ. וַיִּרְגְּלוּ אֹתָהּ • (שם) מְלַמֵּד שֶׁהֲלָכוּ בָּהּ אֲרֻבָּעָה אֹמֵנִין שְׁתֵּי וְעָרֵב.

כַּהֲנֵיכֶם בְּיַדְהוֹן מֵאֲבָא דְאַרְעָא וְאַחִיתוֹ
לָנָא וְאַתִּיכֶם יִתְנָא פְתָגְמָא וְאָמְרוּ טָבָא
אַרְעָא דֵּי אֱלֹהֵנָּא יֵהֵב לָנָא :

(כה) וַיִּקְחוּ בְּיָדָם מִפְּרִי הָאָרֶץ וַיִּזְרְדוּ אֵלָינוּ וַיֵּשְׁבוּ
אֵתָנוּ דָּבָר וַיֹּאמְרוּ מִזֶּכֶּה הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ:

כִּי וַיֹּדְרוּ אֵלָינוּ • מִגִּיד שְׁאֶרְךָ יִשְׂרָאֵל גְּבוּהַ מְכַל הָאֲרָצוֹת. וַיֹּאמְרוּ טוֹבָה הָאֶרֶץ • (שם) מִי הֵם שְׂאֲמָרוּ טוֹבָתָהּ? יְהוֹשֻׁעַ וְכָלָב.

כו וְלֹא אֲבִיתוֹן לְמַסָּק וְסִרְבָּתוֹן עַל מִמָּרָא
דִּי אֱלֹהִיכוֹן :

(כו) וְלֹא אֲבִיתֶם לַעֲלֹת וּתְמַרְוּ אֶת־פִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

שָׁאֲמָרוּ "עֲלוּ זֶה בְּנֹגֵב" (במדבר יג, יז),
שֶׁהִיא בָּאוּת הַצֵּד שֶׁהָיוּ שָׁם יִשְׂרָאֵל
אֲצֵל קְדֹשׁ בְּרֹנֵעַ, וְהָיָא בְּדְרוּמָה שֶׁל
אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מִמְּבָאָר בְּגִבּוּלֵי
הָאֶרֶץ. תורה כה

(כח) וַיֹּאמְרוּ טוֹבָה הָאָרֶץ. אָפֶלוּ
הָרָשָׁעִים הוּדוּ בְטוֹבָתָהּ, כְּאִמְרָם "וְגַם
זִבְתָּ חֶלֶב וְדָבֵשׁ הוּא" (שם יג,
כז).
כז. תורה כו
(כו) וְלֹא אָבִיתֶם לַעֲלֹת. שְׁגִלִיתֶם
וְרָשָׁעֵכֶם, שְׁלֹא הָיָה הַשְׁלִיחוֹת כְּרִי
לִבְחֹר מִן הָאָרֶץ אֵיזָה צַד יוֹתֵר טוֹב

מא־מֹד. תורה כג
(כג) וַיֵּטֶב בְּעֵינֵי הַדָּבָר. כִּי חֲשַׁבְתִּי
שָׁלֹא הָיָה סֶפֶק אֲצִלְכֶם בַּדָּבָר הָאֵל
יִתְבָּרֵךְ שֶׁתִּכְבְּשׁוּ הָאָרֶץ וְשֶׁהִיא טוֹבָה,
אֲבָל שֶׁהֵייתֶם רוֹצִים לִבְחֹר אֶת הַחֶלֶק
מִמֶּנָּה הַיּוֹתֵר טוֹב לָכֶם עַתָּה, בְּאַמְרָכֶם
”אֵת הָעָרִים אֲשֶׁר נָבֵא אֱלֹהִים” (פסוק
כב). וְזֶה, כִּי יִדְעַתֶּם שָׁלֹא תִכְבְּשׁוּ
בְּשִׁנָּה אַחַת אֶת כָּלָה, כְּאָמְרוֹ ”לֹא
אֶגְרָשְׁנוּ מִפְּנֵיךְ בְּשִׁנָּה אַחַת” (שמות כג,
כד). תורה כד
(כד) וַיָּבֹאוּ עַד נַחַל אֲשַׁכְלָל. כְּמוֹ

וְנִשְׁלַח. וְלָזָה לֹא הִסְכִּים הָאֵל יִתְעַלָּה,
וְאָמַר לְמֹשֶׁה "שְׁלַח לָךְ" (במדבר יג, ב),
שֶׁיִּבְחֶר הוּא הָאֲנָשִׁים וְלֹא הֵם, כֵּן
יִבְחֶר הַדִּיּוּטוֹת שִׁיּוּסִיפוּ לְהִרְעוּ. וּבִכְנ
בְּחֶר מֹשֶׁה "כֻּלָּם אֲנָשִׁים" (שם שם, א),
וּבִיחְוֹסֵם יְהוֹשֻׁעַ וְכֻלָּב. וְגַם הִרְשָׁעִים
מֵהֶם, אֵף עַל פִּי שֶׁהִרְשִׁיעוּ לֹאמַר שְׂאִי
אֶפְשָׁר לְכַבֶּשָׁה, לֹא הִעֲזוּ פְּנֵיהֶם לֹאמַר
שֶׁהָאֶרֶץ רַעָה, אֲבָל סִפְרוּ בְּשִׁבְחָהּ,
בְּאֶפֶן שְׂאִחַר כֵּן שָׁבוּ בְּתִשְׁבָּחָהּ,
כְּאִמְרוּ "וַתַּעֲנוּ וַתֹּאמְרוּ אֵלֵינוּ חֲטֵאנוּ
לָהּ.. וַתִּשְׁבוּ וַתִּבְכּוּ לִפְנֵי ה'" (להלן)

(כו) וַתִּרְגְּנוּ בְּאֵהָלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ בְּשִׁנְאֶת יְהוָה אֲתָנוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְתֵת אֹתָנוּ בְּיַד הָאֱמֹרִי לְהַשְׁמִידָנוּ:

וְדָם, שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי בָּנִים, וַיֵּשׁ לוֹ שְׁתֵּי שְׂדוֹת: אַחַת שֶׁל שִׁקְנָא וְאַחַת שֶׁל בַּעַל, לְמִי שֶׁהוּא אוֹהֵב נוֹתֵן שֶׁל שִׁקְנָא, וְלְמִי שֶׁהוּא שׂוֹנֵא נוֹתֵן לוֹ שֶׁל בַּעַל. אֶרֶץ מִצְרַיִם שֶׁל שִׁקְנָא הִיא, שְׁנִילוּס עוֹלָה וּמִשְׁקָה אוֹתָהּ, וְאֶרֶץ כְּנָעַן שֶׁל בַּעַל, וְהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם לְתֵת לָנוּ אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן.

כ"ט • וַתִּרְגְּנוּ • לְשׁוֹן הָרַע, וְכֵן (משלי יח): "דְּבָרֵי נִרְגָן", אָדָם הַמוֹצִיא דִּבָּה. בְּשִׁנְאֶת ה' אֲתָנוּ • וְהוּא הָיָה אוֹהֵב אֶתְכֶם, אָבָל אַתֶּם שׂוֹנְאִים אוֹתוֹ, מִשְׁל הַדִּיּוֹט אוֹמֵר: מַה דְּבַלְכֶּךָ עַל רַחֲמֶךָ, מַה דְּבַלְבִּיהָ עָלֶךָ. בְּשִׁנְאֶת ה' אֲתָנוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם • הוֹצֵאתוֹ לְשִׁנְאָה הִתָּה, מִשְׁל לְמַלְךְ בֶּשֶׁר-

~ נקודות משיחות קודש ~

מִסְתַּרְתָּ, וְאֵין הֵם מְרַגְּשִׁים אֶת חֲסִדּוֹ, וְעַד שֶׁשְּׁמִים אוֹר לַחֲשֹׁךְ וְלַחֲשֹׁךְ לְאוֹר – אֵין שׁוֹם חֲלִישׁוֹת כָּלֵל וּכְלָל, חֲלִילָה, בְּאַהֲבַת הַקֹּב"ה לְיִשְׂרָאֵל.

(לקוטי שיחות, כרך לד, עמ' 23)

בְּשִׁנְאֶת ה' אֲתָנוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם (א, כו) וְהוּא הָיָה אוֹהֵב אֶתְכֶם (רש"י) מְבַאֵר בְּסִפְרֵים, שֶׁאִמְרָה זוֹ גִּרְמָה לְתַשְׁעָה בָּאֵב, וּכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר אֵיכָה יִשְׁכַּח בְּדַר הָעִיר – רִאשִׁית־תְּבוֹת 'אֵיכָה'. וְרַש"י מַעֲוֶדֶד וּמַחֲזִיק אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁגַּם בְּאֶשֶׁר אֶהְיֶתֶם הַטְּבַעִית לְאַבְיָהִם שֶׁבִּשְׁמִים

כֹּחַ לֵאמֹר אֲנִיחָא סְלִקִין אֲחִנָּא תְּכִירוֹת לְבָנָא לְמִימַר עִם סָגִי וְתַקִּיף מִנְּנָא קְרוֹיִן וְכִרְבֵּן וְכִרְכֵּן עַד צִית שְׁמִיָּא וְאַף בְּנֵי גִבְרָאִי חֲזִינָא תַּמָּן:

(כח) אָנָּה | אֲנַחְנוּ עוֹלִים אַחֲנֵינוּ הַמֶּסּוּ אֶת־לִבְבָנוּ לֵאמֹר עִם גְּדוֹל וְרֵם מִפְּנֵי עָרִים גְּדוֹלֹת וּבְצוּרֹת בְּשָׂמִים וְגַם־בְּנֵי עֲנָקִים רָאִינוּ שָׁם:

כ"ט • עָרִים גְּדוֹלֹת וּבְצוּרֹת בְּשָׂמִים • דְּבָרוֹת הַתּוֹכִיחַ לְשׁוֹן הַבָּאִי (חולין צ).

כֹּט וְאַמְרִית לְכוּן לֹא תִתְּבָרוּן וְלֹא תִדְחִלוּן מִנְּהוּן:

(כט) וְאָמַר אֲלֵכֶם לֹא־תַעֲרִצוּן וְלֹא־תִירָאוּן מֵהֶם:

כ"ט • לֹא־תַעֲרִצוּן • לְשׁוֹן שְׂבִירָה, כְּתִרְגוּמוֹ. וְדוּמָה לוֹ (איוב ל): "בְּעָרוֹן נִחֲלִים לְשָׁכֵן", לְשֶׁכֶר נִחֲלִים.

לִי אֱלֹהִינוּ דְּמַדְבֵּר קְדָמִינוּ הוּא יִגִּית לְכוּן כָּלֵל דִּי עֶבֶד עִמְכוּן בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵינוּ:

(ל) יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוֹלִיךְ לְפָנֵיכֶם הוּא יִלְחֶם לָכֶם כָּלֵל אֲשֶׁר עָשָׂה אֶתְכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵיכֶם:

כ"ט • יִלְחֶם לָכֶם • בְּשִׁבְלֵיכֶם.

ספורט

לְתֵת אֲתָנוּ בְּיַד הָאֱמֹרִי. שְׂאֵף עַל פִּי שִׂישׁ לֹאֵל יָדוֹ לְכַבֵּשׁ אֶת הָאֱמֹרִיִּים וְלַחֲמִיתָם, יִתֵּן אֲתָנוּ בְּיָדָם לְהַנָּקָם. תּוֹרָה כח

וְלָכֵן כְּשֶׁהֲגִידוּ הַמְּרַגְּלִים שֶׁהָעָם חֲזָקִים, "לֹא אָבִיתֶם לַעֲלֹת". תּוֹרָה כו (כז) בְּשִׁנְאֶת ה' אֲתָנוּ. עַל מַה שֶׁעֲבָדְנוּ עֲבוּדָה זָרָה בְּמִצְרַיִם.

לָכֶם בְּאֶשֶׁר חֲשַׁבְתִּי וּכְאֶשֶׁר אֲמַרְתֶּם לַעֲשׂוֹת, אָבָל הִתָּה כּוֹנֵנְתֶכֶם בְּשִׁלְיֹת הַרְאוֹת אִם תּוֹכְלוּ לְכַבֵּשׁ. וְזֶה, שֶׁלֹּא הִיִּיתֶם מֵאֲמִינִים בַּה' שִׁיתְּנֶנָּה לָכֶם.

(לא) וּבַמִּדְבָּר אֲשֶׁר רָאִיתָ אֲשֶׁר נִשְׁאַף יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
בְּאִשׁ יִשְׂאֵא־אִישׁ אֶת־בְּנוֹ בְּכָל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר
הִלַּכְתֶּם עַד־בְּאֵכֶם עַד־הַמָּקוֹם הַזֶּה:

כ"י • וּבַמִּדְבָּר אֲשֶׁר רָאִיתָ • מוסב על מקרא של
מעלה הימנו: "ככל אשר עשה אתכם במצרים";
ועתה, אף "במדבר אשר ראית כי נשאף וגו'".
בְּאִשׁ יִשְׂאֵא־אִישׁ אֶת־בְּנוֹ • כמו שפרשתי אצל

(לב) וּבַדֶּבֶר הַזֶּה אֵינְכֶם מֵאֲמִינִם בִּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם:
כ"י • וּבַדֶּבֶר הַזֶּה • שהוא מבטיחכם להביאכם אל הארץ, אינכם מאמינים בו.

(לג) הַהֹלֵךְ לִפְנֵיכֶם בַּדֶּרֶךְ לְתוֹר לָכֶם מָקוֹם
לַחֲנֻתְכֶם בְּאִשׁ לִילָה לְרִאשְׁתְּכֶם בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר
תֵּלְכוּ־בָהּ וּבַעֲנֵן יוֹמָם:

כ"י • לְרִאשְׁתְּכֶם • כמו להראותכם, וכן (שמות יג): "לַחֲנֻתְכֶם הַדֶּרֶךְ", וכן (תהילים כו): "לְשֹׁמֵעַ בְּקוֹל תוֹדָה", וכן
(מלכים ב ט): "לְלַכֵּת לַגִּיד בִּיזְרְעֵאל".

(לד) וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קוֹל דְּבָרֵיכֶם וַיַּקְצֹף וַיִּשְׁבַּע
לֵאמֹר:

(לה) אִם־יִרְאֶה אִישׁ בְּאֲנָשִׁים הָאֵלֹהִים הַדּוֹר הַרַע הַזֶּה
אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נִשְׁפַּעְתִּי לָתֵת לְאַבְתִּיכֶם:

(לו) זוֹלָתִי כָלֵב בֶּן־יִפְנֶה הוּא יִרְאֶנָּה וְלוֹ־אֶתֵּן
אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר דִּרְדַּבָּהּ וּלְבָנָיו יֵעַן אֲשֶׁר מֵלֵא
אַחֲרֵי יְהוָה:

כ"י • אֲשֶׁר דִּרְדַּבָּהּ • חֲבֹרֹן, שְׁנָאֲמֵר (במדבר יג): "וַיָּבֵא עַד חֲבֹרֹן".

(לז) גַּם־בִּי הִתְאַנַּף יְהוָה בְּגִלְלֵכֶם לֵאמֹר גַּם־אֶתֵּה
לֹא־תִבֵּא שָׁם:

(לא) אֲשֶׁר נִשְׁאַף ה' (לג) לְתוֹר לָכֶם מָקוֹם
אֱלֹהֶיךָ. "במדבר הגדול והנורא", לַחֲנֻתְכֶם. באותו המדבר, בְּאִשׁ
וְאִם הָיָה רוּחָהּ לַהֲנִיחָם מִכֶּם הִיָּה מִנִּיחַ "לְתוֹר לָכֶם מְנוּחָה" (שם יג, לג), וְכָל זֶה
אֶתְכֶם בְּיַד הַנָּחָשִׁים וְהַעֲקָרִים הוֹרָאת אַהֲבָתוֹ וְחֻמְלָתוֹ עֲלֵיכֶם. תורה לד
בַּמִּדְבָּר. תורה לב

(לח) יהושע בן־נון העמיד לפניו הוא יבא שמה אתו חוק ביהוא ינחלנה את־ישראל:

לח יהושע בן־נון דקאם קדמך הוא יעול תמן יתה תקף ארי הוא יחננה לישראל:

~ יום רביעי א' מנחם-אב ~

(לט) וטפכם אשר אמרתם לבן יהיה ובניכם אשר לא־ידעו היום טוב ורע המה יבאו שמה ולהם אתננה והם יירשוה:

לט וטפֿלכון די אַמרתון לבנא יהון ובניכון די ידעו יומא דין טב וביש אַנון יעלון לתמן ולהון אַתננה ואַנון יירשנה:

~ נקודות משיחות קודש ~

לארץ ישראל ויתעסקו שם בדברים ארציים, יהיה עסק התורה והמצוה שלא לשמה והוא 'יתפורר'. על כך בא מצנה ה', שעבודת ה'טף' יקרה יותר מעבודת דור המדבר, וזאת מצד מעלת ה'אתפפיא' – האדם כופה את עצמו ועוסק בתורה ובמצוות.

וטפכם אשר אמרתם לבן יהיה (א, לט) לכאורה, מהי ההתגשה על הטף דוקא, וברי המרגלים טענו שכלם יהיו לבן, גם הגדולים? ויש לבאר, דהנה 'קטן' בעבודת ה' הוא מי שעוסק בתורה ובמצוות שלא לשמה, וכתוצאה מכך לא נקלט מזון רוחני זה בפנימיות, אלא הוא 'מתפורר', וכדרכו של תינוק, שפורר יותר ממה שאוכל (לקט טוב, ויגש מז, יב). זו היתה טענת המרגלים: אם יפנסו

(לקוטי שיחות, כרך ב, עמ' 581)

(מ) ואתם פנו לכם וסעו המדברה דרך ים־סוף:

מ ואתון אַתפניו לכוון וטולו למדברא ארח ימא דסוף:

לדרומה של הר שעיר, היה מפסיק בין ים סוף לר שער, עתה המשכו לצד הים ותסובבו את הר שער, כל דרומו מן המערב למזרח.

נש"י • פנו לכם • אמרתי להעביר אתכם דרך רחב ארץ אדום לצד צפון ליפנס לארץ, קלקלתם וגרמתם לכם עכוב. פנו לכם • לאחוריתם ותלכו במדבר לצד ים סוף, שהמדבר שהיו הולכים בו

ספור

הקדוש ברוך הוא, הודיעם כי מניעת הפנסו עמם לארץ היתה סבה שתתקיים בהם יותר לרע הגזירה שנגזרה שטפם יהיו לבן לדורות. וזה בעצמו העיר המשורר באמרו "ויקציפו על מי מריבה, וירע למשה בעבורם.. לא השמידו את העמים.. ויתערבו בגוים.. ויתר אף ה' בעמו"

(תהלים קו, לב"מ). תורה לח

אמרתי לבן יהיה" (להלן פסוק לט), שהיתה הכוונה שהטף בפסוק יהיו לבן, כמו שבאר המשורר באמרו "וישא דו להם להפיל אותם במדבר, ולהפיל זרעם בגוים, ולזרותם בארצות" (תהלים קו, כ"ב), וכן העיר יחזקאל באמרו "גם אני נשאתי את ידי להם במדבר, להפיץ אתם בגוים" (יחזקאל כ, ב).

ובהגידו ענינו בתוך דבריו של

לא פאשר דברתם באזני בן אעשה לכם" (שם יד, כח), והדבור באזני בנה היה כאמרם "נשינו וטפנו יהיו לבן" (שם שם, א). ולכן ספר ענין מיתתו, אף על פי שלא היה עד סוף ל"ח שנה אחרי כן, והגיד אותו בתוך דבריו של הקדוש ברוך הוא שהיו בשנה השנית לצאתם ממצרים, שאז אמר "אם יראה איש באנשים האלה" (להלן פסוק לח). ואמר גם בן "וטפכם אשר

מא וַתִּתְּנוּ וַתִּתְּנוּ לִי חֶבְרָא קָדֶם יְיָ
אֲנִיחָא נֶסֶק וְנִגְיָח בֵּה קָרֵב כָּל דִּי פִקְדָּנָא
יְיָ אֱלֹהֵנָא וְזִרְזִיתוֹן גָּבֵר יְת מְנִי קָרֵבָה
וְשִׁרְיָתוֹן לְמִסָּק לְטוֹרָא:

(מא) וַתִּתְּנוּ וַתִּתְּנוּ לִי חֶבְרָא קָדֶם יְיָ
נֶעֱלָה וְנִלְחַמְנוּ כָּל אֲשֶׁר־צִוָּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
וַתַּחַגְרוּ אִישׁ אֶת־כְּלֵי מִלְחָמָתוֹ וַתַּהֲיִנוּ לַעֲלֹת
הָהָרָה:

כ"י • וַתַּהֲיִנוּ • לְשׁוֹן (במדבר יד): "הִנָּנוּ וְעַלֵּינוּ אֶל הַמָּקוֹם!" זֶה הַלְשׁוֹן שְׁאִמְרָתָם, לְשׁוֹן 'הֵן', כְּלוֹמֵר נִזְדַּמְנָתָם.

מב וַאֲמַר יְיָ לִי אָמַר לְהוֹן לֹא תִסְקוּן וְלֹא
תִגִּיחוּן קָרֵב אֲרִי לִית שְׁכֻנָּתִי שְׂרִיא בִּינִיכּוֹן
וְלֹא תִתְּבוּרִין קָדֶם בְּעָלֵי דְבִיכּוֹן:

(מב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אָמַר לָהֶם לֹא תַעֲלוּ וְלֹא
תִלְחָמוּ כִּי אֵינֶנִּי בְּקִרְבָּכֶם וְלֹא תִנָּגְפוּ לִפְנֵי
אֹיְבֵיכֶם:

כ"י • לֹא תַעֲלוּ • לֹא עָלִיָּה תִהְיֶה לָכֶם, אֲלֵא יְרִידָה.

מג וּמִלְלִית עֲמֻכּוֹן וְלֹא קִבְּלָתוֹן וְסִרְבָּתוֹן עַל
גְּזֵרַת מִימְרָא דִּי וְאַרְשֻׁעִתוֹן וְסִלְקָתוֹן
לְטוֹרָא:

(מג) וַאֲדַבֵּר אֲלֵיכֶם וְלֹא שָׁמַעְתֶּם וַתִּמְרוּ אֶת־פִּי
יְהוָה וַתִּזְדוּ וַתַּעֲלוּ הָהָרָה:

מד וּנְפִיק אֲמִרָא דִּיתֵב בְּטוֹרָא הִהוּא
לְקַדְמוּתָכוֹן וְרִדְפוּ יִתְכוֹן כְּמָא דִּי נִתְּזִין
דְּבִרְיָתָא וְטִרְדוּ יִתְכוֹן בְּשַׁעִיר עַד חֲרָמָה:

(מד) וַיֵּצֵא הָאֱמֹרִי הַיֵּשֵׁב בְּהָר הַהוּא לְקִרְאָתְכֶם
וַיִּרְדְּפוּ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר תַּעֲשִׂינָה הַדְּבָרִים וַיִּכְתּוּ
אֶתְכֶם בְּשַׁעִיר עַד־חֲרָמָה:

כ"י • כַּאֲשֶׁר תַּעֲשִׂינָה הַדְּבָרִים • מֵה הַדְּבָרָה הַזֹּאת כְּשֶׁהִיא מִכָּה אֶת הָאָדָם – מִיָּד מֵתָה, אִף הֵם כְּשֶׁהָיוּ
נוֹגְעִים בָּכֶם – מִיָּד מֵתִים.

מה וַתִּתְּנוּ וַתִּתְּנוּ וּבְכִיתוֹן קָדֶם יְיָ וְלֹא קִבִּיל יְיָ
צְלוּתָכוֹן וְלֹא אֲצִית לְמַלִּיכּוֹן:

(מה) וַתָּשֻׁבוּ וַתִּבְכוּ לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא־שָׁמַע יְהוָה
בְּקִלְכֶם וְלֹא הֶאֱזִין אֲלֵיכֶם:

כ"י • וְלֹא־שָׁמַע ה' בְּקוֹלְכֶם • כְּבִיכּוֹל, עֲשִׂיתֶם מִדַּת רַחֲמֵי בָּאֱלֹו אֲכֹרִי.

מו וַיִּתְּבוּ וַיִּתְּבוּ בְּרָגֶם יוֹמִין סְגִיָּאין כִּיּוֹמָא דִּי
יִתְּבוּן:

(מו) וַתָּשֻׁבוּ בְּקִדְשׁ יָמִים רַבִּים כִּיָּמִים אֲשֶׁר יִשְׁבַּתֶּם:

הוֹלְכִים וּמִטְרָפִים וְחִזְרוּ לְקִדְשׁ, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר (במדבר
לב): "וַיִּנְיַעֲם בַּמִּדְבָּר", כִּף מְצָאֵתִי בְּסֹדֵר עוֹלָם' (פ"ח).

כ"י • וַתָּשֻׁבוּ בְּקִדְשׁ יָמִים רַבִּים • י"ט שָׁנָה,
שְׁנֵאֲמַר: "כִּיָּמִים אֲשֶׁר יִשְׁבַתֶּם" בְּשָׂאֵר הַמַּסְעוֹת,
וְהֵם הָיוּ ל"ח שָׁנָה, י"ט מִהֶם עָשׂוּ בְּקִדְשׁ, וְי"ט שָׁנָה

ספורט

וְלֹא הֶאֱזִין אֲלֵיכֶם. אֶפְלוּ לְהֶאֱרִיף,
וְלֹא לְכַשֵּׁל גְּזֵרַת הַבָּנִים אֶפְלוּ לְאַחַר
מוֹת הָאָבוֹת. וּבִזָּה הוֹכִיחֶם שְׁלֹא
הִיָּתָה תְּשׁוּבָתָם שְׁלֵמָה, וּלְפִיכָף לֹא
הִשְׁיָנוּ דְּבָר אֶפְלוּ בְּדַמְעָתָם. תוֹרָה מו

הַתְּשׁוּבָה (במדבר יד, יט) וְלֹא שָׁבוּ אֶפְלוּ
אַחַר כִּף אֲלֵא מִיָּרֵאת עֲנָשׁ. וְלִכְּנֵן לֹא
הִסְפִּיקָה הַתְּשׁוּבָה לְהִסְרִי הָעֲנָשׁ
הַנִּגְזָר בְּעוֹלָם הַזֶּה, כְּמוֹ שֶׁהִיָּה הָעֲנָשׁ
בְּקִינָה, וּבְשָׂאוֹל בְּדָבָר עֲמָלָק, וּבְגִי עֲלִי.

(מה) וְלֹא שָׁמַע ה' בְּקִלְכֶם. מִפְּנֵי
חִלּוֹל הַשֵּׁם שֶׁעָשׂוּ, שְׁלֹא תִסְפִּיק בּוֹ
כָּל תְּשׁוּבָה, אֲלֵא מִיָּתָה מִמְּרָקָת. וְגַם
הָיָה גִזְרֵי דִין שֶׁשִּׁי עָמּוּ שְׁבוּעָה, אַחַר
שֶׁהִעִירוּ אֶזְנוֹם מֹשֶׁה וַיהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב אֶל

א וְאַתְּפִינָא וְנִטְלָנָא לְמִדְבָּרָא אֲרַח יִמָּא
דְּסוּף כְּמָא דִּי מְלִיל יְיָ עָמִי וְאַקְפָּנָא יְת
טוּרָא דְשַׁעִיר יוֹמִין סְגִיָּאִין:

אצל דרומי מן המערב למזרח, דרך ים סוף, דרך
יציאתן ממצרים, שהוא במקצוע דרומית מערבית,
משם היו הולכים לצד המזרח. ונסב את-הר-
שעיר • כל דרומי עד ארץ מואב.

ב (א) וּנְפִין וְנִסְעַת הַמִּדְבָּרָה דְּרֹךְ יַם־סוּף כְּאֲשֶׁר
דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי וְנִסְבַּת אֶת־הַר־שַׁעִיר יָמִים רַבִּים: ס

כ"י • וּנְפִין וְנִסְעַת הַמִּדְבָּרָה • אלו לא חטאו, היו
עוברים דרך הר שעיר ליכנס לארץ מן דרומי
לצפוניו, ובשביל שקלקלו, הפכו לצד המדבר,
שהוא בין ים סוף לדרומי של הר שעיר, והלכו

~ יום חמישי ב' מנחם-אב ~

ב וַיֹּאמֶר יְיָ לִי לְמִימָר:

(ב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

ג סְגִי לְכוּן דְּאַקְפָּתוֹן יְת טוּרָא הָדִין אֲתַפְּנִי
לְכוּן צְפוּנָא:

רוח מזרחית, וזהו שנאמר (שופטים יא): "ויבא ממזרח-
שמש לארץ מואב".

(ג) רַב־לָכֶם סָב אֶת־הָהָר הַזֶּה פָּנּוּ לָכֶם צָפֹנָה:

כ"י • פָּנּוּ לָכֶם צָפֹנָה • סובו לכם לרוח מזרחית מן
הדרום לצפון, פניכם לצפון, נמצאו הולכים את

ד וְיֵת עָמָא פִּקֵּד לְמִימָר אֲתוֹן עֲבְרִין בְּתַחוּם
אַחוּכוֹן בְּגִי עֲשׂו דִּיתְבִּין בְּשַׁעִיר וַיִּדְחִלוֹן
מִנְכוֹן וְתַסְתַּמְרוֹן לְחֻדָּא:

(ד) וְאֶת־הָעָם צִו לֵאמֹר אַתֶּם עֹבְרִים בְּגִבּוֹל אֲחֵיכֶם
בְּנִי־עֲשׂו הַיֹּשְׁבִים בְּשַׁעִיר וַיִּירָאוּ מִפֶּם וַנִּשְׁמַרְתֶּם
מָאֵד:

כ"י • וַנִּשְׁמַרְתֶּם מָאֵד • ומהו השמירה? "אל תתגורו בם".

ה הָלֹא תַתְּגִרוֹן בְּהוֹן אַרִי לֹא אָתוֹן לְכוֹן
מֵאַרְעֵהוֹן עַד מִדְּרֹךְ פְּרֶסֶת רִגְלָא אַרִי יִרְתָּא
לַעֲשׂו וְהַבִּית יְת טוּרָא דְשַׁעִיר:

(ה) אֶל־תַּתְּגִרוּ כֹּם כִּי לֹא־אַתֶּן לָכֶם מֵאַרְצֶם עַד
מִדְּרֹךְ כַּף־רִגְלָא כִּי־יִרְשָׁה לַעֲשׂו נָתַתִּי אֶת־הָר
שַׁעִיר:

ז עֲשֶׂה עֲמָמִים נָתַתִּי לוֹ: שְׁבַעָה לָכֶם; וְקִינִי, וְקִנְזִי
וְקִדְמִי, הֵן עֲמוֹן, וּמוֹאָב וְשַׁעִיר, אֶחָד מֵהֶם לַעֲשׂו
וְהַשְׁתִּים לְבְנֵי לוֹט, בְּשֹׂכֵר שֶׁהָלַךְ אִתּוֹ לְמִצְרַיִם
וְשִׁתָּק עַל מַה שֶּׁהָיוּ אוֹמְרִים עַל אֲשֶׁתוֹ 'אֲחֻתּוֹ הִיא',
עֲשֹׂאוּ כְכֹנּוּ.

כ"י • עַד מִדְּרֹךְ כַּף־רִגְלָא • אפלו מדרך כף רגל,
כלומר, אפלו דריסת הרגל איני מרשה לכם לעבור
בארצם שלא ברשות. ומדרש אגדה: עד שיבא יום
דריסת כף רגל על הר הזיתים, שנאמר (זכריה יד):
"ועמדו רגליו וגו'". ירשה לעשו • מאברהם,

ח עֲבִירָא תַזְבְּנוֹן מִנְהוֹן בְּכִסְפָּא וְתִיכְלוֹן וְאַף
מִיָּא תַכְרִיוֹן מִנְהוֹן בְּכִסְפָּא וְתַשְׁתּוֹן:

(ו) אֲכַל תִּשְׁבְּרוּ מֵאֲתֶם בַּכֶּסֶף וְאֲכַלְתֶּם וְגַם־מִיָּוִם
תִּכְרוּ מֵאֲתֶם בַּכֶּסֶף וּשְׁתִּיתֶם:

כ"י • תִּכְרוּ • לשון מקח, וכן (בראשית ג): "אשר פריתי לי", (ר"ה כו) שכן בכרפי הים קורין למכירה 'פירה'.

ט אַרִי יְיָ אֱלֹהֶךָ בִּרְכֶּךָ בְּכָל עֲבֹד יְדֶךָ סִפְּךָ לָךְ
צִרְכֶּךָ בְּמַהֲכֶךָ לְמִדְבָּרָא רַבָּא הָדִין דְּנִין
אַרְבַּעִין שָׁנִין מִימְרָא דִּי אֱלֹהֶךָ בְּסַעֲדֶךָ לֹא
מְנַעְתָּא מִדְּעַם:

(ז) כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בִּרְכֶּךָ בְּכָל מַעֲשֶׂה יְדֶיךָ וְיָדַע
לְכַתְּרֶךָ אֶת־הַמִּדְבָּר הַגָּדֹל הַזֶּה וְהָאֲרָבָעִים שָׁנָה
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ לֹא חָסְרְתָּ דְבָר:

ש"י • כי יי אלהיה ברכך • לפיכך לא תכפו (ספרים אחרים: תכפרו) את טובתו, לראות כאלו אתם עניים, אלא הראו עצמכם עשירים.

ח ונעבר מֵאֵת אֲחֵינוּ בְּגִיעֵשׁוֹ הַיּוֹשְׁבִים בְּשַׁעֲרֵי מִדְּרֹךְ הָעֶרְכָּה מֵאִילַת וּמַעְצֵינָן גִּבֹּר וְנֶפֶן וְנַעֲבֹר דֶּרֶךְ מִדְּבַר מוֹאֵב:

ש"י • ונפן ונעבר • לצד צפון, הפכנו פנים להלוך רוח מזרחית.

ט ואמר יי לי לא תצור על מואבאי ולא תתגרי למעבד עמהון קרב ארי לא אתן לך מארצה ורתא ארי לבני לוט יהבית ית לחית ירתא:

י ואמר יי לי לא תצור על מואבאי ולא תתגרי למעבד עמהון קרב ארי לא אתן לך מארצה ורתא ארי לבני לוט יהבית ית לחית ירתא:

יא ואמר יי לי לא תצור על מואבאי ולא תתגרי למעבד עמהון קרב ארי לא אתן לך מארצה ורתא ארי לבני לוט יהבית ית לחית ירתא:

יב ואמר יי לי לא תצור על מואבאי ולא תתגרי למעבד עמהון קרב ארי לא אתן לך מארצה ורתא ארי לבני לוט יהבית ית לחית ירתא:

יג ואמר יי לי לא תצור על מואבאי ולא תתגרי למעבד עמהון קרב ארי לא אתן לך מארצה ורתא ארי לבני לוט יהבית ית לחית ירתא:

יד ואמר יי לי לא תצור על מואבאי ולא תתגרי למעבד עמהון קרב ארי לא אתן לך מארצה ורתא ארי לבני לוט יהבית ית לחית ירתא:

יז ואמר יי לי לא תצור על מואבאי ולא תתגרי למעבד עמהון קרב ארי לא אתן לך מארצה ורתא ארי לבני לוט יהבית ית לחית ירתא:

יח ואמר יי לי לא תצור על מואבאי ולא תתגרי למעבד עמהון קרב ארי לא אתן לך מארצה ורתא ארי לבני לוט יהבית ית לחית ירתא:

ב (ז) ידע לכתך. תקן אותו במצטרף. ולשון "ידע" כמו "ידע אלהים" (שמות ב, כח), "ידעתך בשם" (שם לג, יב), "אשר ידעו ה' פנים אל פנים" (להלן לד, י), "מה אדם ויתדעהו" (תהלים קמד, א) ורבים באלה. נאמר על האל יתעלה זה הלשון, כי כל פעלתו

יתברך בידעת עצמו. לא חסרת דבר. ופירו שלא תקנו מהם לצרף, אבל תקנו להנאתם מצד אחנה, וכדי שיבואו אליכם ויראו מעשי ה' ונפלאותיו. תורה ח (י) האמים לפנים. מפני שלא היו בני לוט יורשי אברהם בדין כלל,

הודיע שגם להם נתן ה' את הארץ כמו לבני עשו. והעד על זה, כי שניהם כבשו את הארץ שלא כמנהג העולם. תורה יא (יב) וישמידום. עשו ומואב השמידו והחריבו ישוב יותר מקדי צרף ישובם, כדי להשמיד כל היושבים בה

(יג) עֲתָה קָמוּ וְעָבְרוּ לָכֶם אֶת־נַחַל זָרָד וְנָעֲבַר אֶת־נַחַל זָרָד:

יג קָמוּ וְעָבְרוּ לָכֶם אֶת־נַחַל זָרָד וְנָעֲבַר אֶת־נַחַל זָרָד:

(יד) וְהַיָּמִים אֲשֶׁר־הִלְכְּנוּ מִקֶּדֶשׁ בְּרִנֵּעַ עַד אֲשֶׁר־עָבְרָנוּ אֶת־נַחַל זָרָד שְׁלֹשִׁים וּשְׁמֹנֶה שָׁנָה עַד־הֵם כָּל־הַדֹּר אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה מִקֶּרֶב הַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לָהֶם:

יד וְהַיָּמִים אֲשֶׁר־הִלְכְּנוּ מִקֶּדֶשׁ בְּרִנֵּעַ עַד אֲשֶׁר־עָבְרָנוּ אֶת־נַחַל זָרָד תְּלָתִין וּשְׁמֹנֶה שָׁנִין עַד דְּסָף כָּל דָּרָא גְבָרִי מִגִּיחֵי קֶרֶבָא מִגֹּו מִשְׁרִיתָא כָּמָא דִּי קָיִים יִי לְהוֹן:

(טו) וְגַם יִדְּיָהוּהּ הִיִּתָּה בָּם לְהַמָּם מִקֶּרֶב הַמַּחֲנֶה עַד תָּמָם:

טו וְגַם יִדְּיָהוּהּ הִיִּתָּה מִן קָדָם יִי הָוֹת כְּהוֹן לְשַׁצִּיָּהוֹתוֹן מִגֹּו מִשְׁרִיתָא עַד דְּשְׁלִימוּ:

כ"י◀ הִיִּתָּה בָּם • לְמַהֵר וּלְהַמָּם בְּתוֹךְ אַרְבָּעִים שָׁנָה, שְׁלֹא יִגְרְמוּ לִבְנֵיהֶם עוֹד לְהִתְעַכֵּב בַּמִּדְבָּר.

(טז) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־תָּמוּ כָּל־אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה לָמוּת מִקֶּרֶב הָעָם: ס

טז וַיְהִי כַּד שְׁלִימוּ כָּל גְּבָרִי מִגִּיחֵי קֶרֶבָא לְמַמַּת מִגֹּו עָמָא:

כ"י◀ וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־תָּמוּ וְגו'.

(יז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

יז וּמִלֵּיל יִי עָמִי לְמִימָר:

כ"י◀ וַיְדַבֵּר ה' אֵלַי וְגו' • אָבֵל מִשְׁלוֹחַ הַמִּרְגָּלִים עַד כָּאן, לֹא נֶאֱמַר בְּפֶרֶשָׁה [זו] "וַיְדַבֵּר", אֲלָא "וַיֹּאמֶר", לְלַמֶּדֶךָ שְׁכָל שְׁלוּשִׁים וּשְׁמוֹנֶה שָׁנָה שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל נֹזְפִים, לֹא נִתְיַחַד עִמּוֹ הַדְּבוּר בְּלִשׁוֹן

כ"י◀ וַיְדַבֵּר ה' אֵלַי וְגו' • אָבֵל מִשְׁלוֹחַ הַמִּרְגָּלִים עַד כָּאן, לֹא נֶאֱמַר בְּפֶרֶשָׁה [זו] "וַיְדַבֵּר", אֲלָא "וַיֹּאמֶר", לְלַמֶּדֶךָ שְׁכָל שְׁלוּשִׁים וּשְׁמוֹנֶה שָׁנָה שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל נֹזְפִים, לֹא נִתְיַחַד עִמּוֹ הַדְּבוּר בְּלִשׁוֹן

(יח) אֶתָּה עָבַר הַיּוֹם אֶת־גְּבוּל מוֹאָב אֶת־עֵר:

יח אֶתָּה עָבַר יוֹמָא דִּין יִת תַּחוּם מוֹאָב יִת לְחֵית:

(יט) וְקִרְבַּת מוֹל בְּנֵי עַמּוֹן אֶל־תִּצְרֵם וְאֶל־תִּתְּנָר בָּם כִּי לֹא־אֶתֶּן מֵאֶרֶץ בְּנֵי־עַמּוֹן לָךְ יִרְשָׁה כִּי לְבָנֵי־לוֹט נִתְּתִיהָ יִרְשָׁה:

יט וְתִקְרַב לְקַבֵּל בְּנֵי עַמּוֹן לֹא תַצּוּר עֲלֵיהוֹן וְלֹא תִתְּנִי לְמַעַבְד עִמְהוֹן קֶרֶב אֲרִי לֹא אֶתֶּן מֵאֶרֶצָא בְּנֵי עַמּוֹן לָךְ יִרְשָׁה אֲרִי לְבָנֵי לוֹט יִתְּתִיהָ יִרְשָׁה:

כ"י◀[יח-יט] אֶתָּה עָבַר הַיּוֹם אֶת־גְּבוּל מוֹאָב וְגו' וְקִרְבַּת מוֹל בְּנֵי עַמּוֹן • מִכָּאן שְׁאֶרְץ עַמּוֹן לְצַד צָפוֹן.

ספורט

מועצט שלא פמנהג העולם. תורה יג (יג) עתה קמו. ומאחר שאסור לכם לעבר בגבול שני אלה, קמו ועברו לכם את נחל זרד. שהוא חוצ לַגְבוּל שְׁנֵיהֶם, וּמִשָּׁם תּוֹכְלוּ לַעֲבֹר חוּץ לַגְבוּל שְׁנֵיהֶם עַד הַיַּרְדֵּן. תורה יד

שום יושב מבני מואב, לךך אמר שפמל מקום לא יעברו דרך גבול שום אחד מהם. כַּאֲשֶׁר עָשָׂה יִשְׂרָאֵל. בַּעֲת כְּתִיבַת הַתּוֹרָה שֶׁכָּבַר כְּבִשּׁוֹ סִיחּוֹן וְעוּג, שֶׁהָיוּ מְלָכִים גְּדוֹלִים וְאֲדִירִים בְּזִמָּן

לפנים, כל קומו ויירשו ארץ. כי גם מואב גם עשו לא מלאו את כל ישוב החורי וישוב האמים שהשמידו. ובהיות הר שעיר מגיע עד גבול מואב, ושם אצל גבול מואב אין שום ישוב מבני עשו, וכן גבול מואב מגיע עד המדבר, ושם אצל המדבר אין

(כ) אֶרֶץ־רַפָּאִים תַּחֲשֹׁב אֶף־הוּא רַפָּאִים יֵשְׁבוּ־בָהּ
לִפְנֵים וְהַעֲמִינִים יִקְרָאוּ לָהֶם זִמְזָמִים:

כ"י - אֶרֶץ־רַפָּאִים תַּחֲשֹׁב • אֶרֶץ רַפָּאִים נִחְשָׁבֶת אֶף הִיא, לִפִּי שֶׁהַרַפָּאִים יֵשְׁבוּ בָהּ לִפְנֵים, אָבֵל לֹא זֶה הִיא שְׁנִתִּית לְאַבְרָהָם.

(כא) עַם גָּדוֹל וְרַב וְרַם כְּעֲנָקִים וַיִּשְׁמִידֵם יְהוָה
מִפְּנֵיהֶם וַיִּירָשָׁם וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם:

(כב) כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לִבְנֵי עִשָׂו הַיֹּשְׁבִים בְּשִׁעִיר אֲשֶׁר
הִשְׁמִיד אֶת־הַחֲרִי מִפְּנֵיהֶם וַיִּירָשָׁם וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם
עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

(כג) וְהָעָוִים הַיֹּשְׁבִים בַּחֲצִירִים עַרְעוּזָה כְּפִתּוּרִים
הִי־צִאִים מִכְּפִתּוֹר הַשְּׁמִידִם וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם:

כ"י - וְהָעָוִים הַיֹּשְׁבִים בַּחֲצִירִים וְגו' • (חולין ס) עוֹרִים
מִפְּלִשְׁתִּים הֵם, שְׁעִמָּהֶם הֵם נִחְשָׁבִים בְּסִפּוֹר הַזֶּשֶׁע
(יג), שְׁנֵאֵמַר: "חֲמִשָּׁת סָרְגֵי פְּלִשְׁתִּים: הָעֲזָתִי,
וְהָאֲשֻׁדִּי, וְהָאֲשֻׁקְלוֹנִי, הַגִּתִּי, וְהָעֲקָרוֹנִי וְהָעָוִים".

(כד) קוּמוּ סִעוּ וְעִבְרוּ אֶת־נַחַל אֲרִנָּן רֹאֵה נָתַתִּי
בְּיָדְךָ אֶת־סִיחוֹן מִלֶּךְ־חֲשָׁבוֹן הָאֹמֶרִי וְאֶת־אַרְצוֹ
הַחֵל רֶשֶׁת וְהַתְּגַר בּוֹ מִלְחָמָה:

(כה) הַיּוֹם הַזֶּה אֲחֵל תֵּת כְּפִדְךָ וַיִּרְאֶתְךָ עַל־פְּנֵי
הָעָמִים תַּחַת כָּל־הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן שִׁמְעוֹךָ
וְרִגְזוּ וְחָלוּ מִפְּנֵיךָ:

כ"י - תַּחַת כָּל־הַשָּׁמַיִם • (תענית כ' ע"ז כה) לְמַד שֶׁעֲמִידָה חֲמֵה לְמִשָּׁה בַּיּוֹם מִלְחָמַת עוֹג (סְפָרִים אֲחֵרִים: סִיחוֹן), וְנוֹדַע
הַדָּבָר תַּחַת כָּל הַשָּׁמַיִם.

ספורט

(כ) אֶרֶץ רַפָּאִים תַּחֲשֹׁב אֶף הוּא רַפָּאִים יֵשְׁבוּ־בָהּ
הוּא. וְאֵין סֶפֶק שֶׁלֹּא הָיוּ בְּנֵי עַמּוֹן
כְּדֵאֵי לְהוֹרִישָׁם, וְעָשָׂה הָאֵל תַּכְרִיךְ
לָהֶם - תּוֹרָה כֹּא
(כב) כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לִבְנֵי עִשָׂו. שֶׁאֲחֵר
שֶׁהָיוּ גֵרִים בְּאֶרֶץ שִׁעִיר, גִּרְשׁוּ אֶת
הַתּוֹשְׁבִים. תּוֹרָה כֹּא
(כג) וְהָעָוִים הַיֹּשְׁבִים בַּחֲצִירִים עַד
עָזָה. אֶף עַל פִּי שֶׁהָיוּ מִבְּנֵי עִשָׂו אוֹ
מִבְּנֵי פְּלִשְׁתִּים, שֶׁנִּשְׁבַּע לָהֶם אֲבָרָהָם
(בראשית כ"א, כ"ד), לֹא נִמְנָעוּ יִשְׂרָאֵל
לִכְבֹּשׁ אֶת אֲרָצָם. וְהִסְבִּיחַ בְּזֶה הַיָּתֵה,

שֶׁלֹּא מִצָּאוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הָאֶרֶץ בְּיָדָם,
שֶׁהָיוּ "כְּפִתּוּרִים הִי־צִאִים מִכְּפִתּוֹר" -
מֵרֶב הָעָם בְּעִיר, שֶׁיִּצְאוּ לְתוֹר לָהֶם
מִנוּחָה - הֵם הַשְּׁמִידִי אֶת הָעָוִים,
וּמִיָּד אוֹתָם כְּפִתּוּרִים כְּבָשׁוּ יִשְׂרָאֵל
אֶת הָאֶרֶץ. תּוֹרָה כֹּא

(כו) וַאֲשַׁלַּח מַלְאָכִים מִמִּדְבָּר קִדְמוֹת אֶל־סִיחֹן
מֶלֶךְ חֲשֹׁבֹן דְּבָרֵי שָׁלוֹם לֵאמֹר:

אני קדמתי את סיחון בדברי שלום. דבר אחר:
”ממִּדְבָּר קִדְמוֹת”, מִמֶּדֶד לַמִּדְתִּי שֶׁקִּדַּמְתָּ לַעוֹלָם. כֹּל
הַיִּיתָ לְשַׁלַּח בָּרֶק אֶחָד וְלִשְׁרֹף אֶת הַמִּצְרִיִּים, אֲלֹא
שֶׁלַּחְתָּנִי מִן הַמִּדְבָּר אֶל פְּרָעָה לֵאמֹר: ”שִׁלַּח אֶת
עַמִּי!” בְּמִתּוֹן.

כִּי־” מִמִּדְבָּר קִדְמוֹת • אֶף־עַל־פִּי שָׁלָא צוֹנֵי הַמָּקוֹם
לְקָרָא לְסִיחֹן לְשָׁלוֹם, לַמִּדְתִּי מִמִּדְבָּר סִינִי, מִן הַתּוֹרָה
שֶׁקִּדַּמְתָּ לַעוֹלָם: כְּשָׁבָא הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לַתָּנָה
לִישְׁרָאֵל, תּוֹזַר אוֹתָהּ עַל עֲשׂוֹ וְיִשְׁמַעְאֵל, וְגִלּוּי לַפְּנִי
שָׁלָא יִקְבְּלוּהָ, וְאֶף־עַל־פִּי־כֵן פִּתַּח לָהֶם בְּשָׁלוֹם, אֶף

כִּי אֶעֱבֹר בְּאַרְעָךָ בְּאַרְחָא בְּאַרְחָא אֲזִל לֹא
אֶסְטִי יַמִּינָא וּשְׂמָאֵלֹא:

(כו) אֶעֱבֹרָה בְּאַרְצְךָ בְּדֶרֶךְ בְּדֶרֶךְ אֲלֶיךָ לֹא אֶסּוּר
יָמִין וּשְׂמָאוֹל:

כִּח עֲבוּרָא בְּכִסְפָּא תּוֹבֵן לִי וְאִיכוֹל וּמִינָא
בְּכִסְפָּא תּוֹבֵן לִי וְאַשְׁתִּי לַחֹד אֶעֱבֹר בְּרִגְלִי:

(כח) אֶכֶל בְּכִסֶּף תִּשְׁבְּרֵנִי וְאֶכְלֹתִי וּמִים בְּכִסֶּף
תִּתֵּן־לִי וְשִׁתִּיתִי רַק אֶעֱבֹרָה בְּרִגְלִי:

כִּט כָּמָא דִּי עֲבָדוּ לִי בְּנֵי עֲשׂוֹ דִּיתְבִּין בְּשַׁעִיר
וּמוֹאָבָי דִּיתְבִּין בְּלִחִית עַד דְּאֶעֱבֹר יָת
יִרְדְּנָא לְאַרְעָא דִּי אֱלֹהֵנָא יִהְיֶה לָנָא:

(כט) בְּאֲשֶׁר עָשׂוֹ־לִי בְּנֵי עֲשׂוֹ הַיֹּשְׁבִים בְּשַׁעִיר
וְהַמּוֹאָבִים הַיֹּשְׁבִים בְּעַר עַד אֲשֶׁר־אֶעֱבֹר אֶת־
הַיַּרְדֵּן אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ:

כִּי־” בְּאֲשֶׁר עָשׂוֹ־לִי בְּנֵי עֲשׂוֹ • לֹא לַעֲנִין לַעֲבֹר בְּאַרְצָם, אֲלֹא לַעֲנִין מִכָּר אֶכֶל וּמִים. עַד אֲשֶׁר־אֶעֱבֹר
אֶת הַיַּרְדֵּן • מוֹסֵב עַל ”אֶעֱבֹרָה בְּאַרְצְךָ”.

לֹא אֲבִי סִיחֹן מֶלֶךְא חֲשֹׁבֹן לְמַשְׁבָּקָא
לְמַעַבְר בְּתוֹמָה אֲרִי אֶקְשִׁי יְיָ אֱלֹהֶיךָ יְיָ
רוּחָה וְתַקִּיף יְיָ לְבָה בְּדִל לְמַסְרָה בִּידֶךָ
כִּיּוֹמָא הַדִּין:

(ל) וְלֹא אָבָה סִיחֹן מֶלֶךְ חֲשֹׁבֹן הָעֲבָרָנוּ בּוֹ כִּי־
הִקְשָׁה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־רוּחוֹ וְאִמְץ אֶת־לִבָּבוֹ
לְמַעַן תִּתֵּן בְּיָדְךָ כִּיּוֹם הַזֶּה: ׀

~ יום שישי ג' מנחם-אב ~

לֹא וְאָמַר יְיָ לִי חֲזִי שְׂרִיתִי לְמַסֵּר קְדָמְךָ יְיָ
סִיחֹן וְיָת אֶרְעָה שְׂרִי לְתַרְכוּתָהּ לְמִירַת יְיָ
אַרְעָה:

(לא) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי רְאֵה הִחַלְתִּי תֵת לַפְּנִיךָ
אֶת־סִיחֹן וְאֶת־אַרְצוֹ הִחַל רֹשׁ לְרָשֶׁת אֶת־אַרְצוֹ:

כִּי־” הִחַלְתִּי תֵת לַפְּנִיךָ • כִּפָּה שֶׁר שֶׁל אֲמֹרִיִּים שֶׁל מַעֲלָה תַּחַת רִגְלֵי שֶׁל מֹשֶׁה, וְהִדְרִיכוֹ עַל צִוְּאוֹרֵי.

לִב וּנְפֶק סִיחֹן לְקִדְמוּתָנָא הוּא וְכָל עַמָּה
לְאַגְחָא קִרְבָּא לִיהִי:

(לב) וַיֵּצֵא סִיחֹן לְקִרְאָתָנוּ הוּא וְכָל־עַמּוֹ לְמַלְחָמָה
יְהֻצָּה:

כִּי־” וַיֵּצֵא סִיחֹן • לֹא שִׁלַּח בְּשָׁבִיל עוֹג לַעֲזֹר לוֹ, לְלַמְּדֶךָ שֶׁלֹּא הָיוּ צָרִיכִין זֶה לָזֶה.

(ג) וַיִּתְּנֵהוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְפָנֵינוּ וַנֶּךְ אֹתוֹ וְאֶת־בָּנוּ
וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ:

כ"י • וְאֶת־בָּנוּ • "בנו" פתיב, שְׁהִיָּה לוֹ בֶּן גָּבוֹר כְּמוֹתוֹ.

(ד) וַנִּלְכֹּד אֶת־כָּל־עָרָיו בְּעַת הַהוּא וַנַּחֲרֵם אֶת־כָּל־
עִיר מֹתָם וְהַנָּשִׁים וְהַטָּף לֹא הִשְׁאֲרָנוּ שָׁרִיד:

כ"י • מֹתָם • אָנָּשִׁים. בְּבוֹת סִיחוֹן נֶאֱמַר: "בְּזוֹנוֹ
לְנוּ", לְשׁוֹן בָּזָה, שְׁהִיָּתָה חֲבִיבָה עֲלֵיהֶם, וּבְזוֹזִים
אִישׁ לוֹ, וּכְשָׁבָאוּ לְבוֹת עוֹג כָּבֵד הָיוּ שְׂבָעִים
וּמִלָּאִים, וְהִיָּתָה בְּזוּיָה בְּעֵינֵיהֶם וּמִקְרָעִין וּמִשְׁלִיכִין

(ה) רַק הַבְּהֵמָה בְּזוֹנוֹ לָנוּ וְשָׁלַל הָעָרִים אֲשֶׁר
לָכְדָנוּ:

(ו) מִעֲרֵעַר אֲשֶׁר עַל־שַׁפְת־נַחַל אַרְנוֹן וְהָעִיר אֲשֶׁר
בְּנַחַל וְעַד־הַגִּלְעָד לֹא הָיְתָה קְרִיָּה אֲשֶׁר שָׁנְבָה
מִמֶּנּוּ אֶת־הַכָּל נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְפָנֵינוּ:

(ז) רַק אֶל־אֶרֶץ בְּנֵי־עַמּוֹן לֹא קִרְבַּתְּ כָּל־יָד נַחַל יַבֶּק
וְעָרֵי הַהָר וְכָל אֲשֶׁר־צֹהַ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ:

כ"י • כָּל־יָד נַחַל יַבֶּק • כָּל אֶצֶל נַחַל יַבֶּק. וְכָל אֲשֶׁר־צֹהַ ה' • שְׁלֹא לִכְבֹּשׁ, הִנַּחְנוּ.

ג (א) וַנִּפֶּן וַנַּעַל הַרְדֵּי הַבָּשָׁן וַיֵּצֵא עוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן
לִקְרֹאתָנוּ הוּא וְכָל־עַמּוֹ לְמַלְחָמָה אֲדָרְעִי:

כ"י • וַנִּפֶּן וַנַּעַל • כָּל צַד צָפוֹן הוּא עֲלֶיהָ.

(ב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אֶל־תִּירָא אֹתוֹ כִּי בִידֶךָ נָתַתִּי
אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ וְאֶת־אֶרְצוֹ וְעָשִׂיתָ לוֹ כַּאֲשֶׁר
עָשִׂיתָ לְסִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבּוֹן:

כ"י • אֶל־תִּירָא אֹתוֹ • וּבְסִיחוֹן לֹא הִצְרֵךְ לומר "אֵל
תִּירָא אוֹתוֹ", אֵלָּא מִתִּירָא הִיָּה מִשֶּׁה שְׁלֹא תַעֲמִיד לוֹ

(ג) וַיִּתֵּן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּיָדֵנוּ גַם אֶת־עוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן
וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ וַנַּכֵּהוּ עַד־בִּלְתִּי הִשְׁאִיר־לוֹ שָׁרִיד:

לג וּמִסֵּרָה יִי אֱלֹהֵנָּה קְדָמָּה וּמִחֲנָה יְתֵה וְיֵת
בְּנוּהִי וְיֵת כָּל עַמָּה:

לד וּכְכַשְׁנָא יֵת כָּל קְרוּוְהִי בַעֲדָנָה הִהִיא
וּגְמֻרְנָא יֵת כָּל קְרוּי גְבֻרָא וּנְשִׂיא וְטַפְלָא
לֹא אֲשַׁרְנָא מִשְׁזָב:

לה הִמָּה וּבְגָדִים, וְלֹא נָטְלוּ כִּי־אִם כֶּסֶף וְזָהָב, לָכֵן
נֶאֱמַר: "בְּזוֹנוֹ לָנוּ", לְשׁוֹן בְּזִיוָן, כֶּן נִדְרַשׁ בִּסְפָרִי
בְּפָרָשַׁת (בַּמִּדְבָּר כח) "וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁטִים".

לו לַחֲדוֹד בַּעֲרִיא בָּזָא לָנָא וְעַדִּי קְרוּיָא דִּי
כְכַשְׁנָא:

לז לוֹ מִעֲרֵעַר דִּי עַל פִּיָּה נַחַל אַרְנוֹן וְקִרְתָּא
דִּי בְּנַחַל וְעַד גִּלְעָד לֹא הָיְתָה קִרְתָּא דִּי
תַקַּפַּת מִמֶּנָּה יֵת כָּלָא מִסֵּר יִי אֱלֹהֵנָּה
קְדָמָּה:

לח לוֹ לַחֲדוֹד לְאֶרְעָא בְּנֵי עַמּוֹן לֹא קִרְבַּתָּא כָּל
פִּיָּה נַחַל וּיִבְקָא וְקְרוּי טוּרָא וְכָל דִּי פִקִּיד
יִי אֱלֹהֵנָּה:

א וְאֶת־פָּנֵינוּ וּסְלִקְנָא אֶרֶץ דְּמִתְנָן וּנְפִק עוֹג
מִלְּקָא דְּמִתְנָן לְקַדְמוּתָנָה הוּא וְכָל עַמָּה
לְאַגְחָא קִרְבָּא אֲדָרְעִי:

ב וַאֲמַר יִי לִי לֹא תִדְחַל יְתֵה אַרְי בִּידֶךָ
מִסֵּרִית יְתֵה וְיֵת כָּל עַמָּה וְיֵת אֶרְעָה וְתַעֲבֹד
לֵה כָּמָא דִּי עֲבַדְתָּא לְסִיחֹן מִלְּקָא דְּאַמְרָאָה
דִּי יֵתֵב בְּחֶשְׁבּוֹן:

זכּוֹת שְׁשֻׁמֶשׁ לְאַבְרָהָם, שְׁנֶאֱמַר (בְּרֵאשִׁית יד): "וַיָּבֵא
הַפְּלִיט", וְהוּא עוֹג.

ח גּוֹמִסֵּר יִי אֱלֹהֵנָּה בִּידָנָא אַף יֵת עוֹג מִלְּקָא
דְּמִתְנָן וְיֵת כָּל עַמָּה וּמִחְנוּהִי עַד דְּלֹא
אֲשַׁתָּאָר לֵה מִשְׁזָב:

וּבְכַשְׁנָא ית כל קרווהי בעדנא ההיא לא
הות קרתא די לא נסבנא מנהון שתין קרוין
כל בית פלך טרכונא מלכותא דעוג
במתנן:

(ד) וּנְלָכְד אֶת־כָּל־עָרָיו בָּעֵת הַהִוא לֹא הָיְתָה קָרְיָה
אֲשֶׁר לֹא־לָקַחְנוּ מֵאֲתָם שְׂשִׁים עֵיר כָּל־חֹבֶל אֲרָגָב
מִמְלַכְתָּ עוֹג בְּבִשְׁוֹן:

"את הארגב" דמלכים, אצל היכל מלך הרגו פקח
בן רמליהו לפקחיה בן מנחם, למדתי שפך נקראת
שם ההפרכא.

כ"י • חבל ארגב • מתרגמינן: 'בית פלך טרכונא',
ונראתי תרגום ירושלמי ב'מגלת אסתר', קורא
לפלטין 'טרכונין'. למדתי "חבל ארגב", הפרכא,
היכל מלך, כלומר שהמלכות נקראת על שמה, וכן

ה כל אליו קרוין פריכין מקפן שור רם
דילתון דשין ועברין בר מקרוי פפחיא סגי
לחדא:

(ה) כָּל־אֵלֶּה עָרִים בָּצֻרֹת חוֹמָה גְּבוּהָה וְלִתְתִּים
וּבְרִיחַ לְבַד מַעְרֵי הַפְּרָזִי הִרְבֵּה מְאֹד:

כ"י • מערי הפרזי • פרזות ופתוחות בלא חומה, וכן (וכריה ב) "פרזות תשוב ירושלים".

וּבְמִרְנָא יתהון כמא די עבדנא לסיחון
מלקא דחשבון גמר כל קרוי גבריא נשיא
וטפלא:

(ו) וַנַּחֲרֵם אוֹתָם כַּאֲשֶׁר עָשִׂינוּ לְסִיחֹן מֶלֶךְ חִשְׁבּוֹן
הַחֲרֵם כָּל־עִיר מִתָּם הַנָּשִׁים וְהַחָפְזִי:

כ"י • החרם • לשון הנה, הלך וכלות.

ז וכל בעירא ועדי קרויא בנא לא:

(ז) וְכָל־הַבְּהֵמָה וְשָׁלַל הָעָרִים בְּזוּגוֹ לָנוּ:

ח ונסבנא בעדנא ההיא ית ארעא מידא
תרין מלכי אמראה די בעברא דירדנא
מנחלא דארנן עד טורא דחרמון:

(ח) וַנִּקָּח בָּעֵת הַהִוא אֶת־הָאָרֶץ מִיַּד שְׁנֵי מַלְכֵי
הָאֱמּוֹרִי אֲשֶׁר בָּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִנַּחֲל אֲרָנָן עַד־חֶר
חֲרָמוֹן:

כ"י • מיד • מרשות.

ט צידנאי קראן לחרמון סרין ואמראי קראן
לה טור תלגא:

(ט) צִידָנִים יִקְרָאוּ לְחֲרָמוֹן שְׂרִין וְהָאֱמּוֹרִי יִקְרָאוּ־לוֹ
שְׁנִיר:

אָרֶץ יִשְׂרָאֵל, שְׁהִיו אַרְבַּעַה מַלְכוּתוֹת מִתְפָּאֲרוֹת בְּכָךְ:
זו אומרת על שמי יקרא, וזו אומרת על שמי יקרא.
שניר • הוא שלג בלשון אשכנז ובלשון כנען.

כ"י • צידנים יקראו לחרמון וגו' • ובמקום אחר
הוא אומר: "ועד-הר שיאן הוא חרמון", הרי לו
ארבעה שמות, למה הצרכו לכתב? להגיד שבת

י כל קרוי מישראל וכל גלעד וכל דמתנן עד
סלכה ואדרעי קרוי מלכותא דעוג במתנן:

(י) כָּל עָרֵי הַמִּישֹׁר וְכָל־הַגְּלָעַד וְכָל־הַבִּשְׁוֹן עַד־
סִלְכָה וְאֲדָרְעֵי עָרֵי מִמְלַכְתָּ עוֹג בְּבִשְׁוֹן:

ספורט

שבאר למעלה (ב, כ"א). וממלכות
העמונים נשאר הוא לבדו, ובהיותו
גבור בגבורת שאר הרפאים, לכן מלך.
באמת איש. באמת כל אחד מאותם

ממלכות אמרפל וחקביו (בראשית יד)
שהכו את רפאים בעשתרות קרנים (שם
פסוק ה) נשארו רפאים רבים, ואותם
הנשארים הכו אותם בגי עמון, כמו

ג (י"א) ערי ממלכת עוג בבשן. כי
רק עוג מלך הבשן נשאר. והטעם
שמלך עוג באותו הגליל הנה, כי הוא
לבדו "נשאר מיתר הרפאים". כי

(יא) כִּי רָקִיעוֹג מִלֶּךְ הַבָּשָׁן נִשְׁאָר מִיֵּתֶר הָרָפָאִים
הִנֵּה עֲרִשׁוֹ עָרֵשׁ בְּרוֹל הִלָּה הוּא בְּרֶבֶת בְּנֵי עֲמוֹן
תִּשַׁע אַמּוֹת אָרְפֶּה וְאַרְבַּע אַמּוֹת רַחְבָּהּ בְּאַמַּת־
אִישׁ:

כ"י • מִיֵּתֶר הָרָפָאִים • שֶׁהָרָגוּ אֶמְרָפֶל וְחִבְרִיו
בְּעִשְׁתֹּרוֹת קֶרְנִים, וְהוּא פָּלַט מִן הַמִּלְחָמָה, שֶׁנֶּאֱמַר
(בראשית יד): "וַיָּבֹא הַפְּלִיט", זֶהוּ עוֹג. בְּאַמַּת־אִישׁ •
בְּאַמַּת עוֹג.

~ נקודות משיחות קודש ~

שִׁפְפָּע, בְּסוּפוֹ שֶׁל דָּבָר, גַּם בְּכִרְיאוֹת הַגּוֹף. וּמִפְּלֶת עוֹג
הִזְתָּה בְּדֶרֶךְ הַטָּבַע, לֹא בְּדֶרֶךְ גַּס, שֶׁהָיָה מִשָּׁה רַבְּנֵי קַפֵּץ
וְהִכְהוּ בְּחֶרֶב בְּקֶרְסְלֵיו (רש"י סוף פרשת חוקת), שֶׁהָיָה פֶּעֱלָה
טְבָעִית. לומר לך: גַּם בְּכִרְיאוֹת הַגּוֹף – וְנִצְחוֹן גִּשְׁמִי –
תְּלוּיָהּ בְּכִרְיאוֹת הַנֶּפֶשׁ, הַבָּאָה עַל יְדֵי אֱמוּנָה שֶׁלֹּמָה
בְּאַלְקִים.

(רשימות, חוברת יז, עמ' 7)

הִנֵּה עֲרִשׁוֹ עָרֵשׁ בְּרוֹל, הִלָּה הִיא בְּרֶבֶת בְּנֵי עֲמוֹן (ג, יא)
עֲרִשׁוֹ: עֲרִיסָה שֶׁל קָטָן (רשב"ם) שֶׁטָּחוּ שֶׁל 'עוֹג מִלֶּךְ
הַבָּשָׁן' הִיא, שֶׁבְּחִנוּף קָטָנִים הֶעָקַר הוּא בְּרִיאוֹת הַגּוֹף,
'עָרֵשׁ בְּרוֹל'. וְהוּא הַפִּיץ וּפְרָסָם שֶׁשָּׁה זֶה בְּרַב עַם, בְּעִיר
הַבִּירָה – רֶבֶת בְּנֵי עֲמוֹן. אֵף הָאֱמַת הִיא, שֶׁגַּם בְּרִיאוֹת
הַגּוֹף חַיִּיבִת לִהְיוֹת מְבַסֶּסֶת עַל רוּחָנִיּוֹת וְאֱמוּנָה, כִּי בְּלֹא
הֶכִי, לָמָּה לֹא יִחַטֵּא הַבֶּן וְיִרְדֵּף אֲחֵרֵי מוֹתֵרוֹת, דָּבָר

יְבוּיָת אֲרַעָא הָדָא יְרִיתָנָא בְּעִדָּנָא הַהִיא
מִעֲרֵיר דִּי עַל נַחְלָא דְאַרְנָן וּפְלָגוֹת טוֹרָא
דְּגַלְעָד וְקִירוֹהִי יְהִיבִית לְשִׁבְטָא דְרְאוּבֵן
וּלְשִׁבְטָא דְגָד:

שֶׁל מִקְרָא אֵלָּא לְסוּפוֹ, עַל "נִתְתִּי לְרְאוּבֵנִי וְלְגָדִי",
אֲבָל לְעִנְיַן יְרֵשָׁה – עַד הֵר חֲרָמוֹן הִיָּה.

(יב) וְאֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת יִרְשֻׁנוּ בְּעֵת הַהוּא מִעֲרֵיר
אֲשֶׁר־עַל־נַחַל אֲרָנָן וְחֲצִי הַר־הַגִּלְעָד וְעָרָיו נִתְּתִי
לְרְאוּבֵנִי וְלְגָדִי:

כ"י • וְאֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת יִרְשֻׁנוּ בְּעֵת הַהוּא •
הָאֱמוּנָה לְמַעַלָּה: "מִנַּחַל אֲרָנָן וְעַד הֵר חֲרָמוֹן".
מִעֲרֵיר אֲשֶׁר־עַל־נַחַל אֲרָנָן • אֵינוֹ מְחַבֵּר לְרֹאשׁוֹ

יִגְוִשְׁאָר גִּלְעָד וְכָל דְּמִתָּנָן מִלְּפָנֶיךָ דְּעוֹג
יְהִיבִית לְפְלָגוֹת שִׁבְטָא דְּמִנְשָׁה כָּל בֵּית פִּלָּךְ
טְרַכּוֹנָא לְכָל מִתָּנָן הַהוּא מִתְקַרֵּי אֲרַעָא
גְּבִרָא:

(יג) וְיִתֵּר הַגִּלְעָד וְכָל־הַבָּשָׁן מִמְּלֶכֶת עוֹג נִתְּתִי
לְחֲצִי שִׁבְטֵי הַמִּנְשָׁה כָּל חֶבֶל הָאֲרָגָב לְכָל־הַבָּשָׁן
הַהוּא יִקְרָא אֲרָץ רָפָאִים:

כ"י • הַהוּא יִקְרָא אֲרָץ רָפָאִים • הִיא אוֹתָהּ שֶׁנִּתְּתִי לְאַבְרָהָם.

יִדְיָאִיר בֶּר מִנְשָׁה נָסִיב יֵת כָּל בֵּית פִּלָּךְ
טְרַכּוֹנָא עַד תַּחֲסֹךְ גִּשְׁוִירָאָה וְאַפְקִירוֹס וְקָרָא
יְתֵהוּן עַל שְׁמָהּ יֵת מִתָּנָן בְּפִרְגֵּי יָאִיר עַד
יוֹמָא הַדִּין:

(יד) יָאִיר בֶּן־מִנְשָׁה לָקַח אֶת־כָּל־חֶבֶל אֲרָגָב עַד־
גְּבוּל הַגִּשְׁוִרִי וְהַמַּעֲכָתִי וַיִּקְרָא אֹתָם עַל־שְׁמוֹ
אֶת־הַבָּשָׁן חֵת יָאִיר עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

ספורט

וְכִמְהָ. וּבִנְהָ יוֹכֵן גָּדַל אוֹתָם הַעֲנָקִים
וְחִנְקָם, וְעַם כָּל זֶה הַשְּׁמִידוֹ אוֹתָם בְּנֵי
עֲמוֹן בְּגִזְרוֹת הָאֵל יִתְבַּרְךָ, כְּמוֹ שֶׁבָּאָר
לְמַעַלָּה (לעיל ב, כא). תוֹרָה יב

הַעֲרֵשׁ הִזְתָּה "תִּשַׁע אַמּוֹת אָרְפֶּה"
בְּאַמַּת כָּל אֶחָד מֵהֶם, וְהִזְתָּה בְּלִי סִפֵּק
אַמּוֹת בִּינוּנוֹת הַרְבֵּה מְאֹד יוֹתֵר
מִתִּשַׁע אַמּוֹת, אוֹלִי עַל אַחַת כְּפָה

הָרָפָאִים. וּמִלֶּת "אִישׁ" תוֹרָה כָּל אֶחָד
וְאֶחָד, כְּמוֹ "אִישׁ לְבַצְעוֹ מִקְצָהוּ"
(ישעיה נה, יא), "וַיִּכְּחוּ אִישׁ אִישׁוֹ" (מלכים א
כ, ב), וְזוֹלָתָם. אָמַר אִם כֵּן, שְׁאוּתָהּ

~ שבת קודש ד' מנחם-אב ~

(טו) וּלְמָכִיר נָתַתִּי אֶת־הַגְּלָעָד:

טו וּלְמָכִיר יְהִיבִית יֵת גְּלָעָד:

(טז) וְלִרְאוּבֵנִי וְלִגְדֵי נָתַתִּי מִן־הַגְּלָעָד וְעַד־נַחַל אַרְנֹן תּוֹךְ הַנַּחַל וְגִבֹּל וְעַד יַבֵּק הַנַּחַל גִּבֹּל בְּנֵי עַמּוּן:

טז וּלְשִׁבְטָא דְרְאוּבֵן וּלְשִׁבְטָא דְגַד יְהִיבִית מִן גְּלָעָד וְעַד נַחֲלָא דְאַרְנֹן גִּבּוֹל נַחֲלָא וְתַחוּם וְעַד יוֹבְקָא דְנַחֲלָא תַחוּם בְּנֵי עַמּוּן:

טז תּוֹךְ הַנַּחַל וְגִבֹּל • כָּל הַנַּחַל, וְעַד מַעְבַּר לַשְּׁפָתוֹ. כְּלוּמַר, עַד וְעַד בְּכָל־ל יוֹתֵר מִכָּאן.

(יז) וְהָעֶרְבָה וְהַיַּרְדֵּן וְגִבֹּל מִכְנָזַת וְעַד יַם הָעֶרְבָה יָם הַמֶּלַח תַּחַת אֲשֵׁרֶת הַפְּסָגָה מִזְרָחָה:

יז וְיִמִּישָׁא וַיַּרְדֵּנָא וְתַחוּמָהּ מִגְּנוֹסֵר וְעַד יָמָא דְיִמִּישָׁא יָמָא דְמִלְחָא תַּחוּת מִשְׁפָּה מְרָמָתָא מְדִינָחָא:

טז מִכְנָזַת • מַעְבַּר הַיַּרְדֵּן הַמַּעְרָבִי הָיָה, וְנִחַלַת בְּנֵי גָד מַעְבַּר הַיַּרְדֵּן הַמְּזָרְחִי, וְנָפַל בְּגוֹרְלָם רַחֵב הַיַּרְדֵּן כְּנֶגְדָם. וְעוֹד מַעְבַּר לַשְּׁפָתוֹ, עַד כְּנָזַת, וְזֶהוּ שְׁנַאֲמַר: "וְהַיַּרְדֵּן וְגִבֹּל", הַיַּרְדֵּן וּמַעְבַּר לוֹ.

(יח) וְאַצּוֹ אֶתְכֶם בַּעַת הַהוּא לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ חִלּוּצִים תַּעֲבֹרוּ לִפְנֵי אַחֵיכֶם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כָּל־בְּנֵי־חִיל:

יח וּפְקֻדֵּי תִכּוֹן בַּעֲדָנָא הֵיכָא לְמִימַר יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְהִי לְכּוֹן יֵת אֲרֻעָא הָדָא לְמִימַר מְזֻרִין תַּעֲבֹרוּן קָדָם אַחֵינוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל מְזֻרֵי חִילָא:

טז וְאַצּוֹ אֶתְכֶם • לְבְנֵי רְאוּבֵן וְגַד, הֵיכָא מְדַבֵּר. לִפְנֵי אַחֵיכֶם • הֵם הָיוּ הוֹלְכִים לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִלְחָמָה, לְפִי שְׁהִיוּ גְבוּרִים, וְאוֹיְבִים נוֹפְלִים לִפְנֵיהֶם, שְׁנַאֲמַר (דברים ל): "וְיִטְרֹף זְרוּעַ אָף קָדְקֵד".

~ נקודות משיחות קודש ~

הַגְּשָׁמִים כְּדִי לַעֲסֹק בְּכַבּוּשׁ זֶה. וְהָיוּ חוֹתְכִים הָרֹאשׁ עִם הַזְרוּעַ בְּמִכָּה אַחַת (רש"י ברכה לג. ב), כְּלוּמַר: אֵין זְמַן לַעֲסֹק עִם הַזְרוּעַ בְּכָנִי עֲצָמוֹ וְעִם הָרֹאשׁ בְּכָנִי עֲצָמוֹ, בְּסֹדֶר מְסֻדָּר. וְכִידּוּעַ, שְׂבִיזְמָן הָזֶה אֵין סֹדֶר בְּעִבּוּדֵת הַבְּרוּרִים, אֶלָּא צְרִיף לִהְיוֹת 'חֹטֵף וְאֶכֶל, חֹטֵף וְשִׁתִּי'.

(שיחת ש"פ דברים תשד"מ - התוועדות תשד"מ ד עמ' 2321)

חִלּוּצִים תַּעֲבֹרוּ לִפְנֵי אַחֵיכֶם (ג, יח) שְׁהִיוּ גְבוּרִים . . . שְׁנַאֲמַר וְיִטְרֹף זְרוּעַ אָף קָדְקֵד (רש"י) כָּל יְהוּדִי חַיִּיב לַעֲסֹק בְּכִיבוּשׁ הָאָרֶץ - עָלָיו לְכַבֵּשׁ אֶת 'חִלְקוֹ בְּעוֹלָם' וְלַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ 'אָרֶץ יִשְׂרָאֵל'. וְכִימִים שְׁנֵי סוּגֵי מְנִיעוֹת שֶׁיֵּשׁ לְהַתְּגַבֵּר עֲלֵיהֶם: קָדְקֵד רוּמֵז עַל מְנִיעַה שְׂכֵלִית, שְׂנֻדָּמָה לוֹ לְאָדָם שְׁאִין בְּכַחוֹ לְלַחֵם מִלְחָמָה זֹאת. וְזִרְעָה רוּמֵז עַל מְנִיעַה גְּשֵׁמִית, שְׁקָשָׁה לוֹ לְוֹתֵר עַל עֲנִינֵי

יט לַחֹד נְשִׁיכֶם וְטַפְלֶיכֶם וּבְעִירְכֶם יִדְעֵנָא אֲרִי בְּעִיר סָגִי לָכֹן יִתְבּוֹן בְּקִרְוִיכֶם דִּי יְהִיבִית לָכֹן:

(יט) וְרַק נְשִׁיכֶם וְטַפְלֶיכֶם וּמִקְנֵיכֶם יִדְעֵנָא כִּי־מִקְנֵה רֶב לָכֶם יֵשְׁבוּ בְּעִירְכֶם אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם:

כ עַד דִּי יָנִיחַ יְיָ לְאַחֵינוּ כְּתִיב וְיִרְתֵּנוּ אָף אֲנוּן יֵת אֲרֻעָא דִּי אֱלֹהֵינוּ יְהִי לָכֹן בְּעִבְרָא דְיַרְדֵּנָא וְתַחוּבֵינוּ גְּבִיר לִירְתָּתָהּ דִּי יְהִיבִית לָכֹן:

(כ) עַד אֲשֶׁר־יָנִיחַ יְהוָה לְאַחֵיכֶם כָּכֶם וְיִרְשׁוּ גַם הֵם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וְשִׁבְתֶּם אִישׁ לִירְשָׁתוֹ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם:

כא וַיֵּן יְהוֹשֻׁעַ פְּקֻדֵי בַעֲדָנָא הֵיכָא לְמִימַר
עֵינֶיךָ חֲזָאָה יָת כָּל דִּי עֲבַד יִי אֱלֹהֵכֹן
לְתַרְיִן מַלְכֵינָא הָאֵלִין בְּן יַעֲבֹד יִי לְכָל
מַלְכוּתָא דִּי אֲתָ עֲבַר לְתַמָּן:

(כא) וְאֶת־יְהוֹשֻׁעַ צִוִּיתִי בָּעֵת הַהִוא לֵאמֹר עֵינֶיךָ
הֲרֹאת אֶת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֶיכֶם לְשְׁנֵי
הַמָּלְכִים הָאֵלֶּה בְּיַעֲשֶׂה יְהוָה לְכָל־הַמַּמְלָכוֹת
אֲשֶׁר אֵתָּה עֹבֵר שָׁמָּה:

כב לא תִּדְמִלּוּן מִנְהוֹן אָרִי יִי אֱלֹהֵכֹן
מִמְקָרָה יִגִּיעַ לְכֹן: ס ס ס

(כב) לֹא תִירָאוּם כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא הַנִּלְחָם
לָכֶם:

ק"ה פסוקים. מלכ"ה סימן. חסלת פרשת דברים

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רסג - רסו

המשך ביאור למס' חולין ליום שני עמ' א

10 הַבְּחֵקָה, וּמִצָּא בָּהּ עוֹבֵר בֶּן שְׁמֹנֶה חֳדָשִׁים חִי אִם מֵת, אוֹ בֶּן תִּשְׁעָה
11 מֵת, וְכֹא לֹאכְלוֹ, קוֹרְעוֹ, שְׂאִינוֹ צִרְיָן שְׁחִיטָה לִפִּי שֶׁהוּא בְּכָל כָּל
12 בְּבַהֲמָה תֹאכְלוּ, וּמוֹצִיא אֶת דָּמוֹ, שְׂדֵמוֹ אֲסוּר בֹּאכִילָה, וּבִכֵּךְ
13 הוֹתֵר הָעוֹבֵר בֹּאכִילָה. וְדִין זֶה הוּא לְכָל הַדְּעוֹת. אֲבָל אִם מִצָּא
14 בֶּן תִּשְׁעָה חִי, מַעֲוֵן שְׁחִיטָה בִּפְנֵי עֲצָמוֹ, שְׂאִינוֹ נִיתֵר בְּשְׁחִיטַת אִמּוֹ,
15 כִּיּוֹן שְׂבַהֲמָה גְּמוּרָה הוּא שְׂכָלוֹ חוֹדְשִׁי עֵיבוּרוֹ וְאִינוֹ בְּכָל כָּל
16 בְּבַהֲמָה תֹאכְלוּ, וְחֵיִיב בְּאִתּוֹ וְאֵת בְּנֹו, שְׂאִסוּר לִשְׁחֹט בְּיוֹם
17 שֶׁנִּשְׁחַטָּה אִמּוֹ, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֵקִים אוֹמְרִים, אִף בֶּן ט' חִי
18 שְׁחִיטָה אִמּוֹ מְטַהֲרָתוֹ וּמְתִירָתוֹ בֹּאכִילָה, וְאִינוֹ טַעוֹן שְׁחִיטָה
19 לַעֲצָמוֹ. שְׂסִבְרוּ חֲכָמִים, שֶׁרַק בֶּן ט' שְׂכָלוֹ חוֹדְשִׁי וְנוֹלָד בְּחַיֵּי אִמּוֹ,
20 טַעוֹן שְׁחִיטָה לַעֲצָמוֹ, אִךְ בְּמַעֲי אִמּוֹ נִיתֵר בְּשְׁחִיטָתָהּ.

1 יִדְיָה וְשִׁחְטָה – שֶׁאִם יִרְצֶה, יִכְנִיס יָדוֹ לַמַּעֲיָה, וְיִשְׁחֹט הָעוֹבֵר קוֹדֵם
2 שְׁנִטְרָף, וּמִדּוּעַ נֹאמַר שְׂאִין שְׁעַת הַכוֹשֵׁר לִטְרִיפָה מִזִּבְחֵן.
3 דוּחָה הַגְּמָרָא: אָמַר לִיה רַבָּא תָנִי – שְׁנָה בְּמַשְׁנָה 'שְׁנוּצָרָה' מִרְפָּה
4 מִן הַכֶּסֶן, שְׂכַבְר מִתְחִילֵת יִצִּירָתָה הִיתָה טְרִיפָה, וְעַל זֶה נֹאמַר
5 שְׂאִין לֶה כָּל שְׁעַת הַכוֹשֵׁר אִף בְּמַעֲי אִמּוֹ. וּמִשְׁכַּחַת לָהּ בְּכַעֲלָת
6 חֲמִשׁ רַגְלִים, שִׁישׁ לֶה רַגַל יִתִּירָה בְּרַגְלִים הָאֲחֻרָיִים וְטְרִיפָה הִיא,
7 וְרַגַל זוֹ וְדֵאִי קִימִת מִשְׁנוּצָרָה.

משנה

9 הַמַּשְׁנָה מִבִּאֲרַת אִיזָה עוֹבֵר נִיתֵר בְּשְׁחִיטַת אִמּוֹ: הַשּׁוֹחֵט אֶת

המשך ביאור למס' חולין ליום שלישי עמ' ב

14 יִכְתְּבוּ וְיִתְּנוּ. רַבִּי שְׁמַעוֹן (בֶּן) שְׁזוּרִי אוֹמֵר, אִף חוֹלָה הַמְּסוּכָן דִּינוֹ
15 כֵּן. וּבְדִין זֶה הִלְכָה כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁזוּרִי. וְהָדִין הַשְּׁנִי שֶׁהִלְכָה כְּמוֹתוֹ,
16 הוּא תְּרִימַת מַעֲשֶׂר שֶׁל דְּמָא. דְּתָנִן (דְּמָאִי פִּיד מֵא), הַלּוֹקַח פִּירוֹת
17 דְּמָאִי, דְּהֵינּוּ מִמֵּי שְׂאִינוֹ נֹאמְן עַל הַמַּעֲשֻׂרוֹת, שְׁחִיבֵי הַלּוֹקַח
18 לַעֲשֶׂרִם מִדְּרַבָּנָן, וְשִׂכַח לַעֲשֶׂרִם בְּעֶרֶב שַׁבָּת, שׁוֹאֵל אֶת הַמוֹכֵר
19 בְּשַׁבָּת, וְאִם אָמַר עִישֻׁרִים, הִתִּירוֹ מִשּׁוּם כְּבוֹד שַׁבָּת לִסְמוּךְ עֲלֵיו
20 וְלֹאכּוֹל עַל פִּיו, אֲבָל בְּיוֹם חוֹל אִינוֹ נֹאמְן. וְתְּרִימַת מַעֲשֶׂר שֶׁל דְּמָאִי,
21 שְׂאִחֲרֵה שֶׁהִפְרִישָׁה חֲדָה לְמִקְוָה – לְתוֹךְ הַחוּלִין וְהַתְּעֻרְבָה בּוֹ,
22 וְנֹאסְרָה כָּל הַתְּעֻרְבּוֹת, וְהִרִי הוּא הַפֶּסֶד גְּדוֹל, רַבִּי שְׁמַעוֹן (בֶּן)
23 שְׁזוּרִי אוֹמֵר, בּוֹה אִף בְּחוֹל שׁוֹאֵל לְמוֹכֵר וְאוֹכְלוֹ עַל פִּיו, שְׂכִיּוֹן
24 שְׂאִין תִּקְנָה לַתְּעֻרְבּוֹת זֶה, הִקִּילוֹ לִסְמוּךְ עַל דְּבָרֵי הָעַם הָאֵרֶץ
25 הָאוֹמֵר שְׂעִישֶׁרִם.

1 אֲלֵא כִּי הָא סְבִירָא לִי, דְּאָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, הִלְכָה כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁזוּרִי
2 רַק בְּמִסּוּכָן, וּבְתְּרִימַת מַעֲשֶׂר שֶׁל דְּמָא, אֲבָל בְּשֶׂאֵר דִּינִים אִין
3 הִלְכָה כְּמוֹתוֹ, וְנִמְצָא שְׂבָבן פְּקוּעָה הִלְכָה כְּחֲכָמִים שְׂבַהֲפָרִיס טַעוֹן
4 שְׁחִיטָה מִדְּרַבָּנָן.
5 הַגְּמָרָא מִבִּאֲרַת מַה הֵן שְׁתֵּי הַלְכוֹת אֵלּוּ: מִסּוּכָן, דְּתָנִן (גִּטִּין סה),
6 בְּרֵאשׁוֹנָה הִיוּ אוֹמְרִים חֲכָמִים שְׁחִיטָא בְּקוֹלָר וְ–בְּשִׁלְשֵׁלָתוֹ לִיהֲרֹג
7 עַל יְדֵי הַמַּלְכוּת, וְאָמַר כְּתִבּוּ גִט לְאִשְׁתִּי, אִף שְׂלֵא אִמַּר תְּנוּ לָהּ,
8 הֲרִי אֵלֹו וְ–הַשּׁוֹמְעִים אֶת דְּבָרֵינוּ יִכְתְּבוּ וְיִתְּנוּ אֶת הַגִּט לְאִשְׁתּוֹ.
9 מִשּׁוּם שְׂאוּמִדִּים בְּדַעְתּוֹ, שְׂעִישָׁם שְׂלִיחִים לְכַתִּיבַת הַגִּט וּלְנִתְיִנָתוֹ,
10 וְרַק מִפְּנֵי שְׂדִיחָה בְּהוֹל שְׂכַח לֹמַר תְּנוּ. אִךְ בְּשֶׂאֵר הַמִּקְרִים שְׂאִדִּם
11 מִצְוָה כְּתִבּוּ גִט לְאִשְׁתִּי וְלֹא אִמַּר תְּנוּ, לֹא יִתְּנוּ, לִפִּי שְׂלֵא עֲשִׂאִם
12 שְׂלִיחִים לְנִתְיִנָה. חֲדָרֵי חֲכָמִים וְהוֹסִיפוּ לֹמַר, שְׂאִף הַמְּקַרֵּשׁ מִן
13 הַיִּישׁוּב לִים, וְהִיִּצָּא בְּשִׁירָא לְמַדְבְּרוֹת, אִף כְּשֶׁאִמַּר רַק כְּתִבּוּ,

לוח תהלים

יום ראשון, כ"ז תמוז < מפרק קב עד פרק קלד

יום שני, כ"ח תמוז < מפרק קלה עד פרק קלט

יום שלישי, כ"ט תמוז < מפרק קמ עד פרק קנ

יום רביעי, א' מנחם-אב < פרק כ. מפרק א עד פרק ט

יום חמישי, ב' מנחם-אב < מפרק י עד פרק יז

יום שישי, ג' מנחם-אב < מפרק יח עד פרק כב

שבת קודש, ד' מנחם-אב < פרק כ. מפרק כג עד פרק כח

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם
היה המנהג שכל אחד היה
אומר בכל יום את הקאפיטל
[פרק] תהילים לפי שנות חייו.
למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס
לשנת הכ"א היה אומר פרק
כ"א בתהילים וכן היו אומרים
גם את התהילים לפי שנות בניו
ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו
לתרבות רעה....

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה
לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-
הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין
מותפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו
שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות
הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת,
כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות
בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

לימוד תניא בכל יום

"המנהג הטוב שנהגו חסידים
(בדורות שלפני זה, וגם בדורנו) -
ללמוד פרק תניא בכל יום (לפני
תפלת הבוקר). וכדאי לפרסם
ולחזק מנהג זה"

(משיחת ש"פ אחרי, מבה"ח אייר תשמ"ט
- התועודיות תשמ"ט ח"ג עמ' 68)

"כיון שלימוד התניא הוא אחד מהשיעורים
ששמענו כמה פעמים אודותו מכ"ק מו"ח
אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע שהוא
מסוגל לכמה ענינים, מהנכון שנוסף על
לימודו תניא כפי שכותב, ילמוד גם כן כפי
שנחלק התניא לימות השנה".

(אגרות קודש, כרך י"ד, אגרת ה'רלט)

תניא יומי

~ יום ראשון כ"ז תמוז ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 198, ומאחר שהתפלה היא... עד עמ' 198, עילאה).

של שמחה, שלמרות שבתחילה צריכה להיות ההכנה לתפלה
במרירות, הרי בעמדו להתפלל, עליו להיות במצב של שמחה,
ועכשיו בדור יתום הזה, שאין הכל יכולין להפוך לפס
ברגע מן הקצה, - אל הקצה, ממרירות לשמחה, כך
שלמרות שרגע לפני כן
היה במרירות, יעבור מיד

לשמחה, אזי עצה
העושה, - לכך היא,
להקדים לתפלה
'תשובה תתאה'
בתיקון חצות בנזכר
לעיל. - שהזמן המסוגל
לחשבון הנפש
ולהתבוננות המביאה
להכנעה ול"לב נשבר" -
הוא ב"תיקון חצות"¹².
ומי שאי-אפשר לו -
לערוך "תיקון חצות",
בכל לילה¹³ - על-כל-

פנים לא יפחת - בעבודת "תיקון חצות", מפעם אחת
בשבוע, לפני יום השבת, בנוגע ליודעים, שהשבת היא
בחינת 'תשובה עלאה', ושבת - אותיות תש"ב
אנוש¹⁴, - הרי ששבת היא ענין התשובה, ואיזו תשובה היא

ומאחר שהתפלה היא בחינת 'תשובה עלאה' - צריך
להקדים לפניה בחינת 'תשובה תתאה'. - הענין של
הכנעה ו"לב נשבר", כפי שהסביר לעיל. והוא שאמר
רבתינו זכרונם לברכה במשנה⁸: "אין עומדין להתפלל
אלא מתוך כבוד
ראש", ופרש רש"י -

"הכנעה", - שהאדם
שבור ונכנע בתוכו, והיא
בחינת 'תשובה תתאה'
לעורר - על עצמו,
רחמים בנזכר לעיל, -
בפרק ז' ובפרק ח',
וכדילוף התם בגמרא⁹
מקרא, - כפי שלומדת
הגמרא שם מפסוק,
דבתיב¹⁰: - שכתוב
בחנה: "והיא מרת
נפש". - והתפלה
להקב"ה. הרי, שכדי

להתפלל להקב"ה זה צריך להיות על-ידי הכנה של נפש מרה,
ענינה של "תשובה תתאה". אכן, בברייתא שם¹¹: "תנו
רבנו, אין עומדין להתפלל אלא מתוך שמחה". -
כלומר, שתיכף ומיד עליו לעבור ממצב של מרירות למצב

8. ברכות רפ"ה (ל, ב). 9. ל, ב. 10. ש"א א, י. 11. לא, א. 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה לעיל פ"ז". 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "איתא הבי' ע"ז בקונ' התפלה פי"א דהיינו דוקא בצדיקים גדולים כו' אבל בשאר כל אדם אי"צ להיות בכל לילה כו'". 14. תורת נתן (למהרנ"ש) בסופו.

שבת? – בחינת "תשובה עילאה", **בִּי בְּשֵׁבֶת הִיא עֲלִיּוֹת הָעוֹלָמוֹת לְמִקְוֶה כו',** – והיא גם זמן עליית הנשמה למקורה בענין התשובה, ו**בְּפֶרֶט תְּפִלּוֹת הַשָּׁבֶת,** – שגם בימות החול מהווה התפלה, כאמור, ענין "תשובה עילאה" ובמיוחד בשבת, ו**דִּי לְמִבֵּין.** (וּבְנֶה יוֹבֵן מִה שֶׁתּוֹבֵב¹⁵ – אחרי "מחיתי כעב וגו'":

"שׁוֹבָה אֵלַי בִּי גְּאֻלְתִּיךָ," פֶּרוּשׁ: בִּי מֵאַחֵר שֶׁ"מִחִיתִי כְּעַב פֶּשְׁעֶיךָ" הִיא הָעֵבֶרֶת הַסֵּטְרָא־אַחְרָא, ו"גְּאֻלְתִּיךָ" מִן הַחִיצוֹנִים בְּהִתְעוֹרְרוֹת רַחֲמִים עֲלִיוֹנִים, בְּאַתְעֵרוּתָא דְלִתְתָּא בְּתַשׁבָּה רַחֲמִים עֲלִיוֹנִים וְגֵאֻלְתִּיךָ מִן הַחִיצוֹנִים בְּהִתְעוֹרְרוֹת רַחֲמִים עֲלִיוֹנִים בְּנִזְכָּר־לְעֵיל – אִזִּי בְּתַשׁבָּה אֵלַי" בְּתַשׁבָּה עֲלֶיךָ):

אגרת התשובה

עליות העולמות למקורם כו' ובפרט תפלות השבת וד"ל. (ובזה יובן מ"ש שובה אלי כי גאלתיך פ' כי מאחר שמחיתי כעב פשעיך היא העברת הסט"א וגאלתיך מן החיצונים בהתעוררות רחמים עליונים באתערותא דלתתא בתשובה תתאה כנ"ל אזי שובה אלי בתשובה עילאה):

~ יום שני כ"ח תמוז ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 198, פרק יא ואמנם... עד עמ' ק, לאין קץ.

פֶּרֶק יא. בפרק הקודם, פרק י', הסביר רבנו הזקן, כיוון שתפלה היא ענין "תשובה עילאה", יש להקדים לפני התפלה הענין של "תשובה תתאה", שהיא הכנעה ו"לב נשבר", הבאה מצד חשבון הנפש והתעוררות רחמים על נפשו. כפי שהמשנה אומרת "אין עומדין להתפלל אלא מתוך כווד ראש", שלפי פירוש רש"י, הכוונה ל"הכנעה", שהיא "תשובה תתאה"; אך, כברייטא כתוב, שתפלה צריכה להיות מתוך שמחה, "אין עומדין להתפלל אלא

מתוך שמחה", וכיוון שבזמננו אנו, לא כל אחד יכול לעבור תיכף ומיד מהכנעה ולב נשבר לשמחה – הרי העצה היעוצה היא, לעסוק ב"תשובה תתאה" בזמן אחר – כמו ב"תיקון חצות", שישמש כהכנה לתפלה; ואילו בשעת התפלה תשרור בו ענין השמחה הנדרשת בתפלה. בפרק הנוכחי, אומר רבנו הזקן, שלמרות האמור לעיל, אפשר הדבר שתהיינה שתייהן יחדיו, הכנעה ולב נשבר מ'תשובה תתאה' והשמחה של העבודה להקב"ה בתפלה – שהרי, למרות שהן שתי תנועות הפכיות בנפש, מרירות ושמחה, בכל זאת, כשהן באות משתי סיבות נפרדות, יכולות הן להיות יחד, במיוחד בענין זה, כשהשברון עצמו משמש גורם לבטחון, שהקב"ה יסיר את הסיבה לשברון הלב, כלומר, הקב"ה מחל לו – דבר שהוא כשלעצמו מביא לשמחה.

פֶּרֶק יא ואמנם להיות בלבו ההכנעה היא בחי' תשובה תתאה כנ"ל וגם השמחה בה' שתיהן ביחד. כבר מילתא אמורה בלק"א ס"פ ל"ד. כמ"ש בזה"ק חדרה תקיעא בלבאי מסטרא דא וכו' ובצירוף עוד האמונה והבטחון להיות נכון לבו בטוח בה' כי חפץ חסד הוא וחנן ורחום ורב לסלוח תיכף

אגרת התשובה

השמחה, והשמחה באה מצד הנשמה – הנפש האלקית והניצוץ האלקי המלוכשים בו להחיותו, הרי כיוון שהן באות משתי סיבות נפרדות – יש באפשרות שתי התנועות (תנועת המרירות ו"לב נשבר" ותנועת השמחה) להיות יחד. **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּחֶזֶק הַקָּדוֹשׁ: "חֲדוּת תְּקִיעָא בְּלִבְאֵי מִסְטָרָא דְאִי וְכוּ'".** – שמחה תקועה בלבי מצד זה, ובכיה מהצד השני, את זאת אמר ר' אלעזר ברבי שמעון כששמע מאביו סודות התורה בענין חורבן בית המקדש, היתה בשעת מעשה בלבו בכיה ושברון לב מגודל החורבן (שזה עתה נודע לו גודל החורבן) ומצד שני היתה בו שמחה מסודות התורה שנתגלו לו. הרי שבשעה שישנן שתי סיבות שונות, יכולות שתי התנועות, חדוה ובכיה, להיות יחד. **וּבְצִירּוֹף עוֹד הָאֱמוּנָה וְהַבְּטָחוֹן,** – וכשמצטרפים לכך האמונה והבטחון דלהלן בוודאי שישנה שמחה להיות נכון לבו בטוח בה', **כִּי חָפֵץ חֶסֶד הוּא, וְחֲנּוּן וְרַחוּם וְרַב לְסֻלּוֹת, תִּכְפֹּר וּמִיד**

מתוך שמחה", וכיוון שבזמננו אנו, לא כל אחד יכול לעבור תיכף ומיד מהכנעה ולב נשבר לשמחה – הרי העצה היעוצה היא, לעסוק ב"תשובה תתאה" בזמן אחר – כמו ב"תיקון חצות", שישמש כהכנה לתפלה; ואילו בשעת התפלה תשרור בו ענין השמחה הנדרשת בתפלה. בפרק הנוכחי, אומר רבנו הזקן, שלמרות האמור לעיל, אפשר הדבר שתהיינה שתייהן יחדיו, הכנעה ולב נשבר מ'תשובה תתאה' והשמחה של העבודה להקב"ה בתפלה – שהרי, למרות שהן שתי תנועות הפכיות בנפש, מרירות ושמחה, בכל זאת, כשהן באות משתי סיבות נפרדות, יכולות הן להיות יחד, במיוחד בענין זה, כשהשברון עצמו משמש גורם לבטחון, שהקב"ה יסיר את הסיבה לשברון הלב, כלומר, הקב"ה מחל לו – דבר שהוא כשלעצמו מביא לשמחה.

וְאִמְנָם, לְהוֹיֹת – כּדִּי שִׁהְיוּ בְּלִבּוֹ הַהֲכָנָעָה, – ושברון הלב, **הִיא בְּחִינַת 'תְּשׁוּבָה תְּתֵאָה' בְּנִזְכָּר־לְעֵיל, וְגַם**

15. ישעיה מז, כב. 1. ח"ב רנה, א.

ישראל, כי אחרי תשובה ומחילה, באה הגאולה מיד. וא"כ מדוע אין הגאולה באה בפועל? – הרי זה מפני שחוזרים וחוטאים. וְהָרִי אֶפְלוּ בְּמִדַּת בְּשֶׁר־וָדָם בּוֹ, שְׁצִירָהּ הָאָדָם לְמַחֵל תִּכְפָּה וּמִיד שְׁמִבְקָשִׁים מִמֶּנּוּ מַחִילָה, וְלֹא יִהְיֶה אֲכֹזְרִי מִלְּמַחֵל, – אלא

עליו למחול מיד, וְאֶפְלוּ בְּקוּטַע יָד חֲבֵרוֹ, – ומבקש מחילה מחבירו – על חבירו למחול לו, כְּדֹאִיתָא – כַּמּוּר בְּנִמְרָא בְּסוֹף פֶּרֶק ח' דְּבִבְאִיקָא, וְאִם בְּקֶשׁ מִמֶּנּוּ ג' פְּעָמִים וְלֹא מַחֵל לוֹ – שׁוֹב אִין צִירָה לְבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ, וְהִגְבַּעוּנִים שְׂבִיקֵשׁ דְּדוֹד הַמֶּלֶךְ עֲלֵיוֹהֶשְׁלוֹם מֵהֶם מַחִילָה בְּעַד שְׁאוּל שְׁהֵמִית אֶת הַגְּבַעוּנִים, וְלֹא רָצוּ לְמַחֵל – גִּזְרֵי דְּדוֹד עֲלֵיהֶם שְׁלֹא יִבְאוּ בְּקַחֵל ה', שֶׁהֶם רַחֲמָנִים וְכוּ', – שְׂכִיוֹן

שחסרה לגבועונים הרחמנות ולא רצו למחול, אין הם שייכים לקהל ה', כְּדֹאִיתָא – כְּמוֹ שְׂכָתוֹב בְּפֶרֶק ח' דְּיִבְמֹת. – ואם כך הדבר במדתו של אדם, שעליו למחול כשמבקשים ממנו מחילה, הרי וּבְמִדַּת תְּקוּדָה שְׁצִירָהּ הָאָדָם, עַל־אֲחֵת כְּמִהָזְכֵּמָה לְאִין קָץ. – שהוא מחול כשמבקשים ממנו מחילה.

שְׁמִבְקָשׁ מַחִילָה וְסִלִּיחָה מֵאֲתוֹ יִתְבָּרַךְ ("כְּרֹב רַחֲמִיךָ מִחָה פְּשְׁעִי"², "כְּבִסְנִי טַהֲרֵנִי"³, – מחטאי, "וְכָל עֲוֹנוֹתֵי מִחָה וְכוּ"⁴), – כל הבקשות הללו – מוחל לו הקב"ה מיד, בְּלִי שׁוֹם סֶפֶק וּסְפִיקָסָפְקָא בְּעוֹלָם. – אם הקב"ה

מוחל לו, אלא בודאי הוא מוחל לו, וְכִמּוֹ שְׁאֵנּוּ מְבָרְכִין בְּכָל תְּפִלַּת י"ח – תפלת "שמונה עשרה", תִּכְפָּה – מיד לאחר, שְׁמִבְקָשִׁים "סִלֵּחַ לָנוּ כוּ"⁵ – הרי מיד לאחר שמבקשים "סלח לנו", אומרים: "בְּרוּךְ אַתָּה ה' חֲנוּן הַמֶּרְכָּה לְסִלִּיחָה", – מברכים מיד על סליחתו ומחילתו של הקב"ה, וְהָרִי – הדין הוא: סֶפֶק בְּרִבּוֹת לְחֻקֵּל, – ולא לברך, מִשּׁוֹם חֲשֵׁשׁ בְּרִכָּה לְכַמְלָה. – שלכן, אם אדם מסופק אם עליו לברך ברכה מסוימת או לא, עליו להקל ולא לברך. ואם היה עדיין ספק אם הקב"ה מוחל או לא, כיצד ניתן לברך "חנן המרבה לסלוח"? אֵלֶּא אִין פֶּאן שׁוֹם סֶפֶק פֶּלֶל, מֵאַחֵר שְׂבִיקֵשְׁנוּ "סִלֵּחַ לָנוּ" "מַחֵל לָנוּ", – ודאי הדבר שהקב"ה מוחל לנו, וְאִילוּ לֹא הָיִינוּ חוֹזְרִים וְחוֹטְאִים – הָיִינוּ נִגְאָלִין מִיד, כְּמוֹ שְׁאֵנּוּ מְבָרְכִין: "בְּרוּךְ אַתָּה ה' גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל". – שהקב"ה גואל את בני

אגרת התשובה

ומיד שמבקש מחילה וסליחה מאתו ית' (כרוב רחמך מחה פשעי כבסני טהרני וכל עוונותי מחה וכו') בלי שום ספק וס"ס בעולם. וכמו שאנו מברכין בכל תפלת י"ח תיכף שמבקשים סלח לנו כו' ברוך אתה ה' חנון המרבה לסלוח והרי ספק ברכות להקל משום חשש ברכה לכטלה אלא אין כאן שום ספק כלל מאחר שבקשנו סלח לנו מחל לנו. ואילו לא היינו חוזרים וחוטאים היינו נגאלין מיד כמו שאנו מברכין בא"י גואל ישראל. והרי אפי' במדת ב"ו כן שצריך האדם למחול תיכף ומיד שמבקשים ממנו מחילה ולא יהא אכזרי מלמחול ואפי' בקוטע יד חבירו כדאי' בגמ' בספ"ח דב"ק. ואם ביקש ממנו ג"פ ולא מחל לו שוב א"צ לבקש ממנו. והגבועונים שביקש דוד המלך ע"ה מהם מחילה בעד שאול שהמית את הגבועונים ולא רצו למחול גזר דוד עליהם שלא יבאו בקהל ה' שהם רחמנים וכו' כדאי' בפ"ח דיבמות. ובמדת הקדב"ה עאכ"ו לאין קץ.

לחלוק ולא לברך. ואם היה עדיין ספק אם הקב"ה מוחל או לא, כיצד ניתן לברך "חנן המרבה לסלוח"? אֵלֶּא אִין פֶּאן שׁוֹם סֶפֶק פֶּלֶל, מֵאַחֵר שְׂבִיקֵשְׁנוּ "סִלֵּחַ לָנוּ" "מַחֵל לָנוּ", – ודאי הדבר שהקב"ה מוחל לנו, וְאִילוּ לֹא הָיִינוּ חוֹזְרִים וְחוֹטְאִים – הָיִינוּ נִגְאָלִין מִיד, כְּמוֹ שְׁאֵנּוּ מְבָרְכִין: "בְּרוּךְ אַתָּה ה' גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל". – שהקב"ה גואל את בני

~ יום שלישי כ"ט תמוז ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ק, ומה שמשבחים ומברכים... עד עמ' 200, היא מיד.

מדתו של אדם היא כך, שעליו למחול כשמבקשים ממנו מחילה, איזה שבח יש בכך להקב"ה? – אלא, השבח להקב"ה מתבטא בכך שהוא "המַרְכָּה" – לסלוח, דִּיקָא, – דוקא, וְכִמּוֹ שְׂכָתוֹב בְּעוֹרָא: "וְרֹב לְסִלִּיחָה", דְּהִינוּ שְׂבִיקֵשׁ בְּשֶׁר־וָדָם, אִם יִחְטֹא אִישׁ לְאִישׁ וּבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ

דִּיקָא, – דוקא, וְכִמּוֹ שְׂכָתוֹב בְּעוֹרָא: "וְרֹב לְסִלִּיחָה", דְּהִינוּ שְׂבִיקֵשׁ בְּשֶׁר־וָדָם, אִם יִחְטֹא אִישׁ לְאִישׁ וּבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ

וְמָה שְׂמִשְׁבָּחִים וּמְבָרְכִים אֶת ה' "חֲנוּן הַמֶּרְכָּה לְסִלִּיחָה" – כל השבחים שמשבחים בהם את הקב"ה ב"שמונה עשרה"

הם הרי דברים שרק הקב"ה עושה אותם ולא האדם, ואם משבחים את הקב"ה שהוא "מרבה לסלוח", הרי הכוונה היא גם שרק הוא עושה כך; וכיוון שאנו אומרים, שגם

אגרת התשובה

ומה שמשבחים ומברכים את ה' חנון המרבה לסלוח המרבה דייקא וכמ"ש בעזרא ורב לסלוח. דהיינו שבמדת ב"ו אם יחטא איש לאיש וביקש ממנו מחילה ומחל לו ואח"כ חזר לסורו

2. תהלים נא, ג. 3. ע"פ תהלים שם, ד. 4. שם, יא. 5. ברכות לג, א. 6. צב, א. 7. שמואל א פכ"א. 8. עח, ב ואילך.

מחילה ומחל לו ואחר-כך חזר לסורו – וחטא שוב כנגדו, קשה מאד שימחל לו שנית, ומקל-שכן בשלישית ורביעית, – אם מחל לו והוא שוב חטא נגדו, בודאי שקשה הדבר מאד למחול לו שוב בפעם השלישית ובפעם הרביעית.

אבל במדת הקדושה
ברוך-הוא אין הפרש בין פעם אחת לאחריה פעמים, כי המחילה – שמוחל הקב"ה, היא ממדת הרחמים, – של הקב"ה, ומדותיו הקדושות – של הקב"ה, אינן בנחיתות גבול ותכלית, אלא בנחיתות אינסוף, – בלי גבול ותכלית, כמו שכתוב: "כי לא כלו רחמיו", – שמדת הרחמים של הקב"ה היא בלי סוף. ולגבי נחיתות אינסוף אין הפרש כלל בין מספר קטן לגדול, דבכל קמיה בלא ממש חשיב, – כי לפניו הכל נחשב לכלום, ומשנה קטן וגדול וכו'. – הרי שאין הבדל כלל אם שהוא מוחל בפעם הראשונה או הרבה פעמים, ולכן "מעביר אשמותינו בכל שנה ושנה", וכל החטאים שמתוודים – עליהם, ב"על חטא" מדי שנה, אף שחזר ועבר עליהם חזר ומתודה עליהם – כולל שנה ושנה וכל החטאי שמתוודים בעל חטא מדי שנה אף שחזר ועבר עליהם חזר ומתודה עליהם ביוה"כ בשנה הבאה וכן לעולם. ובכל שנה ושנה לאו דוקא אלא כמו כן בכל יום ויום ג"פ מברכי' בא"י חנון המרבה לסלוח וכמארו"ל תפלה כנגד תמידין תקנות. ותמיד של שחר ה' מכפר על עבירות הלילה ותמיד של בין הערביים על של יום וכן מדי יום ביום לעולם. אלא שיוה"כ מכפר על עבירות חמורות. והתמיד שהוא קרבן עולה מכפר על מ"ע בלבד. וכן התפלה בזמן הזה עם התשובה כנ"ל. ואין זה אחטא ואשוב. כי היינו דוקא שבשעת החטא היה יכול לכבש יצרו אלא שסומך בלבו על התשובה ולכן הואיל והתשובה גורמת לו לחטוא אין מספיקין וכו'. ואף גם זאת אין מספיקין דייקא. אבל אם דחק ונתחזק ונתגבר על יצרו ועשה תשובה מקבלין תשובתו. אבל אנו שמבקשים בכל יום סלח לנו אנו מקדימין לבקש והחזירנו בתשובה שלימה לפניך דהיינו שלא נשוב

המוסב על יום כיפור? – אלא שיום הכפורים מכפר על עבירות חמורות. והתמיד, שהוא קרבן עולה, מכפר על מצות-עשה בלבד, וכן – גם, התפלה בזמן הזה – כשאין אפשרות להקריב קרבנות, עם התשובה, – שבשעת התפלה, תפלה היא הרי במקום קרבנות התמיד – היא גם כן מכפרת רק על מצות-עשה בלבד, כנזכר לעיל. – שבשעת התפלה מברכים "חנון המרבה לסלוח" – על המחילה שמוחל אז הקב"ה. ואין זה – ענין של "אחטא ואשוב", – שחכמינו ז"ל אומרים¹¹ על האומר כך: "אין מספיקין בידו לעשות תשובה", שלכאורה קשה: אם שלש פעמים ביום אומרים "חנון המרבה לסלוח" מפני שעושים אז תשובה, ובינתיים ישנו שוב ענין החטאים, הרי שהוא עוסק תמיד בחטא ובתשובה על החטא? כי

– "אחטא ואשוב", היינו דוקא שבשעת החטא היה יכול לכבש יצרו, אלא שסומך בלבו על התשובה, – שיעשה לאחר מכן, ובגלל זה אין הוא כובש את יצרו הרע וחוטא, ולכן הואיל והתשובה גורמת לו לחטא – שהרי הוא סומך על התשובה, ולכן הוא חוטא, "אין מספיקין וכו'". – בידו לעשות תשובה, ואף גם זאת – בשעה שהוא סומך על תשובתו המאוחרת, וזה גורם לו לחטוא, הרי, "אין מספיקין" דייקא, – שחכמינו ז"ל משתמשים בלשון "אין מספיקין" דוקא, שלא עוזרים לו בכך, על-ידי מתן אפשרות לעשות תשובה, אבל אם דחק ונתחזק ונתגבר על יצרו ועשה תשובה – מקבלין תשובתו. – כל האמור הוא בשעה שישנו הענין של "אחטא ואשוב", כי בשעת החטא הוא סומך על התשובה, אבל אנו שמבקשים בכל יום: "סלח לנו" – אנו מקדימין לבקש: "והחזירנו בתשובה שלימה לפניך", – שהתשובה תהיה שלמה, דהיינו שלא נשוב עוד לבסלה, – שלא נחטא עוד, וכן ביום

ושנה, וכל החטאים שמתוודים – עליהם, ב"על חטא" מדי שנה, אף שחזר ועבר עליהם חזר ומתודה עליהם ביום הכפורים בשנה הבאה, וכן לעולם. ובכל שנה ושנה לאו דוקא, אלא כמו-כן בכל יום ויום שלש פעמים, מברכים: "ברוך אתה ה' חנון המרבה לסלוח", – על המחילה שהקב"ה מוחל אז, וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה¹⁰: תפלה כנגד תמידין תקנות, ותמיד של שחר היה מכפר על עבירות הלילה, ותמיד של בין הערביים – היה מכפר, על – עבירות, של יום, וכן מדי יום ביום לעולם; – היתה המחילה שמחל הקב"ה על העבירות על-ידי קרבן התמיד (ועתה על-ידי תפלה ותשובה). אך, במה מתבטא ההבדל בין המחילה שבכל יום, למחילה של יום כיפור, שאנו אומרים "מעביר אשמותינו בכל שנה ושנה" –

9. איכה ג, ב. 10. ברכות כו, א. 11. יומא פה, ב.

לטהר מסייעין אותו" –
 "הבא" דיקא, – דוקא,
 לשונם של חכמינו ז"ל
 "הבא לטהר" מדויק
 הוא, והכוונה היא מיד
 שְׁבָא – לעשות תשובה
 – עוזרים לו מיד, ואי
 לזאת, גם הסליחה
 והמחילה היא מיד.

אגרת התשובה

עוד לכסלה וכן ביוה"כ מבקשים יהי רצון מלפניך
 שלא אחטא עוד מספיקין ומספיקין כמארו"ל הבא
 לטהר מסייעין אותו הבא דייקא מיד שבא ואי לזאת
 גם הסליחה והמחילה היא מיד.

הבקורים מבקשים:
 "יהי רצון מלפניך שלא
 אחטא עוד" – הרי שאין
 הוא סומך על התשובה,
 באופן שתגרום לו לחטוא
 – ולכן "מספיקין"
 ו"מספיקין", – מעניקים
 ומעניקים לו ההודמנות
 לחזור בתשובה, כמאמר רבותינו זכרונם לברכה¹²: "הבא

~ יום רביעי א' מנחם-אב ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 200, ומ"ש וחטאתי... עד עמ' קא, פשעיו.

בפרק ל', בחלק הראשון, שגם לגבי קל שבקלים הוא יכול
 להיות שפל רוח, בהתבוננו במעמדו ובמצבו של אותו קל
 שבקלים ובמעמד ובמצב שלו). ולא זו בלבד, שהזכרון מרחוק
 של חטאיו, לא ישפיע עליו עצבות, אלא אדרבה, זה יעזור לו
 להיות בשמחה, שכן –

ואדרבה, לענין
 השמחה יועיל זכרון
 החטא בזה שאת,
 בכדי לקבל בשמחה
 כל המתרגשות ופאות, בין
 מן השמים, בין על-ידי
 הבריות, בדיבור או
 במעשה – שמצעים
 אותו על-ידי דיבורים, או
 שעושים לו רע במעשים
 – יקבל כל זאת בשמחה,
 בידעו שהוא חטא אי
 פעם, ובצער שמצעים
 אותו יש משום יסורים
 העוזרים לכפרתו. (וזה –
 זכרון החטא, עצמה מוכה

ומה שכתוב¹³: "וחטאתי נגדי תמיד" – אין המבין
 להיות תמיד עצב נבזה חסד ושלום, – להיות שרוי
 בעצבות תמידית מפאת חטאיו, דהא כתיב בְּתַרְיָה¹⁴: –
 שהרי כתוב לאחר מכן: "תשמיעני ששון ושמחה וגו' ורוח
 נדיבה תסמכני וגו'¹⁵,
 ומשום שצריך להיות
 כל ימיו ב'תשובה
 עלאה', שהיא –
 התנועה של "תשובה
 עילאה" היא בשמחה
 רבה בנפול לעיל. –

הרי מה שחכמינו ז"ל
 אומרים¹⁶ שצריך אדם
 להיות "כל ימיו
 בתשובה", הכוונה היא
 ל"תשובה עילאה"
 הנעשית בשמחה גדולה,
 שלכן מבקשים "תשמיעני
 ששון ושמחה", להיות
 שרוי בשמחה מתשובה
 זו, אלא – הכוונה במה
 שכתוב "וחטאתי נגדי

אגרת התשובה

ומ"ש וחטאתי נגדי
 תמיד אין המכוון להיות תמיד עצב נבזה ח"ו דהא
 כתיב בתרי' תשמיעני ששון ושמחה וכו' ורוח נדיבה
 תסמכני וכו' ומשום שצ"ל כל ימיו בתשובה עילאה
 שהיא בשמחה רבה כנ"ל אלא נגדי דייקא כמו ואתה
 תתיצב מנגד סביב לאהל מועד יחנו ופרש"י מרחוק.
 והמכוון רק לבלתי רום לבבו ולהיות שפל רוח בפני
 כל האדם כשיהיה לזכרון בין עיניו שחטא נגד ה'.
 ואדרבה לענין השמחה יועיל זכרון החטא ביתר שאת
 בכדי לקבל בשמחה כל המאורעות המתרגשות ובאות
 בין מן השמים בין ע"י הבריות בדיבור או במעשה
 (וזו עצה טובה להנצל מכעס וכל מיני קפידא וכו')
 וכמארו"ל הנעלבים ואינן עולבין שומע' חרפתם ואין
 משיב' עושים מאהבה ושמחי' ביסורי' וכו' וכל
 המעביר על מדותיו מעביר' לו על כל פשעיו:

להנצל מכעס – על הזולת, וכל מיני קפידא וכו'). – על
 הזולת, מפני שכשהוא זוכר שהוא חטא, אין הוא כועס על מי
 שהעליב אותו. וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה¹⁷:
 "הנעלבים ואינן עולבין, שומעים חרפתם ואין משיבים,
 עושים מאהבה ושמחים בפיסורים וכו'", – עליהם אומר
 הכתוב¹⁸: "ואהביו כצאת השמש בגבורתו". חכמינו ז"ל מונים
 כאן שלש מדריגות; אלה שנעלבים ואינם עולבים, הם מתרצים

תמיד" היא, "נגדי" דיקא, – ממולי דוקא, כמו: "ואתה
 תתיצב מנגד"¹⁷, "מנגד סביב לאהל מועד יחנו" ופרש"י
 רש"י – "מרחוק". – כך, שהכוונה היא, שמרחוק,
 במחשבתו, יזכור תמיד על חטאו. והמבין, – והכוונה בכך
 היא רק לבלתי רום לבבו, ולהיות שפל רוח בפני כל
 האדם, כשיהיה לזכרון בין עיניו שחטא נגד ה'. – בודאי
 שלא ירום לבבו, ויהיה שפל רוח בפני כל אדם (כפי שמוסבר

12. שבת קד, א. יומא לח, ב. 13. תהלים שם, ה. 14. שם, י. 15. שם, יד. 16. ראה שבת קנג, א. 17. שמואל ב יח, יג. 18. במדבר
 ב, ב. 19. שבת פח, ב. גיטין לו, א. 20. שופטים ה, לא.

ביסורים שמייסרים אותם; מחמת שהם זוכרים, שהם חטאו אי פעם, הם שמחים ביסורים המהווים כפרתם. ו"כל המעביר על מדותיו – מעבירים לו על כל פשעיו"²¹:

את עצמם, אבל אינם עולבים את הזולת; שומעים חרפתם ואינם משיבים כלל; לא זו בלבד שאינם עולבים את מעליביהם, ואף אינם עונים להם כלל, אלא הם גם שמחים

~ יום חמישי ב' מנחם-אב ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קא, פרק יב וטעם השמחה... עד עמ' 202, ימצא טוב:

אין להן ערך כלל ליסורי הנפש שעה אחת בניהנם, – שעה אחת של יסורי הנפש בגיהנום, גרועה בהרבה מיסורי איוב שבעים שנה בעולם הזה, כי אש אחד מששים וכו'.⁵ – מגיהנום, אלא לפי שעולם הזה "חסד יבנה", – הרי לכן, וביסורין קלין בעולם הזה, נצול מדינים קשים של עולם הבא, כמשל הלוח והעתקת הצל בארץ טפח – בזמן שהצל זו בארץ מרחק של טפח, הרי לפי הלוח גלגל השמש פרקיע – ההילוך הוא שם אז אלפים מילין וכו'. – בשעה שהשמש זהה ברקיע מרחק של אלפי מילין, זו הצל בארץ מרחק של טפח אחד בלבד, ויתר על כן לאין קץ הוא כנמשל בבחי' השתלשלות העולמות מרום מענין עליות עולמות יונה או תור ע"ג המזבח או קומץ מנחה. וכן הוא

פרק יב. בפרק הקודם, פרק יא, הסביר רבנו הזקן, שמה שעל בעל-תשובה לזכור תמיד שחטא, "וחטאתי נגדי תמיד", אין הכוונה שהדבר ישפיע עליו עצבות ובושה תמידיים, המהווים הפרעה לעבודה בשמחה, אלא הכוונה היא שהזכרון יהיה מרחוק בלבד, כעומד

לנגד עיניו מה שחטא בעבר, וזה משפיע שלא יגבה לבו, ויהיה שפל בפני כל אדם.

זאת ועוד – זכרון החטא יהיה בו מעלה בנוגע לענין השמחה. שכן, על-ידיה יקבל בשמחה כל מה שיארע לו, הן אירועים מן השמים והן אירועים על-ידי בני אדם העולבים בו בדיבור או עושים לו רע במעשה – יקבל כל היסורים הללו בשמחה, מפני שהוא זוכר את החטא שחטא נגד הקב"ה. בפרק הנוכחי, יסביר רבנו הזקן טעמו של דבר, מדוע היסורים שהוא סובל –

יביאו לו שמחה. וטעם השמחה – שישמח, ביסורי הגוף, לפי שהיא – היסורים ההם טובה גדולה ועצומה לנפש החוטאת, למרקה בעולם הזה ולהצילה מהמרוק בניהנם (בפרט בדורותינו אלה, שאין ביכולת להתענות כפי מספר כל הצומות שבתיקוני תשובה מהאר"י ו"ל, כנזכר לעיל בפרק ג', הצריכות למרוק הנפש, להצילה ממרוק בניהנם). וכמו שכתב הרמב"ן ו"ל בהקדמה לפרוש איוב, שאפילו יסורים של איוב שבעים שנה –

המעלות עד עולם הזה הנשמי, – הרי זה הרבה למעלה מזה, ולכן פעולה שנעשית כאן בעולם הזה, באה אחרי שדבר זה נעשה באופן נעלה ביותר בעולמות העליונים, וממילא – השפעת פעולה בעולם הזה, יש לה השפעה גדולה בהרבה בעולמות העליונים. וכנודע ממה שכתוב בזהר הקדוש, מענין עליות עולמות העליונים באתערותא דלתתא, – בהתעוררות מלמטה, מעולם זה, בהקרבנות עוף אחד בן יונה או תור על גבי המזבח או קומץ מנחה. – שעל-ידי הקרבת

21. ראש השנה יז, א. 1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הנקודה בכ"ז שהחילוק והטובה בשנים בכמות ובאיכות; יסורי הגוף (הנפש), אש דעוה"ז (רגיהנום) א' מששים צל (גלגל השמש), טפח (אלפים מילין)". 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ב' הל' – י"ל כמות, איכות". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ובמילא צאתו מעוה"ז – כביאתו". 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משמע שזהו עוד ענין". 5. ברכות נו, ב. 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "סתם כמ"ד חזון ומזל קבוע (פסחים צד, ב). וידוע השקו"ט בסוגיה זו. ואכ"מ". וראה אוצר הגאונים לפסחים שם".

ז'כו'). – שלמעלה מעולמות, ואין באפשרותה להתלבש בהם בפנימיות, רק בבחינת סובב ומקיף על העולמות; הרי, שעל-ידי מצוה בפעולה גשמית למטה, ממשיך יהודי על עצמו קדושה לא רק מהעולמות העליונים ביותר, אלא ממדרגה

שהיא למעלה מכל

העולמות. וְכָכָה מְמַשׁ

הוא פְּעֻנָּה שְׂכָר וְעִנְשׁ,

– ששכר המצוה הוא

לאין ערוך נעלה

מהפעולה של המצוה כאן

למטה, כך גם בענין

העונש, שהעונש שהאדם

סובל כאן למטה, בא

במקום עונש גדול ביותר

שהיה סובל בעולם הבא,

כְּמֵאמָר רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹנֵם לְכַרְכָּה: "שְׂכָר מִצְוָה – מִצְוָה

וְכוֹ", – וכיוון שאמרנו, שעל-ידי מצוה נמשך אור שלמעלה

לגמרי מעולמות, והוא "שכר מצוה" – מובן הרי ממילא,

ששכר המצוה בעולמות העליונים הוא נעלה לאין-ערוך.

מפעולת המצוה כאן למטה, וְכֵמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר.

וְדַעַת לְבָבוֹן נִקְלָה, וּמִשְׁכִּיל עַל דְּבָר יִמְצָא טוֹב:

אגרת התשובה

בכל המצות מעשיות כנודע מהאר"ל. וז"ש רז"ל

ע"פ והתקדשתם והייתם קדושים אדם מקדש עצמו

מעט מלמטה מקדשין אותו הרבה מלמעלה וכו' (וכמ"ש לעיל בענין אשר קדשנו במצותיו וכו' בחי'

סוכ"ע וכו') וככה ממש הוא בענין שכר ועונש

כמארז"ל שכר מצוה מצוה וכו' וכמ"ש במ"א. ודעת

לנבון נקל ומשכיל על דבר ימצא טוב:

משהו ממין החי (עוף) או ממין הצומח (קומץ מנחה) נגרמת למעלה עליה בעולמות העליונים, וְכֵן הוּא כָּכָל הַמִּצְוֹת מְעֻשִׂוֹת, – שעושים למטה בעולם הזה בדברים גשמיים, ציצית בצמר גשמי, תפילין בקלף גשמי, וכדומה, יש לפעולות

גשמיות אלו בעולם הזה

השפעה חזקה בעולמות

העליונים, פְּנוּדָע

מִהָאֲר"י וְל'. וְהוּ

שְׁאֵמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ

זְכוֹנֵם לְכַרְכָּה עַל

פְּסוּקָה: "וְהִתְקַדְשְׁתָּם

וְהִיִּיתָם קְדוֹשִׁים" –

אֲדָם מְקַדֵּשׁ עַצְמוֹ מִעַם

(כ"ק אדמו"ר שליט"א:

כמות) מִלְמַטָּה, (כ"ק

אדמו"ר שליט"א: איכות) מְקַדֵּשִׁין אוֹתוֹ הִרְבֵּה מִלְמַטָּה

וְכוֹ – פעולתו הפעוטה של האדם למטה בקידוש עצמו –

גורמת קדושה רבה ביותר עליו מלמעלה, (וְכֵמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר

לְעִיל – בפרק י' ב"אגרת התשובה" ובפרק מ"ו בחלק

הראשון, פְּעֻנָּה "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו" וְכוֹ, –

ש"קדשנו" מלשון "קודש" היינו בְּחִינַת "סוֹכֵב כָּל עֲלָמִין",

~ יום שישי ג' מנחם-אב ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קב, א פותחין בברכה... עד עמ' 204, שבנפש:

ונהוג שאת הסיום והחלוקה מחדש לקראת השנה הבאה – עורכים ב"ט בכסלו או בכ"ד בטבת.

[הרבי שליט"א דיבר כבר פעמים רבות (בשעת סיום הש"ס),

שכשם שבמלאכה הנעשית בשבת על ידי שני אנשים, הרי אם

אין אותה מלאכה יכולה להיעשות על ידי אחד מהם, נקרא הדבר

שכל אחד מהם עשה את כל המלאכה? – כך הדבר גם לגבי ענין

זה, שכיוון שלימוד וסיום הש"ס נעשים על ידי כל אלה

המשתתפים בחלוקה (ומן הנמנע שכל אחד ילמוד את כל הש"ס

בשנה אחת), הרי זה כאילו כל אחד למד והשלים את כל הש"ס].

באגרת זו מסביר רבנו הזקן, שלימוד ההלכות שבתורה

שבעל-פה, מוסיף עילוי (התעלות) בנפשו של יהודי גם

בעבודתו הפנימית בהשגה ובהתבוננות בגדלות הוי',

ובהתעוררות של אהבת ה' ויראת ה' שלו, וזה אוזר את הנשמה

בגבורה ומייצב גם את ראשו ולבו של יהודי, שכלו ומדותיו.

אודות אגרת זו, סיפר הרבי הרי"צ נ"ע באחת משיחותיו (ב'

בניסן תש"ח):

אגרת הקודש¹

א. בהסכמתם לספר ה"תניא", מציינים הרבנים בני הגאון

המחבר ז"ל נ"ע (נדפסה ב"מבוא" ל"תניא"), שכל סימני

"אגרת הקודש" (כולל גם ה"קונטרס אחרון" הבא אחרי

"אגרת הקודש" ואגרות הקודש שלאחריו). נכתבו בכתב-יד

קדשו ובלשונו הקדוש של רבנו הזקן. השם "אגרת הקודש"

ניתן, מפני שרוב הסימנים שבחלק זה, הם אגרות שנשלחו על

ידי רבנו הזקן (אל חסידים) "להורות לעם ה' הדרך ילכו בה

והמעשה אשר יעשון", ובגלל זה מצאו הרבנים, בני הגאון

המחבר, לנכון לצרף אגרות קודש אלו לספר ה"תניא".

בתחילת האגרת הראשונה, מדובר אודות המנהג שנתקן

באותם הימים בין חסידים (מנהג שנהוג עד לימינו אנו), שבכל

עיר או "מנין" של חסידים, מחלקים את הש"ס (וכפי שמובא

בסוף "קונטרס אחרון" – שם דן רבנו הזקן שוב בענין זה –

שאם אין ב"מנין" אחד מספיק אנשים לכך, מצרפים אליהם

אנשים מ"מנין" אחר, על מנת ללמוד אותו במשך השנה.

7. יומא לט, א. 8. קדושים כ, ז. 9. אבות פ"ד מ"ב. 1. הרבי שליט"א מעיר, שלכאורה היה צריך להיות שם חלק זה "אגרות קודש", לשון רבים – "ואולי הוא אגב דהשם "אגרת התשובה". וצ"ע. 2. שבת צג, א. ראה לקוטי שיחות ח"י ע' 267. 3. ספר המאמרים ה'תש"ח ע' 170.

שהחייתה את נפשי, "אין טוב אלא תורה", – כשאומרים "טוב" הכוונה היא לתורה, כמאמר המשנה במסכת אבות⁶, ועל איזה טוב של תורה אנו מדברים כאן? – "תורת ה' תמימה"⁷ – שעל תורת ה' כפי שהיא "תמימה" הרי כתוב שהיא "משיבת נפש",

היא מחיה ומרעננת את הנפש, זו השלמת כל הש"ס בלוי⁸ – סיום כל הש"ס כולו¹⁰, ברכ עירות ומנינים מאנ"ש, – חסידים, הודאה על העבר – תורה על שעשו זאת בעבר, ובקשה על העתיד, – ובקשה לעשות זאת גם בעתיד, בזה ימן – ה', ובה יוסיף ה' לאמין לפם בגבורים¹¹, מדי שנה

בשנה, בגבורה של תורה. – כך יתן ויוסיף ה' (ותוספתו של השי"ת היא הרי הוספה יותר מאשר העיקר עצמו¹²), לחזק ולייצב את לבותיהם בין החזקים (שגם ביחס לחזקים יהיה זה חזק) בגבורה ובחזק שהתורה מעניקה. ולהודיע לבני אדם בגבורתה של תורה שבעל-פה¹³ ובכתב עז, – גבורה של תורה, הכוונה לתורה שבעל-פה דוקא, שכן הדבר בשורש התורה (בספירות העליונות), שתורה שבכתב היא ב"חכמה", וספירת החכמה היא הרי בקו הימין (חסד), ואילו תורה שבעל-פה היא ב"בינה"¹⁴, וספירת הבינה ("אני בינה לי גבורה"¹⁵) היא בקו השמאל (גבורה¹⁶). וכדי להודיע ענין הגבורה שמעניקה תורה שבעל-פה לנשמתו של יהודי – פירש והסביר, שלמה המלך עליו השלום¹⁷: "הגדה בעז מתניה כו'" – "אשת חיל", כנסת ישראל ונשמות ישראל, חוגרת את מתניה ב"עוז" של תורה, ("עוז" היינו תורה¹⁸, "אין עוז אלא תורה"¹⁹), שהתורה מחזקת מתניה של נשמה, כשם שגיבור מחזק את עצמו על ידי שחוגר עצמו בחגורה. מה הוא, איפוא, ענין ה"מתניים" ביחס לנשמה, שהתורה חוגרת ומחזקת אותם? – "מתנים", הם דבר המעמיד כל הגוף עם הראש הנצב ועומד עליהם, והם המוליכים ומביאים

בשנת תרמ"ח, בהתוועדות שמחת בית השואבה, אמר הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק, שאת אגרת הקודש "פותחין בברכה" כתב רבנו הזקן בשלשה חלקים בשנים שונות. בפעם הראשונה – כשהוד כ"ק רבנו הזקן החליט ללכת למזריטש, אז נתן

למחונכיו פתק-התעוררות "פותחין בברכה" עד "יהן בחינת הזרועות והגוף שבנפש". בפעם השניה – כשהוד כ"ק רבנו הזקן שב ממזריטש, ורבנו הוד כ"ק המגיד ממזריטש, בפקודת מורנו הבעל-שם-טוב ובברכת מורו הקדוש ח"י⁴, גילה מי הוא – הוד כ"ק רבנו הזקן – מטרת ירידת נשמתו הקדושה והאחריות הגדולה וסכנות

נפשות ורוחניות הקשורות בכך – כתב הוד כ"ק רבנו הזקן את חלקה השני של אגרת הקודש מ"אך מי הוא הנותן" עד "עד מיצוי הנפש".

הוד כ"ק רבנו הזקן מספר לבנו, הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי, ולנכדו, הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק "צמח צדק", את חוויותיו הפנימיות בשנים הראשונות מאז הודיע ומסר לו מורו הרב המגיד את השליחות של מורו רבנו הבעל-שם-טוב. האמונה הפשוטה, אומר הוד כ"ק רבנו הזקן, שהיתה לנו, תלמידי הרב המגיד, בכ"ק הרב המגיד, יחד עם ההתמסרות של מסירות נפש אליו, העניקה לי תוקף עז, לבצע את כל ציווייו של רבנו המגיד בדיוק גמור ובמסירות נפש פנימית ועצמותית. כעבור כמה שנים, כשהאברכים, תלמידי, התיישבו בעיירות ובישובים שונים, הרי לרגלי המעמסה שהטיל עלי כ"ק רבנו המגיד, וכדי לבצע, בעזרת השם יתברך, את הכוונה הפנימית של ירידת נשמתי לעולם זה – הוספתי באגרת "פותחין בברכה" את הקטע "ועתה הפעם כו' נא ונא. אך בשבתות כו' וכגון דא כו' ואין טוב אלא תורה וכו'".

פותחין בברכה, לברך ולהודות לה' פי טוב. שמועה טובה שמועה נפשי, – שמעתי שמועה טובה

4. אחי השילוני. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בקשר ועל הבשור"ט שמודים ע"ז (פרש"י חיי שרה כד, נב. והוא מב"ר פנ"ח, וא"י). 6. פ"ו מ"ג. 7. תהלים יט, ח. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מכאן דחלוקת הש"ס צ"ל גם המס' שאין בהם גמרא". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הכוונה לשלול רובו ככולו (עיין ט"ז ואחרונים בשו"ע או"ח סתקפ"ב ס"ז), גם זרעים וטהרות (כנ"ל), גם תמיד ומדות (ואף שאינן אלא סיפור - ראה פיהמ"ש, הועתק בתי"ט שם)". 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שאו 'תמימה' גם במוכן זה". 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי הכוונה בזה – שבנדוד" ה"ז ת"ת דרבים, שע"ז הלימוד דכאו"א (בהיותו חלק מהרבים) ותוצאותיו (לאמץ הלב) ביותר". 12. ב"ר פס"א, ד. 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דבא עסקינן – הש"ס". 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עפמ"ש"כ אגה"ק סוסכ"ט". 15. משלי ג, ב. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "יותר נ"ל: תושב"כ ותושבע"פ – זו"ר רובו חסידים או גבורות". 17. משלי לא, יז. 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה תו"א (ואוה"ת) ס"פ יתרו". 19. ספרי האזינו לב, ב. ובכ"מ.

מטה וד' רוחות), שנה – זמן (עבר, הווה ועתיד) ונפש – חיות. הרי, כשם שהוא "אחד" ו"אין-סוף" ב"עולם" (במקום), כך הדבר גם ב"שנה" (בזמן) וב"נפש". הנה אמונה זו נקראת בשם בחינת "מתנים"²¹, – המתנים של הנפש²², דבר המעמיד וימקם את

הראש, – של הנפש, הוא השכל המתבונן ומעמיק דעת בגדלות אין-סוף ברוך-הוא בבחינת עולם-שנה נפש, – כפי שהוא אין-סופי במקום, זמן וחיות של כל הנבראים. אמונה זו מקיימת ומחזיקה את הראש, השכל, שכן היסוד עליו עומד ומתקיים השכל וההכנה בגדלות ה' הוא האמונה באחדות הוי'. וההתבוננות היא גם וברב חסדו ונפלאותיו עמנו, להיות "לחיות" עם

קרובו", – עם שהוא קרוב אליו, ולדבקה בו – יתברך, ממש, בנוגע – וכפי שידוע, ממאמר – חכמינו ז"ל²³: "פה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, מכל חיי עולם הבא", – זאת מדוע? משום, שהוא – העולם הבא, הוא רק זיו והארה מבחינת הנקראת "שכינה" – והוא נקרא "שכינה" מפני שהוא השוכן בו, – הנבראים ומחיה אותם. ואם-כן הרי זו בחינה ומדרגה שיש לה שייכות לנבראים, שכן הגילוי בגן עדן, שאליו מתכוונים כאן במשמעות "עולם הבא", הוא רק – הארה מבחינת "שכינה", ונקרא – והעולם הבא וגן העדן נבראו, ביו"ד אחת – באות אחת, יו"ד, משמו יתברך – כמאמר חכמינו ז"ל²⁴ על הפסוק²⁵: ב"ה ה' צור עולמים, בו, אבל, ואילו, "תשובה ומעשים טובים" מקרבין ישראל לאביהם שבשמים ממש, למחותו ועצמותו בביכול, – למחותו ועצמותו של הקב"ה עצמו, שהוא בבחינת אין-סוף ממש,

אותו – את הגוף והראש, למחוז חפצו. וכמו שהוא בגשמיית הגוף, – שה"מתנים" מעמידים ומייצבים את כל הגוף ומביאים אותו למקום שהוא רוצה להיות שם, כך הוא – גם, בבחינת רוחניות הנפש האלהית, – שעל

ה"מתנים" של הנשמה, עומד כל הגוף של הנשמה יחד עם הראש של הנשמה, ודבר זה מביא את הנשמה לתכליתה הנכספת. מה הם, איפוא, ה"מתנים" של הנשמה? הרי זה – האמונה האמתית בה' אחד – שהוא, אין-סוף – בלי קץ, ברוך-הוא, דאיתו מלא כל עולם – שהוא ממלא כל העולמות בחיות פנימית המצומצמת ומותאמת לכל נברא במיוחד, וסובב כל עולמיו, –

והוא סובב ומקיף כל העולמות ומחיה אותם בחיות שהיא למעלה מעלה מהם, ואשר לכן אין חיות זו יכולה להתקבל בהם בפנימיות, אלא היא מקיפה עליהם, ולית אתר פנוי מניה, – אין מקום (ומדרגה) שיהיה פנוי ממנו, שלא יהיה מצוי שם, למעלה עד אין קץ – אין סוף וקץ לבחינת ההתעלות שלו והיותו נעלה מהעולם, ומהיותו "מופשט" מהעולם, ולמטה עד אין תכלית, – שאין סוף וקץ לכוונת ירידתו מטה מטה ולהתלבשותו בעולם באופן שהעולם מסתיר על האלקות – הרי, שה"אין סופיות" שלו היא גם למעלה וגם למטה. וכן לד' סטריין – וכך הדבר כלפי ארבעת הצדדים, מזרח, מערב, דרום וצפון, בבחינת אין-סוף ממש, – כל האמור הוא ביחס ל"מקום", כשש הקצוות של מקום: מעלה, מטה וארבע רוחות. וכן – וכך הדבר גם בבחינת שנה ונפש, בנוגע – שכן, הבריאה מתחלקת ל"עולם", "שנה" ו"נפש" (כפי שכתוב בספר יצירה²⁶): עולם – מקום (מעלה,

20. פ"ג מ"ג. ובכ"מ. 21. על השאלה, כיצד מתאים "מתנים" ל' רבים למה שאמונה היא אחת, כתב כ"ק אדמו"ר שליט"א: (1) "גם מים חיים וכו' וכו' – ל' רבים. (2) עיי"ש [באזה"ת] עה"פ והי' צדק איזור מתניו דחלק הגוף למטה מהלב זהו "מתנים" ואולי י"ל דנק' ל' רבים מפני ש"נמשך" בשני ירכים, וכן ממש ואולי עוד יותר באמונה דהיא אחת אבל גם שנים אנכי ולא יהי' לך. ויל"פ עפ"י הטעם למה גם בזה אחת דיבר אלקי' שנים זו שמעתי. ולהעיר ג"כ מתניא רפ"כ – לביאור הגל"ק וק"ל". 22. על השאלה, מדוע אין רבנו הזקן מבאר בנמשל (אמונה) הענין מה שהמתנים מוליכים את הגוף למחוז חפצו, כתב כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עיקר כוונת אגה"ק זו – אף שמחזק לימוד הש"ס וכו' – בנוגע לתפלה וענייני. וגם פ"ה הכתוב חגרה בעוז בא לבאר זה כו' (ולא כ"כ – לבאר הכתוב מצ"ע). ולכן מבאר בנוגע לזרועות – דו"ר – שזהו ענין התפלה, בקיצור עכ"פ ע"ד ראש – התבוננות, אבל הגוף (מצות – כמובן בספ"מ) אין ענין ביאורו כאן. וכמובן ג"כ מההמשך בנוגע "עת וזמן – שעת תפלת כו'" – שמשמט "הגוף". עפ"י יל"פ ג"כ הנמשל דענין דמוליכים ומביאים אותו למחוז חפצו שהרי התפלה ענינה הליכה בסולם המוצב כו". 23. אבות פ"ד מ"ז. 24. מנחות כט, ב. 25. ישעי' כו, ד.

וּכְמוֹ שְׁכָתוּב²⁶: "הוֹדוּ – בלבד, הוא עַל אֶרֶץ וְשָׁמַיִם, – החיות של ארץ ושל שמים היא הוד וזיו בלבד ממנו יתברך, וְיָרָם קֶרֶן לְעֵמֹ כו'", – ולעמו ישראל ההמשכה היא מ"קרן", מ"עצמות". "קרן"²⁷ הוא הרי עצם הדבר, "וירם קרן

לעמו" היינו, שלבני ישראל ("עמו") ההמשכה היא עצמית מ"אין-סוף", "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּ כו'". – כלומר, שבמצוות העלה אותנו להתעלותו הוא, לקדושה זו שהוא קדוש ומובדל מהעולם, בחינת "סובב כל עלמין", כנזכר לעיל

בפרק האחרון של "אגרת התשובה", ולפני כן בחלק הראשון, וכשאדם מתבונן בחסדו הגדול של הקב"ה אתנו, להיות עם קרובו ודבוקים בו יתברך ממש, צריך הרי הדבר לגלות ולעורר – וְ"כַמִּים הַפְּנִים כו"²⁸, לְהוֹלִיד מִתְבּוֹנָה זו – שהוא מבין גדלותו של הקב"ה וחסדו הגדול אתנו, דְּחִילוֹ וְרַחֲמֵימוּ – יראה ואהבה, שְׂכָלִיִּים – הנולדות באמצעות השכל, אִלּוּ טַבְעִיִּים, – האהבה והיראה שישנן בטבע בכל נשמה של יהודי, והשכל וההתבוננות מגלים אותן בלבד²⁹, לְהִיּוֹת – אצלו, בְּחִינַת "צֶעֶק לָפָם אֵל ה'", – לבס צעק והתגעגע להקב"ה לרבקה בו. זוהי אהבה באופן של "צעקה", געגועים

ודביקות. אִלּוּ – שההתבוננות תעורר בו בְּחִינַת – אהבה של רִשְׁפֵי אֵשׁ וְשִׁלְהֶבֶת עֶזָה, בְּבְחִינַת "רִצּוֹא", – צמאון וכליון להקב"ה, וְאַחֲרֵי־כֵן – אחרי שהתעורר ב"רצוא", שהוא רוצה להיכלות ולהיכלל בהקב"ה, עליו להיות לאחר מכן בְּבְחִינַת "שׁוּב", –

אגרת הקדש

הודו על ארץ ושמים וירם קרן לעמו כו' אקב"ו כו' וכמים הפנים כו' להוליד מתבונה זו דו"ר שכליים או טבעיים להיות בחי' צעק לבס אל ה' או בחי' רשפי אש ושלחבת עזה בכחי' רצוא ואח"כ בבחי' שוב להיות פחד ה' בלבו וליבוש מגדולתו כו' והוא בחי' שמאל דוחה כמ"ש במ"ת וירא העם ויגעו ויעמדו מרחוק כו' והן בחי' הזרועות והגוף שבנפש:

מלעשות דבר שהוא רע בעיני הקב"ה, וְהוּא – הבחינה של יראה, פחד ובושה, היא בְּחִינַת "שְׂמָאל דוּחָה", – בחינת שמאל וגבורה שלמעלה, הדוחה שלא לעמוד בקירוב של אהבה (הבאה מ"ימינו תחבבני"³⁰) אלא בפחד ובושה, כְּמוֹ שְׁכָתוּב בְּמִתְנֵי־תוֹרָה³¹: "וַיֵּרָא הָעָם וַיִּגְעוּ וַיַּעֲמֻּם מֵרָחֹק – ההתגלות של מתן-תורה פעלה בבני ישראל יראה וביטול המתבטאים בנסיגה לאחור, שירא לגשת אל הקודש, כו'", וְהֵן – האהבה והיראה, הן בְּחִינַת הַזְּרוּעוֹת וְהַגּוּף שֶׁבְּנֶפֶשׁ: אהבה – חסד, היא "דרועא ימינא" (זרוע ימין), ויראה – גבורה, היא "דרועא שמאלא" (זרוע שמאל)³².

~ יום שבת קודש ד' מנחם-אב ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 204, אך מי הוא הנותן... עד עמ' 204, הנפש כו'.

הלחם והמזון לאמונה של הנשמה, כפי שכתוב³⁴: "לכו לחמו בלחמי", שהכוונה היא לתורה, ובמיוחד ללימוד תורה שבעל-פה, שְׁהִיא – תורה שבעל-פה, היא בְּחִינַת גְּלוּי רִצּוֹן הַעֲלִיּוֹן, – הרצון העליון הוא באופן של "גילוי", כשהוא מתגלה בבהירות על כל

פרטיו – זהו דוקא בתורה

שבעל-פה. שכן, מן התורה שבכתב לא יודעים בבהירות ובדיוק מהו הרצון העליון במצוה

מסויימת. כגון במצות תפילין: מן התורה שבכתב, בה כתוב רק "וקשרתם לאות על ירך והיו לטוטפות בין עיניך"³⁵, לא יודעים עדיין מה לקשר, כיצד הן הטוטפות והיכן הוא "בין

אֵךְ מִי הוּא הַנּוֹתֵן כֹּחַ וְעֵץ לְבְּחִינַת "מִתְנִים", – לאמונה הנקראת "מתניים" כנזכר לעיל בתחילת האגרת, לְהַעֲמִיד וּלְקַיֵּם הָרָאשׁ וְהַזְּרוּעוֹת – מי נותן את הכוח לאמונה זו להעמיד ולהחזיק את השכל המתבונן בגדלות ה', ה"ראש" שבנפש, ואת אהבת ה'

ויראת ה', ה"זרועות"

שבנפש? גם כשיש לאמונה ה"מזון" שלה, כמו שכתוב³³: "ורעה אמונה", וממילא היא

בגילוי – מה נותן כוח ועוז לאמונה זו להעמיד וכו' את ה"ראש" וה"זרועות" בבחינה שלמעלה מאמונה? הוּא – הרי זה, עֶסֶק וְלִמּוּד הַלְבוּשׁ בְּתוֹרָה שְׂכָלִיִּי, – תורה היא

26. תהלים קמה, יג. 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ד הל' קרן וחומש". 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכמשנ"ת ח"א פמ"ט". 29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכמשנ"ת ח"א פמ"ד". 30. "שה"ח, ג. 31. יתרו כ, טו. 32. תקו"ז בהקדמה (פתח אליהו). 33. תהלים לו, ג. 34. משלי ט, ה. 35. ואתחנן ו, ח.

להלן בסימן כ"ט. וְהוּ – מה שכתוב: "חֲגֵרָה בְּעֵז מְתִנִּיחַ" – "אֵין עֵז אֶלָּא תוֹרָה"³⁶, – התורה נקראת "עוז", חזק, שְׁהִיא – מפני שהיא, נִזְתַּנְת בָּהּ עֵז לְבַחֲנִית מְתִנִּים – של הנשמה, הַחֲגוּרִים וּמְלַבָּשִׁים בָּהּ, – בתורה שבעל-פה, לְחֻזַּק וּלְאִמּוּן זְרוּעוֹתֶיהָ, –

של הנשמה, שֶׁהֵן דְּחִילוֹ וְרַחֲמֵי – יראה ואהבה, שְׂכָלִים – שהשכל מוליד אותן, או מְבַעֲרִים, – יראה ואהבה שהן בטבע בנשמה, והשכל רק מגלה אותן, כָּל חֵד לְפִנּוּם שְׁעוֹרָא דִּילָה – כל אחד בהתאם ל"שיעורו" הוא, אם הוא שייך ליראה ואהבה "שכליים", או שהוא שייך ליראה ואהבה "טבעיים" בלבד, כל זה מתחזק על ידי לימוד ההלכות של תורה שבעל-

פה. לכן אומר הפסוק "חגרה בעוז מתניי", כמו שהגיבור על ידי שהוא חוגר את מתניו – הוא מתחזק על ידי זה, כך מתחזקת הנשמה על ידי ה"חגירה" וה"אור מקיף" הנמשך עליה מהרצון העליון שבגילוי בהלכות של תורה שבעל-פה. (וְעַל הַעֲמֻדָּה וְקִיּוֹם בְּחִינַת הָרָאשׁ שֶׁבְּנִפְשׁ, הוּא הַשְּׂכָל הַמְתַּבּוֹנֵן כו', – כמוסבר לעיל, אָמַר – על כך שלמה המלך: "מַעֲמָה בִּי טוֹב סָתְרָה כו'", – היא "טעמה" שה"מסחר" שלה טוב, וּמִבְּאֵר בְּמִקּוֹם אֲחֵר): – שכן, כאן מתכוון רבנו הזקן בעיקר להסביר ענינה של עבודת התפלה, אהבת ה' ויראת ה', כפי שהוא מציין להלן, שהזמן לחיזוק וייצוב ה"מתנייים" (אהבת ה' ויראת ה') הוא זמן התפלה, לכן הוא מזכיר כאן בקיצור בלבד את ענין ה"ראש", השכל המתבונן, שגם הוא מתחזק על ידי לימוד ההלכות של תורה שבעל-פה. אֲךָ עַתָּה וְזִמְנָה הַחֲזוּק וְאִמּוּן הַזְרוּעוֹת וְהָרָאשׁ, – האהבה והיראה, והשכל המתבונן, הִיא שְׁעַת תַּפְלָת הַשִּׁחַר, שְׁהִיא שְׁעַת רַחֲמִים וְעַת רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן לְמַעְלָה. – אז מאיר ומתגלה הרצון העליון; וכיוון שהרצון הוא הרי מחזק את ה"זרועות", אהבת ה' ויראת ה', ואת ה"ראש", השכל המתבונן, לכן השעה בה מאיר הרצון העליון, הוא הזמן לחיזוק ה"זרועות" וה"ראש", שבשעת התפלה מתבונן יהודי בגדלות ה', ויוצר או מגלה בתוכו יראת ה' ואהבת ה'. וְלִזְוֹתָ, – ולכן, אומר רבנו הזקן, "אִתָּה אֲבִיכָשׁ" מִמְּבַקְשִׁי ה',

עיניך; רק בתורה שבעל-פה מתבהר בצורה ברורה מה הוא רצונו של הקב"ה במצות תפילין על כל פרטיו. וכך הדבר בשאר המצוות, שהתורה שבעל-פה היא הגילוי של הרצון העליון (כפי שהדבר מתבאר בפרוטרוט להלן ב"אגרת הקודש" סימן כ"ט).

למרות שעל התורה בכלל הרי אומרים³⁶ "אורייתא מחכמה נפקת", שתורה היא בחינת חכמה שלמעלה, אס-כן כיצד אומרים כאן, שהוא רצון העליון שלמעלה מ"חכמה"? – על כך אומר רבנו הזקן: דְּאִרְיָתָא מִחֲכָמָה הִיא דְּנִפְקָתָא, – יציאתה והתגלותה של התורה היא מבחינת "חכמה" שלמעלה, אָבֵל מְקוֹרָה וְשִׁרְשָׁה – של התורה, הוּא לְמַעְלָה מַעְלָה מִבְּחִינַת חֲכָמָה, וְהוּא הַנִּקְרָא בְּשֵׁם "רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן" בְּרוּךְ הוּא, – רצון הוא למעלה מחכמה, והוא מקיף (סובב) ונותן כוח בחכמה, וְכִמּוֹ שֶׁבְּתוֹכָהּ³⁷: – כלפי הפעולה שהתורה פועלת בנשמה: "בְּצִנְתָּהּ רְצוֹן תַּעֲמִידָהּ"³⁸, – פעולתה של התורה על הנשמה הלומדת תורה היא עטרה ומחסה, בְּעִמְרָה שְׁהִיא עַל הַמּוֹחִין שֶׁבְּרָאשׁ, – לכן יש בכוחה להעניק חזק ועוז ל"מתנייים" המעמידים את המוחין שבראש – השכל המתבונן, וכן ה"זרועות", האהבה והיראה שהשכל מוליד או מגלה. כל זה מתחזק על ידי לימוד ההלכות של תורה שבעל-פה. שכן, בהן מתבטא בגילוי הרצון העליון, בחינת ה"כתר" שלמעלה מבחינת "חכמה", וְכִמּוֹ שִׁידוּעַ, מִמָּה שֶׁפִּרְשׁוּ עַל פֶּסוּק³⁹: "אִשֶּׁת חֵיל עֲמֻדָּה בְּעִלָּה"; – כפי שמסביר רבנו הזקן להלן ב"אגרת הקודש" סימן כ"ט, ש"אשת חיל" היינו תורה שבעל-פה, "מלכות – פה, תורה שבעל-פה קרינן לה"⁴⁰, וההלכות המרובות שבתורה שבעל-פה שהן בלי מספר, כמו שכתוב⁴¹: "ועלמות אין מספר" שהם ההלכות⁴² – הן "עטרה" וכתר ל"בעלה", בחינת חכמה ומוחין. וְכָל הַשּׁוֹנֶה הַלְכוֹת בְּכָל יוֹם כו'⁴³. – מובטח לו שהוא בן עולם הבא, כי מה נותן את הכוח לקלוט את ההתגלות האלקית של עולם הבא? – הרי זה דוקא ההלכות של תורה שבעל-פה, שמהן נוצר לבוש לנשמה, שתוכל לקלוט את ההתגלות האלקית, כפי שרבנו הזקן מסביר בפרוטרוט

36. זח"ב קכא, א. ועוד. 37. תהלים ה, יג. 38. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דצינה בכ"מ - מגן המגין על הגוף מג' צדדים ובכ"ז מסיים תעטרנו (ולא תסובבנו - ראה פרש"י כאן) - היינו שגם ענין דעטרה כאן". 39. משלי יב, ד. 40. הקדמת התקו"ז. 41. שה"ש ו, ה. 42. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כראיתא בשוש"ר (שם)". 43. סוף נדה, ויש"נ. 44. ספרי האזינו שם. ובכ"מ.

כו': – שהנפש מתפרצת ומתבטאת בהשתפכות של אהבת ה'. המלה "מיצוי" מתפרשת לעתים, כמו למשל חבית כשהיא מלאה ואין בה מקום יותר לקלוט את היין או שאר משקין, מתפרץ – דרך הסדקים –

החוצה קצת מהמשקה, שלמרות שמדובר במשהו מהמשקה, הרי זה נוצר ממה שה' עצם' דוחק זאת החוצה מפאת גדישותו. כך גם מובן שבשעה שעצם הנפש משתפק

באהבה, הרי בהתגלות, בחיצוניות, יוצא מכך משהו בלבד, המתפרץ עד שהוא נראה בחיצוניות.

שִׁנְיָנוּ וְיִשְׁכִּילוּ יַחְדָּו, וְלִהְיוֹת – וְשִׁיחִיה, לְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֵיהֶם כָּל מָה שִׁכְתַּבְתִּי אֵלֵיהֶם אֲשַׁתְּקֶךָ⁴⁵ בְּכָל־לַיְלָה, וּבְפֶרֶט – מַה שִׁכְתַּבְתִּי, מַעֲנִין כּוֹנֵן הַתְּפִלָּה מַעֲמָקָא דְלִבָּא, – מעומק הלב, יום יום ידרשון ה' –

להיות קרוב אל הקב"ה ולדבקה בו, בְּכָל לַפֶּס וּבְכָל נְפֶשֶׁם, וְנִפְשָׁם הַשְׁתַּפֵּךְ בְּמִים נִכְח פְּנֵי ה', – תפלה הרי נקראת שפיתך הנפש⁴⁶,

וּבְמֵאמָר רַבּוּתֵנוּ וְכִרְוָם-לְבָרְכָה ב'סְפָרִי' – על הפסוק⁴⁷ "ובכל נפשך", שהתפילה צריכה להיות "עַד מִצְוֵי תִנְפֹּשׁ"

45. באגה"ק ד"ה הוכח תוכיח – שבסוף הקו"א. 46. שמואל א' א, טו. 47. ואתחנן ו, ה.

המשך ביאור למס' חולין ליום ראשון עמ' א

12 אפילו כשלא החזיר לטהרו מטומאת נבילה אף שאסור באכילה,
13 ואילו הָא – זה, אבר המדולדל של בהמה, לית ליה תַּקְנִיתָא בְּחֻזְרָה
14 – אין לו אפשרות לתקנה להתירו בחזרה, שאינו שייך כלל
15 בחזרה, לפיכך הוא נידון כאילו הוא נפרד מהבהמה, והשחיטה
16 אינה חלה עליו ואינה מטהרתו.
17 הגמרא מקשה מהברייתא המובאת לעיל על רבי יוחנן: מִיִּתְיָבִי,
18 אָמַר לָהֶם רַבִּי מֵאִיר לַחֲכָמִים, לֹא, אֵין לַהּכִּיחַ מִטְרִיפָה לַאֲבֵר שֶׁל
19 עוֹבֵר, אִם מִיִּתְרָה שְׁחִיטַת טְרֵפָה אוֹתָהּ, וְאֵת הָאֲבֵר הַמְּדוֹלְדֵּל בָּהּ,
20 זֶה מְשׁוּם שֶׁהֵם דְּבָר שְׁנוּפָה, אֲבָל מִנִּין שֶׁתִּמְחַר אֶת הָעוֹפֵר שְׁהוּא
21 דְּבָר שְׁאִינוּ גּוֹפָה. מְבֹאֵר מְדַבְּרֵי הַבְּרִייתָא, שֶׁאֵף רַבִּי מֵאִיר מוֹדֵה
22 שֶׁאֲבֵר הַמְּדוֹלְדֵּל נִטְהָר עַל יְדֵי הַשְׁחִיטָה.

1 בהמה, האבר נחשב כאילו הוא נופל ממנה והשחיטה אינה
2 מועילה לו לטהרו, וטמא האבר כאבר מן החי.
3 הגמרא מבררת את טעמו של רבי יוחנן: אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא,
4 מֵאִיר טַעֲמָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן אֵלֵיבָא דְּרַבָּנָן, שלשיתם השחיטה מטהרת
5 את אבר העובר מידי נבילה, ואילו באבר מדולדל של בהמה
6 מודים הם לרבי מאיר שהשחיטה אינה מטהרתו. משיבה הגמרא:
7 הָאִי – זה, אבר של עובר, אֵית לִיה תַּקְנִיתָא בְּחֻזְרָה – יש לו תקנה
8 אם העובר יחזירו למעי אמו קודם שחיטה, שאז האבר יהא מותר
9 על ידי השחיטה אפילו באכילה, ומוכח שאין האבר נידון בפני
10 עצמו שהשחיטה לא תחול עליו, שהרי מועילה חזרה להתירו
11 לגמרי, אלא הוא נידון כחלק מהבהמה, ולכך מועילה לו השחיטה

המשך ביאור למס' חולין ליום שבת קודש עמ' א

10 משום שהם מאותו מין. מסיקה הגמרא, שְׁמַע מִיָּנָה – אכן מוכח כן.
11 הגמרא מביאה מעשה שממנו לומדים שאין חוששים לזרע האב:
12 אָמַר לִיה רַבִּי אֶבְיָא לְשִׁמְעִיה – לשמש שלו, בִּי מַעֲיִלְתָּ לִי בּוֹדֵנִיָּתָא
13 בְּרִיסָפֶךָ – כאשר תביא פרדות לעגלה שאני רוכב עליה, עֵינִין לְהִנָּךְ
14 דְּרַבָּנִין לְהַדְרִי וְעֵינִין לִי – תבדוק שאותניהם חוננם שוים, ורק אז
15 תביא אותם, כדי שלא אעבור על איסור כלאים בהנהגת העגלה.
16 אֵלֵיבָא קָסָר – מוכח שרבי אבא סובר שאין חוששין לזרע האב,
17 משום שאם היה חושש לזרע האב, היה מתיר להביא פרדות
18 שאינן שוות במראה, שהרי בכל הפרדות יש צד סוס וצד חמור.

1 להוציא קול, ולכן אי אפשר לבדוק בקולה. וְנִדְּקָתָ – ושאלן לה זנב
2 ואוזניים, ולכן אי אפשר לבדוק בהם.
3 מבררת הגמרא: מֵאִיר הָיוּ עֲלָה – מדי ההכרעה בספק זה בדברי רבי
4 יהודה. משיבה הגמרא: תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַב הוּנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻעַ,
5 הֲבֵל מוֹדִין בְּפָרִי – בפרד עם מין האם, שְׁאִסוּר לַהֲרִיבֵעוּ עִם מִין
6 אִמּוֹ וְכַגוֹן פֶּרֶד שֶׁאִמּוֹ סוֹס וְאִבּוֹ חֲמוֹר, שאסור בסוס נקבה. וממה
7 שכולם מודים בזה, שְׁמַע מִיָּנָה – מוכח שסְפּוּקֵי מְסַפָּקָא לִיה – רבי
8 יהודה מסתפק האם חוששים לזרע האב או לא, משום שאם היה
9 פשוט לו שאין חוששים לזרע האב, היה לו להתיר פרד במין אמו,

לוח היום יום...

יום ראשון	יום ששי	כז תמוז	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: מטות-מסעי, ששי עם פירש"י. תהלים: קכ-קלד. תניא: ואף מי . . . כנגד כולן. אחד מהעלוניים המפרסמים, בעל פשרון גדול ועמקן נפלא, בא לליאזנא ושקד בלמוד החסידות, ובגדל פשרונותיו רכש לו במשך זמן קצר ידיעה גדולה ורחבה בתורת החסידות. ביחידות הראשונה שנכנס לרבנו הזקן שאל: רבי, מה חסר לי? ויענהו רבנו הזקן: אין חסר לך מאומה, כי ירא אלקים אתה ולמדן, רק צריך אתה להוציא את החמץ שהוא הישות וגסות הרוח, ולהכניס מצה שהוא בטול. וכלי שנשתמש בו בישות, שנדמה לו שהוא אור, כגון שפודין, שדוחקין רגלי השכינה, דאין אני והוא יכולין לדור, צריך לבנו. והלבון הוא עד שיהיו הניצוצות דהברורים נתזין ונכללין בהאור האמתי.			

יום שני	שבת	כח תמוז	ה'תש"ג
מברכים ראש חדש מנחם אב. אמירת כל התהלים בהשקמה. יום התנדבות. הפטורה: שמעו - אלקיך יהודה. אם תשוב - ובו תתללו. שיעורים. חומש: מטות-מסעי, שביעי עם פירש"י. תהלים: קלה-קלט. תניא: פרק ח. והנה . . . למלכא וכו'. לכל אחד מהרביים [=האדמו"רים] היו מאמרים קבועים ביחוד בשביל זה (לטהר אויר העולם), אשר פעם בשתים או בשלש שנים היו חוזרים עליהם ברבים. אחד ממאמרי רבנו הזקן - "החלצו" שב"לקוטי תורה" בלי ההגהות. אחד ממאמרי אדמו"ר האמצעי - "יפה שעה אחת", ותכנו עשרה פרקים הראשונים דדבור-המתחיל "הנה כל אחד ואחד אומר אלקי נשמה" [ש]בספר "דרך החיים". אחד ממאמרי ה"צמח צדק" - "מה טבו" שב"לקוטי תורה". אחד ממאמרי אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] - "מי כמוכה באלים". אחד ממאמרי אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] - "וידעת היום", מאסקווא רנ"ז.			

יום שלישי	יום ראשון	כט תמוז	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: דברים, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: קמ-קנ. תניא: פרק ט. וביאור . . . דר"ה. מצאו פתקא כתב-יד-קדש ה"צמח צדק", ותכנה, שהחליט ללמד בכל יום שש שעות בלילה בעמידה נגלה, ותודה לה' שקיים ועבר על ש"ס בבלי וירושלמי וארבעה חלקי שלחן-ערוך בעיון.			

יום רביעי	יום שני א מנחם אב, ראש חדש ה'תש"ג שיעורים. חומש: דברים, שני עם פירש"י. תהלים: א"ט. תניא: פרק י. והנה . . . דומרה כנודע. מַעֲלַת הַמְּשִׁיחַ, שִׁיְהִיָּה עָנּוּ. דְּהַגֵּם שִׁיְהִיָּה בְּתַכְלִית הַגְּדֻלוֹת, וְיִלְמַד תּוֹרָה עִם הָאֲבוֹת וּמִשָּׁה רַבֵּנוּ עֲלִיּוֹת־הַשְּׁלוֹם, בְּכֹל זֶה יִהְיֶה בְּתַכְלִית הָעֲנוּהָ וְהַבְּטוּל לְלַמֵּד גַּם עִם אֲנָשִׁים פְּשׁוּטִים.
--------------	--

יום חמישי	יום שלישי ב מנחם אב ה'תש"ג שיעורים. חומש: דברים, שלישי עם פירש"י. תהלים: י"ז. תניא: ומאחר שהתפלה . . . עילאה. הוֹרָאָה לְרַבִּים: מִתְחִילִין לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין שְׁנֵי חֲדָשִׁים קֹדֶם הַבֵּר מִצְוָה. בְּתַחֲלָה בְּלֹא בִּרְכָּה, וְכַעֲבוֹר אֵיזָה שְׁבוּעוֹת בְּבִרְכָּה.
--------------	--

יום שישי	יום רביעי ג מנחם אב ה'תש"ג שיעורים. חומש: דברים, רביעי עם פירש"י. תהלים: יח"כב. תניא: פרק יא. ואמנם . . . ק לאין קץ. משיחת אאמו"ר: יעמאלט ווען משיח וועט קומען בב"א וועט מען ערשט ביינקען נאך די גלות טעג. יעמאלט וועט ערשט פארדריסען פאר וואס מ'האט ניט געטאן אין עבודה. מען וועט ערשט דערהערען דעם גרויסען ווייטאג פון העדר העבודה. איצטער אין די ימי הגלות, איז די ימי העבודה צו מכין זיין זיך צו ביאת המשיח בב"א. תרגום
-------------	---

מְשִׁיחַת אֲדָנֵי אֲבֵי מוֹרֵי וְרַבֵּי [הַרְש"ב]: אָז, כְּאֲשֶׁר מְשִׁיחַ יָבֵא בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, אָמֵן, יִתְגַּעְגַּעוּ לִימֵי הַגְּלוּת; אָז יִצְטָעְרוּ, מְדוּעַ לֹא עָסְקוּ ב'עֲבוּדָה'. אָז יִחוּשׁוּ אֶת הַצָּעֵר הַגָּדוֹל שֶׁל הָעֵדֶר ה'עֲבוּדָה'. כָּעֵת בִּימֵי הַגְּלוּת, הֵם יִמֵּי הָעֲבוּדָה לְהַכִּין עֲצָמוֹ לְבִיאַת הַמְּשִׁיחַ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, אָמֵן.

שבת קודש	יום חמישי ד מנחם אב ה'תש"ג שיעורים. חומש: דברים, חמישי עם פירש"י. תהלים: כג"כח. תניא: ומה שמשבחים . . . 200 היא מיד. מיט דער גרעסטער האָרעוואניע קען מען ניט פארדינען קיין איין סענט מעהר וויפיל השי"ת האָט אָפּגעשטעלט, אז דער און דער מענטש זאָל פארדינען. מען בעדארף טאָן וויפיל עס איז נויטיג, אָבער מען מוז געדיינקען, אז די גאַנצע ארבעט, איז מער ניט ווי א טפל, דער עיקר איז די ברכה פון השי"ת, און די ברכה פארדינט מען ווען מען איז א ערליכער איד: תפלה בצבור, שמירת שבת בהידור, כשרות בהשגחה גדולה, חינוך הבנים בא מלמדים ערליכע אידען.
-------------	---

בִּיגִיעָה גְדוֹלָה בְּיוֹתֵר, אִי אֶפְשָׁר לְהַרְוִית אֶפְלוּ אֲגוּרָה אַחַת יוֹתֵר, מֵאֲשֶׁר
הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא קָבַע, שְׁאֵדָם פְּלוֹנֵי יְרוּשָׁה. צָרִיד לַעֲשׂוֹת כְּמָה שֶׁנַּחֲוֶץ, אֲךָ
חִיבִים לְזָכֵר, שֶׁכָּל הָעֲבוּדָה אֵינָה אֲלָא טָפֵל, הָעֶקֶר הוּא בִּרְכַת ה' יִתְבָּרֵךְ, וְאֵת
הַבְּרָכָה מְרִוּחִים כְּאֲשֶׁר הִנֵּנוּ יְהוּדִים יְרָאִי שְׁמַיִם: [מְקַפִּידִים עַל] תַּפְלָה בְּצִבּוּר,
שְׁמִירַת שִׁכַּת בַּהֲדוּר, כְּשֶׁרוֹת בְּהַשְׁגָּחָה גְדוֹלָה, חֲנוּךְ הַבְּנִים אֲצֵל מְלַמְדִים [שֶׁהֵם]
יְהוּדִים יְרָאִי שְׁמַיִם.

המשך ביאור למס' חולין ליום רביעי עמ' ב

מבִּרְרַת הַגְּמָרָא: וְכֵּן רֹבֵוּ – אִיזוּה חֶלֶק בִּשְׁבַר צָרִיד לְכַסּוֹתוֹ בְּרֹב
עוֹר וּבִשְׁר. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: כִּי אֵתָא – כֹּאשֶׁר בֹּא רַב דִּימִי מֵאֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל לְבָבֵל, אָמַר בִּשְׁם רַבִּי יוֹחָנָן, רֹב עוֹבֵיו שֶׁל הָעֵצִים, כְּלוֹמֵר
רֹב חֵלֶל הָעֵצִים שֶׁהוּא פְּנֵי הַשְּׁבִירָה מְכוּסָה, וְרַק מֵיעוּט מְקוֹם חֵלֶל
הָעֵצִים יֵצֵא לַחוּץ, וּבִאֲוֹפֵן זֶה כְּשִׁירָה אֵף שֶׁמְסַבֵּיב לַעֲצֵם גָּלוּי.
וְאָמַר לָהּ – וַיֵּשׁ שֶׁאִמְרוּ, שֶׁצָּרִיד שִׁיכְסָה עוֹר וּבִשְׁר רֹב הַקִּיפּוֹ,
כְּלוֹמֵר, רֹב הַבִּשְׁר הַמְקִיף אֶת הָעֵצִים קִיִּים בְּמִקּוֹם הַשְּׁבִיר, וְאֶפְלוּ
אִם פְּנֵי הַשְּׁבִירָה מְגוּלִים כְּשִׁירָה. אָמַר רַב פִּיפְא, כִּיֹּן שֶׁנִּחְלָקוּ בּוֹ
הָאֲמוּרָאִים, הִלְכָּךְ בְּעֵינֵי וְצָרִיד רֹב עוֹבֵיו, וְכֵּן רֹב הַקִּיפּוֹ, וְרַק
אִם קִימִים שְׁנִיָּהֶם כְּשִׁירָה.
בְּבִרְיָא נֹאמַר 'אִם עוֹר וּבִשְׁר חוֹפִים אֶת רֹבֵוּ' הַגְּמָרָא דְנָה בְּדִין
הָעוֹר לְגַבִּי חִיפּוֹ: אָמַר עוֹלָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, עוֹר הָרִי הוּא כְּבִשְׁר,
שֶׁאִם נִטֵּל הַבִּשְׁר מִתַּחַת לָעוֹר וְהָעוֹר לְבָדוּ חוֹפֵה אֶת רֹב עוֹבֵיו
וְהַקִּיפּוֹ שֶׁל הַשְּׁבִיר, הָאֲבֵר מוֹתֵר, וְהָרִי זֶה כֹּאִילוּ חוֹפֵהוּ בִּשְׁר.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אָמַר לִיָּה רַב נַחֲמָן לְעוֹלָא, וְלִיָּמָא – תֹּאמַר וְתִפְרֹשׁ
מִר דְּבָרֵי רַבִּי יוֹחָנָן לְחוֹמְרָא, שְׁעוֹר מְצַטְרֵף לְבִשְׁר, וְהֵינּוּ
שְׁהַחִיפּוֹ יִכּוֹל לְהִיט חֲצִיו בִּשְׁר וְחֲצִיו עוֹר, אֲבָל עוֹר לְבָדוּ לֹא
מוֹעִיל, דִּקָּא 'עוֹר וְכִשְׁר' קָתַנִּי בְּבִרְיָא, וּמִשְׁמַע שֶׁצָּרִיד אֶת שְׁנֵיהֶם
לְהַכְשִׁיר. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: אָמַר לִיָּה עוֹלָא לְרַב נַחֲמָן, אֲנִי וְאֲנִי
'עוֹר אוֹ כִּשְׁר' תִּנְיִן וְשׁוֹנִים בְּבִרְיָא, שְׂכַל אֶחָד לַעֲצֻמוֹ מוֹעִיל.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה לְשׁוֹן אַחֲרָת בְּשִׁמּוּעָה זֹה: אִיָּא דְאָמַר, [אָמַר עוֹלָא]
אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, עוֹר מְצַטְרֵף לְבִשְׁר, שֶׁאִם הַחִיפּוֹ חֲצִי בִּשְׁר וְחֲצִי
עוֹר כְּשִׁירָה.
אָמַר לִיָּה רַב נַחֲמָן לְעוֹלָא, וְלִיָּמָא מַר, עוֹר מְשִׁלִּים לְבִשְׁר לְחוֹמְרָא,
שֶׁצָּרִיד שְׂרֹב הַחִיפּוֹ יֵהָא בִּשְׁר, וְעוֹר יִכּוֹל רַק לְהַשְׁלִים בְּמִיעוּטוֹ.
מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: אָמַר לִיָּה עוֹלָא לְרַב נַחֲמָן, אֲנִי עוֹבֵיָא וְאֲנִי מִעֵשָׂה
יִדְעָנָא, שְׂרִבִּי יוֹחָנָן הַכְשִׁיר חֲצִי בִּשְׁר וְחֲצִי עוֹר, דִּהָהוּ כִּי גִזְלָא
דִּהוּ כִּי וְאֲנִי בְּבִיתוֹ רַבִּי יִצְחָק, דִּעוֹר מְצַטְרֵף לְבִשְׁר תְּהוּ, כְּלוֹמֵר
נִשְׁבֵּרָה רִגְלוֹ שֶׁל הַגּוֹזֵל, וְרֹב עֵבִי וְהַקִּיפּוֹ שֶׁל הָעֵצִים כּוֹסָה בְּמַחְצָה
בִּשְׁר וּמַחְצָה עוֹר, וְאֵתָא לְקַמְיָה דְּרַבִּי יוֹחָנָן וְאֶכְשָׁרְהָ. וּמִכָּאֵן
לְמִדְתִּי שֶׁלְרַבִּי יוֹחָנָן עוֹר מְצַטְרֵף לְבִשְׁר. דּוּחָה רַב נַחֲמָן: אָמַר לִיָּה
רַב נַחֲמָן לְעוֹלָא, כִּי גִזְלָא קְאָמְרָת וְאֲמַרְתָּ, אִין לְהוֹבִיחַ מִמֶּנּוּ,
לִפִּי שֶׁכֶּר גִּזְלָא דְּרַבִּי שְׁאֵנִי, שְׂכִינִן שֶׁהוּא רַךְ עוֹר וְנִחְשָׁב כְּבִשְׁר,
וְלִכְךָ תֵּהִי רַבִּי יוֹחָנָן בְּמַחְצָה עוֹר. אֲבָל בְּהַמָּה שְׁעוֹרָה קֶשֶׁה,
שֶׁמָּא נֹאמַר לְחוֹמְרָא שֶׁצָּרִיד רֹב בִּשְׁר.
הַגְּמָרָא דְנָה לְגַבִּי גִידִים רַכִּים, הָאִם הֵם מְצַטְרִפִּים לְבִשְׁר: הִנְהוּ
וְאִתּוֹם גִּידֵי רַכִּי, דִּאֲתוּ לְקַמְיָה דְּרַבִּי, לְדוֹן אִם מְצַטְרִפִּים לְבִשְׁר
לַחְפּוֹת אֶת רֹב הַשְּׁבִיר. אָמַר רַבִּי, וְדָא יֵשׁ לְהַכְשִׁיר, מִשּׁוּם שְׁלִמְיָא
לִיהוֹשׁ לָחוּ לֹמַר שֶׁאֵינֶם מְצַטְרִפִּים, הֲלֹא יֵשׁ לְהַתִּירֵם מִשְׁנֵי טַעֲמִים,
דִּקָּא דְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, גִּידֵי רַכִּים שֶׁל בְּהֵמָה שְׁפּוֹפֵן לְהַקְשׁוֹת,

שְׁתִּיחָה שְׁחִיטָה מְרַפָּה אוֹתָהּ וְאֵת הָאֲבֵר הַמְדוּלָּדֵל בָּהּ שֶׁלֹּא יִטְמָאוּ
טוֹמֵאת נְבִילָה, זֶה מִשּׁוּם שֶׁהֵם דְּבָר שֶׁמְנוּפָּה שֶׁל הַבְּהֵמָה, אֲבָל מִנֵּין
שֶׁמְטָה אֶת הָעוֹבֵר, שֶׁהוּא דְּבָר שְׁאֵינִי מְנוּפָּה. מְבוּאֵר מוֹדְרֵי
הַבְּרִיָּא, שֶׁלְדַבְּרֵי הַכֹּל אֲבֵר הַמְדוּלָּדֵל נִטְהַר בְּשִׁחִטָּה.
רַבָּא תִּמְנָה מְדוּעַ רַב חֲסָדָא הִקְשָׁה דְּוֹקָא מְבִרְיָא: אָמַר לִיָּה רַבָּא
לְרַב חֲסָדָא, הָרֹדִי אֶפְרִיבִי לָמָּה לָךְ – לָמָּה לָךְ לְחֹזֵר אַחֲרֵי קוּשִׁיא
מִהַבְּרִיָּא, שֶׁאֵינָה שְׂגוּרָה בְּפִי כָּל יוֹשְׁבֵי בֵּית הַמְדֻרָּשׁ, אוֹתִיב
וְ[תִקְשָׁה] מִתְּנִיתִין שֶׁשְׂגוּרָה בְּפִי כָּל, שְׁשִׁנּוּ [לְהִלֵּךְ קְבוֹ] אֲבֵר וּבִשְׁר
הַמְדוּלָּדֵלִים בְּבֵהֶמָה, אִם נִשְׁחָטָה הַבְּהֵמָה הַיּוֹכְשִׁיר בְּדִמְיָה – דֵּם
שִׁחִטָּתָה מְכַשֵּׁר אֶת הַבְּהֵמָה לְקַבֵּל טוֹמֵאת אוֹכְלִין, דְּבָרֵי רַבִּי
מֵאִיר. רַבִּי שְׁמֵעוֹן אוֹמַר, לֹא הוֹכְשִׁיר, מְבוּאֵר שֶׁצָּרִיד הָאֲבֵר הַכְשִׁיר
לְקַבֵּל טוֹמֵאת אוֹכְלִין, וְאֵינוּ מְטַמֵּא מִחֲמַת עֲצֻמוֹ כֹּאֲבֵר מִן הַחִי, לִפִּי
שֶׁאִין שְׁחִטָּה עוֹשָׂה נִפְלוּ, שֶׁלֹּא כְּדַבְּרֵי חֲכָמֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁהָאֲבֵר
טַמֵּא בְּטוֹמֵאת אֲבֵר מִן הַחִי.
אָמַר לִיָּה רַב חֲסָדָא לְרַבָּא, הַקְשִׁיתִי מִהַבְּרִיָּא, מִפְּנֵי שֶׁאֵת
הַקוּשִׁיא מִתְּנִיתִין אִיָּא לְדַחֲוִי בְּדִחֲוִין – יֵשׁ לְדַחֲוִת כְּמוֹ שֶׁדַּחֲוִי
לְעִיל (עַב), שֶׁאֲבֵר הָאֲבֵר הַמְדוּלָּדֵל טַמֵּא טוֹמֵאת אֲבֵר מִן הַחִי וְאֵינוּ
צָרִיד הַכְשִׁיר, וְכוּונַת הַמְשָׁנָה 'הוֹכְשִׁירוּ בְּדִמְיָה' הִיא עַל הַבִּשְׁר
הַמְדוּלָּדֵל בְּלִבָּהּ, שֶׁאֶפְלוּ אִם נֹאמַר שֶׁשְׁחִטָּה עוֹשָׂה נִפְלוּ, אִין
טוֹמֵאת נְבִילָה בְּבִשְׁר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַחִי, כִּיֹּן שֶׁכְּדִי לְטַמֵּא טוֹמֵאת
אֲבֵר מִן הַחִי, צָרִיד שִׁיחָא בּוֹ בִּשְׁר עֲצֻמוֹת וְגִידִים.
הַגְּמָרָא חוֹזֶרֶת לְדוֹן בְּמַחְלֻקַּת רַב וְשִׁמְוָאֵל בְּנִשְׁבֵּרָה לְמַעְלָה
מִהָאֲרֻכּוּבָה וְאִין רֹב הַבִּשְׁר קִיִּים: כִּי פִלִּיג – כֹּאשֶׁר עֵלָה רַבִּי יוֹרְאָ
לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲשַׁכְּחִיהָ וְ[מִצָּאֵן] לְרַב יוֹרְמִיָה בֵּר אָבָא, שֶׁהִיא
תִּלְמִידוֹ שֶׁל רַב, דִּיתִיב וְקָאמַר לָהּ לָהּ שְׁמֵעָתָא – שִׁישַׁב וְאִמַּר
שְׁמוּעָה זֹה בִּשְׁם רַב. אָמַר לִיָּה רַבִּי זִירָא לְרַב יִרְמִיָה, יִישֶׁר – יִפֵּה
אֲמַרְתָּ, וְכֵן תִּרְמָקָה וְ[פִירְשָׁה] 'אֶרֶץ יוֹד', כְּכָבֵל. שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא:
'אֶרֶץ יוֹד' מִנֵּי וְ[מִיָּהוּ]. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: שְׁמוּאֵל, שֶׁנִּקְרָא עַל שֵׁם אֲרִיָּה
שֶׁהוּא כִּינוֹי לְמֶלֶךְ, מִשּׁוּם שֶׁהִלְכָה כְּמוֹתוֹ בְּדִינִים, כֶּשֶׁם שֶׁדִּינָא
דְּמַלְכוּתָא דִּינָא.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְהָא מִפְּלַג פְּלִיג – וְהָרִי שְׁמוּאֵל חוֹלֵק עַל רַב,
וְהָרִי אֶת הַבְּהֵמָה אֵף בְּנִשְׁבֵּרָה לְמַעְלָה מִהָאֲרֻכּוּבָה, וְכִיֻּצַּד אִמַּר
רַבִּי זִירָא שֶׁשְׁמוּאֵל פִּירֵשׁ כְּרַב. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: הָרִי וְ[חֹזֵר] בִּיה
שְׁמוּאֵל לְנִפְיָה דְּרַב, וְהוּדָה לְרַב שֶׁאֵף הַבְּהֵמָה אֲסוּרָה בְּנִשְׁבֵּרָה
לְמַעְלָה מִהָאֲרֻכּוּבָה וְאִין רֹב בִּשְׁר קִיִּים.
בְּשִׁנְתֵּינוּ מְבוּאֵר בְּנִשְׁבֵּרָה הָעֵצִים, שֶׁאִם רֹב הַבִּשְׁר קִיִּים הָאֲבֵר
מוֹתֵר, וְאִם אִין רֹב הַבִּשְׁר קִיִּים הָאֲבֵר אֲסוּר. הַגְּמָרָא מְבִרְרַת מַדּוּ
רֹב הַבִּשְׁר קִיִּים: תִּנּוּ רַבִּינֵי, נִשְׁבֵּרָה הָעֵצִים, וְיִצָּא חֶלֶק מִמֶּנָּה לַחוּץ,
וְנִמְצָא הַשְּׁבִיר מְגוּלָּה, אִם עוֹר וְכִשְׁר חוֹפִין וְ[מְכַסִּים] אֶת רֹבֵוּ שֶׁל
מְקוֹם הַשְּׁבִירָה, הָאֲבֵר מוֹתֵר, אִם לֹא, שְׂרֹב הַשְּׁבִיר אֵינוּ מְחֻפָּה
בְּעוֹר וּבִשְׁר, אָמַר.

הלכה לעיון

~ יום ראשון כ"ז תמוז ~

איך חל הקדש על קרבן עולה?

שם ד"ה אלא), אך מכל מקום, לאחר שהוקדשה למזבח אין לבעלים זכות בעור כי הוא ממון הקדש, ואיך הוא יכול להקדישו ל'בדק הבית'?

ומבאר ה'דבר אברהם':

כשחלה על הבהמה קדושת עולה, נפקעת זכות הבעלים רק ממה ששייך למזבח (בשר הבהמה) אבל מה שאינו שייך למזבח (עור העולה) נשאר עליו זכות הבעלים ולכן הוא יכול להתפיסו לקדושת 'בדק הבית'.

וה'חמדת דניאל' מבאר:

בקדושת דמים ('בדק הבית') הדבר יוצא מרשות הבעלים לגמרי, אבל בקדושת מזבח אין בהמת העולה יוצאת מרשות הבעלים לגמרי, כי ההקדש אינו יכול לעשות בקרבן כאדם העושה בשלו אלא מחויב להקריבו לכפרה בעד בעליו, היינו שהזכות בקרבן אינה זכות ממונית אלא זכות להתכפר והיא שייכת לבעלים וההקדש הוא רק המוציא לפועל, ובזכות זו יכול בעל הקרבן להקדיש את העור ל'בדק הבית'.

הלכות מעשה הקרבנות פרק ה, הלכה כא: **הַמִּתְפִּישׁ עוֹלָתוֹ לְבִדָּק הַבַּיִת... אֵין עוֹרוֹתֶיהֶן לַכֹּהֲנִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "עֹלַת אִישׁ, פָּרָמָהּ לְעוֹלַת הַקֹּדֶשׁ."**

עור קרבן עולה ניתן לכהנים, ומהכתוב "עולת איש" ("והכהן המקריב את עולת איש, עור העלה אשר הקריב לכהן לו יהיה") למדים שזהו רק כשהעולה היא של הדיוט ("עולת איש") ולא של הקדש. ומבואר בגמרא (זבחים קג, א) שאין קדושת מזבח נתפסת בעור העולה (כי הכהנים יזכו בו) ולכן נתפסת בו קדושת 'בדק הבית'. ולאחר שנתפסה בו קדושת 'בדק הבית', אינו ניתן לכהנים כי הוא 'עולת הקדש' ולא 'עולת איש'.

והקשו אחרונים (דבר אברהם ח"א מסגרת זהב. חמדת דניאל, זבחים שם):

איך חל הקדש 'בדק הבית' על עולה הקדושה קדושת מזבח, והרי אינה ברשות בעליה ואינו יכול להקדיש דבר שאינו שלו?

ואמנם, עור העולה אין בו קדושת מזבח (שאינו ראוי לעלות עליו), וגם הכהנים זוכים בו רק לאחר זריקת הדם (רש"י, זבחים

~ יום שני כ"ח תמוז ~

בעלים רבים, תנופה אחת

הכתוב היא שנינו גם הכהן וגם הבעלים ולכן אין זו חציצה, כי התורה חשיבה את יד שניהם כיד אחת, אך בשותפים שאין גזירת הכתוב שיהיו שניהם מניפים הרי כשמוניפים יחדיו זוהי חציצה (תוס' קידושין לו, ב. ריטב"א מכות יח, ב).

ויש שביארו: בעצם אין כאן חציצה כי 'מין במינו אינו חוצץ' ואין יד חוצצת בפני יד, והטעם לכך ששותפים אינם יכולים להניף יחד הוא מאחר וכל אחד צריך להניף בעצמו, היינו שתהא ההרמה מכוחו, וכיון שידו מונחת תחת יד חברו, אין ההרמה מכוחו לבד אלא יחד עם כוח חברו, והנאמר בגמרא שאסור משום חציצה היינו שתנופת העליון 'חוצצת' בעד התחתון מלהניף בכוחו. ולכן שותפים שחייב ההנפה חל על כל אחד מהם בעצמו אינם יכולים להניף ביחד, אבל בתנופת הבעלים עם הכהן הרי כך היא המצוה, שיהא מונף מכוח שניהם ולא מכוח כל אחד בפני עצמו ואין בזה חיסרון (שפת אמת סוכה מז, ב).

הלכות מעשה הקרבנות פרק ט, הלכה טו: **שְׁנֵי שֶׁבִּיאָרוּ שְׁלֵמִים בְּשִׁתְּפוּת, הָאֶחָד מְנִיף בְּרִשּׁוֹת חֲבֵרוֹ, וְאֶפְלוּ הֵן מֵאֵה, אֶחָד מְנִיף עַל יְדֵי פֶלֶן.**

בטעם הדבר מבואר בגמרא (מנחות צד, א): אי אפשר שנינו כולם ביחד שהרי ידו של האחד תהווה חציצה בין ידו של חברו לקרבן, וכן אין להניף בזה אחר זה כי "תנופה (אחת) אמר רחמנא ולא תנופות".

אך בהנפת אימורים נאמר בברייתא (שם סא, ב) "כהן מניח ידו תחת ידי הבעלים ומניף", וכן פסק הרמב"ם (לעיל הל' ו). ולכאורה קשה מה נשתנה דין זה שאין בו משום חציצה?

וביארנו התוספות (מנחות סא, ב ד"ה כהן):

אין הכוונה שהכהן מניח ידו תחת יד הבעלים ממש, אלא שמניח ידו על האימורים עצמם, בחלקם התחתון, סמוך ליד הבעלים. וזו גם כוונת הרמב"ם (מעשה רוקח ביכורים ג, יב). אך לפי דעה אחרת, אכן יש לחלק בין הנפת שותפים בשלמים להנפת הכהן והבעלים באימורים: באימורים גזירת

~ יום שלישי כ"ט תמוז ~

מעשה איסור על ידי הפעלת מכונה

שהלכה זו נאמרה לא רק כאשר החימוץ נעשה מיד כתוצאה ממעשיו, אלא אע"פ שסיים להתעסק בעיסה "והלך וישב לו" ורק לאחר מכן החמיצה, הרי זה נחשב מעשה גמור שלו. ומכאן יש ללמוד לכאורה לכל דיני התורה, שהגורם לתוצאת איסור באמצעות גורם חיצוני נחשב כמעשה גמור שלו וחייב על כך, אף כאשר התוצאה מתרחשת לאחר זמן (ראה הר צבי יו"ד סי' קמג).

אך יש שחילקו בין שני סוגי איסורים: יש שהתורה הקפידה על עצם פעולת האדם, ויש שהקפידה על התוצאה הנוצרת על ידי המעשה. ובאיסורים מהסוג הראשון, אם אינו עושה בידי ממש אלא על ידי הפעלת גורם חיצוני, אין זה בגדר מעשה האדם ואינו בכלל האיסור, אך באיסורים מהסוג השני, כל שהתוצאה השלילית תיגרם יש בכך את סיבת האיסור, וכדי לייחס את האיסור לאדם די במעשה עקיף. ואיסור החמצת המנחה הוא מהסוג השני ועל כך כותב הרמב"ם שאף מעשה הנחת השאור יש בו כדי לחייב, אף שלא החמיץ בידיים (ראה דבר יהושע ח"ג סי' כח, ו).

הלכות מעשה הקרבנות פרק יב, הלכה טז: הניח שאור על גבי העשה, והלך וישב לו, ונתחמצה מאליה – לוקה, שהנחת השאור הוא המעשה.

הלכה זו נוגעת בשאלה עקרונית: הגורם לתוצאה כל-שהיא באמצעות גורם חיצוני (כגון על ידי הנחת חומר מסוים, או הפעלת מכונה וכדומה) – האם הדבר נחשב כמעשה האדם או בגדר 'גרמא' בלבד?

יש סוברים שאם התוצאה נעשית מיד עם פעולת האדם, הרי זה כמעשה גמור אך אם היא מתרחשת רק לאחר זמן הרי זה גרמא (ראה שאלת יעבץ ח"א סי' טז בסופו). ולשיטה זו יש לפרש כי בהלכה זו מדובר שהעיסה התחמצנה מיד כשהניח עליה את השאור, וכידוע שעיסה שיש בה תערובת של מים ומי פירות או שמן ממחרת להחמיץ, והרי המנחות שבמקדש מכילות שמן ומים, ולכן מחמיצות על ידי השאור מיד (ראה ברכת שמעון שבת טו, ג).

אך יש שדייקו מהלשון "הניח שאור על גבי העיסה והלך וישב לו", כי אריכות לשון זו באה לשלול זאת וללמד

~ יום רביעי א' מנחם-אב ~

מתי 'בעלי חיים נידחים'?

נדחית לגמרי מהקרבה על המזבח, והיינו כדעת ר' יוחנן שבעלי חיים נדחים – יש לומר שזהו רק לדעת רבי יהודה והיא דעת יחיד ואינו להלכה.

וה'לחם משנה' תמה: איך אפשר לומר שדברי המשנה ("המפריש נקבה... ירעה עד שיסתאב") אינם להלכה, הרי הרמב"ם כתב כך להלכה (הל' קרבן פסח פ"ד ה"ד) "המפריש נקבה לפסחו... ירעה עד שיפול בו מום"!

וביאר על פי דברי התוספות (יומא סד, ב ד"ה ברייתא) שבדרך כלל אכן 'אין בעלי חיים נדחים' (כדעת הרמב"ם) ומכל מקום המפריש נקבה לפסחו נדחית מהקרבה על המזבח, כי היתה כאן דחיה גמורה שהרי נקבה לעולם אינה ראויה לפסח.

וה'קרבן אורה' (זבחים יב, ב ד"ה והקשו) מבאר: אין להקשות ממפריש נקבה לפסחו שנדחית אף מהקרבה לשלמים, כי היא קריבה לשלמים משום שפסח שאי אפשר להקריבו הוא 'מוותר הפסח' (שדינו להיקרב שלמים), ואם-כן אין להעדיף אותו על הפסח, וכמו שאינה ראויה לפסח, אינה ראויה ל'מוותר'.

הלכות מעשה הקרבנות פרק טו, הלכה ד: הָחֵמַת הַשֶּׁתִּיפִין שֶׁהִקְדִּישׁ אַחֶר מִתְּחֵלָה שָׁלוֹ, וְחֹזֵר וְלָקַח תַּחֲתֵי הָאֲחֵר וְהִקְדִּישׁוּ – הָרִי זֶה קֶדְשָׁהּ וְקִרְבָּנָה; אֵף עַל פִּי שֶׁמִּתְחַלְתָּה דְּחוּתָה הֵיטָה בְּשֶׁהִקְדִּישׁ חֲצִיָּה – אֵין תְּדַחֵי מַעֲקָרָהּ דְּחוּי.

לדעת רב "בעלי חיים אינן נידחין" ואם אירע לבהמת קרבן פסול זמני ואחר-כך תוקן הפסול – הקרבן חוזר להכשרו וראוי להקרבה, אף שהיתה לו דחיה זמנית שבמהלכה לא היה ראוי להקרבה. אך לדעת ר' יוחנן "בעלי חיים נידחין", ואם בזמן כלשהו אי אפשר היה להקריבו – נדחה לגמרי (יומא סד, א).

וכתב ה'כסף משנה':

הרמב"ם פסק כרב ש'בעלי חיים אינם נידחים', כי מבואר בגמרא (שם סה, א) שמשמעות המשנה היא כדברי רב. ואף ששינוי במשנה (פסחים צו, ב), המפריש נקבה לפסחו ירעה עד שיסתאב ואינה קריבה אף לשלמים, אף ש'מוותר הפסח' (בהמה שהופרשה לקרבן פסח ולא הוקרבה) מקריבים אותה לשלמים, כי כיון שהפריש נקבה שאינה ראויה להקרבה לקרבן פסח הרי היא

~ יום חמישי ב' מנחם-אב ~

על חשבון מי הנסכים?

מן החולין' האמור רק בדברים שהם חובה על האדם, שאינו יכול לפטור עצמו מחובתו על ידי דבר שהיה חייב בו ממילא, אך בדבר שאינו חובת האדם אלא חובת הקרבן ואינו צריך לפטור את עצמו מחיוב יכול להביא גם לא מן החולין, ולכן הרמב"ם מביא לכך לימוד מיוחד – 'והקריב המקריב קרבנו'.

והתוספות (ס) למדו זאת מהכתוב "ואכלת... ושמחת" – אכילה שיש בה שמחה, ולכן אין להשתמש במעשר שני אלא לאכילת אדם שיש בה שמחה ולא לנסכים הקרבים על המזבח.

ר'נפקא מינה' בין הלימודים: לדעת התוספות, אם הביא נסכים ממעשר שני אין בכך פגם בנסכים אלא במעשר שני שלא השתמש בו כראוי, אך מכל מקום יצא די חובת נסכים, אך לדעת הרמב"ם זהו מדיני הנסכים עצמם שיבואו ממנו המקריב ואף בדיעבד לא יצא ידי חובתו.

(תורת הקודש ח"ב סי' לה)

הלכות מעשה הקרבנות פרק טז, הלכה יז: אין הנסכים באין לעולם אלא מן החולין, כמו שנאמר: לפי שנאמר ביה: "והקריב המקריב קרבנו" – עד שיהיו משל, ולא יהיה בהן צד לגבות כלל.

ויש להבין: מדוע נזקק הרמב"ם ללימוד מיוחד לומר שאין מביאים נסכים ממעשר שני, והרי כבר כתב לעיל (הל' טו) שהנודר נדר לא יביא אותו ממעות מעשר שני, והיינו משום שכל דבר שבחובה בא מן החולין (מנחות פב, א), וגם נסכים בכלל זה? והביאור:

כאשר אדם נודר להביא קרבן, החיוב נובע מחמת הנדר שקיבל על עצמו, אך חיוב הבאת הנסכים אינו מצד הנדר שהרי קיבל על עצמו רק קרבן ולא נסכים, אלא הוא דין מדיני הקרבן שאין להביאו ללא נסכים ונמצא שחיוב הנסכים אינו מדין הנדר אלא שהבאת הקרבן מחייבת הבאת נסכים. ולכן אין שייך כאן הדין שדבר שבחובה אינו בא אלא

~ יום שישי ג' מנחם-אב ~

תרומת הדשן והוצאת הדשן

מקום המערכה (והיא ממכשירי העבודה), ומה שאמרה תורה "והוציא את הדשן" אינו ציווי להוציא את הדשן (כי בוודאי לא יניחוהו שם לעולם) אלא שכאשר יוציאו את הדשן, אזי "ולבש בגדים אחרים".

אך לדעת רש"י (יומא כג, ב) הוצאת הדשן היא בבגדי כהונה, כמבואר בגמרא שאין כוונת הכתוב "ופשט את בגדיו והוציא את הדשן" – שיפשוט בגדי קודש שהרים בהם את הדשן וילבש בגדי חול ויוציא בהם את הדשן, אלא בגדים שלובש להוצאת הדשן הם אותם בגדים שפשט, ולמה נאמר (בגדים) 'אחרים' – שפחותים (פשוטים וחולים) מהם.

וה'ערוך השלחן העתיד' (סי' קד, ח) מבאר לשיטת הרמב"ם: אמנם, פירוש הכתוב 'ולבש בגדים אחרים' הוא שצריך ללבוש בגדי כהונה (פחותים וחולים), אך הציווי מתייחס לנאמר לפניו 'והרים את הדשן' ולא לנאמר 'והוציא את הדשן', כי הוצאת הדשן אל מחוץ לעיר אינה עבודה, ובוודאי 'לא הלכו בבגדי כהונה, דלא מצינו בכל הש"ס שהלכו הכהנים חוץ למקדש בבגדי כהונה'.

הלכות תמידין ומוספין פרק ב, הלכות י - טו: תרמת הדשן מעל המזבח בכל יום – מצות עשה, שנאמר: "והרים את הדשן"; והיא עבודה מעבודות כהנה. ובגדי כהנה שתורם בהן הדשן יהיו פחותין מן הכלים שמשמש בהן בשאר עבודות... וצובר את הנחלים שחתה על גבי הרצפה רחוק מן הקבש שלשה טפחים... ומוריד לרצפה אצל המזבח... כל מי שרצה מן הכהנים – ממלא מן הדשן שהורידו למטה, ומוציא חוץ לעיר לשפך הדשן... ואף על פי שאין הוצאתו לחוץ עבודה, אין פעלי מומין מוציאים אותו.

תרומת הדשן – הכהן עולה לראש המזבח וחותרה מן הגחלים ויורד עם חלק מן הדשן ומניח על הרצפה. והיא עבודה מעבודות כהונה וצריכה להיות בבגדי כהונה.

הוצאת הדשן (יחד עם שאר הדשן של אברי הקרבנות) אל מחוץ לעיר אינה עבודה, ולדעת הרמב"ם (ע"ת ויקרא ו, ד) לא הייתה בבגדי כהונה.

וכתב המ'משה למלך' (ח"ג) שהוצאת הדשן אינה מצוה בפני עצמה אלא שמוכרחים להוציא את הדשן כדי לפנות את

~ שבת קודש ד' מנחם-אב ~

סידור לחם הפנים על השולחן

השולחן "אמתיים ארכו" (שמות כה, כג) ונחלקו רבי יהודה ורבי מאיר במידת האמה בה מדדו את כלי המשכן. לדעת רבי יהודה האמה היא של חמישה טפחים ונמצא שאורך השולחן עשרה טפחים, ואילו רבי מאיר סובר שהאמה היא בת שישה טפחים ואורך השולחן היה שנים-עשר טפחים. ואמרו בגמרא (פסחים שם: שולחן של בית המקדש "של פרקים היה", היינו חלקים שאפשר לפרקם, וההוכחה לכך היא שכאשר השולחן נטמא וצריך להטבילו במקוה ושיעור המקוה הוא "אמה על אמה ברום שלוש אמות" והרי לא ניתן להטביל בו את השולחן שרוחבו אמה כיון שחפץ ברוחב אמה אינו נכנס לחלל שרוחבו אמה במדויק ("אמתא באמתא היכי מטביליה?")! ובהכרח שאפשר לפרק את השולחן ולהטבילו חלקים.

והוכחה זו היא רק לשיטת רבי מאיר שאמה היא בת שישה טפחים ורוחב השולחן שישה טפחים ואי אפשר להטבילו במקוה באותו רוחב, אך לשיטת רבי יהודה שרוחב השולחן חמישה טפחים וודאי שאפשר להטבילו במקוה שרוחבו שישה טפחים (כי שיעור המקוה "אמה על אמה" נמדד לפי אמה של שישה טפחים) ואין הכרח שהשולחן עשוי מחלקים מתפרקים. וכיון שסוגיה זו מתאימה רק לשיטת רבי מאיר שהאמה היא בת שישה טפחים, נקט הרמב"ם כשיטתו.

הלכות תמידין ומוספין פרק ה, הלכה ט: ארְךָ כָּל חֶלֶה מִהֶן עֲשֶׂה טַפְחִים, וְרַחְבּוֹ חֲמִשָּׁה טַפְחִים... וְהַשְּׁלָחָן – אֲרָבֹה שָׁנִים עֶשְׂרֵה טַפְחִים, וְרַחְבּוֹ שִׁשָּׁה טַפְחִים. נוֹתֵן אֲרָךְ תַּחֲלָה עַל רַחֲב הַשְּׁלָחָן.

נחלקו תנאים בצורת סידור לחם הפנים על השולחן: לדעת רבי יהודה רוחב החלה (חמשה טפחים) הונח על אורך השולחן, שהיה עשרה טפחים ומילא חצי מאורכו, כך ששתים עשרה החלות משתי המערכות (שש חלות בכל מערכה) מילאו את אורך השולחן. ולדעת רבי מאיר אורך השולחן היה שנים עשר טפחים, וכיון שכל חלה (משני הסדרים) רחבה חמשה טפחים, בין שני הסדרים היה רווח של שני טפחים, כדי שתהא הרוח נושבת בהן והחלות לא יתעפשו (מנחות צו, א ורש"י שם).

ומדוע פסק הרמב"ם כרבי מאיר (אף שלפי כללי הש"ס במחלוקת

רבי מאיר ורבי יהודה – הלכה כרבי יהודה)?

מבארים המפרשים (כסף משנה, לחם משנה):

נפסק להלכה (לעיל ה"ב, כדעת אבא שאול במשנה מנחות שם) שאת שני בזיכי הלבונה היו מניחים על השולחן, וזה מתאים רק לשיטת רבי מאיר שהיה על השולחן מקום פנוי בין שתי המערכות ושם הונחו הבזיכים, אך לדעת רבי יהודה הלחמים מילאו את כל עשרת הטפחים של אורך השולחן.

והצל"ח (פסחים קט, א בשם הרה"ג גבריאל רב דק"ק לברטוב) מבאר:

המשך ביאור למס' חולין ליום חמישי עמ' א

1 תולין אותה באילן, מפני שכן דרכי האמורי לעשות דברים אלו
2 משום נחוש, כדי שלא תפיל עוד, והתורה אמרה (שמות כג כד) וְלֹא
3 תַעֲשֶׂה כַּמַּעֲשִׂיהֶם.

גמרא

4 מבררת הגמרא: מָנָה הִנֵּי מִיָּלִי שִׁשְׁחִית מִתִּירָה אֵת
5 השליא. משיבה הגמרא: דִּתְּנוּ רַבָּנִי, נֹאמַר בַּפֶּסוּק (ויקרא יא א) 'כֹּל
6 מִפֶּרֶט פֶּרֶסָה וְגו' בְּהִמָּה אֲתָה תֹאכְלוּ, וּבְתִיבוֹת כָּל (בַּחֲמָה)
7 [בְּהִמָּה] תֹאכְלוּ, שִׁמְשִׁמְעֵם שִׁישׁ הִיתָר אֲכִילָה לְכָל מִזֶּה שִׁבְתוֹךְ
8 הַבְּהֵמָה, בֹּא הַכְּתוּב לְרִבּוֹת אֵת הַשְּׁלִיא, שְׁמוֹתֶיהָ בִּשְׁחִיתָ הָאֵם.
9 יִכּוֹל אֲפִילוֹ אִם יֵצֵאתָ מִקְצָתָהּ שֶׁל הַשְּׁלִיא תֵּהָא מוֹתֶרֶת. תִּלְמוּד
10 לִזְמַר 'אוֹתָהּ' תֹאכְלוּ, 'אוֹתָהּ' וְ– אֵת הַבְּהֵמָה וְלֹא שְׁלִיתָהּ, וְכֵן
11 שֶׁתַּחֲלִילָה הִתִּיר הַכְּתוּב אֵת הַשְּׁלִיא וּלְבִסוּף אֶסֶר, יֵשׁ לֹמַר
12

13 שהאיסור הוא ביצאה מקצתה, שיש חשש שהולך שבתוכו נולד
14 ולא ניתר בשחיטת אמו, ולכך אף השליא אסורה.
15 מקשה הגמרא: מִכֶּדִּי ו– כֵּיוָן שֶׁאֵין שְׁלִיא בְּלֹא וָלֶה, לָמָּה לִי קָרָא
16 לאסור שליא שיצאה מקצתה, הרי יש לחשוש שהולך שבה יצא
17 והוא כילוד ולא ניתר בשחיטת אמו, והשליא נגדרת אחריו.
18 מתרצת הגמרא: קָרָא אֶסְמִכְתָּא בְּעֶלְמָא, ואכן איסור השליא הוא
19 מחשש שהולך יצא.
20 שנינו במשנה: וְאֵינָה מְטַמְּאָה לֹא טוֹמֵאת אוֹכְלִין, וְלֹא טוֹמֵאת
21 נְבִלוֹת. מסתפקת הגמרא: בְּעֵי רַבִּי יִצְחָק בְּרַי נִפְחָא, עוֹר חֲמוֹר שֶׁהוּא
22 קֶשֶׁה וּמֵאוֹס וְאֵינוֹ רָאוּי לֵאכִילָה, שֶׁשְּׁלָקוּ – בִּישְׁלוֹ הִרְבֵּה מֵאֹד,
23 מֵהוּ. מבררת הגמרא: לָגַבִּי מָאִי הוּא הַסֶּפֶק, אִי לְטוֹמְאָת אוֹכְלִין,
24 הָאֵם הָעוֹר נַעֲשֶׂה אוֹכֵל וּמִקְבֵּל טוֹמֵאת אוֹכְלִין, הֲלֵא כִּבְר תִּנְיָנָא
25 זֹאת בְּבִרְיֵיתָא,

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

~ יום ראשון כ"ז תמוז ~

הלכות מעשה הקרבנות

פרק ד

זמן הקרבת הקורבנות, קבלת הדם, וכוונת עבודת הקורבנות לשמה.

א. ^{טו} כל הקרבנות אין מקריבין אותן אלא ביום, שנאמר¹²: "ביום צותו את בני ישראל להקריב" - "ביום" ולא בלילה. לפיכך אין שוחטין זבחים ואין זורקין דםם אלא ביום השחיטה, שנאמר¹³: "ביום הקריבו את זבחו", ביום הזביחה תהיה ההקדבה; וכיון ששקעה החמה, נפסל הדם.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כל הקרבנות אין מקריבין אותן אלא ביום, שנאמר: 'ביום צותו את בני ישראל להקריב'".

ענינו של מעשה הקרבנות בעבודת ה' של יהודי, הוא הקרבת עצמו - "אדם כי יקריב מכם קרבן לה'" - להיות כל כולו במצב של קרבן לה', כדוגמת יצחק שהיה "עולה תמימה". ובה גופא צריך להיות ביום דווקא, היינו עבודה באופן מואר בגשמיות וברוחניות כאור ובגילוי, כי עבודה זו לא רק שאינה פוגעת ח"ו בבריאותו אלא שמוסיפה בריאות ואריכות ימים ושנים טובות ומתוך הרחבה, בדוגמת יצחק שהיה "עולה תמימה" והאריך ימים יותר מכל האבות.

עוד זאת, גם במצב של "לילה" היינו העלם והסתור ח"ו, הנה "מותר להקטיר אימורין ואיברים בלילה", כיון שהקב"ה נותן כח ליהודי להפוך את ה"לילה" ליום, ולא רק עד חצות כדעת הרמב"ם, אלא גם כל הלילה כדעת רש"י, שזה נוגע במיוחד לדרא דעקבא דמשיחא, הלילה של הגלות סמוך לבוקר הגאולה.

^{טז} יין מלכות, ספר עבודה, סימן לו מתוך רמב"ם "פרס המלך"

ב. ^{טז} כל שקרבו מתיריו ביום, מעלין אותו על

המזבח כל הלילה. כיצד? זבחים שזרק דםם ביום - מקטירין אמריהם [=אבריהם] בלילה עד שיעלה עמוד השחר; וכן אברי העולות - מקטירין אותן בלילה עד שיעלה עמוד השחר. וכדי להרחיק מן הפשיעה¹⁴, אמרו חכמים שאין מקטירין האמורין ואברי העולה אלא עד חצות הלילה.

(א) שהקריבו את הדברים שמתירים את הקורבן למזבח ביום - שזה זריקת הדם. (ב) כלומר את אימוריו. (ג) שחששו שמא ימתינו כל הלילה ובטעות יעלו את האימורים אחרי שעלה עמוד השחר.

ג. אף על פי שמתר להקטיר אמורין ואברים בלילה, אין מאחרין אותן לדעת [=במכוון], אלא משתדלין להקטיר הפל ביום; חביבה מצוה^{טז} בשעתה, שהרי הקטיר אמורין ואברים - אף על פי שפשרים בלילה - דוחין את השבת בזמן, ואין מאחרין אותן למוצאי שבת.

(ד) הקורבנות שמקריבים בשבת, מותר להקטיר אותם על המזבח כבר בשבת, ואין ממתינים למוצאי שבת, אפילו שמצד שהדין אפשר להקטיר את האימורים בלילה - כי עדיף להקטיר אותם כמה שיותר קרוב לזמן השחיטה.

ד. כל דבר שאינו קרב אלא ביום - כגון הקמץ¹⁷, והלבונה, והקטרת¹⁸, ומנחות הנשרפות¹⁹ - מתר להקריבן עם מבוא השמש²⁰; והן מתאכלין והולכין כל הלילה, כאברי עולה.

(ה) קומץ מהמנחה שמקטירים על המזבח. (ו) הקטרת הקטורת על המזבח הפנימי. (ז) מנחות שנשרפות כולן על המזבח. (ח) זמן קצר לפני שקיעת החמה, למרות שהם לא יספיקו להישרף לגמרי לפני השקיעה.

ה. הנסכים הבאים עם הזבח, אין קריבין אלא ביום, שנאמר²¹: "ולנסכים, ולשלמים" - מקיש נסכים לשלמים: מה שלמים ביום, אף נסכים ביום. אכל הנסכים הבאים בפני עצמן²² - [בלא קרבן] מתקדשין בלילה וקריבין בלילה. לפיכך, אם

12. ויקרא-צו, ז, לח. 13. שם, פסוק טז. 14. במדבר-פנחס, כט, לט.

א לא ביום: הביאור בזה בעבודה הרוחנית - שה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 476. הלכה ב: ביאור הדעות בזה - לקו"ש ח"ג ע' 948. משתדלין . . ביום: דין הקרבה בלילה - לקו"ש ח"ג ע' 62 הע' 48.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"ז תמוז - ספר עבודה - הלכות מעשה הקרבנות קיא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מהצוואר). (כו) מנגב את הסכין מאחורי המזרק, כדי שלא יכנס בטעות מהדם שעל הסכין למזרק.

ט. אָויר הַכָּלִי הָרִי הוּא פְּכָלִי. הִיָּה מְקַבֵּל הַדָּם^{כח}, וְנִפְתָּחוּ שׁוּלֵי הַמְּזָרֵק קִדְּם שְׁיָגִיעַ הַדָּם לְאֹוִיר הַמְּזָרֵק, וְאַחֵר כִּךְ הִגִּיעַ הַדָּם לְאֹוִיר הַמְּזָרֵק הִנֵּפְתָּה^{כט} - לֹא נִתְקַדֵּשׁ הָדָם; שֶׁהָאֹוִיר שָׁאִין סוּפוֹ לְנוּחַ אֵינוֹ כְּמִנְחָל.

(כז) כלומר, אין צורך שיכניס את הווירידין לתוך הכלי ממש בעת שהוא מקבל הדם (כי דבר זה בלתי אפשרי), אלא הוא מחזיק את הווירידין מעל הכלי, והדם שנפל לתוך הכלי, כבר באוויר הוא מתקדש. (כח) באוויר הכלי, כפי שהסברנו. (כט) נעשה חור בשולי המזרק, כך שהמזרק לא יכול להחזיק את הדם, והוא ישפך מהמזרק ישירות לרצפה. (ל) הדם שנמצא באוויר מעל הכלי, אין סופו לנוח בכלי, כיוון ששולי הכלי עתידים להיפתח, לכן זה לא נקרא שהדם שבאוויר נקרא שמונח בכלי. ורק דבר שנמצא באוויר, ובוודאות ינוח בכלי - נחשב שהוא מונח כבר בכלי, ומתקדש.

י. כָּל הַזִּבְחִים, צֵרִיךְ הָעוֹבֵד שֶׁתְּהִיָּה מִחְשְׁבָתוֹ לְשֵׁם הַזִּבְחָה^{לא} וְלִשְׁם בְּעָלֵיוֹב - בְּשִׁעַת זִבְיָהּ, וּבְשִׁעַת קִבְלַת הַדָּם, וּבְשִׁעַת הוֹלֶכֶת הַדָּם, וּבְשִׁעַת זְרִיקָתוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ, שְׁנֵאֲמָר^{לב}: "וּבִשְׁעַר זִבְחַת תּוֹדַת שְׁלָמִיו" - שֶׁתְּהִיָּה הַזִּבְיָה עִם שְׁאָר הָעֲבוֹדוֹת הָאֲרֻבָּעִי, לְשֵׁם שְׁלָמִיו; וְכֵן שְׁאָר הַקִּרְבָּנוֹת. וְאִם שָׁחַט וְעָבַד שְׁאָר עֲבוֹדוֹת סֵתָם, וְלֹא חָשַׁב כָּלֵל בְּעוֹלָה וּבְשָׁלָמִים - הָרִי הֵן כְּשֵׁרִים.

(לא) עולה לשם עולה, שלמים לשם שלמים וכדומה. (לב) שקורבן זה שייך לפלוני. (לג) כלומר, השחיטה עם שאר ג' העבודות: קבלת הדם, הולכת הדם וזריקת הדם, שהן ביחד ארבע עבודות.

יא. וְצֵרִיךְ שֶׁתְּהִיָּה מִחְשְׁבָתוֹ לִדְ בְּשִׁעַת שְׁחִיטָתָהּ הָעוֹלָה, לְשֵׁם שְׁשֵׁה דְבָרִים: לְשֵׁם הַזִּבְחָה, וְלִשְׁם הַזִּבְחָה, וְשֶׁהַזִּבְחָה לָהּ בְּרוּךְ הוּא, וְשִׁיקְטִירוֹ לְאֲשִׁים^{לד}, וְשֶׁהַקִּטְרֹת לְרִיחַ בְּלִבְדָּה^{לה}, וְשֵׁרִיחַ זֶה נִחַח רִיחַ לִפְנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא; וְאִם שָׁחַט סֵתָם - כְּשֵׁר, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְהַשּׁוֹחֵט חֲטָא וְאָשָׁם, צֵרִיךְ שֶׁתְּהִיָּה מִחְשְׁבָתוֹ לְשֵׁם אוֹתוֹ הַחֲטָא שֶׁבָּאוּ עָלָיו.

(לד) של העובד. (לה) דווקא בשעת שחיטה ולא בשעת ההקטרה. (לו) כלומר, שיחשוב שיקטירו אותו על האש,

וְנִדְמָנוּ לוֹ נִסְכִּים הַבָּאִין בְּפָנֵי עֶצְמוֹ, מְקַדִּישָׁן וּמִקְרִיבָן בְּלִילָה^{לז}; וְעֵלּוֹת הַשֹּׁחַר פּוֹסְלֹת בָּהֶן, כְּאֲבָרֵי הָעוֹלָה^{לח}.

(ט) שלא הקדיש אותם עם הזבח, שהרי יכול אדם להביא קרבנו היום ואת נסכיו לאחר כמה ימים. (י) על ידי נתינתם בכלי שרת. (יא) כלומר, כיוון שנסכים הבאים בפני עצמם מתקדשים בלילה וקורבים בלילה. (יב) מלכתחילה, ואין צורך להמתין ליום. (יג) אם הקדיש אותם בלילה, ולא הקריב אותם עד עלות השחר.

ו. כָּל הַיּוֹם כְּשֶׁר לְסִמְיָהּ, וְלִשְׁחִיטָהּ, וְלִמְלִיקָה^{לח}, וְלִהֲקַטְרָה^{לז}, לְהַגֵּשָׁה^{לז}, וְלִהְיָה^{לז}, וְלִתְנוּפָה^{לז}, וְלִקְמִיצָה^{לז}, וְלִקְרִיבָן הַמוֹסְפִין; וְכָל הַלֵּילָה כְּשֶׁר לְהַקְטִיר אֲמִוּרִין וְאֲבָרִים. זֶה הַכָּלֵל: דְּבָר שֶׁמִּצְוָתוֹ בַּיּוֹם, כְּשֶׁר כָּל הַיּוֹם; וְדְבָר שֶׁמִּצְוָתוֹ בְּלִילָה, כְּשֶׁר כָּל הַלֵּילָה. וְאִף עַל פִּי כֵן, זְרִיזִין מְקַדִּימִין לְמִצְוֹת.

(יד) קורבן עוף מולקים אותו. (טו) את המנחות. (טז) להגיש את המנחות למזבח. (יז) זריקת דם הקרבנות. (יח) להניף את המנחות וחלקי הקורבן שצריך להניף. (יט) לקמוץ את המנחה.

ז. כָּל הַזִּבְחִים - אֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתָם לְכַתְּחִלָּה אֶלָּא בְּסִפְיָן מְכָלִי שֶׁרֶת; וְאִם שָׁחַט בְּדֶבֶךְ שְׁשׁוֹחֲטִין בּוֹ הַחֲלִין, אֶפְלּוּ בְּקִרְוִמִית [=צלע] שֶׁל קִנְהָה^כ - כְּשֵׁרִים.

(כ) צלע של קנה.

ח. וְכָל הַזִּבְחִים שֶׁקִּבֵּל מִדָּמָם פָּחוֹת מִכִּדִּי הַזִּיָּה^{כא}, לֹא נִתְקַדֵּשׁ הָדָם; וְצֵרִיךְ לְהַתְּכֹוֹן לְקַבֵּל כָּל הַדָּם^{כב}.

(כא) אם הוא קיבל את הדם בכלי שרת, פחות משיעור שאפשר להזות אותו. (כב) כלומר, אף על פי שאם קיבל דם בכמות שמספיקה רק להזאה אחת - הדם התקדש, אין זה אלא אלא בדיעבד, אבל לכתחילה צריך להתכוון לקבל את כל הדם.

יב. מִצִּדּוֹ הוּא עוֹשֶׂה? אוֹחֲזֵי הַסִּמְנִינִין בִּידוֹ, וּמוֹצִיא הַסִּמְנִינִין וְהַוִּירִידִין לְתוֹךְ הַמְּזָרֵק^{כג}, וְשׁוֹחֵט שְׁנַיִם אוֹ רֶב שְׁנַיִם, כִּדִּי שִׁיתְּקַבֵּל הָדָם בְּלוֹ בְּכָלִי. וּמִגִּבְיָהּ הַסִּפְיָן לְמַעַלָּה, כִּדִּי שֶׁלֹּא יִרְדּוּ הָדָם מִעֲלֶיהָ אֶלָּא מִן הַצָּנָאֵר^{כד}; וְדָם שֶׁבְּסִפְיָן, מְקַנְחוּ בְּשִׁפְתַּת הַמְּזָרֵק^{כה}.

(כג) את הקנה והוושט. (כד) הכלי שבו מקבלים את הדם. (כה) מגביה את הסכין למעלה, כדי שהדם שנכנס למזרק לא יהיה דם שנוטף מהסכין, אלא רק דם שמגיע ישירות

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

"וַשְׁחֲטוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד" - לְהַכְשִׁיר כָּל הָרוּחוֹת
[=צדדים], שֶׁהָיָה לֹא יָחֵד לָהֶם רוּחַ. וְהוּא הָיָה לְשֹׁאֵר
קִדְשִׁים קָלִים. וְאִם שֶׁחָטָם בְּהִיכָל - כְּשָׂרִים; אֲבָל
אִם שֶׁחָטָן בְּגִגּוֹ שֶׁל הִיכָל - פְּסוּלִין, שְׂאִין הַגָּזוֹת
רְאוּיִין לְשַׁחֲטָה כָּלֵל, אֲלָא בְּקִרְקַע הָעֶזְרָה.

(ה) בשטח שממערב להיכל, עד לחומת העזרה שמקיפה את
ההיכל. (ו) לא מצויין בפסוק לאיזה כיוון, ולאהל מועד
יש פתחים מכל כיוון. (ז) כי גגות המקדש לא התקדשו
כלל.

ה. שְׁלָמִים שֶׁשֶׁחָטָן קִדְשׁ שִׁפְתָּחוּ דְּלִתּוֹת הִיכָל
- פְּסוּלִין, שְׁנֵאמַר²¹: "פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד" - בְּזִמְן
שִׁפְתָּיו. אֲפֹלוּ הָיוּ דְּלִתּוֹתָיו מוֹגְפּוֹת, הָיָה זֶה
כְּנָעוּל; אֲבָל הַפְּרָכָה שֶׁעָלָיו אֵינָה פּוֹסְלָתָּ.

(ח) רק סגורות אבל לא נעולות במנעול. (ט) הפרוכת
שהייתה על פתח ההיכל, אם היא הייתה פרוסה, בדיעבד
כשר. אבל לכתחילה צריך לגלול אותה.

ו. הָעוֹלָה וְהָאֵשֶׁם וְהַשְּׁלָמִים, בֵּין שֶׁל יָחִיד בֵּין
שֶׁל צִבּוּר - זְרִיקַת דָּם שֶׁלִּשְׁתֵּן עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ שְׁוֵה
לְעוֹלָם. וְכִיצַד הוּא עוֹשֶׂה? כְּשִׁלּוּקֵם הַכֹּהֵן הַדָּם
בְּמִזְרֵק, זֹרֵק מִמֶּנּוּ בְּמִזְרֵק שְׁתֵּי זְרִיקוֹת עַל שְׁתֵּי
זְרוֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּאַלְכֶסוֹן²² - מִחֲצֵי הַמִּזְבֵּחַ וּלְמִטָּה²³,
עַל קֶרֶן מִזְרִיחִית צְפוֹנִית וְעַל קֶרֶן מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית.
וּמִתְּכֵן כְּשִׁיזְרֹק הַדָּם עַל הַקֶּרֶן, שִׁהְיֶיהָ הַדָּם מִקִּיף
עַל הַזְרוֹת כָּמִין גַּם²⁴, כְּדִי שִׁימָצֵא הַדָּם שֶׁל שְׁתֵּי
מִתְּנוֹת [=זריקות] עַל אֲרֻפָּה כְּתֹלִי הַמִּזְבֵּחַ, לְפִי
שְׁנֵאמַר בְּעוֹלָה²² וּבְשָׁלָמִים²³ "סָבִיב"; וְהוּא הָיָה
לְאֵשֶׁם. וְשִׁירֵי הַדָּם, נִשְׁפָּכִים עַל גֵּג הַיִּסּוֹד
הַדְּרוֹמִי²⁵.

(י) זריקת דם על המזבח נעשית באותו אופן תמיד.
(יא) כלומר, שתי פינות המזבח, והם צריכות להיות אחת מול
השנייה באלכסון, דהיינו קרן מזרחית צפונית, וכנגדה
באלכסון קרן מערבית דרומית, כדי שיהיה שתי זריקות
שמגיעות לארבעת הצדדים. (יב) מתחת לחוט הסקרא
שהיה מסמן את חצי גובה המזבח. (יג) אות יונית, שנראית
כמו האות 'כ' שלנו. (יד) היו שופכים על יסוד המזבח בצד
דרום.

ז. הַחֲטָאוֹת הַנֶּאֱכָלוֹת - דָּמָן טָעוֹן אֲרֻפָּה מִתְּנוֹת²⁶

ולא לעשות אותו צלי לאכילה. (לז) שלא יצלה את
האברים מחוץ למערכה, ואחר כך יצלה אותן על המערכה,
כי אז אין בהם ריח.

פֶּרֶק ה

מקום שחיטת הקורבן, וסדר הזאת הדם.

א. כָּבֵד בְּאַרְנוֹ שֶׁשֶׁחֲטִיטַת הַקִּדְשִׁים כְּשֶׁרָה בְּזָרִים,
וּמִקְבָּלָה וְאֵילָף מִצּוֹת כְּהֵנָּה; וְכָל הַזִּבְחִים, קָבוּל
דָּמָן בְּכָלִי שְׂרֵת בֵּיד כְּהֵן. אֲבָל מְקוֹם שֶׁשֶׁחֲטָן
וּמְקוֹם קָבוּל דָּמָן - אֵינוֹ שְׁוֵה בְּכָלֵךְ²⁷.

(א) כפי שיפרט להלן.

ב. כִּיצַד? קִדְשֵׁי קִדְשִׁים - אֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתָן וְאֵין
מְקַבְּלִים אֶת דָּמָן אֲלָא בְּצִפּוֹן הַמִּזְבֵּחַ, בְּכָל מְקוֹם
שֶׁבְּאַרְנוֹ גְּבוּלוֹתָיו בְּתַחֲלַת סֶפֶר זֶה²⁸; וְקִדְשִׁים קָלִים
- שֶׁשֶׁחֲטָן וְקָבוּל דָּמָן בְּכָל מְקוֹם מִן הָעֶזְרָה.

(ב) פרק ה' מהלכות בית הבחירה.

ג. וּמִיָּזִין שְׂאִין שׁוֹחֲטִין קִדְשֵׁי קִדְשִׁים אֲלָא
בְּצִפּוֹן? שֶׁהָיָה נֶאֱמַר בְּעוֹלָה²⁶: "וַשְׁחֲטוּ אוֹתוֹ עַל
יָרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ צִפְנָה", וּבַחֲטָאֵת הוּא אוֹמֵר²⁷:
"בְּמְקוֹם אֲשֶׁר תִּשְׁחֲטוּ הָעוֹלָה תִּשְׁחֲטוּ הַחֲטָאֵת";
וְכֵשֶׁם שֶׁהַחֲטָאֵת נִקְרְאָה 'קִדְשֵׁי קִדְשִׁים', כֵּן הָעוֹלָה
נִקְרְאָה קִדְשֵׁי קִדְשִׁים²⁸. וּבְאֵשֶׁם הוּא אוֹמֵר²⁹:
"בְּמְקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחֲטוּ אֶת הָעוֹלָה יִשְׁחֲטוּ אֶת
הָאֵשֶׁם". וְשִׁלְמֵי צִבּוּרִי הִקְשׁוּ לְחֲטָאֵת, שְׁנֵאמַר²⁹:
"וְעֲשִׂיתֶם שְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחֲטָאֵת, וְשְׂנֵי כִבְשִׁים
בְּנֵי שָׁנָה לְזִבְחַת שְׁלָמִים"; וּלְפִיכֵן הֵם קִדְשֵׁי קִדְשִׁים
כְּחֲטָאֵת, וְנִשְׁחֲטִין בְּמְקוֹם שֶׁשֶׁחֲטָה. וּמְקוֹם
שֶׁשֶׁחֲטָה הוּא מְקוֹם הַקְּבָלָה [של הדם].

ג) אף-על-פי שלא כתוב בתורה במפורש שהיא קדשי
קדשים - למדו זאת מחטאת ואשם, היות שדיני עולה ודיני
חטאת ואשם לגבי מקום השחיטה וקבלת הדם שווים.
ובנוסף, העולה, עולה כולה על המזבח, ואם כן אין לך
קדשי קדשים יותר ממנה. (ד) שתי הכבשים שהיו מביאים
בחג השבועות.

ד. וּמִיָּזִין שֶׁשׁוֹחֲטִין קִדְשִׁים קָלִים בְּכָל הָעֶזְרָה,
אֲפֹלוּ אַחֲרֵי הִיכָלָה? שֶׁהָיָה נֶאֱמַר בְּשָׁלָמִים²⁸:

16. ויקרא, א, יא. 17. ויקרא-צו, ו, יח. 18. שם, ז, ב. 19. ויקרא-אמור, כג, יט. 20. ויקרא, ג, ב. 21. ויקרא, ג, ב. 22. ויקרא, א, ה. 23. שם, ג, ב.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"ז תמוז - ספר עבודה - הלכות מעשה הקרבנות קיג

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

על ארבע קרנות המזבח החיצון מחצי מזבח וּלְמַעַלָּה^{טו}, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בַּה²⁴: "עַל קֶרֶן הַמִּזְבֵּחַ". וְכִיצַד הוּא עוֹשֶׂה? כְּשִׁלּוֹקֵה הִכְהֵן הַדָּם בַּמִּזְרֶק, מוֹלִיכּוֹ אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ; וְטוֹבֵל אֶצְעָעוּ הַיָּמִינִית הַסְּמוּכָה לְאַגּוּדֵל בָּדָם, וְסוּמָךְ בְּאֶצְעָעוּ הַגְּדוּלָּה מִכָּאן וּבַגּוּדֵל מִכָּאן^י, וּמַחֲטָא יוֹרֵד כְּנֶגֶד חֲדָה שֶׁל קֶרֶן^י, עַד שִׁיכָלָה כָּל הַדָּם שֶׁבְּאֶצְעָעוּ.

(טו) ארבע זריקות, ולא שניים כמו בהלכה הקודמת. (טז) מעל חוט הסקרא שסימן את חצי המזבח. (יז) מחזיק את הדם שעל האצבע, אצבע האמה שנמצאת לצד האצבע עם הדם, ועם האגודל – כדי שהדם לא יתפשט על האצבע. (יח) מורח את הדם עם אצבעותיו על קרן המזבח.

וְכֵן הוּא עוֹשֶׂה בְּכָל קֶרֶן וְקֶרֶן. וְאֵם נִתֵּן סְמוּךְ לְקֶרֶן, בְּאִמָּה אֶחָת מִכָּאן אוֹ מִכָּאן - כְּפִרְיִי.

(יט) אם נתן את הדם באמה שסמוכה לקרן – כשר, אף על פי שמלכתחילה צריך לתת את הדם על חוד קרן המזבח בדיוק.

ח. וְצָרִיךְ לְטַבֵּל אֶצְעָעוּ עַל כָּל קֶרֶן וְקֶרֶן; וּכְשֶׁגִּמְרָה הַנִּתְיָנָה עַל הַקֶּרֶן, מְקַנֵּחַ אֶצְעָעוּ בְּשִׁפְתַּת הַמִּזְרֶק, וְאַחֲרָיִךְ טוֹבֵל פֶּעַם שֵׁנִיָּה - שְׁשִׁירֵי הַדָּם שֶׁבְּאֶצְעָעוּ, פְּסוּלִין לִתֵּן מִהֵן עַל קֶרֶן אֲחֵרָת.

ט. אֵין בְּכָל הַקֶּרֶפְנוֹת קֶרֶפֶן שֶׁשְּׁעוֹן הַזֵּית הַדָּם בְּאֶצְעָעוּ אֱלָא הַחֲטָאֹת בְּלִבְדִּי, שֶׁנֶּאֱמַר בַּה²⁵: "וְטַבֵּל הִכְהֵן אֶת אֶצְעָעוּ בָּדָם"; וְצָרִיךְ שִׁיְהִיָּה שֶׁם דָּם פְּדִי טְבִילָה, לֹא שִׁישְׁפֹּג אֶצְעָעוּ בָּדָם^{כא}.

כ) אבל שאר הקרבנות זורק במזרק, כפי שכתב לעיל בהלכה ו. (כא) כלומר, שהוא יכול לטבול את אצבעו בדם, ולא קצת דם, שהוא צריך לנגב את הדם עם האצבע מהכלי.

ל. וּמִנֵּיין הוּא מִתְחִיל^{כב}? עוֹלָה בְּכַפְשִׁי, וּפִנָּה לִימִינוֹ^{כד}, וּמִהֶלֶךְ עַל הַסּוֹבֵב^{כה}, וְנוֹתֵן בְּקֶרֶן דְּרוֹמִית מְזֻרְחִית תְּחִלָּה, וְאַחֲרָיִךְ בְּקֶרֶן הַשְּׁנִיָּה שֶׁהִיא סְמוּכָה לָהּ, שֶׁהִיא מְזֻרְחִית צְפוֹנִית, וְאַחֲרָיִךְ בְּקֶרֶן שְׁלִישִׁית הַסְּמוּכָה לָהּ, שֶׁהִיא צְפוֹנִית מְעֻרְבִית, וְאַחֲרָיִךְ בְּקֶרֶן רְבִיעִית הַסְּמוּכָה לָהּ, שֶׁהִיא מְעֻרְבִית דְּרוֹמִית. וְעַל יֶסוֹד אוֹתָהּ הַקֶּרֶן שֶׁהַשְּׁלִים

יא. כָּל הַחֲטָאוֹת הַנִּשְׁרָפוֹת^{כו} - דָּמָן נִכְנָס לְפָנִים לְהִיכָל, וּמִזֵּין מִמָּנּוּ שֶׁם בְּאֶשֶׁר מְפָרֵשׁ בְּתוֹרָה^{כז}; וְשִׁירֵי הַדָּם שׁוֹפָה אוֹתָן עַל יֶסוֹד מְעֻרְבִי שֶׁל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, שֶׁהוּא פּוֹגֵעַ בּוֹ תְּחִלָּה כְּשִׁיַּצָּא מִן הַהִיכָל^{כח}.

(כז) ולא נאכלות. (כח) כפי שיפרט להלן. (כט) זה היסוד הראשון שהיוצא מההיכל נפגש בו.

יב. וְהִיכָן מִזֵּין מִדָּמָן, וְכִמָּה מִזָּה מִהֵן? פֶּרֶל וְשִׁעִיר^{כט} שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים - דָּם כָּל אֶחָד מֵהֵן טָעוֹן שְׁמוֹנָה הֲזִיּוֹת עַל בֵּין הַבָּדִים^ל, וְשְׁמוֹנָה עַל הַפְּרֹכֶת; וּמְעַרְבֵי דָם הַפֶּר וְהַשְּׁעִיר, וּמִזָּה מְשִׁנִּיהֶם אֶרְבַּע הֲזִיּוֹת עַל אֶרְבַּע קֶרֶנוֹת מִזְבֵּחַ הַזֶּהָב שֶׁבְּהִיכָל, וְשִׁבְעַת הֲזִיּוֹת עַל אֶמְצָעוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ זֶה^{לא}, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת עֲבוֹדַת יוֹם הַכִּפּוּרִים. וְאֵם לֹא כֵּן בְּהֲזִיּוֹת שֶׁבְּפָנִים^{לב}, כְּשֵׁרוֹת.

ל) כלומר, פר של כהן גדול ביום כיפור. (לא) השעיר ביום כיפור שעלה בגורל להקריב לה. (לב) מוטות ארון הברית. (לג) בצד הדרום. (לד) להזות בדיוק במקום שצריך להזות.

יג. פָּרִים הַנִּשְׁרָפִין^{לד} וְשִׁעִירֵים הַנִּשְׁרָפִין^{לה} - זֶרֶק מִדָּם כָּל אֶחָד מֵהֵן שִׁבְעַת הֲזִיּוֹת עַל הַפְּרֹכֶת הַמְּבֻדָּלָת בֵּין הַקִּדָּשׁ וּבֵין קִדָּשׁ הַקְּדָשִׁים, וְאַרְבַּע הֲזִיּוֹת עַל אֶרְבַּע קֶרֶנוֹת מִזְבֵּחַ הַזֶּהָב.

(לה) פר כהן משיח, ופר העלם דבר של ציבור. (לו) שעירי עבודה-זרה.

יד. וְכָל הַדָּמִים הַנִּתְנִיין עַל מִזְבֵּחַ הַזֶּהָב - כְּשֶׁהוּא נִכְנָס^{להיכל}, עוֹמֵד בֵּין הַמִּזְבֵּחַ לְמִנְוָרָה וְהַמִּזְבֵּחַ לְפָנָיו^{לה}, וְנוֹתֵן עַל קֶרֶנוֹת הַמִּזְבֵּחַ מִבְּחוּץ^{לה}: מִתְחִיל

24. ויקרא, ד, כה. 25. ויקרא, ד, ו. 26. ויקרא, ד, כה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מה) שבכולם כתוב קודם זריקה, ואחרי כן כתוב הקטרה. (מו) כמו שכתוב "והפשיט את העולה ונתח אותה לנתחיה". (מז) הכוונה למה שכתוב "ושרפו באש את עורותם ואת בשרם". (מח) סדר ההקרבה בקורבן שלא שורפים אותם.

יט. כל עורות קדשי הקדשים לפניהם^ט, בין בקרבנות צבור בין בקרבנות יחיד - שְׁנֵאֲמָר²⁹: "עור העלה אשר הקריב"; אבל עורות קדשים קלים, לפעלים. וכל עולה שלא זכה המזבח בבשרה^{נא}, לא זכו הפניהם בעורה, שְׁנֵאֲמָר³⁰: "עולת איש", עולה שעלתה לאישיב.

(מט) מתנה לכהנים. (נ) המשך הפסוק "לכהן לו יהיה". (נא) שנפסלה לפני שהעלו אותה למזבח. (נב) אך אם היא לא עלתה לאיש - אין הכהן מקבל אותה.

כ. כל קדשי קדשים שארע בהן פסול - קדם הפשטן, אין עורותיהן לפניהם^{נב}; לאחר הפשטן, עורותיהן לפניהם^{יד}. וכל העורות - מחלקין אותן אנשי משמר^{נח} ביניהן מערב שבת לערב שבת.

(נג) אלא העור כבשר ושרף הכל. (נד) אם הקורבן הופשט קודם שנפסל, הכהנים זכו כבר בעור. (נה) קבוצת הכהנים שעובדת באותו השבוע.

כא. המתפיש עולתו לבדק הבית^י, וכן המקדיש נכסיו והיו בהן זכרים שדינן שיקרבו עולות - אין עורותיהן לפניהם, שְׁנֵאֲמָר³¹: "עלת איש", פרט לעולת הקדש. אלא ימכרו העורות ויפלו לבדק הבית. אחד עולת איש, או אשה, או גוי, או עבד - עורותיהן לפניהם; לא נאמר "איש", אלא להוציא ההקדש.

(נו) הקדיש קורבן לבדק הבית, והדין שמקריבים אותה כעולה.

פרק ו

סדר הקרבת קורבן העולה, וסדר מליקה בעולת עוף.

א. מצות עשה לעשות העולה כמשפטה הכתוב בתורה. וכיצד מעשה העולה? שוחט וזורק הדם^א כמו שבארנו, ומפשיט [העור], ומנתח [לאיברים];

מקרבן מזרחית צפונית, לצפונית מערבית, למערבית דרומית, לדרומית מזרחית.

(לז) עומד בצד דרום למזבח, כשפניו אל מול המזבח. (לח) דהיינו על צידה, ולא על גג המזבח.

טו. פר כהן משיח הבא על כל המצוות לט - הפהן המשיח עצמו מקבל דמו, ומזה ממנו בפנים^ב; ואם קבל והזה פהן הדיוט, פשר.

(לט) פר שמביא הכהן הגדול, אם הורה ועבר בשגגה על מצווה שיחיד צריך להביא עליה חטאת. (מ) הזיות שעל המזבח הפנימי.

טז. שעירי עבודה זרה, והם שעירים הנשרפין - לא נתפרש בהן בתורה כיצד נותנין דמן, ולא היכן הוא נותן; אלא לפי שהן חטאת הקהל - דינן כדין פר העלם שהוא חטאת הקהל לכל [הדינים] האמור בענין, למתן דמים^{מא} ולשרפה ולטמא את השורף^{מב}. (מא) שזורק שבע הזיות על הפרוכת, וארבע הזיות על ארבע קרנות המזבח. (מב) שהשורף אותה, בגדיו נטמאים.

יז. הבכור והמעשר והפסח - דם כל אחד מהם טעון מתנה אחת בשפיכה כנגד היסוד^{מג}, באיזו רוח שירצה משלש זויות המזבח; שהרי קרן מזרחית דרומית לא היה לה יסוד, כמו שבארנו^{מד}.

(מג) מזים את כל דמם על קיר המזבח, והם נופלים ליסוד. (מד) בפרק ב' מהלכות בית הבחירה.

ומניין שאינן טעונין אלא מתנה אחת? שהרי נאמר בבכור²⁷: "את דמם תזרק על המזבח" - מפני השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, שהוא הדין כמעשר ובפסח, שנותן דמם מתנה אחת בבכור.

יח. כל הזבחים - מקטירין אמוריהן על גבי המזבח, אחר שזורקין דמם תחלה^{מז}. וכל הזבחים - מפשיטין אותן [מעורם], ואחר כך מוציאים את אמוריהן^מ, ואין מפשיטין אותן עד שירק הדם; חוץ מחטאות הנשרפות - שאין מפשיטין אותן כלל, שְׁנֵאֲמָר²⁸: "את עורם ואת בשרם"^{מא}. נמצאת אומר^{מב}: וזרק הדם תחלה, ואחר כך מפשיט; וקורע ומוציא האמורין, ומקטירן.

27. במדבר-קרח, יח, יז. 28. ויקרא-אחרי מות, טז, כז. 29. ויקרא-צו, ז, ת. 30. שם. 31. ויקרא-מו, ז, ח.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"ז תמוז - ספר עבודה - הלכות מעשה הקרבנות קטו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ה. כיצד מנתחין את העולה? לא היה שובר את הרגל³², אלא נקבו, ותולה בו, ומפשיט³³; ואם היה שור, מפשיטו בלי תליה³⁴. ומפשיט עד שהוא מגיע לחזה, חתך את הראש, ונותנו לכהן; וחתך את הפרעים³⁵, ונתן לאחר³⁶; והשלים את ההפשיט³⁷. וקבע את הלב והוציא את דמו³⁸, וחתך את הידים³⁹ ונתן לאחר. עלה לרגל הימנית⁴⁰ - חתכה ונתנה לאחר, ושני ביצים עמה⁴¹.

יא) כדרך שהקצבים עושים. יב) עושה נקב ברגל, תולה אותה על וו ומפשיט אותה. יג) מפני שהשור כבד אי אפשר לתלות אותו, ובנוסף, אפשר להפשיט אותו בצורה נוחה גם כשהוא לא תלוי. יד) רגלי הבהמה מהברכיים ומטה. טו) כלומר, לא לזה שקיבל את הראש. טז) מסיים להפשיט את הבהמה. יז) קורע את הלב כדי להוציא את דם הלב. יח) שתי הרגלים הקדמיות. יט) עובר לרגל ימין האחורית. כ) הביצים בקורבן וזכר היו נחתכים יחד עם רגל ימין.

ואחר כך קורע את הבהמה עד שיגלו המעים, ונטל את הפדרים ונתנו על הראש מלמעלה על בית השחיטה⁴², ונטל את הקרבים [=מעיים] ונתן לאחר.

כא) שזה חלב דק על המעים. כב) לכסות את מקום השחיטה, להסתיר את הלחלוך.

ו. הולך ומדיחן במים, שנאמר⁴³: "והקרב והפרעים ירחץ במים" - לא פיין, ולא במזג⁴⁴, ולא בשאר משקין; וכל המימות פשרין.

(כג) יין ומים ממוזגים יחד.

פמה מדיחין? הפרש [=כוס], מדיחין אותה בבית מדיחין כל צרכה⁴⁵. הקרבים, אין [מדיחין] פחות משלשה פעמים. ומדיחין אותן על שלחנות של שיש שבין העמודים [שבצפון המזבח].

(כד) כלומר, בלי קצבה עד שתהיה יפה ונקייה.

ז. נטל את הספיני⁴⁶ והפריש את הראה מן הפכדי⁴⁷, ואצבע הפכד מן הפכדי⁴⁸; ולא מזיז את הפכד ממקומה. ונוקב את החזה⁴⁹, ונותנו לאחר. ועלה לדפן הימנית⁵⁰, וחותך ויורד עם השזרה [=השרת], ולא יגע לשזרה⁵¹, עד שהוא מגיע לשתי

ומקטיר כל הנתחים על גבי המזבח, שנאמר⁵²: "והקטיר הפהן את הכל המזבחה".

ב. צמר שבראשי כבשים, ושער שבזקן התישים, והעצמות, והגידים, והקרנים, והטלפים [הפרסות] - בזמן שהן מחברין⁵³ - מקטירין הכל, שנאמר⁵⁴: "את הכל"; ואם פרש⁵⁵ - לא יעלו, שנאמר⁵⁶: "ועשית עליהם הפשר והדם"⁵⁷. וכלן שפקעו מעל המזבח⁵⁸, לא יחזיר; וכן גחלת שפקעה מעל המזבח, לא יחזיר.

א) לבשר חיבור טבעי. ב) התנתקו מהבשר ואינם מחוברים אליו. ג) שרק בשר ודם מקטירים, ולא דבר אחר. ד) עפו מעל המזבח לארץ.

ג. אברים שפקעו מעל המזבח - אם יש בהן ממש, אפילו פקעו אחר חצות הלילה, יחזיר, שנאמר⁵⁹: "על מוקדה על המזבח כל הלילה". ואם אין בהן ממש - אפילו פקעו קדם חצות, לא יחזיר. נחתך הפשר, ויבש עליהן פעין⁶⁰, ופקעו קדם חצות - יחזיר; לאחר חצות, לא יחזיר.

ה) הבשר לא נשרף, אלא הוא התייבש בגלל החום.

ד. פשמתח אברי העולה, מוליכין כל הנתחים לפכש, ומוליחין אותן שם. ואחר כך מעלין כל האברים לראש המזבח, ומסיר גיד הנשה בראש המזבח, ומשליכו על הדשן שבאמצע המזבח⁶¹; וזורק כל האברים על האש, שנאמר⁶²: "הפשר והדם" - פשם שהדם בזריקה⁶³, כך כל האברים בזריקה⁶⁴. ואחר שזורקן, חוזר ועורף אותן על האש, שנאמר⁶⁵: "וערף הפהן אתם". ואברים שצלין ואחר כך העלין למזבח⁶⁶ - אין בהן משום ריח ניחוח⁶⁷.

ו) ערימת הדשן שנמצאת במרכז המזבח, והיא הנקראת "תפוח". ז) שהרי בדם נאמר מפורש כמה פעמים בתורה "וזרקו", שהוא עומד בארץ וזורק את הדם למזבח. ח) שצריך לזורק את הבשר למזבח, והכהנים עמדו על קצה הכבש, בין הכבש למזבח היה רווח קטן של אויר, והכהנים היו זורקים משם את האיברים לאש. ט) אם צלה אותם מחוץ למזבח, ואחר כך העלה אותם. י) כי במצב כזה הם לא מפורשים ריח.

32. ויקרא, א, ט. 33. ויקרא, א, ט. 34. דברים-ראה, יב, כז. 35. ויקרא-צו, ו, ב. 36. דברים-ראה, יב, כז. 37. ויקרא, א, יב. 38. ויקרא, א, יג.

יג. השלישי בעקץ וברגל - העקץ בימינו, והאליה מלדלת בין אצבעותיו, ואצבע הפכד ושתי הפליות עמו; והרגל של שמאל בשמאלו, ובית עורן לחוץ.

יד. הרביעי בחזה ובגרה - החזה בימינו, והגרה בשמאלו וצלעותיה בין אצבעותיו.

טו. החמישי בשתי דפנות - של ימין בימינו, ושל שמאל בשמאלו; ובית עורן לחוץ.

טז. הששי בקרבים נתונים בבזק, וקרעים על גביהן מלמעלה - אם היתה העולה כבש או עז; אבל אם היתה איל - מוליכין הקרבים שנים^{מא}. וכן הסלת של נסכיה^{מב} פיד אחד, והיין פיד אחד; ואם היה איל - הסלת בשנים והיין בשנים^{מג}.

(מ) בתוך קערה, שלא יתפרקו. (מא) כי האיל גדול וכבד, ושני כהנים מוליכים יחד את הקערה. (מב) אחרי שמקטירים את אברי העולה, מקטירין את המנחה. (מג) משום שסולת כבש היא עשרון אחד כלול ברביעית ההין שמן, ואילו סולת האיל שני עשרונים כלול בשלישית ההין שמן, וכמו כן נסכי הכבש הם יין רביעית ההין, ונסכי האיל הם שלישיית ההין יין. לכן שני כהנים היו נושאים יחד את הסולת, ושני כהנים נושאים יחד את היין.

יז. נמצאת למד, שהפכש או העז - מוליכין אותו שמונה^{מד} למזבח; והאיל - מוליכין אותו אחד עשר^{מה}.

(מד) נוסף לששה הנ"ל, ישנם שנים הנושאים את הסולת והיין. (מה) היינו חמשה שעד הלכה טו, שנים לקרבים, שנים לסולת ושנים ליין, הרי כאן אחד עשר.

יח. השור - מוליכין אותו עשרים וארבעה^{מו}; הראשון מוליך את הראש, והשני והשלישי מוליכין הרגל של ימין, והרביעי והחמישי מוליכין את העקץ, והששי והשביעי מוליכין את הרגל של שמאל, והשמיני מוליך את החזה; והגרה מוליכין אותה שלשה, תשיעי ועשירי ואחד עשר; ושתי הידים בשנים, ושתי הדפנות בשנים, והקרבים והסלת^{מז} והיין^{מח} שלשה - הרי עשרים וארבעה.

(מו) משום שהשור הוא גדול ואיבריו כבדים, לכן יש צורך בכהנים נוספים. (מז) שהוא שלשה עשרונים סולת כלול בחצי ההין שמן. (מח) שהוא חצי ההין.

צלעות רפות^{לא}; חתכה ונתנה לאחר, והפכד תלויה בהלב.

(כה) עד עכשיו לא היה לו צורך בסכין, אלא הפריד את האברים עם היד. (כו) שהם מחוברות. (כז) היא "היותרת מן הכבד", בליטה קטנה שיש על הכבד. (כח) חותך את החזה. (כט) לכל הצד הימני של הבהמה. (ל) לא היה חותך את השדרה עצמה כלל, והיא הייתה נשארת כולה שלמה יחד עם דופן שמאל. (לא) בקצה עמוד השדרה הוא היה מגיע לשתי צלעות רכות שנמצאות קרוב לצוואר. (לב) הכבד תלויה, וחלק מהדופן הימנית.

ח. בא לו לגרה^{לב}; הניח בה שתי צלעות מפאן ושתי צלעות מפאן^{לד}, חתכה^{לה} ונתנה לאחר, והקנה והלב והראש תלויין בה. בא לו לדפן השמאלית, והניח בה שתי צלעות רפות מלמעלן ושתי צלעות רפות מלמטן; וכך היה מניח בחברתה^{לו}. נמצא מניח בשתי הדפנות ארבע צלעות בזו וארבע בזו. חתכה^{לי} ונתנה לאחר, והשזרה עמה, והטחול תלוי בה.

(לג) לצוואר, ונקרא גרה כי הוא מעלה גרה. (לד) שתי צלעות שהוא השאיר כאשר חתך את הדופן הימנית, ובנוסף משאיר שתי צלעות מצד שמאל. (לה) את הצוואר מהדופן השמאלית. (לו) דהיינו, שגם בדופן הימני היה מניח שתי צלעות מלמעלה ושתי צלעות מלמטה, כפי שכתוב בהלכה הקודמת. (לי) את הדופן השמאלית מהבהמה.

ט. בא לו לעקץ^{לז}; חתכו ונתנו לאחר, והאליה ואצבע הפכד ושתי פליות עמה. נטל את הרגל השמאלית, ונתנה לאחר. וכסדר הזה מפשיטין ומנתחין כל עולת בהמה, ואלו הם הנתחים האמורין בתורה³⁹: "ונתח אותה לנתחיה".

(לח) קצה השדרה שצמוד לזנב.

י. בבמה [כוחנים] מוליכין את האברים לפכש? אם מן הצאן היא העולה, מוליכין אותה ששה.

יא. הראשון [אוחז] בראש וברגל - הראש בימינו, וחסמו פלפי זרועו, וקרניו בין אצבעותיו, ובית שחיטה למעלה והפדר עליה; והרגל של ימין בשמאלו, ובית עורה לחוץ^{לט}.

(לט) שמקום החתך נמצא כלפי פנים, כדי שלא יהיה גנאי.

יב. השני בשתי הידים - של ימין בימינו, ושל שמאל בשמאלו; ובית עורן לחוץ.

מ.ע.י. ולא ספגן במלח - כל ששנה בה מאחר תמצית הדם, כשרה.

כג. כיצד מולקין? קוצץ ויורד בצפרן ממול ערף^ס; אם רצה להוליך ולהביא^ס, מוליך ומביא, ואם רצה להיות דורס ויורד בצפרן^ס, דורס. ואם נעקרו הסימנים^ס, אינו חושש^ס. וחותר [חוט] שדרה ומפרקת^ס בלא רב בשר^ס - שאם חתך רב בשר, הרי זו פמחה קדם שגגיע לסימנים^ס; וצריך לחתך שני הסימנים בעולה, כשהוא יורד^{עא}. והמולק בספין או מן הצדדין - אינה מליקה, אלא כמי שחנק או נחר. וכל הערף פשר למליקה.

(סג) הכהן דוחף את הציפורן שלו (שהיו מגדלים ומחדדים אותה) בחלק האחורי של צוואר העוף. (סד) כלומר, לחתוך בצורת מוליך ומביא (כמו שחותרים לחם) וכדין שחיטה. (סה) שדוחף את הציפורן ללא הוזה הלך ושוב. (סו) שהקנה והוושט נעקרו מהעוף עוד לפני שהוא חתך אותם. (סז) למרות שבשחיטה רגילה צריך לחתוך את הסימנים, כאן אין לו מה לחשוש שיפסול את עוף, כי מותר לו אפילו לדרוס. (סח) שנמצאים בעורף מאחורי הסימנים. (סט) מבלי לחתוך את רוב הבשר שמקיף את הסימנים. (ע) ואז היא נבילה עוד קודם שהוא מלק אותה. (עא) שחתוך את שני הסימנים באותה תנועה ביחד, בלי הפסקה ביניהם.

~ יום שני כ"ח תמוז ~

פרק ז

סדר הקרבת החטאת.

א. מצות עשה לעשות החטאות כמצות האמורה בתורה. וכיצד מעשה חטאת הנאכלת? שוחט ונותן הדם, כמו שבארנו. ומפשיט אותה, ומפריש האמורין ומולחן, וזורקן על גבי האש; ואם רצה לתן את האמורין בכלי כשמוליכין למזבח, נותן. ושאר בשרה נאכל לזכרי כהנה [כהנים זכרים].

ב. כיצד מעשה חטאות הנשרפות? שוחט וזורק הדם שלהם, כמו שבארנו; ואחר כך קורע^א, ומוציא האמורין, ונותן אותן בכלי, ומולחן,

יט. ולמה לא יחלקו האבר של שור לחלקים? שהרי נאמר⁴⁰: "לנתחיה", ולא נתחיה לנתחים. במה דברים אמורים^{סט}? בעולת הצפור; אבל עולת היחיד - אם רצו להוליך נתחיה בפחות מאלו או ביותר, מולכין.

(מט) שצריך מספר כזה של כהנים.

כ. עולת העוף, כיצד היתה נעשית? עולה לכבש ופונה לסובב, ובא לו לקרן דרומית מזרחית, והיה מולק^ט שם את ראשה ממול ערפה^ג, ומבדיל^ג; ואם לא הבדיל, פסולה. וממזה דם הראש ודם הגוף על קיר המזבח^ט, למעלה מן החוט שבאמצע המזבח^ט. ואם מצה דם הראש ולא מצה דם הגוף - פסולה^ט; מצה דם הגוף ולא מצה דם הראש - כשרה.

(ג) היה פונה מהכבש הגדול לכבש קטן שדרכו היה עולה על הסובב. (נא) להלן יסביר כיצד מולקין. (נג) עורף הצוואר. (נג) כלומר, חותך את הקנה והוושט. (נד) מקריב את אזור המליקה לקיר המזבח, וסוחט את הראש וגוף העוף כדי שייצא הדם אל קיר. (נה) חוט הסקרא שהיה נמצא בנובה חצי המזבח. (נו) שיצא רק מהדף שנמצא בראש העוף.

כא. ונוטל את הראש, ומקיף בית מליקתו למזבח^ט; וסופגו במלח, וזורקו על גבי האש^ט. ובא לו לגוף, והסיר את המראה והעור שעליה בידו עם הנוצה^ט, ואת בני מעים היוצאין עמה, והשליכן לבית הדשן^ט.

(נז) לוחץ את אזור המליקה למזבח, כדי שיצא כל הדם. (נח) על אש המזבח. (נט) כלומר, מסיר את הזפק עם העור שעליו, ועם הנוצה שעל העור. (ס) מקום תרומת הדשן, שהיה נמצא ליד המזבח מצד מזרח.

כב. "ושפע אותו בכנפיו"⁴¹ - בידו בלא ספין^{סא}. ואינו צריך להבדיל^{סב}, שנאמר⁴²: "לא יבדיל"; ואם הבדיל, פשר. וסופגו במלח, וזורקו על גבי האש.

(סא) קורע בידיו את אמצע גוף העוף. (סב) לא צריך להפריד לגמרי לשני חלקים.

לא הסיר את המראה, ולא את הנוצה, ולא את בני

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הבדיל - פסל ולוקה, שנאמר: **"ומלק את ראשו ממול ערפו, ולא יבדיל".**

ומזה מדמה על קיר המזבח למטה מאמצעו, ושירי הדם מתמצים ^[נשפכים] על היסוד, שנאמר ⁴⁵: **"והנשאר בדם ימצה אל יסוד המזבח" - מכלל שהנתינה על קיר שהשירין שלו מתמצין אל היסוד, וזה הוא קיר התחתון.**

(יב) הוכחה שמיצוי הדם נעשה בקיר התחתון, כי כתוב **"והנשאר בדם ימצה על יסוד המזבח"**, ורק אם הדם ימצה על הקיר התחתון, הדם יגיע בסופו של דבר ליסוד.

ז. ומצוי דם חטאת העוף מערב. ואין למזבח בה אלא דמה, ^י **והנשאר - נאכל לזכרי בהנה כבשר חטאת הבהמה.**

(יג) רק הדם מגיע למזבח, אבל לא שאר חלקי העוף.

ח. כיצד אוזח חטאת העוף בשעת מליקה? **אוזח** ^{יד} **שתי רגליה בין שתי אצבעותיו, ושני גפיה בין שתי אצבעותיו, ומותח צוארה אל רחב שתי אצבעותיו, ומלק.** ^{טו} **וזו מעבודות קשות שבמקדש.** ^{טז} **ואם שנה ואחז בכל מקום - פשרה.**

(יד) ביד שמאל, כי ביד הימנית הוא מולק. (טו) בין הזרת לקמיצה. (טז) את שתי הכנפיים מכניס בין הקמיצה לאמה של אותה יד. (יז) מותח את הצוואר על רחב שתי האצבעות האמה והאצבע, עד שהיא מגיעה למקום בין האגודל לאצבע. (יח) עם ציפורן אגודל של יד ימין. (יט) שקשה לעשות אותם.

ט. וכל מקום מן המזבח פשר למליקתה, ובלבד שיזה דמה למטה מאמצע המזבח; ואם הזה בכל מקום - פשרה, ^{שביציאתו יוצאת} **הנפש.**

י. שלשה דברים היתה אותה הקרן דרומית מערבית משמשות למעלה, ושלשה למטה: **מלמטה - חטאת העוף, והגשת המנחות,** ^{יב} **ושירי הדם של עולות וחסאות הנאכלות ואשמות ושלמים ששופכין עליה.**

(כ) מעל לחוט הסקרא שבאמצע המזבח. (כא) מתחת לחוט הסקרא. (כב) שהיו מגישים את המנחות למזבח.

וזרקן על גבי האשים. ומוציא שאריתו חוץ לעיר, ומנתחין אותן שם כנתחי העולה בעורן, ושורפין אותן שם בבית הדשן.

(א) ואין מפשיטין אותן, כי החטאות הנשרפות נשרפות עם עורן. (ב) שאר האברים שנשארו אחרי שהוציאו את האמורים. (ג) מחוץ לירושלים. (ד) כלומר, מוציאן מן העיר כשהן שלמות, ושם מנתחין כנתחי העולה, ובלי להפשיט את עורן. (ה) במקום שנקרא "בית הדשן".

ג. שלשה מקומות לשרפה: אחד בתוך העזרה, ובו שורפין פסולי המקדשין, ואמורי קדשים קלים שנפסלו, ופרים ושעירים של חטאות הנשרפות אם ארע בהן פסול, בין לפני זריקה בין לאחר זריקה - בגון שנטמאו, או שיצאו חוץ לעזרה עד שלא הגיע זמן לצאת, או שלן הכשר ^[עבר עליו לילה], או לנו האמורין שלהן.

(ו) שהיו שורפים שם דברים שמועדים לשריפה. (ז) והיה נמצא במזרחו של מזבח. (ח) פסולי קדשי קדשים. (ט) כלומר, קודם זריקה.

ד. והמקום השני - בהר הבית, ושמו 'בירה'; ובו שורפין חטאות הנשרפות אם ארע בהן פסול אחר שיצאו מן העזרה.

והמקום השלישי - חוץ לירושלים, והוא הנקרא 'בית הדשן'; ושם שורפין חטאות הנשרפות בזמן שהן נשרפות במצותן.

ה. ושרפת כל הנשרפין פשרה בזר ^[אינו כהן] **ובלילה. וכל הנשרפין חוץ לעזרה - כל העצים פשרין לשרפתן, אפלו בקש ובגבבא** ^[תבון], **שנאמר** ⁴³: **"על עצים באש" - אש מכל מקום; ולמה נאמר "עצים"? להוציא את הסיד ואת הרמץ."**

(י) אבל הנשרפים בפנים, נשרפין רק בעצים הכשרים למערכה. (יא) אפר חם שיש בו שארית מן האש.

ו. חטאת העוף כיצד היתה נעשית? מולק אותה בקרן דרומית מערבית, כמו שבארנו; ויורד ^[דוחק] **בצפרנו עד שיחתך הסימנים** ^[קנה וושט] **או רבו של אחד מהן. ואינו מבדיל הראש מן הגוף; ואם**

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ח תמוז - ספר עבודה - הלכות מעשה הקרבנות קיט

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

והשלשה שמלמעלה - נסוף המים שמנסכים בחגיגה, ונסוף היין של נסכים, ועולת העוף^{כד} בזמן שהיא רבה [הרבה עולות] ואין להן דרומית מזרחית מכילה אותה - נפנין להן דרומית מערבית ועושין אותה שם.

(כג) בחג הסוכות. (כד) יין שהיו מנסכים בחג הסוכות, אבל את הנסכים של כל השנה, נסכו למטה. (כה) שעיקר מקום מליקתן הוא בקרן דרומית מזרחית.

יא. כל העולין למזבח - עולין דרך ימין, ומקיפין, ויוודין דרך שמאל^{כז}; חוץ מן העולה לאחד משלשה דברים אלו שלמעלה בקרן זכ^{כח}, שהן עולין ונפנין על השמאל לקרן, ועושין מלאכתן, וחוזרין לעקב^{כט}.

(כו) כלומר, עולין לכבש ומשם פונים לקרן מזרחית דרומית, בצד ימין של כבש. (כז) עושים סיבוב מסביב למזבח, ויורדים בצד שמאל של הכבש. (כח) שלושת הדברים שאמרנו בהלכה הקודמת: ניסוך המים והיין ושיירי הדם, שעושים אותם בקרן דרומית מערבית למעלה. (כט) כלומר, מהצד שעלו, ונמצא שפנו לצד ימין כשיורדים.

ומפני מה נפנין לשמאל? כדי שיפגעו בקרן מערבית דרומית תחלה; שאם נפנין על ימין, ומקיפין את כל המזבח עד שיגיעו לקרן דרומית מערבית - שמא יתעשן המים והיין, או שמא ימות העוף בעשן המזבח^{לא}.

(ל) המים והיין יסריחו. (לא) בעולת העוף.

יב. לפיכך, המנסף מים או יין - כשהוא מקיף את המזבח, לא יהיה בידו פלום^{לב}; ומתחיל ומקיף מקרן דרומית מזרחית למזרחית צפונית, לצפונית מערבית, למערבית דרומית, ולא יהיה בידו פלום. וכשמגיע למערבית דרומית, נותנין לו המים או היין בידו, ומנסף שם; ואם לא הקיף - עולה ופונה על שמאלו, ועושה מלאכתו ויורד.

(לב) כדי שהם לא יסריחו.

פרק ח

דין בגד וכלי שניתז עליו מדם חטאת, וכלים שבישלו בהם חטאת.

א. חמר [=חומר] בחטאת הבהמה משאר קדשי

(ד) ואי אפשר לכבס אותו.

ג. חטאת שנפסלה, אין דמה טעון כבוס, בין שהיתה לה שעת הפשרה, בין שלא היתה לה שעת הפשרה. איזו היא שהיתה לה שעת הפשרה? שלנה, ושינטמאת, ושיצאת חוץ לעזרה; ואיזו היא שלא היתה לה שעת הפשרה? שנפסלה בשחיטה או בזריקת דמה.

(ה) שהיה זמן אחר השחיטה שהיא הייתה כשרה, ורק אחר כך נפסלה. (ו) אבל השחיטה והזריקה היו כדין. ואם כן, לפני שנפסלה היתה לה שעת הכושר.

ד. אין טעון כבוס, אלא מקום הדם בלבד; והוא שהיה על כלי [או בגד] שראוי לקבל טמאה, וראוי לכבוס. אבל אם נתז על כלי עץ או כלי מתכות - אינו טעון כבוס, לפי שאינן ראויין לכבוס; אלא גורדן בלבד.

(ז) כלומר, שהדם ניתז על בגד או כל כלי שראוי לקבל טומאה.

ה. נתז על עור הדג - אינו טעון כבוס, לפי שאינו ראוי לקבל טמאה.

אבל אם נתז על עור בהמה - עד שלא הפשט, אינו טעון כבוס; אחר שהפשט, טעון כבוס - שאף על פי שאינו עתה מקבל טמאה, הרי הוא ראוי לקבל טמאה לאחר שיתעבד.

(ח) כי הוא לא כלי, ואינו מקבל טומאה. (ט) כי עור שאינו

46. ויקרא-צו, ו, כ. 47. ויקרא-צו, ו, יח.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יא. כְּלִי חֶרֶשׁ שֶׁנִּתְּבַשְׁלָה בּוֹ הַחֲטָאת הַנֶּאֱכָלֶת, טֵעוֹן שְׂבִירָה בְּעֶזְרָה, וְכָלִי מִתְּכֹת שֶׁנִּתְּבַשְׁלָה בּוֹ, טֵעוֹן מְרִיקָה וְשִׁטְיָה בְּמִים בְּעֶזְרָה - שֶׁנֶּאֱמַר⁴⁹: "וְכָלִי חֶרֶשׁ אֲשֶׁר תִּבְשַׁל בּוֹ יִשָּׁבֵר וְכוּ'". וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נֶאֱמַר כָּאֵן 'בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ', הָרִי דִינָן כְּדִין הַכְּבוֹס: מֵהַ כְּבוֹס הַבֶּגֶד בִּקְדָּשׁ, אִף שְׂבִירַת כְּלִי חֶרֶשׁ וְשִׁטְיַת כְּלִי מִתְּכֹת וּמְרִיקָתוֹ בִּקְדָּשׁ. וְאַחַד כְּלִי שֶׁבִשַּׁל בּוֹ, אוֹ כְּלִי שֶׁעָרָה לְתוֹכוֹ רוֹתַחִי.

(כ) ששפך לתוכו תבשיל של קורבן חטאת רותח, גם אם לא ממש בישל בו.

יב. מְרִיקָה בְּחִמְיָן, וְשִׁטְיָה בְּצוּנָן; בְּמִים - לֹא בֵּינָן, וְלֹא בְּמִזְגָּא, וְלֹא בִּשְׂאֵר מִשְׁקִין. וְהַמְרִיקָה וְהַשִּׁטְיָה, כְּמִרְיקַת הַכּוֹס וְשִׁטְיַתוֹ⁵⁰. וְהַשְׂפּוֹד⁵¹ וְהָאֶסְפָּלָה⁵² - מְגַעֲלִין [=מכשיר] בְּמִים עַל גְּבִי הָאֵשׁ⁵³, וְאַחֲרֵי כֵן מְדִיחִין⁵⁴.

(כא) יין ומים מעורבבים. (כב) כפי שמנקים כוסות, ואין צריך להקפיד ולהתאמץ להסיר כל רושם. (כג) ברזל דק שמכנסים בתוך נתחי בשר וצולים אותם על האש. (כד) רשת ברזל שעליה צולים את הבשר. (כה) כדין כל כלי שבלע איסור, שצריך להגעיל אותו. (כו) שוטף במים צוננים.

יג. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? שֶׁבִשַּׁל בֶּהֶן [החטאת] אַחֵר שֶׁנִּזְרַק הָדָם כֹּהֲלָכְתּוֹ; אֲבָל אִם בִּשַׁל קֹדֶם זְרִיקָה, אוֹ שֶׁבִשַּׁל בְּשֵׁר חֲטָאת הַנִּשְׂרָפֶת - אֵינוֹ טֵעוֹן מְרִיקָה וְשִׁטְיָה. בִּשַׁל בְּמִקְצֵת הַכְּלִי, טֵעוֹן [כולו] מְרִיקָה וְשִׁטְיָה.

יד. צֶלַח הַבֶּשֶׂר בְּתַנּוּר שֶׁל חֶרֶשׁ⁵⁵ - יֵשׁ בְּדִבְרֵי סֶפֶק אִם יִשָּׁבֵר, הוֹאִיל וְנִתְּבַשְׁלָה בּוֹ, אוֹ לֹא יִשָּׁבֵר, הוֹאִיל וְלֹא נִגְעָה בּוֹ.

(כו) הבשר היה בתוך שיפורד שהונח באוויר התנור, והבשר לא נגע בדפנות התנור.

וְלֹא בְּחֲטָאת בִּלְבָד [שוטף הכלין], אֲלֹא כָּל הַכְּלִים שֶׁמִּשְׁתַּמְשִׁין בֶּהֶן בִּמְקָדָשׁ עַל יְדֵי חִמְיָן [-בחום], בֵּין קָדְשֵׁי קְדָשִׁים בֵּין קְדָשִׁים קְלִים, טֵעוֹנִין⁵⁶ מְרִיקָה וְשִׁטְיָה עֵקֶב

השנת הראב"ד
מעניין... אכילה א"א לא ידעתי
מהו עקב אכילה אבל כך אמרו
חכמים שממתין כל זמן אכילה

מעובד אינו מקבל טומאה. (י) והיות שהעיבוד לא משנה את גוף העור, לכן מתייחסים אליו כבר עכשיו שהוא ראוי לקבל טומאה.

ו. נִתְּזוּ מִן הַצִּוָּאָר עַל הַבֶּגֶד, אוֹ מֵעַל קֶרֶן הַמִּזְבֵּחַ⁵⁷, אוֹ שֶׁנִּשְׁפָּף הָדָם עַל הָרֶצֶפָה וְאַסְפּוּי⁵⁸ וְנִתְּזוּ מִמֶּנּוּ עַל הַבֶּגֶד - אֵינוֹ טֵעוֹן כְּבוֹס, שֶׁנֶּאֱמַר⁴⁸: "וְאֲשֶׁר יִזֶּה מִדָּמָה", לֹא אֲמַרְתִּי אֲלֵא בָדָם שֶׁנִּתְּקַבֵּל בְּכָלִי שָׂרֵת, וְרָאוּי לְהִזְיָה, וְיֵשׁ בּוֹ כְּדִי הִזְיָה⁵⁹.

(יא) הדם ניתז מקרן המזבח על הבגד. (יב) לתוך כלי שרת. (יג) אבל אם אין בו כדי הזייה, אינו טעון כיבוס.

ז. נִתְּזוּ אַרְבַּע הַמִּתְּנוֹת⁶⁰, וְאַחֲרֵי כֵן נִתְּזוּ מִן הַכּוֹס עַל הַבֶּגֶד מִשְׁרֵי הָדָם - אֵינוֹ טֵעוֹן כְּבוֹס, וְאַף עַל פִּי שֶׁעֲדִין לֹא זָרַק הַשָּׂרִיר עַל הַיִּסוֹד; וְכֵן בְּחֲטָאוֹת הַנִּשְׂרָפֹת.

(יד) ארבע הזריקות שנותנים על המזבח.

ח. נִתְּזוּ מֵאֲצָבָעוֹ⁶¹ אַחֵר שֶׁנִּצָּאת הִזְיָה מִיָּדוֹ - אֵינוֹ טֵעוֹן כְּבוֹס, שְׁשִׁירֵי הָדָם שֶׁבִּאֲצָבָע פְּסוּלִין לְהִזְיָה.

(טו) בחטאת מזה על המזבח באצבעו, והדם ניתז מאצבעו אחרי שסיים את ההזאה.

ט. נִתְּזוּ מִן הַבֶּגֶד לְבִגְד שֵׁנִי, אִין הַבֶּגֶד הַשֵּׁנִי טֵעוֹן כְּבוֹס; נִתְּזוּ עַל בֶּגֶד טָמֵא, אֵינוֹ טֵעוֹן כְּבוֹס⁶². נִתְּזוּ דָם הַחֲטָאת עַל הַבֶּגֶד, וְנִתְּזוּ עַל דָּם הַחֲטָאת דָּם חֲלִין - טֵעוֹן כְּבוֹס; אֲבָל אִם נִתְּזוּ דָם הַחֲלִין תַּחֲלָה, וְנִתְּזוּ עָלָיו דָּם הַחֲטָאת - אֵינוֹ טֵעוֹן כְּבוֹס, שֶׁהָרִי לֹא נִבְלַע⁶³.

(טז) כי הדם שנגע בבגד הטמא, מיד נטמא ואינו ראוי להזאה. (יז) היות שהבגד כבר ספוג מדם אחר, הוא לא סופג את דם החטאת.

י. כְּשֶׁמְכַבְּסִין אֶת מְקוֹם הָדָם, מְכַבְּסִין אוֹתוֹ בְּמִים יָפֶה יָפֶה עַד שֶׁלֹּא יִשָּׂאָר לוֹ רִשָּׁם. וְכָל שִׁבְעַת הַסַּמָּנִין שֶׁמַּעֲבִירִין עַל הַכֶּתֶם⁶⁴, מַעֲבִירִין עַל דָּם חֲטָאת, חוּץ מִמֵּי רִגְלִים, שֶׁאֵין מְכַנְּסִין מֵי רִגְלִים לְמִקְדָּשִׁי⁶⁵.

(יח) אם נמצא כתם על בגד של אשה, וספק הוא אם זה דם נדה או צבע אדום, מעבירין עליו שבעה סממנים שונים כדי להוריד את הכתם. (יט) והכיבוס נעשה בעזרה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ח תמוז - ספר עבודה - הלכות מעשה הקרבנות קכא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אִינָם טְעוּנִין מְרִיקָה וּשְׁטִיפָה אֶפְלוּ בַּחֲטָאֵת, אֶלֹא הִדְחָה בְּלִבָּד.

(לב) כלים העשויים מצואת בקר ועפר. (לג) שלא נצרפו בתנור ואינם ככלי חרס.

נֹאמַר בַּחֲטָאֵת⁵⁰: "כָּל אֲשֶׁר יִגַע בְּבִשְׂרָה יִקְדָּשׁ", לְהִיּוֹת כְּמוֹהֶי: אִם פְּסוּלָה הִיא, הַנוֹגֵעַ בָּהּ פְּסוּל; וְאִם בִּשְׂרָה הִיא, הַנוֹגֵעַ בָּהּ יֵאָכֵל כְּמוֹהָ וּבִקְדָּשָׁתָהּ⁵¹.

(לד) כלומר, שמה שנגע בחטאת, מקבל את דיני החטאת. (לה) המאכל שנגע בחטאת, צריך להיאכל לפי כללי החטאת.

טז. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים לִי? בְּשִׁנְבִלְעָה בּוּלִי; אֶכֶל נִגְיָעָה בְּלֹא הַבִּלְעָה אֵינָה מְקַדָּשֶׁת. וְאֶחָד חֲטָאֵת וְאֶחָד שְׁאֵר קֳדָשִׁים, בֵּין קָלִים בֵּין חֲמוּרִים⁵², שֶׁנֶּאֱמַר⁵³: "זֹאת הַתּוֹרָה לַעֲלֹה לַמִּנְחָה"⁵⁴.

(לו) ש"כל אשר יגע בבשרה יקדש". (לז) שהמאכל בלע מבשר החטאת. (לח) כלומר, קדשי קדשים. (לט) ולכולם דין אחד, שאם מאכל אחר בלע מהם – הוא הופך להיות קדוש כמוהם.

יז. נִגַע בְּשִׂרָה בְּרִיקָה^[מציא], וְנִבְלַע בְּמִקְצָתוֹ - לֹא נִתְקַדָּשׁ כָּלּוּ, אֶלֹא חוֹתָף מְקוֹם הַבִּלְעִי⁵⁵.

(מ) המקום שבו בלע.

יח. כָּלִי שֶׁבִּשַׁל בּוֹ קֳדָשִׁים וְחָלִין, אוֹ קֳדָשִׁים קֳדָשִׁים וְקֳדָשִׁים קָלִים - אִם יֵשׁ בָּהֶן בְּנוֹתֵן טַעַם⁵⁶ - הֵרִי הֵפֵל נֶאֱכָל כְּחֲמוּר שְׂבֵהָן, וְטַעוֹן הֶפְלִי מְרִיקָה וּשְׁטִיפָה; וְהֵפֵל כְּחֲמוּר שְׂבֵהָן לְכָל דָּבָר. וְאִם לֹא נָתַן טַעַם זֶה בָּזָה⁵⁷ - אֵין הַקָּלִים נֶאֱכָלִין כְּחֲמוּרִים⁵⁸, וְאֵינָן כְּמוֹתֵן לְכָל דָּבָר, אֶלֹא הֶפְלִי טַעוֹן מְרִיקָה וּשְׁטִיפָה⁵⁹.

(מא) אם בקודשים יש שיעור שנותן טעם במאכל החולין, או בקודשי הקודשים נותן טעם בקדשים הקלים. (מב) כגון שבקלים יש כמות של ששים נגד הקדשי קדשים, או בחולין יש ששים נגד הקדשים. (מג) כי החמור התבטל בתוך הקל. (מד) במקרה שהתבטלו קודשי קלים עם קודשי קודשים.

יט. בְּגָד שֶׁנָּתַן עָלָיו דָּם הַחֲטָאֵת וַיֵּצֵא חוּץ

אֶכִּילָה⁶⁰. וְכֵן הַשְּׁפוֹד וְהָאֶסְפָּלָה - מִגְעִילָן עֵקֶב אֶכִּילָה. וְאֵינוֹ מֵנִיחֵן עַד זְמַן אֶכִּילָה שְׁנִיָּה⁶¹, אֶלֹא כְּשִׁישְׁלִים לְאָכֵל, נִגְעִיל הַשְּׁפוֹד וְהָאֶסְפָּלָה, וּמִמָּרְק וּלְשִׁטָּף הֶפְלִי - בֵּין כָּלִי מִתְכּוֹת, בֵּין כָּלִי חֲרָשׁ; חוּץ מִן הַחֲטָאֵת, שֶׁהוּא שׁוֹבֵר בָּהּ כָּלִי חֲרָשׁ.

(כח) כלומר, מיד עם גמר האכילה, לפני שיעבור זמן אכילת הקורבן, ואז לבשר הבלוע בכלי יהיה דין של "נותר". (כט) לא יחכה עם ההדחה, עד אחרי שישתמש בהם שוב לאכילה נוספת.

(ל) יכול לחזור ולהשתמש בכלים מיד, פעם שניה ושלישית אם לא סיים לאכול. (לא) כלומר, כל זמן שלא סיים לאכול, אינו חייב למרק ולשטוף.

ומבשיל, וְשׁוֹנָה, וּמִשְׁלֵשׁ מִדָּל - בֵּין כָּלִי מִתְכּוֹת בֵּין כָּלִי חֲרָשׁ, וּמִמָּרְק וּשְׁוִטָּף עַד סוּף אֶכִּילָה⁶².

(ל) יכול לחזור ולהשתמש בכלים מיד, פעם שניה ושלישית אם לא סיים לאכול. (לא) כלומר, כל זמן שלא סיים לאכול, אינו חייב למרק ולשטוף.

~ נקודות משיחות קודש ~

"חוץ מן החטאת, שהוא שובר בה כלי חרש".

לדעת הרמב"ם שבירת כלי חרס היא דוקא בחטאת, אבל מריקה ושטיפה הם גם בשאר הקדשים. אבל הרמב"ד סבר ששניהם הם בכל הקדשים. ופרש"י עה"פ ומורק "והוא הדין לכל הקדשים" אבל על "מורק ושטוף במים" אינו מפרש כלום ובפשטות נראה לומר ששני הדינים באים בהקשר אחד ונמצא שלמד כהרמב"ד.

אבל יותר נראה לומר שרש"י בלימודו על דרך הפשט סבר דעה שלישית ש"ישבר" הוא מצד "שריפת נותר" והוא בכל הקדשים, אבל "מורק ושטוף" הוא מצד החומרה של חטאת ולא מצד נותר כדמוכה מהפסוק שלפנ"ז "ואשר יזה מדמה על הבגד גו' תכבס במקום קדוש" שהוא דין רק בחטאת מצד החומר המיוחד שבה ואין זה בשאר הקדשים.

לקוטי שיחות, חלק כז, עמוד 36
מתוך רמב"ם "פרס המלך"

טו. כָּלִי גָּלִילִים⁶³, כָּלִי אֶבְנִים, וְכָלִי אֲדָמָה⁶⁴ -

50. ויקרא-צו, ו, כ. 51. ויקרא-צו, ז, לו.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

פרק ט

מצוות עשיית האשם, השלמים ודיני הלחם שמגיעים עם השלמים.

א. מצוות עשה לעשות כל האשמות [קרבנות אשם] כמצוותן האמורה בתורה. וכיצד מעשה האשמות? בין אשם ודאי⁵² בין אשם תלוי⁵³, שוחט וזורק הדם כמו שבארנו, ומפשיט, ומוציא האמורין, ומולחן, וזורקן על גבי האשים; ואם רצה להוליכן בכלי מוליף. ושאר בשרם - נאכל לזכרי כהנה בעזרה, כחטאת.

(א) אשם שמביא על עוון שעבר באופן ודאי. (ב) אשם שמביא אם מסופק שעבר על עברה.

ב. אשם מצרע - יש בקבלת דמו שנוי, כמו שיתבאר בהלכות מחסרי כפרה; ואף על פי כן, שאר מעשיו וזריקת דמו על המזבח ואכילתו, כשאר האשמות לכל דבר.

(ג) משאר קורבנות אשם.

ג. עשית כל [קורבנות] שלמים כמצוותן, מצות עשה; והם ארבעה מינין - האחד של צבורי, והשלישה שלמי יחידה.

(ד) שני הכבשים שמקריבים בחג השבועות. (ה) כפי שיפרט להלן.

ד. וכיצד מעשה שלמי צבור? שוחט וזורק הדם כמו שבארנו, ומפשיט, ומוציא האמורין, ומולחן, ומקטירן. והשאר - נאכל לזכרי כהנה בעזרה כחטאת וכאשם, מפני שהן קדשי קדשים כמו שבארנו.

ה. שלמי יחיד, שלשה מינין: האחד - הוא הבא שלמים בלא לחם, כגון שלמי חגיגה ושמחה; וזה הוא הנקרא 'שלמים'. והשני - שלמים הבאים עם הלחם, כגון או נדבה; וזה הוא הנקרא 'תודה', ואותו הלחם נקרא 'לחם תודה'. והמין השלישי - שלמים שמקריב הנזיר ביום מלאתו, והם באים עם לחם; וזה הוא הנקרא 'איל נזיר'.

(ו) שמביאים כאשר עולים לרגל. (ז) קורבן שלמים שמגיע יחד עם לחם. (ח) שמסיים את זמן נזירותו.

לעזרה - מחזירו לעזרה ומכבסו שם. נטמא חוץ לעזרה⁵⁴, כיצד יעשה? קורעו כדי שיהיה⁵⁵, ומכניסו ומכבסו בפנים; וצריך להניח בו שלם כדי מעפרת⁵⁶ - לפי שנאמר⁵⁷ "בגד" מח, צריך לכבס בגד. ואף על פי שהוא טמא מדבריהם מפני כדי המעפרת שנשארה בו⁵⁸ - כיון שנקרע רבו, טהור מן התורה ומתיר להכניסו למקדש לכבס הדם.

(מה) ומעתה אסור להכניסו לעזרה. (מו) כי בגד טמא שנקרע - נטהר. (מז) וצריך להשאיר בו שיעור של בגד קטן שעוטפים איתו את הראש. (מח) "ואשר יזה מדמה על הבגד". (מט) מדרבנן, בגד שנטמא ונקרע ונשאר בו כדי מעפרת עדיין טמא.

כ. מעיל [כהן גדול] שנתז עליו דם חטאת, ויצא ונטמא בחוץ, כיצד הוא עושה, והרי הקורע אותו לוקה? כמו שבארנו⁵⁹? מכניסו פחות פחות משלש אצבעות ומכבסו בפנים⁶⁰, ואחר שיתכבס כל הדם מעט מעט, מטבילין אותו בחוץ⁶¹.

(נ) שאסור לקרוע אותו. (נא) עומדים מחוץ לעזרה, ומכניסים בכל פעם חלק מהמעיל בגודל שלוש אצבעות, ומכבס את החלק הזה. (נב) אחרי שגמרו לכבס את כל המעיל, טובלים אותו בחוץ והוא טהור.

כא. כלי חרש שבשל בו החטאת ויצא - מכניסו ושוכרו בפנים. נטמא בחוץ - נוקבו בכדי שרש קטן כדי שיהיה⁶², ומכניסו ושוכרו בפנים; ואם נקבו נקב גדול מזה, אינו שוכרו בפנים - שהרי אינו פליני⁶³, ואין שוכרין בפנים אלא פלים.

(נג) עושים בו חור קטן, וחור זה מספיק כדי לטהר את הכלי. (נד) ואם כן, אין כאן מה לשבור.

וכן כלי מתכות שבשלה בו, ויצא חוץ לעזרה - מכניסו, ומורקו ושוטפו בפנים; נטמא כשיצא - פותחו [שוברין] עד שיהיה⁶⁴ ומכניסו, וחוזר ומרדדו עד שישתם הפחת ויחזור כתבנית הפלים, ואחר כך מורקו ושוטפו בעזרה - שנאמר⁶⁵: "ואם בכלי נחשת וגו'", אין מורקין בפנים אלא פלים⁶⁶.

(נה) ולכן צריך להחזיר את הכלי לתבניתו.

52. ויקרא-צו, ו, כ. 53. הלכות כלי המקדש ט, ג 54. ויקרא-צו, ו, כא.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הַפֶּקֶד שֶׁל אֲרֻכָּה׃ עַד הַפֶּקֶד שֶׁל יָדִי, שֶׁהֵם שְׁנֵי אֲבָרִים מְעֲרִין זֶה בָּזֶה^{כא}. הַזְרוּעַ הָאֲמֹרָה, הִיא זְרוּעַ שֶׁל יָמִין^{כב}; וּבִנְגֻדָּה בְּרָגֶל, הִיא הַשּׁוֹק הָאֲמֹרָה בְּכָל מָקוֹם^{כג}.

(טז) החלק בבהמה שנקרא חזה. (יז) כל החלק בבהמה שפונה כלפי הקרקע, מאחרי הצוואר ועד לכרס. (יח) חותך שתי צלעות שקרובות לצוואר הבהמה, משתי צידיה. (יט) ברגל הקדמית, ממעל הברך. (כ) עד לעצם רחבה שנמצאת בחלק העליון של הרגל. (כא) הזרוע מורכבת משני עצמות שמחוברים זה בזה. (כב) של רגל ימין קדמית. (כג) החלק הזה ברגלים האחוריות נקרא 'שוק'.

יא. וְאַחֵר שְׁמִינִיפִין, מוֹלֵחַ הָאֲמֹרִין וּמִקְטִינָן עַל גְּבִי הַמְּזֻבָּח; אֲבָל הַחֲזָה וְהַשּׁוֹק נֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים, שְׁנֶאֱמַר^{כד}: "כִּי אֵת חֲזָה הַתְּנוּפָה וְאֵת שּׁוֹק הַתְּרוּמָה"^{כה}; וְשָׂאֵר הַשְּׁלֵמִים נֶאֱכָל לְבָעֲלִים. וְאִין הַכֹּהֲנִים זֹכִין בַּחֲזָה וְשׁוֹק, אֲלֵא לְאַחֵר הַקָּטָר הָאֲמֹרִין.

(כד) והמשך הפסוק "לקחתי מאת בני ישראל מזבחי שלמיהם, ואתן אותם לאהרן הכהן ולבניו לחק עולם מאת בני ישראל".

יב. וְכֵן הֶלֶחַם שְׁמִינִי עִם הַתּוֹדָה וְעִם אֵיל נִזִּיר, וְהַזְרוּעַ הַבְּשֻׁלָּה - נֶאֱכָלִין לַכֹּהֲנִים; וְשָׂאֵר הֶלֶחַם עִם שָׂאֵר הַבָּשָׂר - נֶאֱכָל לְבָעֲלִים. וְהֶלֶחַם שְׁמִינִי עִם הַחֲזָה וְהַשּׁוֹק, הֵן הַנִּקְרָאִין 'מוֹרָם מִתּוֹדָה'; וְהַזְרוּעַ בְּשֻׁלָּה עִם הַחֲזָה וְהַשּׁוֹק עִם הֶלֶחַם שְׁמִינִי, הֵן הַנִּקְרָאִין 'מוֹרָם מֵאֵיל נִזִּיר'.

יג. הֶלֶחַם הַמוֹרָם מִן הַתּוֹדָה, סִפְקָ תְּרוּמָה הוּא^{כה}; לְפִיכָף אֵין חִיבִין עָלָיו מִיתָה וְחֻמֶּשׁ כְּתוּמָה^{כו}, וְאֵינוּ מְדַמְעַ כְּתוּמָה^{כז}.

(כח) כי חלק מדיניו הם כמו תרומת מעשר. (כו) אם זה אכל אותו, אינו חייב מיתה אם אכל במזיד, ואינו חייב להחזיר לכהן בתוספת חומש, אם אכל בשוגג - כפי הדין בתרומה. (כז) אם נתערב במאכל אחר, אין דינו כמו תרומה שהתערבה במאכלים אחרים, אלא הוא בטל ברוב רגיל.

יד. הִיא בַּעַל הַתּוֹדָה כֹּהֵן - הָרִי שָׂאֵר הֶלֶחַם נֶאֱכָל לְבָעֲלִים כְּתוּדַת יִשְׂרָאֵל, שָׂאִין הֶלֶחַם הַבָּא עִם הַתּוֹדָה אוֹ עִם אֵיל נִזִּיר קְרוִי מִנְחָה^{כח}.

(כח) ולכן דינו כמו כל לחם תודה שהביא ישראל.

ו. וְכִיצַד מַעֲשֶׂה שְׁלִשְׁתָּן? שׁוֹחֵט וְזוֹרֵק הֵדִם כְּמוֹ שְׂבֹאֲרָנוּ, וּמִכְשִׁיט, וּמוֹצִיא הָאֲמֹרִין, וְאַחֵר כָּף מִנְתַּח אֵת הַבָּשָׂר. וּמִפְּרִישׁ אֵת הַחֲזָה וְשׁוֹק הַיָּמִין, וְנוֹתֵן הָאֲמֹרִין עִם הַחֲזָה וְהַשּׁוֹק עַל יְדֵי הַבָּעֲלִים^ט, וְכֵהֵן מִנִּיחַ יָדוֹ תַּחַת יְדֵי הַבָּעֲלִים, וּמִנִּיחַ הַכֹּל לְפָנָי ה' בְּמִזְרָחִי. וְכֵן כָּל הַטְּעוֹן תְּנוּפָה, בְּמִזְרָח מִנִּיפִין אוֹתוֹ.

(ט) כלומר, על גבי הידים שלו. (י) בצד המזרחי של המזבח.

ז. וְכִיצַד הוּא מִנִּיחַ? מוֹלִיף וּמִבִּיא, וּמַעֲלָה וּמוֹרִיד^{יא}.

(יא) מושיט אותם קדימה ומקריב בחזרה, מעלה אותם למעלה ומוריד אותם כלפי מטה.

וְאֵם הִיא הַקֶּרֶבֶן תּוֹדָה - לוֹקַח מִן הֶלֶחַם הַבָּא עִמָּה אֶחָד מַעֲשֶׂרָה^{יב}, וּמִנִּיחוֹ עִם הַחֲזָה וְהַשּׁוֹק וְהָאֲמֹרִין, וּמִנִּיחַ הַכֹּל עַל יְדֵי הַבָּעֲלִים כְּמוֹ שְׂבֹאֲרָנוּ.

(יב) עם התודה מביא ארבעה מיני לחם, ובכל אחד עשר חלות, והכהן לוקח מן הכל ארבע חלות, אחת מכל מין ומין.

ח. וְכִיצַד מִנִּיחִין עַל יְדֵי הַבָּעֲלִים? נוֹתֵן אֵת הַחֲלָבִים עַל יְדֵי הַבָּעֲלִים, וְחֲזָה וְשׁוֹק לְמַעֲלָה, וְשְׁתֵּי הַפְּלִיּוֹת וְיוֹתֶרֶת הַכָּבֵד לְמַעֲלָה מֵהֵן; וְאֵם יֵשׁ שֵׁם לָחֶם, מִנִּיחַ הֶלֶחַם לְמַעֲלָה, וּמִנִּיחַ הַכֹּל.

ט. הִיא הַקֶּרֶבֶן אֵיל נִזִּיר - מוֹצִיא הָאֲמֹרִין, וּמִפְּרִישׁ חֲזָה וְשׁוֹק, וּמִבְשֻׁל שָׂאֵר הָאֵיל בְּעֻזְרַת הַנְּזָשִׁים^{יג}. וְלוֹקַח הַכֹּהֵן הַזְרוּעַ בְּשֻׁלָּה מִן הָאֵיל^{יד}, עִם אֶחָד מַעֲשֶׂרָה מִן הֶלֶחַם הַבָּא עִמּוֹ^{טו}, עִם הַחֲזָה וְהַשּׁוֹק וְהָאֲמֹרִין, וּמִנִּיחַ הַכֹּל עַל יְדֵי הַנְּזִיר; וְהַכֹּהֵן מִנִּיחַ יְדָיו תַּחַת יְדֵי הַבָּעֲלִים, וּמִנִּיחַ הַכֹּל כְּמוֹ שְׂבֹאֲרָנוּ.

(יג) בעזרה היה לשכת הנזירים, ששם בישלו את האיל. (יד) הכהן לוקח את הזרוע אחרי שהתבשלה. (טו) הנזיר היה מביא שני מיני לחמים, מכל מין עשרה חלות והכהן לוקח שתי חלות: אחת מכל מין.

י. אֵיזָה הוּא חֲזָה^{טז}? כָּל הַרוֹאֶה אֵת הַקֶּרֶקֶע, לְמַעֲלָה עַד הַצְּוָאר, לְמִטָּה עַד הַכֶּרֶשׁ^{יז}; וְחוֹתָף עִמָּה שְׁתֵּי צִלְעוֹת אֵילָף וְאֵילָף^{יח}. וְאֵיזָה הוּא זְרוּעַ? מִן

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

טו. שנים שהביאו שלמים בשתפות, האחד מניף ברשות חברו; אפלו הן מאה, אחד מניף על ידי בלן; מה שאין בן בסמיכה כט.

(כט) שכולם צריכים לסמוך, וסומכים אחד אחרי השני.

טז. היתה אשה בעלת הקרבן - אינה מניפה, אבל הפה מניף, שקרבנה טעון תנופה, והיא פסולה לתנופה. ולעולם אין אשה מניפה אלא השוטה והזירה בלבד, כמו שבארנו; ותנופה קודמת להגשה בכל מקום לא.

(ל) בהלכות סוטה ובהלכות נזיר. לא) כאשר יש מנחה שצריך להניף וגם להגיש אותה למזבח, תמיד מניפים אותה קודם.

יז. כיצד הוא הלחם שמביא עם התודה? לוקח עשרים עשרון סלת, ועושה מהן עשרה עשרונים חמץ ועשרה מצה; העשרה של חמץ, עושה אותן עשר חלות.

(לב) כלומר, עשרים עשירות איפה, שהן בסך הכל שתי איפות.

יח. וכיצד מחמץ? מביא שאור פדי חמוץ, ונותן לתוך המדה, וממלא את המדה. אף על פי שסופה להיות חסרה או יתרה, מפני השאור, שפעמים יהיה עבה וקשה ופעמים רך - אין משגיחין אלא על מדתה עתה, והרי הוא מודד עשרון עשרון שלמים.

(ג) כיצד הופך אותם לחמץ. לד) בצק שהחמץ, והוא מחמץ עיסות אחרות. לה) כלי שמכיל מידת עשרון. לו) אם נמדוד כמה סולת אחרי שהכניסו אותה לכלי ביחד עם השאור, נראה שיש יותר או פחות סולת ממידת עשרון. לז) אם בללו את השאור עם מעט מים, היא תופסת פחות נפח ממה שהייתה לפני שבללו אותה. ואם נחשב את כמות הסולת שיש בשאור לפני שבללו אותו במים, נמצא שיש כאן יותר ממידת עשרון. לה) אם בללו את השאור עם הרבה מים, והוא נעשה רך, הוא תופס מקום יותר ממה שהיה לפני שבללו בו מים, נמצא שיש כאן פחות ממידת עשרון. לט) כלומר, מספיק לנו שעכשיו כל עשרון ועשרון הוא מלא, ואין זה משנה שאם היה מדובר בסולת יבשה, היה פחות או יותר ממידת עשרון.

והעשרה עשרונים של מצה - עושין מהן שלשים

חלות שוות, עשר חלות מכל מין: עשר חלות מאפה תנור, ועשר חלות רקיקים, ועשר חלות מרבכתא.

(מ) חלה דקה. מא) שהיא שקועה בשמן, ובהלכה הבאה יסביר את אופן הכנתה.

יט. וכיצד היא המרבכת? חולט אותה ברותחין, ואופה אותה, ואחר כך קולה אותה בשמן על הלפס, וכיצא בו, כדרך שקולין הספגנין; ומרביץ בשמנה. וזה הוא הרבוף האמור בכל מקום מה.

(מב) שופך עליה מים רותחים. מג) קולה את החלה על מחבת עם שמן. מד) שמים במחבת הרבה שמן. מה) וזה הפירוש "ריבוך", שהיא שקועה בהרבה שמן.

כ. ובכמה שמן הוא עושה השלשים חלות? בנצי לג שמן. ושעור זה הלכה למשה מסיני. רביעית [לוג] ממנו לרבוכה, ושמינית לחלות, ושמינית לרקיקין.

(מו) של מצה, אבל עשר החלות של חמץ, אינן טעונות שמן.

כא. החלות, לותת [מרטיב] הסלת שלהן בשמינית של שמן, ואחר כך לש ואופה אותם. והרקיקין, מושחן בשמינית שלהם אחר אפיתן.

(מז) כיצד עושים את החלות מאפה תנור?

והפה לוקח מן הפל ארבע חלות, אחת מכל מין, שנאמר⁵⁶: "אחד מכל קרבן".

כב. ולחמי תודה שאפה אותם ארבע חלות, יצא; לא נאמר 'ארבעים' אלא למצוה מט. והוא שיפריש החלה שלהן אחת מכל קרבן פשהן בצקא - שאין מפרישין פרוסה [חתיכה]⁵⁷, שנאמר⁵⁸: "אחד מכל קרבן", שלא יטל פרוסה.

(מח) במקום עשרה חלות מכל סוג, הוא אפה רק חלה אחת מכל סוג. מט) אבל בדיעבד יצא ידי חובה. נ) כלומר שיפריש את החלק מכל חלה שנותן לכה. נא) כשהם עדיין לא אפיות. נב) כי לא נותנים לכה פרוסה, אלא נותנים לו דבר שלם, ואחרי שאופה את החלות, הוא צריך לפרוס את החלה כדי לתת לכה עשירית. נג) שנאמר "אחד", והכוונה אחד שלם.

כג. וכיצד הוא הלחם הבא עם איל נזיר? לוקח

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ט תמוז - ספר עבודה - הלכות מעשה הקרבנות קכה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ב. וכן אכילת שְׂרִיר מְנַחֲתִי - מִצֹּת עֲשֶׂה, שְׁנֵאמֶר⁵⁹: "וְהִנֵּה תִרְתֵּן מִמֶּנָּה, יֹאכְלוּ אֶהָרִץ וּבְנֵיו".

(ב) מה שנשאר מן המנחה לאחר שנקמצה.

ג. ואין חטאת ואשם ושְׂרִיר מְנַחֲתִי נֹאכְלִין אֵלָּא לְזִכְרֵי כְהֻנָּה בַּעֲזָרָה; ואם נֹאכְלוּ בְהִיכָל - נֹאכְלוּ, שְׁנֵאמֶר⁶⁰: "לִכְלֹל מִנְחָתָם וּלְכַל חֲטָאתָם וּלְכַל אֲשָׁמָם .. בְּקֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים תֹּאכְלֻנּוּ, כָּל זֶכֶר יֹאכֵל אוֹתוֹ"⁶¹. וכן שלמי צביר, הרי הם פְּחֻטָּא וְכֹאֲשָׁם⁶² כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

(ג) כלומר, היא אכילה כשרה. (ד) והכוונה "קודש הקודשים" זה ההיכל, שהוא קודש הקודשים לעומת העזרה, ואם כן משמע מהפסוק שהאכילה בהיכל כשרה. (ה) ונאכלים בעזרה רק לזכרי כהונה.

ד. חֲזֵה וְשׁוֹק שֶׁל שְׁלָמִים - נֹאכְלִין לְכַהֲנִים זָכָרִים וְנִקְבּוֹת, שְׁנֵאמֶר בָּהֶם⁶³: "לֶךְ נִתְּתִים וּלְבָנֶיךָ וּלְבָנֹתֶיךָ"; וכן המזרם מְתוּדָה וְהַמְזֶרֶם מֵאֵיל נִזִּיר, שְׁנֵאמֶר⁶⁴: "כָּל תְּרוּמַת הַקֹּדֶשִׁים אֲשֶׁר יִרְמֹזוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָהּ - נִתְּתִי לָךְ וּלְבָנֶיךָ וּלְבָנֹתֶיךָ".

ה. וכן הבכורי, שְׁהָרִי נֹאמֶר בּוֹ⁶⁵: "וּבִשְׂרָם יִהְיֶה לָךְ, בְּחֻזֶּה הַתְּנוּפָה וּבִשְׂוֹק הַיָּמִין"⁶⁶. וְכָל אֵלּוּ הַנֹּאכְלִים לְכַהֲנֹת - נֹאכְלִים לְעַבְדֵי הַפְּהָנִים וּלְנִשְׁיָהֶם⁶⁷, בְּתֵרוּמָה⁶⁸.

(ו) נאכל לכהנים זכרים ונקבות. (ז) של קרבן שלמים, שהם נאכלים לכהנים זכרים ונקבות. (ח) לנשי הכהנים. (ט) שנשי הכהנים ועבדי הכהנים אוכלים תרומה.

וְכָלִין נֹאכְלִין בְּכָל הָעִיר, שְׁנֵאמֶר⁶⁹: "אֵת חֻזֶּה הַתְּנוּפָה וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה תֹּאכְלוּ בְּמָקוֹם טָהוֹר"; לֹא נֹאמֶר בָּהֶן 'בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ', שֶׁהִיא הָעֲזָרָה, אֵלָּא "טָהוֹר", שֶׁהוּא כָּל מִחְנֶה יִשְׂרָאֵל, שֶׁפִּנְגְּדוּ לְדוֹרוֹת - יְרוּשָׁלַיִם. וְהוּא הַדִּין לְמַעַשְׂר וּפְסָח, שֶׁהֵם קֹדְשִׁים קָלִים פְּשָׁלָמִים. וְהַחֲלוּנוֹת וְעַבְדֵי הַחוּמָה - כָּלפָּנִים⁷⁰.

(י) שנאכלים בכל ירושלים. (יא) כלומר, עובי חלל

שֶׁשֶׁה עֲשׂוֹנוֹת וְשְׂרִיר שְׁלִישִׁי עֲשָׂרוֹן, וְעֹשֶׂה מִהֵן עֲשָׂרִים חֲלוֹת שְׁוֹת; וְכָלִין מִצָּה⁷¹ - עֲשָׂרָה רִקִּיקִין מְשֻׁחִין בְּשֶׁמֶן, וְעֹשֶׂר חֲלוֹת לֹתֶת הַסֵּלֶת שֶׁלֵּהֶן בְּשֶׁמֶן, וְהַכֹּל מֵאִפָּה תְּנוּרָה⁷², וְשֶׁמֶן שֶׁלֵּהֶן רִבִּיעִית. וְשֶׁעוֹר זֶה הִלָּכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינִי. וְהִכָּהֶן לֹקַח מִהֵן שְׁתֵּי חֲלוֹת, אַחַת מִכָּל מִין.

(נד) ולא חמץ. (נה) גם חלות וגם ריקיקין נקראים מאפה תנור.

כד. שְׂרִיר מִינֵי לֶחֶם שֶׁבְּזִיר, וְאַרְבָּעָה מִינֵי לֶחֶם שֶׁבְּתוּדָה - מַעֲכָבִין זֶה אֶת זֶה⁷³. וּמַעֲשֶׂה הַלֶּחֶם שֶׁל שְׂרִירָה חוּץ לְעֲזָרָה⁷⁴.

(נו) שאם אין לנזיר שני המינים או לבעל התורה ארבעת המינים, אינם מביאים כלום. (נז) כלומר, גם לישתם וגם אפיתם – מחוץ לעזרה.

כה. פִּיצוֹד מַעֲשֶׂה הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֹׂר וְהַפֶּסַח? אַחֵר שְׁזוֹרֵק דָּמָן כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ, מִפְּשִׁיט, וּמוֹצִיא הָאֱמוּרִים, וּמוֹלְחֵם, וּמִקְטִירֵם. וְשֹׁאֵר בֶּשֶׂר הַבְּכוֹר נֹאכֵל לְכַהֲנִים, וְשֹׁאֵר בֶּשֶׂר הַמַּעֲשֹׂר נֹאכֵל לְעַבְדָיו. וְהַפֶּסַח - נֹאכֵל לְמִנְיָיו בְּהִלָּכָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלָּכוֹת הַפֶּסַח.

~ יום שלישי כ"ט תמוז ~

פָּרָק י'

מצוות אכילת בשר הקודשים, זמן האכילה ואופן חלוקתה.

א. אֲכִילַת הַחֲטָאת וְהָאֲשָׁם - מִצֹּת עֲשֶׂה, שְׁנֵאמֶר⁵⁸: "וְיֹאכְלוּ אוֹתָם אֲשֶׁר כָּפַר בָּהֶם" - הַכַּהֲנִים אוֹכְלִים וּבְעָלִים מִתְּפָפְרִים⁵⁹. וְהוּא הַדִּין לְשֹׁאֵר הַקֹּדֶשִׁים שְׂאוּכְלִין הַכַּהֲנִים, שֶׁאֲכִילָתָן מִצְוָה.

(א) באמצעות אכילת הכהנים, הבעלים מתכפרים.

58. שמות-תצוה, כט, לג. 59. ויקרא-צו, ו, ט. 60. במדבר-קרח, יח, ט"ז. 61. במדבר-קרח, יח, יא. 62. שם, פסוק יט. 63. במדבר-קרח, יח, יח. 64. ויקרא-שמיני, י, יד.

אכילת .. עשה: אם המצוה היא רק באכילת הכהנים או גם שנאכלת לבעלים – לקו"ש חט"ז ע' 106 הע' 24, הגש"פ ע' שמה.

קבו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ט תמוז - ספר עבודה - הלכות מעשה הקרבנות

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

החלונות שבחומת ירושלים ועובי החומה, הם נחשבים חלק מירושלים.

לפי שהוא ספק ערלכי. אבל האנדרוגינוסי, יראה לי שהוא אוכל בקדשים קלים^{יב}.

יט) שנימולו, אבל ערלים וטמאים אינם יכולים לאכול. כ) כלומר, אם היה טמא בטומאה שצריך לטבול, להמתין עד שתשקע השמש ולהביא כפרה, אפילו אם טבל ושקעה השמש - ובמקרה כזה מותר לאכול תרומה. כא) קרבן טהרה, כגון מצורע שצריך להביא גם קורבן לטהרתו. כב) שאין לו אברי זכרות ואברי נקבות, אלא הוא אטום, ואין ידוע אם הוא זכר או נקבה. כג) שמא הוא זכר, והוא לא מהול. כד) שיש לו גם אברי זכרות וגם אברי נקבות. כה) אם נימול, היות שגם נקבה אוכלת בקדשים קלים. אבל בקדשי קדשים שנאכלים רק לזכרים - אינו אוכל שמא הוא נקבה.

י. ומתן לאכל את הקדשים בכל מאכלי; אפלו הפהגים מתרין לאכל חלקם - בין מקדשים קלים בין מקדשי קדשים - בכל מאכל, ולשנות באכילתן^{יג}, ולאכלם צלויים שלוקים^{יד} ומבשלים; ולתת לתוכן תבלין של חליץ, אבל לא תבלי תרומה, שלא יביאו את התרומה לידי פסול^{טו}. והעצמות הנשארות מתרות, ועושין מהן כל פלים שיצאו.

כו) והיינו, בין צלי בין שלוק ובין מבושל, ולא כקרבן פסח, שנאכל רק צלי. כז) כלומר, לא רק שמותר לאכל בכל מאכל אלא גם רשאי לשנות, דהיינו שאם צלה אותו, יכול להוסיף עליו תבלין, ואם בשל אותו יכול אחר כך לשלוק או לצלות אותו. כח) בישול ארוך עד שהוא נמוך. כט) כי זמן אכילת התרומה לא מוגבל, ואילו זמן אכילת הקודשים מוגבל, ואם יתן תבלין של תרומה בבשר קודשים, יעבור זמן אכילת הקודשים, גם התבלין של תרומה יאסר באכילה. ל) העצמות שנשארו ואין בהם שום דבר שראוי לאכילה.

יא. היתה להם אכילה מועטת^{טז} - אוכלין עמה חליץ ותרומה, כדי שתהיה נאכלת עם השבע^{יז}; היתה להם אכילה מרבה - אין אוכלין עמה חליץ ותרומה, כדי שלא תהיה נאכלת אכילה גסה^{יח}. וכן בשני המנחות^{יט}.

לא) כלומר, אם בשר הקדשים הייתה בכמות מועטת, שאי אפשר לשבוע ממנה. לב) כדי שיאכלו את בשר הקודשים בדרך שובע, כדרך המלכים. לג) אכילה גסה, שאדם ממשיך לאכול אחרי שהוא שבע, והיא אינה נחשבת אכילה. לד) שצריך לאוכלם על השובע.

ו. השלמים - נאכלים ביום הזביחה, וכל הלילה, וכל יום המחרת עד שתשקע החמה, שנאמר^כ: "ביום הקריבו את זבחו יאכל, וממחרת .. ואם האכל יאכל מבושר זבח שלמיו ביום השלישי וגו'^{כא}". נמצאת למד, שהן נאכלין לשני ימים ולילה אחד, בין חלק הפהגים בין חלק הבצלים; והוא הדין לבכור ומעשר^{כב}, שהרי הם קדשים קלים בשלמים.

יב) המשך הפסוקים: "והנפש האוכלת ממנה עוונה תשא", שמהיום השלישי אסור לאכול. יג) שנאכלין לשני ימים ולילה אחד, אבל קורבן פסח נאכל רק בלילה הפסח.

ז. אבל התודה - אף על פי שהיא קדשים קלים, אינה נאכלת אלא ביום הזביחה עם הלילה^{כג}, שנאמר בה^{כד}: "ביום קרבנו יאכל, לא יניח ממנו עד בקר". וכן איל הנזיר^{כה}. והלחם הפא עמה^{כו} פיוצא בהן - בין חלק הפהגים, בין חלק הבצלים. והוא הדין לחטאת ולאשם ולשלמי צבור ולשירי מנחות, שהכל נאכל ליום ולילה, שנאמר: "ביום קרבנו יאכל", כל הקרבנות במשמע; חוץ מן השלמים^{כז}, שפרש בהן הפתוב, ובכור ומעשר הדומים להם.

יד) שלאחריו. טו) נאכל ליום ולילה. טז) עם התודה ועם איל הנזיר. יז) שנאכלים לשני ימים ולילה אחד, כפי שמבואר בהלכה הקודמת.

ח. כל אלו הנאכלין ליום ולילה, דין תורה שהן נאכלין עד שיעלה עמוד השחר; וכדי להרחיק מן העברה^{כח}, אמרו חכמים שאינן נאכלין אלא עד חצות הלילה.

יח) שלא תדחק השעה ויבוא לאכול לאחר שעלה עמוד השחר.

ט. כל הקרבנות, בין קדשי קדשים בין קדשים קלים, אין אוכלין אותם אלא הטהורין המולין^{כט}. אפלו העריב שמשו^ל ולא הביא פפרת^{לא} - אינו אוכל בקדשים. והטמטום^{לב} אסור לאכל בקדשים,

65. ויקרא-צו, ז, טז-יח. 66. ויקרא-צו, ז, טו.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ט תמוז - ספר עבודה - הלכות מעשה הקרבנות קבו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לִפְנֵי לֹא יִהְיֶה, וְנֹאמַר בְּחֻטָּאת⁶⁸: "הִפְחֵן הַמִּחְטָא אוֹתָהּ יֹאכְלָנָה", וְנֹאמַר בְּאִשָּׁם⁶⁹: "לִפְנֵי אֲשֶׁר יִכְפֹּר בּוֹ, לֹא יִהְיֶה", וְנֹאמַר בְּשָׁלְמִים⁷⁰: "לִפְנֵי הַזֶּרֶק אֶת דָּם הַשְּׁלָמִים, לֹא יִהְיֶה", וְנֹאמַר בְּמִנְחָה⁷¹: "הַמִּקְרִיב אוֹתָהּ יֹאכְלָנָה" - אֵין הַפְּתוּב מִדְּבַר בְּכָל אֶלּוּ אֵלָּא בְּרֹאיוֹ, שֶׁהִפְחֵן הַרְאוֹי לַעֲבוּדָהּ, זֶה הוּא שֵׁשׁ לֹא חֶלֶק לְאָכֹל; וְיִמִּי שְׁאִינוֹ רְאוֹי בְּשַׁעַת הַקֶּרֶבֶן, בְּגוֹן שְׁהִיָּה טָמֵא - אֵין לֹא חֶלֶק לְאָכֹל, אֶפְלוּ פְּשִׁיטָהּ לַעֲרֹב. אֲבָל לַעֲנֹן חֲלָקָה⁷², הַפֵּל לְאִנְשֵׁי בֵּית אָבִיב שֶׁמִּקְרִיבִין בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם; וְכֵלָם חוֹלְקִים בְּכָל קֶדְשֵׁי הַמִּקְדָּשׁ אִישׁ בְּאֻחָיו - בֵּין זֶה שֶׁהִקְרִיב, בֵּין אֻחָיו שֶׁעָמְדוּ בְּמִקְדָּשׁ שְׁלֹא הִקְרִיב.

ג) אֵין הַכוּוּנָה דוּקָא הַכֵּהן שֶׁהִקְרִיב אוֹתָהּ בְּפוּעַל, אֵלָּא עַל כָּל כֵּהן שֶׁהוּא רְאוֹי לַעֲבוּד בְּמִקְדָּשׁ. (נא) חֲלוּקָת בֶּשֶׂר הַקּוֹרְבָנוֹת בֵּין הַכֹּהֲנִים. (נב) מִתְחַלֵּק בֵּין אִנְשֵׁי בֵּית אָב בְּלִבָּד (בְּכָל שְׁבוּעָה מִשְׁמֵר אַחֵר שֶׁל כֹּהֲנִים הִיָּה עוֹבֵד בְּמִקְדָּשׁ, וְכָל מִשְׁמֵר הִיָּה מִחוּלָק לְשִׁבְעָה בְּתֵי אָב, בְּכָל יוֹם הִיָּה עוֹבֵד בֵּית אָב אַחֵר).

טו. וְלָמָּה חֲלָק הַפְּתוּב בְּמִנְחוֹת, בֵּין מִנְחוֹת הָאֶפְרוֹיֹת וּמִנְחַת הַסֵּלֶת? שְׁהָרִי בְּאֶפְרוֹיֹת הוּא אוֹמֵר⁷² וְכָל מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן, וְחִרְבָּה - לְכָל בְּנֵי אֶהֱרֹן תִּהְיֶה, אִישׁ בְּאֻחָיו⁷³! שֶׁהָאֶפְרוֹיָה, כְּשֶׁחוֹלְקִין אוֹתָהּ אִנְשֵׁי בֵּית אָב - כָּל שְׁיָגִיעַ לֹא חֲלָקוּ, אֶפְלוּ בְּיָת פֶּת, הָרִי הוּא רְאוֹי לֹא, שְׁהָרִי אוֹכְלוּ מִיָּד; אֲבָל הַסֵּלֶת, אִם יִחְלָקוּ אוֹתָהּ בִּיגִיָּהן - נִמְצָא מִגִּיעַ לָזֶה מְלֵא כְּפוֹ סֵלֶת אוֹ פָּחוֹת, שְׁאִינוֹ רְאוֹי לֹא לְלוֹשׁ אוֹתוֹ וְלֹא לְאֶפְרוֹתוֹ, לְפִיכָךְ הִיָּה עוֹלָה עַל הַדַּעַת שֶׁיִּחְלָקוּ מִנְחָה [שְׁלִימָה] כְּנֶגֶד מִנְחָה, וְלֹא יִחְלָקוּ זֶה בְּפָנָיו עֲצָמָה עַל כָּל אִנְשֵׁי בֵּית אָב - הַצֶּרֶךְ הַפְּתוּב לִזְמַר בָּהּ "לְכָל בְּנֵי אֶהֱרֹן תִּהְיֶה, אִישׁ בְּאֻחָיו", לִזְמַר שֶׁיִּחְלָקוּ אוֹתָהּ בְּפָנָיו עֲצָמָה⁷⁴.

נג) בְּגִרְסָאוֹת אַחֵרוֹת כְּתוּב בְּרַמְבַּ"ם אֵת הַפְּסוּק "כָּל הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תֹּאפֶה בַּתְּנוּרָה, לִכְהֵן הַמִּקְרִיב אוֹתָהּ לֹא תִהְיֶה". שֶׁלְכֹאֲרוּהָ מִשְׁמַע שֶׁבְּמִנְחָה אֶפְרוֹיָה כָּל הַמִּנְחָה שִׁיכַת דוּקָא לִכְהֵן הַמִּקְרִיב. (נד) וְכֹאן, בְּנוּגַע לְמִנְחַת סוּלֶת, הַתּוֹרָה אוֹמֵרָת בְּמִפּוֹרֵשׁ שֶׁמִּתְחַלֵּק בֵּין כָּל הַכֹּהֲנִים, גַּם בֵּין מִי שֶׁלֹּא הִקְרִיב בְּפוּעַל. (נה) אִף שֶׁכָּל הַמִּנְחוֹת מִתְחַלְקוֹת בֵּין כָּל הַכֹּהֲנִים, הַדְּגִישָׁה הַתּוֹרָה בְּמִנְחַת סוּלֶת שֶׁהִיא נִחְלָקָת לְכוּלָם - שֶׁלֹּא תֹאמַר שֶׁרַק מִנְחָה אֶפְרוֹיָה, שֶׁכָּל כֵּהן מִקְבֵּל מִמֶּנָּה

יב. אֵין מִבְּשָׁלִין חֻטָּאת אוֹ אִשָּׁם⁷⁵, עִם מוֹרָם מִתּוֹדָה אוֹ מֵאִיל נְזִירִי - מִפְּנֵי שֶׁמִּמַּעֲט בְּאוֹכְלִיהֶם וּבִמְקוֹם אֲכִילָתָן⁷⁶; וְלֹא מוֹרָם מִתּוֹדָה וְאִיל נְזִיר, עִם בְּכוֹר אוֹ עִם חֲזָה וְשׁוֹק שֶׁל שְׁלָמִים - מִפְּנֵי שֶׁמִּמַּעֲט בְּזִמְנָן אֲכִילָתָם⁷⁷. וְלֹא מוֹרָם מִשְׁלָמִים שֶׁל אִמְשִׁלֵּט, עִם חֻטָּאת וְאִשָּׁם שֶׁל יוֹם - מִפְּנֵי שֶׁמִּמַּעֲט בְּאוֹכְלִיהֶם⁷⁸, וּבְזִמְנָן אֲכִילָתָן⁷⁹, וּבִמְקוֹם אֲכִילָתָן⁸⁰. אֲבָל חֻטָּאת וְאִשָּׁם מִתְּבַשְּׁלִין זֶה עִם זֶה⁸¹, וְתוֹדָה וְאִיל נְזִיר זֶה עִם זֶה⁸², וְהַבְּכוֹר וְחֲזָה וְשׁוֹק זֶה עִם זֶה⁸³.

לח) שְׁנֵאֲכִלִים רַק לְזֹכְרֵי כֹהֵנָה, וּבַעֲזֵרָה. (לז) שְׁנֵאֲכִלִין לְזֹכְרִים וְנִקְבוֹת, וְאֶפְשֶׁר לְאוֹכֹלָם בְּכָל הָעִיר. (לו) בְּרֹגַע שִׁיבְשֵׁלוּ אֶת בֶּשֶׂר הַחֻטָּאת וְהָאִשָּׁם עִם הַמּוֹרָם מִתּוֹדָה וְאִיל הַנְּזִיר, הַנִּקְבוֹת לֹא יוֹכְלוּ לְאוֹכֹלָם, וְגַם יֹאסֵר עֲלֵיהֶם לְאוֹכֹל בְּכָל הָעִיר, אֵלָּא רַק בַּעֲזֵרָה. (לח) שֶׁהָרִי מוֹרָם מִתּוֹדָה וְאִיל נְזִיר נֵאֲכָלִין לְיוֹם וְלִילָה, וְהַבְּכוֹר וְהַשְּׁלָמִים נֵאֲכָלִין לְשְׁנֵי יָמִים וְלִילָה. (לט) שֶׁעֶבֶר יוֹם וְלִילָה וְנִשְׁאָר רַק יוֹם אֶחָד לְאוֹכִילָהּ. (מ) שֶׁל הַשְּׁלָמִים. כִּי הַחֻטָּאת וְהָאִשָּׁם אֵינֶם נֵאֲכָלִים אֵלָּא לְזֹכְרֵי כֹהֵנָה, וְאִילוּ הַמּוֹרָם מִהַשְּׁלָמִים נֵאֲכָלִים גַּם לְזֹכְרִים וְגַם לְנִקְבוֹת. (מא) שֶׁל הַשְּׁלָמִים, שֶׁהַחֻטָּאת וְהָאִשָּׁם נֵאֲכָלִים רַק בַּעֲזֵרָה וְאִילוּ הַשְּׁלָמִים נֵאֲכָלִים בְּכָל הָעִיר. (מב) שֶׁל הַחֻטָּאת וְהָאִשָּׁם, שֶׁהֵם נֵאֲכָלִים לְיוֹם וְלִילָה, וְאִילוּ הַשְּׁלָמִים שֶׁל אִמְשׁ אַחֲרֵי שֶׁעֶבֶר עֲלִיו יוֹם וְלִילָה, לֹא נִשְׁאָר מִזִּמְנָן אֲכִילָתָן אֵלָּא יוֹם אֶחָד בְּלִבָּד. (מג) לְפִי שְׁדִינָם שׁוּוּהָ. (מד) שְׁדִינָם שׁוּוּהָ. (מה) שֶׁאִף הֵם דִּינָם שׁוּוּהָ.

חֲתִיכָה שֶׁל קֶדְשֵׁי קֶדְשִׁים, אוֹ שֶׁל פְּגוּלָּה אוֹ נוֹתֵרִים, שְׁנֵתִּבְשָׁלָה עִם חֲתִיכוֹת אַחֵרוֹת⁸⁴ - אוֹתָן הַחֲתִיכוֹת אֲסוּרוֹת לְזֹרִים וּמִתְּרוֹת • לְפָנֵיהֶם מֵט.

מו) חֲתִיכָה שֶׁל בֶּשֶׂר שֶׁבִּזְמַן הַשְּׁחִיטָה הַשּׁוֹחֵט חֲשַׁב לְאוֹכְלוֹ לְאַחֵר זִמְנָן, וְהוּא אֲסוּר בְּאוֹכִילָהּ. (מז) חֲתִיכָה שֶׁל בֶּשֶׂר קוֹדְשִׁים, לְאַחֵר שֶׁעֶבֶר זִמְנָן אֲכִילָתוֹ. (מח) שֶׁל חוֹלִין אוֹ שֶׁל קוֹדְשִׁים קְלִיִּם. (מט) וְהַסִּיכָה לִכְךָ הִיא מִפְּנֵי גִזְרַת חֻמְמִים. וְלִכְהֵנִים הַתִּירוֹ בְּגִלָּל שְׁאוֹתָהּ חֲתִיכָה הִיָּתָה מוֹתֶרֶת לָהֶם לְפָנֵי שְׁנִפְסָלָהּ.

יג. בְּשֶׁר קֶדְשֵׁי קֶדְשִׁים אוֹ בְּשֶׁר קֶדְשִׁים קְלִיִּים שְׁנֵתִּבְשָׁל עִם בְּשֶׁר תִּאָּוָה [חוֹלִין] - הָרִי בְּשֶׁר הַתִּאָּוָה אֲסוּר לְטִמְאִים וּמִתְּרֵי לְטִהוּרִים. יד. וְנֹאמַר בְּעוֹלָה⁸⁵: "עוֹר הָעֹלָה אֲשֶׁר הִקְרִיב,

67. ויקרא-צו, ז, ח. 68. שם, ו, יט. 69. שם, ז, ו. 70. שם, פסוק יד. 71. שם, פסוק ט. 72. ויקרא-צו, ז, י.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בשעת העבודה - אף על פי שהוא ראוי לעבודה, והרי הוא ראוי לאכל לערב - אינו חולק כדי להניח חלקו לערב. כיצד? טבול יום^{סז}, ומחוסר כפורים^{סח}, והאונן^{סט} ביום הקבורה^{סז}, בין כהן גדול^{סט} בין כהן הדיוט - אין חולקין לאכל לערב.
(סד) כל כהן שראוי לאכול קודשים בשעת הקרבת הקורבן. (סה) שנטמא בטומאה מן התורה וטבל ועדיין לא שקעה השמש. (סו) כגון מצורע שטבל ושקעה השמש, אבל עדיין לא הביא את קורבן כפרתו. (סז) אדם שמת עליו אחד מהקרובים שחייב עליו באבלות, ביום המיתה הוא אונן מהתורה ואסר לאכול בקודשים. (סח) שהוא לא יום המיתה, ואז הוא אונן מדרבנן ביום עצמו, ובליילה שלאחריו מותר לאכול גם מדרבנן. (סט) שכהן גדול אונן יכול לעבוד במקדש.

כ. כל שאינו ראוי לאכל, אינו ראוי לעבד - חוץ מכהן גדול, שהוא עובד ואינו אוכל^ע, כמו שבארנו. וכל איש שאינו ראוי לעבד, אינו ראוי לאכל - חוץ מבצל מום, שפכר נתפרש בתורה^{עא}.

(ע) כהן גדול אונן יכול לעבוד במקדש, אבל אינו יכול לאכול קודשים. (עא) שהוא יכול לאכול למרות שהוא בעל מום.

כא. כל שאין לו חלק בפשר, אין לו בעורות. אפלו טמא בשעת זריקת דמים וטהור בשעת הקטר חלבים^{עב} - אינו חולק בפשר, שנאמר^{עג}: "המקריב את דם השלמים ואת החלב מבני אהרן - לו תהיה שוק הימין למנה" - עד שיהיה טהור וראוי לעבודה משעת זריקה עד אחר הקטר חלבים^{עג}.

(עב) שאת הדמים זרקו ביום, ואת החלבים הקטירו בליילה, והוא טבל ביום והעריב שמשו וכעת הוא טהור. (עג) למעט מי שהיה טהור בשעת זריקה ונטמא אחר כך בשעת הקטר חלבים, שגם אינו ראוי לאכול.

כב. נטמא אחר זריקה וטבל, והרי הוא טהור אף בשעת הקטר חלבים - הדבר ספק אם חולק או אינו חולק; לפיכך אם תפש, אין מוציאין מידו.

כג. קרפן צבור שפא בטמאה - אף על פי שהטמאים מקריבין אותו^{עד}, אין חולקין עם הטהורין לאכל לערב, מפני שאין ראויין לאכילה^{עה}.

חלק מוכן לאכילה, ראוייה לחלוקה שווה. אבל במנחת סולת, שכל כהן יקבל ממנה רק מעט קמח חי, שאי אפשר ללוש ולאפות ממנו לחם ראוי, אולי עדיף לתת מנחת שלמות לכהנים. לכן הדגישה התורה שגם במנחת סולת חולקים בשווה בין כולם.

מפאן אמרו חכמים: אין חולקין מנחה פנגד מנחה, אפלו מעשה מחבת פנגד מעשה מחבת, או סלת פנגד סלת; אלא כל אחת ואחת חולקין שיריה בפני עצמה.

טז. וכן אין חולקין עוף פנגד עוף^י, ולא חטאת פנגד חטאת, ולא חזה ושוק פנגד חזה ושוק; אלא כל חלק וחלק חולקין אותו ביניהן בשוה.
(נו) חטאת העוף הנאכלת לזכרי כהונה.

יז. אין הקטן חולקין אפלו בקדשים קלים^{יב}, אף על פי שמותר להאכילו קדשי קדשים^{יג}; וכן אשה ואנדרונינוס - אין חולקים להם בקדשי המקדש כלל, שנאמר^{יד}: "איש באחיו^{יז}". אבל בעל מום - בין קבוע בין עובר, בין שנולד במומו בין שהיה תמים ונפסל - חולק ואוכל, שנאמר^{יח}: "לחם אלהיו מקדשי הקדשים^{יט}"; והוא שיהיה ראוי לאכל^{יט}, אבל אם היה טמא, אינו חולק לאכל לערב.

(יז) כלומר, אין לו חלק במתנות כהונה, משום שנאמר "איש כאחיו" ודרשו חז"ל "איש" חולק, ואין הקטן חולק. (יח) שהרי הפסוק "איש כאחיו", שממנו למדו חלוקת קדשים ושאין הקטן חולק - מדבר גם בקדשים קלים. (יט) דהיינו שהוא אוכל ממה שאביו מקבל, אבל הוא לא מקבל חלק בפני עצמו. (ס) עיקר הלימוד הוא מתחילת הפסוק: "לכל בני אהרן" - שלומדים "בני אהרן" ולא "בנות אהרן". (סא) פסוק זה נאמר בפרשת מומים. (סב) שבשעת הקרבת הקורבן הוא היה טהור.

יח. וכן כהן גדול - אוכל^{יט} שלא בחלקה, אלא נוטל כל מה שירצה.

(סג) מבשר הקודשים.

יט. כל • הראוי לאכילת קדשים בשעת הקרבן^{סד}, חולק לאכל; וכל שאינו ראוי לאכל

השנת הראב"ד

כל . . גדול א"א ויש לנו אחרים כמו כן והם חמשה דברים שבאים בטומאה ואין נאכלים בטומאה שהן קרבנות צבור העומר ושתי הלחם ולחם הפנים וזבחי שלמי צבור ושיעורי ראשי חדשים.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ט תמוז - ספר עבודה - הלכות מעשה הקרבנות קכט

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

"לא תוכל לאכל בשריך מעשר דגנך .. ונדבתיך"; פלומר, לא תוכל לאכל נדבתיך בשריך, קדם שזרקין דמן בשרי המקום [לה]. מפי השמועה למדו, שזו אזהרה לאוכל תודה או שלמים קדם זריקת דמים; והוא הדין לשאר הקדשים, בין קלים בין חמורים. וששה דברים שבתודה, שהם החלב והבשר והסלת והשמן והיין והלחם - פלן מצטרפין לכזית.

ה. פל האוכל פזית מבשר קדשי קדשים חוץ לעזרה - לוקה, שנאמר⁸⁰: "לא תוכל לאכל בשריך מעשר דגנך ותרשף וצהרך ובכרת בקרך וצאנך"; מפי השמועה למדו, שזו אזהרה לאוכל מבשר חטאות ואשמות חוץ לעזרה; והוא הדין לאוכל קדשים קלים חוץ לירושלים שהוא לוקה - שחומת ירושלים לקדשים קלים, כחומת העזרה לקדשי קדשים. ואחד בשר חטאת ואשם, או שירי מנחותו.

(ו) דין אחד שווה לכולם.

ו. בשר קדשי קדשים שיצא חוץ לחומת העזרה, ובשר קדשים קלים שיצא חוץ לחומת ירושלים - נפסל, ונאסר לעולם. ואף על פי שחזר למקומו, אסור לאכלו; והאוכל ממנו פזית - לוקה, שנאמר⁸¹: "ובשר בשדה טרפה לא תאכלו", כיון שיצא בשר חוץ למחיצתו - נעשה פטרפה, כמו שבארנו בהלכות מאכלות אסורות.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כיון שיצא בשר חוץ למחיצתו - נעשה פטרפה".

בפנימיות העניינים מרמז דין זה על ישראל בגלות, ש"טריפה" רמז על הגלות, כמארז"ל על הפסוק "ובשר בשדה טריפה", כיון שיצא בשר חוץ למחיצתו נעשה כטריפה, שהרמז בזה הוא שכאשר ישראל נמצאים חוץ למחיצתן בגלות, הגם שעבודתם בתכלית המעלה והשלמות, כיון שנמצאים ב"שדה" - גלות, אין בהם שלימות אמיתית.

לקוטי שיחות, חלק לב, עמוד 42 מתוך רמב"ם "פרס המלך")

עד) במקרה ורוב הכהנים בירושלים טמאים, מותר לכהנים הטמאים להקריב אותו, אבל למעשה הקריבו אותו הטהורים, כי אם הקריבו אותו הטמאים, אין הקרבן נאכל אלא נשרף כשאר הקרבנות שנטמאו. (עה) הכהנים שנטמאו, אינם חולקין יחד עם הכהנים הטהורים (גם אם הכהנים הטמאים טהרו עד הערב).

פרק יא

איסור אכילת הקורבנות בתנאים מסויימים, ואיסור אכילה לזר.

א. פל האוכל פזית מבשר העולה - בין לפני זריקת דמה, בין לאחר זריקת דמה - לוקה, שנאמר⁷⁶: "לא תוכל לאכל בשריך מעשר דגנך .. ונדבתיך אשר תדור" - מפי השמועה למדו, שזו אזהרה לאוכל בשר העולה.

(א) דהיינו, שאסור לאכול את הדבר שנדור.

ב. והחלב של עולה, ובשרה, והסלת והיין והשמן של נסכיה - חמשתן מצטרפין לכזית.

(ב) של קורבן עולה. (ג) אם אכל מכל אחד קצת, וביחד הצטרף לכזית.

ג. וכן האוכל פזית מפל האמורין - בין לפני זריקה בין לאחר זריקה, בין כהן בין ישראל - לוקה, שהאמורין פליל למזבח ככל העולה, והרי נאמר במנחת כהנים⁷⁷: "כליל תהיה, לא תאכל" - פל שהוא פליל למזבח אכילתו בלא תעשה, ולוקין עליו בכזית.

(ד) האמורים של כל הקרבנות ולא רק של עולה, שעולים למזבח.

ו. פל האוכל פזית מבשר חטאות הנשרפות - לוקה, שנאמר⁷⁸: "וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד .. לא תאכל, באש תשרף".

(ה) שהם נשרפות בבית הדשן (ואינן כלולות בלימוד מהפסוק "כליל תהיה", כי הם אינם קרבים על המזבח).

ד. פל האוכל פזית מבשר הקדשים, אפלו קדשים קלים, קדם זריקת דמים - לוקה, שנאמר⁷⁹:

76. דברים-ראה, יב, יז. 77. ויקרא-צו, ו, טז. 78. ויקרא-צו, ו, כג. 79. דברים-ראה, יב, יז. 80. דברים-ראה, יב, יז. 81. שמות-משפטים, כב, ל.

כיון . . כטריפה: בגלות נמצאים בני "חוץ למחיצתן", ועבודתם אינה בשלמות - לקו"ש חל"ב ע' 42.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מפסולת. (ג) שבאה משעורים וקמח לא מנופה. (ד) שמקריבים ביום ט"ז בניסן, והוא בא מן השעורים.

ג. שלש מנחות לצבור: עמר התנופה - והוא קרב למזבח^ה, כמו שיתבאר. ושתי הלחם שמביאין ביום עצרת [=שבועות] - ואלו נקראו 'מנחה', ואינן קרבין לגבי המזבח, והן חמץ, ועליהן נאמר⁸³: "קרבן ראשית תקריבו אותם לה", ואל המזבח לא יעלו^ה. והמנחה השלישית - הוא לחם הפנים שעושין בכל שבת^ט, ואינו קרב לגבי המזבח, אלא כלו נאכל לפניהם, כמו שיתבאר.

ה) מקטירים מתוך המנחה קומץ על המזבח. (ו) שתי הלחם. (ז) והם עשויים חמץ. (ח) ולמדו שפסוק זה מדבר על שתי הלחם, שבגלל שהם עשויים חמץ, מביאים אותם למקדש ומניפים אותם, ומיד מחלקים אותם לכהנים בלי לעלות אותם למזבח. (ט) לחם הפנים שנמצא בשולחן בתוך ההיכל.

ד. ותשע מנחות ליחיד, וכלן קרבין למזבח; ואלו הן: (א) מנחת חוטא - והיא המנחה שמקריב העני, כשיתחייב חטאת ולא תגיע ידו. (ב) מנחת שוטה - והיא מנחת הקנאות^א, שכבר נתפרשו מעשיה בתורה. (ג) המנחה שמקריב כל פה תחלה כשיפנס לעבודה^ב, שמקריב אותה בידו; והיא הנקראת 'מנחת חנוף'. (ד) המנחה שמקריב פה גדול בכל יום, והיא הנקראת 'מנחת חבתין'. (ה) מנחת הסלת, והיא פאה בנדר ונדבה^ג. (ו) מנחת מחבת^ד, והיא פאה בנדר ונדבה. (ז) מנחת המרחשת^ה, והיא פאה בנדר ונדבה. (ח) מנחת מאפה תנור חלות^ו, והיא פאה בנדר ונדבה. (ט) מנחת רקיקין^ז, והיא פאה בנדר ונדבה.

י) הוא לא יכול לקנות בהמה או עוף לקורבן חטאת. (יא) שמגיעה כאשר בעל מקנה לאשתו. (יב) בפעם הראשונה שכהן מתחיל לעבוד במקדש, הוא מביא מנחה. (יג) סולת שאדם מחליט להביא כמנחה. (יד) מנחה מבצק שטוגן במחבת. (טו) מנחה מבצק שטוגן בשמן עמוק. (טז) מנחה שאפו אותה בתנור. (יז) מנחה שעשויה מבצק דק מאוד שאפו בתנור.

ה. כל המנחות הקרבות לגבי המזבח - אין כל אחת מהן פחותה מעשרון^ח, ומעוטו מעכב את פלוט^ט; וחמש מנחות הבאות בנדר ונדבה - יש לו

ז. נכנס בשר קדשים קלים להיכל - הרי זה פשר.

ז) כלומר, בשר קדשי קדשים בוודאי אינו נפסל, שהרי בשעת הדחק, גם ההיכל הוא מקום אכילה, אלא אפילו קדשים קלים שהבעלים הישראלים האוכלים אותם אסורים להיכנס להיכל לאכלן - גם הם, אם נכנס הבשר שלהם להיכל הרי הוא כשר.

ח. זר שאכל פזית מבשר קדשי קדשים בעזרה אחר זריקת דמים - לוקה, שנאמר⁸²: "ואכלו אותם אשר פפר בהם.. וזר לא יאכל" - במקום שהפזית אוכלת, ובעת שראוי לאכלי - אם אכלו שם הזר, לוקה. אבל אם אכל הזר בשר קדשי קדשים בחוץ - לוקה משום אכלם בחוץ, לא משום זר שאכל קדש, שהרי אינם ראויין שם לפניהם^א. וכן אם אכלם בעזרה קדם זריקה - לוקה משום אוכל קדם זריקה בלבד, לא משום זרות.

ח) ישראל, שאינו כהן. (ט) בעזרה. (י) אחרי זריקת הדמים. (יא) גם לכהנים הם אסורים מחוץ לעזרה.

ט. זר שאכל פזית מחטאת העוף^ב - לוקה שתיים: אחת משום זר שאכל את הקדש, ואחת משום אוכל נבלה; שכל מלוכה נבלה היא, וכשהתרה - לכהנים התרה, לא לזרים^ג. והרי הן שני אסורין הבאין באחד^ד, כמו שבארנו.

יב) שנאכלת לכהנים. (יג) העוף לא נשחט, אלא נמלק, ועוף כזה אינו כשר לאכילה. רק לכהנים במקדש הותרה המליקה. (יד) שני האיסורים, של אכילת זר ואכילת נבלה, חלו עליה באותו רגע.

פרק יב

דיני קורבן המנחה.

א. המנחות, הן מן הקרבנות^א; והמנחות הבאות בפני עצמן ואינן באות משום [=בתור] נסכים - מהן מנחת צבור, ומהן מנחת יחיד.

א) המנחות שבאות בפנים עצמם, הם נחשבים חלק מהקורבנות.

ב. וכל המנחות סלת חטים^ב, חוץ ממנחת שוטה [=סוטה]^ג ועמר התנופה שהן מן השעורים.

ב) כל המנחות עשויות מסולת, שהוא קמח מנופה ונקי

82. שמות-תצוה, כט, לג. 83. ויקרא, ב, יב.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ט תמוז - ספר עבודה - הלכות מעשה הקרבנות קלא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מִקְטִירִין הַקֶּמֶץ כֹּל עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ, וְהִשָּׂאָר נֹאכַל לַכֹּהֲנִים; חוץ מִמִּנְחַת זִכְרִי כֹהֵנָה - שְׂאִינָה נִקְמָצָה, אֲלֵא מִקְטִירִין אוֹתָהּ כֹּלָה, שְׂנֶאֱמַר⁸⁵: "וְכָל מִנְחַת כֹּהֵן וְגו'"⁸⁶. הִנֵּה לַמִּדָּה, שְׂמִנְחַת חֲנוּף, וְהִחְבַּתִּין, וְכֵהֵן שֶׁהֵבִיא מִנְחַת חוּטָא אוֹ מִנְחַת נֶדֶבָה - כֵּלָן נִשְׂרָפוֹת עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ, וְאֵינָן נִקְמָצוֹת.

(כט) הַכֹּהֵן מִכְנִיס אֶת יָדוֹ לַתּוֹךְ הַמִּנְחָה, סוּגֵר אֶת אֲצִבְעוֹתָיו כְּאֶגְרוֹף, וְמָה שֶׁנִּכְנַס בִּפְנֵים הוּא הַקּוֹמֵץ. (ל) מִנְחָה שֶׁכֵּהֵן זָכַר מִבֵּיא (כָּל מִנְחָה שֶׁהוּא מִבֵּיא). (לא) וְהַמִּשְׁךְ הַפְּסוּק "כִּלִּיל תִּהְיֶה לֹא תֹאכַל".

י. הַפְּהֶנֶת לֵב • -

מִנְחָתָהּ נִקְמָצָה כְּמִנְחַת יִשְׂרָאֵל, וְשִׁירָהָ נֹאכָלִין לָהּ.

הַשֵּׁנִית הָרִאשׁוֹנָה
הַכֹּהֲנִת מִנְחָתָהּ נִקְמָצָה אִ"א כִּהְיָתָה
זוֹ לֹא יָדַעְתִּי מָה הִיא אִם נִשְׂאֵת
לִכְהֵן הָרִי כִּבְרָא אִמּוּרָה וְאִם נִשְׂאֵת
לְיִשְׂרָאֵל מִנְחָתָהּ נֹאכַלֶּת.

(לב) בַּת כֹּהֵן בֵּין פְּנוּיָהּ וּבֵין נִשְׂוָאָה לְיִשְׂרָאֵל. (לג) כֹּל שֶׁאֵר הַמִּנְחָתוֹת.

יֵא. וְלִדְוֹתֶיהָ שֶׁנִּשְׁתַּעֲרְבוּ, וְהָרִי כֹל אֶחָד מֵהֶן סִפֵּק כֹּהֵן - מִנְחָתָם נִקְמָצָה כְּמִנְחַת יִשְׂרָאֵל, וְאֵינָה נֹאכָלֶת כְּמִנְחַת כֹּהֲנִים. פִּיזֵד עוֹשִׂים? הַקֶּמֶץ קָרֵב בִּפְנֵי עֲצָמוֹ, וְהַשִּׁירָה מִתְפָּזְרִין עַל בֵּית הַדִּשָּׁן לָהּ.

(לד) יִלְדִים שֶׁל כֹּהֵן וְשֶׁל יִשְׂרָאֵל. (לה) וְאֵין מִקְרִיבִים אוֹתָם עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ, שְׂמָא הוּא יִשְׂרָאֵל, וְאִסּוּר לְהַקְטִירוֹ עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ. וְאִי אִפְשָׁר לְאוֹכְלָם, שְׂמָא הוּא כֹהֵן, וְצָרִיךְ לִשְׂרֹף אֶת כּוֹלָהּ.

יב. כֹּל הַנִּשְׂוָאוֹת לְכֹהֲנִים, בֵּין כֹּהֵנָה בֵּין יִשְׂרָאֵלִית - אֵין שִׁירָה מִנְחוֹתֶיהָ נֹאכָלִים, מִפְּנֵי חֵלֶק הַבַּעַל לָהּ, וְאֵינָה כֹּלָה לְאֲשִׁים [לְמִזְבֵּחַ], מִפְּנֵי חֵלֶק הָאִשָּׁה לָהּ; אֲלֵא הַקֶּמֶץ קָרֵב לְעֲצָמוֹ, וְהַשִּׁירָה מִתְפָּזְרִין עַל בֵּית הַדִּשָּׁן.

(לו) כִּי הָאִשָּׁה מִקְרִיבָה מִשֶּׁל בַּעֲלָהּ, וְאִם כֵּן זֶה מִנְחַת כֹּהֵן שְׂאִינָה נֹאכַלֶּת. (לז) הַמִּנְחָה כּוֹלָה לֹא עוֹלָה לְמִזְבֵּחַ, כִּי הִיא בָּאָה לְכַפֶּרֶת הָאִשָּׁה, וְצָרִיךְ לְקַמּוֹץ אוֹתָהּ כֹּל שֶׁאֵר הַמִּנְחָתוֹת.

הַקְּמִיצָה - בְּכָל מְקוֹם בְּעֶזְרָה; וְאִם קֶמֶץ בְּהִיכָל, כְּשֶׁנֶּשְׂרָה.

יג. וּמִקְדָּשֵׁין מִנְחָה בְּכִלִּי^[אִפִּילִין] שֶׁעַל גְּבֵי קֶרֶקֶעֶלֶט, וְקוֹמָצִין מִכִּלִּי שֶׁעַל גְּבֵי קֶרֶקֶע; וְאֵין מִקְדָּשֵׁין הַקֶּמֶץ

לְהַתְּנֵב וְלִנְדֹר מֵהֶן כֹּל שִׁירָה, אֲפִלּוֹ אֶלֶף עֶשְׂרִין. אֲבָל מִנְחַת הָעֹמֶר, וּמִנְחַת חוּטָא, וּמִנְחַת קִנְאוֹת, וּמִנְחַת חֲנוּף, וְהִחְבַּתִּין - כֹּל אֶחָד מֵהֶן עֶשְׂרִין אֶחָד, לֹא פָחוֹת וְלֹא יֵתֵר.

(יח) סוּלַת, וְהוּא עֲשִׂירִית הָאִיפָה. (יט) כְּלוּמֹר, אִם הַקְּרִיב מִעֵט פָּחוֹת מִעֶשְׂרִין, הַמִּיעוּט שֶׁלֹּא הַקְּרִיב, פּוֹסֵל אֶת שֶׁאֵר הַמִּנְחָה שֶׁהַקְּרִיב, וְכֵאֵילוֹ לֹא הַקְּרִיב כֹּלָל.

ו. כֹּל הַמִּנְחָתוֹת הַקְּרִיבוֹת לְגְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ - טְעוֹנוֹת הַגִּשָּׁה בְּמַעֲרָבִי כִּנְגֵד חֲדָה שֶׁל קֶרֶן דְּרוּמִית מַעֲרָבִית, וְאֵינָן טְעוֹנוֹת תְּנוּפָה⁸⁷; חוץ מִמִּנְחַת שׁוּטָה וְעֹמֶר הַתְּנוּפָה - שֶׁשְׁתֵּיהֶן טְעוֹנוֹת תְּנוּפָה וְהַגִּשָּׁה.

(כ) שֶׁצָּרִיךְ לְהַגִּישׁ אֶת הַמִּנְחָה וְלִהְצִיֵּד לְקִיר בְּמַעֲרָב הַמִּזְבֵּחַ. (כא) לְהַנִּיף אֶת הַמִּנְחָה לְאַרְבַּעַת צַדִּים.

ז. כֹּל הַמִּנְחָתוֹת הַקְּרִיבוֹת לְגְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ, טְעוֹנוֹת שְׂמֹן וְלִבְנוֹנָה⁸⁸ - לֵג שְׂמֹן לְכָל עֶשְׂרִין⁸⁹, וְקֶמֶץ לְבֹנָה לְכָל מִנְחָה, בֵּין שֶׁהִיָּתָה עֶשְׂרִין אֶחָד בֵּין שֶׁהִיָּתָה שְׁשִׁים עֶשְׂרִין⁹⁰, שְׂאֵין מִבֵּיאִין בְּכִלִּי אֶחָד יֵתֵר עַל שְׁשִׁים עֶשְׂרִין⁹¹, כְּמוֹ שִׁיתִּבְאָר; חוץ מִמִּנְחַת קִנְאוֹת וּמִנְחַת חוּטָא, שְׂנֶאֱמַר⁹²: "לֹא יִשִּׁים עָלֶיהָ שְׂמֹן, וְלֹא יִתֵּן עָלֶיהָ לְבֹנָה".

(כב) בִּיחָד עִם הַסוּלַת צָרִיךְ לְהִבִּיאַ גַּם שְׂמֹן זֵית וְלִבְנוֹנָה (מִין צִמָּח). (כג) עַל כֹּל עֶשְׂרִין סוּלַת צָרִיךְ לְהִבִּיאַ לֹג שְׂמֹן. (כד) כְּלוּמֹר, בְּשִׂמֹן צָרִיךְ לְהִבִּיאַ לֹג לְכָל עֶשְׂרִין, אֲבָל בְּלִבְנוֹנָה מִסְפִּיק קוֹמֵץ אֶחָד לְכָל הַמִּנְחָה, לֹא מִשְׁנָה כְּמוֹ עֶשְׂרִין יֵשׁ בָּהּ. (כה) לִכֵּן הַמִּקְסִימוֹם שֶׁאִפְשָׁר לְהִבִּיאַ לְבֹנָה לְמִנְחָה, זֶה קוֹמֵץ אֶחָד לְשִׁשִּׁים עֶשְׂרִין, אֲבָל אִילוֹ הִיָּה אִפְשָׁר לְהִבִּיאַ יוֹתֵר מִשְׁשִׁים עֶשְׂרִין בְּכִלִּי אֶחָד, הִיָּה מִבֵּיא קוֹמֵץ אֶחָד שֶׁל לְבֹנָה גַּם לְיוֹתֵר מִשְׁשִׁים עֶשְׂרִין.

ח. נִתְּנָי⁹³ וְהַקְּרִיב - לִזְקָה עַל הַשְּׂמֹן בִּפְנֵי עֲצָמוֹ וְעַל הַלְּבֹנָה בִּפְנֵי עֲצָמָה; נִתֵּן כִּלִּי שִׁישׁ בּוֹ שְׂמֹן אוֹ לְבֹנָה עַל גְּבִיָּהּ⁹⁴ - אֵינָיו עוֹבֵר וְלֹא פָּסֵל. מִנְחַת חֲנוּף וְהִחְבַּתִּין - מוֹסִיף לְכָל אֶחָד מֵהֶן שְׂמֹן⁹⁵, כְּמוֹ שִׁיתִּבְאָר.

(כו) שְׂמֹן וְלִבְנוֹנָה עַל מִנְחַת קִנְאוֹת אוֹ עַל מִנְחַת חוּטָא. (כז) עַל גְּבֵי מִנְחַת הַקִּנְאוֹת אוֹ הַחוּטָא. (כח) יוֹתֵר מִשְׁאֵר הַמִּנְחָתוֹת, כִּפִּי שִׁיתִּבְאָר לְהֵלֶן.

ט. כֹּל הַמִּנְחָתוֹת הַקְּרִיבוֹת לְגְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ נִקְמָצוֹת⁹⁶,

84. ויקרא, ה, יא. 85. ויקרא-צו, ו, טז.

קלב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ט תמוז - ספר עבודה - הלכות מעשה הקרבנות

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יח. המחמץ מנחה פסולה - פטור, שנאמר⁸⁹: "אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ" - הפשרה לה', לא הפסולה. חמצה פשה היא פשרה, ויצאת לחוץ⁹⁰, וחזר וחמצה אחר שנפסלה ביציאתה - אינו לוקה⁹¹; חמצה בראשו של מזבח - אינו לוקה, שנאמר⁹²: "אשר תקריבו לה'", וכבר קרבה זו, והיא פשרה⁹³.

(נא חוץ לעזרה, והיא נפסלה. נב) על החימוץ השני. (נג) כשהקריב אותה למזבח, היא הייתה כשרה.

יט. המחמץ לחם הפנים - לוקה, שנאמר⁹⁴: "כל המנחה"י. אבל מנחת נסכים⁹⁵ אין בה מלקות, שאם גבלה במים - הרי נפסלה קדם שתתחמץ⁹⁶; ואם גבלה בשמן של נסכים - מי פרות הן, ואינן מחמיצין⁹⁷.

(נד) ולחם הפנים בכלל מנחה. (נה) מנחת נסכים שבאה יחד עם קורבן. (נו) שהרי מנחת נסכים אינה באה אלא שמן, ואם כן הרי הוא כמחמץ מנחה פסולה, שפטור. (נז) ולכן אינו לוקה במנחת נסכים.

כ. החטים של מנחות - אין לותתין אותן⁹⁸, שפא יחמיצו; שהרי בחוץ לותתין אותן, ואין הפל זריזין לשמרן⁹⁹. אבל מנחת העמר - הואיל והיא של צבור, לותתין אותה; שהרי הצבור זריזין הן, ומשמרין אותה¹⁰⁰.

(נח) אין שופכים עליהם מים כדי לנקות אותם. (נט) והסיבה לכך, כי שוטפים אותם מחוץ לעזרה, וכל אחד שוטף את המנחה שלו, ואנשים לא יודעים להיזהר ולהזדרז בנקיטת החיטים, שלא יחמיצו מהמים - לכן תיקנו שלא שוטפים אותם. (ס) כיון שבית הדין עומד ומשגיח על תהליך מנחת העומר, נזהרים ומזדרזים בניקיונה והיא לא תחמץ.

כא. כל המנחות הנאפות - נלושות בפושרין, ומשמרין שלא יחמיצו; הואיל ולישתן ואפיתן בפנים בעזרה, אנשי פנים זריזין הן¹⁰¹.

(סא) בשונה ממה שאמרנו בהלכה הקודמת, שהאנשים שהיו שוטפים מחוץ לעזרה לא היו זריזין ונזהרים, לישת המנחות הייתה נעשית בתוך העזרה, והכהנים שבעזרה היו זריזין ונזהרים שמי שלש את העיסה, יזהר שלא להחמץ אותה.

כב. ובמקום שמבשלין קדשי קדשים - שם אופין

בכלי שעל גבי קרקע¹⁰². ומאימתי יתרו השירים באכילה? משיצת האור ברב הקמץ¹⁰³.

(לח) כשמביאים את המנחה צריך להקדיש אותה בכלי שרת. (לט) כלומר, אפילו אם הכלי מונח על הקרקע, ואין צורך שהכלי יהיה בידו של כהן. (מ) אחרי שהכהן קומץ מהמנחה, הוא לא מניח את הקומץ בכלי שעל הקרקע, אלא בכלי שכהן אחר מחזיק. (מא) כשהאש שעל המזבח תתפס ברוב הקומץ.

יד. כל המנחות הקרבות לגבי המזבח - מצה¹⁰⁴; וכן שירי המנחות שאוכלין הכהנים - אף על פי שהם מתרין לאכל אותן בכל מאכל¹⁰⁵, ובדבש¹⁰⁶ - אין אוכלין אותה חמץ, שנאמר¹⁰⁷: "לא תאפה חמץ, חלקם" - אפלו חלקם לא יחמיצו. ואם החמץ שיריה, לוקה; והמחמץ אחר המחמץ¹⁰⁸, חיב. ולוקין על כל עשייה ועשייה שבה.

(מב) ולא חמץ. (מג) בכל צורת אכילה ובישול, כמו הקורבנות. (מד) מותר ללוש את המנחות בדבש. (מה) כגון שאחד לש את בצק בחימוץ, ואחר כך בא אחר ואפה אותה.

טו. כיצד¹⁰⁹? לשה חמץ¹¹⁰, או ערכה חמץ¹¹¹, או קטפה חמץ¹¹², או אפיה חמץ - לוקה, שנאמר¹¹³: "לא תעשה חמץ", ונאמר¹¹⁴: "לא תאפה חמץ" - לחיב על כל מעשה ומעשה יחידי שבה. עשה חמץ מתחלה ועד סוף - לוקה על כל מעשה מהן.

(מו) כלומר, על איזו עשייה ועשייה חייב. (מז) עירב את הסולת במים וגם לבצק להחמץ. (מח) עבד את הבצק בידים, והוא בצק שהחמץ. (מט) עשה מבצק שהחמץ צורות.

טז. הניח שאור [חומר התפחה] על גבי העסה, והלף וישב לו, ונתחמצה מאליה - לוקה, שהנחת השאור הוא המעשה.

יז. תבל השירים	השנת הראב"ד
בקצח [בתבלין]	ובכל . . . ושמים א"א נראה לי במצה האפיה נשנית שמותר לאכול שירה בתבלין ואין חוששין לבטול טעם מצה אבל למנחת הסלת ללוש את שירה בתבלין אסור משום חמוץ.
בשמרין ובכל מיני תבלין ושמים - פשר; מצה היא, אלא	

שנקראת 'מצה מתבלת'.

(נ) יש בה שם מצה.

86. ויקרא-צו, ו, י. 87. ויקרא, ב, יא. 88. ויקרא-צו, ו, י. 89. ויקרא, ב, יא. 90. שם. 91. ויקרא, ב, יא.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי א' מנחם-אב - ספר עבודה - הלכות מעשה הקרבנות קלג

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אֶת הַמִּנְחָה, שְׁנֵאֲמָר⁹²: "זֶה הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְשְׁלוּ שָׁם הַכֹּהֲנִים אֶת הָאֵשׁ וְאֶת הַחֹטֵאת וְאֲשֶׁר יֵאָפוּ אֶת הַמִּנְחָה וְגו'".

כג. כָּל הַמִּנְחָה - טְחִינָתָהּ וְהִרְקָדָתָהּ [בנפה] בַּחוּץ, וְלִישָׁתָהּ וְעִרִיכָתָהּ וְאִפִּיתָהּ בַּפָּנִים⁹³; וְכָל מַעֲשֵׂיהָ בְּשָׂרִים בָּזָר, עַד שֶׁיָּבֹאוּ לְבֵית הַקִּמְצָה⁹⁴. וּמִחֻבַּת וּמִרְחֻשֶׁת הָיָה בַּעֲזָרָה; וּשְׂתִיתֵיהֶם מִכְּלֵי הַשֶּׁרֶת, וּמִקְדָּשֵׁינָהּ⁹⁵. וְתִנּוֹר שֶׁל מִקְדָּשׁ, שֶׁל מִתְכַּת הָיָה⁹⁶.

סב) בתוך העזרה. סג) עד לשלב שהכהן צריך לקמוץ את המנחה. סד) את מה שנמצא בתוכן. סה) כי התנור היה צריך להיות חלק מכלי השרת, כי לחם הפנים היה מתקדש כאשר היה נאפה בתנור.

~ יום רביעי א' מנחם-אב ~

פֶּרֶק יג

סדר הכנת המנחות.

א. מִצְוַת עֲשֵׂה לַעֲשׂוֹת כָּל מִנְחָה כְּמִצְוֹתֶיהָ הָאֻמּוֹרָה בַּתּוֹרָה.

ב. וְכִיצַד עֲשִׂיתָ חֲבֹתֵי כֹהֵן גָּדוֹל? מִבֵּיא עֲשָׂרוֹן שְׁלֹמִי, וְחֻצָּהוּ בַּחֲצִי עֲשָׂרוֹן שְׁבַמְקָדֶשׁ - שְׂאֵף עַל פִּי שֶׁהִיא קָרְבָּה חֲצִיין, אֵינָה מִתְקַדֶּשֶׁת לַחֲצִיין⁹⁷; וּמִבֵּיא עֲמָה שְׁלֹשֶׁת לָגִין שָׁמֶן - שְׁנֵאֲמָר⁹⁸: "בְּשָׁמֶן תַּעֲשֶׂה", לְהוֹסִיף לָהּ שָׁמֶן כִּנְסָפִי הַכֹּכֶשׁ.

א) המנחה שמקריב הכהן גדול בכל יום, חציה בבוקר וחציה בערב. ב) של סולת. ג) למרות שהיו מחלקים את המנחה חצי בבוקר וחצי בערב, מקדשים אותה רק במידה שלימה של עשרון.

ובולל הסלֵת בשָׁמֶן, וְחֹלֵט אוֹתָהּ בְּרוֹתְחִין, וְלֹשׁ מִכָּל חֲצִי עֲשָׂרוֹן שֶׁשׁ חֲלוֹת; נִמְצָאוּ שְׁתֵּים עָשָׂר חֲלוֹת.

ד) משרה אותה במים רותחים.

ג. וְאַחַת אַחַת הָיוּ נַעֲשׂוֹתֶיהָ. וְכִיצַד עוֹשֶׂה? מִחֻלָּק הַשְּׁלֹשֶׁת לָגִין בְּרִבְעִיעִת שְׁבַמְקָדֶשׁ, רִבְעִיעִת לְכָל חֻלָּה; וְאוֹפֶה הַחֻלָּה מְעֻט, וְאַחֵר כֹּף קוֹלָהּ אוֹתָהּ

ד. וְאַחֵר • כֹּף חוֹלָק

כָּל חֻלָּה וְחֻלָּה לְשָׁנִים בְּאֻמָּדִי - כְּדֵי שִׁיקָרִיב הַחֲצִי בַּבֶּקֶר וְהַחֲצִי בַּעֲרֵב; וְלֹקֵחַ הַחֲצִיִּים, וְכוֹפֵל כָּל אֶחָד מֵהֶן לְשָׁנִים, וּפּוֹתֵת⁹⁹ עַד

השנת הראב"ד

ואחר . . וחלה א"א זו לא שמענו ואין לה שורש בשום מקום שיחלקו כל חלה וחלה אלא לשש חלות בשחרית ושש בין הערבים והתורה נתנה להם מדות גדולות וקטנות שימורו בהן כדי שלא יגרעו ולא יוסיפו על השיעורין והוא אמר שמחלקין את החלות באומר והתורה אמרה מחציתה בבקר ומחציתה בערב שלא יוסיף ולא יגרע.

שְׁתַּמְצָא כָּל פְּתִיתָהּ כְּפֹלָה לְשָׁנִים. וּמִקְרִיב הַחֲצִיִּין עִם חֲצִי קֶמֶץ לְבֹנָה בַּבֶּקֶר, וְהַחֲצִי הַנֶּשְׂאָר עִם חֲצִי קֶמֶץ לְבֹנָה בַּעֲרֵב. וְאֵם הָיְתָה מִנְחַת חֲנוּךְ¹⁰⁰ - אֵינָה חוֹצָה, אֲלָא מִקְרִיבָהּ כָּלָה כְּאַחַת עִם קֶמֶץ לְבֹנָה¹⁰¹. וּשְׂתִיתֶיהָ כְּלִיל לְאִשִּׁים.

י) על פי הערכה חותך עם היד, ולא עם כלי ובמידה מדויקת. יא) כל חצי חלה היה הכהן מקפל אותה, בצורה שעכשיו יש שתי חלות שמונחים אחת מעל השניה, ופורס אותם. יב) כדעת חכמים במנחות נב. שמפריש לה קומץ אחד, חצי קומץ שחרית וחצי קומץ בין הערביים. יג) מנחה שכל כהן מקריב כאשר הוא מתחיל את העבודה במקדש.

ה. מִנְחַת הַסֵּלֶת¹⁰² כִּיצַד הָיְתָה נַעֲשִׂיתָ? מִבֵּיא עֲשָׂרוֹן סֵלֶת אוּ כֶּמֶה עֲשָׂרוֹנוֹת כְּפִי נִדְרוֹ, וְשָׁמֶן הָרָאוּי לָהּ¹⁰³; וּמוֹדֵד בַּעֲשָׂרוֹן שֶׁל מִקְדָּשׁ, וְנוֹתֵן שָׁמֶן בְּכָלִי, וְאַחֵר כֹּף נוֹתֵן עָלָיו אֶת הַסֵּלֶת, וְאַחֵר כֹּף נוֹתֵן שָׁמֶן אַחֵר עַל הַסֵּלֶת, וּבֹלֵל הַסֵּלֶת בּוֹ; וְאַחֵר כֹּף נוֹתֵנָה בְּכָלִי שָׂרֵת, וְצֵק לְתוֹכָהּ שָׁמֶן. וְשָׁמֶן שֶׁנִּתֵּן תַּחֲלָה, עִם שָׁמֶן הַבְּלִילָה, עִם הַשָּׁמֶן שִׁיּוּצָק - הַכָּל לֵג לַעֲשָׂרוֹן. וְנוֹתֵן עָלֶיהָ לְבֹנָתָהּ.

יד) מנחה שהיו מביאים אותה עיסה בלולה, ללא שאפו אותה. טו) לוג שמן לכל עשרון שמביא.

92. יחזקאל, מו, כ. 93. ויקרא-צו, ו, יד. 94. ויקרא-צו, ו, יד.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ומבדיל (=מנתק) את כל ארבעת החלקים אחד מן השני. כד) שאינה נקמצת, אלא עולה כולה על המזבח, והכוהנים לא מקבלים ממנה. כה) כל אחד מהחלקים, צריך שיהיה בו כזית. כו) יותר או פחות משיעור כזית.

יא. לא בלל^{כז}, לא פתת^{כח}, לא הגיש^{כט}, לא משח את הקיקין - פשרה; לא נאמרו כל הדברים האלו אלא למצוה [לכתחילה], שפך היא מצוה.

כז) את הסולת עם השמן. כח) לא פרס את המנחה. כט) את המנחה לקרן דרומית מערבית של המזבח.

יב. סדר הבאת המנחה פיצד? מביא אדם סלת מתוך ביתו בקלתות [=כלים] של כסף ושל זהב או של שער מיני מתכות - כלי שהוא ראוי [להיות] לכלי שרת. ואם הייתה מנחת הסלת - נותנה לכלי שרת^{לא}, ומקדשה בכלי שרת; ואם הייתה מן המנחות הנאפות - אופה אותה שם במקדש, ופותת כמו שבארנו, ונותן הפתיתין לכלי שרת. ונותן עליה שמנה ולבונה, ומוליכה אצל כהן; והכהן מוליכה אצל המזבח, ומגישו בקרן דרומית מערבית כנגד חדה של קרן, ודי.

ל) למעט מאפה תנור. לא) לאחר הבליה ולפני יציקת השמן.

ומסלק את כל לבונה לצד אחד^{לב}, וקומץ^{לג} מקומם שנתרבה שמנה, שנאמר^{לד}: "מסלתה ומשמנה". ונותן הקמץ לכלי שרת, ומקדשו בכלי שרת; וקמץ שחלקו בשני כלים, אינו קדוש^{לד}. וחוזר ומלקט את כל לבונה, ונותנה על הקמץ שבפלי, ומעלה אותו על גבי המזבח, ומולחו, ונותנו על גבי האשים מקלי שרת. ואם מנחת כהנים היא - אינו קומץ^{לה}, אלא נותן מלח על פלה, ומשליך הפל על גבי האשים.

לב) כדי שיקמץ מהמנחה ללא הלבונה. לג) יסביר בהלכה הבאה כיצד קומצין. לד) אם הכניס חצי קומץ בכלי זה וחצי בכלי אחר. לה) כיון שכולה עולה למזבח.

יג. פיצד קומצין מנחות הנקמצות? כדרך שקומץ כל אדם: פושט פס [=כף] ידו, וקומץ^{לז} קמץ בראשי אצבעותיו או מן הצדדין^{לח} - לא יקטיר; ואם הקטיר, הורצה [התקבל]. ואם הוסיף

ו. מנחת המנחת והמרחשת פיצד? נותן השמן בכלי, ונותן עליו הסלת, ונותן על הסלת שמן אחר, ובולל הסלת; ואחר כך לשה בפושרין, ואופה אותה במנחת או במרחשת כמו שנדרס^{טז}; ופותת אותה פתים^{טז}, ונותנה בכלי שרת, ויוצק עליה שער השמן, ונותן עליה לבונה.

טז) אם נדר מנחת מרחשת - במרחשת, ואם מנחת - במנחת. יז) כופל את המנחה לשתיים ופורס את הכפלים.

ז. מה [ההבדל] בין מנחת למרחשת? מרחשת - יש לה שפה^{יח}, והבצק שאופין אותו עליה רך, שהרי יש לה שפה ואינו יוצא^{יט}; ומנחת - אין לה שפה, והבצק שאופין אותו בה קשה, כדי שלא יצא מקאן ומקאן.

יח) בשולי הכלי יש דפנות. יט) הדפנות מחזיקות את הבליה שלא תשפך, כי היא הייתה בלילה רכה.

ח. מנחת מאפה תנור פיצד? אם חלות היא - בולל הסלת בשמן, ולש בפושרין, ואופה, ופותת, ונותן בכלי שרת, ונותן עליה לבונה; ואין בה יציקת שמן, שנאמר^{יז}: "חלות מצת בלולת בשמן". ואם ריקין [=מצות] היא - לשים את הסלת בפושרין, ומושח את הריקין בשמן, שנאמר^{יח}: "וריקי מצות משחים בשמן"; ויראה לי, שאחר אפיה מושח אותם.

ט. וכיצד מושח? מביא לג שמן לכל עשרון, ומושחן וחוזר ומושחן עד שיכלה כל השמן שבלג.

י. כל ארבע מנחות אלו האפויות - פשאופין אותן, אופין כל עשרון עשר חלות^{כא}; ואם רבה בחלות או חסר, פשרה. וכיצד פותתין אותן^{כב}? כופל החלה לשנים, והשנים לארבעה, ומבדיל^{כג}; ואם הייתה המנחה של זכרי כהנה^{כד}, אינו מבדיל; ופותת. וכלן פתיתתן פזיתים^{כה}, ואם הגדיל הפתיתין או הקטינן^{כו}, פשרה.

כ) מנחת, מרחשת, מאפה תנור חלות, ומאפה תנור ריקין. כז) מנחת סולת שלא הייתה נאפית לפני שמחלקים אותה לכהנים. כא) מחלקים כל עשרון לעשר חלות. כב) כיצד פורסים את החלה. כג) כלומר, מקפל את החלה לארבע,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי א' מנחם-אב - ספר עבודה - הלכות מעשה הקרבנות קלה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בְּקֶמֶץ, כְּגוֹן שֶׁהִרְחִיק אֶצְבָּעוֹתָיו וְקִמֵּץ לֹט - הֲרִי זֶה אֵינָהּ בָּאָה בְּשִׁתְפוּת. וְדִבְרִים אֵלּוּ דִבְרֵי קִבְלָה [ממשה פסול].

ג. הַנִּיחַ מִנְחָה לְשָׁנִי בְּנִי, וְמֵתִי - הֲרִי אֵלּוּ מִבִּיאֵין אוֹתָהּ.

ד. כלומר, הוא הפריש מנחה ולא הספיק להקריבה עד שמת.

ד. אֵיזָה הוּא נָדָר, וְאֵיזוֹ הִיא נִדְבָה? הָאוֹמֵר: 'הֲרִי עָלַי עוֹלָה', או 'הֲרִי עָלַי שְׁלָמִים', או 'הֲרִי עָלַי מִנְחָה', או 'הֲרִי דָמִי בְּהֶמָּה זוֹ עָלַי עוֹלָה' או 'שְׁלָמִים' - זֶה הוּא הַנָּדָר; אָבֵל הָאוֹמֵר: 'בְּהֶמָּה זוֹ' או 'דָּמִי בְּהֶמָּה זוֹ עוֹלָה' או 'שְׁלָמִים', או 'הֲרִי הַעֲשִׂיוֹן הַזֶּה מִנְחָה' - זֶה הִיא נִדְבָה.

ה. ששור זה יהיה קדוש, ועלי למכור אותו ולהביא בשוויו קורבן - הדגש כאן שהוא אמר "עלי", שהוא קיבל על עצמו את החובה.

ה. מֶה בֵּין נִדְרִים לְנִדְבוֹת? שֶׁהַנֹּדֵר - אִם הִפְרִישׁ קֶרְבֶּנוֹ וְאָבֵד אוֹ נִגְבְּוִי, חַיֵּב בְּאַחֲרֵיאוֹתָיו עַד שִׁיקְרִיב כְּמוֹ שֶׁנִּדְרָה; וְהַמִּתְנַדֵּב וְאָמַר 'זוֹ' - אִם מֵת אוֹ נִגְבְּוִי, אֵינּוּ חַיֵּב בְּאַחֲרֵיאוֹתָיו.

ו. הוא הדין אם מת. ז. כלומר, חייב להביא קורבן אחר. ח. כלומר, עד שיקריבו על המזבח. וכל זמן שלא הקריב על המזבח, החובה שהוא קיבל על עצמו, עדיין קיימת.

ו. הָאוֹמֵר: 'דָּמִי שׁוֹר זֶה עָלַי עוֹלָה, וְדָמִי בֵּית זֶה עָלַי קֶרְבֶּן', וּמֵת הַשׁוֹר וְנִפְלַל הַבֵּית - חַיֵּב לְשַׁלֵּם; אָמַר: 'הֲרִי עָלַי עוֹלָה עַל מִנְתָּ שְׁלֹא אֶתְחַיֵּב בְּאַחֲרֵיאוֹתָהּ' - אֵינּוּ חַיֵּב בְּאַחֲרֵיאוֹתָהּ.

ט. ולמרות שאמר "עלי" אינו חייב באחריות, כיון שפירש שכוונתו שלא יתחייב באחריותה.

ז. כְּכֹר בְּאֶרְנֵי שֶׁהָעוֹשֶׂה בֵּית חוּץ לְמִקְדָּשׁ לְהִקְרִיב בּוֹ קֶרְבָּנוֹת - אֵינּוּ כְּבִית עֲבוֹדָה זָרָה. וְהָאוֹמֵר: 'הֲרִי עָלַי עוֹלָה עַל מִנְתָּ שֶׁאֶקְרִיבָנָה בְּמִקְדָּשׁ', וְהִקְרִיבָה בְּבֵית זֶה - לֹא יֵצֵא^א. 'שֶׁאֶקְרִיבָנָה בְּבֵית זֶה' - אִם הִקְרִיבָה בְּמִקְדָּשׁ, יֵצֵא^ב. הִקְרִיבָה בְּאוֹתוֹ הַבֵּית, יֵצֵא^ג - הֲרִי הוּא כְּמִי שֶׁנִּדְרָה עוֹלָה עַל מִנְתָּ שְׁלֹא

לו) פותח את כל אצבעותיו, מכניס את כל ידו לתוך המנחה וסוגר את אצבעותיו על כף ידו - כל מה שנמצא בתוך ידו, הוא הקומץ. לו) שהכניס רק את האצבעות למנחה, וסגר את האצבעות כשכף היד מחוץ למנחה. לח) שהניח את גב כף היד על המנחה, והזיז את המנחה לצדדים עד שנתמלאה כף היד מהמנחה. לט) שריווח את האצבעות, ואז נכנס בכף היד יותר ממה שצריך, כי נכנס גם החלק שנתפס בין האצבעות.

יד. אֵין [מידת ה] קֶמֶץ פְּחוֹת מִכְּשָׁנִי זֵיתִים; וּמִקְצֵת הַקֶּמֶץ מֵעֵבֶב אֶת פְּלוֹם^א. וְהַקֶּמֶץ וְהַלְבוּנָה מְעַבְבִּין זֶה אֶת זֶה. הַסֵּלֶת וְהַשָּׁמֶן מְעַבְבִּין זֶה אֶת זֶה. וּמִקְצֵת הַשָּׁמֶן מְעַבְבִּין אֶת פְּלוֹמָא^ב - אֵין פְּחוֹת מִלֵּג לְעֶשְׂרוֹן, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

מ) שאם אין שיעור כזית, או שהקטיר רק חלק מהקומץ - הכל פסול. מא) אם הביא קצת פחות שמן מהשיעור שצריך להביא למנחה.

פֶּרֶק יד

אדם שנודר או נודב להביא קורבן.

א. מִתְנַדֵּב אָדָם וְנוֹדֵר עוֹלָה וְשְׁלָמִים, וְכָל מִין שִׁירָצָה מִחֻמְשֵׁה מִיָּנִי מִנְחוֹת הַבָּאוֹת בְּנִדְרָה; וּמִתְנַדֵּב אוֹ נוֹדֵר מִנְחָה מִמִּנְחוֹת נִסְכִּים לְבִדְדָה, אֵיזָה מִין מִשְׁלֶשֶׁת מִיָּנִי מִנְחוֹת נִסְכִּים שֶׁבְּאַרְנוֹ. וּמִתְנַדֵּב אוֹ נוֹדֵר יֵין בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, אוֹ שָׁמֶן בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, אוֹ לְבוּנָה בְּפָנֵי עֲצָמָה אוֹ עֵצִים לְמַעַרְכָּה^א - מִפְּנֵי שֶׁהֵן כְּקֶרְבֶּן, שֶׁנֶּאֱמַר^ב: "וּלְקֶרְבֶּן הָעֵצִים".

א) מנחת הסולת, מנחת המזבח, מנחת המחרשת, מנחת מאפה תנור חלות ומנחת מאפה תנור ריקקין. ב) כאשר מביאים קורבן, צריך להביא עמו 'מנחת נסכים'. אך אפשר לנדר או לנדב מנחת נסכים גם ללא קורבן. ג) מנחת נסכים שמגיעה עם כבש, או עם איל, או עם פר.

ב. שְׁנַיִם מִתְנַדְּבִין אוֹ נוֹדְרִין קֶרְבֶּן אֶחָד, עוֹלָה אוֹ שְׁלָמִים; אֶפְלוּ פְּרִידָה^[יחידה] אֶחָת שֶׁל תוֹרִים אוֹ בְּנֵי יוֹנָה, מִבִּיאֵין אוֹתָהּ בְּשִׁתְפוּת. אָבֵל הַמִּנְחָה

98. נחמיה, יג, לא.

פְּלוּנִי עָלַי - אִם רָצָה אוֹתוֹ פְּלוּנִי, הֲרִי זֶה מְנִיחוֹ לְהַקְרִיבָן עַל יָדוֹ, וּמִתְכַּפֵּר לוֹ. רָצָה בְּשַׁעַת הַפְּרָשָׁתוֹ וְלֹא רָצָה בְּשַׁעַת הַקְּרִבָּה אֲלֵא חֲזַר בּוֹ - בְּעוֹלָה וּבְשָׁלָמִים - מִקְרִיבָן, וּמִתְכַּפֵּר לוֹ בְּהֵן אָף עַל פִּי שְׁאִינוֹ רוֹצֶה עֵתָּה, שֶׁהֲרִי רָצָה בְּשַׁעַת הַפְּרָשָׁה. אֲבָל בְּחֻטָּאת וְאָשָׁם - לֹא נִתְכַּפֵּר לוֹ עַד שִׁירָצָה מִתְחַלָּה וְעַד סוּף.

(כ) כלומר, שמתחייב להביא עבור אדם אחר את הקורבנות שחייב להביא.

יא. האומר: 'הרי עלי פְּנִדְרִי וְשְׁעִים, שְׁמִנְדְּרִיָּהּ נִזִּיר וְקִרְבָּן וּשְׁבוּעָה' כא - חֵיב בְּכֶלֶן^כ; 'פְּנִדְרִי פְּשָׁרִין' - לֹא נִתְחַיֵּב כְּלוּם^כ. 'הרי עלי פְּנִדְבוֹת פְּשָׁרִין' - הֲרִי זֶה נִדֵּר בְּנִזִּיר וּבְקִרְבָּן^כ. וְכָל כְּפוּנֵי קִרְבָּן^כ, קִרְבָּן^כ.

(כא) הרשעים רגילים לנדור ולאסור על עצמם דברים בשעת כעסם, ולכן הם אומרים הריני נזיר, או הרי עלי קורבן או שאוסרים על עצמם דברים בשבועה. (כב) כי כך דרך הרשעים לנדור, והם חייבים לקיים זאת. (כג) כי האנשים הכשרים לא נודרים בצורה כזאת, ולכן אין נדרו נדר. (כד) כי דרך האנשים הכשרים לנדב להביא קורבן או להיות נזיר. (כה) כלומר, שמות לוואי לקרבן, כגון "קונם, קונח, קונז" (כפי שפירט הרמב"ם בהלכות נדרים).

יב. אין הנזיר ולא המתנדב חֵיב, עַד שִׁיהִיָּה פִּי וְלִבּוֹ^[כ-כונתו] שׁוֹיִן. פִּיֶּצֶד? הַמְתַּפְּנֵן לומר: 'הרי עלי עוֹלָה', וְאָמַר 'שְׁלָמִים', או שֶׁהִתְפַּנֵּן לומר: 'הרי זו עוֹלָה', וְאָמַר 'שְׁלָמִים' - לֹא אָמַר כְּלוּם. נִתְפַּנֵּן לְנִדֵּר בְּעוֹלָה וְאָמַר 'קִרְבָּן', לְנִדֵּר בְּחֶרֶם^[להוצאות המקדש] וְאָמַר 'הַקֹּדֶשׁ' - דִּבְרֵיו קִיָּמִים: שֶׁהִעוֹלָה קִרְבָּן, וְהִחָרֵם הַקֹּדֶשׁ^כ. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

(כו) כי משמעותם שווה - עולה נקרא גם קורבן, והחרם הוא גם הקדש.

בְּנִדְרִים וּבְנִדְבוֹת, אֵינוֹ צָרִיךְ לְהוֹצִיא בְּשַׁפְתָּיו, אֲלֵא אִם גָּמַר בְּלִבּוֹ וְלֹא הוֹצִיא בְּשַׁפְתָּיו כְּלוּם - חֵיב^כ. פִּיֶּצֶד? גָּמַר בְּלִבּוֹ שָׁזו עוֹלָה או שְׁכִיבָה עוֹלָה - הֲרִי זֶה חֵיב לְהַבִּיא, שְׁנֵאמַר^כ: "כָּל נָדִיב לִבּוֹ יִבְיָאָה"

יְהִיָּה חֵיב בְּאַחֲרִיּוּתָהּ. וְעִנּוּשׁ פָּרַת עַל הַעֲלִיָּתָהּ בַּחוּץ^{טו}.

(י) כגון מקדש בית חוניו, שבנו באלכסנדריה במצרים. (יא) כי הוא התחייב להקריב בבית המקדש, ואם כן הרי זה כאילו הקורבן מת או נגנב, שחייב באחריותו. (יב) כלומר, אמר הרי עלי עולה שאקריבנה בבית חוניו, ולא בבית המקדש שבירושלים. (יג) למרות שהוא לא התחייב להקריב בבית המקדש, היות שאמר "הרי עלי עולה", גם אם הקריב אותה בבית המקדש יצא ידי חובתו. (יד) למרות שההקריבה בבית חוניו אינה נחשבת להקרבת קורבן, הוא אינו צריך להביא קורבן אחר בבית המקדש, כי ההתחייבות שלו הייתה להביא בבית חוניו. (טו) כדין כל מי שמקריב קורבנות מחוץ לבית המקדש.

וכן אם אָמַר: 'הריני נזיר על מִנְתַּ שְׁאֵגֶלֶח בְּבֵית זֶה'^{טז} - אִם גָּלַח שָׁם, יִצְאָו; הֲרִי הוּא כְּמִי שְׁנִדֵּר לְצַעַר עֲצָמוֹ, וְהֲרִי צַעַר עֲצָמוֹ; וְאִינָהּ נִזִּירוּת^{יז}.

(טז) גילוח השיער של הנזיר צריך לעשות במקדש, והוא התנה שיעשה את הגילוח בבית חוניו. (יז) הוא קיים את הנדר שהתחייב, ואינו צריך להיות נזיר שוב ולגלח את ראשו במקדש. (יח) כלומר, כאשר אמר "על מנת שאגלח בבית זה", הוא מגלה בדעתו שלא התכוון לנזירות שכתוב בתורה, אלא סתם לצער את עצמו של להסתפר, לשתות יין וכו' - ולכן אינו צריך שוב לספור את ימי נזירותו מהתחלה (וכמובן אם הביא את קורבנות הנזיר בבית חוניו, יהיה חייב כרת ככל מי שמקריב מחוץ לבית המקדש).

ח. חֻטָּאת וְאָשָׁם אֵינָן בְּאֵין אֲלֵא עַל חֻטָּא, וְאֵינָן בְּאֵין בְּנִדֵּר וּנְדָבָה. האומר: 'הרי עלי חֻטָּאת' או 'אָשָׁם', או שְׁאָמַר: 'הרי זו חֻטָּאת' או 'אָשָׁם' - לֹא אָמַר כְּלוּם. הִיָּה מְחִיב חֻטָּאת או אָשָׁם, וְאָמַר: 'הרי זו לְחֻטָּאתִי' או 'לְאָשָׁמִי', או 'הרי המַעֲוֹת הָאֵלּוּ לְחֻטָּאתִי' או 'לְאָשָׁמִי' - דִּבְרֵיו קִיָּמִין.

ט. האומר: 'קִרְבָּן מְצָרַע זֶה', או 'יּוֹלֶדֶת זֹו', 'עָלִיִּי' - אִם הָיָה אוֹתוֹ מְצָרַע או יּוֹלֶדֶת עֲנִיִּים, מְבִיא הַנּוֹדֵר קִרְבָּן עֲנִי; וְאִם הָיוּ עֲשִׁירִים, מְבִיא הַנּוֹדֵר קִרְבָּן עֲשִׁיר, אָף עַל פִּי שֶׁהַנּוֹדֵר עֲנִי.

(ט) אם ראה מצורע או יולדת, ואמר שהוא מתחייב להביא את הקורבן שהם צריכים להביא.

י. האומר: 'חֻטָּאתוֹ וְעוֹלָתוֹ וְאָשָׁמוֹ וּשְׁלָמָיו שָׁל'

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי א' מנחם-אב - ספר עבודה - הלכות מעשה הקרבנות קלו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

טו. כָּל הַקִּרְבָּנוֹת שֶׁעָבְרוּ עָלֵיהֶן שְׁלֹשָׁה רִגְלִים - לֹא נִפְסְלוּ, אֲלָא מְקַרְבֵּן וְכָשָׁרִים; וּבְכָל יוֹם וַיּוֹם אַחֵר הַשָּׁלֹשׁ רִגְלִים הוּא עוֹבֵר בְּלֹא תֹאחֵר, וּבֵית דִּין מְצֻוִּין לַעֲשׂוֹתוֹ [=להכריח] מִיָּד, עַד שִׁיקְרִיב קִרְבָּנוֹתָיו בִּרְגֶל שְׁפָגַע בּוֹ תַחֲלָה.

טז. אִם עַל פִּי שְׁנֵאמָר¹⁰²: "לְרִצְנוֹ"^{לג}, כּוֹפִין אוֹתוֹ עַד שִׁיאמַר 'רֹצֵה אֲנִי'.^{לד} בֵּין שֶׁנֶּדֶר וְלֹא הִפְרִישׁ [בהמה], בֵּין שֶׁהִפְרִישׁ וְלֹא הִקְרִיב - כּוֹפִין אוֹתוֹ עַד שִׁיקְרִיב.

(לג) לגבי הקורבנות נאמר "יקריב אותו לרצונו לפני ה'".
(לד) במקרה שהתחייב להביא קורבן.

יז. כָּל חֵיבֵי עוֹלוֹת וְשִׁלְמִים, מִמִּשְׁכָּנֵי אוֹתָן^{לה}; אִם עַל פִּי שֶׁאֵין מִתְפַּכֵּר לוֹ עַד שִׁירְצָה^{לו}, שְׁנֵאמָר¹⁰³: "לְרִצְנוֹ" - כּוֹפִין אוֹתוֹ עַד שִׁיאמַר 'רֹצֵה אֲנִי'. אֲבָל חֵיבֵי חֲטָאוֹת וְאֲשָׁמוֹת, אֵין מִמִּשְׁכָּנֵי אוֹתָן; הוֹאִיל וְהֵם מְעַכְבֵּי כִפָּרָה, אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהֶם שֶׁמָּא יִפְשְׁעוּ וַיִּשְׁהוּ קִרְבָּנוֹתֵיהֶם^{לי}; חוּץ מִחֲטָאת נִזִּיר, הוֹאִיל וַאֲיֵנָה מְעַכְבֵּת אוֹתוֹ מִלְשָׁתוֹת נִזְיָל^{לז} - שֶׁמָּא יֵאָחֵר אוֹתָהּ, לְפִיכָךְ מִמִּשְׁכָּנֵי אוֹתוֹ עָלֶיהָ.

(לה) לוקחים מהם משכון כפי שווי הקורבן שהם צריכים להקריב, עד שהם יקריבו. (לו) שביא את הקורבן לרצונו. (לז) כי כל זמן שהם לא הביאו את הקורבן, הם יודעים שאינם מתכפרים. (לח) הדין בנזיר שסיים את זמנו, שיכול לשתות יין גם לפני שהביא את קורבן חטאת הנזיר.

פֶּרֶק טו

אמירות שונות בהקדשת בהמות.

א. הָאוֹמֵר: 'וְלָדָה שֶׁל זֶה עוֹלָה, וְהִיא שְׁלָמִים' - דִּבְרֵיו קִימִין.^א 'הִיא שְׁלָמִים', וְלָדָה עוֹלָה - אִם לָכֵךְ נִתְפָּז, דִּבְרֵיו קִימִין^ב; וְאִם אַחֵר שֶׁגָּמַר בְּלָבוֹ [שהתכוון] וְהוֹצִיא בְּשִׁפְתָּיו שֶׁתִּהְיֶה שְׁלָמִים, חֲזֹר בּוֹ וְאָמַר 'וְלָדָה עוֹלָה'^ב - אִם עַל פִּי שֶׁחֲזַר בּוֹ בְּתוֹךְ כְּדֵי דְבוּר [מיד], הִרִי וְלָדָה שְׁלָמִים; שֶׁאֵין חֲזָרָה בְּהִקְדָּשׁ, וְאִפְלוּ בְּתוֹךְ כְּדֵי דְבוּר.

(א) ראה בהמת חולין מעוברת, ואמר כי הוולד יהיה לעולה, והבהמה עצמה תהיה לשלמים. (ב) כיון שקודם הקדיש את הוולד, ואחר כך הקדיש את האם. (ג) כלומר, אם

- בְּנִדְבִיבַת הַלֵּב יִתְחַיֵּב לְהִבְיָא. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֵה מְנַדְרֵי קֳדָשִׁים וְנִדְבֻתָּם.

~ נקודות משיחות קודש ~

"... אֲלָא אִם גָּמַר בְּלָבוֹ וְלֹא הוֹצִיא בְּשִׁפְתָּיו כְּלוּם - חֵיב בּוֹ".

כשם שהתורה מצוה גם על דברים שבלב: לייחדו, לאהבו, ליראה אותו וכו' כך קבעה שבהמה מתקדשת על ידי מחשבתו של אדם.

על פי לקו"ש חי"ט עמוד 532
מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

יג. אֶחָד נִדְרִים וְנִדְבֻת עִם שְׁאָר הַדְּבָרִים שֶׁאֲדָם חֵיב בָּהֶן מְעַרְכִּין וְדָמִים^{כו} וּמַעֲשֵׂרוֹת^{כז} וּמִתְנֻנּוֹת עֲנִיִּים^{כט} - מִצְוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה שֶׁיִּבְיָא הַכֹּל בִּרְגֶל שְׁפָגַע בּוֹ תַחֲלָה, שְׁנֵאמָר¹⁰⁰: "וּבָאֵת שְׁמָה, וְהִבֵּאתָם שְׁמָה", כְּלוּמַר, בָּעֵת שֶׁתְּבוֹא לְחֹג, תְּבִיא כָּל מָה שֶׁאֲתָה חֵיב בּוֹ בִּרְגֶל וְתִתֵּן כָּל חוֹב שֶׁעָלֶיךָ לְשֵׁם.

(כז) שאמר "ערכי" או "דמי" עלי, וצריך להביא את הערך או הדמים למקדש. (כח) מעשר דגן ומעשר בהמה. (כט) לקט, שכחה ופאה שעניים אוספים בשדה. (ל) דהיינו באחד משלושת הרגלים - פסח, שבועות וסוכות, הקרוב ביותר.

הִגִּיעַ הֶרְגֶּל וְלֹא הִבִּיא - הִרִי זֶה בְּטֹל מִצְוֹת עֲשֵׂה; עָבְרוּ עָלָיו שְׁלֹשָׁה רִגְלִים וְלֹא הִקְרִיב קִרְבָּנוֹתָיו שֶׁנֶּדֶר אוֹ הַתְּנַדֵּב, אוֹ שֶׁלֹּא נָתַן הָעֲרִכִים וְהַחֲרָמִים וְהַדָּמִים - הִרִי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֵׂה, שְׁנֵאמָר¹⁰¹: "לֹא תֵאָחֵר לְשִׁלְמוֹ". אֵינוֹ עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֵׂה, עַד שִׁיעֲבְרוּ עָלָיו רִגְלֵי הַשָּׁנָה כְּלָה. וְאֵין לוֹקִין עַל לֹאֹ זֶה, לְפִי שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֵׂה^א.

(לא) והכלל שלוקים רק על איסור לא תעשה שיש בו מעשה.

יד. הַקִּדִּישׁ בַּהֶמָּה לְמִזְבֵּחַ, וְעָבְרוּ עָלָיו שְׁנֵי רִגְלִים וְנִפְל בָּהּ מוֹם וּפְדִיָּה עַל בַּהֶמָּה אַחֲרֵת - אֵינוֹ עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֵׂה עַד שִׁיעֲבְרוּ עַל הָאַחֲרֵת שְׁלֹשׁ רִגְלִים. וְאֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה, עוֹבְרֵת בְּכָל [לא] - תֵּאָחֵר; אֲבָל הַיּוֹרֵשׁ אֵינוֹ עוֹבֵר בְּכָל תֵּאָחֵר^{לב}.

(לב) על נדרו של אביו, כיון שהוא, היורש, לא נדר.

100. דברים-ראה, יב, ה"ו. 101. דברים-תצא, כג, כב. 102. ויקרא, א, ג. 103. ויקרא, א, ג.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

זו קדשה וקרבנה; אף על פי שמתחלתה דחוייה היתה^א פשהקדיש חציה - אין הדחוי מעקרו דחוי^ב; ואף על פי שהוא קדשת דמים^ג, הואיל והיא בעלי חיים, אין בעלי חיים נדחים^ד, והרי נראית פלה להקרבנה - לפיכך תקרב; ועושה תמורה^ה.

(י) כי בסופו של דבר הוא הקדיש את שתי חצאי הבהמה בנפרד. (יא) הכלל אומר שכאשר יש קורבן שאפשר להקריב אותו, והוא "נדחה" מפני כל סיבה, ועכשיו אי אפשר להקריב אותו, שוב לא מקריבים אותו לעולם. (יב) כי במקרה כאן הבהמה לא הייתה ראויה להקרבנה ואז נדחית, אלא מלכתחילה משעת ההקדשה היא לא הייתה ראויה להקרבנה. (יג) ולמרות שבהתחלה הבהמה הייתה קדושה בקדושת דמים (ולא קדושת הגוף, כי חציה לא היה קדוש), ולכאורה נאמר שוב שהיא קדושה, והיא נדחית כי אי אפשר להקריב אותה, ולכן היא דחוייה לעולם. (יד) הכלל שדבר שנדחה שוב אין קרב, אינו נאמר על בעלי חיים. כי בעל חיים, כל זמן שהוא חזר להיות ראוי להקרבנה - אפשר להקריב אותו. (טו) אם רצה להמיר את הבהמה הזאת בבהמה אחרת, דינה ככל קורבן, שהיא נשארה קדושה וגם הבהמה שהמירו עליה התקדשה.

ה. האומר: 'דמי בהמה זו עולה', או 'הרי זו לעולה' - אם היתה ראויה לקרב עולה^א - נתקדשה קדשת הגוף, והיא עצמה תקרב עולה. ואם אינה ראויה^ב - תמכר, ויביא בדמיה עולה.

(טז) שהיא עומדת בכללים של בהמה שיכולה לעלות לעולה, כגון שהייתה זכר ובלי מום. (יז) כגון שהוא בעל מום או שהיא נקבה.

ו. אמר על בהמה טמאה, וכיוצא בה מאסורי הקרבן שאין קדשה חלה עליהן: 'הרי אלו עולה' - לא אמר כלום^א, כמו שבארנו בהלכות אסורי מזבח; אמר: 'הרי אלו לעולה'^ב - ימכרו, ויביא בדמיהן עולה.

(יח) כיון שאמר שבהמה זו עולה, והיא אינה יכולה להיות עולה, הרי זה כמקדיש סתם עצים ואבנים לעולה, כי לא יכולה לחול עליהם קדושת הגוף. (יט) היות שאמר "לעולה", משמע שהוא מיעד את דמי הבהמה הזאת לקורבן עולה. ולכן מוכר את הבהמה, וקונה בה קורבן עולה.

ז. האומר: 'דמי פרה זו לעולה כל שלשים יום, ולאחר שלשים יום לשלמים'^א, או שאמר: 'לשלמים דמיה כל שלשים יום, ולאחר שלשים יום'

בשעה שאמר "היא שלמים", היתה כוונתו רק עליה, ואילו על הולד היתה כוונתו לומר אחרי-כן יהיה עולה - דבריו קיימים, היות שטכנית אי אפשר לומר שני דברים ביחד. (ד) אם התכוון להקדיש רק את האם, ואחרי שאמר "היא שלמים", החליט שאת הולד יקדיש לעולה - אין הוא יכול להקדיש אותו לעולה, אלא הולד קדוש בקדושת אימו, ונעשה גם הוא שלמים.

ב. האומר: 'ידה של זו עולה', או 'רגלה של זו עולה' - תמכר לחיבי עולות, ודמיה חלין חוץ מדמי אותן האברים^א; והוא שיהיה זה המחייב עולה שקנה אותה, נדר עולה בדמים קצובים^ב.

(ה) מוכרים את הבהמה לאדם שחייב להקריב קורבן עולה, נותנים את שווי רגלה של הבהמה להקדש, והשאר חולין. (ו) אדם שחייב להביא את קורבן העולה, התחייב להביא קורבן עולה דווקא בסכום כסף מסוים, וכאשר הוא קונה את הבהמה, היא שווה את הסכום שהוא התחייב. אבל אם התחייב להביא סתם בהמה לעולה, הוא אינו יכול לקנות את הבהמה הזאת, כי יוצא שהוא מביא בהמה פחות האיבר שכבר הוקדש על ידי הבעלים הראשונים.

האומר: 'לבה' או 'ראשה של זו עולה' - הואיל והקדיש דבר שהנשמה תלויה בו, הרי פלה עולה; הקדיש אבר אחד מן העוף, הרי זה ספק אם נתקדש פלו או לא נתקדש^א.

(ז) המפרשים חלוקים בפירוש הלכה זו ברמב"ם, לדעת חלק מהמפרשים הספק אם הקדיש בעוף איבר שהנשמה תלויה בו, האם זה דומה לבהמה שהקדושה פשטה בכולה, או שרק האיבר קדוש - ומספק אומרים שכולה קדושה. ויש מפרשים שאומרים שהספק אם הקדיש בעוף איבר שהנשמה לא תלויה בו, האם אומרים שפשטה קדושה בכל העוף, או שהוא דומה לבהמה, ורק אותו איבר קודש.

ג. האומר: 'בהמה זו, חציה עולה וחציה שלמים' - קדשה; ואינה קרבנה^א, אלא תרעה עד שיפיל בה מום, ותמכר, ויביא בחצי דמיה עולה, ובחצי דמיה שלמים. הנה מחייב חטאת, ואמר: 'חציה חטאת וחציה עולה' או 'שלמים', או שאמר 'חציה עולה' או 'שלמים', 'וחציה חטאת' - הרי היא תמות^ב, כמו שיתבאר בפטאות המתות.

(ח) משום שמעורבים בה שתי קדושות. (ט) כי אי אפשר להקריב אותה, והדין שחטאת שלא יכולה לכפר על בעליה, דינה מיתה ולא פודים אותה.

ד. בהמת השתפין שהקדיש אחד מהם חציה שלו, וחזר ולקח [=קנה] החצי האחר והקדישו - הרי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ב' מנחם-אב - ספר עבודה - הלכות מעשה הקרבנות קלט
מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

~ יום חמישי ב' מנחם-אב ~

פָּרָק מִזֵּי

אדם שנדר או נדב ושינה או שכח מה התחייב.

א. הַנּוֹדֵר גְּדוֹל, וְהֵבִיא קֶטֶן - לֹא יֵצֵא; קֶטֶן, וְהֵבִיא גְּדוֹל - יֵצֵא. פִּיּוּד? אָמַר: 'הָרִי עָלֵי עוֹלָה' או 'שְׁלָמִים' פְּכֻשׁ, וְהֵבִיא אֵילָה, או שֶׁנֶּדֶר עֲגֹלִי וְהֵבִיא שׁוֹר, גְּדִי וְהֵבִיא שְׁעִיר - יֵצֵא.

(א) משום שלא הביא כמו שנדר. (ב) משום שיש בכלל גדול מה שבקטן. (ג) ראה למעלה פרק י"ד הלכות א-ח, כי רק עולה ושלמים באים בנדר ונדבה, ולא חטאת ואשם. (ד) שהוא בן שנה. (ה) שהוא בן שנתיים. (ו) שהוא בן שנה. (ז) שהוא בן שתיים. (ח) שעיר עזים, שהוא בן שנה. (ט) שהוא בן שתיים. (י) ולהיפך, שאם הביא קטן במקום גדול, לא יצא.

ב. נֶדֶר עוֹלָה מִן הַפְּכָשִׁים או מִן הָאֵילִים, וְהֵבִיא פֶלֶגְסָא - הָרִי זֶה סֶפֶק אִם יֵצֵא יָדֵי נֶדְרוֹ או לֹא יֵצֵא; וְכֵן הַנּוֹדֵר עוֹלֶת עוֹף מִן הַתּוֹרִים או מִן בְּנֵי הַיּוֹנָה, וְהֵבִיא תַּחֲלַת הַצְּהוּבִי שֶׁפָּזָה וְשֶׁפָּזָה - הָרִי זֶה סֶפֶק.

(יא) כבש הוא עד שנה מלידתו, איל הוא משנה וחודש מלידתו, במהלך החודש בין גיל שנה לשנה וחודש - נקרא פלגס. (יב) הספק האם באותו חודש הפלגס נקרא גם כבש וגם איל - ואז יוצא ידי חובה, או שהוא נקרא בריה בפני עצמה, ולכן לא יצא ידי חובה כי הביא בריה אחרת ממה שהתחייב. (יג) כלומר, מאיזה שירצה: מן התורים או מן בני היונה. (יד) מזמן שמתחילים להביא נוצה יפה צהובה סביב לצוואר, ובזמן הזה הוא פסול גם בתורים וגם בבני יונה, מספק שמא כבר גדלו (ואז הם לא בני יונה) או לא גדלו עדיין (והם לא תורים).

נֶדֶר שְׁחוֹר וְהֵבִיא לָבָן, לָבָן וְהֵבִיא שְׁחוֹר, זָכָר וְהֵבִיא נִקְבָּה, נִקְבָּה וְהֵבִיא זָכָר - לֹא יֵצֵא.

ג. הַנּוֹדֵר סֶתֶם, מֵבִיא מִן הַגְּדוֹלִים שְׁפָמִין שֶׁנֶּדֶר; וְאִם אוֹתוֹ הִמָּקוֹם רְגִילִין לְקִרְוֹת בְּסֶתֶם לֹאֲחָד מִן הַמִּינִין, מֵבִיא פְּאֻנְשֵׁי הַמָּקוֹם^{טו}. פִּיּוּד? נֶדֶר עוֹלָה מִן הַבָּקָר, יָבִיא שׁוֹר. אָמַר: 'הָרִי עָלֵי עוֹלָה' - אִם דִּרְךְ אֲנִשֵּׁי הַמָּקוֹם לְקִרְוֹת 'עוֹלָה' סֶתֶם אֶפְלוּ לְעוֹלֶת הָעוֹף - מֵבִיא פְּרִידָה^[מחיה] אַחַת, תּוֹר או פֶּן יוֹנָה; וְאִם דִּרְכָן שְׂאִין קוֹרְאִין 'עוֹלָה' סֶתֶם אֶלָּא לְעוֹלֶת בָּקָר, יָבִיא שׁוֹר. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

הַשְּׁנָת הָרִאשׁוֹנָה

וְאִם . . יוֹם א"א וְאִם מִכְרָה תוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם כִּבְר חֲלָה קְדוּשַׁת עוֹלָה עַל דְּמִיה כְּשִׁיקְרִיב אוֹתָהּ לֵאחֹר שְׁלֹשִׁים יוֹם בְּמֵאֵי פִקְעָה מִיִּנְיָהּ קְדוּשַׁת עוֹלָה שִׁכְבַּר חֲלָה עֲלֵיהֶם אִי מִחֲלָלִין עַל בְּהֵמָה או עַל מַעוֹת לְצוּרֵן עוֹלָה וְאֲחֵר כֵּן מְקַרְבִּין שְׁלָמִים, וְנִרְאָה לִי שֶׁהַפִּדּוּן כָּל דָּהוּ, וְאִם יִטְעוּן עֲלֵינוּ טוֹעֵן וְיֹאמְרוּ קְדוּשַׁת דְּמִים פִּקְעָא בְּכַדִּי נָשִׁיב וְנֹאמַר בֵּר פְּדָא חוֹלֵק עַל זֶה וְסָ"ל דְּלָא פִקְעָא וְסָפֵק נִמְי קִדֵּשׁ קְדוּשַׁת הַגּוֹף.

(כ) דהיינו, דמי הפרה שאקבל ממכירתה, במשך שלושים יום לאחר המכירה יהיו קדושים בקדושת עולה, ואם אקנה בהם קורבן הוא יהיה עולה. ואחרי שלושים יום הדמים יהיו קדושים בקדושת שלמים, ואם אקנה בהם קורבן הוא יהיה קורבן שלמים. (כא) ולאחר שלושים יום הראשונים, הקדושה הראשונה פוקעת, והסיבה לכך, בגלל שלא חלה על הבהמה קדושת הגוף אלא רק קדושת דמים, ובקדושת דמים, אדם יכול להתנות כיצד הוא מקדיש.

ח. הִיָּתָה לוֹ פְּחֻמָּה מְעַבְרָת, וְאָמַר: 'אִם יִלְדָּה זָכָר, הָרִי הוּא עוֹלָה, וְאִם נִקְבָּה, זָבָחִי שְׁלָמִים' - יִלְדָּה זָכָר, יִקְרַב עוֹלָה; נִקְבָּה, תִּקְרַב זָבָחִי שְׁלָמִים; יִלְדָּה זָכָר וְנִקְבָּה - הַזָּכָר יִקְרַב עוֹלָה, וְהַנִּקְבָּה זָבָחִי שְׁלָמִים. יִלְדָּה שְׁנֵי זָכָרִים - הָאֶחָד יִקְרַב עוֹלָה, וְהַשֵּׁנִי יִמָּכַר לְצִרְכֵּי עוֹלָה, וְדָמָיו חֲלִין^{כב}; וְכֵן אִם יִלְדָּה שְׁתֵּי נִקְבּוֹת - אַחַת תִּקְרַב שְׁלָמִים, וְהַשֵּׁנִי תִמָּכַר לְצִרְכֵּי שְׁלָמִים, וְדָמָהּ חֲלִין.

(כב) מצד הדין הוא אינו צריך להביא שתי קורבנות, כי נדר להביא רק קורבן אחד. אך היות ואנחנו לא יודעים מי מביניהם קדוש, הקדושה התפשטה על שניהם. ולכן זכר אחד הוא מביא לעולה, ואת הזכר השני הוא מוכר לאדם שחייב להביא עולה, והכסף חולין.

יִלְדָּה טְמֵטוֹם וְאֶנְדְּרוֹגִינּוֹס - אֵינָן קֳדָשִׁים, וְהָרִי הֵן חֲלִין^{כג} כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ; וְהַמְּקַדִּישׁ עֹבֵר בְּמַעֲצֵי בַעֲלַת מוֹם, וְכִיּוּצָא בַּהֲדָ - הָרִי זֶה קְדוּשָׁה.

(כג) למרות שהם ספק זכר או ספק נקבה כפי שהוא התחייב, היות ואנחנו אומרים שכוונתו הייתה אם יוולד זכר וודאי או נקבה וודאית. (כד) מדברים הפסולים לעלות למזבח. (כה) בקדושת הגוף, ואין אומרים שהעובר הוא חלק מאימו.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לְבִינוּנִי; בִּיצֵד יַעֲשֶׂה? וְיִתֵּן לְבִינוּנִי עַד שִׁפְלָה בּוֹ מוֹם, וְתַחֲוֹל הַקֹּדֶשׁ עַל הַגְּדוֹל לְבִדּוּכָהּ. וְאָם אָמַר: 'שׁוּר שְׁבִשְׁוֹרֵי הַקֹּדֶשׁ' - הַגְּדוֹל שֶׁבֶּהֶן הַקֹּדֶשׁ, וְאֵין חוֹשֵׁשִׁין לְבִינוּנִי.

(כה) משום שכל המקדיש בעין יפה הוא מקדיש. (כו) כי כנראה כל המקדיש בעין יפה הוא מקדיש. (כז) חוששים גם לבינוני, כי אולי הוא התכוון לבינוני שהוא יותר יפה מהבהמה השלישית. (כח) כלומר, מחלל את הקדושה של הבינוני על הגדול, ואומר כך: אם הקדשתי את הבינוני, יהא מחולל על הגדול, והגדול יהיה הקדש, ואם הקדשתי את הגדול, הרי הבינוני חולין מלכתחילה. (כט) ולא אמר "אחד משוורי" או "שור משוורי". (ל) כי המשמעות "שור שבוורי" זה לשור המעולה שבוורים.

ט. פֶּרֶשׁ • אָחֵד

מִהֶם לֵא, וְשִׁכַּח, או שְׁאָמַר לוֹ אֲבִיוֹל: 'אָחֵד מִהֶם הַקֹּדֶשׁ' - הֲרִי זֶה מִקְדִּישֵׁי גְדוֹל שֶׁבֶּהֶם, וְאַחֵר כֶּף יֵצֵא יָדִי חוֹבְתָהּ; וְכֵן הַנּוֹדֵר עוֹלָה מִן הַבֶּקֶר, וְקָבַע נִדְרוֹ, וְשִׁכַּח מֵה קָבַע, אִם שׁוּר אִם עֶגֶל - הֲרִי זֶה יָבִיא שׁוּר. וְכֵן אִם קָבַע בִּכְבָּשִׁים וְשִׁכַּח מֵה קָבַע - יָבִיא אֵיל; קָבַע בְּעִזִּים וְשִׁכַּח - יָבִיא שְׁעִיר [שהוא הגדול]. שִׁכַּח בְּאִיזָה מִין מִן הַבְּהֵמָה קָבַע עוֹלָתוֹלָה - יָבִיא שׁוּר וְאֵיל וְשְׁעִיר^ל; וְאִם נִסְתַּפֵּק לוֹ שְׁמָא בְּעוֹף קָבַע עוֹלָתוֹ - יוֹסִיף תוֹר וְכֵן יוֹנָה^ל.

(לא) כלומר, היו לו שלושה שוורים, והוא בחר אחד מהם, והקדישו. (לב) בשעת מיתתו. (לג) אחד מהשוורים הקדש, והבן אינו יודע איזה מהם. (לד) אין הכוונה שצריך להקדישו, שהרי כבר הקדישו הוא או אביו, אלא מחזיקו בתורת הקדש. (לה) אם מן הבקר או מן הכבשים או מן העזים. (לו) שהם הגדולים שבכל מין ומין. (לז) דהיינו, שיביא גם תור וגם בן יונה, שהם שני מינים נפרדים כמו כבשים ובקר בבהמה.

י. נִדֵּר תוֹדָה^ל או שְׁלָמִים^{לט}, וְקָבַע נִדְרוֹ בִּבְקֶר, וְשִׁכַּח בְּמֵה קָבַעוֹ - יָבִיא פֶּר וּפְרָה; וְכֵן אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ בִּכְבָּשִׁים - יָבִיא אֵיל וְרֶחֶל; נִסְתַּפֵּק לוֹ בְּעִזִּים - יָבִיא שְׁעִיר וְשְׁעִירָה. שִׁכַּח בְּאִיזָה מִין קָבַע נִדְרוֹ^מ - מְבִיא פֶּר וּפְרָה, אֵיל וְרֶחֶל, שְׁעִיר וְשְׁעִירָה^מ.

(לח) שלמים שבאים עם הלחם נקראים תודה. (לט) ותודה ושלמים באים מזכרים ונקבות. (מ) אם זכר אם נקבה. (מא) שכח גם את מין הבהמה, וגם האם זכר או נקבה.

(טו) אם אנשי המקום רגילים לנדוד סתם, ולא לציין את המין שנדרו, עליו להביא מהמין שאנשי המקום נוהגים להביא.

ד. מִי שֶׁנִּדֵּר שׁוּר או אֵיל או כֶּבֶשׂ או עֶגֶל וְכִינּוּצָא בֶּהֱן - לֹא יָבִיא כָחוּשׁ בְּיֹתֵר שֶׁבְּאוֹתוֹ הַמִּין, מִפְּנֵי שֶׁדָּמִיו מוֹעֵטִין^{טו}; וְאִינוּ חַיִּב לְהִבִּיא הִיפָה הַשָּׁמֶן בְּיֹתֵר שְׁאֵין שָׁם לְמַעַלָּה מִמֶּנּוּ, אֶלָּא יָבִיא הַבִּינוּנִי. וְאִם הִבִּיא הַכָּחוּשׁ, יֵצֵא יָדִי נִדְרוֹ.

(טז) כלומר, הסיבה להבאת הכחוש היא בגלל שהוא רוצה לחסוך בדמים. אבל אם הסיבה להבאת הכחוש היא בגלל שאין לו בהמה אחרת, מביא הכחוש לכתחילה.

ה. הָאוֹמֵר: 'הֲרִי עָלִי שׁוּר שְׁוֹה מְנָה' - יָבִיא שׁוּר שְׁשְׁוֹה מְנָה^ט בְּאוֹתוֹ מְקוֹם, חוּץ מִנְּסָכֵינוּ^ט; הִבִּיא שְׁנַיִם בְּמְנָה, לֹא יֵצֵא.

(יז) שהתחייב להביא שור שווה מאה זוז. (יח) כלומר, השור עצמו צריך להיות שווה מאה זוז, ללא הנסכים הנוספים שצריך להביא יחד עם הקורבן.

ו. הָאוֹמֵר: 'שׁוּר זֶה עוֹלָה', וְנִפְלָ בּוֹ מוֹם - אִם רָצָה, יָבִיא בְּדָמִיו שְׁנַיִם^ט; וְאִפְלוּ הִבִּיא בְּדָמִיו אֵיל אָחֵד, יֵצֵא. אָמַר: 'שְׁנֵי שְׁוֹרִים אֵלּוּ עוֹלָה', וְנִפְלָ בֶּהֱן מוֹם - אִם רָצָה, יָבִיא בְּדָמֵיהֶן אָחֵד. 'אֵיל זֶה עוֹלָה', וְנִפְלָ בּוֹ מוֹם - אִם רָצָה, יָבִיא בְּדָמִיו כֶּבֶשׂ; וְכֵן אִם נִדֵּר כֶּבֶשׂ וְנִפְסַל^ט - אִם רָצָה, יָבִיא בְּדָמִיו אֵיל.

(יט) הדין בקורבן שנפל בו מום, שמוכרים אותו ובדמיו קונים קורבן אחר, אך הוא אינו חייב להביא בדיוק אותו קורבן, אלא יכול לשנות ממין הקורבן או להביא מספר אחר של קורבנות במקומו. (כ) שנפל בו מום.

ז. אָמַר: 'הֲרִי עָלִי עוֹלָה'^{כא}, וְהִפְרִישׁ שׁוּר, וְנִגְנַב - פּוֹטֵר עֲצָמוֹ בְּשֶׁה^{כב}. אָמַר: 'שׁוּר זֶה וְדָמִיו עָלִי עוֹלָה'^{כג}, הַקָּבַע^{כד}; וְאִם נִפְסַל, לֹא יָבִיא בְּדָמִיו אֶלָּא שׁוּר.

(כא) ואז חייב באחריותו עד שיקריב כמו שנדר. (כב) כלומר הנודר פוטר עצמו כשהביא שה, ולא חייב להביא דווקא שור. (כג) בזמן ההקדשה הוא הוסיף שגם דמיו של השור הם עולה. (כד) הנדר של "הוקבע" שחייב להביא דווקא שור.

ח. הָאוֹמֵר: 'אָחֵד מִכְּבָשֵׁי הַקֹּדֶשׁ', וְ'אָחֵד מִשְׁוֹרֵי הַקֹּדֶשׁ', וְהָיוּ לוֹ שְׁנַיִם - הַגְּדוֹל שֶׁבֶּהֶן הַקֹּדֶשׁ^{כה}. הָיוּ שְׁלֹשָׁה - הַגְּדוֹל שֶׁבֶּהֶן הַקֹּדֶשׁ^{כז}, וְחוֹשֵׁשִׁין

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ב' מנחם-אב - ספר עבודה - הלכות מעשה הקרבנות קמא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מב) שהם הגדולים שבכל מין ומין, ומספק מביא מכל מין ומין, זכר ונקבה.

והלבונה הבאה בפני עצמה י - נותן עליה מלח, וכלה לאשים.

נב) שהתנדב או נדר לתת שמן בפני עצמו. נג) לוקחים שמן בשיעור קומץ. נד) החורים שהיו ביסוד המזבח, ולא שופכים אותו על האש, מפני שאסור לכבות את האש שעל המזבח. נה) כלומר, כמו כל יין שבא עם הנסכים. נו) אם התנדב או נדר להביא לבונה בפני עצמה.

טו. מי שנדר נדר, לא יביאנו ממעות מעשר שני, שהרי נתחייב בקרבן זה; וכל המחייב בקרבן, לא יביא קרבנו אלא מן החליין.

נז) אחרי שהוא כבר מחוייב בקורבן, הוא חייב להביא אותו רק מחולין.

טז. אמר: 'הרי עלי תודה מן החליין, ולחמה מן המעשר' - לא יביא לחמה אלא מן החליין; שהרי נדר בקרבן תודה, והתודה אינה באה אלא עם הלחם.

נח) כלומר, כיוון שאמר הרי עלי תודה מן החולין נתחייב מיד בקורבן וגם בלחם התודה שבא עימה, ואם כן גם הלחם הוא דבר שבחובה, ודבר שבחובה בא רק מן החולין.

יז. פירש ואמר: 'הרי עלי להביא תודה ממעות מעשר שני, ולחמה מן החליין' - יש לו להביא כמו שנדר; ואם הביא הפל מן החליין, יצא. וכן אם פירש ואמר: 'הרי עלי תודה, היא ולחמה מן המעשר' - יביא; ולא יביא לחמה מחטי מעשר שני, אלא ממעות מעשר שני, כמו בהקמה שהיא ממעות מעשר שני.

נט) והוא לא חייב להביא גם את הלחם ממעשר שני, היות ועיקר החיוב בהבאת הקורבן הוא להביא מחולין, הלחם לא נגרר אחרי הקורבן להביא אותו דווקא ממעשר שני. ס) כי עיקר החיוב בהבאת הקורבן הוא להביא מחולין, ולכן ודאי שיצא ידי חובה. סא) את שניהם מן המעשר. סב) הלחם צריך להגיע מדמי מעשר שני, ולא מחיטים שהם עצמם מעשר שני. מאחר והלחם צריך להגיע מאותו דבר שהקורבן מגיע, והקורבן ודאי שמגיע מדמי מעשר שני (כי מעשר שני שייך רק בתבואה, לא בבעלי חיים).

ואף על פי שפירש שביא לחמה מן המעשר, לא יביא נסכיה ממעות מעשר שני, שאין הנסכים באין לעולם אלא מן החליין, כמו שבארנו; לפי שנתאמר בהן¹⁰⁴: "והקריב המקריב קרבנו" - עד שהיה משלו, ולא יהיה בהן צד [=שייכות] לגבוה [=לה'] כלל.

האומר: 'הרי עלי עולת עוף', מביא תור או בן יונה; פירש, ושכח באיזה מין קבע נדרו - מביא תור וכן יונה.

יא. האומר: 'הרי עלי למזבח' - יביא קמץ לבונה; שאין לה דבר שקרב פלו למזבח פמות שהוא אלא לבונה. פירש נדרו, ושכח מה פירש - יביא מפל דבר שקרב פלו למזבח; לפיכך מביא עולת בהמה, ועולת עוף, ומנחת נסכים, ולבונה, ויין בפני עצמו.

מג) ולא פירש מה יביא למזבח, והמשמעות הפשוטה שמתכוון להביא משהו שעולה כולו למזבח בדיוק כמו שהביא. מד) רק הלבונה עולה על המזבח בדיוק כמו שהביאו, אבל שאר הקורבנות נעשה בהם שינוי, ולא עולים כולם למזבח. מה) כלומר, חוץ מהיין שמביא במנחת נסכים - מביא גם יין בלי מנחה.

יב. אמר: 'הרי עלי בסלע למזבח' - יביא פכש¹⁰⁵, שאין לה דבר שקרב בסלע למזבח אלא פכש¹⁰⁶; פירש, ושכח מה פירש - יביא בסלע מפל דבר ודבר שקרב למזבח.

מו) נדר להביא משהו ששווה סלע. מז) ששווה סלע. מח) בדרך כלל שווי כבש הוא סלע, ואין דבר אחר שעולה למזבח ששווי כסלע. מט) כלומר, אמר הרי עלי בסלע דבר מסוים ושכח מה הדבר. נ) צריך להביא כל דבר שעולה על המזבח, ובתנאי שאפשר לקנות אותו בסלע.

יג. האומר: 'הרי עלי לבונה' - לא יפחת מקמץ. 'הרי עלי עצים' - לא יפחת משני גזרים, עבין פמחוקות¹⁰⁷ וארפן אמה; 'הרי עלי עץ' - מביא גזר אחד, ארפו אמה. ואם רצה להביא דמי העצים, יביא.

נא) עובי הגזרים צריך להיות כמו עובי קרשים ש"מוחקים" - מחליקים את הגדיש (כפי שהסביר הרמב"ם בהלכות איסורי המזבח בגודל עצי המערכה).

יד. מי שנדר או התנדב שמן¹⁰⁸, יביא עושין בו? קומץ ממנו קמץ¹⁰⁹, ונותן עליו מלח, וזרקו על גבי האשים, והשאר נאכל לפנהיים פשיירי מנחות. וכיצד עושין ביון הבא בפני עצמו? נותן עליו מלח, ומנסכו פלו על גבי השיתין¹¹⁰ ככל הנסכים.

קמב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ב' מנחם-אב - ספר עבודה - הלכות מעשה הקרבנות

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בו והקריב כמו שנדר - כשר. ומה ששינה בעת שהביא אותם בשני כלים - אין בזה כלום.

פֶּרֶק יז

נדר ושינה או שכח מה נדר במנחות.

א. הנודר מנחה מאפה תנור - לא יביא מאפה כפח [=מין תנור], ולא מאפה רעפים^א, ולא מאפה יורות הערביים^ב.

(א) שנאפה על רעפים לוהטים. (ב) לחם שהערכים אופים על הקרקע, אחרי שמחממים אותה עם גחלים.

ב. האומר: 'הרי עלי במחבת', והביא במרחשת, 'במרחשת', והביא במחבת - מה שהביא הביא, וידי חובתו לא יצא^א; ואם אמר: 'זו להביא במרחשת', והביאה במחבת, או 'במחבת', והביאה במרחשת - הרי זו פסולה^ה. וכן כל פיוצא בזה.

(ג) כלומר, המנחה היא כשרה, שהרי יכול לנדר מה שהוא רוצה. (ד) חובת הנדר שהתחייב לא יצא, כי בפועל לא קיים את נדרו. (ה) כי הקדיש את המנחה הזאת שתבוא במחבת דווקא או במרחשת, ובפועל הביא אותה כמנחה אחרת.

וכן האומר: 'הרי עלי שני עשרונות להביאן בכלי אחד', והביאם בשני כלים, או 'בשני כלים', והביאם בכלי אחד - מה שהביא הביא, וידי חובתו לא יצא, שנאמר¹⁰⁵: "פֶּאֶשֶׁר נִדְרָתְ לָהּ".

(ו) שאפשר להביא באותה מנחה כמה עשרונות שרוצה.

ג. 'אלו להביא בכלי אחד', והביא בשני כלים, 'אלו להביא בשני כלים', והביא בכלי אחד - הרי אלו פסולין.

(ז) שני עשרונות אלו עלי להביא בכלי אחד.

לא קבעו בשעת הנדר, אלא אמר: 'הרי עלי שני עשרונות', ובשעת הפרשה קבעו והפרישן בשני כלים, וחזר והביאן בכלי אחד - הרי אלו פשרים, שנאמר¹⁰⁶: "פֶּאֶשֶׁר נִדְרָתְ", ולא פֶּאֶשֶׁר הפרשת. אמר: 'הרי עלי שני עשרונות להביא בכלי אחד', והביא בשני כלים, אמרו לו^ח: 'בכלי אחד נדרת' - הקריבם בשני כלים^ט, הרי אלו פסולין; הקריבם בכלי אחד, הרי אלו פשרים.

(ח) אנשים שראו אותו מביא את שני העשרונות בשני כלים. (ט) והוא לא הקשיב להם והקריב בשני כלים. (י) אם חזר

ד. אומר: 'הרי עלי שני עשרונות להביא בשני כלים', והביא בכלי אחד, אמרו לו: 'בשני כלים נדרת' - הקריבן בשני כלים, הרי אלו פשרים; הקריבן בכלי אחד, הרי אלו פשרי מנחות שנתערבו^א.

(יא) והדין שאם יכול לקמוץ מזה בפני עצמה ומזו בפני עצמה - כשירות, ואם לאו - פסולות.

ה. האומר: 'הרי עלי מנחה' - יביא אחת מחמשת מיני מנחות הפאות בנדר ונדבה; אמר: 'הרי עלי מנחות' - יביא שני מיני מנחות מחמשתן; אמר: 'הרי עלי מין מנחות' - יביא שתי מנחות ממין אחד. 'הרי עלי מיני מנחות' - יביא שתי מנחות [שנעשה] משני מינים; וכן אם אמר: 'מיני מנחה' - יביא שני מינין^ט. קבע נדרו במין מהן, ושכחו - מביא חמשתן.

(יב) סתם ולא פירש איזו מנחה. (יג) בלשון רבים. (יד) כלומר, "מין" בלשון יחיד, ו"מנחות" בלשון רבים. (טו) מספק. שמה התכוון לשני מנחות ולכן אמר "מיני" בלשון רבים, או שמה התכוון למנחה אחת כי אמר "מנחה" בלשון יחיד.

ו. אין היחיד מביא מנחה בכלי אחד יתר מששים עשרון; ואם נדר יותר מששים - מביא ששים בכלי אחד, והשאר בכלי שני^ט; שאין יכולין להבליל באחד אלא ששים^י, אבל יתר על ששים אין נבליין. אף על פי שאין הבלילה מעפכת כמו שבארנו^י, אמרו חכמים: 'כל הראוי לבלילה, אין הבלילה מעפכת בו'; וכל שאינו ראוי לבלילה, הבלילה מעפכת בו^{יט}.

(טז) דווקא ששים בכלי אחד, והשאר בכלי השני. אבל לא יביא שלשים בכלי אחד, ושלשים ואחד בכלי שני וכדומה. (יז) כי הכלי הגדול ביותר שהיה במקדש, היה אפשר לבלול בו רק ששים עשרונות. (יח) הדין שאם הביא מנחה ולא בלל בשמן, אין הבלילה מעכבת ויוצא ידי חובה. אם כן, גם כאן יביא יותר מששים עשרונות בכלי אחד, למרות שאי אפשר לבלול אותם ויצא ידי חובה. (יט) הכלל ש"הבלילה אינה מעכבת" נאמר רק כאשר ניתן היה לבלול, אלא שבפועל לא בללו - כגון ששים עשרונות בכלי אחד. אך

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

פטור; ואם אמר: 'אלו הייתי יודע, הייתי נודר כדרך שמקריבין' - הרי זה חייב להקריב כדרך שמקריבין.

(כג) והדין שכל המנחות באות מסולת חטיין, חוץ ממנחת סוטה ועומר התנופה שהם מן השעורים. (כד) ומנחה חייבת להיות לפחות עשרון. (כה) ובכל המנחות שקרבות על המזבח צריך להיות שמן ולבונה.

י. נדר עשרון ומחצה, ואמר: 'אלו הייתי יודע, הייתי נודר כדרך המתנדבין' - הרי זה מביא שנים. אמר: 'הרי עלי קמח', או 'הרי עלי חצי עשרון', ולא הזכיר שם מנחה - הרי זה פטור, כמי שלא נדר מעולם.

(כו) שאי אפשר להביא חצי עשרון, רק עשרון שלם. (כז) ולא סולת. (כח) כי קורבן תודה חייב להגיע עם לחם, וקורבן חייב להגיע עם נסכים.

וכן האומר: 'הרי עלי תודה בלא לחם', יזבח בלא נסכים' - הרי זה פטור; ואם אמר: 'אלו הייתי יודע, שאין מקריבין בן, הייתי נודר כדרך הנודרין' - הרי זה חייב להביא כדרך המקריבין.

(כט) על ידי ששואלין אותו לפני זה, והוא עונה לשאלה, וכמו בהלכה הקודמת.

יא. האומר: 'הרי עלי לחמי תודה' - יביא תודה ולחמה; שהדבר ידוע שאין מקריבין לחם בלא תודה, וסוף הקרבן הזכיר. אמר: 'הרי עלי לחם לפטור תודתו של פלוני' לא - יביא לחם תודה עם תודת חברו.

(ל) בלשונו הוא הזכיר את שם הקורבן - תודה. (לא) כגון שראובן קיבל על עצמו להביא קרבן תודה, והוא צריך להביא גם לחם, ובא שמעון וקיבל על עצמו להביא את הלחם עבור ראובן.

יב. מתנדב אדם או נודר זין בפני עצמו. ואין מתנדבין לג זין, ולא שני לגין - שאין בנסכים לא לג ולא שנים; ואין מתנדבין חמשה - שאין חמשת לגין ראויין לא לנספי בהמה אחת, ולא לנספי שתי בהמות. אבל מתנדבין שלשה, וארבעה, וששה, ומששה ומעלה - מפני שהן ראויין לנספי בהמות. יג. כיצד? נדר שבועה, הרי הן בנספי כבש ואיל; נדר שמונה, הרי הן בנספי שני אילים; תשעה, הרי הן בנספי שור וכבש, או בנספי שלשה כבשים;

כאשר אי אפשר לבלול כלל, כמו בששים ואחד עשרונות בכלי אחד - אז הבלילה מעכבת.

ז. אמר: 'הרי עלי מאה אחד ועשרים עשרון' - מביא מאה ועשרים בשני כלים, ששים בכל כלי, ומביא עשרון אחד בכלי שלישי.

אמר: 'הרי עלי עשרון' - מביא עשרון אחד. 'הרי עלי עשרונות' - יביא שנים; פירש נדרו, ושכח כמה עשרון פירש - יביא ששים עשרון בכלי אחד. שכח כמה עשרון פירש, ובאיזה מין קבעו - הרי זה מביא ששים עשרון מכל מין ומין מהמשתן.

(כ) ויותר מזה אין חוששים שנדר, כי יחיד לא יכול להביא בכלי אחד יותר מששים עשרונות.

ח. קבע נדרו, ושכח כמה עשרונות נדר ובכמה כלים נדרכא - הרי זה מביא מאחד ועד ששים, בששים כלי. כיצד? מביא עשרון אחד בכלי ראשון, ושני עשרונים בכלי שני, ושלשה עשרונים בשלישי, עד שיהיו ששים עשרון בכלי האחרון. ואם שכח אף באיזה מין קבע - מביא על סדר זה ששים כלי מכל מין; ונמצא מביא מכל מין אלה ושמונה מאות ושלשים עשרון.

(כא) כלומר, נוסף לספק כמה עשרונות אמר (שאו צריך להביא ששים עשרונות, כמו שהוסבר בהלכה הקודמת), שכח גם בכמה כלים נדר, וכפי שהוסבר לעיל בהלכות ב"ג שאם נדר להביא בכלי אחד והביא בשני כלים, או נדר בשני כלים והביא בכלי אחד - לא יצא. (כב) מכל מין מביא 1,830, וסך הכל מביא 9,150 עשרונות.

השנת הראב"ד

האומר... התנדב א"א אין לסמוך על הכללות הללו שאם בדקו אותו ואמר אילו הייתי יודע הייתי מתנדב כדרך המתנדבים אע"פ שאמר מנחת שעורים מביא מן החטים וזעירי שמפליג בין מנחת למנחה לדעת ב"ש או לר"מ דאמר תפוס לשון ראשון הפליג שאם אמר מנחת שעורים אין כאן לשון ראשון, וכן מ"ש בסוף שאם אמר הרי עלי קמח או הרי עלי עשרון הרי הוא כמי שלא נדר מעולם אינו כלום שהכל תלוי בבדיקה כמ"ש.

ט. האומר: • 'הרי עלי מנחת שעורים', או 'מנחת חצי עשרון', או 'מנחת שלא שמן ולבונה' - הרי זה פטור, שלא התנדב דבר שפמוהו מקריבין. אמר: 'הרי עלי מנחה מן

השעורים', או 'מן העדשים', או 'מנחה בלא שמן ולבונה', או 'מנחה חצי עשרון' - שואלין אותו; אם אמר: 'לא נדרתי אלא על דעת שמתר להקריב פדה, ואלו ידעתי שאין מקריבין אלא עשרון שלם סלת בשמן ולבונה, לא הייתי נודר' - הרי זה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

נדר עשרה, הרי אלו פנספי שור ואיל, או שני כבשים ואיל. וכן עד לעולם.
יד. נדר חמשת לגין לג - אומרין לו: 'השלם ששה', שהרי קבען [=יד] לקרבן לי; אבל אם נדר לג או שנים - פטור, שהרי אינן ראויין פלל, לא הן ולא מקצתן.
ואין מתנדבין ולא נודרין פחות מלג שמן - שאין לה מנחה פחותה מעשרון, והיא צריכה לג אחד שמן לי.

נדר עשרה, הרי אלו פנספי שור ואיל, או שני כבשים ואיל. וכן עד לעולם.

(לב) שתמיד יהיה חשבון שנוכל לחלק את היין לפי כמות היין שמביאים לקורבנות.

יד. נדר חמשת לגין לג - אומרין לו: 'השלם ששה', שהרי קבען [=יד] לקרבן לי; אבל אם נדר לג או שנים - פטור, שהרי אינן ראויין פלל, לא הן ולא מקצתן.
ואין מתנדבין ולא נודרין פחות מלג שמן - שאין לה מנחה פחותה מעשרון, והיא צריכה לג אחד שמן לי.

(לג) כלומר, בדיעבד. (לד) כלומר, מכיון שהוא קבע אותן לקרבן, הוא חייב להקריב אותם ביחד, ומכיון שאין בנסכים חמשת לוגין, הוא צריך להוסיף עוד לוג אחד. (לה) והמינימום שאפשר לנדב הוא שלושה לוגין. (לו) לכן הכמות המינימלית שאפשר להביא משמן זה לוג אחד.

טו. האומר: 'הרי עלי זין' - לא יפחות משלש לגין לי; 'הרי עלי שמן' - לא יפחות מלג לי. פרש נדרו, ושכח כמה לגין נדר מן היין או מן השמן - יביא מאה וארבעים לג; שאין לה יום שמקריבין בו הצביר קרבנות מרבבות יותר מיום טוב הראשון של חג [הסוכות] שחל להיות בשבת, והיה הנסכים בו פיום מאה וארבעים לג שמן וכמותם זין¹⁰⁷, כמו שיתבאר בהלכות תמידין ומוספין.

(לו) משום שהכמות הפחותה ביותר שאפשר להביא מיין זה שלושה לוגין. (לח) שזהו הכמות הפחותה שאפשר להביא משמן. (לט) ומכיון שאין יום שמקריבים יותר ממה שמקריבים באותו יום, מסתבר שהוא לא נדר להביא יותר מהכמות הזאת.

פרק יח

הקרבנות כל הקורבנות בבית המקדש, ואיסור שחיטת חוץ.

א. כל הקרבנות פלן - בין קרבנות בהמה ועוף, בין קרבנות מנחות - מצות עשה להקריבן בבית הבחירה, שנאמר¹⁰⁷: "ושם תעשה כל אשר אנכי

~ נקודות משיחות קודש ~

"כל הקרבנות פלן בו".

כיון שמקום הקרבנות הוא בבית הבחירה במקום השכינה, פתח ההלכה בענין הקרבן ולא בחיוב האדם להשמיע שהחיוב אינו רק מצד ה"גברא" המקריב אלא גם מצד החפצא של הקרבן כיון שבית הבחירה ומקום השכינה יוצר חיוב על החפצא של הקרבנות שצריכים להיות מוקרבים בבית זה.

לקוטי שיחות חלק כד עמוד 85

מתוך רמב"ם "פרס המלך"

ב. המקריב קרבן חוץ לעזרה - בטל מצות עשה, ועבר על לא תעשה, שנאמר¹⁰⁸: "השמר לה פן תעלה עלתיד בכל מקום אשר תראה". ואם הקריב במזיד - חיב פרת, שנאמר¹¹⁰: "אשר יעלה עולה או זבח ואל פתח אהל מועד לא יביאנו, ונכרת"; ואם הקריב בשוגג, מביא חטאת קבועה

[רגילה].

ג. וכן השוחט קדשים חוץ לעזרה - אף על פי שלא העלה אותן - אם היה מזיד, חיב פרת, שנאמר¹¹¹: "אשר ישחט שור או כשב או עז... דם יחשב לאיש שהוא, דם שפק, ונכרת". ואם שחט בשוגג, מביא חטאת קבועה.

(א) רק שחט, ולא הקריבם על גבי מזבח.

ד. והיכן הזהיר על השחיטה בחוץ? בהקדשי; נאמר¹¹²: "שם תעלה עלתיד", ונאמר¹¹³: "ושם תעשה כל אשר אנכי מצוה". מה העליה [ההקרבנות] בחוץ שענש עליה - הזהיר עליה בפרוש, שנאמר:

107. דברים-ראה, יב, יד. 108. שם, פסוק כו. 109. דברים-ראה, יב, יג. 110. ויקרא-אחרי מות, יז, יח-יט. 111. ויקרא-אחרי מות, יז, ג-ד. 112. דברים-ראה, יב, יד. 113. שם.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ב' מנחם-אב - ספר עבודה - הלכות מעשה הקרבנות קמז

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

[נהניו ראוי] **בְּעֲלֵי הַקִּרְבָּנוֹת הָאֵלֹוּ לְכַפֶּרָה יִי. אָבֵל אִם שָׁחֲטוּ עֹלֹתֵיהֶן בַּחוּץ בְּתוֹךְ יְמֵי הַסִּפִּירָה, חֲקִיבִין; שֶׁהֶעֱלָה דֹוֹרֶן הִיא יִי, וְהַחֲטָאת וְהָאֶשֶׁם הֵן עֶקֶר הַכִּפֶּרָה.**

(יג) קורבן חטאת שהם צריכים להביא בסוף ימי הספירה שלהם. (יד) ועדיין לא הגיע זמנם להקריב. (טו) קורבנות אלו מגיעים בתור כפרה, ועדיין לא הגיע הזמן שהם יכולים להתכפר. (טז) קורבן העולה שהם צריכים להביא, בשונה מקורבן החטאת והאשם, לא נועד לכפר, אלא הוא דורון, ולכן אם הקריבו את העולה בתוך ימי הספירה זה נחשב כקורבן, ולכן נענשים אם הקריבו אותו בחוץ.

וְכֵן נִזְיֵר שֶׁשָּׁחֲט חֲטָאתוֹ בַּחוּץ בְּתוֹךְ יְמֵי נִזְיֵרוֹת, פֶּטוּר; הַקָּרִיב עֹלָתוֹ אוֹ שְׁלָמָיו בַּחוּץ, חֲקִיב; שֶׁהַחֲטָאת הִיא הַמַּעֲפָכֶת אוֹתוֹ יִי, וְהִיא עֶקֶר הַנִּזְיֵרוֹת. (יז) קורבן החטאת היא עיקר כפרתו, אבל השלמים והעולה הם לא באים בעיקר על הנזירות, והם כשרים גם לפני שמסיים את ימי נזירותו, ולכן אם הקריב אותם בחוץ – חייב.

י. אֶשֶׁם • תְּלוּיִי

וְחֲטָאת הָעוֹף הַבָּאָה עַל הַסִּפִּיקִי שֶׁהִקְרִיב בַּחוּץ - פֶּטוּר, שֶׁהִרִי לֹא נִקְבַּע הָאֶסוּרִי. אֶשֶׁם מִצִּרְעָה שֶׁשָּׁחֲטוּ בַּחוּץ שְׁלֹא לְשִׁמּוֹכָא - חֲקִיב, הוֹאִיל וְשְׁלֹא לְשִׁמּוֹ רָאוּי בְּפָנִים וְכֶשֶׁר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֲרִיב. וְכָל קֶרֶבֶן שֶׁהוּא פֶּטוּר עַל שְׁחִיטָתוֹ בַּחוּץ, כֶּף הוּא פֶּטוּר עַל הַעֲלִיתוֹ יִי.

(יח) שאדם מביא אם יש לו ספק אם עבר איסור. (יט) כגון אישה שהפילה והיא ספק יולדת, וצריכה להביא חטאת עוף מספק. (כ) כל הקרבת הקורבן הוא מספק, ולא בטוח כלל שקורבן זה באמת קורבן, אולי הוא חולין, ולכן מספק פטור – שמה שחט בחוץ חולין. (כא) אלא לשם קורבן אחר. (כב) הדין שבכל הקורבנות (חוץ מחטאת וקורבן פסח) אם השוחט התכוון לשחוט לשם קורבן אחר, הקורבן כשר, רק הוא צריך להביא קורבן אחר במקום החובה שהוא התחייב, ולכן אם שחט את האשם בחוץ לשם קורבן אחר – חייב, כי זה נקרא קורבן. (כג) שהרי שחיטה והעלאה הוקשו זה לזה.

"הַשֹּׁמֵר לָךְ פֶּן תַּעֲלֶה עֲלֵיךָ", אֵף עֲשִׂיהָ שֶׁבִּכְלָלָהּ הַשְּׁחִיטָה יִי, שֶׁעָנַשׁ עָלֶיהָ בְּפִרוּשׁ - הִרִי הוּא מְזַהֵר עָלֶיהָ, שְׁלֹא עָנַשׁ בְּהַתּוֹב אֶלָּא אִם בֶּן הַזֵּהִיר.

(ב) שהרי אין עונשין אלא אם כן מזהירין. (ג) סמיכות שחיטה להעלאה על המזבח. (ד) באותו פסוק. (ה) כלומר, גם השחיטה בכלל העשייה של הקורבן.

ה. הַשּׁוֹחֵט קִדְּשִׁים וְהֶעֱלָה אוֹתָם בַּחוּץ, חֲקִיב שְׁתֵּים - אַחַת עַל הַשְּׁחִיטָה, וְאַחַת עַל הַהֶעֱלָה. וְכֵן אִם שָׁחֲט בְּפָנִים וְהֶעֱלָה בַּחוּץ - חֲקִיב עַל הַהֶעֱלָה; וְכֵן אִם שָׁחֲט בַּחוּץ וְהֶעֱלָה בְּפָנִים - חֲקִיב עַל הַשְּׁחִיטָה.

ו. אִינוּ חֲקִיב אֶלָּא עַל שְׁחִיטַת קִדְּשִׁים הָרְאוּיִין לְקָרֵב לְמִזְבֵּחַ, אָבֵל הַשּׁוֹחֵט בַּחוּץ אֶחָד מֵאֶסוּרֵי מִזְבְּחֵי אוֹ מַחֲטָאוֹת הַמִּתּוֹת - הִרִי זֶה פֶּטוּר, שְׁנֵאמַר יִי: "לִפְנֵי מִשְׁכַּן ה'" - כָּל שֶׁאִינוּ רָאוּי לְבוֹא אֶל מִשְׁכַּן ה' אֵין חֲקִיבִין עָלָיו.

(ו) כגון בהמה שעבדו עמה עבודה זרה, ואסור להקריב אותה על המזבח. (ז) קורבן חטאת שאסור להקריב אותו, אלא צריך לסגור אותו במקום סגור עד שימות.

ז. שָׁחֲט בַּחוּץ מִחֲסֵר זִמָּן בְּגוֹפוֹ יִי אוֹ בְּפִעְלִים יִי - הוֹאִיל וְאִינוּ רָאוּי לְבוֹא עֲתָה בְּפָנִים, פֶּטוּר.

(ח) שכרגע הוא לא ראוי להקרבה, אבל בעוד זמן מסויים יהיה ראוי. (ט) אם הבעלים של הקורבן לא ראויים כעת להקריב – להלן יסביר הרמב"ם את המקרים.

ח. אֵיזָה הוּא מִחֲסֵר זִמָּן בְּגוֹפוֹ? בְּהִמָּה בְּתוֹךְ שִׁבְעַת יְמֵי הַלֵּדָה, וְתוֹרִין שְׁלֹא הִגִּיעַ זִמָּנוֹ יִי, וְאוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ שֶׁשָּׁחֲט אֶחָד מֵהֶן הַיּוֹם, שֶׁאֵין הַשְּׁנִי רָאוּי עַד לְמַחֲרִיב.

(י) במשך שבעת הימים מהלדה אסור להקריב אותה, ורק מהיום השמיני אפשר להקריב. (יא) תורים כשרים להקריב רק כשהם גדולים. (יב) כי אסור לשחוט אם ובנה באותו יום.

ט. וְאֵיזָה הוּא מִחֲסֵר זִמָּן בְּפִעְלִים? קֶרֶבֶן שֶׁעֲדִין לֹא הִגִּיעַ זִמָּן בְּעָלָיו לְהִקְרִיבוֹ. בִּיצֵד? הִזָּב וְהַזָּבָה וְהַיּוֹלֶדֶת שֶׁשָּׁחֲטוּ חֲטָאתָן יִי בַּחוּץ בְּתוֹךְ יְמֵי סִפִּירָה יִי (לטהרת), פֶּטוּרִין; וְכֵן מִצִּרְעָה שֶׁשָּׁחֲט חֲטָאתוֹ וְאֶשֶׁמוֹ בַּחוּץ בְּתוֹךְ יְמֵי סִפִּירָה, פֶּטוּר; שֶׁעֲדִין לֹא נִרְאוּ

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שהקדיש את הבהמה, הפקיעו חכמים את הבהמה והעמידו אותה ברשות הגבול.

טו. היתה הבהמה בלילה בחוץ וצוארה בפנים, ושחט - חיבה, שנאמר¹¹⁵: "אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה, או אשר ישחט מחוץ למחנה". אחד השוחט במקדש ושאר גוף הבהמה לחוץ, או שהיה גופה בפנים וצוארה בחוץ - חיב, עד שתהיה הבהמה בלילה במקדש, שנאמר¹¹⁶: "ואל פתח אהל מועד לא יביאנו". אבל השוחט בגגו של היכל - אף על פי שאינו ראוי לזביחה כלל, הרי זה פטור.

(לה) כרת או מלקות על שחטו חוץ. (לו) כי גגות בית המקדש לא הוקדשו, וצריך לשחוט רק בעזרה.

טז. שנים שאחזו בספיין ושחטו בחוץ - פטורין, שנאמר¹¹⁷: "אשר ישחט .. או אשר ישחט" - אחד, ולא שנים. ואחד ששחט בחוץ - אף על פי שלא נתפון לשחט קדשים אלו לה' - הרי זה חיב, שנאמר¹¹⁸: "דם יחשב לאיש ההוא, דם שפך" - אף על פי שזה הדם במחשבתו בדם הנשפך, לא בקרבן - הרי זה חיב.

(לז) כסתם שחיטה.

יז. השוחט • בחוץ

בלילה - חיב, הואיל והשחיטה בלילה כשרה בחוץ לה. וכן אם העלה שחט בלילה מזה ששחט בחוץ בלילה - חיב על ההעלה; אבל אם שחט בפנים [המקדש] בלילה והעלה בחוץ - פטור, לפי שלא העלה אלא דבר פסול, שאין לה שחיטה כשרה בלילה במקדש. וכן אם קבל בכלי חלא בפנים וזרק בחוץ - פטור^{מב}.

(לח) למרות ששחיטת קורבנות במקדש היא רק ביום, היות ששחיטת חולין כשרה בלילה, לכן נחשב כשחיטת חוץ. (לט) על המזבח מחוץ למקדש. (מ) שהרי זה לא קורבן

השנת הראב"ד

שני . . . התורה א"א אני שונה בברייתא עד שלא הגריל עליהם חיב על שניהם ופירש רב חסדא הואיל וראויים לשעיר הנעשה בחוץ משהגריל עליהם חיב על של שם ופטור על של עזאזל שהגריל ועלה עליו הגורל לעזאזל פטור עליו בחוץ אע"פ שעתיד להתודות עליו שאין ראוי לבא לפתח אהל מועד ויהא מיוחד לשם אלא שיהא ראוי לזריקה ולהקטרה שנאמר לה' וחיי ראשי שמעתא דזבחים הטעהו שלא ירד לפירושה ומצאה משובשת.

אינו ראוי לבוא לפני ה'.

(כד) שני השעירים שהיו מרגילים ביניהם, אחד נשחט כחטאת, והשני משתלח לעזאזל. (כה) הכהן הגדול. (כו) כי בשלב הזה שניהם ראויים להגיע למקדש, השעיר שנשחט וגם השעיר שמשתלח היו מתוודים עליו בעזרה.

יב. השוחט שלמים בחוץ קדם שפיתחו דלתות ההיכל - פטור^{כז}; שהרי הן מחסרים מעשה, ואחר כך יהיו ראויין לקרב לפני ה', כמו שבארנו. והשוחט את הפסח בחוץ, אפילו בשאר ימות השנה - בין לשמו בין שלא לשמו - חיב; שהפסח בשאר ימות השנה שלמים הוא^{כח}.

(כז) והדין ששוחטים שלמים רק כאשר דלתות ההיכל פתוחות. (כח) קורבן פסח שהקדישו אותו במהלך השנה, נחשב כל השנה לקורבן שלמים, ולכן אם שחטו אותו בחוץ גם במהלך השנה, זה נחשב ששחטו קורבן מחוץ למקדש.

יג. בהמת חולין שעברה קדשי מזבח^{כט} - אסור לשחט אותה בחוץ; ואם שחט - אינו לוקה, מפני שאינה ראויה לבוא לפני ה' לא.

(כט) שאדם הקדיש עובר של בהמת חולין למזבח. (ל) את בהמת החולין, משום העובר שבה, שהוא קודש. (לא) כיון שהעובר עדיין לא נולד, וכרגע אי אפשר להקריב אותו.

יד. גנב והקדיש^{לב}, ואחר כך שחט בחוץ - חיב^{לג}. ומאימתי העמידוה ברשותו, פרי לחיבו עליה פרת? משעה שהקדישה^{לד}; והוא ששחטה אחר יאוש [בעלים מהגניבה]; אבל לפני יאוש, אינה קדושה.

(לב) את הבהמה. (לג) למרות שהבהמה לא שלו, ואם כן כיצד יכול להקדיש אותה? חכמים תיקנו שבמקרה זה, מפקיעים את הבהמה מידי הבעלים ומקנים אותה לגנב, כדי שיתחייב בעונש כרת כיון ששחט בחוץ. (לד) מרקע

115. ויקרא-אחרי מות, יז, ג. 116. שם, פסוק ד. 117. ויקרא-אחרי מות, יז, ג. 118. שם, פסוק ד.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ג' מנחם-אב - ספר עבודה - הלכות מעשה הקרבנות קמז

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יַעֲלֶה עֹלָה; **מָה עֹלָה שְׂרָאוֹיָהּ לְאֲשִׁים - אָף כָּל שְׂרָאוֹי לְאֲשִׁים הוּא שְׁחִיבִין עַל הַעֲלֹתוֹ בַּחוּץ.**

(ג) כלומר, דבר הראוי לשריפה על המזבח, ולא דבר הראוי לאכילה ולא דבר הראוי לשריפה שלא על המזבח. (ד) שכולה ראויה להקרבה על המזבח.

ג. מִכָּאן אָמְרוּ חֲכָמִים: הַזֹּרֵק אֶת הַדָּם, או הַמְקַטֵּיר אֲבִיר עֹלָה, או אֲמֹרִין, או קֶמֶץ [ממנחת], או לְבֹנָה, או קִטְרֶת, או מִנְחַת פְּהִינִים, או מִנְחַת נִסְכִּים, או הַמְנַסֵּף שְׁלֹשָׁה לְגִין יֵין, או שְׁלֹשֶׁת לְגִין מִים¹¹⁹, בַּחוּץ - חִיב¹²⁰, שֶׁנֶּאֱמָר¹²¹: "לֹא יִכְיָאוּ לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ" - כָּל הַמִּתְקַבֵּל בַּפְּנִים, חִיבִין עָלָיו בַּחוּץ.

(ה) בזמן חג הסוכות שמנסכים מים. (ו) כי כל אלו ראויים לעלות על המזבח.

ד. אֲבָל הַזֹּרֵק שְׂרֵי הַדָּם בַּחוּץ, אֶפְלוּ שְׂרֵי דָמִים הַפְּנִימִיִּים¹²² - פְּטוּר; שְׁזָרִיקֶת שְׂרֵי הַדָּם - שְׂרֵי מִצְוֶה הֵם, וְאֵינָן מַעֲפִינִין. וְכֵן הַמְנַסֵּף יֵין או מִים פָּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה לְגִין בַּחוּץ - פְּטוּר, בֵּין בְּשֶׁאֵר יְמֵי הַשָּׁנָה בֵּין בַּחֲג [הסוכות]; הוֹאִיל וְחֹסֵר הַשְּׁעוּר¹²³, הָרִי אֵינָן רְאוּיִין לְהִתְקַבֵּל בַּפְּנִים.

(ז) הדם שצריך לשפוך אל יסוד המזבח, אחרי שהזוהר מהדם על המזבח. (ח) כלומר, את שריי הדם של החטאות הפנימיות, אחרי שזרקו את דמם בתוך ההיכל על מזבח הזהב. (ט) כי השיעור המינימלי לניסוך יין ומים הוא שלושה לוגין.

וְכֵן הַמַּעֲלֶה מִבֶּשֶׂר חֲטָאת, מִבֶּשֶׂר אֶשֶׁם, מִבֶּשֶׂר שְׁלָמִים, בֵּין שֶׁל יָחִיד בֵּין שֶׁל צִיּוּר, מִשְׂרֵי מִנְחֹת, מִשְׂתֵּי הַלֶּחֶם, מִלֶּחֶם הַפָּנִים, בַּחוּץ - פְּטוּר; שְׁכָל אֵלוּ רְאוּיִין לְאֲכִילָה, לֹא לְאֲשִׁים.

(י) כלומר, כל מה שמנה הרמב"ם ראויים לאכילה, ואינם ראויים לעלות על המזבח.

ה. הַמַּעֲלֶה אֶת הַפִּהְמָה כֹּלָה בַּחוּץ - חִיב מִפְּנֵי הָאֲמֹרִין¹²⁴; וְאֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִפְרִישָׁן, אֵין בֶּשֶׂר הַזֶּבֶח חוּצָץ, וְכֵאלוּ הִקְטִיר הָאֲמֹרִין בַּפְּנֵי עֶצְמוֹן. אֲבָל הַמַּעֲלֶה מִנְחָה שֶׁלֹּא נִקְמְצָה - פְּטוּר¹²⁵, שְׂאִין הַקֶּמֶץ בָּרוּר וּמִבְדִּיל¹²⁶; קִמְצָה, וְחֹזֵר קִמְצָה לְתוֹכָהּ¹²⁷, וְהִקְרִיב כֹּלָה בַּחוּץ - חִיב¹²⁸.

(יא) והאימורין ראויים לעלות על המזבח. (יב) אם מעלה

שנשחט בחוץ, אלא בעזרה, והוא סתם קורבן פסול – כי נשחט בלילה. (מא) קיבל את הדם בכלי. (מב) כיון שהדם שהוא קיבל בכלי חול נפסל, ולא נחשב לדם קורבן.

יח. וְכֵן הַמּוֹלֵק אֶת הָעוֹף בַּחוּץ, פְּטוּר¹²⁹; וְאִם הָעֹלָה, פְּטוּר¹³⁰. מִלֶּק בַּפְּנִים וְהָעֹלָה בַּחוּץ - חִיב עַל הַהַעֲלָה¹³¹; שְׁחֹטוּ בַּפְּנִים וְהָעֹלָה בַּחוּץ -

פְּטוּר, שֶׁלֹּא הָעֹלָה אֵלָּא דָּבָר שְׂאִינוּ רְאוּי לְקָרְבֵּן¹³². שְׁחֹט • אֵת

הָעוֹף בַּחוּץ וְהָעֹלָה בַּחוּץ - חִיב שְׁתֵּים; שֶׁהַשְּׁחִטָה בַּחוּץ פְּשָׁרָה, וְהָרִי הִיא כְּמִלְקָה בַּפְּנִים¹³³.

(מג) כי בפסוק כתוב "אשר ישחט" – שחיטה דווקא ולא מליקה. (מד) שכיון שמליקה כשרה רק בעזרה, ואם מלק מחוץ לעזרה, הרי זה סתם נבילה, והוא העלה סתם נבילה בחוץ – שפטור. (מה) כי המליקה כשרה בעזרה, ואז הרי הוא מעלה מחוץ לעזרה קורבן. (מו) משום שהעוף נשחט ולא נמלק. (מז) על השחיטה ועל העלאה, כי השחיטה בחוץ מכשירה את עוף כמו שמליקה בפנים מכשירה את העוף, ולכן חייב על השחיטה, ועל העלאה חייב, כי העלה קורבן מחוץ למקדש.

~ יום שישי ג' מנחם-אב ~

פָּרָק יט

המשך איסור שחוט חוץ.

א. אֵין הַמַּעֲלֶה בַּחוּץ חִיב עַד שְׁיַעֲלֶה לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ שְׁיַעֲשֶׂה בַּחוּץ¹³⁴; אֲבָל אִם הָעֹלָה עַל הַסֵּלַע או עַל הָאֶבֶן - פְּטוּר; שְׂאִין קְרוֹי קָרָבָן אֵלָּא עַל הַמִּזְבֵּחַ, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא בַּחוּץ - שֶׁנֶּאֱמָר¹³⁵: "וַיִּבֶן נֹחַ מִזְבֵּחַ". וְאֵינוּ חִיב עַד שְׁיַעֲלֶה לְשֹׁם¹³⁶, שֶׁנֶּאֱמָר¹³⁷: "לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ לֵה".

(א) מזבח שנבנה לשם הקרבת קורבנות. (ב) לשם הקדוש ברוך הוא. אבל המעלה לשם הדיוט – אינו חייב.

ב. אֵינוּ חִיב אֵלָּא עַל הָעֲלִית דָּבָר הָרְאוּי לְאֲשִׁים או לְמִזְבֵּחַ¹³⁸, כְּגוֹן הָעֹלָה - שֶׁנֶּאֱמָר¹³⁹: "אֲשֶׁר

119. בראשית-נח, ח, כ. 120. ויקרא-אחרי מות, יז, ט. 121. ויקרא-אחרי מות, יז, ח. 122. ויקרא-אחרי מות, יז, ט.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

תחלה וְשִׁיר מִמֶּנּוּ בְּזִית וְהֶעֱלָהּ בַּחוּץ, בֵּין שְׁנֵי הַפָּל בִּפְנֵים [ולא הקריב] וְלָקַח מִמֶּנּוּ בְּזִית וְהֶעֱלָהּ בַּחוּץ. אָבֵל אִם חָסֵר אוֹתוֹ דָּבָר הִקְרִיב כָּל שֶׁהוּא בִּפְנֵים י, וְהֶעֱלָה שְׁאֵרִיתוֹ בַּחוּץ - פֶּטוּר.

(כד) אם נחסר חלק מהדבר כאשר הוא היה עדיין בפנים (כפי שיבאר בהלכה הבאה).

ט. פִּיֶּצֶד? • הַקֶּמֶץ כֹּה

או הִלְבֹּנָה י, וְהָאֵמֹרִין, וְהַעֲוִלָּה י, וְהַמִּנְחָה הַנִּשְׂרֶפֶת כ, וְהַנִּסְכִּין כט, שֶׁחָסְרוּ מִקְצָתָם בִּפְנֵים, וְהִקְרִיב שְׁאֵרִיתָן בַּחוּץ -

השגת הראב"ד

כיצד... לעושה א"א הספרים שלנו אינם משוים לזו הגירסא ובודאי היא משובשת אבל הגירסא שלנו אף לדברי ר' עקיבא חייב שתיים להכי פלגינהו רחמנא שם תעלה ושם תעשה אבל שחט וזרק לדברי הכל אינו חייב אלא אחת דכתיב שם תעשה כלל כל העשיות.

פֶּטוּר; שֶׁהָיָה נֶאֱמַר¹²⁶: "לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ" - עַל הַשָּׁלֶם הוּא חֵיב, וְאִינוּ חֵיב עַל הַחֲסֵרִי. הוֹצִיאוּ שָׁלֶם, וְחָסֵר בַּחוּץ, וְהֶעֱלָהּ - הָרִי זֶה סֶפֶק יא, לְפִיכָּךְ אִינוּ לוֹקָה.

(כה) והדין שאם הקריבו רק חלק מהקומץ, הקומץ פסול. (כו) שצריך להקריב את כל הלבונה, ואם החסיר בה - פסול. (כז) שעולה כולה. (כח) מנחת כהנים, מנחת כהן משיח ומנחת נסכים - שנשרפים כולן. (כט) היין והמים. (ל) כל אלו, ברגע שחסר בהם כשהיו בפנים, הם נפסלו, ולכן אם הקריב את שאריתו בחוץ - פטור. (לא) אם חייב או לא.

י. הֶעֱלָה אֲבֵר שְׂאִין בּוֹ בְּזִית בָּשָׂר, וְהָיָה הָעֶצֶם מְשֻׁלְּמוֹ לְכִזִּית - חֵיב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִחֶפֶר; הָיָה מִלַּח מְשֻׁלְּמוֹ לְכִזִּית - הָרִי זֶה סֶפֶק, לְפִיכָּךְ אִינוּ לוֹקָה. וְעוֹלָה וְאֵמֹרִיָּה מִצְטָרְפִין לְכִזִּית יב.

(לב) בשר עולה שהקריב יחד עם האימורין שלה, ובכל אחד מהם יש פחות מכזית וביחד הם מצטרפים לכזית.

יא. הֶעֱלָה [אבר] וְחִזֵּר וְהֶעֱלָה [אבר נוסף] - חֵיב עַל כָּל אֲבֵר וְאֲבֵר. זֶרֶק [דם] וְהֶעֱלָה [איברים] - חֵיב שְׁתֵּי; שֶׁהָרִי חֵלֶק הַכֶּתוּב בֵּין מַעֲלָה לַעֲוִשָּׁה, שֶׁהָרִי נֶאֱמַר¹²⁷: "אֲשֶׁר יַעֲלֶה עֹלָה", וְנֶאֱמַר¹²⁸: "לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ לֵה'". - כָּל הַנַּעֲשָׂה לֵה' חֵיבִין עָלָיו, וְאֵלּוּ נַעֲשׂוּ לֵה' יג.

השגת הראב"ד

העלה אבר חסר א"א לא האיר דבריו שהרי שנינו המעלה כזית מעולה ומאמוריה בחוץ חייב אלמא לא קפדינן אאבר שלם וכי איתמרא שמעתא במקוטרי פנים שיחסרו בהקטרותן והוציאן והקטירן בחוץ דהלכה כר' יוסי דפטור.

אֵתוּ"ל. הֶעֱלָה • אֲבֵר חָסֵר - פֶּטוּר, שֶׁנֶּאֱמַר¹²⁹: "לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ", עַל הַשָּׁלֶם הוּא חֵיב.

על המזבח בחוץ. (יג) הקומץ הוא לא ברור ומפורש מתוך העיסה, אלא הכל עיסה אחת. אבל האימורים גם כאשר הם חלק מהבהמה, הם ברורים ומובדלים, ויודעים להגיד איזה חלק שייך לאימורים ואיזה חלק לא. (יד) ונתערב עם שאר הסולת. (טו) כי הקומץ לא בטל בעיסה, ולכן הקריב קומץ בחוץ.

ו. [במנחות:] הַיֹּצֵק [שמין], וְהַבּוֹלֵל, וְהַפּוֹתֶת [=פורס], וְהַמּוֹלֵחַ, וְהַמְּגִיֵּשׁ [למזבח], וְהַמְּסִדֵּר אֶת הַשְּׁלֶחָן [להם הפנים], וְהַמְּטִיב אֶת הַנְּרוֹת, וְהַקּוֹמֵץ, וְהַמְּקַבֵּל דָּמִים, בַּחוּץ - פֶּטוּר, לְפִי שֶׁכָּל אֶחָד מֵאלוֹ אִינוּ גֹמֵר עֲבוּדָה, וְנֶאֱמַר¹²³: "אֲשֶׁר יַעֲלֶה עוֹלָה". מִה הֶעֱלָה שֶׁהָיָה גֹמֵר עֲבוּדָה - אִף כָּל שֶׁהוּא גֹמֵר עֲבוּדָה, חֵיבִין עָלָיו.

ז. פָּרָה אֲדָמָה שֶׁשֻׂרְפָה חוּץ מִמְּקוֹם שֻׂרְפָתָהּ י, וְכֵן שְׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ שֶׁהִקְרִיבוּ בַּחוּץ אַחֵר שֶׁהִתְנַדָּה עָלָיו - פֶּטוּר, שֶׁנֶּאֱמַר¹²⁴: "וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יָבִיאוּ" - כָּל שֶׁאִינוּ רְאוּי לָבוֹא אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד, אֵין חֵיבִין עָלָיו.

(טז) שלא שרף אותה במקום שבו צריך לשרוף אותה. (יז) אחרי שהתוודעה על השעיר המשתלח לעזאזל ביום כיפור, הוא הקריב אותו בחוץ.

אָבֵל קִדָּשִׁים פְּסוּלִין שֶׁהָיָה פְּסוּלִין בְּקִדְשֵׁי" - אִם הֶעֱלָה מֵהֶן בַּחוּץ, חֵיב. פִּיֶּצֶד? כְּגוֹן הַלֵּן י, וְהַיּוֹצֵא י, וְהַטֵּמָא י, וְשֶׁנֶּפְסַל בְּמַחֲשַׁבֶּת הָעוֹבֵד יב - שֶׁכָּפֵל נִשְׂרָפִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהַלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין - אִם עָבַר וְהֶעֱלָה מֵהֶן בַּחוּץ, חֵיב, שֶׁנֶּאֱמַר¹²⁵: "לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ לֵה'". - כָּל הַנַּעֲשָׂה לֵה' חֵיבִין עָלָיו, וְאֵלּוּ נַעֲשׂוּ לֵה' יג.

(יח) כלומר, נפסלו אחרי שעבדו בהם עבודה בקודש. (יט) כלומר, עבר על הקורבן לילה, ולא זרקו את הדם, או שלא הקריבו את הבשר או את האימורים על גבי המזבח. (כ) שיצא בשר הזבח חוץ לעזרה. (כא) שנטמא הקרבן. (כב) כגון שחשב לאכול אותו אחרי זמן האכילה, או במקום שאסור לאכול אותו וכדומה. (כג) משמע מהפסוק שכל קורבן שנעשה בו משהו לה', אסור להקריב אותו על מזבח בחוץ, ובכל אלו נעשתה עבודה לה'.

ח. כָּל דָּבָר שֶׁחֵיבִין עַל הֶעֱלָתוֹ בַּחוּץ - בֵּין שֶׁהֶעֱלָה מִמֶּנּוּ בְּזִית בַּחוּץ, חֵיב; בֵּין שֶׁהֶעֱלָה בִּפְנֵים

123. ויקרא-אחרי מות, יז, ח. 124. ויקרא-אחרי מות, יז, ט. 125. שם. 126. ויקרא-אחרי מות, יז, ט. 127. ויקרא- אחרי מות, יז, ח. 128. שם, פסוק ט. 129. שם.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ג' מנחם-אב - ספר עבודה - הלכות תמידין ומוספין קמט

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שְׁקִדְשָׁה וְאִשּׁוּנָה קִדְשָׁה לְשַׁעֲתָה [לזמנן] וְקִדְשָׁה
לְעֵתִיד לְבֹאָה^{מג} [לנצח], כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

(מג) ולמרות שהיום אין בית המקדש, מצד קדושת המקום אפשר להקריב שם קורבנות, כפי שהסביר הרמב"ם בהלכות בית הבחירה.

(לג) מכאן למדו שחייב על העלאה למזבח, וחייב גם על כל עשיה בקורבן בחוץ – וכאן גם העלה את האיברים, וגם זרק את הדם.

יב. שְׁנִיִּים שֶׁאֲחִזּוּ בְּאָבֵר וְהִעֲלִיחוּ בַּחוּץ - חֵיבִין, שֶׁנֶּאֱמָר¹³⁰: "אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר יַעֲלֶה עֹלָה" - אֶפְלוּ אִישׁ וְאִישׁ שֶׁהִעֲלוּ [יחד], חֵיבִין.

יג. הַזֹּרֵק • מִקְצֵת
מִתְּנוֹת בַּחוּץ^{לד}, חֵיב. **הַמִּקְבֵּל דָּם חֲטָאת בְּכוֹס אֶחָד, נִתֵּן מִמֶּנּוּ בַּחוּץ**

וְחִזְרוּ וְנִתְּנוּ בִּפְנֵימֵי^{לה} - חֵיב עַל הַנִּתֵּן בַּחוּץ, שֶׁהָרִי כָּלוּ רְאוּי לִקְרֹב בִּפְנֵימֵי^{לו}; וְאִם נִתֵּן מִמֶּנּוּ בִּפְנֵימֵי וְחִזְרוּ וְנִתְּנוּ בַּחוּץ^{לז} - פְּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהֵן שִׁירִים^{לח}. אֲבָל אִם קִבֵּל בְּשָׁנֵי כוֹסוֹת, בֵּין שֶׁנֶּתַן שְׁנֵיהֶן בַּחוּץ^{לט}, אוֹ אֶחָד בַּחוּץ וְאֶחָד בִּפְנֵימֵי^מ, אוֹ אֶחָד בִּפְנֵימֵי וְאֶחָד בַּחוּץ - הָרִי זֶה חֵיב.

(לד) זרק על המזבח בחוץ רק חלק מהדם שצריך להזות על המזבח. (לה) הוא היה על המזבח בחוץ, וחזר והיה על המזבח בפנים. (לו) כי בזמן שהיה בחוץ, כל הדם היה ראוי ומיועד להזאה בפנים. (לז) היה את כל ההזאות בפנים, ויצא והיה גם בחוץ. (לח) והשיריים אינם מעכבים. (לט) שהיה את שתי הכוסות על המזבח בחוץ. (מ) חייב על מה שהיה בחוץ.

יד. הַקֹּמֵץ וְהַלְבוּנָה^{מא} שֶׁל מִנְחָה, שֶׁהִקְרִיב אֶחָד מִהֶן בַּחוּץ, אוֹ הִקְרִיב אֶחָד בִּפְנֵימֵי וְהִשְׁנִי בַּחוּץ - חֵיב; וְכֵן שְׁנֵי בְּזִיכֵי לְבוּנָה שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים^{מב} שֶׁהִקְרִיב אֶחָד מִהֶן בַּחוּץ, אוֹ אֶחָד בִּפְנֵימֵי וְאֶחָד בַּחוּץ - חֵיב.

(מא) שמעכבים זה את זה, וצריך להקריבם יחד. (מב) על שולחן לחם הפנים היו שתי בזיכים עם לבונה, ובשבת היו מקטירים אותם, ואחרי הקטרתם היה מותר לכוהנים לאכול את לחם הפנים, ושניהם מעכבים זה את זה.

טו. מִי שֶׁשָּׁחַט קִדְשִׁים בְּזִמְן הַזֶּה וְהִעֲלָה בַּחוּץ לְעִזְרָה - חֵיב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רְאוּי לִקְרֹב בִּפְנֵימֵי; שֶׁהָרִי מִתֵּר לִהְיוֹת אֵף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁם בֵּית.

~ נקודות משיחות קודש ~

"השוחט קדשי גויים בחוץ, חייב".

הקשו נושאי הכלים מדוע פסק כאן שהשוחט קדשי גויים בחוץ חייב (כדעת ר"י במשנה זכחים) ובנוגע לשאר הדינים בקדשי עכו"ם פסק שאין חייבין עליהם משום פיגול נותר וטמא" (כדעת ר"ש במשנה שם). ויש לומר הביאור בזה: פיגול נותר וטמא הם דינים בקרבן והקרבנות ולכן חלים רק על קרבן ישראל, משא"כ איסור שחוט חוץ שייך למקום המזבח השייך גם לבני נח.

לקוטי חלק ל עמוד 72 הערה 30
מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

ברוך רחמנא דסייען

הַלְכוֹת תְּמִידִין וּמוֹסָפִין

יש בְּכָלֶלן תִּשְׁעַ עֲשָׂרָה מִצְוֹת - שְׁמוֹנֶה עֲשָׂרָה מִצְוֹת עֲשָׂה, וְאַחַת מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פֶּרֶטֶן: (א) לִהְיוֹת שְׁנֵי כִבָּשִׁים בְּכָל יוֹם עוֹלוֹת;

130. ויקרא-אחרי מות, יז, ח.

הלכה טז: מדוע לא הביא רבינו בהלכה זו את כל הפרטים שבגמ' – יין מלכות סק"א. חייב: משום שאיסור זה תלוי במקום המזבח, השייך גם לבני נח – לקו"ש ח"ל ע' 72 הע' 30.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(ד) כאשר השמש במזרח – הצל נוטה למערב. וכשהשמש במערב – הצל נוטה למזרח. באמצע היום, כשהשמש ניצבת בראש הרקיע, אין הצל נוטה לשום צד. מרגע שהצל מתחיל לנטות ולהתארך לכיוון מזרח, באופן שניכר לעין – זהו זמן שחיטת קרבן התמיד של בין הערביים.

(ב) להדליק אש על המזבח בכל יום; (ג) שלא לכבותה; (ד) להרים את הדשן בכל יום; (ה) להקטיר קטרת בכל יום; (ו) להדליק גרות בכל יום; (ז) שיקריב בהן גדול מנחה בכל יום, והיא הנקראת 'חבתין'; (ח) להוסיף שני כבשים עולות בשבת; (ט) לעשות לחם הפנים; (י) מוסף ראשי חדשים; (יא) מוסף הפסח; (יב) להקריב עמר התנופה; (יג) לספר כל איש ואיש שבועה שבועות מיום הקרבת העמר; (יד) מוסף עצרת; (טו) להביא שתי הלחם עם הקרבנות הבאות בגלל הלחם ביום עצרת; (טז) מוסף ראש השנה; (יז) מוסף יום צום; (יח) מוסף החג; (יט) מוסף שמיני עצרת. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

פרק א

מצוה להקריב שני קורבנות תמיד בכל יום, וזמן הקרבתם.

א. מצוות עשה להקריב שני כבשים עולות בכל יום, והן הנקראין 'תמידין', אחד בבקר ואחד בין הערבים, שנאמר: "שנים ליום, עלה תמיד"א.

(א) המשך הפסוק "את הכבש אחד תעשה בבוקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים".

ב. ואימתי זמן שחיטתן? של בקר - שוחטין אותו קדם שתעלה החמה, משיאיר פני כל המזרח; ופעם אחת דחקה שעה את הצבור בבית שני, והקריבו תמיד של שחר בארבע שעות ביוםי.

(ב) שכל הרקיע בצד מזרח מואר. (ג) פעם אחת בזמן בית שני, לא מצאו הכהנים כבש להקריב לקורבן התמיד, והם הקריבו אותו בשעה רביעית של היום – משמע שזמן הקרבת התמיד לכתחילה הוא לפני עלות החמה, אך בדוחק כשר עד השעה הרביעית.

ג. תמיד של בין הערבים, שוחטין אותו משיאיר הצי ויפר לכל שהארידי, והוא משש ומחצה ומעלה, עד סוף היום; ולא היו שוחטין אותו בכל יום אלא בשמונה שעות ומחצה, וקרב בתשע ומחצה.

ולמה מאחרין אותו שתי שעות אחר תחילת זמן שחיטתו? מפני הקרבנות של יחיד או של צבור; לפי שאסור להקריב קרבן קדם קדם תמיד של שחר, ולא שוחטין קרבן אחר תמיד של בין הערבים, חוץ מקרבן פסח לבדו, שאי אפשר שיקריבו כל ישראל פסחיהן בשתי שעותי.

(ה) ולכן היו מאחרים את זמן שחיטת תמיד של בין הערביים, כדי שישפיקו להקריב את כל הקורבנות באותו היום לפני שחיטת התמיד של בין הערביים. (ו) שאותו שוחטים אחרי תמיד של בין הערבים, כפי שכותב בהלכה הבאה. (ז) היות ואת קורבן הפסח כל עם ישראל מביא, לא יספיקו להקריב את כל קורבנות הפסח בין השעה שש ומחצה מתחילת היום (שזה זמן התחלת הקרבת קורבן פסח) עד השעה שמונה ומחצה. לכן הקריבו את הפסח, אחרי קורבן התמיד.

ד. אין שוחטין את הפסח אלא אחר תמיד של בין הערבים; וכן מחסרי כפורים מקריבין פפרתן אחר תמיד של בין הערבים ביום ארבעה עשר, כדי שיהיו טהורין לאכל פסחיהן לערב.

(ח) אנשים שנטמאו וטבלו, וצריכים להביא קורבן לגמר טהרתם. (ט) ביי"ד ניסן, ערב פסח.

ה. ערב פסחים, בין בחל בין בשבת, היה התמיד נשחט בשבע ומחצה, וקרב בשמונה ומחצה, כדי שיהיה להן פנאי לשחט פסחיהן; ואם חל ערב פסחים להיות ערב שבת, היו שוחטין אותו בשש ומחצה בתחילת זמנו, וקרב בשבע ומחצה - כדי שיהיה להן רוח פיום לצלות קדם שיקנס השבת"א.

(י) כפי שהסברנו לעיל, ואחרי השעה שמונה וחצי מקריבים את התמיד. (יא) את קורבן הפסח היה צריך לאכול צלי, ובערב פסח בשנה רגילה אפשר לצלות אותו בתוך החג, אך כאשר פסח חל בשבת אסור לצלות אותו בשבת, לכן הקדימו עוד יותר את זה הקרבת קורבן התמיד.

1. במדבר-פנחס, כח, ג.

והקריבו. . ביום: איחור התמיד לא גרם היסח הדעת – לקו"ש ח"ג ע' 63 הע' 53. מפני. . ציבור: עד כמה יש להתחשב בוולת! – יין מלכות סקי"ב.

ט. אין פותחין משה טלאים המבקרין בלשפת הטלאים שבמקדשי; ויהיו מוכנים קדם יום הקרבה, בארבעה ימים¹. אף על פי שהיו מבקרין אותו מתחלה², לא היו שוחטין את התמיד עד שבמבקרין אותו שניה קדם השחיטה לאור האבוקות; ומשקין אותו מים בכוס של זהב³, כדי שיהיה נוח להפשט⁴.

(כו) בלשכת הטלאים צריך להיות תמיד לפחות ששה טלאים שמוכנים ובדוקים שהם ללא מום, לצורך הקרבת קורבן התמיד. (כז) כי התמיד צריך בדיקה ארבעה ימים קודם השחיטה. (כח) ארבעה ימים לפני השחיטה. (כט) הסיבה שמשקין בכוס של זהב דווקא, כדי להראות עשירות בבית המקדש, ואין עניות במקום עשירות. (ל) לאחר שתית המים, יהיה קל יותר להפשיט את העור לאחר השחיטה מהקורבן.

י. כמעשה • תמיד של

שחר, בן מעשה תמיד של בין הערבים; והכל כמעשה העולה שכתבנו במעשה הקרנות⁵.

ולא היו פותחין את

הטלה⁶, שלא יחקו את המינין⁷; אלא אוזנין ידיו ורגליו בידיהן; וכך היתה עקדתו, ראשו לדרום ופניו למערב⁸.

(לא) בדיוק כמו שמקריבים כל קורבן עולה. (לב) לא היו קושרים את הטלה. (לג) כי ככה עושים אומות העולם שמקריבים את זבחיםם. (לד) הבהמה הייתה עומדת לכיוון דרום, כשחוריה לכיוון צפון, ואת ראשה היו מפנים לכיוון מערב, לכיוון המזבח.

יא. תמיד של שחר הנה נשחט על קרן צפונית מערבית של בית המטבחיים על טבעת שניה⁹, ושל בין הערבים - על קרן צפונית מזרחית ממנה על טבעת שניה¹⁰, כדי שיהיה כנגד השמש¹¹; ודברי קבלה [ממשה מסיני] הן, שיהיו נשחטין כנגד השמש.

(לה) בבית המטבחיים שבעזרה היה שורות של טבעות שבהם היו שוחטים את הקורבנות. את קורבן התמיד של בוקר היו מקריבים על הטבעת השניה מכיוון מערב בשורה הצפונית ביותר של הטבעות. (לו) על הטבעת השניה מכיוון מזרח, בשורה הצפונית ביותר. (לז) כדי שמקום השחיטה יהיה מואר באור השמש, ולא יהיה עליו צל מכתלי העזרה.

ו. אף על פי שאין שוחטין את תמיד של בין הערבים, מקטירין כל דבר הראוי להקטרה כל היום¹²; ומקטירין אברי עולות והאמורין¹³ עד חצי הלילה, כמו שבארנו במעשה הקרנות. ואברין ואמורין שלא נתאכלו¹⁴, בין מן התמיד בין משאר הקרנות - מהפכין בהן כל הלילה עד הבקר¹⁵, "על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר".

(יב) מעלים על המזבח. (יג) שמן הדין מעלין אותן כל הלילה. (יד) כלומר, לא נשרפו באש. (טו) כיון שכבר היו על המזבח מלפני חצות, לא גזרו עליהם חכמים שצריך להיות עד חצות, אלא אפשר שישרפו עד עלות השחר.

ז. אברים של תמיד דוחין את השמאה¹⁶ ואינן דוחין את השבת¹⁷, אלא בערב שבת בלבד¹⁸ מקטירין אברי תמיד של ערב שבת; שהתמיד - תחלתו דוחה שבת¹⁹, וסופו אינו דוחה²⁰.

(טז) אם נטמא קורבן התמיד, מעלים אותו על המזבח גם בטומאתו. (יז) כלומר, איברי התמיד שנשחט בערב שבת - אין מקריבים אותם בליל שבת. מאחר שהקרבת הקורבן הזה לא דחתה את השבת (שהרי נשחט ונעשה כולו מבעוד יום), גם הקטרת איבריו אינה דוחה את השבת. (יח) כלומר, בערב שבת עצמו ולא בליל שבת. (יט) כלומר, תמיד של שבת היות שהוא נשחט בשבת, הוא גם נקרב בשבת. (כ) תמיד של ערב שבת, שלא נקרב בערב שבת - אסור להקריבו בשבת.

ח. חלבי שבת²¹ - קרבין בלילי יום טוב, אם חל יום טוב להיות במוצאי שבת; אבל אין קרבין בלילי יום הכפורים²², שנאמר²³: "עלת שבת, בשבתו" - ולא בשבת אחרת²⁴, ולא עולת חל ביום טוב²⁵.

(כא) החלבים של הקרנות שהקריבו בשבת. (כב) כשיום הכיפורים חל ביום ראשון, ומוצאי שבת זה הוא ליל יום הכיפורים. (כג) ויום הכיפורים נקרא שבת. (כד) חלבי התמיד של יום חול, לא מקריבים בליל החג.

ח. ארבעה עשר [בניסן] שחל להיות בשבת - מקטירין חלבי הפסחים בלילי יום טוב, מפני שהן כחלבי שבת²⁶.

(כה) חלבי הפסחים נחשבים במקרה זה כמו חלבי שבת שמקריבים אותם בליל יום טוב (בשונה מחלבי יום חול, שאין מקריבים בליל יום טוב).

2. ויקרא-צו, ו, ב. 3. במדבר-פנחס, כח, י.

כ.הנים, כל אחד ואחד בעין יחידי בידו, שנאמר:
"וערכו", הרי פאן שנים. אבל של שחר - בכהן
אחד.

(ה) בפסוק שמדבר על תמיד של בין הערביים כתוב "וערכו עצים על האש" - לשון רבים, ולגבי התמיד של שחר כתוב "ובער עליה הכהן" - לשון יחיד.

ד. שלש מערכות של אש עושין בראש המזבח
בכל יום: ראשונה - מערכה גדולה, שעליה
מקריבין התמיד עם שאר הקרבנות; ומערכה שנייה
בצדה - קטנה, שממנה לוקחין אש במחתה
להקטיר קטרת בכל יום; ומערכה שלישית - אין
עליה כלום, אלא לקיים מצות האש, שנאמר¹⁰:
"אש תמיד תוקד".

(ו) במזבח הפנימי שבהיכל. (ז) ששם כל הזמן בערה אש.

ה. מפי השמועה למדו, שזה שנאמר¹¹: "על
מוקדה על המזבח", זו מערכה גדולה¹²; ו"אש
המזבח תוקד בו"¹², זו מערכה שנייה של קטרת;
"והאש על המזבח"¹³, זו מערכה שלישית של
קיום האש. אבל אברים ופדרים [=חלבים] שלא
נתאכלו מבערב, נותנין אותן בצדי מערכה גדולה¹⁴.

(ח) שעליה מקריבים את הקורבנות. (ט) כל האברים שלא נשרפו ביום, לא היו עושים להם מערכה בפני עצמם, אלא היו מניחים אותם בצדדים של המערכה הגדולה (לא במרכזה) ושם היו נשרפים.

ו. המכבה אש המזבח - לוקה, שנאמר¹⁴: "לא
תכבה"; אפלו גחלת אחת, ואפלו הורידה מעל
המזבח וכבה - לוקה. אבל אש מחתה, ואש
מנורה¹⁵ שהכנינה במזבח להדליק ממנה - אף על
פי שכבה אותן בראש המזבח, פטור; שהרי נתקה
למצוה אחרת, ואין אני קורא בהן אש המזבח¹⁶.

(י) אש שלוקחים מהמזבח במחתה כדי להקטיר את הקטורת בהיכל. (יא) אש שלוקחים מהמזבח כדי להדליק את נרות המנורה. (יב) היות שהוא הבעיר אותם על המזבח כדי

יב. טעו או שגגו, אפלו הזידו, ולא הקריבו
תמיד של שחר - יקריבו תמיד של בין הערבים.
במה דברים אמורים? בשנתחנף המזבח¹⁷. אבל
היה מזבח חדש, שעדיין לא קרב עליו כלום - לא
יקריבו עליו תחלה בין הערבים; שאין מחנכין
מזבח העולה אלא בתמיד של שחר¹⁸.

(לח) שכבר הקריבו קורבנות על המזבח הזה. (לט) את חנוכת המזבח עושים רק בקורבן תמיד של שחר.

פרק ב

סדר המערכות שעל המזבח, והרמת הדרש.

א. מצות עשה להיות אש יקודה [בוערת] תמיד על
המזבח, שנאמר¹⁹: "אש תמיד תוקד על המזבח";
אף על פי שהאש ירדה מן השמים, מצוה להביא
מן ההדיוט²⁰ - שנאמר²¹: "ונתנו בגי אהרן הכהנים
אש על המזבח".

(א) למרות שעל המזבח התרחש נס, וירדה אש מן השמים ובערה על המזבח, בכל זאת מצווה להביא גם אש שהוצתה על ידי אנשים בעולה הזה.

ב. בבקר עורכין עצים, ועושין בראש המזבח
מערכה גדולה של אש - שנאמר²²: "ובער עליה
הפהן עצים בבקר בבקר"; וכן מצוה לעלות בשגי
גזרין של עץ עם תמיד של שחר, יתר על עצי
המערכה - שנאמר²³: "ובער עליה הפהן עצים
בבקר". וכן מוסיפין שגי גזרין עם תמיד של בין
הערבים, שנאמר²⁴: "וערכו עצים על האש" - מפי
השמועה [=מסורת ממש רבינו] למדו, שבתמיד של בין
הערבים הפתוב מדבר.

(ב) כלומר, מסדרים עצים בראש המזבח בבוקר. (ג) כלומר, מבעירים את העצים ועושים מהם מערכה גדולה של אש, והיא נקראת מערכה ראשונה. (ד) ביחד עם קורבן התמיד, היו מעלים עוד שני גזרי עצים, נוסף על עצי המערכה שכבר בוערים.

ג. שגי גזרין של בין הערבים - מעלין אותן שגי

4. ויקרא-צו, ו, ו. 5. ויקרא, א, ז. 6. ויקרא-צו, ו, ה. 7. שם. 8. ויקרא, א, ז. 9. ויקרא, א, ז. 10. ויקרא-צו, ו, ו. 11. ויקרא-צו, ו, ב. 12. שם. 13. שם, פסוק ה. 14. ויקרא-צו, ו, ה. 15. ויקרא-צו, ו, ו. 16. ויקרא-צו, ו, ו. 17. ויקרא-צו, ו, ו. 18. ויקרא-צו, ו, ו. 19. ויקרא-צו, ו, ו. 20. ויקרא-צו, ו, ו. 21. ויקרא-צו, ו, ו. 22. ויקרא-צו, ו, ו. 23. ויקרא-צו, ו, ו. 24. ויקרא-צו, ו, ו. 25. ויקרא-צו, ו, ו. 26. ויקרא-צו, ו, ו. 27. ויקרא-צו, ו, ו. 28. ויקרא-צו, ו, ו. 29. ויקרא-צו, ו, ו. 30. ויקרא-צו, ו, ו. 31. ויקרא-צו, ו, ו. 32. ויקרא-צו, ו, ו. 33. ויקרא-צו, ו, ו. 34. ויקרא-צו, ו, ו. 35. ויקרא-צו, ו, ו. 36. ויקרא-צו, ו, ו. 37. ויקרא-צו, ו, ו. 38. ויקרא-צו, ו, ו. 39. ויקרא-צו, ו, ו. 40. ויקרא-צו, ו, ו. 41. ויקרא-צו, ו, ו. 42. ויקרא-צו, ו, ו. 43. ויקרא-צו, ו, ו. 44. ויקרא-צו, ו, ו. 45. ויקרא-צו, ו, ו.

אש . . המזבח: מדוע מפסוק זה? - לקו"ש חי"ז ע' 53 והע' 24. אש המזבח: לא כרש"י (צו ו, ו) שכי' "המכבה אש על המזבח". ביאור המח' - לקו"ש חי"ז ע' 55 הע' 36 ושרה"ג, ע' 56 הע' 45.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לקחת אותם ולקיים בהם מצוה אחרת, אין זה נחשב "אש המזבח".

ט. מערכה שלישית של קיום האש - עושה אותה בכל מקום שירצה מן המזבח^כ, ומצית בה את האש; ולא יצית האש למטה ויעלה אותה למזבח, אלא במזבח עצמו מציתין, שנאמר^{כא}: "ואש המזבח תוקד בו" - מכאן להצתה, שלא תהיה אלא בראשו של מזבח.

(כב) את המערכה השלישית היו יכולים להניח בכל מקום על המזבח, ואין לה מקום מיוחד.

י. הרמת הדשן^{כג} מעל המזבח בכל יום - מצות עשה, שנאמר^{כד}: "והרים את הדשן"; והיא עבודה מעבודות כהנה. ובגדי כהנה שתורם בהן הדשן יהיו פחותין [בחיובותם] מן הפלים שמשמש בהן בשאר עבודות, שנאמר^{כה}: "ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים, והרים את הדשן" - אינו אומר "אחרים" שיהיו בגדי חל, אלא שיהיו פחותין מן הראשונות, לפי שאינו דרך ארץ שימזג כוס לרבו בפגדים שבשל בהם קדרה לרבו^{כו}.

(כג) הסרת הדשן מעל המזבח. (כד) ולכן לא מתאים שבבגדים שעושים עבודה שהיא פחות מכובדת ומלוכלכת של הסדרת הדשן, יעשו גם את שאר העבודות.

יא. אימתי תורמין הדשן? בכל יום - משיעלה עמוד השחר; ובגדלים - משליש אחרון של לילה^{כז}; וביום הפפורים - מתצי הלילה^{כח}.

(כח) בגדלים, כשכל עם ישראל היה עולה לבית המקדש ומקריב קורבנות רבים, היה מצטבר דשן רב על המזבח - ולכן היו מקדימים את הסרת הדשן מהמערכה. (כו) ביום הכיפורים, כל עבודות המקדש נעשו על ידי הכהן הגדול בלבד. כדי להקל עליו בעבודתו ביום הצום, הקדימו את הסרת הדשן לחצות הלילה - בזמן שבו השפעת הצום עדיין אינה מורגשת.

יב. כיצד תורמין? מי שצקה לתרס^{כט}, טובל ולבש בגדי הרמה^ל, ומקדש ידיו ורגליו^{לא}; ואומרין לו: 'הזהר שמא תגע בפלי עד שתקדש ידך ורגליך'. ואחר כך לוקח המחיתה, ושל כסף

השנת הראב"ד

כשמסדר עצי מערכה וכו' א"א זה כתב במקום וחזיתו מזרחת ולא כיון יפה אלא לומר שלא יהיו הגורים הולכין צפון ודרום אלא מזרח ומערב והיינו ראשי הגורים הפנימים נוגעין בתפוח ולא בא להוסיף אלא שיהיו נוגעים בתפוח שלא ירחיקו מהלך רגלי הכהנים שהיה אמה שלא יקרעו ולא ישרפו בגדיהם. ומ"ש שהדשן שהיה באמצע המזבח הוא הנקרא תפוח מראה בדעתו שלא היה שם גבושית אחרת אלא תן הדשן המכונס שם וטעה טעות גדולה שהרי שנינו החלו מעליף באפר ע"ג התפוח ומאחר שכהן מוציא בכל יום כל האפר מהיכן היה שם התפוח. וכן אמרו פעמים שעליו כשלש מאות כור והיה לו לומר פעמים שיש בו כשלש מאות אלא שהיה שם טבלא מרובעת גבוהה אמה והיא כ"ב על ואותה אמה היא השלמת עשר אמות לגובה המזבח והיא נקראת תפוח על שם שהיתה גבוהה על כל סביבה ואפשר שהיתה אותה הטבלא קצוצת קרנות כעין עגולה כדי להרויח מקום המערכה וכל דבר שהוא גבוה ועגול נקרא תפוח כדאמרין בנדה מקום יש באותו מקום כעין תפוח ובע"ז אע"פ שנטל בידו ונתן לתוך התפוח.

(יג) בצד המזרחי של המזבח. (יד) כלומר, מתחיל לסדר את גזרי העצים מצד מזרח. (טו) בין גזרי העצים היה משאיר רווח, ואחרי שהיה מסדר את גזרי העצים ממזרח למערב, היה מתחיל לסדר מעליהם ממערב למזרח. (טז) במרכז המזבח היו מניחים את האפר מהקורבנות שנשרפו, והייתה נוצרת כיפה של אפר במרכז והיא נקראת "תפוח". הצד הפנימי של גזרי העצים במערכה, היה נוגע בתפוח.

יג. ואחר שמסדר מערכה גדולה, חוזר ובזרר עצי תאנה ופנים^{לב}, ומסדר מערכה שניה של קטרת^{לד} מפגד קרן מערבית דרומית, משוכה מן הקרן כלפי צפון ארבע אמות^{לז}, ובה כמו חמש סאין גחלים^{לח}. ובשפת עושין בה כמו שמונה סאין גחלים, מפני שעליה מקטירין בכל שבת שני בזיכי לבונה של לחם הפנים^{לא}.

(יז) שהם ראויים להיות גחלים טובים. (יח) שממנה לוקחים אש במחתה, להקטיר קטורת. (יט) המערכה השניה הייתה ממוקמת בפניה המערבית דרומית של המזבח, והיו מרחיקים אותה ארבע אמות לכיוון צפון. (כ) דהיינו, שהיה נותן במערכה עצים במידה כזו, שאם ישרפו ישארו מהם שיעור של חמש סאים גחלים, כדי שיוכל לחתות בהן ברווח. (כא) בשבת היו מקטירים עליה גם את הלבונה

15. ויקרא-צו, ו, ב. 16. ויקרא-צו, ו, ג. 17. שם, פסוק ד.

היתה; והיא היתה נתונה במקצוע בין כבש למזבח, במערכו של כבש. ונוטל את המחטה, ועולה לראש המזבח, ומפנה את הגחלים הילך והילך^ל, וחותה מן הגחלים שנתאכלו בלב האש^ל, ויורד למטה לארץ.

(כז) כלומר, מי שזכה בפס (= בגורל) לתרום, כפי שיסביר הרמב"ם בהמשך, שהעבודות היו מתחלקות בין הכהנים באמצעות גורל. (כח) בגדי הכהונה שהיו משתמשים בהם להרמת הדשן. (כט) רוחץ ידיו ורגליו ממי הכיור. (ל) ראשי בית האב היו מזהירים אותו. (לא) המחטה הייתה נמצאת בפניה בין המזבח לכבש בצד מערב. (לב) במערכה הגדולה. (לג) תוחב את המחטה מתחת הגחלים, והיא מתמלאה בגחלים שנשרפו היטב, ונעשו לאפר.

והופך פניו לצפון^ל, ומהלך בארץ למזרח הכבש כמו עשר אמות כלפי הצפון^ל, וצובר את הגחלים שחתה על גבי הרצפה רחוק מן הכבש שלשה טפחים^ל, במקום שנותנין מראות [=מעין] העוף^ל ודשון המזבח הפנימי והמנונה^ל. וחתה זו שחותה במחטה ומוריד לרצפה אצל המזבח - היא המצה של כל יום.

(לד) כשירד מהכבש מסתובב לצד צפון העזרה. (לה) הוא הולך בצד מזרח של המזבח, עשר אמות לכיוון צפון. (לו) מניח בערימה את הגחלים שלקח מהמזבח, במרחק של שלוש טפחים מהכבש. (לז) באותו מקום ששמים את מוראת העוף - שלא מעלים אותה למזבח. (לח) את אפר מזבח ואת האפר מהמנונה היו מניחים שם.

יג. אחר שירד זה שתרם, רצין הכהנים ומקדשין ידיהן ורגליהן במהרה, ונוטלין את המגרפות^ל ואת הצנורות^ל, ועוליין לראש המזבח, וכל אברי העולות ואמורי הקרבות שלא נתאכלו כל הלילה - מחזירין אותן לצדדי המזבח^{מא}. אם אין הצדדין מחזיקין - סודדין אותם בכבש פנגד הסוכב^{מב}.

(לט) יעים - שהיו מסירים עמם את הדשן מהמערכה ומרכיזים אותם בתפוח. (מ) שפורדין - שהיו מסירים עמם את האיברים שלא נשרפו. (מא) כי הגיע הזמן להקריב את קורבן התמיד, ואין מקריבים שום דבר לפניו. (מב) אם לא היה מספיק מקום על המזבח, היו מניחים אותם על הכבש, בגובה הסוכב.

ואחר כך גורפין הדשן במגרפות מכל צדדי המזבח, ומעלין אותו ערמה על גבי התפוח, וגורפין מאותה הערמה בפסקתה, והוא כלי גדול שמהזיק לתך [-מידה גדולה]; ומורידין אותו למטה^{מג}. וכרגלים לא היו מורידין אותו, אלא מניחין הערמה גבוהה באמצע המזבח, מפני שהוא נואי למזבח^{מד}.

(מג) את ה"פסקטר", וזה נקרא "דישון מזבח". (מד) שבת למזבח שהקריבו עליו הרבה קורבנות.

יד. כל מי שרצה מן הכהנים - ממלא מן הדשן שהורידו למטה, ומוציא חוץ לעיר לשפך הדשן; ואין להוצאת הדשן לחוץ פיס^{מה}, אלא כל הרוצה. ומעולם לא נתעצל כהן מלהוציא את הדשן^{מו}.

(מה) אין עושים גורל מי יזכה להוציא את הדשן מחוץ לעיר, כי היא אינה עבודה. (מו) למרות שהיא אינה נחשבת לעבודה במקדש.

טו. ואף על פי שאין הוצאתו לחוץ עבודה, אין בעלי מומין מוציאים אותו.

וכשמוציאים אותו חוץ לעיר, מניחין אותו במקום שאין הרוחות מנשבות בו בחזקה, ולא הזרמים

גורפין אותו^{מז}; ולא השנת הראב"ד ושמך שיניחנו בנחת א"א זה לא נאמר אלא על תרומת הדשן ואין מעילה אלא בתרומת הדשן. יפזרנו שם - שגאמר^{מז}: "ושמו", • שיניחנו

בנחת. ואסור להנות בו.

(מז) מקום עם זרמי מים שמפורים.

~ שבת קודש ד' מנחם-אב ~

פרק ג

מצוות הקטרת הקטורת, הטבת הנרות והקרבת מנחת חביתין.

א. מצות עשה להקטיר הקטרת על מזבח הזהב

18. ויקרא-צו, י, ג.

גורפין הדשן: מטרת דישון המזבח - לקו"ש חכ"ה ע' 132 הע' 18. ומוציא חוץ לעיר: מכאן שיש להתעסק בקירוב אלו הנמצאים "מחוץ למחנה" - לקו"ש חל"ז ע' 6 והע' 33.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש ד' מנחם-אב - ספר עבודה - הלכות תמידין ומוספין קנה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(י) פינוי הדשן מהמזבח הפנימי. (יא) הכלי היה מחזיק מידה של קביים וחצי. (יב) כלומר, אחרי שגמר להוציא את הדשן בחפינה, ונשאר קצת אפשר שאי אפשר לפנות אותו באמצעות חפינה. (יג) מטאטא אותם לתוך הטני. (יד) את הטני.

ומי שזכה בקטרת נוטל פלי מלא קטרת גדוש, וכסוי היה לו, ו'בזף' היה שמו^{טז}; ונותן הבזף בתוך פלי אחר, ו'כף' היה שמו, ומכסה את הפך בבגד קטן, ואוחז הפך בידו ונכנס, ועמו אחר, במחנה של אש בידו^{טז}.

(טו) הכלי עם הכיסוי נקראים בזך. (טז) כהן אחר נכנס עם המחנה של אש ביחד איתו.

ה. וכיצד • חותה? זה השנת הראב"ד
וכיצד... במערכת א"א אין זה בנוסחא המדויקת לענין קטרת אלא לענין תרומת הדשן.

ועולה לראש המזבח [החיצון], ומפנה הגחלים הילך והילך; ונוטל מן הגחלים שנתאכלו במערכה שניה, ויורד ומערך [שופכן] לתוך מחנה של זהב^{טז}. אם נתפזרו מן הגחלים כמו קב או פחות^{טז}, מכבדן לאמה^{כא}; ובשבת^{כב}, פופה עליהן הפסכת^{כג}. ואם נתפזר יתר על קב^{כד}, חוזר וחותה^{כה}.

(יז) כלומר, זה שזכה בתרומת הדשן. (יח) ומחנה זו יכולה להכיל ארבעה קבין. (יט) ומחנה זו יכולה להכין שלושה קבין. (כ) שנשפכו מחוץ למחנה. (כא) מטאטא אותם לאמת המים שהייתה עובדת בעזרה, כדי שלא ייכוו הכהנים שהולכים יחפים. (כב) שאסור לכבות. (כג) כלי גדול שמחזיק מידת של לתך. (כד) יוצא שבמחנה של זהב יש פחות משלושה קבין של גחלים. (כה) מביא עוד גחלים מהמזבח, עד שיהיה שיעור של שלושה קבין במחנה של זהב.

ו. שלשה דברים היה הפסכת משמש: כופין אותו על הגחלים ועל השרץ בשבת^{כז}, ומוזידין בו את הדשן מעל המזבח.

(כו) אם נמצא שרץ בעזרה חוששין שמא יגע בו אדם ויטמא, ואי אפשר להוציא אותו מהעזרה כי הוא מוקצה – אז כופין עליו את הפסכת.

ז. ומקדים לפניהן זה שדשן המזבח הפנימי,

שבהיכל פעמים בכל יום, בבקר ובין הערבים, שנאמר^{יז}: "והקטיר עליו אהרן קטרת סמים"^א. לא הקטירו בבקר - הקטירו בין הערבים^ב, אפלו היו מזידין^ג; ואין מחנכין מזבח הזהב אלא בקטרת של בין הערבים.

(א) והמשך הפסוק: "בבוקר בבוקר בהיטיבו את הנרות יקטירנה, ובהעלות אהרן את הנרות בין הערביים יקטירנה". (ב) כלומר, יקטיר קטורת של בין הערביים למרות שלא הקטיר בבוקר. (ג) כי הקטורת של בוקר לא מעכבת קטורת של בין הערביים.

ב. כמה מקטירין ממנה בכל יום? משקל מאה [מטבעות של] דינרין, חמשים בבקר וחמשים בין הערבים. מזבח שניעקרי, מקטירין קטרת במקומה. וקטרת שפקעה מעל גפי המזבחי, אפלו קטירין שבה^ד - אין מחזירין אותם [למזבח].

(ד) שנהרס ונעקר ממקומו. (ה) במקום שהיה המזבח קיים גם ללא המזבח. (ו) שקפצה בכח האש מהמזבח לארץ. (ז) חלקים חשובים ושלמים מהקטורת.

ג. בעת שמקטירין הקטרת בהיכל בכל יום - פורשין פל העם מן ההיכל ומבין האולם ולמזבח; לא יהיה שם אדם, עד שיצא זה שהקטיר הקטרת. וכן בשעה שיקנס בדם חטאות הנעשות בפנים^ה, פורשין הפל מבין האולם ולמזבח עד שיצא, שנאמר^ז: "וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבואו לכפר בקדש וגו'" - בנין אב [מלמד] לכל כפרה שפקדש, שלא יהיה שם אדם^ט.

(ח) שמזים את דמם בהיכל. (ט) שכל כפרה שנעשית בהיכל, צריכים כולם לפרוש משם.

ד. כיצד סדר הקטרת הקטרת בכל יום? מי שזכה בדשון המזבח הפנימי נכנס [להיכל] וכלי קדש בידו, ו'טני' היה שמו, ושל זהב היה, ומחזיק קנים וחצי"א^י; מניח הטני בארץ לפניו, וחופן בידיו האפר והפחם שבתוך המזבח ונותן לתוך הטני, ובאחרונה^כ מכבד את השאר לתוכו^{כא}, ומניח^{כב} שם בהיכל ויוצא.

19. שמות-תצוה, ל, ז. 20. ויקרא-אחרי מות, טז, יז.

מקטירין קטורת במקומו: ומה בשאר עבודות פנים? – לקו"ש ח"א ע' 118 והע' 27. לא... אדם: אז עומד הכהן ביחידות, דרגת התקשרות גבוהה ביותר, עם הקב"ה – סה"ש תשנ"ב ח"ב ע' 414.

בעבודת הקטורת. לאידך, אם זהו ענין של הלכה צריכה זהירות זו להיות מוזכרת גם בעת הקרבת הקרבנות על גבי המזבח החיצון, ואעפ"כ לא מצינו הלכה שיאמרו לכה המקריב "זהוה" . . . שלא תכווה".

ויש לומר שמכאן ראה שגם דבר המוכרח מצד זהירות כפשוטה, נעשה ענין של הלכה, וצריך להדגיש את ההלכה שבדבר, כיון שיש סברא שצריך להתחיל מלפניו (ממזרח) מצד "אין מעבירין על המצוות".

ועוד יש לומר שדווקא בעבודת הקטורת נדרשת זהירות מיוחדת, כיון ש"בעת שמקטירין הקטורת בהיכל בכל יום, פורשין כל העם מן ההיכל, ומבין לאולם ולמזבח לא יהיה שם אדם עד שיצא זה שהקטיר הקטורת, שנאמר וכל אדם לא יהיה באוהל מועד בכואו לכפר בקודש גו'". ומכיון שאין מי שיעמוד ליד הכהן המקטיר שיוכל לסייעו ולהזהירו של יכוה, יש צורך בזהירות גדולה יותר מבעבודתו של הכהן במזבח החיצון, כי שם נמצאים אחיו הכהנים ויוכלו לסייעו במקרה הצורך.

יין מלכות ספר עבודה סימן מא
מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

וְנוטֵל הַטְּנִי שְׂבוּ דִשּׁוֹן הַמִּזְבֵּחַ, וּמִשְׁתַּחֲוֶה וְיוֹצֵא יָדָיו שֶׁבִּידּוֹ הַמִּחְתָּה צוֹכֵר אֶת הַגָּחָלִים עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי, וּמַרְדֵּן בְּשׂוּלֵי הַמִּחְתָּה כִּי, וּמִשְׁתַּחֲוֶה וְיוֹצֵא. וְזֶה שֶׁבִּידּוֹ הַכֹּהֵן נוֹטֵל הַכֶּזֶף מִתּוֹךְ הַכֹּף, וְנוֹתְנוֹ לְאַהֲבוֹ אוֹ לְקִרְבּוֹכָם, וְרוֹאֶה אִם נִתְפָּזֵר מִן הַקְּטֹרֶת מֵעֵט בִּכְף; אֲהֲבוֹ אוֹ קִרְבוֹ נוֹתֵן לוֹ לְתוֹךְ הַפָּנִי זֶה שֶׁנִּתְפָּזֵר עִם הַקְּטֹרֶת שֶׁבִּכְזָל, וּמִשְׁתַּחֲוֶה וְיוֹצֵא יָדָיו.

(כו) כלומר, לפני ששני הכהנים עם הכוזב והמחתה נכנסים להיכל להקטיר, הולך לפנייהם הכהן שדישן את המזבח הפנימי, נוטל את הטני שהשאר בהיכל אחרי שדישן את המזבח, משתחוה ויוצא מההיכל. (כח) שופך את הגחלים בערמה על המזבח, ומשטח אותם עם המחתה שבידו. (כט) ביחד עם הכהן שמחזיק את הכף וזכה להקטיר, היה מגיע עמו כהן נוסף אהבו או קרובו, ומעביר לו את הכוזב. (ל) מסתכלים אם התפזר מעט קטורת שנשפך מהכוזב לכף, והאדם השני שופך את כל הקטורת מהכוזב (וגם מה שהתפזר על הכף) לתוך כפות ידיו של הכהן. (לא) האדם הנוסף שלווה את הכהן המקטיר.

ח. וְאוֹמְרִין לְזֶה הַמִּקְטִיר לֵב: 'הִזְהָר שְׁלֹא תִתְחַל מִלְּפָנֶיךָ, שְׁלֹא תִפְוֶה'; וּמִתְחַל וּמִשְׁלִיךְ הַקְּטֹרֶת עַל הָאֵשׁ בְּנִחַת כְּמִי שֶׁמִּרְקֵד [מנפה] סֵלֶת, עַד שֶׁתִּתְרַדֶּה עַל כָּל הָאֵשׁ.

(לב) לפני שנכנס להיכל, היו אומרים לכהן שעדיין לא הקטיר אף פעם. (לג) כלומר, המקטיר עומד בצד המזרחי של המזבח, אך מלמדים אותו להתחיל את ההקטרה מהחלק הפנימי – בצד המערבי – ולהתקדם החוצה למזרח. שכן אם יתחיל בהקטרה מהמזרח הקרוב אליו, וימשיך פנימה למערב, עלול להיכוות מהאש.

~ נקודות משיחות קודש ~

"וְאוֹמְרִין לְזֶה הַמִּקְטִיר: 'הִזְהָר שְׁלֹא תִתְחַל מִלְּפָנֶיךָ, שְׁלֹא תִפְוֶה'".

כלומר, כיון המקטיר עומד במזרחו של מזבח, מתחיל בפנים (במערב) וממשיך למזרח, שאם יתחיל במזרח וימשיך בפנים למערב, יכווה.

וצריך להבין, הזהירות היא בבחינת עצה טובה קמ"ל, המוכרחת מצד המציאות, ומה שייך זה לפסקי הדינים

ט. וְאֵין הַמִּקְטִיר מִקְטִיר, עַד שֶׁהִמָּנֶה אוֹמֵר לוֹ: 'הִקְטֵר! וְאִם פָּהֵן גְּדוֹל הוּא יֵל, אוֹמֵר לוֹ הִמָּנֶה: 'אִישִׁי פָּהֵן גְּדוֹל, הִקְטֵר יֵל! וְאַחֵר שְׁאוֹמֵר לוֹ, יִפְרָשׁוּ כָּל הָעָם יֵל, וְיִקְטִיר הַמִּקְטִיר, וְיִשְׁתַּחֲוֶה וְיוֹצֵא. (לד) הכהן שמקטיר. (לה) משום דרך של כבוד. (לו) מן ההיכל ומבין האולם ולמזבח.

י. דִּשּׁוֹן הַמְּנוֹרָה וְהַטֶּבֶת הַנֵּרוֹת בְּבִקְרָא וּבִין הָעֶרְפִּים - מִצּוֹת עֲשֵׂה, שְׁנָאמְרָא²¹: "יַעֲרֵף אֹתוֹ אֶהָרֵן וּבְנָיו"²²; וְהִדְלִקְתָּ הַנֵּרוֹת דִּוְחָה אֶת הַשֶּׁבֶת²³ וְאֶת הַטְּמָאָה לֵט, כְּקִרְבָּנוֹת שֶׁקְּבוֹעַ לָהֶן זְמַן - שְׁנָאמְרָא²²: "לְהַעֲלֵת גֵּר תָּמִיד".

(לז) והמשך הפסוק: "מערב עד בוקר לפני ה'". (לח) שמותר להדליק בשבת. (לט) שמותר להדליק גם בטומאה, כגון שנטמאו הנרות או הכהנים.

יא. וְכִמָּה שְׁמֵן הוּא נוֹתֵן לְכָל גֵּר? חֲצִי לֵג שְׁמֵן, שְׁנָאמְרָא²³: "מֵעֶרֶב עַד בֹּקֶר" - תֵּן לוֹ כְּמִדָּה שִׁיחִיה

21. שמות-תצוה, כז, כא. 22. שם, פסוק כ. 23. שמות-תצוה, כז, כא.

הלכה י: ביאור השיטות במצות הטבה והדלקה – לק"ש ח"ח ע' 98, חכ"ב ע' 21 והע' 11, סה"ש תשמ"ט ח"א ע' 268 והע' 4, תשנ"ח ח"א ע' 315 הע' 38, תנש"א ח"א ע' 194 הע' 29, תשנ"ב ח"ב ע' 411 הע' 11.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש ד' מנחם-אב - ספר עבודה - הלכות תמידין ומוספין קנו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שנדלק על ידי נר חולין שנדלק מנר במנורה.
(מח) שמדליק נר של חולין מנר של מנורה.

טו. כל הפתילות שאסור להדליק בהן בשבת, אסור להדליק בהן במקדש במנורה, שגאמר²⁴:
"להעלות נר תמיד" - שתהא שלהבת עולה [=דולקת]²⁵ מאליה²⁶.

(מט) שהאש עולה בהם בצורה יפה, ולא צריך לתקן אותם ולהיטב אותם כדי שהאש תבער בהם, ובפתילות כאלה אסור להדליק בשבת.

טז. לא היה מטיב כל הנרות בפעם אחת, אלא מטיב חמשה נרות ומפסיק, ועושה עבודה אחרת, ואחר כך נכנס ומטיב השנים; כדי להרגיש את כל העזרה²⁷.

(נ) שתורגש תכונה בעזרה, שנכנסים ויוצאים בה.

יז. כל נר שפכה, מדליקין אותו מנר אחד מהן כמו שפארנו. וכיצד סדר ההטבה? זה שזכה בדשון המנורה נכנס²⁸, וכלי בידו, וכו' שמו, ושל זהב היה, דומה לקיתון גדול. מדשן בו את הפתילות שפכו, ואת השמן שנשאר בנר, ומטיב חמשה נרות. ומניח הפזו שם לפני המנורה על מעלה שניה משלש מעלות שלפניה²⁹, ויוצא. ואחר כך³⁰ נכנס, ומטיב שני הנרות, ונוטל הפזו בידו, ומשתתרה ויוצא.

(נא) נכנס ביחד עם זה שזכה בדשון מזבח הפנימי (הרמב"ם לא מציין זאת כאן, כי הוא מזכיר רק מה שייך לעבודת המנורה). (נב) לפני המנורה היו שלוש מדרגות. (נג) אחרי שנעשו העבודות שיפורטו להלן בפרק ו הלכות ג-ד.

יח. [מנחת] חבתי כהן גדול³¹ - מצות עשה להקריבן בכל יום, מחצה בבקר עם תמיד של שחר³² ומחצה בין הערבים עם תמיד של בין הערבים. ולשמן ואפתן דוחין את השבת ואת הטמא, ככל

דולק מערב עד בקר. ואין מתקנין המנורה אלא בהדלקת שבעה נרותיה בין הערבים.

יב. מה הוא דשון המנורה? כל נר שפכה - מסיר הפתילה וכל השמן שבנר³³, ומקנחו³⁴, ונותן בו פתילה אחרת ושמן אחר במדה, והוא חצי לג; וזה שהסיר, משליכו במקום הדשן אצל המזבח, עם דשון המזבח הפנימי והחיצוני³⁵; ומדליק נר שפכה. והדלקת הנרות היא הטבתן³⁶. ונר שמצאו שלא ככה, מתקנו³⁷.

(מ) כיוון שכבו, הרי הם כדשן, ואינם ראויים עוד. (מא) מנקה את הנר. (מב) במקום שהיו משליכים את הדשן ליד המזבח החיצון. (מג) מצוות עשה של הטבת הנרות - היא הדלקת הנרות. (מד) כלומר, "הטבה" היא הדלקת נר שכבה, או תיקון נר שלא ככה (הסרת האפר, והעמדת הפתילה).

יג. גר • מערכימה
שפכה - אין מדליקין
אותו אחר דשון אלא ממזבח החיצון. אבל שאר הנרות - כל נר שפכה מהן, מדליקו מנר חברו.

נר מערבי א"א נראה מדבריו שהוא עכוב לנר מערבי שלא להדליקו אלא ממזבח העולה, ואני אומר כשאמרו מצאו שפכה מדשנו ומדליקין ממזבח העולה מפני שלא היה במנורה נר דולק שכבר הטיב את כולה והתורה אמרה אש תמיד תוקד על המזבח אש שיש לו תמיד לא יהא אלא ממזבח העולה שלא יביא ממזבח הפנימי ולא מבית הכירים אבל בזמן שיש נר דולק במנורה ומצא המערבי כבה מדליקין מן הדולק ומשנה שלימה היא נכנס ומצא שני נרות מזרחיים דולקים מדשן את השאר ומניח אלו דולקים במקומן שממנו מדליק המנורה בין הערבים מצאן שכבו מדשנו ומדליקין מן הדולקין ואח"כ מדשן את השאר אלמא כל היכא דאפשר מיניה וביה טפי עדיף.

(מה) הוא הנר האמצעי שבמנורה והמנורה עמדה לרוחב ההיכן, בין הצפון ובין הדרום.

יד. וכיצד מדליקו? מושף הפתילה עד שמדליקה, ומחזירה³⁸; לפי שהנרות קבועים [=מחזירים] במנורה, ואינו יכול להדליק בנר אחר³⁹, משום בדין⁴⁰.

(מו) פתילות הנרות היו ארוכות, והיה אפשר למשוך אותם עד שמגיעים לנר שסמוך להם. (מז) כלומר, להדליק נר

24. שמות-תצוה, כז, כ.

הפניות לשיחות קודש

ובין הערבים: גם בין הערביים היתה הטבת ה' נרות בפעם הב' ב' נרות - רשימת המנורה סכ"ח. בהדלקת: הלשון "הדלקה" הוא הוספה על לשון המשנה - לקו"ש ח"ל ע' 304. והדלקת... הטבת: לשיטה זו, מדרש אין מדליקים נר חנוכה, זכר לנרות המקדש, גם ביום? - סה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 485 הע' 76 ושוה"ג. אלא ממזבח החיצון: דין זה מופיע כחלק מדיני הדלקת הנרות ולא בין דיני המזבח - לקו"ש ח"ז ע' 55 הע' 33. ביאור מח' רבינו והראב"ד אם זהו דין חיובי בנר מערבי או דין שלילי - לקו"ש ח"ז ע' 54 הע' 31. מדליקו מנר חברו: אם ניתן להדליק ממזבח החיצון - לקו"ש ח"ז ע' 50 הע' 3. שתהא... מאליה: בעבודת ה' - יין מלכות סקי"ג. להקריבן: אם החיוב על הציבור - לקו"ש ח"ב ע' 21 והע' 11.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שִׁקְרִיבוּ בַּבֶּקֶר, וְלֹא מִנּוּ כֹהֵן אַחֵר תַּחֲתָיו - מְקַרְבִּין אוֹתָהּ עֲשׂוֹן שֶׁלֹּם בַּבֶּקֶר, וְעֲשׂוֹן שֶׁלֹּם בֵּין הָעֲרִפִּים. וְאֵין בּוֹפְלִין שְׁמֹנָה וּלְבוֹנָתָהּ אֶף עַל פִּי שְׁנִכְפָּלָה הַסֵּלֶת^{סד}, אֲלֹא מִפְּרִישֵׁין לָהֶם שְׁלֹשֶׁת לֵאמֹר שְׁמֹן, וְקִמְץ לְבוֹנָה, לֹג וּמַחְצָה שְׁמֹן וְחֲצִי קִמְץ לְבוֹנָה לְעֲשׂוֹן שֶׁל בֶּקֶר, וְלֹג וּמַחְצָה שְׁמֹן וְחֲצִי קִמְץ לְבוֹנָה לְעֲשׂוֹן שֶׁל בֵּין הָעֲרִפִּים.

(סד) למרות שהכפילו את כמות הסולת, לא מכפילים את כמות השמן והלבונה שיהיו לפי כמות הסולת.

פֶּרֶק ד

דיני וסדר הפיס.

א. כָּל הָעֲבוֹדוֹת הָאֵלוּ שְׁעוֹשִׁין בְּכָל יוֹם, בְּפִיס^{טו} [=גורל] הָיוּ עוֹשִׂין אוֹתָן. וְכִיצַד הָיוּ עוֹשִׂין? כָּל כֹּהֵנִי בְּתֵי אֲבוֹתָ^{טז} שֶׁל יוֹם נִכְנְסִין לְשִׁפְתַּת הַגְּזִית^{טז} אַחֵר שֶׁיַּעֲלֶה עֲמוּד הַשֶּׁחֶר^{טז}, וְהֵן מְלַבְּשִׁין בְּכִגְדֵי כֹהֵנָה, וְהַמְּמַנֶּה שֶׁעַל הַפִּסּוֹת עֲמָהֶן, וְהֵן עוֹמְדִין בְּהַקְפָּה [=במעגל]. וְהַמְּמַנֶּה נוֹטֵל מִצְנַפֶּת מֵעַל רֹאשׁוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶן וּמַחֲזִירָהּ, וְהוּא הָאִישׁ שֶׁמַּתְחִילִין לְמִנּוֹת מִמֶּנּוּ.

ומפסיסין כמו שיתבאר^ה.

(א) כל הכהנים היו מחולקים לעשרים וארבע משמרות, בכל שבוע משמר אחר היה עובד במקדש, אנשי המשמר היו מחולקים לבתי אב, ובכל יום בית אב אחר היה עובד. (ב) שהייתה חציה בתוך העזרה וחצייה מחוץ לעזרה, ובצידיה שבחוץ היו עושים את הפיס. (ג) שאז מתחיל זמנה של תרומת הדשן, ועליו עושים את הפיס הראשון. (ד) מיד, לפי שגנאי לכהן להיות ללא מצנפת. (ה) כפי שיבאר הרמב"ם להלן הלכה ג.

ב. וְיוֹצֵאִין לְעֲבוֹדָה אֲנָשִׁים שְׁעוֹבְדִין, וְשָׂאֵר הַכֹּהֲנִים - מוֹסְרִין אוֹתָן לַחֲזָנִין^{טז}, וּמִפְּשִׁיטִין אוֹתָם אֶת בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ, וְלֹא הָיוּ מְנִיחִין [=משאירים] עֲלֵיהֶן אֲלֹא הַמְּכַנְסִים בְּלִבְד^{טז}, עַד שְׁלֹבְשִׁין בְּגָדֵי חָל; וְחוֹזְרִין וּפּוֹשְׁטִין אֶת הַמְּכַנְסִים שֶׁל הַקֹּדֶשׁ, וּמַחֲזִירִין הַחֲזָנִין אֶת הַפָּלִים [=בגדים] לַחֲלוּנוֹת

[התאים]^{טז}.

קֶרֶבן שֶׁקְבוּעַ לוֹ זֶמֶן, שְׁנֵאמַר^{טז}: "תַּפְּינִי" - שְׁתַּהֲרֶינָה נָא, וְלֹא תֵאָפֶה מִבְּעָרֶב. וְעוֹד, אִם תֵּאָפֶה מִבְּעָרֶב - תִּפְסַל בְּלִינָה, שֶׁהַמִּרְחָשֶׁת מִכְּלִי הַקֹּדֶשׁ הִיא, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

(נד) המנחה שמקריב כהן גדול בכל יום, ונקראת חביתין.

יט. טַחֲיִנַת סֵלֶת וְהַרְקָדָתָן - בַּחוּץ^{יז}, וְאֵינָן דּוֹחִין אֶת הַשֶּׁבֶת^{יז}.

(נה) טחינת וניפוי הסולת נעשים מחוץ לעזרה. (נו) כי אפשר לעשות אותם מערב שבת.

כ. כֹּהֵן [גדול] שֶׁהֶקְרִיב מַחְצָה בְּשַׁחֲרִית, וְיָמָת אוֹ נֶטְמָא אוֹ נוֹלַד לוֹ מוֹם, וּמִנּוּ כֹהֵן אַחֵר תַּחֲתָיו - לֹא יָבִיא חֲצִי עֲשׂוֹן מִבֵּיתוֹ, וְלֹא חֲצִי עֲשׂוֹן שֶׁל רֹאשׁוֹ^{יז}; אֲלֹא מִבֵּית עֲשׂוֹן שֶׁלֹּם, וְחוֹצְהוּ, וּמִקְרִיב מַחְצָה, וּמַחְצָה אֲבִידָה^{יז}.

(נז) במנחת החביתין של בין הערביים, לא יביא חצי עשורן משלו או ישתמש בחצי השני של העשורן שהשתמש הכהן הגדול בבוקר. (נח) "אבד" - היינו שאינו ראוי לכלום, לא להקריבה ולא להשתמשות אחרת.

כא. נִמְצָאוּ [במקרה הנ"ל] שְׁנֵי חֲצִיִּין קֶרֶבִּין^{יז}, וְשְׁנֵי חֲצִיִּין אוֹבְדִין^{יז}. וְאֵלוּ שְׁנֵי הַחֲצִיִּין הָאוֹבְדִין - מְנִיחִין אוֹתָן עַד שֶׁתַּעֲבֹר צוּרְתָן^{יז}, וְיוֹצֵאִין לְבֵית הַשְּׂרָפָה^{יז}; וְכֵן אִם אֶבֶד אוֹ נֶטְמָא הַחֲצִי שֶׁל בֵּין הָעֲרִפִּים^{יז}. וְהִיכֵן שׁוֹרְפִין אוֹתָן? בְּעִזָּרָה.

(נט) מחצית של הכהן שהקריב בבוקר ומחצית של הכהן שבא אחריו והקריב בין הערביים. (ס) המחצית שנשארה מהכהן שהקריב בבוקר, והמחצית שנשארה של הכהן שבא אחריו. (סא) עד שיתקלקלו ותשתנה צורתן. (סב) למקום שנקרא "בית השריפה" ושם שורפים אותם. (סג) אם אחרי שהקריב הכהן הגדול בבוקר את מחצית המנחה, ואחר כך המחצית השנייה נטמאה או נאבדה - מביא עשורן שלם, חוצה אותו, חצי מקריב וחצי נאבד.

כב. מֵת כֹּהֵן גָּדוֹל בְּשַׁחֲרִית אַחֵר שֶׁהֶקְרִיב חֲצִי הָעֲשׂוֹן, וְלֹא מִנּוּ כֹהֵן אַחֵר תַּחֲתָיו - מִבֵּיתִין^{יז} הַיּוֹרְשִׁין עֲשׂוֹן שֶׁלֹּם (עֲבוּר פִּפְרָתוֹ), וְעוֹשִׂין אוֹתָהּ חֲבִיתִין; וְשִׁלְמָה הִיְתָה קֶרֶבָה. מֵת כֹּהֵן גָּדוֹל קֹדֶם

הלכה כ: הדין אם יצא כהן גדול מיירושלים בזמן הקרבת קרבן חביתין - רשימות ח' קלט ס"ד. עֲבוּר כִּפְרָתוֹ: ביסוס הדין שההבאה היא "עבור כפרתו" ואם "יורשין" כולל גם נקבות - לקו"ש ח"כ ע' 23. בְּפִיס: ההסבר הפנימי בזה - לקו"ש ח"כ ע' 260.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

המַעֲרָכָה, והוא מַעֲלָה שְׁנֵי גִזְרֵי עֲצִים לַמִּזְבֵּחַ, והוא מְכַנֵּס מִחֲתָה מְלֵאָה אֵשׁ מִן הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן לַמִּזְבֵּחַ הַזֶּהב לְהִקְטִיר עָלֶיהָ קִטְרֹת.

(יז) בתמיד של בוקר, אבל בתמיד של בין הערביים לא היו מפיסין, אלא כל כהן שזכה בעבודה בבוקר, זוכה בה גם בין הערביים. (יח) כלומר, מי מרים את הדשן מן המזבח.

ו. הפִּסֵּס הַשְּׁנִי - זֹכִינִן בּוֹ שְׁלֹשָׁה עֲשָׂרִים עַל סֵדֶר עֲמִידָתָן.¹¹¹ פִּיצֵד? הַמִּמְנָה אוֹמֵר לָהֶן: 'הַצְבִּיעוּ! וּמוֹנָה כְּדֶרֶךְ שְׁבָאֲרָנוּ. וְזֶה שִׁינְאָ בְּפִסֵּס רֹאשׁוֹן, הוּא שׁוֹחֵט תָּמִיד שֶׁל שָׁחַר; וְהַשְּׁנִי שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּצִדוֹ,¹¹² הוּא מְקַבֵּל אֶת דָּם הַתָּמִיד וְהוּא זֹרְקוֹ; וְהַשְּׁלִישִׁי הַסְמוּךְ לַשְּׁנִי, מְדַשֵּׁן הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי שֶׁהוּא מְזַבֵּחַ הַקִּטְרֹת; וְהַרְבִּיעִי שְׁבָצִדוֹ, מְדַשֵּׁן אֶת הַמְּנוֹרָה וּמְטִיב אֶת הַנְּרוֹת; וְהַחֲמִישִׁי, מַעֲלָה רֹאשׁ הַתָּמִיד וְרֹגְלוֹ לִכְבֹּשׁ; וְהַשְּׁשִׁי, מַעֲלָה שְׁתֵּי הַיָּדִים; וְהַשְּׁבִיעִי, מַעֲלָה הָעֵקֶץ [=זָנָב] וְהָגֵל; וְהַשְּׁמִינִי, מַעֲלָה הַחֹזֶה וְהָגֵרָה [=צוּרָר]; וְהַתְּשִׁיעִי, מַעֲלָה שְׁתֵּי הַדְּפָנוֹת;¹¹³ וְהָעֲשִׂירִי, מַעֲלָה הַקֶּרְבִּים [=מַעֲיִים]; וְהָאֶחָד עָשָׂר, מַעֲלָה [מִנְחָת] סֹלֶת הַנֶּסֶכִּים; וְהַשְּׁנִי עָשָׂר, מַעֲלָה הַחֲבֹתִין; וְהַשְּׁלֹשָׁה עָשָׂר, מַעֲלָה הַיֵּין שֶׁל נֶסֶכִּים.

(יט) בהגדלה אחת היו זוכים שלושה עשר כהנים. (כ) לפי הסדר שהם עומדים במעגל. (כא) הכהן שעומד מימין לכהן שזכה בפס. (כב) שני צידי הבהמה.

ז. הפִּסֵּס הַשְּׁלִישִׁי - אוֹמֵר לָהֶם הַמִּמְנָה לְכָל אֶנְשֵׁי בֵּית אָב שֶׁל אוֹתוֹ הַיּוֹם: 'מִי שֶׁלֹּא הִקְטִיר קִטְרֹת מִיָּמִינוּ, יָבוֹא וְיִפִּסֵּס!¹¹⁴ יִתְקַבְּצוּ אֶצֶל הַמִּמְנָה, וְיִפִּסּוּ; וּמִי שִׁינְאָ בְּפִסֵּס זֶה רֹאשׁוֹן, הוּא שִׁינְאָה לְהִקְטִיר קִטְרֹת.

(כג) הסיבה שרק כוהנים שלא הקטירו אף פעם קטורת השתתפו בפס, כי הייתה סגולה בהקטרת הקטורת, שמי שמקטיר מתברך בעשירות, וכדי שכמה שיותר כוהנים יזכו בסגולה זו, קבעו שבפס ישתתפו רק כוהנים שלא הקטירו קטורת מימיהם.

ח. הפִּסֵּס הָרְבִּיעִי - מִתְקַבְּצִין כָּלָן,¹¹⁵ וּמְפִסִּין

(ו) כלומר, הכהנים שזכו בפייס, יוצאין לעבוד עבודת הקודש בבגדי הקודש הלבושים בהם. (ז) שלא זכו בפייס. (ח) השמשים של בית המקדש, שהיו גם ממונים להלביש את הכהנים. (ט) משום צניעות. (י) אחרי שלבשו את בגדי החול, כדי שלא יעמדו ערומים. (יא) לכל משמר היו תאים ששם היו מאחסנים את בגדי הכהונה שלהם.

ג. פִּיצֵד מְפִסִּין? עוֹמְדִין בְּהֶקֶף, וּמְסַפִּמִּין עַל מִנְיָן שְׁמוֹנִין, מֵאָה אוֹ אֶלֶף אוֹ כָּל מִנְיָן שִׁינְסִימוּ עָלָיו, וְהַמִּמְנָה אוֹמֵר לָהֶן: 'הַצְבִּיעוּ! וְהֵן מוֹצִיאִין אֶצְבָּעוֹתֵיהֶן אַחַת אוֹ שְׁתֵּים¹¹⁶; וְאֵם הוֹצִיא שְׁלֹשׁ, מוֹנִין לוֹ שְׁלֹשׁ. וְאֵין מוֹצִיאִין [א] גוֹדֵל בְּמִקְדָּשׁ, מִפְּנֵי הַרְמָאִים, שֶׁהַגּוֹדֵל קָצֵר, וְנוֹחַ לְהוֹצִיאָו וְלִכְפּוֹתָו¹¹⁷; וְהַמוֹצִיא גוֹדֵל, אֵין מוֹנִין אוֹתוֹ לוֹ¹¹⁸.

(יב) ומתחילים למנות לפי מספר האצבעות שכל אחד הוציא. (יג) האגודל הוא קטן, ואפשר בקלות להוציא או לקפל אותו בלי ששימו לב, וחששו מפני הרמאים, שיוציאו או יסתירו את האגודל באמצע הספירה, אם יראו שזה יכול להועיל להם שיוזכו בפס. (יד) כלומר, אין מונין את האגודל, אבל האצבע שהוציא – מונין לו.

וּמִתְחִיל הַמִּמְנָה לְמִנּוֹת מִן הָאִישׁ הַיָּדוּעַ שֶׁהִסִּיר מִצְנַפְתּוֹ תְּחִלָּה; וּמוֹנָה עַל אֶצְבָּעוֹתֵיהֶן יוֹ, וְחוֹזֵר חֲלִילָה, עַד שִׁשְׁלִים הַמִּנְיָן שֶׁהִסִּימוּ עָלָיו. וְהָאִישׁ שֶׁשָּׁלַם הַמִּנְיָן אֶצֶל אֶצְבָּעוֹ, הוּא שִׁינְאָ בְּפִסֵּס רֹאשׁוֹן לְעִבּוּדָה.

(טו) מתחיל ממי שהסיר את המצנפת, ועובר לימינו וכך עובר ומונה את כל האצבעות שהוציאו.

ד. וְלָמָּה מוֹנִין הַמִּנְיָן שֶׁהִסִּימוּ עָלָיו עַל הָאֶצְבָּעוֹת שֶׁהוֹצִיאוּ, וְלֹא הָיָה מוֹנָה עַל הָאֶנְשִׁים עֲצָמָן? לְפִי שֶׁאֲסוּר לְמִנּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל אֶלָּא עַל יְדֵי דָבָר אַחֵר, שֶׁנֶּאֱמַר¹¹⁹: "וַיִּפְקְדֵם בְּטָלָאִים"¹²⁰.

(טז) שאול המלך לא מנה את עם ישראל עצמם, אלא מנה אותם על ידי שספר את הטלאים, שכל אחד הביא טלה אחד.

ה. אֶרְבָּעָה פְּסוּטוֹת הָיוּ מְפִסִּין בְּכָל יוֹם בְּשַׁחֲרִית¹²¹: הַפִּסֵּס הָרִאשׁוֹן - מִי תוֹרֵם אֶת הַמִּזְבֵּחַ¹²²; הַפִּסִּי, וְזָכָה מִי שֶׁזָּכָה לְתוֹרֵם. וְהוּא מְסַדֵּר אֶת

26. שמואל א, טו, ד.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לִידַע מִי מַעֲלָה אֲבָרִים מִן הַכֶּבֶשׂ לַמִּזְבֵּחַ; הַפִּסִּי, וְזָכָה מִי שֶׁזָּכָה יָהּ.

(כד) כלומר, בניגוד לקטורת שהשתתפו בפס רק חדשים ולא ישינים, כאן השתתפו כולם. (כה) כהן אחד מעלה את כל האברים מן הכבש למזבח.

תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֲרֵבִים - אֵין מְפִסִּין לוֹ פִּיס אַחֵר, אֲלָא כָּל כֹּהֵן שֶׁזָּכָה בַּעֲבוּדָה מִן הָעֲבוּדוֹת שֶׁחֲרִית, יִזְכֶּה בָּהּ בֵּין הָעֲרֵבִים: חוּץ מִן הַקְטָרֶתִי, שֶׁהֵן מְפִסִּין לָהּ פִּיס אַחֵר בֵּין הָעֲרֵבִים; וְיָבֹוא כָּל מִי שֶׁלֹּא הִקְטִיר קְטֹרֶת מַעֲוָלָם מֵאִנְשֵׁי אוֹתוֹ בֵּית אָב, וְיִפְסִיו עָלֶיהָ. וְאִם כָּבֵד הִקְטִירוּ בְּלֵן מִיָּמֵיהֶם, מְפִסִּין לָהּ בְּלֵן בְּשַׁחֲרִית בְּפִיס שְׁלִישִׁי, וְזֶה שֶׁזָּכָה לָהּ שַׁחֲרִית מִקְטִירָהּ בֵּין הָעֲרֵבִים יָהּ.

(כו) של בין הערבים. (כז) אם כל הכהנים מאותו בית אב הקטירו בעבר, הם משתתפים כולם בפס, ומי שזכה בזה מקטיר גם בין הערביים (כי במקרה זה, כל הכהנים שווים, ואין צורך לעשות שוב פיס בין הערביים כדי לזכות כהן נוסף בהקטרה).

ט. בַּשֶּׁבֶת, שֵׁשׁ שָׁם תְּמִידִין וּמוֹסְפִין יָהּ וּשְׁנֵי בְּזִיכֵי לְבוֹנָה יָהּ, פִּיצַד הֵן עוֹבְדִין? מְפִסִּין בְּשַׁחַר אֲנָשֵׁי אוֹתוֹ בֵּית אָב שֶׁל מִשְׁמֶר הַיּוֹצֵאֵל, וּמִקְרִיבִין תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר וּשְׁנֵי כִבְשֵׁי עוֹלָה שֶׁל מוֹסְפִין יָהּ; וְכָל שֶׁזָּכָה בַּעֲבוּדָה מִן הָעֲבוּדוֹת הַתָּמִיד שֶׁל שַׁחַר, הוּא זוֹכֶה בָּהּ בְּשְׁנֵי כִבְשֵׁי מוֹסֵף יָהּ.

(כח) קורבן מוסף בנוסף על קורבן התמיד. (כט) שמקטירים את הלבונה שהייתה מונחת על שולחן לחם הפנים. (ל) משמרות הכהנים היו מתחלפים בשבת. (לא) ברייתא בסוכה נו: "משמרה היוצאת, עושה תמיד של שחר ומוספין". (לב) ולא עושים עוד פיס לעבודת קורבן מוסף.

וְהַמִּשְׁמֶר הָאַחֵר שֶׁיִּכְנֶס בַּשֶּׁבֶת, מְפִסִּין פְּסִיטוֹת אַחֲרוֹת לְתָמִיד שֶׁל בֵּין הָעֲרֵבִים. וְאֵלוֹ וְאֵלוֹ חוֹלְקִין בְּלָחֶם הַפָּנִים יָהּ.

(לג) שתי המשמרות היו חולקות בלחם הפנים.

י. וְאֵין אוֹכְלִין אֶת הַלָּחֶם עַד שֶׁיִּקְטִירוּ שְׁנֵי בְּזִיכֵי לְבוֹנָה עַל הָאֵשׁ; וְהַלְבוֹנָה טְעוּנָה מִלַּח כְּשֶׁאָר הַקְרִבָּנוֹת.

יא. וְאַחֵר קָרְבַּן הַמוֹסְפִין, מִקְטִירִין שְׁנֵי הַבְּזִיכִין [של לבונה]; וּשְׁנֵי כֹהֲנִים מִקְרִיבִין אֶת שְׁנֵי הַבְּזִיכִין.

יב. פִּיצַד חוֹלְקִין לָחֶם הַפָּנִים בְּכָל שֶׁבֶתוֹת הַשָּׁנָה? מִשְׁמֶר הַנִּכְנָס [לשבוע הבא] נוֹטֵל שֵׁשׁ חֲלוֹת, וּמִשְׁמֶר הַיּוֹצֵא נוֹטֵל שֵׁשׁ; הַנִּכְנָסִין חוֹלְקִין בִּינֵיהֶן בְּצִפּוֹן, שֶׁהֵרִי הֵם מוֹכְנִים לַעֲבוּדָה יָהּ, וְהַיּוֹצֵאִין חוֹלְקִין בְּדֶרוֹם יָהּ. וּבְזִמָּן שֶׁיִּהְיֶה יוֹם טוֹב שֶׁל אֶחָד מִשְׁלֹשׁ רִגְלִים בַּשֶּׁבֶת, וְכֵן בַּשֶּׁבֶת שֶׁבֶתוֹת הַחֲגִלִּי - חוֹלְקִין כָּל הַמִּשְׁמֵרוֹת בַּשָּׁנָה בְּלָחֶם הַפָּנִים יָהּ.

(לד) המשמר הנכנס היה מחלק ביניהם את הלחם בצפון העזרה, היות ובצפון העזרה היה בית המטבחים ושם היו מקריבים את קורבנות קדשי קודשים, כך נראה שהם באו מוכנים לעבודה. (לה) המשמר היוצא היה מחלק את הלחם בדרום העזרה, להראות שהם היוצאים. (לו) אם אותה שבת היא שבת חול המועד פסח או סוכות. (לז) ולא רק אנשי המשמר הנכנס והיוצא, כי ברגלים היו מגיעים עוד משמרות לתגבר את העבודה במקדש.

וְכֵן אִם חָל יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חַג בְּאַחַד בַּשֶּׁבֶת - חוֹלְקִין כָּל הַמִּשְׁמֵרוֹת בַּשָּׁנָה מְעַרְב יוֹם טוֹב שֶׁהוּא שֶׁבֶת, בְּלָחֶם הַפָּנִים, מִפְּנֵי שֶׁהִקְדִּימוּ לַעֲבוּדָה יָהּ. וְכֵן • אִם חָל יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן לַהֲיוֹת

השנת הראב"ד

ובן . יו"ט א"א אני יודע מה שאמר כדי שיתאחרו והלא על כרחם מתאחרים ולפיכך הם חולקים, ומ"ש ואם נתאחר אחד מבעלי משמר וכו' הכל הבל.

בְּעֶרֶב שֶׁבֶת - חוֹלְקִין כָּל הַמִּשְׁמֵרוֹת בַּשָּׁנָה בְּלָחֶם הַפָּנִים, בְּאוֹתָהּ שֶׁבֶת שֶׁהִיא מוֹצָאֵי הַחֲגִלִּי. וְדָבָר זֶה תִּקְנָהּ, מִפְּנֵי שֶׁנִּתְאַחֲרוּ הַכֹּהֲנִים בְּשִׁבְלֵי חֲלוּק לָחֶם הַפָּנִים; וְאִם נִתְאַחֲרָה אֶחָד מִבְּעָלֵי מִשְׁמֶר וְלֹא בָּא, יִמָּצֵא אַחֲרָיָהּ.

(לח) אם יום טוב חל ביום ראשון, בשבת שלפני היום טוב, היו חולקים בשווה כל המשמרות שהגיעו, מפני שהם הקדימו להגיע למקדש לפני שבת כדי שיוכלו לעבוד בחג. (לט) אם שמיני עצרת או שביעי של פסח חלים ביום שישי, אז בשבת שאחריה כל המשמרות חולקות בשווה. (מ) הסיבה שתיקנו לחלק את הלחם בשבת שאחרי החג, כדי לעכב את הכהנים שלא יחזרו לבתיהם, כדי שאם תקרה תקלה וחלק מהכהנים של המשמר הנכנס בשבת יתעכבו ויאחרו לעבודה, הכהנים שנשארו מהחג יוכלו להחליף אותם.

יג. חָל • יוֹם אֶחָד לְהַפְסִיק בֵּין הַשֶּׁבֶת וּבֵין

השנת הראב"ד

חל . שתיים א"א כל מה שכתב בכאן הבל ורעיון רוח שהמשמר שזמנו קבוע הם שני משמרות של אותה שבת והם נוטלין חלות והמשמר שהוא רחוק מביתו ולא יגיע לביתו ביום אחד מתעכב שם נוטל שתי חלות.

הפניות לשיחות קודש חולקין ביניהן בצפון: מדוע רק בלחם הפנים? - לקו"ש ח"ט ע' 59 והע' 30 וישרה"ג.

חלות, כל חלה שני עשרונים. ועורכין אותו שני סדרים - שש חלות בכל סדר, חלה על גבי חלה; ובין כל שתי חלות שלשה קנים של זהב, כדי שתהיה הרוח מנשבת בו;²⁷ וסומך כל מערכה בשתי קשות.

(א) מסדרים את החלות בשתי טורים, בכל טור שש חלות. (ב) בין כל חלה וחלה היו מניחים שלושה קנים שהם חצויים לאורכן, כדי שהרוח תעבור בין הלחמים, וכך הם לא יתעפשו. (ג) כל טור היה נתמך משני הצדדים ביתדות שהיו עומדות מהרצפה ועד לחלה העליונה.

ונותנין בצד כל מערכה, כלי שיש בו קמץ לבונה - שנאמר: "ונתת על המערכת לבנה זפה"; וכלי זה הוא הנקרא 'פזף'. נמצאו שני קמצי לבונה בשני הבזיכין. ושולים היו לבזיכין,²⁸ כדי שנייחום על השלחן.

(ד) כלומר, ברווח שיש על השולחן בין שני הטורים של החלות. (ה) בשונה משאר הבזיכין במקדש, שהתחתית שלהם היה עגולה ומחודדת כדי שלא יניחו אותם, התחתית של הבזיכין של לחם הפנים הייתה שטוחה.

ג. שני הסדרים מעפכין זה את זה, ושני הבזיכין מעפכין זה את זה, והסדרים והבזיכין מעפכין זה את זה. ואין מחנכין [חונכים] השלחן אלא בלחם הפנים בשבת.

(ו) כלומר אם לא עשו את שני הסדרים, לא קיימו מצות לחם הפנים. (ז) את הלחם הראשון שמניחים על השולחן, מניחים דווקא בשבת ולא ביום אחר.

מיום השבת ליום השבת, מוציאים את הלחם שהוא שם על השלחן משבת שעברה, ומסדרין לחם אחר. וזה שמוציאים - הוא שחולקין שתי המשמרות, הנכנסת והיוצאת, עם כהן גדול; ואוכלין אותו.

ד. וכיצד מסדרין את הלחם? ארבעה כהנים נכנסים, שנים בידם שני סדרים,²⁹ ושנים בידם שני בזיכין;³⁰ וארבעה מקדימין לפניהם, שנים לטל שני סדרים, ושנים לטל שני בזיכין שהיו שם על השלחן.³¹ הנכנסין עומדין בצפון ופניהם לדרום,

יום טוב, כגון שהיה יום טוב הראשון של חג בשני או יום טוב האחרון בחמישי, או יום טוב של עצרת [=שבועות] שחל להיות בשני או בחמישי - משמר שזמנו קבוע באותה שבת נוטל עשר חלות, וזה הנכנס נוטל שתיים מא; שהרי לא נשאר להם לעבודה הם לבדם אלא יום אחד, שהוא ערב שבת או אחד בשבת; ומתעצלין, ואין בא מהם אלא מעט.

(מא) המשמר הקבוע הוא זה שעובד לבדו במשך כל ימות השבוע, בשבוע שלא חל בו החג. לכן, אם יום טוב הראשון של החג חל ביום שני, והחלוקה נעשית בשבת שלפניו - המשמר היוצא מקבל עשר חלות, ואילו המשמר הנכנס, שהולך לעבוד בשבוע שבו החג, מקבל שתיים בלבד. ואם יום טוב האחרון חל ביום חמישי, המשמר הנכנס הוא נקרא המשמר הקבוע, שעתידי לעבוד כל השבוע הבא שלא חל בו החג - ולכן הוא מקבל עשר חלות, והמשמר היוצא מקבל שתיים בלבד. (מב) הסיבה לכך היא בגלל שבשבוע שבו חל החג, המשמרת שצריכה לעבוד באותו שבוע, עובדת לבד רק יום אחד - משום שבשאר ימי השבוע, שבהם חל החג, מגיעים כוהנים רבים מכל המשמרות להשתתף בעבודת המקדש. כתוצאה מכך, כוהני אותם משמרת אינם טורחים כולם לעלות ולעבוד, ולכן הם מקבלים רק שתי חלות.

יד. כהן גדול לעולם נוטל מכל משמר חצי החלות שזכה כהן מג, שנאמר²⁷: "והיתה לאהרן ולבניו" - מחצה לאהרן, ומחצה לבניו; ואין כהן גדול נוטל פריס מה, שאין זה כבודו.

(מג) הכהן הגדול נוטל מכל משמר שלוש חלות. (מד) משמע מהפסוק שחלוקת הלחם נעשית חצי לאהרן הכהן הגדול, וחצי לשאר הכהנים. (מה) כלומר, חלה פרוסה, חתוכה - אלא חלה שלימה.

פרק ה

סדר הכנת והנחת לחם הפנים.

א. מצות עשה לסדר לחם הפנים בכל יום שבת על השלחן לפני ה' בהיכל - שנאמר²⁸: "ביום השבת ביום השבת יערכנו".

ב. ודבר ברור [מפורש] בתורה, שהוא שתיים עשרה

27. ויקרא-אמור, כד, ט. 28. ויקרא-אמור, כד, ח.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(כג) מכניסים את העיסה כשהיא בצק, ומעצבים בצורת החלה. (כד) מעבירים לתבנית שעמה אופים בתנור. (כה) לאחר שמוציאים את החלה מהאפייה, היו מעבירים אותה לתבנית אחרת, כדי שהחלה לא תשבר.

ט. כל חלה מהן מרבעת^י, שנאמר³⁰: "לחם פנים", שיהיו לו פנים רבים^י. ארף כל חלה מהן עשרה טפחים, ורחבה חמשה טפחים, ורומה [גובהה] שבע אצבעות^כ; והשלחן - ארפו שנים עשר טפח, ורחבו ששה טפחים. נותן ארף החלה על רחב השלחן - נמצאת החלה יוצאת שני טפחים מכאן ושני טפחים מכאן^כ; וכופל את היוצא מכאן ומכאן, וישאר בין שני הקצוות רוח באמצע^ל. וכן מניח חלה על גבי חלה, עד שעורף שש חלות. וכן עושה בצדה מערכה שניה, שש חלות.

(כו) כלומר, לא עגולה. אבל לא היתה מרובעת ממש, שהרי ארכה עשרה טפחים ורחבה חמשה. (כז) הרבה צדדים. (כח) שזה קצת יותר מטפח. (כט) כי אורך הלחם הוא עשרה טפחים, ורוחב השולחן ששה טפחים, לכן כל טור בולט בכל צד שתי טפחים. (ל) את שני הטפחים שבכל צד קיפלו פנימה על גבי הלחם, כך שנשאר באמצע רווח של שני טפחים, ובשני הקצוות - קיפול של שני טפחים מכל צד.

י. אין אפית לחם הפנים דוחה שבת, ולא את יום טוב^ל, אלא בערב שבת אופין אותן, ועורכין אותן למחר; ואם חל שני ימים טובים של ראש השנה להיות בחמישי ובערב שבת, אופין אותן מיום רביעי.

(לא) אם חל יום טוב ביום שישי, מקדימים את האפייה לערב יום טוב, כי ביום טוב הותרה מלאכה לצורך אוכל שאוכלים רק ביום טוב עצמו.

יא. ולא סדור הקנים ולא נטילתן דוחה שבת^{יב}; אלא מערב שבת נכנס ושומטן ונותנן לארף השלחן^{יג}, ובאחד בשבת [יום א'] נכנס ומכניס את הקנים בין החלות.

(לב) לא היו מסדרים או מוציאים את הקנים בין החלות בשבת. (לג) לפני שבת היו מוציאים את הקנים שבין החלות בשולחן לחם הפנים, ומניחים על הרצפה לאורך השולחן.

יב. סדר הלחם בשבת כמצותו, ולא הניח עמו

והיוצאין עומדין בדרום ופניהם לצפון. אלו מושכין^י ואלו מניחין^י, וטפחו של זה לתוך טפחו של זה^{יד} - שנאמר²⁹: "לפני תמיד".

(ח) שני כהנים מחזיקים כל אחד שש חלות. (ט) עם לבונה. (י) כלומר נוסף לארבעה הכהנים, מקדימים עוד ארבעה כהנים ונכנסים לפניהם. (יא) משבת שעברה. (יב) את הלחם משבת שעברה. (יג) את הלחם החדש. (יד) כלומר, שמוציאים ומכניסים את הלחם ביחד, שלא ישאר השולחן בלי לחם, אפילו לא לרגע אחד.

ה. יצאו ונתנו את הלחם שהוציאו על שלחן זהב אחר שהיה באולם; והקטירו הבזיכין, ואחר כך מחלקין החלות. ואם חל יום הכפורים להיות בשבת^{טו}, החלות מתחלקות לערב.

(טו) שאי אפשר לאכול אותו ביום הכיפורים.

ו. כיצד מעשה לחם הפנים? מביאין עשרים וארבע סאים חטים הראויין למנחות, ושפין אותן^{טז} ובוטטין בהן^{יז} כשאר חטי מנחות^{יח}; וטוחנין אותן, ומנפין מהן באחת עשרה נפה ארבעה ועשרים עשרון סלת, ועושין מהן שתים עשרה חלות מצות^{יט}.

(טז) משפשפים אותם כדי שיהיו נקיים מהעפר. (יז) כדי לשבור את החיטים ולהסיר את הקליפה. (יח) שצריך לשפשף אותם 300 פעמים, ולבעוט בהם 500 פעמים, כפי שהסביר הרמב"ם בהלכות איסורי מזבח. (יט) שלא יהיו חמץ.

ז. ולישתן ועריכתן בחוץ^כ, ואפיתן בפנים בעזרה כשאר המנחות. ולשין אותן אחת אחת^{כא}, ואופין אותן שתים שתים^{כב}.

(כ) כלומר, מחוץ לעזרה. (כא) לשים את החלות כל חלה בפני עצמה. (כב) ואופים בתנור שתי חלות בכל פעם.

ח. ושלשה דפוסין [תבניות] של זהב היו להן - אחד שנותנין בו החלה והוא בצק^{כג}, והשני שאופין אותה בו^{כד}, והשלישי שנותנין אותה בו כשורדין אותה מן התנור, כדי שלא תתקלקל^{כה}.

29. שמות-תרומה, כה, ל. 30. שמות-תרומה, כה, ל.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש ד' מנחם-אב - ספר עבודה - הלכות תמידין ומוספין קסג

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

זו, בין לאחר שבת אחרת הבאה⁸ - נפסל הלחם; והרי הוא כקדשים שנפסלו, שתיבין עליהן משום פגול [ובח פסול] ונותר וטמא, כמו שיתבאר.

(מג) שהקטיר את הבזיכין באמצע השבוע, בין אם אחרי השבת שסידרו את הלחם, ובין אם אחרי השבת שאחריה.

טו. נפרסה חלה אחת⁹ מן הלחם - אם עד שלא הסיר הלחם מעל השלחן נפרסה¹⁰ - הלחם פסול, ואינו מקטיר עליו את הבזיכין¹¹; ואם אחר שהסיר הלחם נפרס - הלחם פסול, ומקטיר עליו את הבזיכין¹².

(מד) שנחסר מחלה אחת. מה) אם נחסר מהחלה לפני שהסיר בשבת את החלות מהשלחן. (מו) כי צריך שיהיו שתיים עשרה חלות שלמות על השולחן, וכאן לא היה. (מז) לחם הפנים דינו כמו מנחה, והדין במנחה שאם נחסר בה לפני שקמצו ממנה - כל המנחה פסולה. אך אם קמצו ממנה ועדיין לא הקריבו את הקמיצה, ונחסר ממה שנשאר מהמנחה - את הקמיצה מקריבים, ושאר המנחה פסולה לאכילה.

טז. הגיע זמן הלחם להסירו, הרי זה כמי שהסירו; ואם נפרס הלחם¹³ - מקטיר הבזיכין, אף על פי שלא פרק המערכת.

(מח) אחרי שהגיע הזמן להסיר אותו.

נטמא אחד מן הסדרים, בין לפני הקטרה בין לאחר הקטרה, או שנטמא אחד מן הבזיכין - הטמא בטמאתו, והטהור בטהורו¹⁴.

(מט) הטמא פסול מאכילה או מהקטרה, והטהור כשר לאכילה או להקטרה.

בזיכין לבונה עד למחרת, ולשבת הבאה הקטיר הבזיכין¹⁵ - נפסל הלחם¹⁶, ואינו קדוש¹⁷; וכן אם סדר את הלחם והבזיכין באחד בשבת, והקטיר הבזיכין לאחר שבת הבאה - הלחם אינו קדוש, ונפסל¹⁸. אבל אם הקטיר הבזיכין בשבת¹⁹, נפסל הלחם²⁰.

(לד) ששם את הבזיכין ביום ראשון. (לה) יוצא שהבזיכין היו מונחים על השולחן פחות משבעה ימים. (לו) ואי אפשר לאכול אותו, כי הקטרת הבזיכין לפני זמנם לא התירה את אכילת הלחם. (לז) הלחם לא התקדש, היות שלא סידרו אותו בשבת שעברה בצורה הנכונה, עם הבזיכין. (לח) היות שהלחם לא סודר בצורה הנכונה בשבת, אלא באחד בשבת, ובנוסף גם הקטרת הבזיכין לא מתירה את אכילת הלחם, כי הבזיכין גם לא סודרו בשבת. (לט) כלומר בשבת שאחריה, ועכשיו הבזיכין והלחם היו שבעה ימים על השולחן, כפי שהם צריכים להיות. (מ) חלק ממפרשי הרמב"ם גורסים שצריך לכתוב: "לא נפסל הלחם". דהיינו, למרות שמלכתחילה הם לא הונחו כראוי, בסופו של דבר הם היו מונחים על השולחן שבעה ימים, והבזיכין הוקטרו בשבת, לא הלחם לא נפסל מאכילה.

יג. כיצד יעשה²¹ בלחם ובבזיכין שסדרם לאחר השבת? יניחם שם על השלחן עד שיעבר עליהן יום השבת והן מסדרין²², ואחר כך יקטיר הבזיכין לשבת [בשבת] הבאה, אחר השבת שעברה עליהן והם מסדרין²³ - שאפלו נשאר הלחם עם הבזיכין על השלחן כמה שבתות, אין בכך כלום.

(מא) כלומר, מה שכתב הרמב"ם בהלכה הקודמת "שלא נפסל הלחם", אין זה דין של בדיעבד בלבד, אלא גם לכתחילה אפשר לעשות כן. (מב) והיות ועכשיו בשבת הם מסודרים על שולחן לחם הפנים, הם מתקדשים.

יד. סדר את הלחם והבזיכין בשבת כמצותן, והקטיר את הבזיכין לאחר השבת, בין לאחר שבת

המשך ביאור למס' חולין ליום שבת קודש עמ' 1

8 המצותות, ומדוע טובר רבי אליעזר בברייתא שפטור מזהמנות.
9 מסיקה הגמרא: לעולם מדובר בברייתא בצבי הנא על התישה
10 וילדה, והברייתא מובנת לחכמים, כמו שהתבאר, ורבי אליעזר נמי
11 ספוקי מספקא ליה, אי חוששין לזרע האב או לא.
12 שואלת הגמרא: ובין דלרבנן מספקא להו ולרבי אליעזר מספקא
13 ליה - לאחר שהתבאר שגם חכמים וגם רבי אליעזר מסתפקים
14 האם חוששים לזרע האב, אם כן כמאי פליגי,

1 האב, ואם כן לימא ליה בעל הקרבן לכהן, אייתי ראיה דחוששין
2 לזרע האב ושקול - וטול את המתנות, שהרי ההלכה בכל ספק
3 היא, המוציא מחבירו עליו להביא ראיה. אלא מדובר בצבי הנא
4 על התישה וילדה, אם כן, בשלמא לרבנן, יש לבאר בדבריהם, מאי
5 חייב, היינו רק בצבי פתנות, אך לגבי המחצית הנותרת, יאמר
6 בעל הקרבן לכהן שיביא ראיה שאין חוששים לזרע האב, ויטול
7 גם אותה. אלא לרבי אליעזר היה לו ליתייב בכולהי - בכל

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

~ יום ראשון כ"ז תמוז ~

הלכות חמץ ומצה

פרק ג

דיני הבדיקה וביעור חמץ.

א. כְּשֶׁבֹדֵק אָדָם וּמְחַפֵּשׁ בְּלִילִי אַרְבַּעַ עָשָׂר [בניסון], מוֹצִיא אֶת הַחֶמֶץ מִן הַחֲרִים וּמִן הַמִּחְבֹּאוֹת וּמִן הַזְּוִיּוֹת, וּמְקַבֵּץ הַכֹּל, וּמְנִיחוֹ בְּמָקוֹם אֶחָד. עַד תַּחֲלַת שְׁעָה שְׁשִׁית בַּיּוֹם, מְבַעְרוֹ; וְאִם רָצָה לְבַעְרוֹ בְּלִילִי אַרְבַּעַ עָשָׂר, מְבַעְרוֹ.

(א) הלשון 'לילי' משמעותו בכל שנה בלילה הספציפי של י"ד ניסן.

ב. הַחֶמֶץ שֶׁמְנִיחַ בְּלִילִי אַרְבַּעַ עָשָׂר, כְּדִי שְׂיֵאָכַל מִמֶּנּוּ לְמַחֲרָה עַד אַרְבַּע שָׁעוֹת - אֵינוֹ מְנִיחוֹ מִפְּנֵי וּמִפְּנֵי בְּכָל מָקוֹם, אֲלֵא מִצְּנִיעוֹ [=מחבאו] בְּכָלִי אוֹ בְּזוּיָהּ יְדוּעָה, וְנִזְהָר בּוֹ; שְׂאֵם לֹא נִזְהָר בּוֹ וּמִצָּאוֹ חֹסֵר - צָרִיף לְחַפֵּשׁ אַחֲרָיו וּלְבָדֵק פַּעַם אַחֲרָת, שְׂמָא גִרְוֵהוּ הָעֶכְבְּרִים.

(ב) וכן מה שמוצא בבדיקתו.

ג. חָל • אַרְבַּעַ עָשָׂר לְהִיּוֹת בְּשֶׁבֶת - בּוֹדֵקִין אֶת הַחֶמֶץ בְּלִילִי עֶרֶב שֶׁבֶת [חמישי בערב], שְׂהוּא לִיל שְׁלֹשָׁה עָשָׂר; וּמְנִיחַ מִן הַחֶמֶץ כְּדִי לֵאכֹל מִמֶּנּוּ, עַד אַרְבַּע שָׁעוֹת בַּיּוֹם הַשֶּׁבֶת, וּמְנִיחוֹ בְּמָקוֹם מְצֻנֶּה, וְהַשָּׂאָר מְבַעְרוֹ מִלְּפָנֵי הַשֶּׁבֶת. וְאִם נִשְׂאָר מִן הַחֶמֶץ בַּיּוֹם הַשֶּׁבֶת אַחֵר אַרְבַּע שָׁעוֹת, מְבַטְלוֹ; וְכֹפֶה [=מניח] עָלָיו כָּלִי עַד מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן, וּמְבַעְרוֹ.

(ג) ולא בודקים ביום עם נר, היות ואור הנר אינו מועיל ביום, ומאיר טוב יותר בלילה. (ד) כפי שהתבאר בפרקים הקודמים, משעה חמישית אסור לאכול את החמץ מדברי חכמים, ולכן החמץ נהיה ל'מוקצה' ואסור להזיזו ממקומו.

ד. הָיוּ לוֹ כְּפָרוֹת רַבּוֹת שֶׁל תְּרוּמָה, וְצָרֵף לְשָׂרְפָה עֶרֶב שֶׁבֶת - לֹא יַעֲרֹב הַטְּהוֹרָה עִם הַטְּמֵאָה, וְיִשְׂרָףָהּ;

אֲלֵא שׁוֹרֵף טְהוֹרָה לְעֶצְמָהּ, וְטְמֵאָה לְעֶצְמָהּ, וְתַלְוִיָּה [ספק טמאה] לְעֶצְמָהּ. וּמְנִיחַ מִן הַטְּהוֹרָה כְּדִי לֵאכֹל, עַד אַרְבַּע שָׁעוֹת בַּיּוֹם הַשֶּׁבֶת בְּלֵבֶד.

(ה) כדי שלא יגעו האחת בחברתה ותיטמא הכיכר הטהורה.

ה. מִי שֶׁשָּׁכַח אוֹ הִזִּיר וְלֹא בָדַק בְּלִיל אַרְבַּעַ עָשָׂר, בּוֹדֵק בְּאַרְבַּעַ עָשָׂר בְּשַׁחֲרִית; לֹא בָדַק בְּשַׁחֲרִית, בּוֹדֵק בְּשַׁעֲת הַבַּעֲוֹר [=שעה שישית]; לֹא בָדַק בְּשַׁעֲת הַבַּעֲוֹר, בּוֹדֵק בְּתוֹךְ הַחֵג. עֶבֶר הָרֶגֶל וְלֹא בָדַק - בּוֹדֵק אַחֵר הָרֶגֶל, כְּדִי שְׂיִבְעֵר מִה שְׂיִמָּצֵא מִחֶמֶץ שְׂעֵבֶר עָלָיו הַפֶּסַח, מִפְּנֵי שְׂהוּא אֲסוּר בְּהִנָּה [=הנאה].

ו. כְּשֶׁבֹדֵק הַחֶמֶץ בְּלִיל אַרְבַּעַ עָשָׂר, אוֹ בַּיּוֹם אַרְבַּעַ עָשָׂר, אוֹ בְּתוֹךְ הָרֶגֶל - מְבַרֵּךְ קֹדֶם שְׂיִתְחִיל לְבָדֵק: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצֻוֵּנוּ עַל בַּעֲוִיר חֶמֶץ'; וּבֹדֵק וּמְחַפֵּשׁ בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁמְכַנִּיסִין לָהֶם חֶמֶץ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. וְאִם בָּדַק לְאַחֵר הָרֶגֶל, אֵינוֹ מְבַרֵּךְ^ט.

(ו) על פי הכלל שבכל המצוות מברך עליהן לפני עשייתם. (ז) גם במצוות מדברי חכמים לשון הברכה היא 'שציונו' היות והתורה ציוותה לשמוע בקול דברי החכמים. ומשמעות הברכה היא שציווה אותנו לשמוע לדברי החכמים שציוו על בדיקת החמץ. (ח) הבדיקה אינה אלא התחלת הביעור, אבל המטרה הסופית היא הביעור, ולכן מברכים על הביעור ולא על הבדיקה. (ט) בחמץ שעבר עליו הפסח גזירת חכמים היא רק שאסור להנות מהחמץ. ומטרת הבדיקה שעושה לאחר החג היא רק אמצעי טכני, כדי שלא יערב את החמץ האסור בהנאה, עם החמץ המותר. אבל מצוות ביעור כבר לא קיימת אחרי החג.

ז. כְּשֶׁגִּזְמֵר לְבָדֵק - אִם בָּדַק בְּלִיל אַרְבַּעַ עָשָׂר, אוֹ בַּיּוֹם אַרְבַּעַ עָשָׂר קֹדֶם שֶׁשָׁעוֹת - צָרִיף לְבָטֹל כָּל חֶמֶץ שֶׁנִּשְׂאָר בְּרִשּׁוֹתָיו, וְאֵינוֹ רוֹאֵהוּ; וְיֹאמַר: 'כָּל חֶמֶץ שֶׁיֵּשׁ בְּרִשּׁוֹתַי שְׂלֹא רָאִיתִי וְלֹא יָדַעְתִּי, הֲרִי הוּא בָטֹל, וְהֲרִי הוּא פְּעֻפֵּר'. אֲבָל אִם בָּדַק מִתְחִלַת שְׁעָה שְׁשִׁית וְלִמְעַלָּה, אֵינוֹ צָרִיף לְבָטֹל^י - שְׁהֲרִי אֵינוֹ בְּרִשּׁוֹתָיו, שֶׁכְּבָר נִאֲסַר בְּהִנָּה.

(י) כי את החמץ שרואה חייב לבער ולשרוף. (יא) מתחילת השעה השישית, התורה הפקיעה ממנו את הבעלות על החמץ, והדבר היחיד שיכול לעשות באותו זמן - זה לבער אותם.

זֶה מִבְטָלָה בְּלִבּוֹ קֶדֶם שֶׁתְּחַמֵּץ; אָבֵל אִם הִתְחַמֵּץ, אֵין הַבְטָל מוֹעִיל בְּלוֹם^כ, אֲלֹא כָּבֵד עֲבַר עַל "לֹא יֵרָאֶה" וְ"לֹא יִמָּצֵא", וְחַיִּב לְבַעַר מִיָּד בְּשִׁיחֹזֵר לְבִיתוֹ.

(כ) ומפני כבוד רבו, אינו יכול ללכת לאפות אותה, שלא תחמץ. (כג) שהחמץ כבר אינו בבעלותו בגזירת חכמים, כך שאינו יכול לבטלו.

יא. פִּיצֵד בַּעֲוֵר חֻמֵּץ? שׁוֹרְפוֹ^{יד}, או פּוֹרְרָה וְזוֹרָה לְרוּחַ, או זוֹרְקוֹ לַיָּם; וְאִם הָיָה הַחֻמֵּץ קָשָׁה^{טו}, וְאֵין הַיָּם מַחְתֵּכוֹ בְּמַהֲרָה - הָרִי זֶה מְפָרְרוֹ, וְאַחֵר כִּף זוֹרְקוֹ לַיָּם. וְחֻמֵּץ שֶׁנִּפְלָה עָלָיו מִפֶּלֶת [אֲבָנִים או עֵפֶר שֶׁהִתְמוּטְטוּ], וְנִמָּצֵא עָלָיו עֶפֶר שְׁלִשָּׁה טָפְחִים [כ-30 ס"מ] או יָתֵר - הָרִי הוּא כְּמִבְעָר; וְצָרִיף לְבִטֵּל בְּלִבּוֹ^{טז}, אִם עָדִין לֹא נִכְנָסָה שְׁעָה שְׁשִׁית.

(כד) עד שנעשה פחם. (כה) לפירורים דקים, שלא ימצא אותו אדם אחר שיוכל להנות ממנו. (כו) לחם יבש או חיטים יבשות. (כז) מחשש שיפנו את המפולת במהלך החג, והחמץ יתגלה.

נִתְּנוּ לְזָכְרֵי קֶדֶם שְׁעָה שְׁשִׁית, אֵינוֹ צָרִיף לְבַעַר. וְאִם שָׂרְפוֹ קֶדֶם שְׁעָה שְׁשִׁית, הָרִי זֶה מֵתֵר לֵהֲנוֹת בִּפְחָמִין שְׁלוֹ בְּתוֹף הַפֶּסַח. אָבֵל אִם שָׂרְפוֹ מִשְׁעָה שְׁשִׁית וְלִמְעָלָה - הוֹאִיל וְהוּא אֲסוּר בַּהֲנִיָּה, הָרִי זֶה לֹא יִסָּיק בּוֹ תַּנּוּר וְכִירִים, וְלֹא יֵאָפֶה בּוֹ, וְלֹא יִבָּשֶׁל; וְאִם אָפֶה אוּ בָשֶׁל - אוֹתָהּ תִּפֹּת וְאוֹתוֹ תִּתְּבָשֵׁל אֲסוּר בַּהֲנִיָּה. וְכֵן הַפְּחָמִין שְׁלוֹ אֲסוּרִין בַּהֲנִיָּה, הוֹאִיל וְשָׂרְפוֹ אַחֵר שֶׁנִּאָּסֵר בַּהֲנִיָּה^{כח}.

(כח) היות והשימוש בחומרים שנוצרים מדבר האסור בהנאה יהיו אסורים אף הם בהנאה, כל הנאה אחרת (ישירה או עקיפה) המגיעה ממנו שאסורה.

~ יום שני כ"ח תמוז ~

פֶּרֶק ד

איזה חמץ חייבים לבער, דין חמץ שנמצא אצל גוי או ששייך לגוי

א. פְּתוּב בְּתוֹרָה^י: "לֹא יֵרָאֶה לְךָ חֻמֵּץ". יָכוֹל

השנת הראשונה

לפיכך... ימצא א"א אולי סובר זה המחבר שהוא עובר משש שעות ולמעלה בלא יראה ולא ימצא ואינו כן דשבעת ימים כתיב.

ח. לְפִיכָךְ, • אִם לֹא בִטֵּל קֶדֶם שֶׁשׁ, וּמִשְׁשׁ שְׁעוֹת וּמְעָלָה מִצָּא חֻמֵּץ שֶׁהָיָה דַעְתּוֹ עָלָיו^{יב} וְהָיָה בְּלִבּוֹ [לבערו], וּשְׂכָחוּ בְשִׁעַת הַבַּעֲוֵר וְלֹא בָּעֵרוּ [ומשש שעות ומעלה מצא חמץ] - הָרִי זֶה עֲבַר עַל "לֹא יֵרָאֶה" וְ"לֹא יִמָּצֵא", שֶׁהָרִי לֹא בָּעֵר וְלֹא בִטֵּל; וְאֵין הַבְטָל עֲתָה מוֹעִיל לוֹ בְּלוֹם, לְפִי שֶׁאֵינוֹ בְּרִשּׁוֹתוֹ, וְהַפְתוּב עָשָׂהוּ פָּאֵלוֹ הוּא בְּרִשּׁוֹתוֹ, לְחַיִּבוֹ מִשּׁוּם "לֹא יֵרָאֶה" וְ"לֹא יִמָּצֵא". וְחַיִּב לְבַעַר בְּכָל עֵת שִׁימָצְאוֹ. וְאִם מִצָּא בְּיוֹם טוֹב - כּוֹפֶה עָלָיו כְּלִי עַד לְעֶרֶב^{יג}, וּמִבְעָרוֹ; וְאִם שֶׁל הַקֹּדֶשׁ הוּא - אֵינוֹ צָרִיף לְכַפּוֹת עָלָיו, שֶׁהַפֶּל פּוֹרְשִׁין [=מתרחקים] מִמֶּנּוּ^{יד}.

(יב) שידע שהחמץ קיים. (יג) כדי שלא יבוא לאוכלו בטעות. ואסור ביום טוב לבערו, בגלל שהוא אסור באכילה ובהנאה, הרי הוא 'מוקצה' ואסור לטלטלו, לכן אי אפשר לשרפו ביום טוב. (יד) מחמת קדושתו.

ט. מִי שִׁינָּא מִבֵּיתוֹ [בערב פסח] קֶדֶם שְׁעַת הַבַּעֲוֵר לַעֲשׂוֹת מִצְוָה, או לְאָכַל בְּסַעֲוֶדָה שֶׁל מִצְוָה כְּגוֹן סַעֲוֶדַת אֲרוֹסִין וְנִשְׂוֹאִין, וְנִזְכֵּר שִׁישׁ לוֹ חֻמֵּץ בְּתוֹף בֵּיתוֹ - אִם יָכוֹל לְחַזֵּר וּלְבַעַר וּלְחַזֵּר לְמִצְוָתוֹ, יִחְזוֹר^{טו}; וְאִם לֹא^{טז}, יִבָּטֵל בְּלִבּוֹ^{יז}. יָצֵא לְהַצִּיל מִיָּד הַגִּיס [=צבא ארבי], מִן הַנֶּהָרִי^{יח}, מִן הַדִּלְקָה, וּמִן הַמִּפְלֵת^{יט} - יִבָּטֵל בְּלִבּוֹ, וְדִיּוֹ^כ. יָצֵא לְצָרֶף עֲצָמוֹ, וְנִזְכֵּר שִׁישׁ לוֹ חֻמֵּץ בְּתוֹף בֵּיתוֹ - יִחְזוֹר מִיָּד. וְעַד פֶּמָּה [השיעור המינימלי המחייב בחזרה] הוּא חוֹזֵר? עַד כְּבִינָה [600 גרם]; הֵיכָּה פָּחוֹת מִכְּבִינָה, מִבְטָלוֹ וְדִיּוֹ^{כא}.

(טו) כיון שאפשר לקיים את שתיהן, מצות ביעור חמץ קודמת לשאר מצוות, כיון שהיא 'מצוות היום'. (טז) שאם יעסוק בביעור החמץ, לא יישאר לו במהלך היום זמן לקיים את המצוה השנייה. (יז) היות ומהתורה מספיק הביטול בלבד, והחובב בבדיקה וביעור רק מדברי חכמים, במצב שיפסיד את המצווה השנייה אמרו חכמים שהיא קודמת. (יח) שמציף את העיר ומסכן אנשים. (יט) קיר שהתמוטט ולכודים אנשים מתחתיו. (כ) שהצלת נפשות קודמת לכל. (כא) כי הוא לא נחשב כ'אוכל', ומספיק לבטלו בדיעבד.

י. מִי שֶׁהִנִּיחַ [-בחול המועד] עֶפֶה מְגֻלְגֵּלֶת [=שנילושה] בְּתוֹף בֵּיתוֹ וְיָצֵא, וְנִזְכֵּר אַחֵר שִׁינָּא וְהוּא יוֹשֵׁב לְפָנָי רְבוּכִי^{יב}, וְהָיָה יָרָא שֶׁמָּא תְּחַמֵּץ קֶדֶם שִׁיבּוֹא - הָרִי

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

דמיו [=כספן] - **הרי זה חיב לבערו**; **הואיל וקבל עליו אחריות, נעשה פשלו**^{יא}. **ואם לא קבל אחריות - מתר לקימו** [=להשאירו] **אצלו**^{יב}, **ומתר לאכל ממנו אחר הפסח, שפירות הגוי הוא**.

(י) היות והאחריות מוטלת עליו במקרה של נזק, נחשב שהחמץ שייך לו ומוטל עליו לבערו. (יא) ובמקרה שלא ביערו יהיה אסור באכילה אף לאחר חג הפסח ככל חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח. (יב) ויצטרך לעשות סימן משמעותי להיכר כמבואר בהלכה הקודמת.

ד. גוי • אלם [=אלים]

שהפקיד חמצו אצל ישראל - אם יודע הישראלי שאם אבד או נגנב מחיבו לשלמו וכופהו ואונסו לשלם, ואף על פי שלא קבל אחריות - הרי זה חיב לבערו^{יג}; **שהרי נחשב כאילו הוא שלו, מפני**

השגת הראב"ד

גוי... ישראל א"א דבר זה הוציא ממאי דאמר להו רבא לבני מחזא בעירו חמירא דבני חילא כיון דאילו מיגניב ברשותיכו הוא כדירכו דמי (פסחים ה) ונדרמה לו שזה האחריות מן האנס הוא ועל כרחם היה וא"כ במוצאי הפסח איך היה נמצא שהיה אומר להם רב נחמן (פסחים ל) פוקו ואיתו לן חמירא דבני חילא והלא נשרף היה כשלהם, אלא ודאי לא היה אונס בדבר כלל ויכולים היו להחזירו לשמירת עצמן כשירצו וערב הפסח החזירוהו להם ומוצאי הפסח נטלוהו מהם והתשלומין שהם מן האונס אינן כדון אחריות.

שפחיתו האנס באחריותו.

(יג) היות שבמקרה של נזק ייאלץ לשלם לגוי, החמץ נחשב כשייך לו.

ה. ישראל שהיה חמץ [=משכן] **חמצו אצל הגוי** [=לפני החג] - **אם אמר לו: 'אם לא הבאתי לך מעות מכאן ועד יום פלוני, קנה חמץ זה מעכשיו'** - **הרי זה**

השגת הראב"ד

ואותו... הפסח א"א דבר זה לא נהיר ולא צהיר אלא אפילו לא הגיע זמנו עד לאחר הפסח אינו עובר עליו ואם הגיע זמנו קודם הפסח אפי' לא אמר מעכשיו קנאו שאין דין אסמכתא לגוי.

ברשות הגוי, ואותו • החמץ מתר לאחר הפסח^{יד}; **והוא שיהיה הזמן שקבע לו** [שיקנהו] **קדם הפסח. ואם לא**

אמר לו 'קנה מעכשיו' - נמצא אותו החמץ כאילו הוא פקדון אצל הגוי, ואסור בהנחה לאחר הפסח.

(יד) 'קנה מעכשיו' משמעותו - שיעשה את הקניין כעת, ובבוא היום יתברר למפרע שקנה מעכשיו. וכאשר התאריך של התנאי חל לפני פסח, החמץ עובר לבעלות הגוי טרם זמן החיוב בביעור. (טו) היות וכשמגיע החג - החמץ של הגוי. (טז) משמעות התנאי היא שבהמשך תשתנה הבעלות על החמץ כמו תנאי סטנדרטי רגיל.

אם טמן אותו, או הפקיד אותו ביד גוים, לא יהיה עובר [איסור] **תלמוד לומר**^{יז}: **"שאר לא ימצא בבתיכם"**, **אפלו הפקידו או הטמינו. יכול לא יהיה עובר אלא אם פן היה החמץ בביתו, אבל אם היה רחוק מביתו בפשה או בעיר אחרת, לא יהיה עובר? תלמוד לומר**^{יח}: **"בכל גבלך"**, **בכל רשותך. יכול יהיה חיב לבער מרשותו חמץ של גוי, או של הקדש? תלמוד לומר**^{יט}: **"לא יראה לך"**, **שליך אי אתה רואה; אבל אתה רואה של אחרים** [גוי], **או של גבה** [=הקדש].

(א) שלא ייכלל באיסור "לא יראה", היות ואינו רואה אותו. (ב) שאינו נכלל באיסור "לא יראה לך" - כי עכשיו הוא לא ברשותי, אלא ברשות הגוי. (ג) היות וניתן לומר שהחמץ נמצא ברשותו, כי המקום שבו הוא מניח את החמץ אצל הגוי, שואל לו ונחשב כרשותו. (ד) כי בכל רגע הוא יכול למוצאו. (ה) כיון שהלשון בפסוק היא "לא ימצא בבתיכם". (ו) שאין על הישראל אחריות עליו.

ב. הא למדת, שחמץ של ישראל - אם הניחו ברשותו, אפלו טמן, ואפלו בעיר אחרת, ואפלו מפקד ביד גוים - הרי זה עובר משום "לא יראה ו"לא ימצא"; וחמץ של הקדש או של גוי שהיה אצל ישראל - אפלו היה עמו בבית - הרי זה מתר, מפני שאינו שלו. ואפלו היה של גר תושב [גוי המקיים ד' מצוות בני נח] **שיד ישראל שולטת עליו, אין פוסין אותו להוציא החמץ מרשותנו בפסח. אבל צריך לעשות מחיצה גבוהה עשרה טפחים בפני חמצו של גוי, שמא יבוא להסתפק** [=לצורך] **ממנו**^י; **אבל של הקדש, אינו צריך, מפני שהכל פורשין מן ההקדש, כדי שלא יבואו לידי מעילה**^י.

(ז) היות ואין איסור בקיום חמץ של גוי. (ח) מכיון שהחמץ עלול להישאר ברשותו בכל החג, חכמים דרשו סימן בולט ומשמעותי על מנת שלא יהיה חשש שיוסר בטעות ויבואו לאוכלו. ולכן לא הסתפקו בהנחת כלי בלבד שעלול להילקח למטרה אחרת ללא שימת לב. (ט) עבירת מעילה דורשת קרבן לכפרה, כדון כל הנהנה בשוגג מן ההקדש. ולכן אנשים רגילים להזהר שלא לגעת בהקדש, ולכן אין חשש שיאכל את החמץ.

ג. גוי שהפקיד חמצו אצל ישראל - אם קבל עליו ישראל אחריות, שאם אבד או נגנב ישלם לו

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני כ"ח תמוז - ספר זמנים - הלכות חמץ ומצה קסז

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הַבְּעוּר - מִתֵּר, שֶׁהָרִי נִפְסַד וְהַבְּאִישׁ; תוֹךְ שְׁלֹשָׁה יָמִים, חַיִּב לִבְעוּרָיו.

(כו) כי הערוב של העור עם הקמח, מקלקל את הקמח ומסריח אותו עד שאינו ראוי למאכל. (כז) היות ובשעת החיוב בביעור חמץ הקמח עדיין ראוי לאכילה, הוא ייאסר גם בהנאה, וגם בהמשך כאשר התערובת עם הקמח תתקלקל, ולא תהיה ראויה למאכל, הוא לא ייפטר מחובת הביעור, כי הוא כבר נאסר.

השגת הראב"ד
י. וכן • הקילור [משחה
 וכן . . והתריאק א"א זה שבוש
 ומאחר קבל ומטעם אחר ולא
 מטעמו.
 [תחבורת] **והתריאק** [=סם
 מרפא] **שנתן לתוכן חמץ - מפר למיזן בפסח, שהרי**
נפסדה צורת החמץ כח.

(כח) ואינה ראויה לאכילה.

יא. הפת עֲצָמָה כט שְׁעָפָשָׁה (=התעפשה) וְנִפְסָלָה
הַמְּלָאכִל וְנִפְסָלָה הַמְּלָאכִל
וּמִלְגָּמָה • [מאכל רפואי המיוצר מחמץ] **שְׁנִסְרָחָה ל -**
אִינוֹ צְרִיף לְבַעַר.

(כט) בצורתה המקורית, ללא תערובת. (ל) עד שאינה ראויה לאכילת כלב.

בְּגָדִים שֶׁכָּפְסוּ אוֹתָן בְּחֶלֶב חֹשֶׁה [=עמילן], וְכֵן נִירוֹת
שֶׁדִּבְקוּ אוֹתָן בְּחֹמֶץ,
וְכָל כִּיּוֹצֵא בָּאֵלֹ - מִתֵּר
לְמִיָּמָן בַּפֶּסֶח, וְאִין •
בְּהֵן מִשּׁוֹם "לֹא יִרְאֶה"
וְ"לֹא יִמָּצֵא"; שְׁאִין צוֹרֵת הַחֹמֶץ עוֹמְדָתָּא.

(לא) לא רואים כאן חמץ, והוא בלוע בתוך הבגדים או הדפים.

יב. דָּבָר שְׁנוֹתָעָרֵב בּוֹ חֲמִיץ לֵב וְאִינוּ מֵאֵכֶל אֲדָמָה כְּלָלִי, אוֹ שְׂאִינוּ מֵאֵכֶל כָּל אֲדָמָה - [ראוי לאכילה רק לחולים], כְּגוֹן הַתִּירְיָאק וְכִיּוֹצֵא בּוֹ - אֵף עַל פִּי שִׁמְתָר לְקִיּוֹמוֹ, אֲסוּר לֵאכְלוֹ עַד אַחֵר הַפֶּסַח; וְאֵף עַל פִּי שְׂאִין בּוֹ מִן הַחֲמִץ אֵלָּא כֹּל שֶׁהוּא, הִרִי זֶה אֲסוּר לֵאכְלוֹ.

(לב) והחמץ לא מתבטל ברוב, והוא נשאר אסור אפילו בכמות קטנה מאוד, כמבואר בפרק א הלכה ה. (לג) החמץ הוא מעולה למאכל, אלא שהתערבב עם דבר שאינו ראוי לאכילה.

ו. יִשְׂרָאֵל וְגוֹי שֶׁהָיוּ בָּאֵין בְּסִפְיָנָה, וְהָיָה הַחֲמִין בֵּין יִשְׂרָאֵל, וְהַגִּיעָה שְׁעָה חֲמִישִׁית - הָרִי זֶה מִזְכְּרוֹ לְגוֹי אֹי נִתְּנוּ לוֹ בְּמִתְנָה, וְחוּזֵר וְלוֹקָחוֹ מִמֶּנּוּ אַחֵר הִפְסֵס; וּבִלְבָד שִׁיתְנוּ לוֹ מִתְנָה גְּמִירָה."

(יו) ללא שום תנאי, כי אם ייתן לו את החמץ במתנה רק
ביתנאי מסוים, יש לחשוש שלא יקיים את התנאי, והמכירה
או המתנה תתבטל למפרע, ויעבור על איסור "כל יראה וכל
ימצא".

ז. אומר ישראל לגוי'ה: 'עד שאתה לוקח [שקנה
[חמץ] במנה, בוא וקח במאתים' — בכמות כפולה, ורומז לו שקנה
ממנו בחזרה את החמץ], 'עד שאתה לוקח מגוי, בוא וקח
מישראל - שמה אצטרף ואקח ממך אחר הפסח' ט.
אבל לא ימכר לוי ולא יתן לו על תנאיכא; ואם
עשה כן, הרי זה עובר על "בל יראה" ו"בל
ימצא" כב.

(יח) בערב פסח לפני שעה חמישית. (יט) הדבר מותר רק בתנאי שלא ייתן לגוי הבטחה או אמירה החלטית שיקנה ממנו את החמץ בחזרה לאחר החג, אלא רק ברמז שאינו מחייב. מכיוון שאיסור החמץ לאחר הפסח הוא מדברי חכמים, וכן האיסור להערים הוא מגזירת חכמים, לא גזרו חכמים באותו מקרה שתי גזירות יחד. (כ) לפני פסח. (כא) שאומר לגוי: שרק במקרה ויביצע פעולה מסוימת בתוך חג הפסח או לאחריו - המכירה או המתנה תחול. (כב) היות וטרם ביצע התנאי - החמץ לא עובר לרשות הגוי ונשאר שייר בבעלות של היהודי.

ח. תַּעֲרֹכֶת חֲמִין^{כג}, עוֹבְרִין עָלֶיהָ מָשׁוּם "כָּל יִרְאָה" ו"כָּל יִמְצָא" - כְּגוֹן הַמִּוּרָסִים^{כד} וְכִתְּחַ הַפְּבִלִי (= טִיבּוֹל עֲשׂוּי מַחֲלָב חֲמוּץ וְלֹחַם) וְשֹׁכֵר הַמְּדִי, שְׁעוֹשִׂין אוֹתוֹ מִן הַקֶּמַח, וְכָל פִּיּוּצָא פְּאֵלוּ מְדַבְּרִים הַנֶּאֱכָלִים; אֲכָל דְּבָר שֵׁישׁ בּוֹ תַּעֲרֹכֶת חֲמִין, וְאִינוּ רְאוּי לֹאכִילָהּ - הֲרִי זֶה מֵתֵר לְקִימוֹ בַּפֶּסֶח.

(כג) למרות שאין בה כזית חמץ בשיעור שהיבבים עליו מהתורה עונש מלקות כמבואר בפרק א', עדיין נכללת באיסור "בל יראה ובל ימצא" היות ובפועל יש כזית של חמץ יחד עם דברים אחרים בתערובת. (כד) מרק העשוי מדגים כבושים עם קמח. (כה) בלשון חכמים: "חמץ נוקשה".

ט. פִּיּעַד? עֲרֵבַת הָעֶבְדִּינִי [=מעבדי עורות] שְׁנָתָן
לְתוֹכָהּ קָמַח וְעוֹרוֹת, אָפְלוּ נָתְנוּ שְׁעָה אַחַת קֹדֶם
שְׁעַת הַבֶּעֹר - הָרִי זֶה מִתֵּר לְקִימוֹכִי. וְאִם לֹא נָתַן
הָעוֹרוֹת, וְנָתַן הַקָּמַח [-לְבֹדֵן] קֹדֶם שְׁלֹשָׁה יָמִים לְשַׁעַת

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

~ יום שלישי כ"ט תמוז ~

פֶּרֶק ה

דינים כלליים בחמץ: המאכלים שיכולים להחמיץ, הכנת מצה במהלך חג הפסח, והכשרת כלים שהשתמשו בהם בחמץ

א. אין אסור משום חמץ בפסח, אלא חמשת מיני הדגן בלבד - והם שני מיני החטים, שהן החטה והפסמת, ושלושה מיני השעורים, שהן השעורה ושבלת שועל והשפון. אבל הקטניות, כגון ארז ודחן ופולים ועדשים וכיוצא בהן - אין בהן משום חמץ; אלא אפילו לש קמח ארז וכיוצא בו ברותחין וכשהו בכגדים עד שנתפח כמו בצק שהחמיץ, הרי זה מתר באכילה - שאין זה חמוץ, אלא סרחון.

א) ההדגשה של מים ורתחים, היא מכיוון שמים פושרים או חמים גורמים לבצק להחמיץ ולהתפיח במהירות. (ב) מן הדין. אבל יש קהילות שמחמירות בזה, מחשש שהתערבב קצת מחמשת מיני הדגן בתוך הקטניות. או בגלל שלפעמים טוחנים אותם בצורה שדומה לקמח, וחששו שיתבלבלו ויחליפו את הקמח שעשוי באורז בקמח של אחד מחמשת מיני דגן.

ב. חמשת מיני דגן אלו - אם לשן במי מין פרות בלבד, בלא שם (=שם) חשנת הראב"ד
מים פעולם - אינם באין לידי חמוץ; אלא •
אפילו הניחן כל היום

עד שנתפח כל הבצק, הרי זה מתר באכילה; שאין מי פרות מחמיצין, אלא מסריחין. ומי פרות, הן כגון: יין, וחלב, ודבש, וזית [=שמן], ומי תפוחים, ומי רמונים, וכל כיוצא בהן משאר יינות ושמנים ומשקים - והוא, שלא יתערב בהן שם מים פעולם; ואם נתערב בהן מים כל שהוא, הרי אלו מחמיצין. (ב) כשמשחין עיסה עם מי פירות הרבה זמן, העיסה מסריחה.

ג. אין מבשלין חטים במים - כגון ריפות [=בורגול], ולא קמח - כגון לביבות; ואם בשל, הרי זה חמץ גמור - והוא, שיתבקעו בתבשיל [במהלך הבישול]. אין קולין [=מטגנים] את הבצק בשמן על המחבת, אבל מבשלין את הפת ואת הקמח

הקלוייה. ואם הרתיח המים הרבה, ואחר כך השליך לתוכן הקמח - הרי זה מתר, מפני שהוא מתבשל מיד קדם שיחמיץ; וכבר נהגו בשנער [=בבל] ובספרד ובכל המערב [=פון מערב אפריקה], לאסור דבר זה - גזירה, שמא לא ירתיח המים יפה יפה. (ג) היות ומים פושרים גורמים לאוכל להחמיץ במהירות. (ד) שנילוש במים, מחשש שיחמיץ. מאחר ומי פירות (השמן) בשילוב עם מים - מחמיצים. (ה) הפת שנאפתה בצורה מלאה (הכוונה למצה) או קמח קלוי, אפשר להשרות אותם במים, כי במקרה כזה הם כבר לא יכולים להחמיץ. (ו) מים שהתחממו עד לרתיחה מוחלטת, הבצק מתבשל במהירות ולא מספיק להחמיץ. אלא שחכמים חששו שכאשר ישליך לתוכם את הקמח, המים עדיין יהיו חמימים (ולא רותחים), וממים חמימים גורמים לבצק להחמיץ במהירות.

ד. מתר לבשל הדגן או הקמח במי פרות. וכן בצק שלשו במי פרות - אם בשלו במי פרות, או קלהו על המחבת בשמן - הרי זה מתר; שמי פרות אינן מחמיצין.

ה. פרמל [=שיבולים רכות] שמחבהבין אותו [שורפין קצת] באור וטוחנין אותו, אין מבשלין הקמח שלו במים - שמא לא נקלה באור יפה, ונמצא מחמיץ כשבבשלין אותו. וכן בשמוללים הקדרות החדשות [מבשלים בהם קמח עם מים לחזקם], אין מבשלין בהן אלא מצה אפויה שחזרו וטחנו אותה; אבל קמח קלי [קלוי] אסור - שמא לא קלהו יפה, ויבוא לידי חמוץ.

ו. אין בוללין [שורפים] את השעורין במים בפסח, מפני שהן רפין [רכים] ומחמיצין במהרה. ואם בלל - אם רפו כדי שאם הניחן על פי הביב [=כלי המונח על האש] שאופין עליו החלות יתבקעו, הרי אלו אסורין; ואם לא הגיעו לרפיון זה, הרי אלו מתרין. ז. החטים - מתר לבלל אותן במים, כדי להסיר סבן [קליפתן], וטוחנין אותן מיד, בדרך שטוחנין הסלת; וכבר נהגו כל ישראל בשנער ובארץ הצבי [ארץ ישראל] ובספרד ובצרי המערב, שלא יבללו החטים במים - גזירה, שמא ישהו ויחמיצו.

ז) החיטים יותר קשות משעורים, ואינם ממהרים להחמיץ. ח) תקנת הגאונים היא, מפני שאיננו מיומנים בשריית החיטים במים במהירות כדי שלא יחמיצו.

ח. תבשיל שנתבשל, ונמצאו בו שעורים או

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי כ"ט תמוז - ספר זמנים - הלכות חמץ ומצה קסט

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

חטים - אם נתבקעו - הרי כל התבשיל אסור, שהרי נתערב בו החמץ. ואם לא נתבקעו - מוציאין אותן, ושורפין אותן, ואוכלין שאר התבשיל; שאין הדגן שנגבל או נתבשל ולא נתבקע, חמץ גמור של תורה, ואינו אלא מדברי סופרים.

(ט) בהלכה זו דן הרמב"ם בתבשיל שמצאו שהתערב בו חמץ, ומכיון שאיסור תערובת חמץ בכמות כלשהי אינו אלא מדרבנן, אסרו זאת רק במצב שברור לחלוטין שהחמיצו ולכן רק כאשר החטים התבקעו אסרו את התבשיל. בשונה ממקרה שדנים על החטים או השעורים כשהם לא מעורבים בתערובת, שאז האיסור הוא מן התורה ולכן מחמירים בזה יותר. (י) כי חכמים גזרו שהם אסורים כמו חמץ רגיל.

ט. משום שנאמר¹⁴: "ושמרתם את המצות", פלוגר: הנהירו במצה ושמרו אותה מכל צד חמוץ; לפיכך אמרו חכמים: צריך אדם להזהר בדגן שאוכל ממנו בפסח, שלא יבוא עליו מים אחר שנקצר, עד שלא יהיה בו שם [=שיבות ל] חמוץ^א. דגן שנטבע בנהר, או שנפל עליו מים - פשם שאסור לאכלו, כף אסור לקימיו^ב; אלא מוכרו לישראל ומודיעו^ג, כדי שיאכלנו קדם הפסח; ואם מכרו לגוים קדם הפסח, מוכר מעט מעט לכל אחד ואחד, כדי שיכלה קדם הפסח, שמא יחזור הגוי וימכרנו לישראל.

(יא) כשנשמרת ממגע של מים משעת הקצירה נקראת 'מצה שמורה', ואז ראויה עבור ליל הסדר. (יב) מאחר שהרטיבות גורמת לו להחמיץ. (יג) ולמכור בלי להודיע - אסור.

י. דגן שנפל עליו דלף [=טטופף מים] - כל זמן שהוא טויר טפה אחר טפה, אפלו כל היום פלו - אינו פא לידי חמוץ^ד; אבל כשפוסק - אם נשתהה פשעור [חמוץ], הרי זה אסור.

(יד) כי זרם רציף של מים מונע מהקמח להחמיץ.

יא. אין לשין בפסח עסה גדולה, שמא תחמיץ - אלא שעור חלה בלבד^{טו}. ואין לשין לא בתחמין [מים שהתחממו באש], ולא בתחמי [שהתחממו ב] חמה, ולא

יב. לא תשב אשה^{יז} תחת השמש^{יח}, ותלוש; ולא תחת הרקיע^{יט} ביום העבים^כ [=מעונן], אפלו במקום שאין השמש זורחת בו. ולא תניח את העסה, ותתעסק בדבר אחר^{כא}. ואם היתה לשה ואופה^{כב}, צריכה שני כלים של מים, אחד שמקטפת בו [=מזלת על העיסה], ואחד שמצננת בו ידה. ואם עברה ולשה תחת השמש, או שלא צננה ידה, או שעשת עסה יתר משעור חלה - הפת מתרת^{כג}. וכמה שעור חלה? כמו שלש וארבעים וחמש ביצה [20-25 קילן] - בגוף [כמידת] הביצה הבינונית, לא כמשקלה^{כד}.

(יז) ההלכה חלה גם במקרה שגבר ילוש את הבצק, אולם בזמן הגמרא המנהג הרווח היה שנשים הן אלו שהתעסקו עם המצות וזו הסיבה שהרמב"ם מתנסח כך. (יח) מחשש שחום השמש יחמם את העיסה וימחר את תהליך החימוץ. (יט) היות וטבע השמש בימים מעוננים, שחומה חזק יותר בכל מקום שהיא צצה מבעד לעננים. (כ) כי כשהעיסה שוהה ללא שמתעסקים בה, היא ממחרת להחמיץ. (כא) דווקא אם אופה במקביל, מאחר שידיה עלולות להתחמם מהתנור. (כב) מאחר שאלו חששות בלבד, התירו בדיעבד. (כג) המדידה כאן לעניין חלה, היא לפי נפח הביצה, ולא לפי המשקל שלה.

יג. כל זמן שאדם עוסק בפצק^{כז}, אפלו כל היום פלו - אינו פא לידי חמוץ. ואם • הגביה ידו והניחו, ושהה הפצק עד שהגיע להשמיץ הקול בזמן שאדם מפה בידו עליו - פבר החמיץ^{כח}, וישרף מיד; ואם אין קולו נשמע - אם שהה כדי שיהלף אדם מילכו [=אלפים אמה] - פבר החמיץ, וישרף מיד. וכן אם הכסיפו פניו

ואם . . בידו א"א אנו אין בידינו אלא כל זמן שהעיסה מצה קולה צלול כשאדם מקיש עליה אבל כשהיא מתחממת אע"פ שאין בה סדקין ולא הכסיפו פניה קולה משתקע כחרש, והחרשות גם הוא סימן לחימוץ ואם הגביה ידו ממנו אסורה והוא שיהא שם אחרת שהחמיצה או שנסדקה או שהכסיפו פניה ואם אין שם אחרת ושהתה כדי מיל נמי אסורה.

ואם . . בידו א"א אנו אין בידינו אלא כל זמן שהעיסה מצה קולה צלול כשאדם מקיש עליה אבל כשהיא מתחממת אע"פ שאין בה סדקין ולא הכסיפו פניה קולה משתקע כחרש, והחרשות גם הוא סימן לחימוץ ואם הגביה ידו ממנו אסורה והוא שיהא שם אחרת שהחמיצה או שנסדקה או שהכסיפו פניה ואם אין שם אחרת ושהתה כדי מיל נמי אסורה.

(יד) כי זרם רציף של מים מונע מהקמח להחמיץ.

יא. אין לשין בפסח עסה גדולה, שמא תחמיץ - אלא שעור חלה בלבד^{טו}. ואין לשין לא בתחמין [מים שהתחממו באש], ולא בתחמי [שהתחממו ב] חמה, ולא

14. שמות-בא, יב, יז.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מחמיץ; וּבְשִׁיפְסָקוֹ מְלֹאכֶל - יִשְׁטֹף הַפְּלִי בְּמֵי־
וַיִּשְׁפֹּף בְּמָקוֹם מְדֻרָּן.

(ל) כי כל זמן שמתעסקים בבצק, הוא לא מתחיל להחמיץ.

יט. לֹא תִשְׂרֶה אִשָּׁה אֶת הַמָּרְסָן [במים], שְׁתוּלִיךְ
בִּידָה לְמִרְחָץ [לניקוי הגוף]; אֲבָל שִׁפָּה [=משפּשפת במורסן]
היא על בִּשְׂרָה, יִבְשָׁלָא. וְלֹא יִלְעַס אָדָם חֲטִיץ וַיִּתֵּן
עַל מַכְתּוֹ [לרפואה], מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִחְמִיצוֹת. אֵין נוֹתֵינִן
אֶת הַקֶּמַח לְתוֹךְ הַחֲרֹסֶת^ל; וְאִם נָתַן - יִשְׂרֹף מִיָּד,
מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְמַהֵר לְהַחְמִיץ. אֵין נוֹתֵינִן אֶת הַקֶּמַח
לְתוֹךְ הַחֲרָדִל; וְאִם נָתַן, יֹאכֵל מִיָּד^ל.

(לא) בזמן הגמרא נהגו לפני הכניסה למרחץ לשפּשפּ
בחזקה את הגוף במורסן ולהזיע, ובזה אין בעיה כיון
שהמורסן לא נשרה במים (על הגוף עדיין אין מים, אלא
רק זיעה מחום בית המרחץ, וזיעת האדם איננה גורמת את
להחמיץ). (לב) תערוכת סוגים שונים של פירות מעורבת
עם מים. (לג) שמפני חוזקו וחרירותו אינו מחמיץ מהר,
לכן התירו לאוכלו מיד.

כ. מִתֵּר • לִתֵּן הַתְּבַלִּין

וְהַשְׁמָשְׁמִין וְהַקֶּצֶחַ

וּבִיּוֹצֵא בֶּהֶן, לְתוֹךְ

הַבָּצָק; וְכֵן מִתֵּר לְלוֹשׁ

הָעֶסֶה בְּמֵי־וְשֶׁמֶן, אוֹ

דְּבִשׁ וְחֵלֶב, אוֹ לְקִטָּף

בֶּהֶן [-לזלף על העיסה]. וּבִיּוֹם

הָרִאשׁוֹן [-בליל הסדר עבור המצה של המצוה], אֲסוּר לְלוֹשׁ

וּלְקִטָּף אֶלָּא בְּמֵי־בִלְבָד - לֹא מִשּׁוּם חֲמֵץ, אֶלָּא

כְּדִי שִׁיחִיָּה "לֶחֶם עֲנִי"¹⁵; וּבִרְאשׁוֹן בִּלְבָד הוּא

שֶׁצִּירֵף לְהִיּוֹת זָכְרוֹן "לֶחֶם עֲנִי".

כא. כָּל כְּלִי חֶרֶשׁ שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בֶּהֶן חֲמֵץ בְּצוּנוֹ,

מִתֵּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בֶּהֶן מִצָּה בְּצוּנוֹ^ל - חוּץ מִכְּלִי

שֶׁמִּנְיָחִין בּוֹ הַשָּׂאֹר וּכְלִי שֶׁמִּנְיָחִין בּוֹ חֲרֹסֶת, מִפְּנֵי

שֶׁחֲמִיצוֹן קָשָׁה^ל; וְכֵן עֲרֻבוֹת שְׁלִשִּׁין בֶּהֶן הַחֲמֵץ,

וּמִנְיָחִין אוֹתוֹ שָׁם עַד שִׁיחְמִיץ - הֲרִי הֵן כְּבִית [=ככלי

לִשְׂאֹר, וְאֵין מִשְׁתַּמֵּשִׁין בֶּהֶן בְּפִסְחִי^ל.

(לד) היות שמשתמשים בהם בצונן, הכלי לא בולע את

החמץ שהשתמשו בו, וגם המצה אינה גורמת לו לפלוט.

(לה) היות שיש בהם חריפות, הכלי בולע מהם כאילו

[=הלבין הבצק], כְּאֵדָם שֶׁעֲמָדוֹ שֶׁעֲרֹתָיו [-גוון לבן כסוף] - הֲרִי

זֶה אֲסוּר לֶאֱכֹלוֹ, וְאֵין חֲיִבִּין עָלָיו כִּרְתִּי.

(כד) שלש או מרדד את הבצק. (כה) כאשר מכים על

העיסה עם היד, והיא משמיעה קול, סימן שהעיסה

החמיצה. (כו) זמן הליכה הממוצעת של מיל הוא בין 18

ל-24 דקות.

יד. הָיוּ שְׁתֵּי עֲסוֹת שֶׁהִגְבִּיהוּ הַיָּד מִקֵּץ בִּצְת אַחַת,

וְנִשְׁתַּהוּ, וְהָאֶחָת מִקֵּץ יֵשׁ לָהּ קוֹל, וְהָאַחֶרֶת אֵין לָהּ

קוֹל - שְׁתֵּיהֶן יִשְׂרְפוּ, וְהֲרִי הֵן חֲמֵץ גָּמוּר.

טו. אֵין עוֹשִׂין סְרִיקִין הַמְּצִירִין [=פת בעלת צורה מיוחדת]

בְּפִסְחָא, מִפְּנֵי שֶׁהָאִשָּׁה שׁוֹהָה עָלֵיהֶן [=מתעכבת בעשייתן],

וּמִתְחַמֵּצִין בִּצְת עֲשִׂיתָן. לְפִיכָךְ הַנַּחְתוּמִין [=האופים]

מִתְרִין לַעֲשׂוֹתָם, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּקִיִּאִין בְּאִמְנוּתָן,

וּמִמְהֵרִין לַעֲשׂוֹתָן; אֲבָל בְּעָלֵי בָתִּים אֲסוּרִין, וְאֶפְלוּ

צָרוֹ אוֹתָן בְּדָפּוּס [=חבנית בעלת צורה מיוחדת] - שְׁמָא יָבוֹאוּ

אַחֲרֵים לַעֲשׂוֹתָן שְׁלֹא בְּדָפּוּס^{כז}, וַיִּשְׁהוּ בְּעֲשִׂיתָן

וַיִּחְמִיצוּ.

(כז) היות שהרואה את הסריקין לא יכול לדעת איך הם

נעשו, וחששו שיחשוב שנעשו ללא תבנית והדבר מותר.

טז. מֵי־שְׂרוּחֲצִין בּוֹ הַיָּדִים וְהָעֲרֵכָה [קערה] אַחֵר

שְׁלִשִּׁין, וְכֵן מֵי־שִׁמְשִׁמֵּשִׁין בּוֹ בִּשְׁעַת לִישָׁה -

הֲרִי זֶה יִשְׁפֹּף בְּמָקוֹם מְדֻרָּן^{כח}, כְּדִי שְׁלֹא יִתְקַבֵּץ

בְּמָקוֹם אֶחָד וַיִּחְמִיץ.

(כח) מדובר לאחר תחילת זמן איסור אכילת חמץ.

יז. אֵין שׁוֹרִין אֶת הַמָּרְסָן [=קליפות תבואה] וּמִנְיָחִין

לְפָנֵי הַתְּרַנְגּוּלִין, שְׁמָא יִחְמִיץ. אֲבָל חוֹלְטִין^{כט} לָהֶן

הַמָּרְסָן בְּרוֹתְחִין, וּמִנְיָחִין לְפָנֵיהֶן; וּכְבֵּר נִהְגוּ רַב

הָעוֹלָם שְׁלֹא לְחַלֵּט - גְּזֵרָה, שְׁמָא לֹא יִרְתִּיחַ הַמֵּי־

יָפָה יָפָה.

(כט) חליטה במים רותחים מונעת את הליך החימוץ (כפי

שהסביר הרמב"ם לעיל בהלכה ג).

יח. וּמִתֵּר לְלוֹשׁ לְתְרַנְגּוּלִין מָרְסָן אוֹ קֶמַח,

וּמִאֲכִילָן מִיָּד, אוֹ נוֹתֵן לְפָנֵיהֶן, וְהוּא עוֹמֵד עָלֵיהֶן

- עַד שְׁלֹא יִשְׁהָה לְפָנֵיהֶן כְּדִי הַלּוֹף מִיֵּל. וְכָל זְמַן

שֶׁהֵן מְנַקְרִין בּוֹ, אוֹ שֶׁהוּא מְהַפֵּךְ בּוֹ בְּיָדוֹ - אֵינוֹ

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כו. כָּלִי רֹאשׁוֹן שֶׁרָצָה לְהִתְיַחַח [להכשירו לפסח], וְלֹא מִצָּא כָּלִי אֲחֵר גָּדוֹל מִמֶּנּוּ כְּדִי לְהִתְיַחַח בְּתוֹכוֹ - הָרִי זֶה מְקִיף לוֹ שִׁפְהָ שֶׁל טִיט^מ עַל שְׁפָתוֹ מִבְּחוּץ, וּמְמַלְאֵהוּ מִיָּם עַד שִׁיגְבְּרוּ הַמַּיִם עַל שְׁפָתוֹ, וּמִרְתִּיחַ הַמַּיִם בְּתוֹכוֹ, וְדִי; וְאַחֵר כֶּף שׁוּטָף אוֹתוֹ, וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בַּמִּצָּה.

(מה) מורח שכבה של טיט על שפת הכלי.

השתמשו עם הכלי במאכל חם. (לו) אפילו בשימוש בדברים צוננים.

כז. בֵּיב [מעין טבון] שֶׁל חֶרֶשׁ שֹׁאֲפִין עָלָיו חֲלוֹת חֶמֶץ כֹּל הַשָּׁנָה, אֵין אוֹפִין עָלָיו מִצָּה בְּפֶסַח^ל; וְאִם מִלֹּא גָחִלִים וְהִסִּיק מְקוֹם שֶׁהָיָה מְבַשֵּׁל בּוֹ הַחֶמֶץ, מִתֵּר לְבַשֵּׁל עָלָיו מִצָּה^{לח}.

(לז) מפני שהמצה תבלע את טעם החמץ, שיפלט במהלך האפייה. (לח) כי הביב עבר תהליך הכשרה כנדרש, לפני שהוכנסה אליו המצה.

כח. כָּלִילֵט מִתְּכוֹת וּכְלִי אֲבָנִים שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן חֶמֶץ בְּרוֹתְחִין בְּכָלִי רֹאשׁוֹן [הכלי שעמד על האש], כְּגוֹן קִדְרוֹת וְאַלְפָסִין [=קערות גדולות] - נוֹתֵן אוֹתָן לְתוֹךְ כָּלִי גָדוֹל, וּמְמַלֵּא עֲלֵיהֶן מַיִם, וּמִרְתִּיחֵן בְּתוֹכוֹ; וְאַחֵר כֶּף שׁוּטָף אוֹתָן^מ, וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בַּמִּצָּה. וְכֵן הַסְפִּינִין, מִרְתִּיחֵן אֶת הַלֶּחֶב וְאֶת הַנֶּזֶב [קת] בְּכָלִי רֹאשׁוֹן, וְאַחֵר כֶּף מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בַּמִּצָּה.

(לט) הכלל בהכשרת כלים הוא: 'כבולעו כך פולטו' - הכלי פולט את המאכל או הטעם שנבלע בו באותו אופן בה בלע אותו. (מ) במים קרים, כדי לצנן את הכלים שאם לא יעשה כן יש חשש שמא יחזור הכלי ויבלע את האיסור מהמים החמים שעליו.

כד. כָּלִי מִתְּכוֹת וְאֲבָנִים וּכְלִי עֲצִים שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן חֶמֶץ בְּכָלִי שְׁנִי^{מא}, כְּגוֹן קְעֵרוֹת וְכוֹסוֹת - נוֹתֵן אוֹתָן לְתוֹךְ כָּלִי גָדוֹל, וְנוֹתֵן עֲלֵיהֶן מִיָּם רוֹתְחִין^{מב}, וּמִגִּיחֵן בְּתוֹכוֹ עַד שִׁיפְלִטוּ; וְאַחֵר כֶּף שׁוּטָפִין^{מג}, וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בַּמִּצָּה.

(מא) כינוי לכלי שאליו העבירו את התבשיל, מהכלי הראשון. (מב) שופך עליהם מים רותחים מ'כלי ראשון'. (מג) במים צוננים (כמו שהתבאר בהלכה הקודמת).

כה. כָּל כָּלִי חֶרֶשׁ שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן חֶמֶץ בְּחֶמֶץ - בֵּין כָּלִי רֹאשׁוֹן כְּגוֹן קִדְרוֹת, בֵּין כָּלִי שְׁנִי כְּגוֹן קְעֵרוֹת, בֵּין שְׁהִיּוֹ מְשׁוּחִין וְשׁוּעִין [=מרוחים] בְּאֶבֶר שְׁעוּשִׁין אוֹתָן כְּעִין זְכוּכִית, בֵּין שְׁהִיּוֹ חֶרֶשׁ כְּמָה שֶׁהֵן - אֵין מִשְׁתַּמֵּשִׁין בָּהֶן בַּמִּצָּה^{מד}, אֲלֹא מִגִּיחֵן לְאַחֵר הַפֶּסַח וּמְבַשֵּׁל בָּהֶן.

(מד) כי הדין שכלי חרס שבלעו דבר איסור, אינם יכולים לפלוט אותו לעולם, ואין דרך להכשיר אותם.

~ יום רביעי א' מנחם-אב ~

פֶּרֶק ו

דיני אפיית מצה ואכילתה

א. מִצּוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה לֵאכֹל מִצָּה בָּלִיל חֲמֹשֶׁה עָשָׂר, שֶׁנֶּאֱמָר¹⁶: "בַּעֲרֵב תֹאכְלוּ מִצַּת" - בְּכָל מְקוֹם^א, וּבְכָל זְמַן. וְלֹא תִלֶּה [לא התנה] אֲכִילָה זוֹ בְּקֶרֶב הַפֶּסַח, אֲלֹא זוֹ מִצָּה בִּפְנֵי עֲצָמָה; וּמִצְוַתָּהּ כֹּל הַלִּילָה. אֲבָל בְּשָׂאֵר הַרְגֵּל, אֲכִילַת מִצָּה רְשׁוּת - רָצָה, אוֹכֵל מִצָּה; רָצָה, אוֹכֵל אֲרֹז אוֹ דָחַן אוֹ קָלִיּוֹת אוֹ פֵרוֹת. אֲבָל בָּלִיל חֲמֹשֶׁה עָשָׂר בְּלֶבֶד, חוֹבָה; וּמִשְׁאָכַל כְּזִית, יֵצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ.

(א) מצוות שהחייב שלהם דורש פעולה פיזית של האדם עצמו, החייב חל ללא תלות במקום בו הוא נמצא. (ב) בכל תקופה, גם כשבית המקדש אינו קיים.

ב. בָּלַע [ללא לעיסה] • הַשֵּׁנִי הָרִאשׁוֹן בָּלַע . יֵצֵא א"א זֶה שְׁבוּשׁ שֶׁאֵין הַטַּעַם לַמְרוֹר אֲלֹא שֶׁאֵינוֹ טוֹעֵם טַעַם מְרוֹר אֲלֹא אִם כֵּן לֹועֶסוֹ. יֵצֵא. בָּלַע מִצָּה וּמְרוֹר בְּאֶחָד - יְדֵי מִצָּה יֵצֵא^א, יְדֵי מְרוֹר לֹא יֵצֵא; שְׁהִמְרוֹר כְּטַפְלָה לַמִּצָּה^ה. כְּרֶכֶן בְּסִיב [של עץ] וְכִיּוֹצֵא בּוֹ וּבְלָעָן, אֵף יְדֵי מִצָּה לֹא יֵצֵאוּ.

(ג) מאחר שפעולת הבליעה נחשבת לאכילה. (ד) בעבר המנהג הרווח היה לעטוף את המאכל עם ירק ולאכול. (ה) מכיוון שהמצה היא המאכל העיקרי, למרור אין חשיבות כשנאכל יחד איתה. (ו) מאחר שהסיב אינו מאכל, הוא חוצץ בין המצה לפה, ולא נחשב שאכל מצה.

ג. אֲכַל מִצָּה בְּלֹא פִּנְיָה, כְּגוֹן שֶׁאֵנְסוּהוּ גוֹיִם

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יא) והיה בה גם קצת מים, כיון שעיסה שנילושה במי פרות בלבד אינה יכולה להגיע לחימוץ, ומצה שאינה יכולה להגיע לחימוץ – לא יוצאים ידי חובה באכילתה. (יב) המצה צריכה להיות "לחם עוני", וכאשר היא עשויה מיין, שמן, דבש או חלב – היא אינה "לחם עוני". (יג) סוגי הפסולת של התבואה. מכיון שלא נהוג להכין ממנה לחם, לא ניתן לצאת בה ידי חובת מצוות מצה.

ו. אחד • מצה

שְׁנֵאֲפִית בַּתְּנוּר, או

בְּאַלְפֶס [קערה המיועדת

לאפייה], בֵּין שְׁהַדְבִּיק

הַבָּצֵק בְּאַלְפֶס וְאַחַר כֶּף

הַרְתִּית, בֵּין שְׁהַרְתִּית

וְאַחַר כֶּף הַדְּבִיק, אֶפְלוּ

אֶפְיָה [אפאה] בְּקֶרֶק־עִי - הָרִי זֶה יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ.

וְכֵן אִם לֹא נִאֲפִית אֶפְיָה גְמוּרָה, יוֹצֵאִין בָּהּ - וְהוּא,

שֶׁלֹּא יִהְיֶה חוֹטֵטִין שֶׁל בָּצֵק נִמְשָׁכִין מִמֶּנָּה בַּעַת

שְׁפֹרְסָהּ [-שבורה לתחיכות]. וְיוֹצֵאִין בְּרִיקֵק הַשְּׂרוּי [=מצה

שרויה במים] - וְהוּא, שֶׁלֹּא נְמוּחַ [-נמש] ; אֲבָל מִצָּה

שֶׁבִשְׁלָה - אֵינִי יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ, שֶׁהָרִי אֵין בָּהּ

טַעַם פֶּת.

(יד) בחפירת גומה בקרקע סמוך למקור חימום.

ז. אֵין אָדָם יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּאַכִּילַת מִצָּה שֶׁהִיא

אֶסוּרָה לוֹ, כְּגוֹן שֶׁאֲכָלָה טָבֵל [-ללא הפרשת מעשרות], או

מִעֶשֶׂר רֵאשׁוֹן שֶׁלֹּא נָטְלָה תְּרוּמָתוֹ^{טו}, או שֶׁגָּזְלָה. זֶה

הַפֶּלֶל: כָּל שֶׁמְבָרְכִין עָלָיו בִּרְפֶת הַמְּזוֹן, יוֹצֵא בָּהּ

יְדֵי חוֹבָתוֹ; וְכָל שֶׁאֵין מְבָרְכִין עָלָיו בִּרְפֶת הַמְּזוֹן,

אֵין יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ.

טו) מעשר ראשון הניתן ללוויים מותר באכילה רק לאחר

הפרשת תרומה ממנו לכהנים.

ח. הַפְּהֲנִים יוֹצֵאִין [ידי חובתן] בְּחֶלֶה^{טז} וּבִתְרוּמָה, אֶף

עַל פִּי שֶׁהִיא מִצָּה שֶׁאֵינָה רְאוּיָה לְכָל אָדָם^{יז}; וְכֵן

יוֹצֵאִין בְּמִצָּה שֶׁל מִעֶשֶׂר שְׁנִי, בִּירוּשָׁלַיִם^{יח}. אֲבָל

אֵין יוֹצֵאִין בְּמִצָּה שֶׁל כְּפוּרִים, אֶפְלוּ בִּירוּשָׁלַיִם;

מִפְּנֵי שֶׁהַכְּפוּרִים, אֵין בָּהֶן הֶתֶר [אכילה] בְּכָל

לְאֹכֶל - יֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ; אֲבָל בְּזִית מִצָּה וְהוּא

נִכְפָּה בַּעַת שְׁטוּתוֹ [-התקף שגעון], וְאַחַר כֶּף נִתְרַפָּא -

חֵיב לְאֹכֶל אַחַר שְׁנִתְרַפָּא; לְפִי שְׁאוּתָהּ אֲכִילָה

הִיתָה בְּשַׁעֲהָ שֶׁהָיָה פְּטוּר מִכָּל הַמַּצּוֹת.

ז) כי הכלל שיוצאים ידי חובת קיום מצווה, גם כשלא

מתכוונים לעשות לשם מצווה.

ד. אֵין אָדָם יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָת אֲכִילַת מִצָּה, אֲלֹא

אִם כֵּן אֲכָלָה מֵאֶחָד מִחֲמִשָּׁת הַמִּינִין^{יח} - שְׁנֵאֲמַר^{יז}:

"לֹא יֵאָכֵל חֶמֶץ", וְנֵאֲמַר^{יח}: "תֹּאכְלוּ מִצּוֹת":

דְּבָרִים הַבָּאִים [-שיכולים לבוא] לְיְדֵי חֶמֶץ - אִם אֲכָלָן

מִצָּה, יֹצֵא בָּהֶן יְדֵי חוֹבָתוֹ; אֲבָל שְׁאֵר הַדְּבָרִים,

כְּגוֹן אֲרִז וְדָחַן וְקִטְנִיּוֹת - אֵין בָּהֶן [מצוות] מִצָּה, לְפִי

שֶׁאֵין בָּהֶן חֶמֶץ [-אינם מחמיצים].

ח) חיטה, שעורה, כוסמין, שיבולת שועל ושיפון.

ה. הַעוֹשֶׂה • עֹסֶה מִן

הַחֲטִים וּמִן הָאֲרִז - אִם

יֵשׁ בָּהּ טַעַם דָּגָן, יוֹצֵא

בָּהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ. עֹסֶת הַכִּלְבִּים [-לאכילת כלבים] - בְּזִמָּן

שֶׁהָרוּעִים אוֹכְלִין מִמֶּנָּה^ט, יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ; אֵין

הָרוּעִים אוֹכְלִין מִמֶּנָּה, אֵינִי יוֹצֵא בָּהּ, שֶׁאֵין זֶה

מִשְׁמֶרֶת לְשֵׁם מִצָּה.

ט) בזמן שהכינו אותה לכלבים, תכננו שגם הרועים יאכלו

ממנה. י) כיון שנשמרה מחימוץ עבור מצוות מצה.

מִצָּה • שְׁלִשָּׁה בְּמִי

פְּרוֹת, יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי

חוֹבָתוֹ בְּפֶסַח^{יח}. אֲבָל אֵין

לְשִׁין אוֹתָהּ בֵּינָן, או

שֶׁמֶן, או דְּבֶשׁ, או חֶלֶב - מִשּׁוּם "לֶחֶם עֲנִי", כְּמוֹ

שֶׁבְּאַרְנוֹי^{יב}; וְאִם לֹשׁ וְאָכַל, לֹא יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ. וְאֵין

יוֹצֵאִין לֹא בִּפְת מֶרְסֵן, וְלֹא בִּפְת סִבִּין^{יג}; אֲבָל לֹשׁ

הוּא אֶת הַקֶּמַח בְּסִבִּין שְׁלוֹ וּבְמוֹרְסָנוּ וְעוֹשֶׂהוּ פֶת,

וְיוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ. וְכֵן פֶת סִלַת נִקְיָה בְּיוֹתֵר -

הָרִי זֶה מִתֵּרֵת, וְיוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּפֶסַח; וְאֵין

אוֹמְרִין בָּהּ, 'אֵין זֶה לֶחֶם עֲנִי'.

17. דברים-ראה, טז, ג. 18. שם, יב, כ.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי ב' מנחם-אב - ספר זמנים - הלכות חמץ ומצה קעג

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְיִשְׁכַּח הָעָרַב לְאֹכִילָתָהּ בַּעֲרָב; וּמִי שֶׁאֵכָל מִצָּה בַּעֲרָב הַפֶּסַח, מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּף מִרְדּוֹת [מלכות מתקנת חכמים]. וְכֵן אָסוּר לְאָכַל עֲרָב הַפֶּסַח מִקֵּדָם הַמִּנְחָה [כשעתיים וחצי לפני השקיעה] בַּמַּעֲט, כְּדִי שֶׁיִּכְנַס לְאֹכִילָת מִצָּה בְּתֵאֵנָה; אֲבָל אוֹכֵל הוּא מַעֲט פְּרוֹת אוֹ יִרְקוֹת, וְלֹא יִמְלֹא כֶּרֶשׁוֹ [=כרסו] מִהֵן. וְחֻכְמֵי הָרַאשׁוֹנִים הָיוּ מְרַעִיבִין עֲצָמָן עֲרָב הַפֶּסַח, כְּדִי לְאָכַל מִצָּה בְּתֵאֵנָה וְיִהְיוּ מִצּוֹת חֲכִיבִים עָלָיו; אֲבָל בְּשֹׂאֵר עֲרָבֵי יָמִים טוֹבִים, אוֹכֵל וְהוֹלֵךְ עַד שֶׁתִּחְשֹׁךְ.

הַמּוֹשְׁבוֹת [אלא בירושלים], וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי, אֶפְשָׁר שִׁיפְדָּה וְיִאָּכַל בְּכָל מָקוֹם, וְכָתוּב¹⁹: "בְּכָל מוֹשְׁבֵיכֶם תֹּאכְלוּ מִצּוֹת" - מִצָּה הָרְאוּיָה לְהֵאָכַל בְּכָל הַמּוֹשְׁבוֹת, הִיא שִׁיּוּצָאִין בָּהּ יְדֵי חוּבָה.

טז) החלק המופרש לכהנים מהבצק. יז) מותרת רק לכהנים, וזר שאוכל אותה חייב מיתה בידי שמים. יח) שלא נפדה ומותר לאכול רק בירושלים.

ט. חלות תורה¹⁷ ורקיקי נזירי שֶׁעָשָׂה אוֹתָן לְעֲצָמוֹ, אֵין יוֹצֵאִין בָּהֶן, שֶׁנֶּאֱמַר²⁰: "וְשִׁמְרֶתֶם אֶת הַמִּצּוֹת" - מִצָּה הַמְשַׁתְּמֶרֶת [שלא תחמין] לְעִנְיַן מִצָּה בְּלִבָּהּ, הִיא שִׁיּוּצָאִין בָּהּ; אֲבָל זֶה, מְשַׁתְּמֶרֶת לְעִנְיַן הַזִּבְחָה. וְאִם עֲשִׂין לְמִכּוֹר בְּשׁוּק, הָרִי זֶה יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוּבָתוֹ; שֶׁהָעוֹשֶׂה לְמִכּוֹר בְּשׁוּק, בְּדַעְתּוֹ שֶׁאִם לֹא יִמְכְּרוּ יֹאכַל אוֹתָן, וְנִמְצָא בְּשַׁעַת עֲשִׂיתָן, שֶׁמֶרֶן לְשֵׁם מִצָּה.

יט) חלות שמגיעות כחלק מקורבן תודה. כ) חלות שבאות עם קורבן נזיר.

י. הפל חֲכִיבִין בְּאֹכִילָת מִצָּה, אֶפְשָׁלוּ נָשִׁים כֹּא וְעַבְדִּים²¹. קָטָן הֵיכּוֹל לְאָכַל פֶּת - מִחֲנֻכִּין אוֹתוֹ בְּמִצּוֹת, וּמֵאֲכִילִין אוֹתוֹ בְּזֵית מִצָּה. חוּלָה אוֹ זֶקֶן שֶׁאִינוֹ יָכוֹל לְאָכַל מִצָּה, שׁוֹרִין לוֹ רִקִּיק בְּמִים וּמֵאֲכִילִין אוֹתוֹ - וְהוּא, שְׁלֹא נִמּוּחַ.

כא) מכיוון שהתורה השוותה את מצות אכילת מצה לאיסור חמץ, שבו גם הנשים חייבות. כב) גויים שמלו וטבלו לשם עבדות, שחייבים במצוות כנשים.

יא. מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, שֶׁאֵין מִפְטִירִין [אוכלים] אַחֵר מִצָּה בְּלוֹם²², וְאֶפְשָׁלוּ קָלִיּוֹת וְאֶגְזִיזִים וְכִיּוּצָא בָּהֶן; אֲלֹא אִף עַל פִּי שֶׁאֵכָל מִצָּה, וְאֲבָל אַחֲרֶיהָ מֵאֲכִילוֹת אַחֲרוֹת וּפְרוֹת וְכִיּוּצָא בָּהֶן - חוּזֵר וְאוֹכֵל בְּזֵית מִצָּה בְּאַחֲרֹנָהּ, וּפּוֹסֵק.

כג) כדי שטעם המצה יישאר בפיו.

יב. אָסְרוּ חֻכְמֵי לְאָכַל מִצָּה בַּעֲרָב הַפֶּסַח, כְּדִי

~ יום חמישי ב' מנחם-אב ~

פֶּרֶק ז

דינים כללים בליל הסדר: סיפור יציאת מצרים, הסיבה, שתיית ארבע כוסות ואכילת מרור.

א. מִצּוֹת עָשָׂה שֶׁל תּוֹרָה לְסַפֵּר בְּנִסִּים וְנִפְלְאוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ לְאַבְרָהָם בְּמִצְרַיִם, בְּלִיל חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּנִסָּן - שֶׁנֶּאֱמַר²¹: "זָכוֹר אֶת הַיּוֹם הַזֶּה", כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר²²: "זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת"²³. וּמִנֵּין שֶׁבְּלִיל חֲמִשָּׁה עָשָׂר? תִּלְמוּד לזִמְרָה²⁴: "וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר: בַּעֲבוּר זֶה", בְּשַׁעַת שֶׁיֵּשׁ מִצָּה וּמְרֹר מִנְּחִים לְפָנֶיהָ. וְאִף עַל פִּי שֶׁאֵין לוֹ בֶּן, אֶפְשָׁלוּ חֻכְמֵי גְדוֹלִים - חֲכִיבִין לְסַפֵּר בְּיִצְיַת מִצְרַיִם; וְכָל הַמְּאֵרִיף בְּדִבְרֵים שֶׁאֲרָעוּ וְשֶׁהָיָה, הָרִי זֶה מְשַׁבֵּחַ.

א) המצווה בליל הסדר היא לספר בפירוט, ולא להסתפק בהזכרה בלבד. ב) כמו שזכירת השבת נעשית באמצעות דיבור דווקא (הקידוש), ולא מסתפקים בעשיית דברים. כך גם הזכירה שצריכה להיות בליל הסדר, נעשית דווקא בדיבור. ג) כלומר: מצות סיפור יציאת מצרים היא רק כאשר המספר יכול להצביע במהלך הסיפור על הדברים העומדים לפניו ולספר מדוע הם נצרכים (מצה ומרור), וזה שייך רק בליל ט"ו בניסן במהלך ליל הסדר.

19. שמות-בא, יב, כ. 20. שמות-בא, יב, יז. 21. שמות-בא, יג, ג. 22. שמות-יתרו, כ, ז. 23. שמות-בא, יג, ח.

מִזְמִינִין אוֹתוֹ בְּמִצּוֹת: שִׁטָּה רַבִּינוּ בַּחֲיוֹב חִינוּךְ הַקָּטָן בְּאֹכִילָת מִצָּה - לְקו"ש ח"י"ז ע' 235 וְהו"ע 32. שְׁנֵאמַר . . . הוּא: וְאִילוּ בְּסֵהמ"צ נִלְמַד הַחֲיוֹב מִהַפְסוֹק "וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ" - יֵין מַלְכוּת סמ"ד. כִּמּוֹ . . . הַשַּׁבָּת: מַחֲיוֹב הַזִּכְרָה הַשַּׁבָּת לְמַדְנָה שְׁחֻבָּה הַזִּכְרָה הִיא בְּדִבְרִים, נוֹסֵף עַל קִיּוֹם הַמִּצּוֹת הַקְּשׁוּרוֹת בִּכְךָ; הַבִּיאֹר הַפְּנִימִי בּוֹה - לְקו"ש ח"י"ז ע' 78 וְהו"ע 5, חכ"א ע' 68, יֵין מַלְכוּת סמ"ד. מְדוּעַ לֹא הוּבָא סִיּוֹם הַפְּסוֹק "לְקִדְשׁוֹ"? - לְקו"ש ח"י"ז ע' 508 וְהו"ע ד"ה פסח.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

~ נקודות משיחות קודש ~

"מִצֻּת עֲשֵׂה שֶׁל תִּזְכֹּר לְסַפֵּר בְּנִסִּים וּנְפִלְאוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ לְאַבֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם . . שְׁנֵאמַר: "זָכוֹר אֶת הַיּוֹם הַזֶּה", כִּמּוֹ שְׁנֵאמַר: זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת".

צריך להבין, לשם מה הביא הפסוק "זכור את יום השבת גו'" ומה חסר בלימוד מהפסוק "זכור את היום הזה גו'" ומדוע צריך גם לפסוק "זכור את יום השבת". ב"אור שמח" כאן כתב שכוונת הרמב"ם להשמיע שצריכה להיות הזכירה לא רק בפה (לקדשו בדברים) אלא גם ביין (קידוש), וכן הוא בזכירת יציאת מצרים שחיובה לא רק בפה אלא גם ביין – ד' כוסות.

אלא שאי אפשר להעמיס תירוצי זה בדברי הרמב"ם כי נוסף על כך שלפי"ז צריך היה להוסיף תיבת "לקדשו" שהרי ממנה הלימוד לקידוש, הרי גם בדפוסים שבהם נוספה תיבת "לקדשו" אין לפרש כן כוונת הרמב"ם שהרי קידוש על היין בשבת וד' כוסות בליל הסדר הם מדברנן, ואילו כאן מדבר הרמב"ם בחיוב תורה.

ויש לומר כוונת הרמב"ם במה שהוסיף הלימוד "שנאמר זכור את יום השבת" להוכיח שחיוב "זכור את היום הזה אשר יצאתם" פירושו זכירה בדברים, היינו "לספר בניסים ונפלאות כו'" ולכן מביא ראייה "שנאמר זכור את יום השבת" שפירושו זכירה בדברים.

והטעם לכך שזהו פשט הכתובים, כי בהמשך לפסוק "זכור את היום הזה גו'" בא החיוב "ולא יראה לך חמץ . . שבעת ימים תאכל מצות וגו'" בוא"ו החיבור, היינו שקיום הזכירה הוא בקיום מצוות הפסח, ובמילא אין הכרח שזכרון זה צריך להיות בדיבור – "לספר בניסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים"

משא"כ בפסוק "זכור את יום השבת לקדשו" הזכירה היא בפני עצמה – זכירה בדברים, שהרי המשך הכתובים "ששת ימים תעבוד גו'" ויום השביעי שבת לה' אלקיך לא תעשה כל מלאכה וגו' הם חיובים נוספים שכן לא הוזכרו בוא"ו המוסיף, ולאחר שלמד שזכירת השבת היא בדברים, הרי שגם הפסוק "זכור את היום הזה וגו'" הוא בדברים, ואפשר ללמוד ממנו החיוב "לספר בניסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים."

(יין מלכות (הישן סימן מ"ד) משיחת יום ב' של חג השבועות ה' תשמ"ה מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

ב. מִצְוָה לְהוֹדִיעַ לְבָנִים, וְאֶפְלוּ לֹא שְׂאֵלוּ -

שְׁנֵאמַר²⁴: "וְהַגַּדְתָּ לְבִנְךָ". לְפִי דַעְתּוֹ שֶׁל בֶּן, אָבִיו מְלַמְּדוֹ. בִּיצֵד? אִם הָיָה קָטָן אוֹ טָפֵשׁ - אוֹמֵר לוֹ: 'בֶּנִי, בְּלִנּוּ הָיִינוּ עֲבָדִים כִּמּוֹ שֶׁפָּחָה זֶה אוֹ כִּמּוֹ עֲבָד זֶה בְּמִצְרַיִם, וּבְלִילָה הַזֶּה פָּדָה אוֹתָנוּ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְיִצְאָנוּ לְחֵירוֹת'; וְאִם הָיָה הַבֶּן גָּדוֹל וְחָכֵם - מוֹדִיעוֹ מַה שְּׂאָרַע לָנוּ בְּמִצְרַיִם, וְנִסִּים שֶׁנַּעֲשׂוּ לָנוּ עַל יְדֵי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, לְפִי דַעְתּוֹ שֶׁל בֶּן.

ג. וְצָרִיף לַעֲשׂוֹת שְׁנֵי בְּלִילָה הַזֶּה - כְּדִי שְׂיִרְאוּ הַבָּנִים וְיִשְׂאֲלוּ וְיֹאמְרוּ: 'מַה נִּשְׁתַּנָּה הַלֵּילָה הַזֶּה מִכָּל הַלֵּילוֹת? עַד שְׂיִשָּׁיב לָהֶם וְיֹאמַר לָהֶם: 'כָּךְ וְכָךְ אָרַע, וְכָךְ וְכָךְ הָיָה'. וְכִיצַד מִשְׁנָה? מִחֻלָּק לָהֶם קְלִיּוֹת [גירי חיסה קלויים] וְאֶגְזִיזִים, וְעוֹקְרִין [=מסירים]

הַשִּׁלְחָן מִלִּפְנֵיהֶם קִדְּם

שְׂיִאכְלוּ, וְחוֹטְפִין •

השגת הראב"ד

וְחוֹטְפִין מִצָּה א"א פִּירוּשׁ אַחֵר מִמֶּהֱרִין לֵאכּוֹל כְּדִי שֶׁלֹּא יִשְׁנוּ. [גניבת

האפיקומן], וְכִיִּיצֵא בְּדִבְרֵים

הָאֵלוּ. אֵין לוֹ בֶּן, אֲשֶׁתּוֹ שׂוֹאֲלָתוֹ; אֵין לוֹ אִשָּׁה - שׂוֹאֲלִין זֶה אֶת זֶה 'מַה נִּשְׁתַּנָּה הַלֵּילָה הַזֶּה', וְאֶפְלוּ הָיוּ כָּלָן חֲכָמִים. הָיָה לְבָדוֹ, שׂוֹאֵל לַעֲצֻמוֹ 'מַה נִּשְׁתַּנָּה הַלֵּילָה הַזֶּה'.

ד. וְצָרִיף לְהַתְחִיל בְּגִנוּת וּלְסַיֵּם בְּשִׁבְחָה. בִּיצֵד? מִתְחִיל וּמִסְפֵּר, שֶׁבִּתְחִלָּה הָיוּ אֲבוֹתֵינוּ - בְּיָמֵי תַרְח וּמִלְפָּנָיו - כּוֹפְרִין וְטוֹעִין אַחֲרֵי הַהֶבֶל, וְרוֹדְפִין עֲבוּדָה זָרָה; וּמִסַּיֵּם בְּדַת הָאֱמֶת, שֶׁקָּרְבָנוּ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לָהּ, וְהַבְדִּילָנוּ מִן הַתּוֹעִים, וְקָרְבָנוּ לְיִחְזִידוֹ [-האמונה באחדות ה']. וְכֵן מִתְחִיל וּמוֹדִיעַ, שֶׁעֲבָדִים הָיִינוּ לַפְּרָעָה בְּמִצְרַיִם, וְכָל הָרָעָה שֶׁגָּמְלָנוּ; וּמִסַּיֵּם בְּנִסִּים וּנְפִלְאוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ לָנוּ, וּבְחֵירוֹתֵנוּ. וְהוּא שְׂיִדְרֵשׁ מִ"אַרְמִי אֲבָד אָבִי"²⁵, עַד שְׂיִגְמֹר כָּל הַפְּרָשָׁה; וְכָל הַמוֹסִיף וּמֵאֲרִיף בְּדִרְשׁ פְּרָשָׁה זוֹ, הָרִי זֶה מְשַׁבַּח.

ה. כָּל מִי שֶׁלֹּא אָמַר שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אֵלוֹ בְּלִיל חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר, לֹא יִצָּא יְדֵי חוֹבָתוֹ; וְאֵלוֹ הֵן: פֶּסַח, מִצָּה, וּמְרוֹרִים. פֶּסַח, עַל שֵׁם שֶׁפֶּסַח הַמָּקוֹם בְּרוּךְ הוּא עַל בְּתֵי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם, שְׁנֵאמַר²⁶:

24. שמות-בא, יג, ח. 25. דברים-כ"תבוא, כו, ה. 26. שמות-בא, יב, כז.

הלכה ד: שלבים ואופנים בקירוב בני" לקב"ה הטמונים בהלכה זו – לקו"ש ח"י"ז ע' 83, 41, 43, חכ"א ע' 74, הע' 35, חכ"ה ע' 48, הע' 26. כופרין: דיוק הלשון – לקו"ש ח"י"ז ע' 82, הע' 38. בדת האמת: עיון במקור הביטוי "דת האמת" – לקו"ש חל"ד ע' 211, הע' 2.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי ב' מנחם-אב - ספר זמנים - הלכות חמץ ומצה קעה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כלל. (י) מאחר וצריך לשבת לפניו בצורה מכבדת, בשונה מאב שסומכים שימחל על כבודו. (יא) מכיוון שהדרך המצויה היא לאכול ביד ימין, ומסבים לצד שמאל.

ט. ארבעה פוסות האלו - צריך למזג אותן [=למהול במים], כדי שתהיה שתיה ערבה^ב; הפל לפי היין, ולפי דעת השוטה. ולא יפחות בארבעתן^י מרביעית יין חי^י. שתה ארבעה פוסות אלו מיין שאינו מזוג - יצא ידי ארבעה פוסות, ולא יצא ידי חרות^ט; שתה ארבעה פוסות מזוגין בבת אחת^ט - ידי חרות יצא, ולא יצא ידי ארבעה פוסות. ואם שתה מפל פוס מהן רבו, יצא^א.

(יב) בזמן הרמב"ם היין היה חזק מאוד, והיו רגילים למהול בו מעט מים כדי שיוכלו להנות מהשתייה. (יג) בכל אחת מארבע הכוסות. (יד) משיעור רביעית יין, ללא חלק המים שמעורבים בו. (טו) כלומר: לא קיים את המצווה בכל פרטיה. (טז) ולא כפי הדרך הרצויה לשתות את חלקן במהלך אמירת ההגדה. (יז) ולכתחילה צריך לשתות את כל תכולת הכוס.

י. כל פוס וכוס מארבעה פוסות האלו, מברך עליו ברכה בפני עצמו^א. וכוס ראשון, אומר עליו קדוש היום; וכוס שני, קורא עליו את ההגדה; פוס שלישי, מברך עליו ברכת המזון; פוס רביעי, גומר עליו את ההלל, ומברך עליו ברכת השיר ["ההלל..."]. ובין הפוסות האלו - אם רצה לשתות, שוטה; בין שלישי לרביעי, אינו שוטה^ט.

(יח) ולא יפטור אחת מהן בברכה על חברתה. (יט) מחשש שישתכר ולא יגמור את ההלל, בשונה מהשתייה המותרת בין הכוסות הראשונים, מאחר והיא נערכת בתוך הסעודה, היא לא משכרת.

יא. החרסת - מצוה מדברי סופרים, זכר לטיט שהיו עובדין בו במצרים. וכיצד עושין אותה? לוקחין תמרים או גרוגרות [=תאנים מיובשות] או צמוקין וכיוצא בהן, ודורסין [=מועכים] אותן, ונותנין לתוכן חמץ^י, ומתבלין אותן בתבלין כמו טיט בתבן; ומביאין אותן על השלחן בלילי הפסח.

(כ) זכר למרירות השעבוד.

"וְאִמְרֹתֶם זֶכֶר פֶּסַח הוּא לָהּ"; מְרוֹרִים, עַל שֵׁם שֶׁמָּרְרוּ הַמִּצְרִים אֶת חַיֵּי אֲבוֹתֵינוּ בַּמִּצְרִים; מִצָּה, עַל שֵׁם שֶׁנִּגְאָלוּ. וּדְבָרִים הָאֵלֵּי בִלְוֵן, הֵן הַנִּקְרָאִין 'הַגְּדָה'."

(ד) במצוות סיפור יציאת מצרים. (ה) בדומה ללשון הציווי בתורה: 'והגדת'.

ו. בכל דור ודור, חיב אדם להראות את עצמו כאלו הוא בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים, שנאמר^ז: "וְאֹתָנוּ הוֹצֵא מִמִּצְרָיִם". ועל דבר זה צוה בתורה^ח: "וְזָכַרְתָּ, כִּי עֶבֶד הָיִיתָ"; כלומר, כאלו אתה בעצמך היית עבד, ויצאת לחרות ונפדיית.

(ו) כלומר: הפסוק כולל גם את האב המספר לבניו בדורות הבאים.

ז. לפיכך, פשוט עד אדם בלילה הזה, צריך לאכל ולשתות והוא מסב [=נשען על צידו] דרך חרות. וכל אחד ואחד, בין אנשים בין נשים^ה, חיב לשתות בלילה הזה, ארבעה פוסות של יין - אין [=לא] פחות מהן; ואפלו עני המתפרנס מן הצדקה, לא יפחתו לו [גבאי הצדקה] מארבעה פוסות; שעור כל פוס מהן, רביעית [ממידת לוג].

(ז) מאחר וצריכים לספר את נס הגאולה כדבר אקטואלי המתרחש כעת, מתאים ש'הסדר' ייערך בהסיבה כמנהג 'בני חורין'. (ח) חייבו בזה אף את הנשים מאחר והנס התרחש גם להם.

ח. אפלו עני שבשיראל, לא יאכל עד שיקב. אשה אינה צריכה הסבה^ט; ואם אשה חשוכה היא, צריכה הסבה. וכן אצל אביו והשמש בפני רבו [=משרת בבית אדונו], צריכין הסבה; אבל תלמיד בפני רבו, אינו מסב אלא אם כן נתן לו רבו רשות. והסבת ימין, אינה הסבה^א; וכן המסב על ערפו, או על פניו - אין זו הסבה. ואימתי צריכין הסבה? בשעת אכילת פזית מצה, ובשתית ארבעה פוסות האלו. ושאר אכילתו ושתיתו - אם הסב, הרי זה משבח; ואם לאו, אינו צריך.

(ט) מאחר והמנהג לאכול ב'הסיבה' לא היה אצל נשים בדרך

27. דברים-ואתחנן, ו, כג. 28. שם, ה, טו.

הפניות לשיחות קודש הלכה ו: ביאור ארוך בדין זה - לקו"ש ח"ב ע' 39. לפיכך: הנאמר בהלכה הקודמת (בכל דור ודור) אינו טעם לסעודה, אלא חלק מההלכה - לקו"ש ח"א ע' 18 והע' 29.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יב. אכילת מרור - אינה מצוה מן התורה בפני עצמה, אלא תלויה היא באכילת הפסח; שמצות עשה אחת לאכל בשר הפסח, על מצה ומרורים. ומדברי סופרים, לאכל המרור לבדו בליל זה, אפילו אין שם קרבן פסח.

(כא) מהפסוק: "על מצות ומרורים יאכלוהו" למדו - שמצוות אכילת מרור קיימת רק בזמן שמקיימים את מצוות קרבן פסח.

יג. מרורים האמורים בתורה, הן החזרת והעלשין והתמכה והתרחבינה והמרור - [מיני עלים מרים]; כל אחד מחמשת מיני ירק אלו, נקרא 'מרור'. ואם אכל מאחד מהן או מחמשתן פזית, יצא - והוא, שהיהו לחין; ויוציאין בקלח [שורש] שלחן, אפילו רבש. ואם שלחן [בישול קלות], או כבשן [בחומץ, או זמן רב במים], או בשלחן - אין יוצא בהן [שהמרירות פגה מהן].

~ יום שישי ג' מנחם-אב ~

פרק ח

דיני ועריכת 'ליל הסדר'

א. סדור עשיית מצוות אלו בליל חמשה עשר, כך הוא: בתחלה מביאין כוס לכל אחד ואחד, ומברך 'בורא פרי הגפן', ואומר עליו קדוש היום, וזמן [שהחיינו], ושותה. ואחר כך מברך 'על נטילת ידים', ונוטל ידיו. ומביאין שלחן ערוף, ועליו מרור וירק אחר, ומצה וחרסת, וגופו של כבש הפסח, ובשר חגיגה של יום ארבעה עשר; ובזמן הזה, מביאין על השלחן שני מיני בשר - אחד זכר לפסח, ואחד זכר לחגיגה.

(א) זמן אכילתה הוא לפני אכילת קרבן פסח, כדי שאכילת קרבן הפסח תהיה מתוך שובע.

ב. מתחיל ומברך 'בורא פרי האדמה', ולוקח ירק ומטביל אותו בחרסת, ואוכל פזית, הוא וכל המסבין עמו - כל אחד ואחד, אין פחות מפזית. ואחר כך עוקרין [=מסירים] את השלחן מלפני קורא ההגדה לבדו, ומוזגין הכוס השני, וכאן הבן שואל. ואומר הקורא [-המקריא את ההגדה]: 'מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות? שבכל הלילות אין אנו מטבילין אפילו פעם אחת, והלילה הזה שתי פעמים; שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה, והלילה הזה בלוי מצה; שבכל הלילות אנו אוכלין בשר צלי שלוק [=מבושל הרבה] ומבשל, והלילה הזה בלוי צלי; שבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות, והלילה הזה מרורים; שבכל הלילות אנו אוכלין פיו יושבין וביין מסבין, והלילה הזה פלגו מסבין'.

(ב) הירק שעומד על השולחן (כפי שכתב בהלכה הקודמת), השינוי הראשון הנעשה כדי לעורר את הילדים לשאול על עריכת הסדר. (ג) הסדר הוא שאחד מן המסובים מקריא בקול את ההגדה לכל המסובים. (ד) את הירק והמרור (להלן הלכה ו). (ה) מצוות קרבן פסח לאוכלו צלי. (ו) סדר השאלות מקביל לצורת עריכת הסדר.

ג. בזמן הזה, אינו אומר 'הלילה הזה בלוי צלי' - שאין לנו קרבן. ומתחיל בגנות, וקורא עד שגומר דרש פרשת 'ארמי אבד אבי' ²⁹ בלה.

ד. ומחזיר השלחן לפניו, ואומר: 'פסח זה שאנו אוכלין, על שם שפסח המקום ברוך הוא על בתי אבותינו במצרים, שנאמר ³⁰: ואמרתם זבח פסח הוא לה'; ומגביה המרור בידו ואומר: 'מרור זה שאנו אוכלין, על שם שמררו המצרים את חיי אבותינו במצרים, שנאמר ³¹: וימררו את חיייהם'; ומגביה המצה בידו ואומר: 'מצה זו שאנו אוכלין, על שם שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם הקדוש ברוך הוא וגאלם מיד, שנאמר ³²: ויאפו את הבצק אשר הוציאו מצרים וכו'. ובזמן הזה אומר: 'פסח שהיו אבותינו אוכלין בזמן שפית המקדש קיים, על שם שפסח הקדוש ברוך הוא על בתי אבותינו וכו'.

29. דברים-כ"חבוא, כו, ה-ט. 30. שמות-בא, יב, כז. 31. שמות, א, יד. 32. שמות-בא, יב, לט.

כולו צלי: ביאור שיטת רבינו דחגיגה נאכלת צלי ועיון בדברי הצ"ח בנושא - לקו"ש חל"א ע' 53. שבכל . . מסובין: מכאן שקושייה זו היו שואלים גם בזמן בית המקדש; מדוע לא מופיעה בגמרא קושייה זו? - הגש"פ ע' יג.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בפני עצמו, מברך על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו.

ז. ואחר כך מברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו על אכילת הזבח', ואוכל מבשר חגיגת ארבעה עשר תחלה. ומברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו על אכילת הפסח', ואוכל מגופו של פסח. ולא ברפת הפסח פוטרת של זבח, ולא של זבח פוטרת של פסח.

(י) מאחר והן שתי מצוות שונות.

ח. בזמן הזה שאין שם קרבן, אחר שמברך השנת הראב"ד
חזר . . . בחרוסת א"א זה הכל. 'המוציא', חזר • ומברך 'על אכילת

מצה', ומטביל מצה בחרסת ואוכל. וחזר ומברך 'על אכילת מרור', ומטביל מרור בחרסת ואוכל; ולא ישקה אותו בחרסת, שמא יבטל טעמו. וזה מצוה מדברי סופרים. וחזר וכורר מצה ומרור, ומטביל בחרסת, ואוכל בלא ברכה, זכר למקדש.

(יא) המרור נאכל בנפרד, מאחר ובזמן הזה חיובו רק מדרבנן וביחס למצוות מצה שהיא מהתורה נחשב כדבר 'רשות', והכלל הוא שאכילת דבר של רשות מפריעה לקיום מצווה בה נדרשת אכילה. בשונה מהזמן בו בית המקדש קיים שהחיוב בשניהם הוא מהתורה.

ט. ואחר כך נמשך בסעודה, ואוכל כל שהוא רוצה לאכל, ושותה כל שהוא רוצה לשתות. ובאחרונה אוכל מבשר הפסח, ואפלו פזית, ואינו טועם אחריו מאכל אחר כלל; ובזמן הזה אוכל פזית מצה, ואינו טועם אחריה כלום, כדי שיהיה הפסק סעודתו, וטעם בשר הפסח או המצה [נשאר]
בפיו - שאכילתו היא המצה.

י. ואחר כך נוטל ידיו [-למים אחרונים], ומברך ברפת המזון על פוס שלישי, ושותהו. ואחר כך מוזג פוס רביעי, וגומר עליו את ההלל; ואומר עליו ברפת השיר, והיא 'ההלל' ה' כל מעשיך יכו', ואינו טועם אחר כך כלום כל הלילה, חוץ מן המים.

ה. ואומר: 'לפיכך אנו חייבין להודות להלל לשבח לפאר לרומם לגדל ולהדר ולנצח למי שעשה לנו את כל הנסים האלו, והוציאנו מעבדות לחרות, ונאמר לפניו, הללו יה. הללו יה, הללו עבדי ה' וגו'³³, עד "חלמיש, למעינו מים"³⁴; וחותם: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים, והגיענו ללילה הזה לאכל בו מצה ומרורים'. ובזמן הזה מוסיף: 'כן ה' אלהינו ואלהי אבותינו, נגיענו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו לשלום, שמחים בבנין עירך וששים בעבודתך, ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים³⁵ שגיע דמם על קיר מזבחך לרצון, ונודה לך שיר חדש על גאלתנו ועל פדות נפשונו. ברוך אתה ה', גאל ישראל'. ומברך על הגפן, ושותה הכוס השני.

(ז) אמירת מזמור זה מבטאת ומדגישה שמשמעות היותנו בני חורין היא שאנו עבדי ה' ולא עבדי פרעה. (ח) זבח - קרבן חגיגה, כפי סדר האכילה, שאוכלים את קרבן הפסח לאחר אכילת קרבן החגיגה.

ו. ואחר כך מברך 'על נטילת ידים', ונוטל ידיו שניה - שהרי הסיח דעתו בשעת קריאת ההגדה; ולוקח שני ריקיין [=מצות], חולק [חצוה] אחד מהן ומניח פרוס לתוך שלם, ומברך 'המוציא לחם מן הארץ' [-על המצה הפרוסה]. ומפני מה אינו מברך על שתי כפרות [שלמות], כשאין מים טובים? משום שגומר³⁵: "לחם עני" - מה דרפו של עני בפרוסה, אף כאן בפרוסה.

(ט) וחוששים שנגע באחד מהמקומות המכוסים המצריכים נטילת ידיים.

ואחר • כך כורר (לוקח) מצה ומרור כאחד, ומטביל (ומטביל כאחד)
השנת הראב"ד ואחר כך לוקח מצה ומרור ומטביל כאחד א"א זהו כהלל (פסחים קטו), ומ"מ זה הסדר לא דייק.

בחרסת, ומברך 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו על אכילת מצה ומרורים', ואוכל. ואם אכל מצה בפני עצמה ומרור

33. תהלים, קיג, א. 34. שם, קיד, ח. 35. דברים-ראה, טז, ג.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יד. מי • שיִשֵּׁן בַּתּוֹךְ

הַסְּעוּדָה וְהַקִּיץ, אֵינוֹ

חוֹזֵר וְאוֹכֵל³⁶. בְּנֵי

חֲבוּרָה שֵׁשִׁשׁוּ מִקְצָתָן

בַּתּוֹךְ הַסְּעוּדָה, חוֹזְרִין

וְאוֹכְלִין³⁷; נִרְדְּמוּ בֶּלֶן

וְנִעְזְרוּ, לֹא יֹאכְלוּ;

נִתְנַמְנְמוּ בֶּלֶן, יֹאכְלוּ.

חשנת הראב"ד

מי . . ואוכל א"א אם פסח היה אוכל והוא יחידי אינו חוזר ואוכל ממנו משום היסח הדעת נפסל, אם לא היה שם פסח נוטל ידיו ומברך המוציא ואוכל שהשינה מפסקת והוא שישנו כלן ואתא ר"י למימר (פסחים קכ) דאפילו כלן אם נתמנמו יאכלו דלא הוי היסח הדעת לגבי פסח ולגבי אכילה נמי לא הויה הפסקה, וקיי"ל כרבי יוסי דרבה יליף מיניה (שם פסחים ק"כ).

וַיֵּשׁ לוֹ [וַיִּכּוֹל] לְמִזְג פֹּסֶם חֲמִישִׁי, וְלוֹמֵר עָלָיו הִלֵּל

הַגָּדוֹל - וְהוּא מִ"הוֹדוּ לָהּ, כִּי טוֹב"³⁶, עַד "עַל

נִהְיִית בְּבִל"37; וְכֹסֶם זֶה אֵינוֹ חוֹבָה כְּמוֹ אֲרֻבָּעָה

כּוֹסוֹת. וַיֵּשׁ • לוֹ לְגִמְזוֹ

אֶת הַהִלֵּל בְּכָל מְקוֹם

שִׁינָּצָה, אֵף עַל פִּי

שְׂאִינוֹ מְקוֹם סְעוּדָה.

חשנת הראב"ד

ויש . . סעודה א"א אין הדעת מקבלת כן לפי שאין כאן שם לארבעה כוסות אם אינן במקום אחד.

יֹא. מְקוֹם שְׁנֵהֲגוֹ

לְאֹכֵל צָלִי בְּלִילִי פְסָחִים, אוֹכְלִין; מְקוֹם שְׁנֵהֲגוֹ

שְׁלֹא לְאֹכֵל, אֵין אוֹכְלִין - גִּזְרָה שְׁמָא יֵאמְרוּ בְּשׁוֹר

הַפֶּסַח הוּא³⁸. וּבְכָל מְקוֹם³⁹ אֲסוּר לְאֹכֵל שֶׁה צָלִי

בְּלוֹ כְּאַחַד בְּלִיל זֶה, מִפְּנֵי שְׁנִירָאָה כְּאוֹכֵל קִדְשִׁים

בַּחוּץ; וְאִם הָיָה מִחֻתָּף, אוֹ שִׁחְסֵר מִמֶּנּוּ אֶבֶר,

אוֹ שֶׁלֶק בּוֹ אֶבֶר וְהוּא מִחֻבֵּר - הֲרִי זֶה מִתֵּר,

בְּמְקוֹם שְׁנֵהֲגוּי⁴⁰.

(יב) ואסור לאוכלו מחוץ לעיר ירושלים מאחר שהוא קרבן

'קדשים'. (יג) אפילו במקום שנהגו לאכול צלי בליל

הסדר. (יד) מאחר שלא אוכלו באופן הדומה לחלוטין

לאכילת קרבן הפסח, לא חששו שיטעו לחשוב שזה קרבן.

יב. מִי שְׂאִין לוֹ זֵין בְּלִילִי הַפֶּסַח⁴¹ - מִקְדָּשׁ עַל

הַפֶּת כְּדֶרֶךְ שְׁעוֹשֶׂה בְּשַׁבָּת, וְעוֹשֶׂה כָּל הַדְּבָרִים עַל

הַסֵּדֶר הַזֶּה; מִי שְׂאִין לוֹ יֶרֶק אֶלָּא מְרוֹר בְּלֶבֶד,

בְּתַחֲלָה מְבָרֵךְ עַל הַמְרוֹר שְׁתֵּי בְּרָכוֹת - 'בוֹרֵא פְּרִי

הָאֲדָמָה', וְ"עַל אֲכִילַת מְרוֹר" - וְאוֹכֵל; וּבְשִׁיגְמוֹר

הַהֲגָדָה, מְבָרֵךְ עַל הַמָּצָה וְאוֹכְלָהּ, וְחוֹזֵר וְאוֹכֵל מִן

הַמְרוֹר, בְּלֹא בְּרָכָה.

(טו) אפילו בכמות המספיקה לכוס אחת.

יג. מִי שְׂאִין לוֹ מָצָה מְשֻׁמֶּרֶת [לשם מצה] אֶלָּא בְּזִית,

כְּשֶׁגִּמְזוֹר סְעוּדָתוֹ מִמָּצָה שְׂאִינָהּ מְשֻׁמֶּרֶת, מְבָרֵךְ "עַל

אֲכִילַת מָצָה', וְאוֹכֵל אוֹתוֹ בְּזִית⁴²; וְאֵינוֹ טוֹעֵם

אֲחֵרָיו כְּלוּם.

(טז) מאחר והאכילה נעשית מתוך שובע, היא מועילה גם

למצוות אכילת אפיקומן.

~ שבת קודש ד' מנחם-אב ~

נֶסַח הַהֲגָדָה

נֶסַח הַהֲגָדָה שְׁנֵהֲגוֹ בֵּהּ יִשְׂרָאֵל בְּזִמְנֵי הַלֵּילוֹת, כִּפֹּה

הוּא: מִתַּחֲלִיל עַל פֹּסֶם שְׁנֵי וְאוֹמֵר: בְּבִהִילוֹ יֵצְאוּ

מִמִּצְרַיִם. הֵא לִחְמָא עֲנִיָּא, דְּאִכְלוּ אֲבִהֶתְנָא דְּנִפְקוּ

מִאֲרַעָא דְּמִצְרַיִם. כָּל דְּכַפִּין, יִיתִי וְיִיכּוֹל; וְכָל

דְּצָרִיף לְפִסְחָא, יִיתִי וְיִפְסַח. הֵא שְׂתָא הָכָא, לְשִׁנָּה

הַבָּאָה בְּאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל; הַשְׂתָּא הָכָא עֲבָדִי, לְשְׂתָא

דְּאַתְתָּא - בְּנֵי חוֹרִי.

מֵה נִשְׁתַּנָּה הַלֵּילָה הַזֶּה מִכָּל הַלֵּילוֹת. שְׁבֻכָּל

הַלֵּילוֹת אֵין אָנוּ מְטַבִּילִין אֶפְלוּ פֻּעַם אַחַת; וְהַלֵּילָה

הַזֶּה, שְׁתֵּי פְעָמִים. שְׁבֻכָּל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִים חֲמֵץ

וּמָצָה; וְהַלֵּילָה הַזֶּה, כָּלוּ מָצָה. שְׁבֻכָּל הַלֵּילוֹת אָנוּ

אוֹכְלִים שְׂאֵר יֶרֶקוֹת; וְהַלֵּילָה הַזֶּה, מְרוֹרִים. שְׁבֻכָּל

הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין בֵּין יוֹשְׁבֵין וּבֵין מְסַבִּין;

וְהַלֵּילָה הַזֶּה, כָּלוּנוּ מְסַבִּין.

36. תהלים, קלו, א. 37. שם, קלז, א.

ויש . . חמישי: רק "למזוג" ולא לשותות! בגדר כוס חמישי והחילוק בינו לבין כוסו של אליהו בפנימיות הענינים — לקו"ש חכ"ז ע' 48, יין מלכות סמ"ה.

ה' לי בצאתי ממצרים⁴³. "והגדת לבנך", יכול מראש החדש? תלמוד לומר: "ביום ההוא". אי ביום ההוא, יכול מבעוד יום? תלמוד לומר: "בעבור זה"; לא אמרתי, אלא בפעם שיש מצה ומרור מנחין לפניך.

מתחלה, עובדי עבודה זרה היו אבותינו; ועכשו, קרבנו המקום ברוך הוא לעבודתו, שנאמר⁴⁴: "ויאמר יהושע אל כל העם: כה אמר ה' אלהי ישראל, בעבר הנגר ישבו אבותיכם מעולם, תרח אבי אברהם ואבי נחור; ויעבדו אלהים אחרים. ואקח את אביכם את אברהם מעבר הנגר, ואולף אותו בכל ארץ כנען; וארפה את זרעו, ואתן לו את יצחק. ואתן ליצחק את יעקב ואת עשו; ואתן לעשו את הר שעיר לרשת אותו, ויעקב ובניו ירדו מצרים".

ברוך שומר הבטחתו לישראל עמו, ברוך הוא; שהקדוש ברוך הוא מחשב את הקץ, לעשות כמו שנאמר לאברהם אבינו בין הבתרים, שנאמר⁴⁵: "ויאמר לאברהם: ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם, ועבדום, ויענו אותם - ארבע מאות שנה. וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי, ואחרי כן יצאו ברכש גדול". היא שעמדה לאבותינו ולנו - שלא אחד בלבד עמד עלינו, אלא בכל דור ודור עומדים עלינו לבלותנו; והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם. צא ולמד, מה בקש לבן הארמי לעשות יעקב אבינו - שפרעה הרשע, לא גזר אלא על הזכרים; ולבן בקש לעקר את הכל, שנאמר: "ארמי אבד אבי, וירד מצרימה, ויגר שם"⁴⁶. מלמד שלא ירד להשתקע אלא לגור שם, שנאמר⁴⁷: "ויאמרו אל פרעה: לגור בארץ פאנו, כי אין מרעה לצאן אשר לעבדיך, כי כבד הרעב בארץ כנען; ועתה ישבו נא עבדיך בארץ גשן".

במתי מעט⁴⁸ - כמו שנאמר⁴⁹: "בשבעים נפש ירדו אבותיך מצרימה, ועתה שמך ה' אלהיך ככוכבי השמים לרב".

ויהי שם לגוי⁵⁰ - מלמד שהיו ישראל מצניגין שם.

עבדים היינו לפרעה במצרים; ויוציאנו ה' אלהינו משם, בקד חזקה ובזרוע נטויה. ואלו לא הוציא הקדוש ברוך הוא את אבותינו ממצרים, עדן אנו ובנינו ובני בננו משעבדים היינו לפרעה במצרים. ואפלו כלנו חכמים, כלנו נבונים, כלנו יודעים את התורה - מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים; וכל המאריך ביציאת מצרים, הרי זה משבח.

מעשה ברבי אלעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבה ורבי טרפון, שהיו מסבין בבני ברק; והיו מספרין ביציאת מצרים כל אותו הלילה, עד שבאו תלמידיהן ואמרו להן: רבותינו, הגיע זמן קרית שמע של שחרית.

אמר להם רבי אלעזר בן עזריה: הרי אני כבן שבעים שנה, ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות, עד שדרשה בן זומא, שנאמר³⁸: "למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים, כל ימי חייך" - "ימי חייך", הימים; "כל ימי חייך", הלילות. וחכמים אומרים: "ימי חייך", העולם הזה; "כל ימי חייך", להביא לימות המשיח.

ברוך המקום שנתן תורה לישראל עמו, ברוך הוא. כנגד ארבעה בנים דברה תורה - אחד חכם, ואחד רשע, ואחד תם, ואחד שאינו יודע לשאל. חכם, מה הוא אומר? - "מה העדות והחקים והמשפטים, אשר צוה ה' אלהינו אתכם"³⁹. אף אתה אמר לו כהלכת הפסח: אין מפטירין אחר הפסח אפיקימון.

רשע, מה הוא אומר? - "מה העבודה הזאת לכם"⁴⁰ - "לכם", ולא לו. ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל וכפר בעקר, אף אתה הקהה את שניו ואמר לו: "בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים"⁴¹ - "לי", ולא לו; ואלו היה שם, לא היה נגאל.

תם, מה הוא אומר? - "מה זאת". "ואמרת אליו: בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים, מבית עבדים"⁴².

ושאינו יודע לשאל - את פתח לו, שנאמר: "והגדת לבנך ביום ההוא לאמר: בעבור זה עשה"

38. דברים-ראה, טז, ג. 39. דברים-ואתחנן, ו, כ. 40. שמות-בא, יב, כו. 41. שם, יג, ת. 42. שמות-בא, יג, יד. 43. שמות-בא, יג, ת. 44. יהושע, כד, ב-ד. 45. בראשית-לך-לך, טו, יג-יד. 46. דברים-כי-תבוא, כו, ה. 47. בראשית-ויגש, מז, ד. 48. דברים-כי-תבוא, כו, ה. 49. דברים-עקב, י, כב. 50. דברים-כי-תבוא, כו, ה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בְּלִילָה הַזֶּה, וְהִפֵּיתִי כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, מֵאֲדָם
וְעַד בְּהֵמָה; וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים, אֲנִי
ה'".

בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֹרֶעַ נְטוּיָה וּבִמְרָא גָדוֹל, וּבִאֲתוֹת
וּבִמִּפְתִּים⁷². בְּיַד חֲזָקָה - זֶה הַדָּבָר, כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר⁷³:
"הִנֵּה יַד ה' הוֹיָה בְּמִקְנֶךָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה, בַּסּוּסִים
בַּחֲמֹרִים בַּגְּמִלִים, בַּבָּקָר וּבַצֹּאן - דְּבַר כָּבֵד מְאֹד".
וּבְזֹרֶעַ נְטוּיָה⁷⁴ - זֶה הַחֶרֶב, כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר⁷⁵: "וַיַּחֲרֹבוּ
שְׁלּוּפָה בְּיָדוֹ, נְטוּיָה עַל יְרוּשָׁלַם".

וּבִמְרָא גָדוֹל⁷⁶ - זֶה גְּלוּי שְׂכִינָה, כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר⁷⁷:
"אוֹ הַנֶּסֶה אֱלֹהִים, לְבֹא לָקַחַת לוֹ גֹּי מִקְרֵב גֹּי,
בְּמִסּוֹת בִּאֲתוֹת וּבִמּוֹפְתִים וּבִמְלַחְמָה, וּבְיַד חֲזָקָה
וּבְזֹרֶעַ נְטוּיָה וּבִמְרָאִים גְּדֹלִים - כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה
לָכֶם ה' אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֶיךָ".

וּבִאֲתוֹת⁷⁸ - זֶה הַמָּטָה, שֶׁנֶּאֱמַר⁷⁹: "וְאֵת הַמָּטָה הַזֶּה
תִּקַּח בְּיָדְךָ, אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בּוֹ אֵת הָאֲתוֹת".

וּבִמִּפְתִּים⁸⁰ - זֶה הַדָּם, כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר⁸¹: "וַנִּתֵּתִי
מוֹפְתִים בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ - דָּם וָאֵשׁ וְתַמְרוֹת עֶשֶׂן".
דְּבַר אַחֵר: בְּיַד חֲזָקָה, שְׁתִּים; וּבְזֹרֶעַ נְטוּיָה, שְׁתִּים;
וּבִמְרָא גָדוֹל, שְׁתִּים; וּבִאֲתוֹת, שְׁתִּים; וּבִמִּפְתִּים,
שְׁתִּים - אֵלּוּ עֶשֶׂר מִכּוֹת שֶׁהִבִּיא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
עַל הַמִּצְרַיִם בְּמִצְרַיִם, וְאֵלּוּ הֵן: דָּם, צִפְרֹדֶעַ, כְּנִים,
עֲרוֹב, דְּבַר, שְׁחִין, בֶּרֶד, אֲרֵבָה, חֲשֹׁךְ, מִכַּת
בְּכוֹרוֹת.

רַבִּי יְהוּדָה הָיָה נוֹתֵן בָּהֶם סִימָן, דְּצ"ךְ עַד ש"ש
בְּאֶחָב.

רַבֵּן גְּמִלְיָאֵל אוֹמֵר: כָּל שֵׁלָא אָמַר שְׁלִשָּׁה דְּבָרִים
אֵלּוּ בַּפֶּסַח, לֹא יֵצֵא יָדֵי חוּבָתוֹ - פֶּסַח, מִצָּה,
וּמְרוֹרִים. פֶּסַח שֶׁהֵי אֲבוּתֵינוּ אוֹכְלִין בְּזִמְן שְׁבִית
הַמִּקְדָּשׁ קָיָם, עַל שֵׁם מָה? עַל שֵׁם שֶׁפֶּסַח הַמָּקוֹם
עַל בְּתֵי אֲבוּתֵינוּ בְּמִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר⁸²: "וַאֲמַרְתֶּם
זִכַּח פֶּסַח הוּא לָהּ, אֲשֶׁר פֶּסַח עַל בְּתֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל

גָּדוֹל וְעָצוֹם - כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר⁵¹: "וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ
וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצֻמוּ בְּמֵאֹד מְאֹד, וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ
אֲתָם".

וּרְבִי⁵² - כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר⁵³: "רִבְכָּה כָּצְמַח הַשָּׂדֶה
נִתְחַיָּךְ, וַתְּרַבֵּי וַתִּגְדֹּל, וַתְּבֹאֵי בַעְדֵי עֲדִיִּים; שְׂדִים
נָכְנוּ, וַיִּשְׁעֲרֶךְ צִמָּח, וְאֵת עֵרֶם וְעֵרֶה".
וַיִּרְעוּ אוֹתָנוּ הַמִּצְרַיִם⁵⁴ - כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר⁵⁵: "הִבֵּה
נִתְחַמְמָה לוֹ; פֶּן יִרְבֶּה - וְהָיָה כִּי תִקְרָאנָה מִלְחָמָה,
וְנוֹסֵף גַּם הוּא עַל שְׂנְאֵינוּ, וְנִלְחַם בָּנוּ, וְעָלָה מִן
הָאָרֶץ".

וַיַּעֲנוּנוּ⁵⁶ - כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר⁵⁷: "וַיִּשְׁיִמוּ עָלָיו שְׂרֵי
מִסִּים, לְמַעַן עֲנֹתוֹ בְּסִבְלָתָם; וַיִּבֶן עָרֵי מִסְכְּנוֹת
לְפָרְעָה - אֵת פַּתָּם וְאֵת רַעֲמֶסֶס".

וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבוּדָה קָשָׁה⁵⁸ - כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר⁵⁹:
"וַיַּעֲבִדוּ מִצְרַיִם אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרֶךְ".

וַנִּצְעַק אֵל ה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ⁶⁰ - כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר⁶¹:
"וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם, וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם,
וַיִּאָּנְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבָדָה, וַיִּזְעָקוּ; וַתַּעַל
שׁוֹעֲתָם אֵל הָאֱלֹהִים מִן הָעֲבָדָה".

וַיִּשְׁמַע ה' אֵת קִלְנוֹ⁶² - כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר⁶³: "וַיִּשְׁמַע
אֱלֹהִים אֵת נַאֲקָתָם, וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֵת בְּרִיתוֹ, אֵת
אֲבָרָהָם אֵת יִצְחָק וְאֵת יַעֲקֹב".

וַיִּרָא אֵת עֲנִינּוֹ⁶⁴ - זֶה פְּרִישׁוֹת דֶּרֶךְ אֶרֶץ, כִּמּוֹ
שֶׁנֶּאֱמַר⁶⁵: "וַיִּרָא אֱלֹהִים אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיַּדַּע
אֱלֹהִים".

וְאֵת עֲמִלְנוֹ⁶⁶ - אֵלּוּ הַבָּנִים, כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר⁶⁷: "כָּל
הַבֶּן הַיָּלֹד, הַיֹּאדָּה תִּשְׁלִיכוּהוּ; וְכָל הַבֵּת, תַּחֲחִיין".
וְאֵת לַחֲצֵנוֹ⁶⁸ - זֶה הַדִּחָק, כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר⁶⁹: "וְגַם
רֵאִיתִי אֵת הַלַּחֲץ אֲשֶׁר מִצְרַיִם לַחֲצִים אֲתָם".

וַיּוֹצִיאֵנוּ ה' מִמִּצְרַיִם⁷⁰ - לֹא עַל יְדֵי מִלָּאךְ, לֹא עַל
יְדֵי שֶׁרָף, וְלֹא עַל יְדֵי שְׁלִיחַ, אֲלֵא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא בְּכַבּוֹדוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר⁷¹: "וַיַּעֲבִרְתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם

51. שמות, א, ז. 52. דברים-כ"חבוא, כו, ה. 53. יחזקאל, טז, ז. 54. דברים-כ"חבוא, כו, ו. 55. שמות, א, י. 56. דברים-כ"חבוא, כו, ו. 57. שמות, א, יא. 58. דברים-כ"חבוא, כו, ו. 59. שמות, א, יג. 60. דברים-כ"חבוא, כו, ז. 61. שמות, ב, כג. 62. דברים-כ"חבוא, כו, ז. 63. שמות, ב, כד. 64. דברים-כ"חבוא, כו, ז. 65. שמות, ב, כה. 66. דברים-כ"חבוא, כו, ז. 67. שמות, א, כב. 68. דברים-כ"חבוא, כו, ז. 69. שמות, ג, ט. 70. דברים-כ"חבוא, כו, ח. 71. שמות, יב, כב. 72. דברים-כ"חבוא, כו, ח. 73. שמות-וארא, ט, ג. 74. דברים-כ"חבוא, כו, ח. 75. דברי הימים א, כא, טז. 76. דברים-כ"חבוא, כו, ח. 77. דברים-ואתחנן, ד, לד. 78. דברים-כ"חבוא, כו, ח. 79. שמות, ד, יז. 80. דברים-כ"חבוא, כו, ח. 81. יואל, ג, ג. 82. שמות-בא, יב, כז.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מַעֲבֹדוֹת לְחֵרוֹת, וּמִשְׁעָבוֹד לְגָאֵלָה, וּמִיָּגוֹן לְשִׁמְחָה, וּמֵאֵכָל לַיּוֹם טוֹב, וּמֵאֲפֵלָה לְאוֹר גָּדוֹל; וְנֹאמַר לְפָנָיו, הִלְלוּ יְהוָה. "הִלְלוּ יְהוָה: הִלְלוּ, עַבְדֵי ה', הִלְלוּ אֶת שֵׁם ה'. יְהִי שֵׁם ה' מְבָרָךְ וְכוּ"⁸⁶, עַד "חֲלָמִישׁ, לְמַעַנְנו מִיָּם"⁸⁷. בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר גָּאֲלָנוּ וְגָאֵל אַתָּה אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם, וְהַגִּיעָנוּ לְלִילָה הַזֶּה לְאֵכָל בּוֹ מִצָּה וּמְרוֹרִים. כֵּן ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, נִגִּיעָנוּ לְמוֹעֲדִים וְלִרְגָלִים אֲחֵרִים הַבָּאִים לְקִרְאָתָנוּ לְשִׁלּוֹם, שְׂמֵחִים בְּבִנְיָן עֵירָךְ וְשָׁשִׁים בְּעַבְדוֹתֶךָ, וְנֹאכַל שֵׁם מִן הַזִּבְחִים וּמִן הַפְּסָחִים שְׂגִיעֵ דָמָם עַל קִיר מִזְבִּיחְךָ לְרִצּוֹן, וְנוֹדֶה לְךָ שִׁיר חֲדָשׁ עַל גְּאֻלָּתָנוּ וְעַל פְּדוּת נַפְשָׁנוּ. בְּרוּךְ אַתָּה ה', גָּאֵל יִשְׂרָאֵל.

כַּסְדֵּר שְׂמֵרְכִין וְקוֹרְאִים הַהֲגָדָה בְּלִיל יוֹם טוֹב רִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, כִּף מְבָרְכִים וְקוֹרְאִים בְּלִיל הַשְּׁנִי שֶׁל גְּלִית; וְכֵן חֲיָבִין בְּלִיל הַשְּׁנִי בְּאַרְבָּעָה כּוֹסוֹת, וּבִשְׁאָר הַדְּבָרִים שְׂנַעֲשׂוּ בְּלִילָה הַרִאשׁוֹן.

בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְסִיעֵן

בְּמִצְרַיִם, בְּנִגְפוֹ אֶת מִצְרַיִם, וְאֶת בְּתִינוּ הַצֵּיל; וַיִּקְדֵּהָ, וַיִּשְׁתַּחֲוֶהָ.

מִצָּה זוֹ שְׂאֲנַחְנוּ אוֹכְלִין, עַל שֵׁם מָה? עַל שֵׁם שְׁלֹא הִסְפִּיק בְּצִקָּן שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ לְהַחֲמִיץ, עַד שְׂנִגְלָה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְגָאֵל מִיד, שְׂנַאֲמַר⁸³: "וַיֹּאפּוּ אֶת הַבֶּצֶק אֲשֶׁר הוּצִיאוּ מִמִּצְרַיִם, עֲגַת מִצּוֹת - כִּי לֹא חֲמֵץ; כִּי גִרְשׁוֹ מִמִּצְרַיִם, וְלֹא יָכְלוּ לְהַתְמַהֲמַה, וְגַם צִדָּה לֹא עָשׂוּ לָהֶם".

מְרוֹרִים אֵלּוּ שְׂאֲנַחְנוּ אוֹכְלִין, עַל שֵׁם מָה? עַל שֵׁם שְׂמִרְרוּ הַמִּצְרַיִם אֶת חַיֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם, שְׂנַאֲמַר⁸⁴: "וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בְּעַבְדָּה קָשָׁה, בַּחֲמֹר וּבִלְבָנִים, וּבְכָל עַבְדָּה בַּשָּׂדֶה - אֶת כָּל עַבְדֵּיהֶם אֲשֶׁר עָבְדוּ בָּהֶם בְּפֶרֶךְ".

וּבְכָל דּוֹר וָדוֹר חֲיִב אָדָם לִרְאוֹת אֶת עַצְמוֹ כְּאִלּוּ הוּא יָצָא מִמִּצְרַיִם; שְׁלֹא אֶת אֲבוֹתֵינוּ בְּלִבְד גָּאֵל, אֲלֵא אֵף אוֹתָנוּ גָּאֵל - שְׂנַאֲמַר⁸⁵: "וְאוֹתָנוּ הוּצִיָא מִשָּׁם - לְמַעַן הִבִּיא אֹתָנוּ, לְתַת לָנוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם".

לְפִיכָף אָנוּ חֲיָבִים לְהוֹדוֹת לְהִלָּל לְשַׁבַּח לְפָאֵר לְרוֹמֵם לְגַדֵּל וּלְהַדְר, וּלְנַצֵּחַ וּלְבָרֵךְ לְמִי שְׁעָשָׂה לָנוּ וּלְאַבְרָהָם אֶת כָּל הַנְּסִים הָאֵלּוּ, וְהוּצִיאָנוּ

83. שמות-בא, יב, לט. 84. שמות, א, יד. 85. דברים-ואתחנן, ו, כג. 86. תהלים, קיג, א. 87. שם, קיד, ח.

אגרות קודש

ב"ח, ז' מנ"א, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבו, בו מודיע אשר בנו ש"י כבר שב לאיתנו ושוקד בלימודו, ויהי"ר מהשי"ת אשר במהרה יודיע ג"כ בשו"ט מהטבת מצב בריאותו וזוגתו תחי', ובימים האלו אשר סיבתם היא אקמצא ובר קמצא כו' הנה העבודה היא בקצה השני (ועי"ד מ"ש הרמב"ם בהלכות דיעות פ"ב - ועוד יותר) היינו אהבת ישראל אהבת חנם, ומדובר מקצת מזה בשיחת ש"ק מברכין סיון אשר בטח ראה אותה, והשי"ת יהפוך ימים אלו לששון ולשמחה ולבשו"ט בגשמיים וברוחניות.

בברכה.

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

~ יום ראשון כ"ז תמוז ~

מצות לא תעשה קלמ. קיב.

מצות עשה סה.

המצוה הקל"ט — האזהרה שהזהירו הכהנים מלאכול בשר חטאות הנעשות בפנים (שדמן נכנס לפנים המקדש), והוא אמרו יתעלה: "וכל-חטאת אשר יקרא מדמה אל-אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל באש תשרף" (ויקרא ו, כג). והאוכל ממנה — לוקה. ולשון ספרא (פרשת צו): "לא תאכל באש תשרף" — כל שהוא טעון שרפה, לתן עליו בלא-תעשה על אכילתו.

המצוה הקי"ב — האזהרה שהזהירו מלהבדיל (להפריד) ראש חטאת העוף בשעת המליקה (ועליו להשאר תלוי בעור הצואר), והוא אמרו יתעלה: "ומלק את-ראשו ממול ערפו ולא יבדיל" (שם ה, ח); ואם הבדיל — פסל. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ו' מזבחים.

המצוה הס"ה — הצווי שנוצטוונו שיהא מעשה קרבן אשם באפן הנזכר בויקרא באמרו יתעלה: "וזאת תורת האשם" (שם ז, א). ובאר הפתוב א"ף קרב ומה-ממנו נקטר ומה-נאכל.

~ יום שני כ"ח תמוז ~

מצות עשה פמ.

מצות לא תעשה קמה. קמח. (קמט)*

(*דפוסים שונים)

המצוה הפ"ט — הצווי שנוצטוו הכהנים לאכול בשר הקדשים, כלומר: החטאת והאשם שהם קדש קדשים, והוא אמרו יתעלה: "ואכלו אתם אשר פפר בהם" (שמות כט, לג). ולשון ספרא (פרשת שמייני): "מנן שאכילת קדשים בפרה על כל-ישראל? תלמוד לומר: "ואתה נתן לכם לשאת את-עון העדה לכפר עליהם לפני ה'" (ויקרא י, יז), הא כיצד? הכהנים אוכלין וישראל מתפריין". ומתנאי מצוה זו שאכילה זו שהיא מצוה — אינה (מדון תורה) אלא ליום ולילה עד חצות. ואחר-כך תאסר אכילת אותה החטאת או האשם, ואין אכילתה מצוה אלא בזמן הקבוע. וברור שגם מצוה זו מיחדת לזכרי הכהנים, ואינה חובה לנשים, לפי שקדש קדשים — שבהם נאמר פסוק זה — אינם נאכלים לנשים; אבל

שאר הקדשים, כלומר: קדשים קלים, נאכלים לשני ימים ולילה אחד, חוץ מתודה ואיל נזיר שהם ליום ולילה עד חצות אף-על-פי שהם קדשים קלים; וגם הנשים אוכלות קדשים קלים אלו. וגם אכילתם (של הקדשים קלים על-ידי הכהנים) נגדרת למצוה. וכן גם התרומה אכילתה נגדרת למצוה, אלא שאין אכילת קדשים קלים ותרומה פאכילת בשר חטאת ואשם. לפי שאכילת בשר חטאת ואשם נשלמת בה פפרת המתפפר כמו שבארנו, ובהן נאמר הצווי על האכילה — מה-שלא נאמר לא בקדשים קלים ולא בתרומה — ולפיכך הם נגדרים אחר אלו והאוכלם עשה מצוה. ולשון ספרי (פרשת קרח): "עבדת מתנה אמן את-כהנתכם" (במדבר יח, ז) — "לעשות אכילת קדשים בגבולין (מחוץ למקדש) בעבודת מקדש במקדש: מה עבודת מקדש במקדש מקדש (רוחץ) ידיו ואחר-כך עובד, אף אכילת קדשים בגבולין מקדש ידיו ואחר-כך אוכל". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בכמה מקומות בזבחים.

המצוה הקמ"ה — האזהרה שהזהירו מלאכול חטאת ואשם חוץ לעזרה ואפלו הכהנים, והוא אמרו פאן בפסוק זה: "בקרף וצאנך" (דברים יב, יז) פאלו אמר: לא-תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך בקרף וצאנך, ובא הפרוש (ספרי פרשת ראה): "בקרף וצאנך" — לא בא הפתוב אלא לאוכל חטאת ואשם חוץ לקלעים (כתלי העזרה) שהוא עובר בלא-תעשה, וזה לוקה. וכן גם אוכל קדשים קלים חוץ לחומה לוקה, כמו שנתבאר בגמרא מכות (יז), לפי שאוכל כל-דבר חוץ למקום אכילתו "לא תוכל לאכול בשעריך" קרינא ביה. וזכור זאת.

המצוה הקמ"ח — האזהרה שהזהיר ה' מלאכול קדש קדשים (חטאות וכדומה), והוא אמרו: "וזה לא-יאכל כ"י-קדש הם" (שמות כט, לג). ואינו חייב מלקות עד שיאכל בעזרה אחר זריקת דמים.

~ יום שלישי כ"ט תמוז ~

מצות עשה סו.

מצות לא תעשה קמו. מצות עשה סז.

מצות לא תעשה קב. קג. קלח.

המצוה הס"ו — הצווי שנוצטוונו שיהא מעשה זבח השלמים באפן הנזכר באמרו: "ואם-זבח שלמים קרבנו

~ יום רביעי א' מנחם-אב ~

מצות לא תעשה קכד. מצות עשה פח.

פג. מצות לא תעשה קנה.

המצוה הקכ"ד — האזהרה שהזהרנו מלאפות שגרי מנחות (הנשאר לאחר הקמיצה) — חמץ, והוא אמרו ותעלה: "לא תאפה חמץ חלקם נתיי איתא מאשי" (ויקרא ו, י), כאלו אמר שחלקם שהוא שגרי המנחה לא יאפה חמץ. ומי שאפה אותו חמץ — חייב מלקות, כמו שבארנו המשנה (מנחות פרק ה משנה ב), ואמרה: ותיבין על אפיתה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ה' ממנחות (נה).

המצוה הפ"ח — הצווי שנגצונו הפהנים לאלל שגרי (הקומץ מה) מנחות, והוא אמרו ותעלה: "והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו מצות תאכל" (שם ו, ט). ולשון ספרא (פרשת צו): "מצות תאכל — מצוה. פיוצא בו: יבמה יבוא עליה (דברים כה, ה) — מצוה", כלומר: שאכילת שגרי מנחות היא כמו ביאת היבמה שהיא מצות עשה לא דבר של רשות בלבד. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במקומם במסכת מנחות (עב): ולשון התורה הוא שמצוה זו מיחדת בזכרים, והוא אמרו ותעלה: "כל-זכר בכני אהרן יאכלנה" (ויקרא ו, יא).

המצוה הפ"ג — הצווי שנגצונו לצאת ידי כל-הקרבנות המטלים עלינו ברגל הראשון שיעבר עלינו משלשה רגלים כדי שלא יחלוף רגל משלשה רגלים, אלא אם-כן כבר הקריב כל-קרבן המטל עליו. והוא אמרו ותעלה: "לשכנו תדרשו ובאת שמה והבאתם שמה עליתכם" (דברים יב, הו). ענין צווי זה הוא, שהוא אומר: בזמן שתבוא שמה — והוא בכל-רגל משלשה רגלים (שיש חובת ראייה בבית המקדש) — חייב אתה להביא כל-קרבן המטל עליך. ולשון ספרי (פרשת ראה): "ובאת שמה, והבאתם שמה — למה נאמר? לקבעם חובה שביאיו ברגל הראשון שפגע בו". ושם נאמר: "אינו עובר עליו משום 'פל תאחר' עד שיעברו עליו רגלי שנה בלה", כלומר: אם עברו עליו שלשה רגלים ולא הביא, אז יהא עובר על לאו; אבל אם עבר עליו רגל אחד — חרי זה עבר על עשה בלבד. ובגמרא ראש השנה (ו): אמר רבא: פיון שיעבר עליו רגל אחד עובר בעשה. ואמרו בתלמוד (שם צ): "מאי טעמיה דרבי מאיר? (האומר: כיון שעבר עליו רגל אחד עובר ב"בל תאחר" דקתיב: ובאת שמה והבאתם שמה (וכאילו אמר הכתוב): — כי אתית (כשהנך בא לבית המקדש) אתי (הבא הקרבנות). ורבנן אמרי: לעשה הוא דאתא, הנה נתבאר לך, שזה שנגאמר "והבאתם שמה" — מצות עשה,

וגו'" (ויקרא ג, א). ואמר עוד להשלמת המעשה: "וזאת תורת זבח השלמים וגו', אם על-תודה יקריבנו" (שם ו, יא-יב). ארבעת המעשים האלה — כלומר: מעשה העולה והחטאת והאשם והשלמים — הם כל-מעשי הקרבנות, לפי שכל-קרבן בהמה שמקריב היחיד או הצבור אינו אלא אחד מארבעת הסוגים האלה, חוץ מן-האשם שהוא לעולם קרבן יחיד, כמו שבארנו כמה פעמים. ומסכת זבחים פוללת גם דיני ארבע מצות אלו והנספח אליהן מן הדומה להן, דברים שחובה לעשותם (ועשיתן מעבבת), ודברים שחייבים עליהם (שאסור לעשותן), ודברים שאם עשה פסל (את הקרבן), והנעשה בתקנו.

המצוה הקמ"ז — האזהרה שהזהרנו מלאכול בשר קדשים קלים קדם זריקת דמים, והוא אמרו: "לא-תוכל לאכל בשריך וגו' ונדבתך" (דברים יב, יז), כאלו אמר: לא תוכל לאכל נדבתך. ובא בקבלה (ספרי פרשת ראה שם): לא בא הכתוב אלא לאוכל תודה ושלמים לפני זריקת דמים שהוא עובר בלא-תעשה, וגם זה לוקה.

המצוה הס"ז — הצווי שנגצונו שיהא מעשה המנחה באפן הנזכר בכל-סוג וסוג מהן, והוא אמרו: "ונפש כי-תקריב קרבן מנחה לה' וגו'; ואם-מנחה על-המחבת קרבנה וגו'; ואם-מנחת מרחשת" (שם ב, א, ה, ז). ואמר להשלמת המעשה: "וזאת תורת המנחה וגו'" (ויקרא ו, ז). ודיני מצוה זו על חלקיה הרבים מבארים במסכתא המיוחדת לך, כלומר: מסכת מנחות.

המצוה הק"ב — האזהרה שהזהרנו מלתן שמן זית במנחת חוטא, והוא אמרו ותעלה: "לא-ישם עליה שמן" (שם ה, יא). ומי שנותן עליה שמן — לוקה.

המצוה הק"ג — האזהרה שהזהרנו מלהקריב מנחת חוטא עם לבונה, והוא אמרו ותעלה: "ולא-יתן עליה לבנה" (שם); ומי שנותן עליה לבונה — לוקה. ולשון המשנה (מנחות נט): "וחייב על השמן בפני עצמו ועל הלבונה בפני עצמה", לפי שהם שני לאוין בלי ספק. וכבר נתבאר דיני מצוה זו, כלומר: מנחת חוטא, בפרק ה' ממנחות (שם).

המצוה הקל"ח — האזהרה שהזהרנו (גם הכהנים) מלאכול מנחת כהן (אף שאוכלים הכהנים שיירי מנחת ישראל), והוא אמרו ותעלה: "וכל-מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל" (שם ו, טז). ונקפל הלאו בבחבתי כהן גדול שגם היא מנחה, (ונקראת כך לפי שנעשית במחבת). והעובר על זה — לוקה. ולשון ספרא (פרשת צו, שם): "כליל תהיה לא תאכל" — כל שהוא ב"כליל תהיה", לתן לא-תעשה על אכילתו.

אף-על-פי שנתחייבנו בהם בחוצה לארץ, הרי נצטוונו להביאם לבית הבחירה. וחובה להעלותם על אף רחוק הדרך (ואינו רשאי לפדותו), והוא אמרו ותעלה: "ורק קדש"ף אשר יהיו לך ויגדריך תשא ובאת אל-המקום" (שם, כו). ולשון ספרי (פרשת ראה): "ורק קדש"ף" — אינו מדבר אלא בקדשי חוצה לארץ, "תשא ובאת" — מלמד שחייב בטפול הבאתו עד שיביאנו לבית הבחירה. ונתבאר שם, שזה אינו מדבר אלא בחטאת ואשם ועולה ושלמים שנתחייב האדם.

המצוה המשלימה תשעים — האזהרה שהזהרנו מלשחוט שום דבר מן-הקדשים בחוץ, וזה נקרא: "שחט בחוץ", וכשמונו בריש ברתות (פרק א משנה א) כל-מחייב ברת, מנו השוחט והמעלה — שנים. וזה שהשוחט בחוץ חייב ברת אף-על-פי שלא העלה (למזבח — הקריב), אלא מששחט בלבד, הוא לשון התורה, והוא אמרו ותעלה: "אשר ישחט שור או-כשב או-עז במחנה או אשר ישחט מחוץ למחנה ואל-פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן לה' דם יחשב לאיש שהוא דם שפף ונכרת" (ויקרא יז, ג). והאזהרה שלו, כלומר: האזהרה על שחיטת קדשים בחוץ אינה בפרוש, אבל גלמדת בדין: "לא ענש הפתוב אלא-אם כן וזהיר", כפי הפללים שקבענו בהקדמות שהקדמנו למצות אלו (כלל יד). וזה לשון גמרא זבחים (קו): השוחט והמעלה בחוץ — חייב על השחיטה וחיוב על ההעלאה. בשלמא העלאה כתיב ענש וכתוב אזהרה; ענש — ואל-פתח אהל מועד לא יבאנו ונכרת" (שם; אזהרה — "השקר לך פן-תעלה עלתיך". (דברים יב, יג) וכדרכי אבינו, דאמר רבי אבין אמר רב לזא: כל-מקום שנגאמר: "השקר", "פן" ו"אל" — אינו אלא מצות לא-תעשה; אלא שחיטה בשלמא ענש כתיב: "ואל-פתח אהל מועד לא הביאו ונכרת", אלא אזהרה מנא לן? ואחר משה ומתן מרבה החלט הדבר בלשון זה, אמרו (נאמר בפסוק): "שם תעלה ושם תעשה" — מקיש עליה לעשיה: מה עליה ענש וזהיר, אף עשיה ענש וזהיר. יורי באמרם "שם תעלה ושם תעשה" על אמרו ותעלה: "שם תעלה עלותיך" (שם, יד) — וזו היא ההקדמה, כלומר: ההקדמה על גבי האש; ואמר: "שם תעשה כל אשר אנכי מצונו" (שם) — זה כולל ההקדמה והשחיטה, לפי שהוא גם צוה בשחיטה. ודע שהשוחט בחוץ בשוגג — חייב גם הוא חטאת קבועה. וממה שאתה צריך לדעת, שהמקריב קדשים בזמן הזה חוץ למקום העזרה — חייב ברת. ובפרוש אמרו (שם קו): "המעלה בחוץ בזמן הזה רבי יוחנן אומר: חייב". וכן הלכה, מפני שהוא ראוי לקרב, לפי שהכלל הנכון אצלנו: מקריבין אף-על-פי שאין בית (מקדש). וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו בפרק י"ג מן-זבחים (שם).

והוא: שיביא כל-החובות לה' המטלות עליו. ויצא ידי חובתו בכל-רגל, בין שאלה הם ממניי הקרבנות ובין שהם דמים (האומר "דמי עלי") וערכים (האומר "ערכי עלי") ותרמים (האומר על ממון שהוא "חרם") והקדשות ולקט ושכחה ופאה (אם עבר ולקחם). ומצות עשה היא לצאת ידי החובות הללו ברגל ראשון שפגע בו, כמו שנתבאר בגמרא ראש השנה.

המצוה הקנ"ה — האזהרה שהזהרנו מלאחר את-הנדרים והנדבות ושאר הקרבנות שאנו חייבים בהם, והוא אמרו ותעלה: "כִּי-תיד נדר לה' אלהיך לא תאחר לשלמו" (שם כג, כב), ובא בקבלה (ראש השנה ד): שאינו עובר על לאו זה, עד שיעברו עליו שלשה רגלים. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בתחלת ראש השנה (שם).

~ יום חמישי ב' מנחם-אב ~

מצות עשה פד. פה.

מצות לא תעשה צ.

המצוה הפ"ד — הוא הצווי שנגצטוונו להקריב כל-הקרבנות בבית הבחירה בלבד, והוא אמרו ותעלה: "ושם תעשה כל אשר אנכי מצונו" (דברים יב, יד), וכאשר רצו לקיים את-האזהרה על הקרבה בחוץ של איזה קרבן שיהיה מכל-הקרבנות, הביאו ראיה מאמרו ותעלה: "פן-תעלה עלתיך בכל-מקום" (שם, יג). אמרו בספרי (פרשת ראה): "אין לי אלא עולות, שאר קדשים מניין? תלמוד לומר: "ושם תעשה כל אשר אנכי מצונו". ועדין אני אומר: עולה בעשה ולא-תעשה, שאר קדשים לא יהיו אלא בעשה? תלמוד לומר: ושם תעשה וגו', כמו שאבאר במקומו (לא תעשה פט) כשנדבר על הלאו. וענין אמרם "עולה בעשה ולא-תעשה" הוא: שהמקריב עולה בחוץ עובר על מצות עשה ומצות לא-תעשה, על מצות לא-תעשה שנגאמר "פן-תעלה עלותיך"; ועל מצות עשה, שנגאמר: "ושם תעשה כל אשר אנכי מצונו" — וזה לא עשה שם. ושאר קדשים לא יהיו אלא בעשה, כלומר: שעבר על מה-שאמר לו "ושם תעשה כל אשר אנכי מצונו" בלבד. ונתבאר שם (בספרי), שגם שאר קדשים הם בלא-תעשה נוסף על העשה. וכבר נתבאר בסוף מסכת זבחים (קטו), שכל-הקדשים שהקריבם בחוץ — הרי אלו בעשה ולא-תעשה וחייבים עליהם ברת. הגה נתבאר מכל מה-שאמרנו, שזה שנגאמר "ושם תעשה כל אשר אנכי מצונו" — מצות עשה גמורה.

המצוה הפ"ה — הצווי שנגצטוונו להביא כל-מה שנתחייבנו — חטאת ועולה ואשם ושלמים — לבית-הבחירה, אף-על-פי שהם בחוצה לארץ, כלומר:

המצוה הל"ט — הצווי שנוצטויגן להקריב במקדש שני כבשים בכל-יום, ואלה נקראים "תמידין", והוא אמרו יתעלה: "שנים ליום עלה תמיד" (במדבר כח, ג). וכבר נתבאר דיני מצוה זו וסדר הקרבנות ועשייתם בפרק ב' מיומא (כו:) ובמסכת תמיד.

המצוה הכ"ט — הצווי שנוצטויגן להבעיר אש על המזבח בכל-יום תמיד, והוא אמרו: "אש תמיד תוקד על-המזבח לא תכבה" (ויקרא ו, ו) — וזה לא יתכן אלא במה שצוה להתמיד ולשים את-העצים בכל-בקר ובין הערבים, כמו שנתבאר בפרק ב' מיומא (כו:) ובמסכת תמיד (פרק ב). ובפרוש אמרו (יומא כא:): "אף-על-פי שהאש יורדת מן-השמים, מצוה להביא מן-ההדיוט". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ד' מפפורים (שם כה.) ובפרק ב' מתמיד, וצונו לומר מצות מערכות האש הנעשית בכל-יום במזבח.

המצוה הפ"א — האזהרה שהזהרנו מלכבות אש המזבח, והוא אמרו יתעלה: "אש תמיד תוקד על-המזבח לא תכבה" (שם). ובספרא (פרשת צו): "לא תכבה — מלמד שכל-המכבה עובר בלא-תעשה"; וכל-העובר על לאו זה נכבה אפלו גחלת אחת מגחלי המזבח — לוקה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק י' מזבחים (צא:).

המצוה המושלימה שלשים — הצווי שנוצטויגן הפהגנים להסיר את-הדשן (האפר) בכל-יום מעל גבי המזבח וזהו שקוראים: "תורמת הדשן", והוא אמרו יתעלה: "ולבש הפהגן מדי בד ומכנסים בד וגו' והרים את-הדשן" (שם, ג). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בכמה מקומות במסכת תמיד (פרק א משנה ד) וכפפורים (כ:).

~ שבת קודש ד' מנחם-אב ~

מצות עשה כח. כה. מ. מא.

כו. מב.

המצוה הכ"ח — הצווי שנוצטויגן הפהגנים לתן את-הקטרת בכל-יום פעמים על מזבח הזהב, והוא אמרו יתעלה: "והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר בהיטיבו את-הנרות וקטירנה ובהעלת אהרן את-הנרות בין הערבים קטירנה" (שמות ל, זח). וכבר נתבאר דיני קטרת זו ועשייתה ותאור ההקטרה בה בכל-יום בריש ברתות (ו.) ובמקומות במסכת תמיד (פרק ג משנה ח ועוד).

המצוה הכ"ה — הצווי שנוצטויגן הפהגנים לתדליק הנרות (המנורה) תמיד לפני ה', והוא אמרו יתעלה: "באהל מועד מחוץ לפרכת אשר על-הערת יצרך אתו אהרן ובניו" (שם כו, כא) — וזהו מצות הטבת הנרות.

~ יום שישי ג' מנחם-אב ~

מצות לא תעשה פמ.

מצות עשה למ. כט.

מצות לא תעשה פא. מצות עשה ל.

המצוה הפ"ט — האזהרה שהזהרנו מלהקריב שום קרבן בחוץ, כלומר: חוץ לעזרה, וזה נקרא: "מעלה בחוץ", והוא אמרו יתעלה: "השמר לך פן-תעלה עלתיך בכל-מקום אשר תראה" (שם, ג). ולשון ספרי (פרשת ראה שם): "אין לי אלא עולות, שאר קדשים מניין? תלמוד לומר: "ושם תעשה כל אשר אנכי מצוה" (שם, יד). וצדין אני אומר: עולה בעשה ולא-תעשה, שאר קדשים לא יהיו אלא בעשה — תלמוד לומר: "ושם תעלה עלתיך" (שם). עלה בכלל (של כל אשר .. מצור) היתה, ולמה צאת (ונכתבה שוב במפורש)? להקש אליה: מה עולה שהיא מיחדת שהיא בעשה ולא-תעשה, כך כל שהוא בעשה הרי הוא בלא-תעשה". ואני אבאר לך פסוק זה — אף-על-פי שהוא פשוט — כדי שיחבאר הענין. והוא: שהעולה נאמר עליה פסוק להזהיר על הקרבנות בחוץ, והוא אמרו יתעלה: "פן-תעלה עלתיך", ובא פסוק אחר לצוות להקריב את-העולה בפנים והוא אמרו יתעלה: "שם תעלה עלתיך" — וזו מצות עשה שתקריב העולה במקום אשר יבחר ה'. אבל שאר קדשים באו בעשה בלבד, שיקרבו בפנים, והוא אמרו: "ושם תעשה כל אשר אנכי מצוה"; אלא שממה-שאמר: "שם תעשה" משמע שבחוץ לא-תעשה — וכלל הוא אצלנו: לא הבא מכלל עשה, עשה הוא. וזהו אמרם פאן (בספרי הנ"ל): "וידעין אני אומר שאר קדשים לא יהיו אלא בעשה", כלומר שיהא המקריב שאר קדשים בחוץ עובר על לאו הבא מכלל עשה בלבד — ולפיכך אמר "ושם תעלה עלתיך" כדי שישג ההקש ויהיו שאר קרבנות בעולה: כשם שמקריב עולה בחוץ בלא-תעשה, כך שאר קרבנות בלא-תעשה. והעובר על לאו זה במזיד — ענוש פרת; ובשוגג — חייב חטאת קבועה. ולשון הפרת בפרשת אחרי מות אהרן במעלה בחוץ: "אשר-יעלה עלה או-יבח ואל-פתח אהל מועד לא יביאנו לעשות אתו לה' ונקרת האיש ההוא מעמיו" (ויקרא יז, חט). ובספרא: "ונקרת מעמיו" — ענש שמענו, אזהרה מניין? תלמוד לומר: "השמר לך פן-תעלה עלתיך". ולשון גמרא זבחים (קו:): "העלאה, כתיב ענש וכתוב אזהרה; ענש — כתיב: "ואל-פתח אהל מועד וגו' ונקרת"; אזהרה — דכתיב: "השמר לך פן-תעלה עלתיך". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק י"ג מזבחים (שם).

מתוך מהדורת חזק

וּכְבֹּר נִתְבָּאֲרוּ כָּל-דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ח' מִמִּנְחוֹת (פו).
וּבְפֶרֶק א' מִיּוֹמָא (יד): וּבִמְקוֹמוֹת בְּמִסְכַּת תְּמִיד.

הַמִּצְוָה הַכ"ז — הַצּוּי שֶׁנֶּצְטוּיֵנוּ לֶחֶם הַפָּנִים
(שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה חֲלוֹת "שֵׁשׁ לֶחֶם פָּנִים") לִפְנֵי ה' תְּמִיד, וְהוּא
אָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "וְנִתְּתָה עַל-הַשֻּׁלְחָן לֶחֶם פָּנִים לִפְנֵי תְּמִיד"
(שְׁמוֹת כה, ל). וּכְבֹּר יְדֻעָתָ לְשׁוֹן הַתּוֹרָה בְּנִתְיִנֵּת לֶחֶם חֲדָשׁ
כָּל-שַׁבָּת, וְשִׁיחָא עֲמֹו לְבוֹנָה, וְשִׁיאֲכְלוּ הַפְּהָגִים מֵהַ-
שֶׁנֶּעֱשֶׂה בַשַּׁבָּת הַקּוֹדֶמֶת. וּכְבֹּר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ
בְּפֶרֶק י"א מִמִּנְחוֹת (צד).

הַמִּצְוָה הַמ"ב — הַצּוּי שֶׁנֶּצְטוּיֵנוּ לְהַקְרִיב קֶרֶבֶן
בְּכָל-רֹאשׁ-חֲדָשׁ נֹסֵף עַל תְּמִיד שֶׁל כָּל-יּוֹם — וְזֶהוּ
מוֹסֵף רֹאשׁ-חֲדָשׁ. וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "וּבִרְאֵשִׁי חֲדָשְׁכֶם
גו'" (במדבר כה, יא).

הַמִּצְוָה הַמְּשַׁלְּמָה אֲרֻבָּעִים — הַצּוּי שֶׁנֶּצְטוּיֵנוּ
שִׁיקְרִיב כֹּהֵן גָּדוֹל בְּכָל-יּוֹם תְּמִיד, מִנְחָה בְּבֹקֶר וּבֵין
הָעֶרְבִים, וְהִיא הַנִּקְרָאת: חֲבֹתִי כֹהֵן גָּדוֹל (כִּי נַעֲשִׂית
בַּמִּחְבֵּת), וְנִקְרָאת גַּם: מִנְחַת כֹּהֵן מְשִׁיחַ. וְהוּא אָמְרוּ
יְתַעֲלֶה: "זֶה קֶרֶבֶן אֶהְרֹן וּבָנָיו אֲשֶׁר-יִקְרִיבוּ לָהּ" (ויקרא ו,
יג). וּכְבֹּר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ וּמִתִּי קֶרֶבֶת וְאִיף קֶרֶבֶת
בְּפֶרֶק ו' (עד): וּבְפֶרֶק ט' (פז): מִמִּנְחוֹת וּבִמְקוֹמוֹת בְּיּוֹמָא
(לד). וְתְּמִיד.

הַמִּצְוָה הַמ"א — הַצּוּי שֶׁנֶּצְטוּיֵנוּ לְהַקְרִיב קֶרֶבֶן
בְּכָל-יּוֹם-שַׁבָּת נֹסֵף עַל תְּמִיד שֶׁל כָּל-יּוֹם — וְזֶהוּ מוֹסֵף
שַׁבָּת. וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "וּבִיּוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי-כִבְשִׁים"

המשך מעמוד 3

(ד' הבחינות האלו: א) "אדיר" (ב) "ידיד" (ג) "טוב" (ד) "זה". נמצאים בכל אחד מהענינים שבמאמר רז"ל: הקב"ה, תורה, ישראל. בהקב"ה כפי שניתן לנבראים לצייר אותו ע"י הספירות: "אדיר" – ספירת הכתר³⁶. "ידיד" – חכמה (או חסד³⁷). "טוב" – ספירת היסוד³⁸. "זה" – ספירת המלכות³⁹. בתורה (שהיא השורש למציאותם של כל הדברים שבעולם, כמאמר⁴⁰ "אסתכל באורייתא וברא עלמא"): "אדיר" – התורה כפי שהיא בעולם האצילות. "ידיד" – כפי שהיא בעולם הבריאה. "טוב" – התורה כפי שהיא בעולם היצירה. "זה" – התורה כפי שהיא בעוה"ז. ובישראל: שנקראו "אדירים", "ידידים", "טובים", "ועם זו").

ומכך שהמדרש נוקט כאן רק את הענין של "הטיבה הוי' לטובים", ולא את כל הענינים המובאים במסכת מנחות, מובן, שענין זה דוקא קשור למזמור כאן.

(36) ראה יהל אור ע' שמא.

(37) כדברי הגמרא במנחות שם "ידיד זה אברהם, דכתיב (ירמי' יא, טו) מה לידידי בביתי".

(38) זח"ג כא, א. ראה ספר הליקוטים ערך טוב בתחילתו (ע' א'כו).

(39) ראה ספר הליקוטים ערך זאת, זה, זו בתחילתו (ע' טו ואילך).

(40) זח"ב קסא, רע"ב. ב"ר בתחילתו.

חבקוק פרק א ז

א המושא אשר חזה חבקוק הנביא: ב ער־אנה יהוה שועתי ולא תשמע אזעק אליך חמם ולא תושיע: ג למה תראני און ועמל תביט ושר וחמם לנגדי ויהי ריב ומדון ישא: ד על־כן תפוג תורה ולא יצא לנצח משפט כי רשע מכתיר את־הצדיק על־כן יצא משפט מעקל: ה ראו בגוים והביטו והתמהו ותמהו בירפעל פועל בימיכם לא תאמינו כי יספר: ו כִּי־הנני מקים את־הפְּשָׁדִים הגוי המר והנמהר ההולך למרחבי־ארץ לרשת משכנות לא־לו: ז אים ונורא הוא ממנו משפטו ושאתו יצא:

רש"י

מהם וישמעו לו וישתחוו לצורה בבקעת דורא: ולא יצא לנצח משפט. הדת להמיתו: מכתיר. סובב כמו (תהלים כב) אבירי בשן כתרונִי: (ה) לא תאמינו כי יסופר. זאת לכם אשר אני מקים את הכשדים העם אשר לא היה כדאי להבראות כמו שנאמר (ישעיה כג) זה העם לא היה, הם אחד משלשה דברים שהקב"ה כביכול מתחרט על בריאתם ועתה יקום ויהיה מר ונמהר לרוץ וללכת למרחבי ארצות כל הגוים: (ז) ממנו משפטו ושאתו יצא. ממנו שופטים ממנו מלכים המטילין משא ואימה על הכל. משפטים וישטיצו"א בלע"ז:

(א) המושא אשר חזה. מטל נבואתא מה שנשא וקבל ברוח הקודש: (ב) עד אנה ה'. צופה היה ברוה"ק שעתיד נבוכדנצר למלוך בכיפה ולהיות מיצר לישראל כענין שנאמר בנבואתו כי הנני מקים את הכשדים וגו' ועל זאת היה מתאונן ומתפלל: אזעק אליך חמם. אזכיר לפניך חמם העשוי לי ואינך מושיע: (ג) און. ביזה וחמם: ועמל תביט. עמל זה אתה מביט ואינך עוזר: ויהי ריב ומדון ישא. וזה נבוכדנצר הנושא ריב ומדון הווה ומתקיים ומצליח, ויהי, ויתקיים אותו אשר ריב ומדון ישא כן תרגום יונתן: (ד) על כן תפוג תורה. על זה שישראל רואין הצלחתו שלו תפיג ותעבור תורה

מצודת ציון

(ב) שועתי. ענין צעקה: חמם. ענין עושק: (ג) און ועמל. ענין מעשים רעים שאינם צודקים: תביט. ענין הסתכלות: ושוד וחמם. גול ועושק: ויהי. ר"ל מתקיים ודוגמתו אהי מלכך אפוא (הושע יג): ומדון. מל' דין ומריבה: (ד) תפוג. ענין רפיון וחלשות כמו נפוגותי ונדכיתי (תהלים לח): מכתיר. מסבב ככתר המסבב את הראש וכן אבירי בשן כתרונִי (שם כב): מעוקל. ענין עקום כמו ארחות עקלקלות (שופטים ה): (ה) כי יסופר. אם יסופר: (ו) מקים. ענין רוממות: המר. מר נפש ור"ל אכזרי: והנמהר. מל' מהירות: משכנות. מקומות ששוכנים שם בני אדם: (ז) איום. מל' אימה ופחד: ושאתו. מל' התנשאות ורוממות:

ממשלתו כי יאמרו הכל לפי המקרה ואין משיגים: כי רשע. על כי נ"נ מכתיר את הצדיק להצר לו בכל עבריו כי אף כי חטאו ישראל נחשבים המה לצדיקים למולו: על כן. בעבור זה מעקמים את המשפט ולא יעשוה על צד היושר כי חושבים שאין דין ואין דיין (ואף כי חטאו ובע"כ נפרע מהם מתלונן שהיה להם לפול ביד ה' ולא בידו): (ה) ראו בגוים. ראו הממשלה והנצחון הנעשה בעכו"ם אלו על אלו והביטו ממשלתו והנצחון שלו ותתמהו מאד מאד כי אין להעריך נצחון כל העכו"ם לנצחון שלו: כי פועל פועל. כי דבר נצחון שלו תהיה בימיכם ותראו אותה ותתמהו אז כי הן ידעתי לא תאמינו אם יסופר כי הוא דבר היוצא מהיקש הטבעי שקשה להאמין: (ו) כי הנני מקים. ר"ל משפלותם אקים את הכשדים שהוא גוי מר נפש ואכזרי ונמה' במעשיו מבלי ישוב הדעת: למרחבי ארץ. בכל מרחב העולם ילך לרשת מקומות שאינם שלו: (ז) איום ונורא הוא. הוא מאויים ומפחיד את הבריות: ממנו משפטו וגו'. המשפט שיעשה בעכו"ם ונשיאת הממשלה שיהיה בו, יצא ממנו ומעצמו כי לא יצטרך לעזרת עם אחר:

מצודת דוד

(א) המושא. ר"ל זו היא הנבואה אשר חזה וגו': (ב) עד אנה. הנביא היה מתלונן על שלוות בבל וגדול ממשלתה ואמר עד מתי אצעק אליך ואינך שומע: אזעק וגו'. אזעק על החמם אשר עושה נ"נ ולא תושיע: (ג) למה תראני וגו'. במראה הנבואה ראה עונות נסתרות של ישראל כדרך שראה יחזקאל וגם ראה גמול תשלומיהן ואריכת ממשלת בבל הנפרע מהם ולכן אמר למה תראה לי האון והעמל של ישראל מה שאתה מביט הנסתרות מבני אדם ולמה שמת לנגד עיני לראות השוד והחמם המעוטר לבוא עליהם והתקיימות הנפרע מהם הנושא עליהם ריב ומדון וכאומר מה לי בצער הגדול הזה להודיעני כל אלה: (ד) על כן תפוג תורה. הואיל שיצליח נ"נ תחלש התורה ותפול ולא יעשה משפט לנצח ר"ל זמן רב כל ימי

כתובים

תהלים פרק-ל"ט

ט מִכָּל־פִּשְׁעֵי הֶצִילָנִי חֶרֶפֶת נָבֵל אֶל־תְּשִׁימָנִי: י נֶאֱלַמְתִּי לֹא אֶפְתַּח־פִּי כִּי אַתָּה עָשִׂיתָ: יא הֶסֶר מִעָלַי נִגְעֶךָ מִתַּגְרַת יָדְךָ אֲנִי כְלִיתִי: יב בְּתוֹכָחוֹת עַל־עֵינַי יִפְרֹת אִישׁ וְתַמָּס כַּעַשׁ חַמּוּדוֹ אַךְ הֶבֶל כָּל־אֲדָמָה סֵלָה: יג שְׁמָעָה תִּפְלְתִּי יְהוָה וְשִׁוְעָתִי הֶאֱזִינָה אֶל־דַּמְעָתִי אֶל־תַּחֲרֹשׁ כִּי גֵר אָנֹכִי עַמְּךָ תוֹשָׁב כָּכ־אֲבוֹתַי: יד הִשָּׁע מִמֶּנִּי וְאֲבִלִיגָה בְּטָרֶם אֵלֶךְ וְאִינָנִי:

תהלים פרק-מ"ג

א לְמִנְצֵחַ לְדָוִד מִזְמוֹר: ב קוּה קוּיְתִי יְהוָה וַיֵּט אֵלַי וַיִּשְׁמַע שְׁוֹעָתִי: ג וַיַּעֲלֵנִי מִבּוֹר שְׁאוֹן מִטֵּיט הַיּוֹן וַיִּקָּם עַל־סִלְעַת רִגְלִי בּוֹנֵן אֲשָׁרִי:

רש"י

תתגרו במ (דברי" ב) שהפועל שלו גרה כמו קוה אוה צוה שפעולתם תקוה תאוה מצוה, כן יאמר מן גרה תגרת וכן פירושו ממכת ידך אשר אתה מגרה עלי אני כליתי: (יב) בתוכחות. הכתובי' בתורה על עונינו שהעוינו לפניך ויסרתנו בהם: ותמס כעש חמודו. הרקבת בשרינו כבגד שאכלו עש: חמודו. בשרו שהוא חמדתו: (יד) השע ממני. הרף ידך מלהלקותי: ואבליגה. ואתחזקה:

(ב) קוה קויתי ה'. במצרים, ומזמור זה גם הוא כנגד כל ישראל: ויט אלי. אזנו: (ג) מבור שאון. מאסירים של מצרים ומשאון המיית ים: מטיט היון. מן הים היון לשון רפש פיינ"ש בלע"ז: בונן. הכין אשורי וצעדי:

מצודת ציון

(יא) מתגרת. מלשון תגר ומלחמה כמו אל תתגרו במ (דברים ב'): כליתי. מל' כליין: (יב) בתוכחות. ענין פורעניות ויסורים כמו והוכח במכאוב (איוב א'): ותמס. מלשון מהסה והמגה: כעש. שם התולעת המכלה הבגד: (יג) עמך. למולך וכן אל יעצור עמך אנוש (ד"ה ב י"ד): תושב. הוא הפוך הגר: (יד) השע. פנה כמו שעו מני (ישעיה כ"ב): ואבליגה. ואתחזק כמו המבליג שוד (עמוס ה'):

(ג) שאון. חושך כמו מכסה שנאה במשאון (משלי כ"ז): היון. הרפש אשר בקרקעית המים וכן טבעתי בין מצולה (לקמן ס"ט): אשורי. רגלי:

כי גר אנכי עמך. למול שנותיך אני כגר ע"פ האדמה כי מעט ימי וכן יכלו בתוכחות האלה: תושב ככל אבותי. ר"ל כל מה שאני כתושב בארץ הוא רק ככל אבותי כי אם שהיו חושבים הנה מתו ואינם ולמול שנותיך אחשב כגר: (יד) השע ממני. פנה ממני מכת ידך ואתחזק עצמי בתורת ה' כאשר יוסר היסורים המונים והטורדים: בטרם אלך. עד לא אלך בדרך כל הארץ ואינני עוד בזה העולם כי אחר המיתה נעשה האדם חפשי מן התורה והמצוות:

(ג) מטיט היון. אשר העומד בה הוא שוקע ויורד: על סלע. במקום מגולה וקשה: בונן אשורי. הכין רגלי לעמוד על עמדי ולא לשקוע עוד:

(ט) חרפת נבל. חרפת הנבל אל תשימני הבא גם עליו נגעים ומכאובות שלא יוכל לומר לי אתם לוקים ואנו אין אנו לוקים והתפילה הזאת גרמה להביא ייסורי חלאים עליהם: (י) כי אתה עשית. שהבאת עלינו צרה: (יא) מתגרת ידך. ממורא מכותיך, תגרת לשון ויגר מואב (במדבר כ"ב) והתי"ו יסוד נופל בתיבה כמו תנוכה תלונה תקומה תחנה כן פירש מנחם, ואני אומר שאין תגרת לשון מגור שהיה לו לומר תגורה כאשר יאמר מן וישב תשובה ויקם וירם וילך תקומה תרומה תלונה כן אמר ויגר תגורה או מגורה כמו (ירמיה כ') מגור מסביב, מגורתם אביא להם (ישעיה ס"ו) הא למדת שאין תגרת אלא כמו למה תתגרה ברעה (ד"ה ב כ"ה) אל

מצודת דוד

(ט) מכל פשעי. ר"ל ע"כ תקותי שתצילני מן העונש הבא על פשעי ואל תשים אותי להיות לחרפה בעיני הנבל: (י) נאלמתי. הלא בבוא עלי העונש הייתי כאלם ולא התרעמתי כי אמרתי הלא אתה עשית ולא תעשה עול במשפט: (יא) הסר. לזה הסר מעלי הנגעים הבאים ממך עלי כי כבר כליתי ממלחמות ידך ודי בזה: (יב) בתוכחות. בשיעור התוכחות הראויות על העון כן תייסר את האיש בעונש הגוף וגם תמס חמודות עשרו כעש הזה המבילה את הבגד: אך הבל. ההבל הזה הוא לעולם ובכל אדם ר"ל כל החוטאים כלם נלקים לעולם בגופם ובחמדת עשרם אם לא ישובו לה': (יג) שמעה תפלתי. להצילני מן העונשים האלה:

משניות מסכת כלים

ח פזית שאמרו – לא גדול ולא קטן אלא בינוני, זה אגורי. בשעורה שאמרו – לא גדולה ולא קטנה אלא בינונית, זו מדברית. בעדשה שאמרו – לא גדולה ולא קטנה אלא בינונית, זו מצרית. כל המטלטלין מביאין את הטמאה בעבי המרדע – לא גדול ולא קטן אלא בינוני. איזה הוא בינוני? כל שהקפו טפח.

ט האמה שאמרו – באמה הבינונית. ושתי אמות היו בשושן הפירה: אחת על קרן מזרחית צפונית, ואחת על קרן מזרחית דרומית; שעל קרן מזרחית צפונית היתה יתרה על של משה חצי אצבע; שעל קרן מזרחית דרומית היתה יתרה עליה חצי אצבע, נמצאת יתרה על של משה אצבע. ולמה אמרו אחת גדולה ואחת קטנה? אלא שהאמנין נוטלין בקטנה ומחזירין בגדולה, כדי שלא יבואו לידי מעילה.

פירוש ברטנורא

ח כזית שאמרו. כגון כזית מן המת ומן הנבלה שמתמא, ורוב שיעורים שבתורה בכזית: אגורי. ששמו אגור בתוכו: בשעורה שאמרו. עצם כשעורה: בעדשה שאמרו. שרץ מטמא כבעדשה, ומחיה כבעדשה: מביאין טומאה. על ארס הנושא: בעובי המרדע. דהיינו מלמד הבקר. ועביו אצבע ושליש אצבע בגדול, שהם שתי אצבעות בקטנות. שהטפח ארבע אצבעות בגדול, שהם שש אצבעות קטנות. ונמצא הקפו טפח. שכל שיש ברחבו טפח יש בהקפו שלשה טפחים. וגורו על שיש בהקפו טפח, אמו על שיש בעביו טפח שהוא מביא את הטומאה מן התורה:

ט האמה שאמרו. לענין שבת ועירובין וסוכה ומדות וכלאים: באמה בינונית. היא אמה בת ששה טפחים. דאיא אמה בת חמשה [קטנה ממנה] ואיכא אמה גדולה בת ששה ואצבע. ואמה בת ששה היא הבינונית: שתי אמות. שתי מדות שבהן מודדים האמות, וכל אחת מהן אמה: בשושן הפירה. חדר אחד בנוי על שער מורחי של עזרה, ועליו שושן הבירה מצויירת, כדי שתהא עליהם אימת מלכות: על של משה. על אמה בת ששה טפחים: שהאומנין נוטלים בקטנה. שהיה הגובר מתנה עם האומנים כך וכך אמות בנין תעשו לכדק הבית מאמות של משה בכך וכך דמים, ומחזירים לו במדת האמה היתירה עליה אצבע, כדי שיוסיפו משלהם על תנאם, פן יפחתו ונמצאו באין לידי מעילה שנתנו מן ההקדש. ולמה שנים, חזא לכספא ודבא, שכשמתנים עם

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ט

~ יום ראשון ~

באור משנה ח

האמה שאמרו – כגון לענין שבת ("המעביר ארבע אמות בדרשות הרבים"). תחום שבת (ענין עידובין ד, א; ג), סוכה, כלאים ועוד, **באמה הבינונית** – מודדים אותה, שהיא בת ששה טפחים; לא באמה קטנה שהיא בת חמישה טפחים ולא באמה גדולה שהיא בת ששה טפחים וחצי אצבע, או בת ששה טפחים ואצבע. **ושתי אמות היו בשושן הפירה** – בחדר שהיה בנוי על השער המזרחי של הר הבית, שעליו היתה מצוירת שושן הבירה, **אחת על קרן מזרחית צפונית, ואחת על קרן מזרחית דרומית** – מידת אמה אחת היתה על קרן מזרחית צפונית, ומידת אמה אחת על קרן מזרחית דרומית; **שעל קרן מזרחית צפונית, היתה יתרה על של משה** – על האמה שהיתה בימי משה, והיא היתה בת ששה טפחים, **חצי אצבע** – כלומר שהיתה בת ששה טפחים וחצי אצבע; **שעל קרן מזרחית דרומית, היתה יתרה עליה** – על מידת האמה שבקרן מזרחית צפונית – **חצי אצבע, נמצאת יתרה על של משה אצבע** – שהיתה בת ששה טפחים ואצבע. **ולמה אמרו** – חכמים, שצריכים שתי מידות אמה, **אחת גדולה ואחת קטנה** – מידת אמה גדולה למקדש, שהיא בת ששה טפחים וחצי אצבע או בת ששה טפחים ואצבע, ומידת אמה קטנה של ששה טפחים? **אלא שהאמנין נוטלין בקטנה** – היו מתחייבים לעשות את מלאכתם להקדש לפי האמה הקטנה, היינו לפי האמה של משה, שהיא בת ששה טפחים, **ומחזירין בגדולה** – והמלאכה שעשו היו מחשבים להקדש לפי מידת האמה הגדולה, היתירה בחצי אצבע או אצבע, היינו הכלים שעשו מכסף וזהב היו מחזירים במידה היתירה חצי אצבע, לפי שאומנות יקרה היא, ואין מפסידים אותם כל כך, ומה שעשו בבנין היו מחזירים במידה היתירה אצבע (גמרא מנחות צח, א), **כדי שלא יבואו לידי מעילה** – שלא יפחתו כלום ממלאכתם, ונמצאו נהנים מן ההקדש

פזית שאמרו – ברוב שיעורי התורה, לא גדול ולא קטן אלא בינוני – אין משערים לא בית גדול ולא בית קטן אלא בית בינוני, **זה אגורי** – מין זית ששמו "אגורי". ובגמרא (ברכות לט, א) מבואר: "למה נקרא שמו "אגורי"? ששמו אגור בתוכו", כלומר שאינו פולט את שמו כשבאים עליו גשמים, מה שאין כן שאר הזיתים שפולטים את שמנם בגשמים (הגרא"א לפי הירושלמי). **בשעורה שאמרו** – שעצם כשעורה מן המת מטמא כמגע ובמשא (ענין לעיל א, ד). **לא גדולה ולא קטנה אלא בינונית** – אין משערים לא בשעורה גדולה ולא בשעורה קטנה אלא בשעורה בינונית, **זו מדברית** – מין שעורים הנקרא "שעורה מדברית". **בעדשה שאמרו** – כגון בשרץ מת שמתמא כעדשה, ובצרעת שיעור "מחית בשר חי" כעדשה (נגעים ד, ו), **לא גדולה ולא קטנה אלא בינונית** – אין משערים לא בעדשה גדולה ולא בעדשה קטנה אלא בעדשה בינונית, **זו מצרית** – מין עדשים הנקרא "עדשה מצרית". **כל המטלטלין מביאין את הטמאה בעבי המרדע** – מיטלטלים המאהילים בראשם האחד על המת ובראשם האחר על דברים טהורים, מטמאים את הדברים הטהורים אם עוביים של המטלטלים המאהילים הוא כעובי המרדע, היינו מלמד הבקר, **לא גדול ולא קטן אלא בינוני** – לא כעובי מרדע גדול ולא כעובי מרדע קטן אלא כעובי מרדע בינוני. **איזה הוא בינוני** – מרדע בינוני? **כל שהקפו טפח** – ארבע אצבעות האגודל (כ"ב ט"ז). והרי שעוביו (היינו הקוטר) שליש טפח (כ"ב טנטימטרים: ענין משנה עירובין א, ה) וכיון שדבר שיש בעוביו טפח מביא את הטומאה מן התורה, לפיכך גזרו חכמים בדבר שיש בהיקפו טפח משום דבר שיש בעוביו טפח.

י רבי מאיר אומר: כל האמות היו בינוניות, חוץ ממזבח הזהב והקֶרֶן והסֹבֵב והיסוד. רבי יהודה אומר: אמת הבנין ששה טפחים, וְשֵׁל פְּלִים חֲמִשָּׁה.

יא ויש שאמרו במדה דקה: מדות הלח והיבש שעורן באיטלקי – זו מדברית. ויש שאמרו הפל לפי מה שהוא אדם: הקומץ את המנחה, והחופן את הקמרת, והשותה כמלא לגמיו ביום הפפורים, וכמוון שתי סעודות לערוב. מזונו לחל אכל לא לשבת, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: לשבת אכל לא לחל. אלו ואלו מתפנין להקל. רבי שמעון אומר: משתי ידות לכפר, משלש לקב. רבי יוחנן בן ברוקה אומר: מכפר בפנדיון מארבע סאין בסלע.

פירוש ברטנורא

צורפי זהב וכסף לעשות מבלה בת ארבע וחמש אמות באמה של משה, מחוירים למדה היתרה עליה חצי אצבע, לא למדה היתרה עליה אצבע, לפי שאומנות יקרה היא ואין מפסידין אותן כל כך:

י כל האמות היו בינוניות. באמה בת ששה: חוץ ממזבח הזהב. שהיה אמה על אמה: והקֶרֶן. של מוכב הנחושת. שהיו לו על ארבע פנותיו ארבע אבנים של אמה גובה ואמה על אמה עובי. ואותה אמה היתה באמה בת חמשה: והסֹבֵב והיסוד. של מוכב הנחושת. ובפרק ג' דמסכת מדות הן מפורשים: אמת בנין. כגון חומת הבית ומזבח העולה: אמת כלים. כגון ארון ושלחן ומזבח הזהב. והלכה כר' מאיר:

יא במדה דקה. של מדבר קרויה מדה דקה. לפי שיש מדברית ירושלמית וצפורית, ומדברית קטנה שבכולן: מדות חלה. הן וחצי הין: והיבש. עשרון וחצי עשרון: באיטלקי. במדה של איטליאה של זין. וזו היא מדברית שהיתה בימי משה: כפי מה שהוא אדם. בין קטן בין גדול: קומץ המנחה. דכתיב (ויקרא ב') וקמץ ממנו מלוא קומצו: וחפני קמורת. של יוה"כ, דכתיב (שם ט"ז) ומלא חפניו קמורת סמים דקה: כמלא לזוגמיו. אם שתה מלוא לזוגמיו ביום"כ חייב. ולפי לזוגמיו של שותה משערין: כמוון שתי סעודות לערוב. עירובי תחומין אינו בפחות כמוון שתי סעודות: מזונו לחל. כמוון לשתי סעודות של חול שאוכל מעט, ולא כמוון שתי סעודות של שבת דאכל טפי משום דבסמים תבשיליה, ורווחא לבסומי שכיח: לשבת אכל לא לחל. דאדרבה, שתי סעודות של שבת פחותים משתי סעודות של חול, כיון דבשבת סעיד שלש סעודות אינו מרבה לאכול בכל סעודה: ואלו ואלו מתפנינים להקל. כל אחד מהן מתכוין למעט בכבר של עירוב: משתי ידות לכפר משלש לקב. די לעירוב בשתי ידות של ככר של שלש ככרות לקב. נמצא ככר שלם שלישית הקב,

משניות מבוארות – קהתי

ויין, והעישרון וחצי העישרון לסולת, שעורן באיטלקי – במדה האיטלקית (כפי אותן המידות שנהגו אז בארץ איטליה). זו מדברית – וזו היתה שווה למידה שהיתה במדבר בימי משה, שהיא המידה הקטנה (שכן גדולה ממנה המידה הירושלמית, וגדולה מהירושלמית המידה הציפורית). ויש שאמרו הפל לפי מה שהוא אדם – שמודדים לפי גודל איבריו של האדם: הקומץ את המנחה – שכתוב בו (ויקרא ב, א): "מלא קומצו". מלאו הקומץ שלו; והחופן את הקמרת – ביום הכיפורים, שנאמר בו (ויקרא טז, יב): "ומלא חפניו קטורת סמים דקה; והשותה כמלא לגמיו ביום הפפורים" – שהוא חייב, והרי שמשערים לפי לזוגמיו של השותה; וכמוון שתי סעודות לערוב – מזון שאדם אוכל בשתי סעודות הוא השיעור שאדם זה צריך להניח בשביל עירוב תחומים שלו, מזונו לחל – מזון כשיעור שתי סעודות של חול, אכל לא לשבת – לא כשיעור שתי סעודותיו של שבת, דברי רבי מאיר – כמו שנבאר לעיל. רבי יהודה אומר: לשבת אכל לא לחל – מזון כשיעור שתי סעודותיו של שבת ולא של חול. אלו ואלו – מוזן אחר: וזה וזה – מתפנין להקל – כל אחד מהם מתכוון למעט בשיעורי העירוב. רבי מאיר סובר, שבשבת אוכל אדם יותר מבחול, לפי שמאכלי השבת טעימים ומעוררים תיאבון, הלכך מיקל הוא לגבי העירוב וקובע שיעורו לפי סעודות של חול. ורבי יהודה סובר: הואיל ובשבת אוכל אדם שלוש סעודות, אינו מרבה לאכול בכל סעודה, ושתי סעודות של חול הן, איפוא, יותר משתי סעודות של שבת, הלכך בא להקל בעירוב וקובע שיעורו לפי שתי סעודות של שבת (דש"י; ברטנורא). ויש מפרשים, שמשערים שתי הסעודות בפת בלבד, ומכאן טעמו של רבי מאיר, שבסעודת שבת, שיש בה מיני מאכלים הרבה, אוכל אדם עמהם פת יותר מבסעודת חול, ולכן הוא משער בסעודות חול. ורבי יהודה סובר, שבסעודת שבת אוכל אדם פת פחות מבסעודת חול, לפי שהוא ממלא כרסו במיני תבשיל ומעדנים, ולפיכך הוא משער בסעודות שבת (ענין באורנו למשנה עירובין ח, ב). רבי שמעון אומר: משתי ידות לכפר, משלש לקב – שתי סעודות הן שני שלישים של כיכר, כשעושים שלוש כיכרות מן הקב. נמצא שכיכר היא משליש הקב (כשיעור 8 ביצים). ושני שליש כיכר (כשיעור 5 ביצים) הם מזון שתי

ובאים לידי מעילה; הלכך החזירו במידה היתירה, כדי שיוסיפו משלהם על מה שהתחייבו לעשות ולא יבואו לידי מעילה.

בתוספות (מנחות צח, א) מבואר, שמה ששינוי במשנתנו: "כדי שלא יבואו לידי מעילה". לא דווקא, שהקדש שווה מנה שחללו על שווה פרוטה מחולל, אלא שלא היו רוצים ליהנות משל הקדש (ענין "תוספות יום טוב" ו"משנה אחרונה" כאן).

~ יום שני ~

ב אור משנה י

רבי מאיר אומר: כל האמות היו בינוניות – שהן של ששה טפחים, חוץ ממזבח הזהב – שהיה אמה על אמה, והקֶרֶן – וכל קרן מקרנות המזבח החיצון, שהיתה אמה על אמה ברום אמה, והסֹבֵב – בליטת הריבוע האמצעי של המזבח, שהיתה גבוהה חמש אמות ורחבה אמה, והיסוד – בליטת היסוד של המזבח, שהיתה גבוהה אמה ורחבה אמה (ענין מידות ג, א). כל אלה היו באמה של חמשה טפחים. ובגמרא מידות המזבח באמות, אמה (של חמישה טפחים) (יחזקאל טז, ג): "ואלה מידות המזבח באמות, אמה (של חמישה טפחים) אמה וטופח (היינו של ששה טפחים). וחיק האמה, ואמה רוחב, וגבולה אל שפתה סביב זרת האחד, וזה גב המזבח"; "וחיק האמה" – זה יסוד, "ואמה רוחב" – זה סובב, "וגבולה אל שפתה סביב" – אלו הקרנות, "וזה גב המזבח" – זה מזבח הזהב; כל אלו באמה בת חמישה טפחים, אבל שאר המידות באמה בת ששה טפחים (ענין "אליהו דבא"; וענין "תוספות יום טוב"). רבי יהודה אומר: אמת הבנין – האמה שבנו על פיה את בנייני המקדש, כגון חומת הבית ומזבח החיצון, ששה טפחים – היתה של ששה טפחים; וְשֵׁל פְּלִים – האמה של כלי המקדש, כגון הארון והשלחן ומזבח הזהב, חֲמִשָּׁה – היתה של חמישה טפחים. ברום, לדעת רבי מאיר, אף של כלים היתה בששה טפחים, חוץ ממזבח הזהב, כמו ששינוי לעיל. והלכה כרבי מאיר.

ב אור משנה יא

ויש שאמרו – חכמים, במדה דקה – שמודדים במידה הקטנה; מדות הלח והיבש – שהיו במקדש, כגון ההין וחצי ההין לשמן

יב ויש שאמרו במדה גסה: מלא תרוד רקב – כמלא תרוד גדול של רופאים; וגרים נגעים – פגרים הקלקי; האוכל ביום הפפורים ככותבת הגסה, כמוה וכגרעיניתה; ונודות יין ושמן – שעורן כפיקה גדולה שלהן; ומאור שלא נעשה בידי אדם – שעורו כמלא אגרוף גדול; זה הוא אגרוף של פן בטיה. אמר רבי יוסי: ישנו כראש גדול של אדם; ושענשה בידי אדם – שעורו כמלא מקדח גדול של לשפה, שהוא כפגדיון האיטלקי, וכסלע הנירונית, וכמלא נקב שבעל.

יג כל שבים טהור, חוץ מכלב המים, מפני שהוא בורח ליבשה; דברי רבי עקיבא. העושה כלים מן הגדל בים וחבר להם מן הגדל בארץ, אפלו חוט, אפלו משיחה, דבר שהוא מקבל טמאה – טמא.

פירוש ברטנורא

והשי ידותיה היו כבר של עירוב: **מכבר בפגדיון**. כבר הלקוח בפגדיון מן הנחתום כשנמכרים ארבעה סאים בסלע. וארבעה סאים הן עשרים וארבע קבין שכל סאה היא ששה קבין, והסלע הוא ארבע דירים והדיר ששה מעין, נמצא הסלע עשרים וארבע מעין, ונמצאו כ"ד קבין לכ"ד מעין קב לכל מעה, והמעה שני פגדיונים, הרי הכבר הנמכר בפגדיון הוא חצי קב. אבל מפני שהחנני רוצה להשתכר, ויציאת האפיה והטחינה, לא יהיה הכבר הנמכר בפגדיון כשנמכרים ארבע סאין בסלע אלא רובע קב, והרובע האחר הולך בשכר החנני ויציאת האפיה והטחינה. הרי כבר הלקוח בפגדיון הוא רובע הקב דהיינו ששה ביצים, והוא שיעור שתי סעודות, והיינו כבר של עירוב. וכן הלכה:

יב מלא תרוד רקב. מלא כף עפרורית מן המת אחר שכלה כל ליחות שבו: **מלוא תרוד גדול של רופאים**. שהוא גדול משאר תרודים. ושעורו מלא חפנים: **כגרים הקלקי**. כחצי פול הבא ממקום ששמו קלקי, והפולים שבו גדולים משאר פולים. ושעורו מקום גרים הקלקי תשע עדשות שלש על שלש מרובעות. ומקום עדשה, ארבע עדשות, נמצא מקום הגרים שלשים ושש עדשות: **כותבת הגסה**. גדולה משאר תמרים. ושעורה מעט פחות מכביצה: **כמוה וכגרעיניתה**. שצריך למעך חללה: **ונודות יין ושמן**. של עור שניקבו, שיעור הנקב שלהן, **כפיקה גדולה**. משמישים בפלך כשהנשים טוות בו: **ומאור**. כמין חלון שממנו האורה נכנסת לבית: **שלא נעשה בידי אדם**. כגון חור שחררוהו מים או שרצים, או שנפל העפר מאליו ונעשה שם נקב. ואם לא חשב עליו לתשמיש או למאור, שיעורו להביא את הטומאה מאהל המת לבית לדרך הנקב, **כאגרוף של פן אבטיה**. דהיינו אדם ידוע אצלם, וכן במיה שמו, שהיה אגרוף גדול: **ושענשה בידי אדם**. שעשאו אדם להכניס את האורה: **נירונית**. מטבע של נירון קיסר: **כמלוא נקב שבעול**. מלוא מקדח של לשכת. ופגדיון האטלקי וסלע הנירונית ומלוא נקב שבעול, כולו שיעור אחד להן, ויש מקומות שהיו יודעים באחד מהן ולא באחר, הלכך תנינוהו לכולהו:

יג כל שבים טהור. כל בריות שבים אם עשה מעורן כלים אין מקבלין טומאה, דכתיב (ויקרא י"א) או בנר או עור או שק, מה בנר מן הגדל מן הארץ אף עור מן הגדל מן הארץ: **חוץ מכלב המים**. לפי שכל שאר בריות שבים אין אחד מהם בורח ליבשה כשבאים לצור אותם, אלא כלב המים בלבד, הלכך הוי

משניות מבוארות – קהתי

כפי שהיא עם גרעינה, והיא פחות מעט מ"כביצה", חזיב (משנה יומא פ. א.) **ונודות יין ושמן** – שניקבו, **שעורן** – להיטהר, **כפיקה גדולה שלהן** – אם הנקב גדול כמו הכדור הגדול שהיו מכניסים בנוד (עיי' "תפארת ישראל"; ועיי' ברטנורא, שאינו גורס "שלהן", ומפרש: כפיקה גדולה שנותנים בפלך כשהנשים טוות בו); **ומאור** – כמין "חלון" שדרכו נכנס האור לבית, **שלא נעשה בידי אדם** – כגון חור שנעשה בקיר על ידי מים או שרצים, **שעורו** – להביא את הטומאה מאוהל המת לחדר אחר, **כמלא אגרוף גדול** – שאם המאור גדול כאגרוף גדול, הריהו מביא את הטומאה, **זה הוא אגרוף של פן אבטיה** – אדם שהיה ידוע להם כבעל אגרוף גדול. **אמר רבי יוסי: ישנו כראש גדול של אדם** – שיעור אגרוף גדול הוא כשיעור ראש גדול. **ושענשה בידי אדם** – ומאור שנעשה בידי אדם, להכניס את האור לבית, **שעורו** – להביא את הטומאה מאוהל המת, **כמלא מקדח גדול של לשפה** – מקדח משתמשים בו בלשכת בית המקדש לנקב בו נקבים, **שהוא כפגדיון האיטלקי, וכסלע הנירונית** – או כסלע שטבע נירון קיסר, **וכמלא נקב שבעול** – או כגודל הנקב שבעול; כל אלה גדלים שווה, אלא שהיו מקומות שידעו לשער באחד מהם ולא באחר. והוא פחות ממלוא אגרוף גדול, שהואיל והמאור נעשה בידי אדם הריהו חשוב אף בפחות ממלוא אגרוף.

באור משנה יג

כל שבים טהור – העושה כלים מעור או מעצמות של הבריות שבים, או מדברים הגדלים בים, אינם מקבלים טומאה, שנאמר (ויקרא יא, לב.) "או בגד או עור" – מקיש הכתוב עור לבגד, מה בגד מן הגדל על הארץ, אף עור מן הגדל על הארץ (תורת כהנים), **חוץ מכלב המים** – שהעושה כלים מעורו או מעצמותיו, הרי הם מקבלים טומאה, **מפני שהוא בורח ליבשה** – כשבאים לצור אותו, הלכך דינו כבריות היבשה; **דברי רבי עקיבא** – והלכה כמותו. **העושה**

סעודות של עירוב. **רבי יוחנן בן ברוקה אומר: מכבר בפגדיון מארבע סאין בסלע** – שתי סעודות הן מכיכר לחם הנקנית בפגדיון בשעה שארבע סאין חטים נמכרות בסלע. ארבע סאין הן עשרים וארבעה קבים (שהסאה 6 קבים). והסלע היא ארבעים ושמנה פגדיונים, נמצא שקב נמכר בשני פגדיונים, וכיכר הנקנית בפגדיון היא מחצי קב חטים (כשיעור 12 ביצים). ברם, בגמרא (עירובין פב, ב) מבואר, שיש לנכות מזה מחצה, מה שהחנני נוטל להוצאות הטחינה והאפיה ושכר טרחתו, ונמצא שהכיכר הנקנית בפגדיון אין מידתה אלא רבע הקב (כשיעור 6 ביצים). והוא מזון שתי סעודות לדעת רבי יוחנן בן ברוקה. וכן הלכה.

בענין ששינוי במשנתנו: "והשוותה כמלוא לגומיו ביום הכיפורים", מובא בתוספות רבי עקיבא אגרי: "אם לענין קידוש הדין כן, שצריך שיטעום כמלוא לגומיו, כפי מה שהוא אדם" (תוספות יומא פ, א; פסחים קז, א). בטעם המחלוקת של רבי מאיר ורבי יהודה, אם מזונו לחול או מזונו לשבת, כותב בעל "תפארת ישראל", שצריך מחלוקתן היא, שלדעת רבי מאיר, הואיל ומניחים העירוב בחול לפיכך משערים בסעודת חול, שהרי בשעת חול צריך שיקנה העירוב; ולדעת רבי יהודה, הואיל ולצורך שבת מניחו לפיכך משערים בסעודת שבת.

~ יום שלישי ~

באור משנה יב

ויש שאמרו – חכמים, במדה גסה – שמודדים במידה הגדולה: **מלא תרוד רקב** – מלוא כף גדולה מעפר רקבון של מת מטמא אף באוהל, ושעורו התרוד, **כמלא תרוד גדול של רופאים** – שנותנים בתוכו את סממניהם, והוא מחזיק מלוא חפניים של אדם בינוני; **וגרים נגעים** – שאין הנגע מטמא אלא אם כן הוא גדול כגרים, שהוא חצי פול, ושעורו **כגרים הקלקי** – כגרים גדול הבא מארץ קליקיה שבאסיה הקטנה (רח"א); **האוכל ביום הפפורים ככותבת הגסה** – כשיעור תמרה גדולה, **כמוה וכגרעיניתה** –

יד ויש במה שנברא ביום הראשון טמאה, בשני אין בו טמאה, בשלישי יש בו טמאה, ברביעי ובחמישי אין בהם טמאה, חוץ מכנף העוז וביצת נעמית המצפה. אמר רבי יוחנן בן גוריון: מה נשתנה כנף העוז מכל הכנפים? וכל שנברא ביום הששי – טמא.

טז העושה כלי קבול מכל מקום – טמא. העושה מושב מכל מקום – טמא. העושה פים מעור המצפה, מן הנגר – טמא. הרמון, האלון והאגוז, שחקקים התינוקות למוד בהם את העפר, או שהתקינים לכף מאזנים – טמא, שיש להם מעשה ואין להם מחשבה.

טז קנה מאזנים והמחזק שיש בהן בית קבול מתכות, והאסל שיש בו בית קבול מעות, וקנה של עני שיש

פירוש ברטנורא

בכלל עורות היבשה, ואם עשה כלי מעור מקבל טומאה. והלכה כרבי עקיבא: אפילו חוט אפילו משיחה. ובלבד שיחברנו לו בדרך שאם היו שניהם מן הגדל בארץ מחוברים בחבור כזה היה טמא האחד כשנמצא חבירו:

יד יש כמה שנברא ביום הראשון טומאה. הכי אמר, יש דברים שנבראו ביום ראשון שהעושה כלים מהם יש בהם טומאה, כגון הארץ שנבראת ביום ראשון, וכלי חרס הנעשים ממנה טמאים: **בשני אין בו טומאה.** שבו נברא רקיע ואין בו טומאה: **בשלישי.** נבראו אילנות, וכלי עץ הנעשים מהם מקבלים טומאה: **ברביעי.** נתלו המאורות, ואין בהם טומאה: **בחמישי.** עופות ודגים, ואם עשה מהן כלים אין מקבלים טומאה: **חוץ מכנף העוז.** כנף העזניה. דרבנן גזרו טומאה בכלים הנעשים ממנה, דאמי לאחלופי בשאר כלים: **וביצת הנעמית המצופה.** בת היענה מתרגמנין נעמיתא. ורבנן גזרו טומאה כביצתה כשהיא מצופה, כיון דבלא ציפוי נמי עומדת. אבל בשאר ביצים, אפילו במצופה לא גזרו, כיון דבאינה מצופה לא קימא כלל: **כל שנברא ביום הששי טמא.** חיות ובהמות ושרצים ואדם, אם עשה כלים מעצמותיהן או מעורותיהן מקבלים טומאה:

טז העושה כלי קבול מכל מקום. ואפילו לא עשאו ראוי לקבל אלא משהו: **משכב ומושב מכל מקום.** לשיבה מועטת. כגון שהיה נשען או נתלה בו: **מעור המצפה.** דלא מליח ולא קמיה ולא עפיץ: **ומן הנגיר.** העשוי מעשבים: **שיש להן מעשה.** כיון שחקקים: **ואין להם מחשבה.** אם חשבו למוד בהן עפר כמות שהן חקקים מאלהין ולא עשו בהן מלאכה, אין מחשבתן מביאתן לידי טומאה:

טז קנה המאזנים. הרמאים עושין אותו חלול ומניחין בחלל כסף חי, וכששוקלין מטין בקנה מעט והולך הכסף חי לצד הדבר הנשקל ומכביר ומכריעין: **והמחזק.** שמוחקין בו המדה כשהיא גרושה. ואם עושין אותה של דלעת וכיוצא בה מן הדברים הקלים הוא מיקל ורע למוכר, ואם עושים אותה ממתכת

משניות מבוארות – קהת

הבריאה? והלא יכולה היתה המשנה לשנות: כלים מעצמות העוף טהורים חוץ מכנף העוז וביצת נעמית? וצריך לומר, שלשם סימן סתם נשתנה המשנה, שמי הבריאה יהיו לך סימן לטמאים ולטהורים.

באור משנה טז

העושה כלי קבול מכל מקום – ואפילו אינו ראוי לקבל אלא משהו (ברטנורא); ויש מפרשים, שזה מוסב על המפורט להלן: "העושה כים מעור המצפה, מן הנגיר". כלומר העושה כלי קבול אפילו מעור המצה וכו', כמבואר להלן, **טמא** – הרי הוא מקבל טומאה. **העושה מושב ומושב מכל מקום** – לכל שיבה או ישיבה שהיא, כגון להישען עליו, **טמא** – הרי הוא מקבל טומאה. **העושה פים מעור המצפה** – מעור שעדיין לא עובר ("לא מליח ולא קמיה ולא עפיץ"). **מן הנגר** – העשוי מעשבים, **טמא** – מקבל טומאה, הואיל והוא דבר של קיימא. **האלון** – פרי עץ האלון – **והאגוז, שחקקים התינוקות** – לעשות מהם כלי משחק, כגון למוד בהם **את העפר, או שהתקינים לכף מאזנים** – שקשרו בהם חוטים ועשאו כמאזנים, **טמא** – הרי הוא מקבל טומאה, **שיש להם** – לתינוקות – **מעשה** – שעל ידי המעשה שעשו, החקיקה או התיקון, בשביל שיהיו כלי משחק, נעשו כלים לקבל טומאה, **ואין להם מחשבה** – אבל אם מצאו קליפות חקוקות וחשבו עליהם למוד בהם את העפר, ולא עשו בהם מעשה לעשותם כלי, אינם מקבלים טומאה (עיין רש"י חולין ג', א). ברם, כבר דעת שני להלן (כח, ט): "כל הכלים יורדים לידי טומאתם במחשבה".

~ יום חמישי ~

באור משנה טז

קנה מאזנים – הקנה שבו תלויות כפות המאזניים, **והמחזק** – שמוחקים בו את המידה הגדושה, **שיש בהן בית קבול מתכות** – שהרמאים היו עושים את קנה המאזניים חלול, ומניחים בחללו כסף חי, וכששוקלים מטים הקנה מעט, ונמצאת המתכת מכבידה על

כלים מן הגדל פים וחרב להם מן הגדל בארץ, אפילו חוט, אפילו משיחה – אפילו לא חיבר להם אלא חוט אחד או חבל אחד מן הגדל בארץ, **דבר שהיה מקבל טמאה** – אם החיבור הוא באופן, שאילו היו שניהם מדבר הגדל בארץ, היה טמא האחד כשנמצא חבירו (רמב"ם; עיין "תפארת ישראל"; משנה אחרונה). **טמא** – הרי זה מקבל טומאה.

~ יום רביעי ~

באור משנה יד

יש במה שנברא ביום הראשון טמאה – יש דברים שנבראו ביום הראשון, שהעושה כלים מהם, הרי הם מקבלים טומאה, שכן הארץ נבראה ביום הראשון, וכלי חרס הנעשים ממנה מקבלים טומאה: **בשני אין בו טמאה** – בשני אין בו טמאה – שביים השני נברא הרקיע ואין בו טומאה: **בשלישי יש בו טמאה** – שביים השלישי נבראו האילנות, וכלי העץ הנעשים מהם מקבלים טומאה: **ברביעי** – בו נאמר: "יהי מאורות ברקיע השמים" וגו', **ובחמישי** – בו נבראו הבריות שבים והעופות, **אין בהם טמאה** – שהכלים הנעשים מבריות הים ומהעופות אינם מקבלים טומאה, **חוץ מכנף העוז** – מנוצות העזניה, שהכלים הנעשים מהן מקבלים טומאה, מגזירת חכמים, שמא יבואו להחליפם בכלים אחרים, **וביצת נעמית המצפה** – ביצת בת היענה כשהיא מצופה, שגזרו בה חכמים טומאה, הואיל והיא בת קיום. ויש מפרשים, שתיבת "המצופה" מוסבה אף על "כנף העוז" (עיין "תוספות יום טוב" בשם מהר"ם). **אמר רבי יוחנן בן גוריון: מה נשתנה כנף העוז מכל הכנפים** – אלא כל הכנפיים שוות, שאם הן בנות קיום, הכלים העשויים מהן, אם יש להם בית קיבול כל שהוא, הרי הם מקבלים טומאה; **וכל שנברא ביום הששי, טמא** – שביים הששי נבראו בהמות וחיות ושרצים ואדם, והכלים הנעשים מעצמותיהם או מעורותיהם מקבלים טומאה.

בעל "משנה אחרונה" כותב, שלא נתפרש, מה באה משנה זו כולה להשיענו, שהרי אין בה חידוש אלא בכנף העוז וביצת נעמית, ולמה תלה אותן בימי

בו בית קבול מים, ומקל שיש בו בית קבול מזוזה ומרגליות – הרי אלו טמאין. ועל פלן אמר רבן יוחנן בן זבאי: או לי אם אמר, או לי אם לא אמר.

יז תחתית הצורפים – טמאה, ושל נפחין – טהורה. משחזות שיש בה בית קבול שמן – טמאה, ושאין בה – טהורה. פנקס שיש בה בית קבול שענה – טמאה, ושאין בה – טהורה. מחצלת הקש ושפופרת הקש – רבי עקיבא מטמא; ורבי יוחנן בן נורי מטהר. רבי שמעון אומר: אף של פקועות פיוצא בהן. מחצלת קנים ושל חלף – טהורה. שפופרת הקנה שחתכה לקבלה – טהורה, עד שיוציא את כל הכפי.

פירוש ברטנורא

הוא מכבד ורע לזוקק. אבל עושים אותה של זית ושל אגוז ושל אגוז חלול, כשהוא מוכר מכנים בו מתכת כדי שיכבד, וכשהוא קונה מסלקין: והאסל. מוט שנושאים בו בכתף. וכשיש פועלים מרובים, לאחר שקבל שכרו משים בבית קיבול שכמוט את שכרו, ואומר לבעה"ב לא נתת לי שכר, וכשמחפשים אותו אין נותנים לב לחפש שם: קנה של עני שיש בו בית קבול מים. ושוטה מהן, וכששואלים אותו אם טעם כלום, אומר אני מתענה היום. ורבותי פירשו, בית קבול מים, בית קיבול משקין. וכשטורח אצל בעל הבית בבית הבר גונב בו מן השמן: מקל שיש לו בית קיבול מזוזה ומרגליות. ועושין כן כדי לגנוב בו את המכס: או לי אם אמר, שמא ילמדו ממני בני אדם לרמות: ואז לי אם לא אמר. שמא יאמרו הרמאין אין תלמידי חכמים בקיאים במעשה ידינו, ומתוך כך יבואו לרמות יותר. ולמה אמרם, משום דכתיב (הושע י"ד) כי ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בהם ופושעים יכשלו בהם:

יז תחתית הצורפים. צורפי זהב וכסף יש תחתיהם כלי ששמו תחתית, והוא עשוי לתת בתוכו גרוטאות של כסף ושל זהב. אבל של נפחים אין עשוי לקבל, ולא מיוחד נמי לשיבה: משחזות. של עץ שמשחזין בה את הסכין. ועושין לה בית קבול שמן שמושחין בה שמן להשחי: פנקס של שענה. שיש לחנוני ולשולחני שכותב עליו בחרט: קש. וזבות השבולים. ועושים מהם מחצלות: ושפופרת הקש. שהוא חלול ויש לו בית קיבול: רבי עקיבא מטמא. ואע"פ שקיבולו מועט. דהא תנן לעיל העושה כלי קבול מכל מקום טמא, וקמפלני אי הוי דבר העומד אי לא, דאין טמא אלא דבר העומד מאליו. ור"ע חשיב ליה דבר העומד, ור' יוחנן בן נורי לא חשיב ליה דבר העומד. והלכה כר' עקיבא: פקועות. דלעת מדברית. וי"א אבטיחים קטנים מרים, וקנה שלהן חלול כשפופרת של קש: חלף. מין עשב הוא ועושים ממנו חלפים ומחצלות. וקורין לו בערבי חלפא: טהורה. מטומאת שרץ. אבל לא ממשכב ומושב. שהיא מטמאה משכב ומושב דאורייתא אם אינה עשויה לסכך: קנה שחתכו לקבלה. לתת בו כחול וכיוצא בו: הכפי. המוח הלבן שבתוך הקנה. וקודם לכן אין לקנה טומאה ואפילו מדברי סופרים:

משניות מבוארות – קה"ת

כף המאזניים ומכריעה אותה לצד הדבר הנשקל; וכן המחוק היו עושים אותו הרמאים מעץ חלול, וכשהיו מוכרים, היו נותנים בחללו מתכת, כדי שייכנס מתוך כובדו לתוך המידה, וימחק גם מתוך חלל המידה; והאסל – מוט שנושאים בו משא בכתף, שיש בו בית קבול מים – שהרמאי מטמין בחללו שכר מלאכתו שקיבל, וכיון שבעל הבית טרוד בפועליו, ואינו זוכר אם כבר שילם לו, הריחו בא ואומר שלא קיבל שכרו עדיין, וכשמחפשים אצלו אין נותנים לב לחפש באסל; וקנה של עני שיש בו בית קבול מים – כדי לשתות מהם, ואומר לאנשים שהוא בבעניית, כדי שיחוסו עליו (רמב"ם); ויש גורסים: שיש בו בית קיבול שמן. שכשעובד בבית הבר, גונב לתוכו מן השמן; ומקל שיש בו בית קבול מזוזה ומרגליות – שמניחים בו את המזוזה ותחתיה טומנים את המרגליות, כדי לגנוב את המכס (ענין "תוספות יום טוב" שמבאר שם לפי הרמב"ם: מקל שיש בו בית קיבול מזוזה או בית קיבול מרגליות, כלומר שבית קיבול מזוזה אינו ענין של רמאות וגניבת מכס אלא ענין גליל שחולכי דרכים היו נושאים עמם מזוזה לשמירה, ונקטה המשנה ענין המזוזה אגב ענין המרגליות). הרי אלו טמאין – מקבלים טומאה, והאיל ויש להם בית קיבול, אף על פי שמשמש למעשה רמאות. ויש מפרשים, שמשנתנו באה להשמיע, שהאיל וביד הרמאים הרי הם חשובים כלי קיבול, אינם עולים מטומאתם אפילו באו אחר כך ליד כשרים, שאף על פי שבשבילים אין זה חשוב בית קיבול, מכל מקום כיון שנעשו לקבלה קודם לכן, לעולם מקבלים טומאה (משנה אחרונה). ועל פלן אמר רבן יוחנן בן זבאי: או לי אם אמר – הלכות אלו, שמא ילמדו הרמאים לרמות, או לי אם לא אמר – שמא יאמרו הרמאים: אין החכמים בקיאים במעשינו, ומתוך כך יבואו לרמות יותר. בגמרא (בבא בתרא 89 ב) מובא, שמכל מקום אמר הלכות אלו, משום שכתוב (הושע י"ד): כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בהם ופושעים יכשלו בהם.

באר משנה יז

תחתית הצורפים – כלי מעץ שהצורף עומד בתוכו בשעת מלאכתו,

פרק שמונה עשר

א השדה – בית שמאי אומרים: נמדדת מבפנים, ובית הלל אומרים: נמדדת מבחוץ; מודים אלו ואלו, שאין עבי הרגלים ועבי לזבזבין נמדד. רבי יוסי אומר: מודים שעבי הרגלים ועבי לזבזבין נמדד, וביניהם אינו נמדד. רבי שמעון שזורי אומר: אם היו הרגלים גבוהות טפח – אין ביניהם נמדד, ואם לאו – ביניהן נמדד.

ב מוכני שלה, בזמן שהיא נשמטת – אינה חבור לה, ואינה נמדדת עמה, ואינה מצלת עמה באהל המת, ואין גוררין אותה בשבת בזמן שיש בתוכה מעות; ואם אינה נשמטת – חבור לה, ונמדדת עמה, ומצלת עמה באהל המת, וגוררין אותה בשבת אף על פי שיש בתוכה מעות. הקמרון שלה, בזמן שהוא קבוע – חבור לה ונמדד

פירוש ברטנורא

יח א השדה. נמדדת מבפנים. דתנן לעיל (פרק ט"ז) כלי עץ שהמחזיק ארבעים סאה בלח שהן כוריים כיבש, טהור, והיינו אמה על אמה ברום שלש אמות. והבא קמילגני כיצד מודדים, לבית שמאי מודדין חלל שבפנים, ולא עובי הרפנות והשולים. ולבית הלל הכל מודדין, חוץ מעובי הרגלים ולבזבזים שהוא הויר שעל השפה. ולר' יוסי מודדים אף עובי גלגל השדה והלבזבזים. ולר' שמעון אם אין גלגליה גבוהים טפח מודדים אף האויר שבין רגל לרגל. והלכה כבית הלל אליבא דתנא קמא:

ב המוכני. אופן כעין אופני העגלה. ולפי שהשדה נישאת עליה קרויה מוכני. לשון את הכיור ואת כנו (שמות ל'): בזמן שהיא נשמטת. שאדם יכול לסלקה מן העגלה: אינה חבור לה. והיא חשובה כלי לעצמה. ואי שדה בת קבולי טומאה שאינה מחזקת ארבעים סאה ונטמאת השדה לא נטמאת המוכני, ואי לאו בת קבולי טומאה היא ונגעה טומאה במוכני, המוכני טמאה, דלא חשיבא מן השדה והיא מיטלטלת מלאה ורקנית ויש לה בית קיבול: ואינה נמדדת עמה. בחשבון אמה על אמה ברום שלש אמות. דלא חשיבא כעובי הרגלים, ואפילו לר' יוסי אינה נמדדת עמה: ואינה מצלת עמה באוהל המת. שאם השדה בבית הקברות מצלת על כלים שבתוכה, כיון דמחזקת מ' סאה. ואם בולטים ממנה כלים כנגד [גובה] המוכני מלמעלה, אין המוכני מצלת עליה, דמוכני מקבלת טומאה ואינה חוצצת בפני הטומאה: בזמן שבתוכה מעות. דכלי בפני עצמה היא, ובסיס לדבר האסור. אבל אם אינה נשמטת שרי, מאחר דלא הווי בתוך השדה שהיא עיקר הבלי: קמרון. כעין קובא שעושין על גבי השדה: נמדד עמה. להשלים ארבעים סאה: כיצד מודדים אותו. כשהוא קבוע: ראש תור. באלכסון. דהאי קמרון אינו כנגד כל השדה אלא כיפה כנגד מקצת חללה, וכשבא למדוד אורה רואין כאילו חוט נתון באלכסון

משניות מברארות – קהתי

מוכני שלה – של השדה, כמבואר לעיל (בהקדמה למשנתנו). **בזמן שהיא נשמטת** – מן השדה, שאינה מהודקת יפה לשדה, **אינה חבור לה** – אלא היא חשובה כלי לעצמה, ואם השדה אינה מחזקת ארבעים סאה בלח ונטמאת השדה, לא נטמאת המוכני; וכן להיפך, אם נטמאת המוכני, לא נטמאת השדה. וכן אם השדה מחזקת ארבעים סאה ואינה מקבלת טומאה, המוכני מקבלת טומאה; ו**אינה נמדדת עמה** – אין המוכני נמדדת עם השדה להצטרף לשיעור של אמה על אמה ברום שלוש אמות, היינו לשיעור ארבעים סאה. ו**אינה מצלת עמה באהל המת** – ששדה שאינה מקבלת טומאה כשהיא מכוסה הרי היא מצילה על הכלים שבתוכה שלא ייטמאו באוהל המת, ואין הדין כן במוכני אף על פי שהיא מכוסה (והאירי על שבת); ויש מפרשים, שאם יש נקב בשדה, והמוכני סותמת קצת מהנקב, באופן שלא נשאר בו פותח טפח, מכל מקום אין המוכני מצלת, הואיל והיא נשמטת (ותוספות שבת מד, ב). ויש מבארים שאין כוונת המשנה לבית שיש בו מת, שבכנותו דאף שדה אינה מצלת, אלא פירוש המשנה הוא, שאם השדה בבית הקברות, הרי היא מצלת על הכלים שבתוכה, הואיל והיא מחזקת ארבעים סאה בלח, ואינה מקבלת טומאה, אבל המוכני אינה חוצצת בפני הטומאה כדי להציל על הכלים הבולטים מן השדה ומונחים כנגדה (רש"י; ברטנורא); ו**אין גוררין אותה בשבת בזמן שיש בתוכה מעות** – האסורות בטלטול, שהמוכני נעשתה בסיס לדבר האסור; ו**ואם אינה נשמטת** – אם המוכני אינה נשמטת מן השדה, שהיא מהודקת לה היטב, **חבור לה** – הריהי חיבור לשדה, ו**נמדדת עמה** – להצטרף לשיעור אמה על אמה ברום שלוש אמות, ו**מצלת עמה באהל המת** – כפי הביאורים שהבאנו לעיל, וגוררין אותה בשבת אף על פי שיש בתוכה מעות – שהאיל והיא חיבור לשדה, הרי זה חשוב ככלי אחד שהוא בסיס להיתר ולאיסור, שהרי השדה מיוחדת לבגדים וכלים המותרים בטלטול, הלכך אף המוכני מותרת בטלטול. **הקמרון שלה** – כמין כיפה הנתונה בראש השדה, **בזמן שהיא קבוע** – במסמרים לשדה, **חבור לה** – הוא נחשב חלק מהשדה, ו**נמדדת עמה** – להצטרף לשיעור אמה על אמה ברום שלוש אמות; ו**ואם אינו קבוע**

~ יום ששי ~

באור משנה א

לעיל (טו, א) שנינו: "השדה והתיבה והמגדל... שיש להם שולים והן מחזיקין ארבעים סאה בלח שהם כוריים כיבש – הרי אלו טהורין", וכבר בארנו (שם). שמידה זו של ארבעים סאה בלח היינו נפח של אמה על אמה ברום שלוש אמות. משנתנו דנה בשידה, כיצד מודדים את נפחה, אם מבפנים, היינו החלל עצמו, או מבחוץ, שאף עובי הרפנות מצטרף למידה, ונחלקו בזה בית שמאי ובית הלל.

השדה – ששנינו לעיל (טו, א), שאם היא מחזקת ארבעים סאה בלח, הרי היא טהורה, **בית שמאי אומרים: נמדדת מבפנים** – החלל עצמו צריך שתהא לו מידה זו של ארבעים סאה בלח, היינו אמה על אמה ברום שלוש אמות, כדי להיטהר, **ובית הלל אומרים: נמדדת מבחוץ** – אף עובי הרפנות מצטרף לשיעור מידה זו. **מודים אלו ואלו** – בית שמאי ובית הלל, **שאין עבי הרגלים** – המחזקות מבחוץ ובלטות מן הרפנות, **ועבי לזבזבין** – המסגרות סביב לשפה העליונה, **נמדד** – נכלל במידה. **רבי יוסי אומר: מודים שעבי הרגלים ועבי לזבזבין נמדד, וביניהם אינו נמדד** – בית הלל אינם מודים לבית שמאי אלא כענין היריוח שבין הרגלים למטה, שאינו מצטרף למידה, אבל עובי הרגלים ועובי הלזבזים מצטרף לדעת בית הלל למידה. **רבי שמעון שזורי אומר: אם היו הרגלים גבוהות טפח, אין ביניהם נמדד** – אין היריוח שבין הרגלים נמדד להצטרף לשיעור ארבעים סאה, **ואם לאו** – ואם לא היו הרגלים גבוהות טפח, **ביניהן נמדד** – אף היריוח שבין הרגליים נמדד לדעת בית הלל, שרואים כאילו השוליים עבים עד הארץ.

באור משנה ב

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא דנה במוכני של השדה, וכן בקמרון שלה. ומהי המוכני של השדה? על כך ישנן דעות שונות במפרשים: יש מפרשים, שהמוכני היינו הגלגל של השדה, כעין גלגלי העגלה (רש"י; ברטנורא); ויש מפרשים, שאמנם הוא גלגל, אבל לא גלגל שלמטה אלא גלגל שלמעלה, שבו מעלים את המשא לתוך השדה (הראב"ד); ויש מבארים, ש"מוכני" היינו הבסיס שהשדה יושבת עליו (מלשון "כן" עיני תוספות שבת מד, ב). הקמרון היינו כיסוי עגול, כעין כיפה, הנתון בראש השדה.

עמה; ואם אינו קבוע – אינו חבור לה, ואינו נמדד עמה. כיצד מודדין אותו? ראש תור. רבי יהודה אומר: אם אינה יכולה לעמוד בפני עצמה – טהורה.
ג. השדה והתבה והמגדל שנטלה אחת מרגליהן, אף על פי שמקבלין – טהורין, שאינן מקבלין בדרבן; רבי יוסי מטמא. ונקליט המטה, וחמור, ורפוי – טהורין. אין טמא אלא מטה ומלכא. ומלכא בני לוי – טהורין.
ד. מלכא שנתנו על לשונות – רבי מאיר ורבי יהודה מטמאין; רבי יוסי ורבי שמעון מטהרין. אמר רבי יוסי: מה שנה זה ממלכא בני לוי, שמלכא בני לוי טהורין?

פירוש ברטנורא

מכותל השדה עד ראש הכיפה, וחלל שתחתיו נמדד: אם אינה יכולה לעמוד בפני עצמה. השדה בלא הקמרון הקבוע בה: טהורה. אע"פ שאינה מחזקת ארבעים סאה. ואין הלכה כר' יהודה:

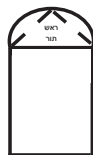
ג. אע"פ שמקבלין. כלומר אע"פ שלא ניקבו בנטילת הרגלים ויש להן בית קיבול כבתחלה, טהורין. שכיון שנטל אחת מן רגליהן שוב אינן חשובין כלי, לפי שאינן מקבלין בדרבן אלא נוטין לצד אחד וכשבורים דמו: ר' יוסי מטמא. כיון שלא ניקבו בנטילת אחת מרגליהן. ואין הלכה כר' יוסי. ורמב"ם גרים, ושאין מקבלין בדרבן ר' יוסי מטמא. ומלחא באנפי נפשה היא, והכי קאמר, שידה חיבה ומגדל שאינן מקבלין ארבעים סאה כשהן יושבין בדרבן ואם מניין אותן מקבלין ארבעים סאה, ר' יוסי מטמא כיון שאין מקבלין בדרבן, והכמים אומרים הואיל ומקבלין מכל מקום, חשיבי מחזיקים ארבעים סאה וטהורין: ונקליט המטה. שני עמודים אחד מראשתי המטה ואחד במרגלותיה ומשימין מקל מזה לזה ומשליכין עליו סדין ונעשה אוהל: וחמור. תחת מלכא המטה משימין עץ חלול שהמלכא מונח עליו ונקרא חמור: ורפוי. כגון ציפוי שמצפים המטה ונקליטו: וטהורים. דהוי מתכת המשמש לעץ: מלכא. לוחות חלולים עשויים להניח תחת כרעי המטה שלא ירקבו מלחלוחית הקרקע. ומיטלטלים עם המטה, הלכך טמאים, דכמטה דמו: ומלכא בני לוי טהורין. לפי שרגליהן לעלות לירושלים והולכים מעיר לעיר, ואין מוליכין המטות עממן ומוליכין המלכא, הלכך אפילו קבועים בקרקעי המטה הואיל וסופן לינטל לאו כמטה חשיבי:

ד. מלכא שנתנו על לשונות. עץ העשוי כעין לשון שהמלכא מונח עליו: ר' מאיר ור' יהודה מטמאין. שאף הוא מיטלטל עם המטה כמו מלכא: ר' יוסי

משניות מבוארות – קהתי

מטמא – שכיון שהם מקבלין, הרי הם עדיין חשובים כלי ומקבלין טומאה. ומדובר כאן בכגון שאינם מחזיקים ארבעים סאה. ויש גורסים: ושאין מקבלין בדרבן. רבי יוסי מטמא. היינו שזו פיסקה בפני עצמה ופירושה: אם השדה והתיבה והמגדל אינם מקבלין ארבעים סאה בדרבן אלא אם כן מטים אותם על צידם וסומכים אותם אל הכותל, רבי יוסי מטמא, כאלו אינם מחזיקים ארבעים סאה. אבל חכמים סבורים, שהואיל ומקבלין ארבעים סאה, אף על פי שאינם מקבלין בדרבן, טהורים (ומב"ם). ונקליט המטה – שני עמודים הוקפים באמצע המטה, אחד למראשותיה ואחד למרגלותיה, ועליהם מוט או חבל לפרוס עליו סדין, ורפוי – בסיס עץ שהמיטה עומדת עליו, ורפוי – ציפוי המיטה, וטהורין – אינם מקבלין טומאה לפי שכל אלו אינם צורך שכיבה, שהנקליטין הם לצורך אוהל, ורפוי לנוי, וחמור – שלא תכבד המשא על הרגלים; ועוד, שכל אלו אינם כלים (משנה אחרונה): אין טמא – אין מקבלין טומאה, אלא מטה ומלכא – דף מרובע שנתנים לתוך חלל המיטה, ומניחים עליו את המצעות לשכיבה (תפארת ישראל). ומלכא בני לוי, וטהורין – אינם מקבלין טומאה, לפי שהיו מוליכים עמהם את המלכא לירושלים, כדי לשכב עליהם כמו שהם, והרי שאינם חשובים כחלק מהמיטה, וכיון שפשוטי כלי עץ הם אינם מקבלין טומאה. יש מפרשים, שבני לוי היו תולים בהם כלי שיר (ומב"ם). ויש מבארים, שמלכא היינו לוחות חלולים שהיו מניחים תחת כרעי המיטה, שלא ירקבו מלחלוחית הקרקע, וכיון שמיטלטלים עם המיטה הרי הם חלק מן המיטה ומקבלין טומאה (הר"ם; הרא"ש; ברטנורא), אבל מלכא בני לוי טהורים, לפי שבני לוי מפרקים מיטותיהם ונושאים אתם את המיטות ומניחים המלכא בבתיהם, ולפי שאינם קבועים במיטה, הרי הם טהורים (הרא"ש).

– לשידה, אינו חבור לה, ואינו נמדד עמה – שהוא חבור כלי בפני עצמו. כיצד מודדין אותו – את הקמרון, בזמן שהוא קבוע לשידה, כדי לצרפו לשיעור של אמה על אמה ברום שלוש אמות? ראש תור – לפי קרן זוית חדה. יש מפרשים, שהקמרון אינו כנגד כל השידה אלא כנגד מקצת חללה, וכשבאים למדוד רואים כאלו חוט נתון באלכסון מכותל השידה עד ראש הקמרון, וחלל שתחתיו נמדד (ברטנורא; עיין תפארת ישראל). ויש מפרשים שהקמרון עובר מכל צד מעבר לדופן השידה, כי הוא רחב יותר מן השידה, וכשבא למדוד חלל הקמרון שהוא כנגד השידה, מותח חוט מראש הכותל האחד של השידה עד אמצעיתו של ראש הקמרון וכן מראש הכותל האחר, והחלל שבין החוטים נמדד עם השידה (הרא"ש). ויש סבורים שאפילו אין הקמרון עובר את דופני השידה, אין מודדים אלא החלל שבתוך המשולש המחבר את אמצע ראש הקמרון עם קצותיו, כזה:

(ומב"ם; עיין מלאכת שלמה).

רבי יהודה אומר: אם אינה

יכולה לעמוד בפני עצמה –

אם השידה אינה יכולה לעמוד

בלא הקמרון, שמתנועעת היא

לכאן ולכאן כשאין עליה הקמרון, וטהורה – אינה מקבלת טומאה, אף על פי שאינה מחזקת ארבעים סאה (רא"ש; ברטנורא); ויש מפרשים, שאם מחמת הקמרון שעליה אין השידה יכולה לעמוד בפני עצמה, וזקוקה היא לסמיכה, אינה מקבלת טומאה, אף אם אינה מחזקת ארבעים סאה (ומב"ם; תפארת ישראל; משנה אחרונה).

~ שבת קודש ~

באור משנה ג

השדה והתבה והמגדל שנטלה אחת מרגליהן, אף על פי שמקבלין – שמשמשים לקיבול, שלא נעשה בהם נקב עם נטילת הרגל, ואפשר ליתן בהם בגדים וכלים כבתחילה, וטהורין – אינם מקבלין טומאה, שאינן מקבלין בדרבן – אלא נוטים לצד אחד, והרי הם כשבורים ואינם חשובים כלי, הלכך הם טהורים; רבי יוסי

באור משנה ד

מלכא שנתנו על לשונות – על גבי מוטות עץ העשויים כעין לשונות, ואינם מחוברים למיטה, רבי מאיר ורבי יהודה מטמאין – את המלכא, שחשוב הוא כגוף המיטה, אף על פי שאינן מחוברים בה; רבי יוסי ורבי שמעון מטהרין – שהואיל ואין המלכא נתמך

פירוש ברטנורא

ור' שמעון מטהרין. דלא מיטלטל בהדי מטה כולי האי. והלכה כ' יוסי ור' שמעון: שמלבני בני לוי טהורין. ואע"ג דקביעי בכרעי המטה הואיל וסופן לינטל טהורים, הני לשונות נמי פעמים ניטלים ממלבני המטה ולא כמטה חשיבי:

משניות מבוארות – קהתי

הלשונות, שלדעת רבי מאיר ורבי יהודה מקבלים טומאה, לפי שגם הלשונות מתטלטלים עם המיטה כמו המלבנים, ולדעת רבי יוסי ורבי שמעון אינם מקבלים טומאה, לפי שהרבה פעמים אינם מתטלטלים עם המיטה; והביא רבי יוסי ראיה לדבריו ממלבני בני לוי, שכשם שמלבני בני לוי, אף על פי שקבועים בכרעי המיטה, מכל מקום הואיל וסופן להינטל, טהורים, אף הלשונות, הואיל ופעמים ניטלים ממלבני המיטה, אינם חשובים כמיטה (ברטנורא).

על המיטה, אינו נחשב כחלק מן המיטה, אלא כשאר פשוטי כלי עץ שאינם מקבלים טומאה. **אמר רבי יוסי: מה שנה זה ממלכני בנני לוי, שמלכני בנני לוי טהורין** – לפי שאינם קבועים במיטה, אף מלבן שנתנו על לשונות, כיון שאינו נתמך על המיטה, הריהו טהור.

בארנו משנתנו לפי "תפארת ישראל", כהמשך לבאור המשנה הקודמת. אבל לפי מפרשים אחרים, אין המחלוקת במשנתנו בענין המלבן אלא בענין

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט תמוז, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

נתקבל מכתבו בקשת ברכה אודות מר... שי' וב"ב שי' ואזכירו להמצטרך לו בהיותי על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע. ומה ששואל אם יעתיקו למדינה אחרת, הנה כבר ידוע פסק אדונו ומורנו ראש כל בני הגולה הרמב"ם והוא בידו החזקה ה' דיעות ריש פרק ששי, צריך אדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים תמיד כו' ויתרחק מן הרשעים ההולכים בחשך כדי שלא ילמוד ממעשיהם כו' ואם כו' אינו יכול ללכת למדינה שמנהגי' טובים כו' ישב לבדו יחידי כו' יצא למערות ולחוחים ולמדבריות.

ובמילא מובן שבאם יש מקום לומר כפי שכותב במכתבו שע"י העתקה למקום חדש יהיו בסביבה או בהשפעת אנשים כנ"ל הרי מובן שטוב יותר לישב יחידי או לילך למדבר מאשר להעתיק לשם, והשי"ת הזן ומפרנס לכל ימצא להם פרנסתם בכשרות ובמנוחה ויוכלו להוסיף אומץ בלימוד תורתנו הקי' ובקיום מצותיו בהידור.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

עין יעקב - מסכת שבת

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

רש"י

דף לב עמוד א. שנינו במשנה שעל שלש עבירות נשים מתות בשעת לידתן, הגמרא מביאה ברייתא ששנינו בה מחלוקת בזה: **תנו רבנן, על שלש עבירות המפורטות במשנתנו נשים מתות בשעה שיוולדות**. דעה חולקת: **רבי אלעזר אומר**, על שלש עבירות אלו, **נשים מתות יולדות** [בצעירותן], ולא רק בשעת לידתן. דעה נוספת: **רבי אחא אומר**, הנשים מתות בצעירותן, **בעון שמכבסות בגדים המלוכלכים בצואת פניהם, בשבת**, ועוברות על מלאכת מלבן. דעה נוספת: **ויש אומרים** שהנשים נענשות על **שקורין לארון הקודש שבבית הכנסת 'ארנא'** [כשם שקוראים לארון סתם], ולא 'ארון הקודש', ומבזים בכך את התורה המונחת בארון.

אגב דעת היש אומרים בברייתא, שהנשים מתות מחמת שקוראות לארון הקודש 'ארנא', מביאה הגמרא ברייתא בענין דומה: **תניא, רבי ישמעאל בן אלעזר אומר**, **בעון שני דברים עמי הארצות מתים בצעירותם, על שקורין לארון הקודש 'ארנא', ועל שקורין לבית הכנסת בלשון ביזוי 'בית עם'** – בית שמתקבצים בו הכל, ולא קוראים לו בית הכנסת.

לעיל הובאה ברייתא שנחלקו בה חכמים ורבי אלעזר, האם שלש העבירות המפורטות במשנה גורמות למיתת הנשים בשעת הלידה, או שגורמים למיתתן בצעירותן. הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין זה: **תניא, רבי יוסי אומר**, **שלשה עוונות יש שבודקים בהן את האשה בשעת סכנה, שאם ימצא בה אחד מהם תמות. ואמרי לה** – ויש שאמרו שכך אמר רבי יוסי, **שלשה דבקי מיתה** – שלשה עוונות יש המדבקים ומקריבים מיתתה קודם זמנה, ואלו הן שלשת העוונות, **נדה וחלה והדלקת הנר**.

מבארת הגמרא: **חדא** – הנוסח 'דבקי מיתה' היינו **ברבי אלעזר**, שאמר שמחמת עוונות אלו מתות יולדות, **וחדא** – והנוסח 'בדקי מיתה' היינו **ברבנן** – כחכמים [התנא במשנתנו, ותנא קמא בברייתא לעיל] האומרים שעוונות אלו גורמות למיתה בשעת הסכנה [לידה].

למדנו שכשהאדם נמצא במצב סכנה צריך יותר לרחמים שלא יענש על עוונותיו, הגמרא מביאה מאמר בענין זה: **אמר רבי יצחק בריה דרב** [בנו של רב] **יהודה, לעולם יבקש אדם רחמים שלא יחלה, משום שאם כבר יחלה, אומרים לו בשמים, הבה זכות והפטר**.

הגמרא מביאה מקור לדברי רבי יצחק: **אמר מר עוקבא, מאי קראתה המרמוז זאת**. נאמר במצות מעקה (דברים כב ח) **ועשית מעקה לגגך, ולא תשים דמים בביתך, כי יפל הנפל ממנו'**. ותיבת 'ממנו' מרמזת, שאחר שכבר נפל, **'ממנו'** – ממעשיו וזכויותיו צריך להביא ראיה להצילו.

הגמרא מביאה דרשה נוספת מפסוק זה: **תנא דבי רבי ישמעאל**, נאמר בתורה (שם) **'כי יפל הנפל ממנו' (ממנו)**, יש לדייק מלשון הפסוק שבאמת **ראוי זה** [הנופל מהגג] **ליפול מששת ימי בראשית**, ואף אם היה מעקה על גג זה, היה מת באופן אחר. והיכן מרומז זאת, **שחררי כשניתנה תורה עדיין לא נפל, ואף על פי כן הכתוב קראו 'נופל'** כבר מאז שניתנה תורה, הרי שכבר מששת ימי בראשית כבר נגזר עליו ליפול. **אלא שמגלגלין זכות שנגזרה על אדם מן השמים שתבא אליו על ידי זכאי, וכן מגלגלין חובה שנגזרה על אדם שתבא אליו על ידי חייב, ולכן מגלגלים מיתתו של הנופל, על ידי בעל הבית שעבר ולא קיים מצות מעקה**.

57 שגופה, שחכמים השיבוהו לחלק בין דבר שגופה לאינו גופה, אלא
58 טענת רבי מאיר היתה, שאם בכח השחיטה לטהר אף יהא בכוחה
59 להתיר באכילה, ומה השיבו על זה.
60 מתרצה הגמרא: **אמר רבא ואמרי לה כרי** (שם חכם), **חסורי**
61 **מחפרא ויהי קתני, אמר להן רבי מאיר, וכי** לשיטתכם מי מיהו
62 **לאבר זה מידי נבלה, הלא שחיטת אמו, נמצא** שלדעתכם השחיטה
63 חלה על האבר, **אם כן תתירונו אף באכילה, והלא אף אתם מודים**
64 **שהאבר אסור באכילה. אלא על כרחך, שכשם** שהשחיטה אינה
65 מתירתו באכילה, כך אינה מטרתו מידי נבילה.
66 **אמרו לו** חכמים לרבי מאיר, **אין להשוות** היתר אכילה לטהרה
67 מידי נבילה, **שטרפה תוכיח ששחיטתה מטהרתה** מידי נבלה ואף
68 על פי כן **אינה מותרת באכילה, מוכח** שפעמים השחיטה מטרתה
69 מטומאה אף שאינה מתירה באכילה, ולכן אף באבר היוצא,
70 השחיטה מטרתו, ואינה מתירתו באכילה.
71 **אמר להן רבי מאיר לחכמים, לא, אין להשוות** טהרת טריפה
72 לטהרת אבר היוצא, שאף אם מצינו ש**מיהרה שחיטת טרפה אותה**
73 **עצמה, שכן הסברא והדין** אומרים, מפני שזהו דבר שהוא גופה,
74 אבל מנין שת**מיהרה שחיטת האם את האבר, שהוא דבר שאינו גופה.**
75 כלומר, באבר היוצא, הבהמה עצמה מותרת באכילה ורק האבר
76 אסור, ועל כרחינו הטעם הוא מפני שהוא כנפרד מגופה והשחיטה
77 אינה חלה עליו להתירו באכילה, וכיצד טהרתו השחיטה מידי
78 נבילה. ואינו דומה לטריפה, ששם זהו גופה, ודאי השחיטה חלה
79 עליה וכל שבכוחה לפעול היא פועלת, ולכן אף שלהתיר באכילה
80 אינה יכולה, אבל להפקיע מידי נבילה יש בכוחה.
81 **אמרו לו** חכמים לרבי מאיר, אדרבה, הרי מצינו ש**טרפה מצלת**
82 **השחיטה על שאינו גופה, יותר מאשר על גופה, שהרי שנינו**
83 **במשנה (לעיל סח), שאם חותך אבר מן העופר ששמיטה, ומשאירו**
84 **שם, ואחר כך שחט את הבהמה, מותר האבר באכילה, אבל אם**
85 **חתך מן הפחול ומן הקליזות של הבהמה עצמה, והשאירם בתוכה,**
86 **ושחטה, אסור החלק החתוך באכילה.** ואם כן ודאי שהשחיטה
87 חלה על האבר היוצא יותר מאשר על טריפה. ולכן הוא נטהר
88 מטומאת נבילה, ומה שהאבר אסור באכילה הוא מגזירת הכתוב,
89 וכמו שבטריפה שחיטתה מטרתה מידי נבילה, אף שאסורה
90 באכילה מגזירת הכתוב.
91 הגמרא מביאה ברייתא המסייעת לביאורו של רבא במשאל ומתן
92 בין רבי מאיר לחכמים: **תניא נמי הכי, אמר להן רבי מאיר, וכי מי**
93 **מיהו לאבר זה מידי נבלה, אמרו לו, שחיטת אמו. אמר להם, אם**
94 **כן תתירונו באכילה. אמרו לו, מיהרה תוכיח ששחיטתה מטהרתה**
95 **מידי נבלה ואינה מותרת באכילה. אמר להן רבי מאיר, אין להוכיח**
96 **מטריפה, שאף אם מיהרה שחיטת טרפה אותה, ואת האבר**
97 **המודולל בה - אבר שנחתך מבהמה כשירה, ועדיין תלוי ומעורה**
98 **במקצת, שאף על פי שאסור באכילה, מועילה השחיטה לטהרו**
99 **מידי טומאה, ובהם הסברא והדין אומרים שהשחיטה מטרתה,**
100 **מפני שהם דבר שגופה, אבל מנין שתמיהרה את העופר שאינו גופה.**
101 **אמרו לו, הרבה מצלת על שאינו גופה יותר מגופה, שהרי שנינו**
102 **חותך מן העופר ששמיטה מותר באכילה מן הפחול ומן הקליזות אסור**
103 **באכילה.**
104 הגמרא דנה האם אבר המדוללל טמא טומאת נבילה: **אמר רבי**
105 **שמעון בן לקיש, במחלוקת באבר היוצא של העופרין, שנחלקו בו**
106 **רבי מאיר וחכמים אם השחיטה מטרתו מטומאת נבילה, כך**
107 **מחלוקת באיברין המדולדלים של הבהמה, שנחתך ממנה אבר,**
108 **ועדיין הוא מעורה ותלוי בה במקצת, ושחטה הבהמה, שלרבי**
109 **מאיר אין מטרתו השחיטה ונשארת עליו טומאת אבר מן החי,**
110 **ולחכמים מטרתו השחיטה. ורבי יוחנן אמר, מחלוקת רבי מאיר**
111 **וחכמים אם שחיטה עושה ניפול, היא רק באבר דעופר, אבל באבר**
112 **המדוללל דבהמה, דכרי הכל שחיטה עושה ניפול - בשעת שחיטת**

1 **בתתך דמי ו-הוא דומה, ולכן מקום חיבור הבשר לאבר אינו**
2 **כבית הסתרים אלא כגלוי, ולכן הבשר מקבל טומאה במגעו**
3 **באבר.**
4 מבררת הגמרא: תירוצו של רבינא, **כמאן, דכרי מאיר בלבד, דתנן**
5 **(מקואות פ"י מ"ה), כל ידות הפלים שהן ארופות יותר מכדי הצורך,**
6 **ועתיד לקצצן ולשיר את חלקן הצריך לכלי בלבד, אם בא לטבול**
7 **את הכלי, מספיל עד מקום המדה הצריך לכלי, והשאר נחשב**
8 **כחתוך כיון שעומד להחתך אינו טעון טבילה, (דכרי רבי מאיר.**
9 **וחכמים אומרים) אינו טהור עד שישפיל את כולו, שלדעתם אף**
10 **העומד להחתך אינו כחתוך. נמצא שסברת רבינא אינה כחכמים,**
11 **ולתירוצו משנתנו אינה כחכמים.**
12 דוחה הגמרא: **אפילו תימא רבנן, שרק בכלי שהוא קשה שאמרו**
13 **חכמים שהעומד להחתך אינו כחתוך, אך בהבדלי אופלין שהם**
14 **רכים, מודים חכמים שבמאן דמיפדרי דמי ונגיעי פתדרי - שהרי הם**
15 **במפורשים זה מזה ורק נוגעים זה בזה. ולכן אף במשנתנו הבשר**
16 **והאבר נחשבים כחתוכים, ומקום חיבורם אינו בית הסתרים,**
17 **ונטמא הבשר מהאבר.**
18 מקשה הגמרא: לשון המשנה הוא 'שחט את אמו ואחר כך חתכה,
19 הבשר טמא, ושלשלא לעולא, היינו דקתני - לכך כתבה המשנה
20 לשון 'התכה', שהרי הטומאה באה עליו ממות החיתוך והפרישה,
21 ואם לא חתך את האבר, הבשר אינו מקבל טומאה שמגע בית
22 הסתרים הוא. **אלא לרבינא שהעומד להחתך כחתוך, מאי 'התכה',**
23 **הרי אף ללא שחתוך נחשב כחתוך. מתרצה הגמרא: אידי ו-אגב**
24 **דתנא ברישא 'הוציא עובר את ידו והתכה, ואחר כך שחט את אמו,**
25 **הבשר טהור, ושם נאמר 'חתכה' בדווקא, שרק מפני שחתך את**
26 **האבר לפני השחיטה הבשר טהור, אבל אם לא היה חותך, הבשר**
27 **טמא, שנעשה אוכל בשחיטה ומקבל טומאת אוכלין, לכך תנא נמי**
28 **בסיפא 'התכה' אף שהבשר טמא גם אם לא חתך.**
29 שנינו במשנה: **וחכמים אומרים, הבשר טמא מנע טרפה שחטה,**
30 **כלומר שהאבר נחב כטריפה שחטה, ומנע טמא את הבשר.**
31 שואלת הגמרא: **טרפה שחטה מי ו-האם היא] מטמא, הרי**
32 **שחיטת טריפה מטרתה מידי נבילה ואין בה טומאה אחרת.**
33 משיבה הגמרא: **אין - כן, יש טומאה בטריפה, דאבות דשמואל,**
34 **דאמר אבות דשמואל, מיהרה ששחטה, גזרו בה חכמים שבמיהרה**
35 **במיהרה שחט, שאם נגע קודש בטריפה, נטמא.**
36 שנינו במשנה: שלרבי מאיר האבר טמא כנבילה, ולחכמים שחיטת
37 אמו מטרתו מטומאה זו. וטענו חכמים, מה מצינו במיהרה
38 ששחיטתה מטרתה, אף שחיטת בהמה מטהרת את (העובר)
39 (האבר), אמר להם רבי מאיר, לא, אם מיהרה שחיטת טרפה אותה
40 דבר שגופה, טהר את האבר דבר שאינו גופה. הגמרא מבארת
41 את המשאל ומתן ביניהם: **תניא, אמר להן רבי מאיר לחכמים, וכי**
42 **לשיטתכם מי מיהו לאבר זה מידי נבלה, הלא שחיטת אמו היא**
43 **המטהרת, נמצא שלדעתכם השחיטה חלה על האבר, אם כן**
44 **שחיטת אמו תתירונו אף באכילה, והלא אף אתם מודים שהאבר**
45 **אסור באכילה. אלא על כרחך, שכשם שהשחיטה אינה מתירתו**
46 **באכילה, כך אינה מטרתו מידי נבילה. אמרו לו חכמים לרבי**
47 **מאיר, הרבה מצלת השחיטה על שאינו גופה, יותר מגופה והגמרא**
48 **בסמוך מבארת את דבריהם, וראיה לדבר, שהרי שנינו (לעיל סח),**
49 **שאם חותך אבר מן העופר ששמיטה, ומשאירו שם, ואחר כך שחט**
50 **את הבהמה, מותר האבר החתוך באכילה, אבל אם חתך מן הפחול**
51 **ומן הקליזות של הבהמה עצמה, ומשאירם בתוכה, ואחר כך**
52 **שחטה, אסור החלק החתוך באכילה, הרי שבכח השחיטה להתיר**
53 **בשר שנחתך מהעופר שאינו מגוף הבהמה, יותר מאשר בשר**
54 **שנחתך מגוף הבהמה.**
55 הגמרא תמחה על תשובת חכמים לרבי מאיר שבברייתא: **מאי**
56 **קאמרי - מה אמרו חכמים, הרי לא טען רבי מאיר כלל מדבר**

דטומא בית הסתרים היא. ומה בכך? הא בשעת פרישתה מקבלת טומאה! ולא מיתוקמא
בנינו בכל כחו. שהרי צריך לקלוף הבשר שבחוץ מעל העצם עד לפרקו ויש לומר: דמיירי
בזמן שחותר בסכין רחבה. שמפסקת הסכין בין מה שבחוץ למה שבפנים, ואין נוגע זה בזה
בשעת חתיכה. וכן היהא ד"העור והרוטב" (חולין קכחב). בעי לאוקומי אפילו בסכין רחבה.

ואם תאמר: אמאי לא מקשה הכא דלעיל כמו
שקשה לשמואל בבירנות (טו). דאמר אבא
דתנן בפרק קמא דמסכת מכשירין (משנה ה')
המוסק וציל: המוחק את הכרישין — מים
שבתוכן אינן ב"כי יותן", והיוצא מזה דרי הן ב"כי
יותן". אמר שמואל: וכרישין עצמן הוכשרו, מאי
שעמא? בשעת פרישתן מזה הכרישין ופרקו
עלה ממתניתין דהתם, דקתני: ערב פסח חולץ
אצל רופא, וחותר אבר המודולל בו עד שיצו
כשערה, ותחבו סכירא ונמשך ממנה, והלה
עושה פסחו והרופא עושה פסחו. ואי בשעת
פרישתו הוכשרו — הכא נמי בשעת פרישתן מן
האבר לטמא לאיסור ומשני: בנזון בכל כחו.
והשתא, טפי הוה ליה לאקשויי הכא לעולא
מטומאה אטומאה, ממה דפריך התם מטומאה
אהכשו ויש לומר: דאעולא דהכא לא מצי
למפריך מהתם. דלא דמי, דהכא אפילו נזון
בכל כחו מקבלת טומאה בשעת פרישתו, וכן
שלא הובדל לגמרי נוגע קצת באביו. אבל התם
גבי אבר מן החי, כל זמן שלא הובדל לגמרי —
לא מטמא. ואין לחוש אנגינה קודם שהובדל
לגמרי. אבל לשמואל פריך שפיר, דמיירי במים
שנפלו על הכרישין שלא לרצון, ולכן מוסק
ה' (צ"ל: מחוק) ומים הנבדלים ממנה לגמרי הם
לרצון, וכי הדרי ונגיע בכרישין מכשירין אף על
גב דלא ניתא ליה, כדנן (מכשירין פרק א' משנה
א.) כל משקה שאין תחילתו לרצון וסופו לרצון
היי הוא ב"כי יותן", ודמיא להווא דרופא
לגמרי. ואמר: דאמרין ב"העור והרוטב"
(חולין קכגא). טלית שהתחיל לקרועה, כיון
שנקרע רובה שוב אינו חבו, וטוהרה משמע
טוהרה לגמרי. וכן משמע בפרק "דם חטאת"
(ובזמן צדב), דמייתי לה אבגד שיצא חוץ
מקלעים ונעמא — קריעו ומכניסו במכסה במקום
קדשו. ואם נשאר עליו שום טומאה, היאך
מכניסו? והא אבתי טמא הוא! והשתא, אמאי
אניה נעמא מנג מדרס כי דכא? ובקונטרס חוץ
שם, דהכי דאיכא עליו שתי טומאות, מדרס
ונגע הוב — אזני חלוקה למדרס, דהו לא חזיא
ליה. ואפילו הוא יותר משלש על שלש —
אפילו הכי טוהרה מן המדרס, כיון דלא חזיא
למלאכת ראשונה להתעטף — פשה היה טומאת
מגע דחזיא לשלש אצבעות. אבל התם איירי
כשאין עליה מדרס אלא טומאת מגע בלבד,
וקריעה אחיז לבטל, וחו לא פשה עליה מדרס.
ואין נראה שום סברא לחלק, דמכל מקום כיון
דיש בה שלש על שלש שהוא שיעור טומאה —
לא פקע מיניה טומאת מגע ומה שהביא שם
בקונטרס ראייה, דאף על גב דאית בו שיעור טומאה מכל מקום בטלה על ידי קריעה, דומיא דכלי חרס דשכירתו מטהרתו ושכירתו מקבלין טומאה, כדאמר ב"אלו טומאות" (חולין נד, ב.) הן
וקריעותיהן. ואין זו שום ראייה. דהתם איירי כשייחד השברים אחד כך, אבל בלא יחד לא, כמו שנפרש שם. ויש שפירש: "טלית שם כל עליה, וכשנקרע על שם דאול שם כלי מנה" טוהרה לגמרי. אבל הכא איירי בחתיכת בגד, ולא טוהרה ממגע מדרס אף על פי שטוהר מן המדרס. ועוד נראה לי, דמיירי כשקורע בהריבה מקומות עד שלא ישאר בכל אחד רוחב שלש.
ולחצי קאמר דטוהרה לגמרי, דאף על פי שכל הקריעות מחוברות בסופן — לאו חיבור הוא, כיון דכל קרע וקרע נקרע עד רוב הטלית, והוי כאילו נגמר כל קרע וקרע עד סופו. ובגין שלא
שיי בטלית באותו מיעוט שלא נקרע כדי מעפרות, פירוש: סדר, כדאמרין התם. דאי נשאר כדי מעפרות — היא טמא מדרבנן, כדאמר בפרק "דם חטאת" (ובזמן צדב). **מטביל** עד
מקום מדה — ואם תאמר: ואיך ילחיו חציצה, דהוי מיעוט המקפיד, דמיעוט המקפיד חוצץ בכלים כמו באדם, כדמשמע במסכת מקואות (פרק ט' משנה ז') ויש לומר: דאיירי בידות
הכלים העושים כעין חליות, כאותן שלשלות של ברזל העשויין בטבעות. והא דקתני נמי סיפא במסכת מקואות (פרק י' משנה ה') שלשלת דלי גדול — ארבעה טפחים, ושל קטן —
עשרה טפחים, ומטביל עד מקום מדה. רבי טרפון אומר: עד שיתבול כל הטבעת. מכלל דתנא קמא לא בעי כל הטבעת — מיירי נמי כגון דאדחה טבעת עצמה כשהיא בחליתו מן הטבעת
קטנה, וליכא חציצה. **חבור** אובלים כמאן דמפרתי דמו — תימה: דלא משני הכי ב"העור והרוטב" (חולין קכחב). גבי חישוב עליו ואחר כך חתכו טמא, ופרקי: טומאת בית הסתרים
הוא ודוחק להעמידה רבי מאיר. ויש לומר: דלא אמרין כמאן דמפרתי דמו אלא היבא דעמוד ליקצץ, כמו הכא דאבר אסור והשאר מותר. וכן בסוף "כיצד צולין" (פסחים פה, א.) גבי
אבר שיצא מקצה, דמה שיצא אסור, ומה שבפנים מותר. אבל גבי אבר מן החי, דהכל אסור ואין עומד ליחתך — לא אמרין: כמאן דמפרתי דמו.

בחתוך דמי — והרי נוגעין זה בזה. עד מקום מדה — שהוא עתיד לקיים. ומה
שעתיד לקח אין צריך טבילה, דכקצוץ דמי. **חבור אובלין** — שהן רכין, אינו
חשיב חבור, וכמאן דמפרתי דמו. ודאמרין בעלמא (פסחים פה, א.): לרבינא, חבורי
אובלין כמאן דמפרתי דמו — מהכא נפקא. **בשלמא לעולא** — דאמר: טעמא

משום פרישה הוא. היינו דקתני — מתניתין:
חתכו, דאי לא חתכו — אין טמא, משום
דמגע סתרים הוא. אידי דתנא רישא חתכו
— ואחר כך שחט את אמו הבשר שחוה,
דרקא חתכו קודם שחטה, דמשעה
שנשחטה נראית טומאת אובלין לא נגע,
הא לא חתכו — טמא. תנא סיפא חתכו —
ובלא חתכו נמי טמא העובר. מי מטמא —
דקתני בה תורת מגע? **מטמא במוקדשין**
— מדרבנן. אמרו לו הריבא מצלת ב' —
לקמיה מפרש מאי קא מהדרי ליה. ואת
האבר המודולל בה — בשום בהמה שנחתך
ממנו אבר ומעורה וחתכו במקצת. דאמרין
ב"העור והרוטב" (חולין קכגב). האבר
המודולל בבהמה, ונשחטה — מטמא
טומאת אובלין ולא טומאת נבלות. מדרקתני
ושם: הוכשרו בדמיה, ואי נבלה, מאי הכשר
איכא למימר? ואף על פי שאסורין באכילה
כדקתני לקמן בשמעתין: להביא האבר
והבשר המודוללים. דבר שנופה — כלומה,
דין הוא שטוהרנו, שהיא גופה. במחלוקת
נאבר — דעוברין. כך מחלוקת **נאבר** —
המודולל בבהמה, דלרבי מאיר אין שחיטתו
מטהרתו, ולרבנן שחיטתו מטהרתו. עושה
ניפול — בשעת שחיטה הרי הוא כנופל
ממנה, ואין שחיטתו מועלת לו. ומשום
לישנא דקרא דילפינן לקמן (ועדא, מיתה
עושה ניפול, נקט לו. **ניפול** — גמר נפילה.
אליבא דרבנן, דבאבר דעובר מטהרה,
ובאבר המודולל בה מטמאין. בחורה —
כדאמר רבי יוחנן בריש פירקין (חולין סה, ב.)
אבר עצמו מותר באכילה אם החזיר.
בשלמא

נמי הכי, אמר להן רבי מאיר: וכי מי טהרו לאבר זה מידי נבלה? אמרו לו: שחיטת אמו. —
אם בן תתירנו באכילה! אמרו לו: מרפה תוכיה, ששחיטתה מטהרתה מידי נבלה, ואינה
מותרתה באכילה. אמר להן: אם מותרת שחיטת מרפה אותה, ואת האבר המודולל בה —
דבר שנופה, מטהר את העובר שאינו גופה? אמרו לו: הרבה מצלת על שאינו גופה ויתר
מגופה, שהרי שנינו: חותך מן העובר שבמעינה — מותר באכילה, מן המחול וכן הפליות —
אסור באכילה. אמר רבי שמעון בן לקיש: במחלוקת בעוברין — כך מחלוקת באיברין. ורבי
יוחנן אמר: מחלוקת — באבר דעובר, אבל באבר דבהמה — דברי הכל שחיטה עושה ניפול.
אמר רבי יוסי ברכי חנינא: מאי טעמא דרבי יוחנן אליבא דרבנן? האי — אית ליה תפנתא
בחורה, והא — לית ליה תפנתא בחורה. מיתבי, אמר להם רבי מאיר: לא, אם מותרת שחיטת
מרפה אותה, ואת האבר המודולל בה — דבר שנופה, מטהר את העובר — דבר שאינו גופה?

בשלמא

טוהרים ושחיטה אינה עושה ניפול, ונחלק רק שלא הוכשרו לקבל
טומאה. נמצא שרב יצחק לא חידש כלום, שכל דבריו מבוארים
במשנה.
מתרצת הגמרא: חידושו של רב יצחק הוא ששחיטה אינה עושה
ניפול. שאלמלא דבריו היינו אומרים שכשם שנחלק רבי מאיר
באבר של עובר שהשחיטה לא מטהרתו, כך נחלק גם באבר
המדולדל ששחיטה עושה ניפול, לכך השמיע רב יצחק שאף לרבי
מאיר שחיטה אינה עושה ניפול באבר המדולדל. ולא ידענו דבר
זה מהמשנה, מפני שאי אפשר – אם באנו ללמוד זאת מהמשנה,
הנה אמינא – הייתי אומר, מאי הויכשרו בדמיה? שאמרה המשנה,
שמשמע שאין כאן טומאה עצמית, אבשר – רק על הבשר
המדולדל, ולא על האבר, משום שבאמת שחיטה עושה ניפול,
והאבר טמא כאבר מן החי ואין צריך הכשר, והבשר טהור כיון
שנחשב כבשר הפורש מן החי, ולכן צריך הכשר והוכשר בדם
השחיטה. וכיון שבמשנה אפשר לפרש ששחיטה עושה ניפול,
הוצרך רב יצחק לחדש שאינה עושה ניפול.
מקשה הגמרא על התירוץ: כיצד אפשר לומר שכונת המשנה רק
על הבשר, והא הויכשרו קתני, בלשון רבים, ועל כרחינו שהכוונה
גם על האבר. מתרצת הגמרא: מהו התיקא – שמוא תאמר
שהכוונה לבשר בלבד, ומה שנאמר בלשון רבים, הו – אחד
לכשר הפורש מן הבהמה, שהיה מדולדל קודם השחיטה ונשחטה
בהמה, וכמפורש במשנה 'ואבר והבשר המדולדל בבהמה'
וגו', וחד לכשר הפורש מן האבר לאחר השחיטה, שבשניהם אין
טומאה מצד עצמם אף אם שחיטה עושה ניפול, לפי שדינם כבשר
מן החי, ולכן צריכים הכשר לקבלת טומאה. אבל האבר עצמו
נאמר שטמא, משום ששחיטה עושה ניפול. לכן צריך רב יצחק
לחדש שאינה עושה ניפול.
מקשה הגמרא על תירוץ זה: הלא הבשר הפורש מן הבהמה נאמר
במפורש במשנה, 'והוכשרו' בלשון רבים בא להוסיף בשר הפורש
מן האבר, ופאי אויליית דהאי מהאי – במה גדול כוחו של זה יותר
מזה, הרי שניהם שוים ולמה צריך לחדש שאף בשר הפורש
מהאבר צריך הכשר.
מתרצת הגמרא: סלקא דעתך אמינא, הוילי ובשר הפורש מהאבר
מטמא וטומאה חמורה אבא אביו – האבר, שבעודו מחובר לאבר
הוא מטמא אדם כדן אבר מן החי, אימא לא ליבעי הכשר – שמוא
נאמר שלאחר שפרש מן האבר ונטהר מהטומאה החמורה, אינו
צריך הכשר כדי לקבל טומאה מאחר, שכמו שדבר שסופו לטמא
טומאה חמורה אין צריך הכשר, כך דבר שהיה טמא טומאה
חמורה אין צריך הכשר, קמשמע לן המשנה שאין הדבר כן, אלא
צריך הכשר על ידי דם השחיטה, אבל משום טומאה חמורה לא
הוכשר, משום שרק בסופו לטמא טומאה חמורה אמרו שאין צריך
הכשר, אך כשבתחילתו היה טמא טומאה חמורה, כיון שאחר
שפרש מהאבר לא יטמא שוב טומאה חמורה, צריך הכשר לקבל
טומאה. וכיון שיש חידוש נוסף בבשר הפורש מן האבר, נמצא
שאפשר לפרש 'הוכשרו' על שני מיני בשר, ואילו האבר טמא
כנבילה מפני ששחיטה עושה ניפול, ולכן השמיענו רב יצחק
ששחיטה אינה עושה ניפול, ו'הוכשרו' הכוונה על האבר והבשר,
ששניהם טהורים.
ממה שהתבאר בדברי רב יצחק בשם רבי יוחנן, נמצא שלרבי יוחנן
כולם מודים באבר המדולדל ששחיטה אינה עושה ניפול. והו כפי
הלשון השניה במחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש. הגמרא מביאה
סיוע לזה: אמר רב יוסף, קטנו – תפוס דרב יצחק פרי יוסף ביה,
שאמר שרבי יוחנן שהכל מודים ששחיטה אינה עושה ניפול,
וכלשון השניה, משום דרבה פרי פה בהשמו של רבי יוחנן קאי
בנותיה – סובר כמורה. דתניא, נאמר בפסוק 'וכשר בשדה מרפא לא
תאכל' (שמות כב ז), ודרשו חכמים, להביא האבר והבשר המדולדל
בהמה ובהמה ובעוף, ושחטו, שחטו אסורין באכילה. ואמר רבה פרי
פה קתא אמר רבי יוחנן, אף שנראה מהברייתא שאיסורו מהתורה,
אינו כן,

מבאת הגמרא את הקושיא: בשלמא לרבי שמעון בן לקיש שאמר
שלרבי מאיר האבר המדולדל טמא ולחכמים טהור, אף שרבי
מאיר בברייתא טהור את האבר, יש לפרש שלדברייהם של חכמים
קאמר להו, וכך כונתו, לדידי לא שניא אבר דעובר ולא שניא אבר
דבהמה כי דרבי יוחנן – לשיטתי אין הבדל בין אבר של עובר
לאבר המדולדל, ושניהם טמאים, אבל לשיטתם חכמים שאתם
מטהרים בשניהם, היה לכם לחלק ביניהם, שרק אבר המדולדל
טהור משום שהוא גופה, אבל באבר של עובר תודו לי שטמא
משום שאינו גופה. ולכן לא קשה מהברייתא לריש לקיש. אלא
לרבי יוחנן, שסבר שבאבר המדולדל כולם מודים שטמא, קשיא,
איך אמר רבי מאיר בברייתא שאבר המדולדל טהור, הרי אפילו
לדעת חכמים טמא.
מחמת קושיא זו הגמרא חוזרת בה: אלא אי אתמר הכי אתמר, וכך
היא מחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש, אמר רבי שמעון בן לקיש,
במחלוקת באבר של עופות, שלרבי מאיר האבר טמא כנבילה
ולחכמים השחיטה מטהרתו, כך מחלוקת באבר המדולדלים של
הבהמה. ורבי יוחנן אמר, מחלוקת רבי מאיר וחכמים היא רק באבר
דעובר, אבל באבר המדולדל דבהמה, לרבי הכל אין שחיטה עושה
ניפול, והאבר נחשב מחובר לבהמה ושחיטתה מטהרתו.
הגמרא מבאת את טעם רבי יוחנן לפי לשון זה: אמר רבי יוסף ברי
הנניא, מאי טעמא דרבי יוחנן אילימא דרבי מאיר, שאבר של עובר
טמא ואילו אבר המדולדל טהור, משום שטמא – אבר המדולדל
גופה של הבהמה הוא, ולכן השחיטה מטהרתו כל זמן שהוא
מחובר בה, והאי – והאבר של העובר, לאו גופה, ולכן השחיטה
לא חלה עליו ואינה מטהרתו.
הגמרא מביאה שמועה בשם רבי יוחנן שמבואר ממנה כלשון
השניה: אמר רב יצחק פרי יוסף אמר רבי יוחנן, הכל – בין רבי מאיר
ובין חכמים מודים, שמייתה של הבהמה עושה ניפול לאבר
המדולדל שבה, שכשמתה הבהמה מאליה נחשב האבר כנפל
ונתק ממנה בחייה, ולכן אף שהבהמה נעשית נבילה, האבר אינו
נבילה, אלא הוא כאבר הנתלש מן החי. ואף שגם אבר מן החי
מטמא כנבילה, מכל מקום יש חילוק ביניהם, שבשר הפורש מאבר
מן החי טהור, וכזית בשר הפורש מהנבילה טמא. וכמו כן הכל
מודים שאין שחיטה עושה ניפול לאבר המדולדל של הבהמה, ולכן
השחיטה חלה עליו ומטהרתו.
הגמרא מבררת במה עוסק רב יצחק, ומה החידוש בדבריו. מקשה
הגמרא: אמר רב יוסף, אילימא באבר דעובר, מיפלג פליגי – הרי
נחלקו בו רבי מאיר וחכמים האם השחיטה מטהרתו, וכיצד אמר
רב יצחק שלדברי הכל שחיטה אינה עושה ניפול. אלא רב יצחק
דיבר באבר המדולדל דבהמה, אך לפי זה קשה, מה החידוש
בדבריו, הלא הדין שמייתה עושה ניפול לדברי הכל, תניא – כבר
שינו במשנה, ואף שחיטה שאינה עושה ניפול תניא.
הגמרא מבאת הדין שינו כל דין: מייתה תניא, ששינו להלן
(קכו), בהמה שהיו בה אבר ובשר המדולדלים, וקתה הבהמה,
הכשר צריך הכשר – שינו עליו מים להכשרו לקבל טומאה,
והאבר מטמא משום אבר מן החי, ואינו מטמא משום אבר מן
הבהמה, דרבי רבי מאיר. ומכך שהבשר צריך הכשר, מוכח שאין
עליו טומאה עצמית. מבואר מדברי רבי מאיר, שמייתה עושה
ניפול, ולכן אין על האבר והבשר דין נבילה, אלא כבשר ואבר מן
החי, ולכן הבשר טהור כדן בשר הפורש מן החי, והאבר טמא
כדן אבר מן החי. ואף חכמים מודים לרבי מאיר בזה, שלא מצינו
שנחלקו עליו.
ממשיכה הגמרא ומבאת: שחיטה נמי תניא, ששינו שם באותו
ענין, נשחטה הבהמה הוכשרו דביתה, דרבי רבי מאיר, רבי שמעון
אמר לא הוכשרו ובפשטות המשנה מדברת על הבשר והאבר
המדולדלים, שלרבי מאיר הוכשרו לקבל טומאת אוכלין על ידי
דם השחיטה. ומזה שצריך האבר הכשר, מוכח שאינו טמא
בעצמו, והו משום שהשחיטה אינה עושה ניפול, ולכן מטהרתו
מטומאת אבר מן החי. ואף רבי שמעון מודה שהאבר והבשר

1 שאין ביה אלא מצות פרוש בלבד - שציוו חכמים לפרוש
2 מלאוכלם. והדרשה שבברייתא היא אסמכתא בלבד. הרי מבואר
3 שלרבי יוחנן אין שחיטה עושה ניפול, ולכן אין בהם איסור אבר
4 מן החי מן התורה, וכבר יצחק בר יוסף.
5 הגמרא ממשיכה ודנה באיסור אבר המדולדל: יתיב ו-ישב רב
6 יוסף קמיה דרב הונא, ויתיב וקאמר, אמר רב יהודה אמר רב, אכלו
7 לזה - לאבר המדולדל, לוקח, שאיסורו מן התורה. אמר רב
8 הונא מרבין לרב הונא, לא תציתו ו-תשמעו ליה לרב יוסף,
9 שדבריו אינם נכונים, שהרי אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא
10 משמיה דרב, אכלו לזה - לאבר המדולדל, אינו לוקח, שהוא רק
11 מצות פרוש. אמר רב ליה רב הונא לרב יוסף, אנו ו-אנו, אפוא נסמך
12 להלכה, כיון שנולקתם. אהדיניהו רב יוסף לאפיה - החזיר רב
13 יוסף את פניו בכסע, ואמר ליה לרב הונא, מאי קושא על מי
14 נסמך, הרי איננו חולקים, כי אמרי אנו - מה שאמרתי שלוקח,
15 זהו במיתה, דעושה ניפול, כלומר, כשמותה הבחמה דנים כאילו
16 האבר נפל לפניו, וכן, ולכן לוקח משום אבר מן החי, ופי אמר איהו
17 שאינו לוקח, זהו בשחיטה, דאינה עושה ניפול, ובזה אף אני מודה
18 שהוא רק מצות פרוש.
19 הגמרא מביאה מקור לדין ניפול. מבררת הגמרא: אמר רבא, מנא
20 קא מלתא - מנין דבר זה דאמור רבנן, שמיטה עושה ניפול,
21 ושחיטה אינה עושה ניפול. משיב רבא: מדכתוב לגבי טומאת
22 שריצים (ויקרא יא לב), 'וכל אשר יפל עליהם מהם במתם וטמא', ופסוק
23 זה עוסק באבר שנפל מהשרץ. ויש לשאול, למעשה מאי - הפסוק
24 שכתב 'במתם', איזה אופן בא למעט שאינו מטמא. אילימא
25 למעשה שאבר שנפל מאחד מהשרצים בתייהם אינו מטמא,
26 ומטמא רק לאחר מיתת השרץ, מ'נבלתם' נפקא - הלא זה כבר
27 נלמד מהפסוק (ויקרא יא לה) 'וכל אשר יפל מנבלתם עליו וטמא',
28 שאבר מהשרץ מטמא רק בשרץ מת. אלא שמע מינה, שהפסוק
29 הראשון נלמד שמיטה עושה ניפול ואין שחיטה עושה ניפול, וכך
30 פירושו, 'וכל אשר יפל מהם', כלומר כל נפילה שיש בהם, הרי
31 זה 'במותם', שהמיתה לבדה עושה ניפול לאבר המדולדל, אבל
32 שחיטה אינה מפלת.
33 מקשה הגמרא: אמר ליה רב אדא בר אבהו לרבא, והא ו-והריז
34 קרא בפסוקים בתיב, ובשרצים לא שייך שחיטה, ואי אפשר למעט
35 מפסוק דבר שלא שייך בו, ואם כן אין ללמוד מכאן ששחיטה אינה
36 מפלת.
37 מתרצת הגמרא: אמר ליה רבא לרב אדא, אם אינו ענין לשרצים,
38 דלאו בני שחיטה נינהו, שאף שנשחט כאילו מתו בלא שחיטה,
39 תננהו ענין לבהמה שיש בה שחיטה, והכתוב מלמד שאין שחיטה
40 עושה בה ניפול.
41 מקשה הגמרא: ואפתי מבטי ליה - ועדיין הפסוק 'במותם וטמא'
42 נצרך לדרשה אחרת, ששרצים מטמאים רק כעין שעת מיתה,
43 היינו לחין מטמאים, וישים אין מטמאים, וכיצד נלמד ממנו לניפול.
44 מתרצת הגמרא: תרי ו-שני 'במותם' תתיב בתורה, מאחד נלמד
45 דין לחים, ומזהשני ניפול.
46 במשנתנו (עג). נאמר, שאבר של עובר שהיה מחוץ לבהמה
47 כשנשחטה, לרבי מאיר שחיטתה לא טיהרה את האבר ומטמא
48 כנבילה מדין אבר מן החי, ולחכמים מטהרתו השחיטה מטומאת
49 נבילה. הגמרא מבארת באיזה אופן נחלקו: אמר רב חסדא,
50 מ'חלוקת רבי מאיר וחכמים' היא רק באבר דעובר חי, שבזה סברו
51 חכמים שהשחיטה מטהרתו מנבילה, כיון שיש במינו שחיטה. אבל
52 באבר דעובר מת, שאין במינו שחיטה, לדברי הכל שחיטה עושה
53 ניפול, והאבר טמא וטומאת נבילה. ורבה אמר, מ'חלוקת בזה -
54 באבר עובר חי, ק' מ'חלוקת בזה - באבר עובר מת, שבשניהם רבי
55 מאיר מטמא וחכמים מטהרים.
56 נאמר במשנתנו: בן שמנה חי [וכו'] אין שחיטתו מטהרתו, לפי

57 שאין במינו שחיטה. כלומר, טריפה שחיטתה מטהרתה מפני שיש
58 במינה שחיטה, ובהמה טמאה אין שחיטתה מטהרתה מפני שאין
59 במינה שחיטה. ועובר בן ח' חודשים, לאחר שנולד אין במינו
60 שחיטה לפי שאינו קרוי 'בקר וצאן', ודינו כבהמה טמאה שאין
61 שחיטתו עוצמו מטהרתו [אמנם כשהוא בבטן אמו נותר בשחיטתה].
62 מקשה הגמרא: והתניא בברייתא (ספרא שמני פ"ה) הדנה מנין
63 ששחיטת טריפה מטהרתה, ומדוע לא נלמדה מבהמה טמאה
64 שאין שחיטתה מטהרתה. ומשיבו: בהמה טמאה אין במינה
65 שחיטה, ולכן אין שחיטתה מטהרתה, אך טריפה יש במינה
66 שחיטה, ולכן מטהרתה שחיטתה. מקשה הברייתא: בן שמנה חי
67 יוכית, שאף על פי שיש במינו שחיטה, אין שחיטתו מטהרתו, וכן
68 טריפה אף שיש במינה שחיטה, לא מטהרתה שחיטתה. מבואר
69 בברייתא, שכן ח' יש במינו שחיטה, ולא כנאמר במשנה.
70 מתרצת הגמרא: אמר רב כהנא, בן ח' יש במינו שחיטה אגב אמו,
71 שכיון שנותר בשחיטת אמו, נחשב שיש לו עצמו תורת שחיטה,
72 וזהו טעם הברייתא. ותנא דידן - של משנתנו, שלא אמר כן,
73 משום שמינא דאפיה לא פריד - מה שיש במינו שחיטה אגב אמו,
74 לדעתו אינו נחשב יש במינו שחיטה, כיון שמצד עצמו אין בו
75 שחיטה, ואין לפרוך ממנו לטריפה.
76 שואלת הגמרא: ולחאי תנא דפריד - לתנא של הברייתא, שכן ח'
77 נחשב יש במינו שחיטה אגב אמו, ומחמת כן אפשר ללמוד טריפה
78 מבהמה טמאה שאין שחיטתה מטהרתה, אם כן פריד דשחיטתה
79 מ'מטהרתה מנא ליה ו-מנין לו.
80 מתרצת הגמרא: נפקא ליה מדבר יהודה אמר רב, דאמר רב יהודה
81 אמר רב, ואמר ליה ב'מטהרתה תנא - ויש אמרו ששנינו זאת
82 בברייתא. אמר קרא לגבי טומאת נבילות (ויקרא יא לט), 'וכי ימות מן
83 הבהמה וגו' הנגע בנבלתה וטמא', ומחלשון 'מן הבהמה' משמע
84 שיש מקצת בהמה ש'מטהרתה' ויש מקצת בהמה שאינה מ'מטהרתה',
85 כלומר, חלק מבהמות אינן מטמאות וטומאת נבילה במותן, ואילו
86 זו, זו מ'מטהרתה' שאינה מטמאת, אף שהיא במתה.
87 הגמרא דנה בענין שחיטת עובר במעי אמו: בעי רב הושעיא, הויש
88 האדם את ידו למעי בהמה, ושחט את העובר בן תשעה חי
89 שבתוכה, מהו, האם השחיטה מתירתו באכילה. וצדדי הספק הם,
90 תבעי לרבי מאיר ותבעי לרבנן - ספק זה הוא בין לרבי מאיר ובין
91 לחכמים שנחלקו במשנה בסמוך, לרבי מאיר שחיטת האם אינה
92 מתירה בן ט' חי שבתוכה, ויש לשחטו בפני עצמו, ולחכמים
93 שחיטת אמו מתירתו. והיינו, תבעי לרבי מאיר, עד כאן לא קאמר
94 רבי מאיר שכן ספקה בן ט' חי ספקו שחיטתו בעצמו, ששחיטת
95 עצמו מועילה לו, הני מילי תיבא דצאא לאויר העולם, שאז הוא
96 בהמה גמורה ושחיטתו מועילה, אבל במעי אמו, לא שריא ליה -
97 לא מתירתו השחיטה. או דילמא, אפילו לרבנן יש להסתפק, אף
98 שלדעתם מועילה לו שחיטת אמו, מכל מקום יתכן שארבעה
99 סימנין אפשר ביה דתקנא שהוא ראוי להשחט בהם, שנים של אמו
100 ושנים שלו, שאף שניתר בשחיטת סימני אמו, נותר גם בשחיטת
101 סימני עצמו אפילו במעי אמו.
102 פורשת הגמרא: אמר רב כהנא, תא שמעי, משנתנו דנה מדוע
103 לא נלמד שאין שחיטה מטהרת טריפה כשם שאינה מטהרת
104 בהמה טמאה. מחלקת המשנה, שלטריפה היה 'שעת הכושר',
105 כלומר קודם שנטרפה היתה ראויה לשחיטה, וחלה עליה תורת
106 שחיטה ושחיטתה מטהרתה, ואילו לבהמה טמאה לא היתה שעת
107 הכושר. דוחה המשנה: תרי כשנולדה מ'מטהרתה' מן הכסין, לא היה לה
108 שעת הכושר, ומכל מקום שחיטתה מטהרתה. ומלשון המשנה
109 משמע שהכל תלוי בשעת הלידה, ואפילו נטרפה רגע קודם
110 הלידה, נחשבת טריפה מהבטן שאין לה שעת הכושר. מוכיח רב
111 חנניא, ואי איתא שאפשר לשוחטו במעי אמו, אם כן מ'מטהרתה' לה
112 לטריפה מהבטן דהיתה לה שעת הכושר לשחיטה, דא' בעי עיל

אין בהם — איסור לאו של אבר מן החי. **אלא מצות פרוש** — בעלמא מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא. אלמא, אין שחיטה עושה ניפול. **אבלו לוח** — האבר המודולל. **אינו לוקה** — דמצות פרוש בעלמא הוא. **אחרוניו** — בכעס. **כי אטרי** — **אנא** — דלוקה משום אבר מן החי — במיתה דעושה ניפול. ואשמיעך רב דלא משום נבלה מותרין ביה, אלא משום אבר מן החי. וכל אשר — בשרצים כתיב ויקרא יא. **מנבלתם נפקא** — וזכי יפול מנבלתם. **אלא** — הכי קאמר: כל אשר יפול מהם — במותם, על ידי מיתה הויה נפילה. **מהם** — איברים המודוללים בהם. **בשרצים כתיב** — דלא שייכא בהו שחיטה, והכי ממוטע שחיטה מהאי קרא? **אם אינו ענין כו'** — דעל כרחך "במותם" מיעוטא הוא, דלגופיה לא איצטרך. דהא במותם משתעי, ד"נבלתם" כתיב. וכתוב: **"ובי פול"** — למימרא דעושים ניפול, ולא בעי "במותם" אלא על כרחך למעוטי שחיטה. **דלאו בני שחיטה ניתו** — ולא איצטרך "במותם", דהא אפילו שחיטתם מיתה היא. **כעין מיתה** — כעין שעת מיתה, שהיו לחים, למעוטי שרץ שיש. **דעובר חי** — דיש במינו שחיטה, מביאה שחיטה אף לאבר הוצא לטורה. **וחתניא** — בתורת כהנים, גבי "ובי ימות מן הבמה" כו' ויקרא יא. **בן שמונה יוכיח שאף על פי שיש במינו שחיטה אין שחיטה מטהרתו** — אם נולד ושחט, אבל אנב אמו ניהר בשחיטת אמו דברי הכל. אף טריפה, אף על פי שיש במינה שחיטה — לא תטהרה שחיטה. ומתניתין קתני: **בן שמונה** — אין במינו שחיטה **אמר רב כהנא** — האי דקתני תנא דברייתא: יש במינו שחיטה — אנב אמו קאמר, שניתר בשחיטת אמו. **מינא דאבתי לא פריד** — לא חשיבא ליה פירכא. דהואיל ואין בבני שמונה שחיטה — אין במינו שחיטה קרינא ביה. **ולחאי תנא** — דברייתא דפריך מינא דאמיה, וסבר: יש במינו שחיטה קרינא ביה. **טרפה דשחיטה מטהרתה מנא ליה** — תיפוק ליה מבהמה טמאה דאין שחיטה מטהרתה ושחט בה בן תשעה חי — ויצא אחר שחיטתו, ואמנו קיימת. **בן שמונה לא קא מביעי ליה**, דהא אפילו יצא לאויר העולם ושחטו — תנן במתניתין **חולין עבב**, אין שחיטתו מטהרתה **אבל כמעין לא שריא** — שחיטה דיליה. וכל שכן לרבנן דאמרי: לא שייכא ביה שחיטה כלל, אפילו יצא חי לאחר שחיטה, דאין שחיטה בו אלא ביצא לאויר בחי אמו. **או דילמא אפילו לרבנן** — שריא ליה שחיטתו. דקסברי רבנן: ארבעה סימנן אבשר ביה רחמנא, באיזה שני הסימנים שישחטו, או של אמו או שלו. וכל שכן לרבי מאיר דאמר: שחיטה שייכא ביה. **תא שמע** — דתנן במתניתין: הרי שגולדה טרפה מן הבטן, מניין? **וקא סלקא דעתין דאפילו בבטריה שחט אתה קודם לידתה קאמר**, דלא היתה לה שעת הכושר לישחט, ולא חל עליה תורת שחיטה. **ואם איתא** — דשחיטה במעי אמו שחיטה היא, הרי היתה לטרפה זו שעת הכושר לשחיטה קודם שנטרפה! **בבעלת חמש רגלים** — דהאי טרפות דהאי הוה בה משנוצרה. וכגון שיתור זה ברגלים האחרונים, דאמר בכבורות (מא), דבעלת חמש רגלים הרי זה מום, ואמרין להם: לא שנו אלא שחט את יתר ביד, אבל ברגל — אפילו טרפה נמי הוי, דכל יתר כנסול דמי. **משנה קורעו** — שאין צריך שחיטה. ומודי רבי מאיר בהו דאיתרבו מיכל בבמה תאכלו" (דברים יד), דלא חדשים איכא ולא אוירא איכא. **הילכך לאו בהמה הוא. ומוציא את דמו** — דחלבו הוא דמות, כדקתני לקמן (חולין עה,א). **מה חלב ושתי הכליות האמורין באשם** — מוצא מכלל שליל, אף כל מוצא מכלל שליל. אבל דמו לא גרע מדם האברים, דקיימא לן בכריתות (כא,ב). דם האברים עובר בלא תעשה. **מעון שחיטה** — דחדשים גרמי לשיייה בהמה באנפי נפשיה, ולא איתרביא מיכל בבמה תאכלו. ולרבנן — חדשים ולידה גרמי, דרבנן מרבו ליה להיתרא מיכל בבמה תאכלו. **וחייב באותו ואת בנו** — שלא שחטנו ביום ששחטנו אמו.

אין בהם אלא מצות פרוש בלבד. וקרא דברייתא אינו אלא אסמכתא בעלמא. ואם תאמר: וכיון דמדאורייתא שרי באכילה, אמאי נקט דברייתא דלעיל (עג,א). לא, אם טיהרה שחיטה טרפה אותה ואת האבר המודולל בה? מה שייך שם להזכיר אבר מודולל, דשרי אף באכילה? ויש לומר, דהכי קאמר: אבר המודולל בה גזרו ביה רבנן איסור אכילה, ולא גזרו שלא תהא שחיטה מטהרתו כמו עובר, דבר שאינו גופה. **תרי** במותם כתיב — ואם תאמר: הא אבתי צריכי לכדרדשין ב"העור והרובט" (חולין קכג,ב). יכול בשר הפורש מן השרצים יהא טמא? תלמוד לומר: "במותם" — מה מיתה שאינה עושה חליפין בוי? ויש לומר: דענין מותם, וההיא דרשה — מחד "במותם" נפקא. אי נמי, דרשה דהתם — מ"נבלתם" נפקא: מה נבלה שאין עושה חליפין. ונקט "במותם" לפי שהיא דרשה פשוטה. **מחלוקת** באבר דעובר חי — ובבן שמונה. דאילו בן תשעה — כשאר בהמה הוא לרבי מאיר, וטעון שחיטה. **ולחאי** תנא דקפריך טרפה דשחיטה מטהרתה מנא לן — קצת תימה: דכולא חזא דברייתא היא בתורת כהנים, וידע רישא ולא ידע סיפא. **נפקא** ליה מדרב יודה כו' — ואם תאמר: דתניא בסוף פרק "רבי אליעזר דמילח" (שבת קלא,א) "לאלכלה" — לחביא בן שמונה שאין שחיטתו מטהרתו. ורבי יוסי ורבי אלעזר ברבי שמעון אומרים: שחיטתו מטהרתו. והשתא כלולו לא מתוקם כהנא דמתניתין, דאפילו תנא קמא דהתם משמע, דאי לאו "לאלכלה" — הוה אמינא דשחיטה מטהרתו. ולחנא דמתניתין, בן שמונה, כיון דאין במינו שחיטה — ידעין ליה מבהמה טמאה דאין שחיטה מטהרתה. אבל כהנא דברייתא דהבא מיתוקמא שפיר תנא קמא דהתם, דכיון דיש במינו שחיטה אנב אמו — מיקרי שפיר יש במינו שחיטה, ולא מצי למילקי מבהמה טמאה, ולדבי גרין התם "לאלכלה" — למימר דאין שחיטה מטהרתו. ומיהו, סוגיא דהתם לא אתיא כהנא קמא דברייתא דהבא, דרבא מפרש התם טעמא דרבי יוסי ורבי אליעזר, דסברי בטרפה אף על גב דמתה היא דשחיטה מטהרתה, הכא נמי לא שחא. ורבנן, לא דמי לטרפה אפילו מן הבטן, דיש במינו שחיטה, הכא אין במינו שחיטה. ושמא תנא דמתניתין משום קרא ד"לאלכלה" חשיב אין שמונה אין במינו שחיטה. אי נמי, קרא ד"לאלכלה" דרדשי תנא קמא התם הוי אסמכתא בעלמא. דהא לאבי דמויקי התם פלוגתניהו דפליגי, מר סבר חי הוא, ומר סבר מות הוא — צריך לומר דאסמכתא היא, דכיון דחדשי ליה כמות, בלא קרא אין שחיטתו מטהרתו.

חלבו

משנה השוחט את הבהמה, ומוציא את דמו. קורעו, ומשחט את דמו. מנא ליה שחיטה? הרי שגולדה טרפה מן הבטן, מניין? וקא סלקא דעתין דאפילו בבטריה שחט אתה קודם לידתה קאמר, דלא היתה לה שעת הכושר לישחט, ולא חל עליה תורת שחיטה. ואם איתא — דשחיטה במעי אמו שחיטה היא, הרי היתה לטרפה זו שעת הכושר לשחיטה קודם שנטרפה! **בבעלת חמש רגלים** — דהאי טרפות דהאי הוה בה משנוצרה. וכגון שיתור זה ברגלים האחרונים, דאמר בכבורות (מא), דבעלת חמש רגלים הרי זה מום, ואמרין להם: לא שנו אלא שחט את יתר ביד, אבל ברגל — אפילו טרפה נמי הוי, דכל יתר כנסול דמי. **משנה קורעו** — שאין צריך שחיטה. ומודי רבי מאיר בהו דאיתרבו מיכל בבמה תאכלו" (דברים יד), דלא חדשים איכא ולא אוירא איכא. **הילכך לאו בהמה הוא. ומוציא את דמו** — דחלבו הוא דמות, כדקתני לקמן (חולין עה,א). **מה חלב ושתי הכליות האמורין באשם** — מוצא מכלל שליל, אף כל מוצא מכלל שליל. אבל דמו לא גרע מדם האברים, דקיימא לן בכריתות (כא,ב). דם האברים עובר בלא תעשה. **מעון שחיטה** — דחדשים גרמי לשיייה בהמה באנפי נפשיה, ולא איתרביא מיכל בבמה תאכלו. ולרבנן — חדשים ולידה גרמי, דרבנן מרבו ליה להיתרא מיכל בבמה תאכלו. **וחייב באותו ואת בנו** — שלא שחטנו ביום ששחטנו אמו.

רבי

חלבו דמאי — בקונטרס לא גריס ליה, דפשיטא דבשליל איירי, ולא גריסין אלא: חלבו
 דגיד, ולא איירי בבהמה אלא בשליל. ורבינו חם אומר שיש ליישב הגירסא,
 והכי פירושה: חלבו דמאי אילמא חלבו דשליל, כלומר דגוף דשליל, כגון חלב הכליות
 ושעל הקרב, ואתא לאפקי מחלב דגיד דשליל — והא מיפלג פליגי, דשרי רבי יהודה
 חלבו וגיד דשליל של בן תשעה אלא חלבו
 דגיד, דלא פליג רבי מאיר אלא אלא שחיטה,
 אבל חלבו דגידו שרי, והא דקאמר לעיל
 למעוטי חלבו וגידו, כלומר היינו חלבו וגידו. אי
 נמי, "וגידו" נקט לקונקנות דשרי, הא פליג רבי
 מאיר ואסר אפילו חלב דגיד וקונקנות דשליל,
 מדרקת: "כל מקום שהוא" משמע — אפילו
 דשליל, וקתני: חותך שומנו מעיקרו, וגם מחטט
 אחריו — משמע דאסר אפילו קונקנות, וכי
 קאמר: חלבו דגיד, הוה מצד למיפך. מכל
 מקום, אמאי נקט רבי אשעיא "אלא על עסקי
 שחיטה בלבד", כיון דפליג נמי בחלב כליות
 ודקרב, ודגיד דשליל? אלא דעדיפא פריך,
 דבחלב גיד נמי פליגי, ומדאי טעמא נמי לא
 קאמר: למעוטי דמו, דהוי לכולי עלמא ככרת —
 משום ד"אלא על עסקי שחיטה" קאמר, ואכתי
 תקשה לך, הא פליגי נמי בחלבו וגידו ולכן
 הוצרך לומר ד"אלא על עסקי אכילה בלבד"
 אתמר, והא דפליגי באותו ואת בנו — בכלל
 אכילה הוא. **למעוטי** וכו' — דסלקא דעתך
 גרע מבמה מפרסח, דחייב רובע, כדאמרין
 בפרק "הער והרטוב" (חולין קכ"א, ב). אי נמי,
 הוה דני מילי — כגון ישראל טמא, וגוי
 בטוהרה, אבל חכא, דבשחיטה זו משתריא
 באכילה, סלקא דעתך לא מחיב.
דגמור שה שיה מפסח — פירש בקונטרס: דפסח
 פסול משום יוצא דופן, ואי אפשר לומר
 כן, דאם כן לרבי מאיר הואך פורחין בו, דאמר
 לעיל: דאליבא דרבי מאיר שה מעליא הוא
 ופורחין בו? אלא מיפסיל מטעם שחיטה, דאין
 פורחין בשחיטה, כדאמר בפרק קמא דבכורות
 (יב, א).
 מאי
מיתייב אדם התמצית, וכל היבא דלא מחייב אדם הנפש — לא מחייב אדם התמצית, איבעיא
 להו: מהו לפדות בן פקועה? אליבא דרבי מאיר לא תיבעי לך, דיכין דאמר מעון שחיטה
 — שה מעליא הוא. כי תיבעי לך — אליבא דרבנן, דאמרי שחיטת אמו מטהרתה, מאי? פיון
 דאמרי שחיטת אמו מטהרתה — כבשרא בדיקולא הוא. או דילמא: פיון דרהיט ואויל, ורהיט
 ואיתי — "שה" קרינא ביה? מר זוטרא אמר: אין פודין, ורב אשי אמר: פודין. אמר ליה רב
 אשי למר זוטרא: מאי דעתך — דגמרת "שה" "שה" מפסחים: אי מה לחלן — זכר, תמים,
 וכן שנה, אף פאן — זכר, תמים, וכן שנה! — "תפדה" "תפדה" ריבה. — אי "תפדה" "תפדה"
 ריבה, אפילו כל מילי נמי! — אם כן, "שה" "שה" מאי אהני לך? איבעיא להו: מהו למנות
 בו ראשון ושני? רבי יוחנן אמר: מוזין בו ראשון ושני, רבי שמעון בן לקיש אמר: אין מוזין
 בו ראשון ושני, נעשה פאגו המתקשקש בקליפתו. איתביה רבי שמעון בן לקיש לרבי יוחנן:
 הפשר מנע ובלה, דברי רבי מאיר, ותכמים אומרים: מנע מרפה שחיטה. בשלמא לרדרי,
 דאמינא חד גופא הוא — היינו דאיתפשר בדמא דאמיה. אלא לרדך, במאי איתפשר? אמר
 ליה: בשחיטה, וברבי שמעון. איתביה רבי יוחנן לרבי שמעון בן לקיש: עבר פגור — הוכשר,
 הלך לבית הקברות — נטמא. בשלמא לרדרי דאמינא תרי גופי נינהו — משום הכי, הוכשר
 — אין, לא הוכשר — לא. אלא לרדך, דאמרת חד גופא הוא, הא איתפשר בדמא דאמיה!
 בשחיטה
 בקדשים "כי יולד" — פרט ליוצא דופן. כל מילי — כגון בן פקועה. מאי אהני ליה — ומסתברא דהאי ממעט, דכבישרא בדיקולא הוא, וכי מרבי — בעל מום וקנה
 קא מרבי. איבעיא להו — נטמא בהמה שחווה, מהו למנותה ראשון, וכן תשעה חי שבטנה שני? מוזין — דתרי גופי נינהו. לא איהו נמי הוי ראשון,
 דנעשה כאגו המתקשקש בקליפתו, שהבהמה שומר שלו. הבשר מנע נבלה — בשר העובר שהיה מחובר לאבר היצא. כדמא דאמיה — דכיון שהוכשר בית השחיטה
 בדם — הוכשרה וכו'. במאי איבעיא — בשר העובר, שיקבל טומאה מאבר? בשחיטה — הוכשר בה לטומאה, וכרבי שמעון דאמר:
 שחיטה מכשרת ולא דם, בפרק שני (חולין לג, א). עבר בנהר — בן תשעה חי שנמצא בשחיטה וגדל.

את דמו משום הלאו.
מקשה הגמרא על רבי זירא: לִמָּאן קַאמְרִין - למי אמרנו זאת,
כלומר מי הוא המתיר בחלבו, הלא לְרַבִּי יְהוּדָה, ואם כן מדוע אין
בדמו כרת, לֹא יָהּ אֵלָּא דָם הַתְּמִיצִית שֶׁלִּרְבִּי יְהוּדָה הוא בכרת,
דְּתֵנָּיָא, דָם הַתְּמִיצִית בְּאַחֲרָהּ שֶׁל לֹא, רַבִּי יְהוּדָה אָמַר בְּהִכְתָּה.
מתרצת הגמרא: תִּנְגָּא ו-בִּיאָרָן רַב יוֹסֵף בְּרִיה דְּרַב סָלָא חֲסִידָא,
בְּמִיָּה דְּרַב פִּיפֵּא, מוֹדֵה רַבִּי יְהוּדָה בְּדָם שֶׁלִּיל שְׁאִינוּ בְּכֵרֶת, מִשּׁוּם
שְׂאִית לִיה לְרַבִּי יְהוּדָה הִקְשָׁה שֶׁל 'דָּם' וְ'כָל דָּם'. כלומר, נאמר
בתורה (ויקרא פ"ב) 'אִישׁ וְגו' אֲשֶׁר יֵאכֹל כָּל דָּם וְגו' וְהִכְרַתִּי אֹתָהּ,
ולרבי יהודה 'דָּם' מלמד על דם הנפש, והריבוי 'כל דָּם' מלמד
שאף דם התמיצית בכרת, נמצא שהוקשו זה לזה, ללמד שְׁכָל הִיכָא
דְּמִיתִיב אֵדָם תִּנְגָּא, מִיתִיב אֵדָם הַתְּמִיצִית, וְכָל הִיכָא דְלֹא מִיתִיב
אֵדָם תִּנְגָּא שֶׁהוא עיקר הדם, כגון שִׁילִל שֶׁלֹּא שִׁיךְ בּוֹ דָם הַנֶּפֶשׁ
משום שאינו בהמה לעצמו, לֹא מִיתִיב כֵּרֶת אֵדָם הַתְּמִיצִית.
הגמרא דנה על פדיון פטר חמור בִּבְנֵי פְקוּעָה: אִיבְעִיָּא לָהּ, מָהוּ
לְפָדוֹת פֶּטֶר חֲמוֹר בְּשֶׁה בֶּן פְּקוּעָה. מבארת הגמרא את הספק:
אִלְבָּא דְרַבִּי מֵאִיר לֹא תִּנְגָּיָא לָהּ, דְּכִינּוּ דְאָמַר שֶׁבֶן ט' חִי טַעֲוִין
שְׁחִיטָה, שֶׁה מַעֲלִיָּא הוּא, וּדְוַאי פוֹדִים בּוֹ כְּשֶׁאֵר שֶׁה. כִּי תִנְגָּיָא לָהּ
אִלְבָּא דְרַבִּינּוּ, דְאָמַר שֶׁבֶן ט' חִי שְׁחִיטָה אִמּוֹ מִשְׁחֵתָהּ, מֵאִיר, הָאֵם
כִּינּוּ דְאָמַר שְׁחִיטָה אִמּוֹ מִשְׁחֵתָהּ וְאִינוּ טַעֲוִין שְׁחִיטָה עֲצֻמָּה,
בְּכִשְׁרָא בְּדִיקוּלָא הוּא - הרי הוא כבשר שחוטת המונח בסל, ושנינו
בבכורות (יב) שאין פוֹדִים בִּשְׁחֻטָה אִם שׁוּי הַבֶּשֶׂר פָּחוֹת מִשׁוּי
פֶּטֶר הַחֲמוֹר, או דִּילָמָּא, כִּינּוּ דְרַחֲמִים וְאוֹיִל וְרַחֲמִים וְאֵתִי - כִּינּוּ שֶׁרִץ
וְהוֹלֵךְ וְרִץ וְבֹא, שֶׁשׁ בּוֹ חַיּוֹת, 'שֶׁה' קְרִינָא בִּיה, וּפוֹדִים בּוֹ כִּבְלֵי שֶׁה
חִי אֵף כְּשֶׁאִינוּ בְּשׁוּי פֶּטֶר הַחֲמוֹר. פּוֹשְׁטָה הַגְּמָרָא: מָר וּזְמָרָא אָמַר
אִין פּוֹדִין, וְרַב אִשִּׁי אָמַר פּוֹדִין.
אָמַר לִיה רַב אִשִּׁי לְמַר וּזְמָרָא, מֵאִיר דְּעָתֵד לומר שאין פוֹדִים בּוֹ,
משום דְּתִנְגָּא - שְׁלֹמֶת גִּזְרָה שׁוּה שֶׁה שֶׁה מִפְּסָחִים, שִׁכְמוֹ שֶׁבֶן
פְּקוּעָה פְּסוּל לִפְסָח מִשּׁוּם שֶׁהוּא יוֹצֵא דּוֹפֵן, אֵף לְפָדוֹת פֶּטֶר חֲמוֹר
פְּסוּל, אִי ו-אֵם כֵּן אֵף נִלְמַד מִהַגְּזִירָה שׁוּה שֶׁמָּה לְחֵלֹן לִפְסָח, כִּשֶׁר
רַק זָכָר תָּמִים וְכֵן שֶׁנָּה, אֵף בָּאֵן בְּפִדְיוֹן פֶּטֶר חֲמוֹר, יֵהָא כִּשֶׁר רַק
זָכָר תָּמִים וְכֵן שֶׁנָּה, תִּירֵץ מֵר וּזְמָרָא: מִכְּפָלוֹת לִשׁוֹן הַפְּסוּק (שְׁמוֹת יג)
'וְכָל פֶּטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בְּשֶׁה וְאֵם לֹא תִפְדֶּה וְעִרְפָּתוּ', רִיבָה אֵף
נִקְבָּה וּבִעַל מוֹם וְשֶׁאִינוּ בֶּן שֶׁנָּה, שְׂרָאִי לְפִדְיוֹן, וּמַהֲגִזְרָה שׁוּה
נִלְמַד לִפְסוּל רַק בֶּן פְּקוּעָה. הִקְשָׁה לוֹ רַב אִשִּׁי: אִי ו-אֵם 'תִּפְדֶּה
תִּפְדֶּה' רִיבָה, אִפִּילוּ כָּל מִלֵּי נָמִי - נִבְּהָ אִפִּילוּ כָּל הַדְּבָרִים
הַפּוֹסְלִים בִּפְסָח שִׁכְשִׁירִים לְפִדְיוֹן, וְנִכְשִׁיר גַּם בֶּן פְּקוּעָה. תִּירֵץ מֵר
וּזְמָרָא: אֵם כֵּן הַגְּזִירָה שׁוּה לִי 'שֶׁה שֶׁה' מֵאִיר אֲתֵי לָהּ - מֵה
הוֹעִילָה, הִלָּא אֵינָה מִלְּמַדָּת כְּלוּם, אֵלָּא וְדֹאִי הַגְּזִירָה שׁוּה מִלְּמַדָּת
שֶׁבֶן פְּקוּעָה פְּסוּל לְפִדְיוֹן, וְנִקְבָּה וּבִעַל מוֹם נִתְרַבּוּ מִתְּפַדְהָ תְּפַדְהָ
לְחִשְׁכִּירָם.
הַנוּגַע בֶּאֱב הַטּוּמָא, נַעֲשֶׂה רֹאשׁוֹן לְטוּמָא, וְהַנוּגַע בְּרֹאשׁוֹן
נַעֲשֶׂה שֵׁנִי. הַגְּמָרָא דְנָה בְּבַהֲמָה שְׁחוּטָה שֶׁנֶּגַע בָּהּ טוּמָא, מֵה דִין
הַעוֹבֵר בְּשִׁמְעִיָּא: לָהּ, בֶּן ט' חִי הַנִּמְצָא בְּשְׁחוּטָה, לְחַכְמִים
שֶׁהוֹתֵר בְּשְׁחִיטָה אִמּוֹ, מָהוּ לְמָנוֹת בּוֹ רֹאשׁוֹן וְשֵׁנִי, כְּלוּמֹר, אֵם נִגַּע
אֵב הַטּוּמָא בְּאִמּוֹ, הָאֵם הִיא רֹאשׁוֹן לְטוּמָא וְהוּא שֵׁנִי, או שֶׁאֵף
הוּא רֹאשׁוֹן. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, מוֹנִין בּוֹ רֹאשׁוֹן וְשֵׁנִי, מִשּׁוּם שֶׁהוֹעֵבֵר
וְאִמּוֹ כְּשֵׁנִי גּוֹפִים. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ אָמַר, אִין מוֹנִין בּוֹ רֹאשׁוֹן
וְשֵׁנִי, מִשּׁוּם שֶׁנֶּעֱשֶׂה בְּאִינוּ הַמִּתְקַשֵּׁשׁ בְּקִלְפָתוֹ, שִׁכְשֵׁם שֶׁהִקְלִיפָה
שׁוֹמֵרֶת לְפָרִי וְשֶׁנִּיָּהִם כֹּאחֵד לְדִינֵי טוּמָא, אֵף הָאֵם שׁוֹמֵרֶת
לְעוֹבֵר וְאֵחָד הֵם.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אִיתִיבִיה רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ לְרַבִּי יוֹחָנָן, נִאֲמַר
בְּמִשְׁנָה (עב) הוֹצִיא הַעוֹבֵר אֶת יָדוֹ, וְשִׁחַט הָאֵם, וְאַחֲרַי כֶּךָ חָתַךְ אֶת
הַיָּד, הַבֶּשֶׂר מִנֶּגְדָּה - הָאֵבֶר הַחֲתוּךְ הוּא אֵב הַטּוּמָא כִּנְבִילָה
מִדִּין אֲבֵר מִן הַחִי, וּבִשֶׁר הַעוֹבֵר הַנוּגַע בּוֹ נִטְמָא, דְּכָרִי רַבִּי מֵאִיר.
וְהַכְּמִים אִמְרִים, הַבֶּשֶׂר טָמֵא מִנֶּגְדָּה שְׁחוּטָה. מִקְשָׁה רִישׁ

רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁוִירִי אָמַר, אִפִּילוּ כְּשֶׁבֶן ט' חִי זֶה גָּדֵל וְהוּא בֶּן חֶמֶשׁ
שָׁנִים וְחוֹרֵשׁ בְּשֶׁדָּה, שְׁחִיטָה אִמּוֹ מִשְׁחֵתָהּ וּמִתִּירָתָהּ בְּאִכְלִיָּה.
מִסְיִמָּה הַמִּשְׁנָה: הִיתֵר בֶּן פְּקוּעָה הוּא רַק בְּנִשְׁחֻטָה אִמּוֹ, אֲבָל
קְרָעָה וְלֹא שְׁחוּטָה, וּמִצָּא בָּהּ כֵּן תִּשְׁעָה חִי, טַעֲוִין שְׁחִיטָה, לִפִּי שְׁלָא
נִשְׁחֻטָה אִמּוֹ.
גְּמָרָא
לְחַכְמִים בֶּן ט' חִי נִיתֵר בְּשְׁחִיטָה אִמּוֹ. הַגְּמָרָא מְבַאֵרֶת הִיתֵר זֶה:
אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר אָמַר רַבִּי אוֹשְׁעִיָּא, לֹא חֵלְבִּין בּוֹ חַכְמִים בֶּן פְּקוּעָה
זֶה לְהַקֵּל, אֵלָּא עַל עֲסָקִי שְׁחִיטָה בְּלָבָד, שֶׁהוּא מוֹתֵר בְּאִכְלִיָּה בְּלֹא
שְׁחִיטָה עֲצֻמָּה, אֵךְ לִשְׂאֵר דְּבָרֵינוּ מוֹדִים חַכְמִים שְׁדִּינוּ כְּבַהֲמָה
גְּמוּרָה. מְבַרֵּרֶת הַגְּמָרָא: לְמַעוֹטִי מֵאִיר. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: לְמַעוֹטִי
חֵלְבִין וְגִידוֹ שֶׁל הַשְּׁלִיל, שֶׁהַחֵלֶב וְגִיד הַנֶּשֶׁה שֶׁל בֶּן ט' חִי אִסּוּרִים,
שִׁכִּינּוּ שְׁמִצְאוּהוּ חִי, וְכָל חֲדָשִׁי וְיֹצֵא לְאִוִיר הַעוֹלֵם, הִרִי הוּא
בְּהִמָּה גְּמוּרָה לְעֵנִין זֶה.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: חֵלְבִין דְּמֵאִיר - אִיזֵה חֵלֶב לֹא הוֹתֵר בְּשְׁחִיטָה אִמּוֹ
אֵף לְחַכְמִים. אִילֵּימָא חֵלְבִין דְּשְׁלִיל - חֵלֶב הַבֶּן פְּקוּעָה, [וְהָא] מִפְּלַג
פְּלִינִי בּוֹ רַבִּי מֵאִיר וְחַכְמִים, דְּתֵנָּיָא, אִסּוּר גִּיד הַנֶּשֶׁה נִזְוָג בְּשְׁלִיל,
וְחֵלְבִין אִסּוּר, דְּכָרִי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, גִּיד הַנֶּשֶׁה אֵינוֹ נִזְוָג
בְּשְׁלִיל, וְחֵלְבִין מוֹתֵר. וְאָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר אָמַר רַבִּי אוֹשְׁעִיָּא, הַמְּחַלְקֵת
הִיא בֶּן מַחְמַת הַחוֹדָשִׁים וְהַאִוִיר הוּא כִּבְלֵי בְּהִמָּה, וְלֹכֵן גַּם
עֲצֻמָּה אִם כֵּן מַחְמַת הַחוֹדָשִׁים וְהַאִוִיר הוּא כִּבְלֵי בְּהִמָּה, שִׁסְבֵּר שְׁנִיתֵר
חֵלְבִין וְגִידוֹ אִסּוּרִים, וְכֵן רַבִּי יְהוּדָה לְשִׁשְׁתּוֹ, שִׁסְבֵּר שְׁנִיתֵר
בְּשְׁחִיטָה אִמּוֹ, אִם כֵּן אֵינוֹ כְּבַהֲמָה גְּמוּרָה, וּמִטַּעַם זֶה גַּם חֵלְבִין
וְגִידוֹ מוֹתֵרִים. וְאִם כֵּן אֵין לְפָרֶשׁ שְׁכוּנוֹת רַבִּי אוֹשְׁעִיָּא לְחֵלֶב וְגִיד
הַשְּׁלִיל, מִשּׁוּם שֶׁנִּחְלַקוּ בּוֹה.
אֵלָּא אִם כּוֹנוֹת רַבִּי אוֹשְׁעִיָּא לְמַעַט חֵלְבִין דְּגִיד שֶׁל הַשְּׁלִיל, שְׂרָבִי
מֵאִיר מוֹדֵה שְׁחִיטָה אִמּוֹ מִתִּירוֹ לְפִי שְׁאִסּוּרוֹ מִדְּרַבָּנָן, וְהִרִי אֵף
בּוֹה מִפְּלַג פְּלִינִי רַבִּי מֵאִיר וְחַכְמִים. דְּתֵנָּיָא, גִּיד הַנֶּשֶׁה מִחֻטָּט אַחֲרָיו
בִּירֵךְ הַבְּהִמָּה לְהוֹצִיאָו בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא, שְׁכוּלוֹ אִסּוּר, וְהוֹתֵד
שְׁמִנּוֹ מְעִיקָרוֹ - וִישׁ לְחַתּוֹךְ גַּם אֶת שׁוֹמֵן הַגִּיד הַבְּלוּעַ וְנִשְׂרַשׁ
בְּבִשֶׁר, דְּכָרִי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, גּוֹמָמִים עִם הַשּׁוֹפִי - חוֹתֵךְ
אֶת הַגִּיד וְחֵלְבִין בְּשׁוּה לְגוֹבֵה בֶּשֶׂר כֶּף הַיָּד, אֵךְ עִיקְרוֹ וְשִׂרְשׁוֹ שֶׁל
הַגִּיד וְחֵלְבִין מוֹתֵרִים. וּמִלְשׁוֹן רַבִּי מֵאִיר 'בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא', מִשְׁמַע
שֶׁאֵף בְּשִׁלִּיל מַחֲטָה אַחֲרָיו. מְבַאֵר שֶׁנִּחְלַקוּ אֵף בְּחֵלֶב הַגִּיד שֶׁל
שְׁלִיל.
הַגְּמָרָא חוֹזֵרֶת בַּהּ: אֵלָּא אִי אֲתֵמַר חֵבִי אֲתֵמַר, אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר אָמַר
רַבִּי אוֹשְׁעִיָּא, לֹא חֵלְבִין בּוֹ חַכְמִים בֶּן ט' חִי לְהִתִּירוֹ לְפִי שְׁאִינוּ
כְּבַהֲמָה. אֵלָּא עַל עֲסָקִי אִכְלִיָּה בְּלָבָד, שְׁמוֹתֵר לְאִוְכֹלוּ בְּלֹא שְׁחִיטָה
וְלֹאכֹלוּ חֵלְבִין וְגִידוֹ, לְמַעוֹטִי רוֹבְעִין וְחוֹרֵשׁ בּוֹ, שֶׁהַרּוֹבֵעַ בֶּן פְּקוּעָה
חֵיב מִיתָה וְאֵין אֲנוּמִרִים שְׁאִינוּ בְּהִמָּה, וְכֵן אִם חִרֵשׁ יֶחֱד בְּשׁוּר בֶּן
פְּקוּעָה וּבַחֲמוֹר, לּוֹקֵה מִשּׁוּם כְּלָאִים. שְׁלִדְבִרִים אֵלוֹ הוּא כְּבַהֲמָה.
דָּם שֶׁהִנֶּפֶשׁ יוֹצֵאת בּוֹ, אִסּוּר אִכְלָתוֹ בְּכֵרֶת. אֵךְ דָּם הַתְּמִיצִית
שִׁיּוּצָא אַחֵר מִיתָה, לְחַכְמִים הוּא בְּלֹא, וְלְרַבִּי יְהוּדָה בְּכֵרֶת.
הַגְּמָרָא דָּנָה בְּדָם בֶּן פְּקוּעָה: אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ, לְדְּכָרִי רַבִּי
יְהוּדָה הַמְּתִיר בְּחֵלְבִין שֶׁל שְׁלִיל בֶּן ט' חִי, מְתִיר אֵף בְּדָמוֹ. וּבִפְשׁוּטוֹת
כוֹנוֹתָה, שְׁדָמוֹ מוֹתֵר לְגַמְרִי, כְּמוֹ בְּחֵלֶב. וְלְדְּכָרִי רַבִּי מֵאִיר הָאָמַר
בְּחֵלְבִין שֶׁל בֶּן ט' חִי, אִסּוּר בְּדָמוֹ. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אֵף לְדְּכָרִי הַמְּתִיר
בְּחֵלְבִין, אִסּוּר בְּדָמוֹ.
אִיתִיבִיה רַבִּי יוֹחָנָן לְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ, הִלָּא בְּמִשְׁנֵתֵינוּ נִאֲמַר שֶׁבֶן
ח' שְׁמוֹתֵר בְּשְׁחִיטָה אִמּוֹ לְדְּכָרִי חֵלֶב, קוֹרְעִין וּמוֹצִיאִ אֶת דָּמוֹ,
מְבַאֵר שֶׁגַם כְּשֶׁהִשְׁלִיל וְחֵלְבִין מוֹתֵר, דָּמוֹ אִסּוּר, וְכִיכֵד אֲמַרְתָּ
שֶׁהַמְּתִיר חֵלְבִין מִתִּיר בְּדָמוֹ. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אָמַר רַבִּי יוֹדָא, אֲכֵן
רִישׁ לְקִישׁ לֹא הִתִּיר אֶת הָדָם בְּאִכְלִיָּה, אֵלָּא בֹא לְזִמָּה, שְׁלִמְתִּיר
בְּחֵלְבִין אִין עָנֹשׁ בְּרִית עַל דָּמוֹ, אֵלָּא הוּא בְּלֹא. וּמִשְׁנֵתֵינוּ אִסְרָה

מה שאמר שהברייתא שנטמא בבית הקברות היא כרבי יוסי
הגלילי, וכמו שהתבאר.
הגמרא מסתפקת בטומאה בדגים: פני רב חסדא, לדעת רבי
עקיבא, שמשעה שאין יכול לחיות נחשב כמת ומקבל טומאה,
נולדו דגים סמיני טרפה, שסימנים אלו כשהם בבהמה מטריפים
אותה, כגון ניקבו המעינים, מהו, האם דגים אלו הם כמתים
ומקבלים טומאה. מבאר הגמרא את הספק: תיבעי - יש להסתפק
בזה למאן דאמר שבהמה טרפה חיה ויכולה לחיות, וכן תיבעי
למאן דאמר טרפה אינה חיה, והיינו, תיבעי למאן דאמר טרפה חיה,
שלא רק בהמה הוא שיכולה לחיות כשנטרפה, מפני דנפישא
חיותה - שחיותה מרובה, אבל דגים דלא נפישא חיותיהו - שאין
חיותם מרובה, לא חיים כשנטרפים, והם כמתים ומקבלים טומאה.
או דילמא, אפילו למאן דאמר טרפה אינה חיה, שמה חיה מילי
בהמה דגש במינה שחיטה וכשנטרפה אינה ראויה לשחיטה, ולכך
נחשבת כמתה, אבל דגים דאין במינה שחיטה, (אימא) לא נחשבים
כמתים עד שימותו ממש. מסיקה הגמרא: תיקו.
הגמרא דנה בדין חלב שליל: בהמה המפלת שהחלה נפל בן
שמונה שלא כלו חדשיו, רבי יוחנן אמר, חלבו כחלב בהמה
שאיסורו בכרת, ורבי שמעון בן לקיש אמר, חלבו כחלב חיה, שאין
בו כרת, אך חלבו כבשרו שאסור בלאו מדין בבילה.
מבאר הגמרא את טעמם: רבי יוחנן אמר חלבו כחלב בהמה,
משום שאיירא גרים - לידתו לאויר גורמת שיהיה עליו שם בהמה,
וחלבו אסור. רבי שמעון בן לקיש אמר חלבו כחלב חיה, משום
שהאיר יחד עם החדשים שנשלמו גרמי לקרותו בהמה, ונפל שלא
כלו חדשיו אינו קרוי בהמה, וחלבו אינו בכרת.
אימא דאמר, כל חיבא דלא פלו לו חדשיו, לא פלו הוא - ודאי
שאינו קרוי בהמה לאסור חלבו. אלא כי פליגי, חיבא דהושיט ידו
למעי בהמה, וחלש חלב של בן תשעה חי שבמעיה ואכל החלב, רבי
יוחנן אמר, חלבו כחלב בהמה ובכרת, משום שחדשים גרמי לקרותו
בהמה, ובן תשעה כלו חדשיו. ורבי שמעון בן לקיש אמר חלבו
כחלב חיה שאין בו כרת, משום שחדשים ואיירא גרמי לקרותו
בהמה, וכיון שלא יצא לאויר אינו בהמה, וחלבו אינו בכרת.
איתיביה רבי יוחנן לרבי שמעון בן לקיש, נאמר בספרא (ויקרא דברא
דברה פירי), מנין שחלב העובר הנמצא בשחיטה אינו חלב, תלמוד
לומר בשלמים (ויקרא ג ג-ד) שיש להקריב את חלבו ושתי הכליות
והחלב שעליהן, ואם כוונת הכתוב גם לשליל, נמצאו ארבע
כליות, אלא מוכח שאין הכוונה לשליל, וחלבו אינו בכלל החלב
שבכחות, שמה תאמר שהמנעט חלב השליל מעונש ואזהרה,
שלא הוזהרו על אכילתו ואינו בכרת, אך עדיין שם חלב עליו
לענין שמותר להקריבו על המזבח כשאר חלבי הבהמה. תלמוד
לומר אף באשם (שם ג ז-ח) שיש להקריב חלבו ושתי הכליות
והחלב שעליהן, ואין צריך לכותבו, שהרי ניתן ללמוד זאת בקל
וחומר משלמים, אלא בא ללמוד שמה חלב ושתי כליות האמורות
באשם, מוצא מכלל שליל - כשם שהחלב שנאמר באשם אינו
חלב שליל, שהרי אשם אינו בא מנקבות ולא שייך בו שליל, אף
בכל הקרבנות שיש בהם נקבה, כשלמים, מוצא החלב מכלל
שליל, שחלב השליל פסול להקרבה.
רבי יוחנן מבאר קושייתו: פשלא ליידי, שעובר קרוי בהמה בכלל
חדשיו, תיני דאיצטריך קרא - לכך הוצרך הכתוב למעוטי חלבו
מאיסור אכילה ומהקרבה, ללמד שאף בן תשעה הקרוי בהמה,
חלבו אינו בכלל החלב האסור. אלא לידך, שכל שליל אינו קרוי
בהמה, אם כן ודאי שחלבו אינו קרוי חלב, ואמאי איצטריך פסוק
שאינו ראוי להקרבה. מרחץ רש לקיש: אמר ליה, מעמא דידן נמי
מהבא - הטעם שלי הוא מכאן, שממה שמיעטה התורה את חלב
השליל מהקרבה, למדתי שאינו חלב כלל, ולכן גם חלב הנתלש
ממנו מותר. ואכן אלמלא דרשה זו, הייתי אומר שחלב השליל

מתרצת הגמרא: הברייתא מדברת בשחיטה וישיא, שלא יצא דם
בשחיטה, וסוברת הברייתא דלא פריי שמעון שהשחיטה מכשירה,
אלא שדם השחיטה מכשיר, וכיון שלא יצא דם, העובר ואמנו לא
הוכשרו בשחיטה, ולכן צריך הכשר בבהר.
בברייתא זו מבואר שכן פקועה מקבל טומאה בחייו, למרות
שבהמה בחייה אינה מקבלת טומאה. מבררת הגמרא: מאן - מי
התנא ששנה ברייתא זו, שכן פקועה שעבר בנהר הוכשר וכשהלך
לבית הקברות נטמא אף שהוא חי. משיבה הגמרא: אמר רבי יוחנן,
רבי יוסי הגלילי היא. דתניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי
יוסי הגלילי, בן פקועה אפילו חי מטמא טומאת אוכלים אם נגע
בטומאה, שכיון שהותר באכילה קרוי 'אוכל', וצריך הכשר.
והכמים אומרים, בן פקועה אינו מטמא טומאת אוכלין, מפני שהוא
חי, וכל שהוא חי, אינו מטמא טומאת אוכלין.
במשנתנו נחלקו רבי מאיר ורבי חכמים אם בן תשעה חי מותר
בשחיטת אמו. וזוהי מקום לומר, שמחלוקת רבי יוסי הגלילי
ורבי חכמים אם בן פקועה מקבל טומאה, תלויה במחלוקת רבי מאיר
ורבי חכמים, שרבי יוסי הגלילי סובר כחכמים במשנתנו שהותר
בשחיטת אמו, ולכך דינו כ'אוכל' ומקבל טומאה, וחכמים שחלקו
על רבי יוסי הגלילי, סברו כרבי מאיר שאינו נותר בשחיטת אמו
ואסור באכילה כשאר בהמה, ומחמת כן אינו מקבל טומאה. אלא
שאם כן, היה לרבי יוחנן לומר שהברייתא היא כחכמים
במשנתנו, ומדוע אמר שהיא רבי יוסי הגלילי. מוכח מכך, שרבי
יוחנן הבין שאף חכמים שחלקו על רבי יוסי הגלילי, מודים
לחכמים שהותר באכילה, ואף על פי כן סברו שלא מקבל טומאה
בחייו. ולכך רבי יוחנן לא היה יכול לומר שהתנא בברייתא הם
חכמים במשנתנו, שהרי אף לשיטתם נחלקו רבי יוסי הגלילי
ורבי חכמים אם העובר נטמא מחיים.
הגמרא מביאה מאמר נוסף של רבי יוחנן, שמחלוקת רבי יוסי
הגלילי וחכמים היא אף לחכמים במשנתנו: ואמאי (והלך) רבי
יוחנן למעמיה, דאמר רבי יוחנן, רבי יוסי הגלילי ובית שמאי אמרו
דבר אחר, שבעל חי המותר בלא שחיטה מקבל טומאה מחיים.
מבאר הגמרא: רבי יוסי הגלילי, הא דאמרן, שכן פקועה נטמא
בחייו. בית שמאי, דתנן (עוקצין פ"ג מ"ח), דגים, שנאכלים בלא
שחיטה, מאימתי מקבלין טומאה. בית שמאי אומרים, משיצודו,
שכיון שאינם טעונים שחיטה, משיצודו הרי הם כמתים. נמצא
שסברו כרבי יוסי הגלילי שבעל חי הנאכל בלא שחיטה נטמא
מחיים. וזה הלכתא אומרים במשנתנו. רבי עקיבא אומר, מפני
שיצאו מחיים ושוב אין יכולין להיות אפילו יחזירו למים.
שואלת הגמרא: מאי בינייהו - מה בין בית הלל לרבי עקיבא,
אימתי הדג אינו מת אך אינו יכול לחיות. משיבה הגמרא: אמר רבי
יוחנן דג מקריטע - (מפרפר) אימא בינייהו, והיינו שאחר שהוציאוהו
מהמים, יבש בין סנפיריו כמטבע סלע, ואינו יכול לחיות אף אם
ישבו למים, ולכך לרבי עקיבא הוא נטמא, אך לבית הלל אינו
נטמא עד שימות ממש.
ומכך שאמר רבי יוחנן שרבי יוסי הגלילי בבית שמאי וחכמים
שנחלקו עליו אינם כבית שמאי, מוכח שחכמים אלו מודים
לחכמים במשנתנו שכן פקועה מותר באכילה ומכל מקום סברו
שאינו מקבל טומאה מחמת שהוא חי, ומטעם זה הם חולקים על
בית שמאי בדגים וסוברים שמחמת חיותם לא מקבלים טומאה.
שאם נאמר שחכמים של רבי יוסי הגלילי סברו כרבי מאיר שטעון
שחיטה, ומחמת שאסור באכילה כל עוד שלא נשחט, אינו 'אוכל'
ואינו מקבל טומאה, אם כן מודים הם לבית שמאי בדגים שאין
טעונים שחיטה שמקבלים טומאה מחיים. ואין הכרח שרק רבי יוסי
הגלילי בבית שמאי, אלא אף חכמים החולקים עליו מודים לבית
שמאי בדגים. אלא מוכח מדברי רבי יוחנן שאף חכמים שחלקו על
רבי יוסי הגלילי סברו כחכמים במשנתנו, וזוהי היא לשיטתו עם

בשחיטה יבישתא — עסקין, שלא יצא ממנה דם, שאף אמו לא הוכשרה. ולהאי תנא שחיטה בלא דם לא מכשרה, ודלא כרבי שמעון. מאן תנא — דמטמי ליה אף על פי שהוא חי. מטמא טומאת אוכלין — בן פקועה, ואפילו חי, אם נגע בטומאה. וצריך הכשר — דתרי גופי נינהו. אלמא לרבי יוסי הגלילי מטמא מחיים.

וכרבנן דמתניתין לא אוקמה, ונימא לדידהו

כבשרא בדיקולא דמיא. דקטבר רבי יוחנן:

אפילו רבנן דפליגי אדרבי יוסי הגלילי

בטומאה, סבירא להו כרבנן דמתניתין

בשחיטה, ואפילו הכי לא מטמא מפני שהוא

חי, ולא בפלוגתא דרבי מאיר ורבנן

דמתניתין קמיפלגי. ואורא רבי יוחנן

לפעמיה — מדקאמר רבי יוחנן: רבי יוסי

הגלילי ובית שמאי המשמאין דגיס מחיים

אמרו דבר אחד, שמע מינה: רבנן דמסרי

בבן פקועה — לאו משום דסבירא להו

דטעון שחיטה כרבי מאיר. דאי טעמייהו

משום דטעון שחיטה הוא, אינהו נמי בדגים

דלא טעונין שחיטה מודו דמטמו בבית

שמאי, ודחיב משמע דרבי יוסי הגלילי ודבית

שמאי חזא? משציצור — דכיון דאין טעונין

שחיטה — הריז חז' כותמים. מפרשע —

מפרפר, ובגון שיבש בו כסלע ובין סנפירי,

דתי לא חי, כדאמרין במסכת שבת (קוב).

נולדו בדיגים סימני טרפה — כגון ניקבו

מעין, לרבי עקיבא. מהו — שיטמאו. אבל

דיגים דאין בדיגין — טרפה. לא חי טרפה

לגבייהו כמיתא. הפילה נפל — בהמה

המפלת. חלבו כחלב בהמה — בכרת.

כחלב חיה — ואין בו אלא איסור נבלה,

שאין שחיטה מטוהרתה, אבל חלבו כבשר.

אוריא גרים — לשרייה בהמה, ודכין דנולד

מיתסר. ואפילו לרבי יהודה רבנן לעיל

(חולין עד.ב) חלבו מותר — התם הוא דלא

יצא לאורי. חלבו כחלב חיה חדשים נמי

גרים — חדשים ואוריא בעינן. דהוששים ידו

ב' חדשים גרים — וכיון דכולו חדש —

חלבו אסור. ומיהו, כי שחטה לאמו — שר

ליה רבי יהודה מ'כל בהמה תאכל' —

ודברים דיו. מה חלב ושתי הכליות בו' —

בתורת כהנים שנויה בשלמים: "את כל

החלב באש על הקרב" ויקרא ג. — ולא את

השליש. יכול לא היה בעונש ואזהרה, אבל

יהא בעמוד והקרב? כשהוא אומר חלב

ושתי הכליות באשם, שאין תלמוד לומר,

דמה שלמים שאין כל מינן טעון אליה —

הריז טעונין חלב ושתי הכליות, אשם שכל

מינן טעון אליה — אינו דין שישטען חלב

ושתי הכליות? ומה תלמוד לומר? אלא

לומר לך: מה חלב ושתי הכליות האמור

באשם מוצא מכלל שליל — חלב זה מוצא

מכלל חלב שליל, שאינך יכול לומר חלב

שליל וקרב חנמצא באשם, שהרי אין אשם

נקבה. אף כל — אפילו בקרבנות הבאין

נקבה. חלב האמור בהן מוצא מכלל שליל.

בשלמא לדידי — דאמינא חדשים גרים,

איכא לאוקמא דהא בבן תשעה חי, דכיון

דבהמה הוא — אצטריך למעטי. אלא לדידי —

— לפיכך ליה, דהבא אפקיה רחמנא מכלל חלב,

דמעטיה מהקרבא, ואי לאו דמעטיה —

אלא לדידי דאמרת חלב הוא לענין אכילה,

אמאי מעיטיה מהקרבא? מירי דהוה אמוסר

זמן. דהוה אמוסר זמן — דיצא לאורי וכלו

חדשיתו מטוהרתו. לדידי המתיר — בלא

שחיטה בשל כשרה. אוסר — בשל טרפה.

דשחיטה ידידי לא מהניא ביה, ובשחיטת

איהו, אבל אם צריך הוא לשחיטת עצמו,

בגון שליל של טרפה — הושתו ומותר.

שהוא יורא בשנים אומבעה סימנין.

או ברשת וקנה שלו, או בושת וקנה של

אמו. בין בדריב אמי ובין בדריב חסדא

בשחיטה יבישתא, ודלא כרבי שמעון. מאן תנא: עבר בנהר - הוכשר, הלך לבית הקברות - נטמא? אמר רבי יוחנן: רבי יוסי הגלילי היא. דתניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי יוסי הגלילי: מטמא טומאת אוכלים, וצריך הכשר. ותככים אומרים: אינו מטמא טומאת אוכלין, מפני שהוא חי, וכל שהוא חי - אינו מטמא טומאת אוכלין. ואורא רבי יוחנן לטעמיה, דאמר רבי יוחנן: רבי יוסי הגלילי ובית שמאי אמרו דבר אחד, רבי יוסי הגלילי - הא דאמרן, בית שמאי - דתנן: דגים מאימתי מקבלין טומאה? בית שמאי אומרים: משציצור, ובית הלל אומרים: משמיותו, רבי עקיבא אומר: משעה שאין יכולין לחיות. מאי בינייהו? אמר רבי יוחנן: דג מפרשע איכא בינייהו. פעי רב חסדא: נולדו בדיגים סימני טרפה, מהו? תיבעי למאן דאמר טרפה חיה, ותיבעי למאן דאמר טרפה אינה חיה. תיבעי למאן דאמר טרפה חיה: בהמה הוא דנפישא חיותה, אבל דגים דלא נפישא חיותיהו - לא; או דילמא, אפילו למאן דאמר טרפה אינה חיה - הני מילי בהמה, דיש במונה שחיטה, אבל דגים דאין במונה שחיטה - איכא לא? תיקו. הפילה נפל - רבי יוחנן אמר: חלבו כחלב בהמה, ורבי שמעון בן לקיש אמר: חלבו כחלב חיה. רבי יוחנן אמר: חלבו כחלב בהמה - אוריא גרים, רבי שמעון בן לקיש אמר: חלבו כחלב חיה - חדשים גרים. איכא דאמרי: כל היכא דלא פלו לו חדשיו - לא פלום הוא. פי פליגי - היכא דהושט ידו למעי בהמה, ותלש חלב של בן תשעה חי ואכל, רבי יוחנן אמר: חלבו כחלב בהמה - חדשים גרים, רבי שמעון בן לקיש אמר: חלבו כחלב חיה - חדשים ואוריא גרים. איתביה רבי יוחנן לרבי שמעון בן לקיש: מה חלב ושתי כליות האמורות באשם - מוצא מכלל שליל, אף כל - מוצא מכלל שליל; בשלמא לדידי - היינו דאיצטרך קרא למעוטי, אלא לדידי - אמאי איצטרך? אמר ליה: טעמא דידו נמי מהכא. ואיכא דאמרי, איתביה רבי שמעון בן לקיש לרבי יוחנן:

מה חלב ושתי כליות - ואם תאמר: מאי קאמר בתורת כהנים שהביא בקונטרס: יכול לא היה בעונש ואזהרה, אבל היה בעמוד והקרב? והא הווא קרא ד'החלב אשר על הקרב', דממעט מיניה שליל, לענין הקרבה כתבו: ויש לומר: דהא דקאמר בתורת כהנים: ולא חלב שליל — לאו משום דלימעט מההוא קרא, אלא משום דמשתרי מן 'כל בהמה', ואין חשוב חלב. ובתר הכי קאמר, דרדלמא אף על גב דנפקא לן מ'כל בהמה' דאינו בעונש ואזהרה, מכל מקום הוי בעמוד והקרב. לדברי המתיר אוסר — והא דתנן: קרעה טעון שחיטה — אוריא אפילו לדברי המתיר. דהבא דוקא לדברי המתיר אסור, דמהני שחיטת טרפה לענין טומאה, והוי כחציו שחוט ותו לא מהניא ביה שחיטה. אבל התם לא נשטחא אמו כלל. וכן הא דאמרין לעיל (חולין עד.א) גבי בעיר דהושט ידו למעי בהמה ושחוט בה בן תשעה חי מהו: או דילמא אפילו לרבנן ארבעה סימנין אכשר ביה רחמנא — לא דמי לזהא דאסרינן הכא לרבנן, משום דהבא כחציו שחוט כדפרישתי, ואפילו לרבא דאמר הכא ארבעה סימנין אכשר ביה רחמנא, איכא למיבעי לעיל, דדילמא שאני התם דלא יצא לאורי העולם, ואסור אפילו לרבי מאיר. והבי נמי, בין לרבי יוחנן בין לרש לקיש דפליגי בתלש חלב מבן תשעה חי, מיתוקמא ההיא בעיא לעיל. דאפילו לרבי יוחנן דאמר: חדשים גרים, היינו לחלב שנתלש ויצא לאורי העולם, ואין איסור חלב חל עד שיושל, כדמוכח בפרק 'גיד הנשה' (חולין קג.א) ובסוף פרק 'דם שחיטה' (כריתות דף גכג.). ואפילו לרש לקיש דאמר חדשים ואוריא גרים, אפשר דבעמי אמו מהני ביה שחיטה, כי דחיב דמהניא ליה שחיטת אמו.

ולישטמך

מה חלב ושתי כליות האמורות באשם - מוצא מכלל שליל, אף כל - מוצא מכלל שליל; בשלמא לדידי - משום הכי מעיטיה רחמנא, אלא לדידי - ליקרב! אמר ליה: מירי דהוה אמוסר זמן. אמר רבי אמי: השוחט את הטרפה ומוצא בה בן תשעה חי, לדברי האוסר - מתיר, לדברי המתיר - אוסר. רבא אמר: לדברי המתיר - נמי מותר, ארבעה סימנין אכשר ביה רחמנא. אמר רב חסדא: השוחט את הטרפה, ומוצא בה בן תשעה חי -

מטען טעמא דידו — דאמינא לאו חלב הוא. מהבא — לפיכך ליה, דהבא אפקיה רחמנא מכלל חלב, דמעטיה מהקרבא, ואי לאו דמעטיה — הוי אמינא דחלב הוא. משום הכי מעיטיה — לאשמועינן דלאו חלב הוא. אלא לדידי דאמרת חלב הוא לענין אכילה, אמאי מעיטיה מהקרבא? מירי דהוה אמוסר זמן — דיצא לאורי וכלו חדשיתו מטוהרתו. לדידי המתיר — בלא שחיטה בשל כשרה. אוסר — בשל טרפה. דשחיטה ודדיה לא מהניא ביה, ובשחיטת טרפה לא משתרי, שהרי הוא כאחד מאיבריה. ארבעה סימנין — דהיתר הוא דרבי ביה רחמנא מ'כל בהמה הוא' — אצטריך למעטי. אלא לדידי — דאמינא חדשים גרים, איכא לאוקמא דהא בבן תשעה חי, דכיון דבהמה הוא — אצטריך למעטי. אלא לדידי — לפיכך ליה, דהבא אפקיה רחמנא מכלל חלב, דמעטיה מהקרבא, ואי לאו דמעטיה — הוי אמינא דחלב הוא. משום הכי מעיטיה — לאשמועינן דלאו חלב הוא. אלא לדידי דאמרת חלב הוא לענין אכילה, אמאי מעיטיה מהקרבא? מירי דהוה אמוסר זמן — דיצא לאורי וכלו חדשיתו מטוהרתו. לדידי המתיר — בלא שחיטה בשל כשרה. אוסר — בשל טרפה. דשחיטה ידידי לא מהניא ביה, ובשחיטת איהו, אבל אם צריך הוא לשחיטת עצמו, בגון שליל של טרפה — הושתו ומותר. שהוא יורא בשנים אומבעה סימנין. או ברשת וקנה שלו, או בושת וקנה של אמו. בין בדריב אמי ובין בדריב חסדא ובין בחיני רבי חייא בבבולא גרסינן: שחוט את טרפה. ותוספתא דרבי חייא נמצא כן.

מטען

הא דחבי רבי חייא בר' — תימה: כיון דשמעי ליה ברייתא. לימא ברייתא
בן פקועה הבא על בהמה מעלייתא הולד אין לו תקנה — מה שפירש
בקונטרס, דהרי הוא כמי שאין לו אלא סימן אחד מצד אמו, ובהמה בחד סימן לא
מתכשרה. וגם פירש דהאי בתרא לא מצטרף לקמא, שאין לך שהיה גדולה יותר מזו.

וגם פירש דלרב משרשיא לית ליה הא דאמרין

לעיל: ארבעה סימנים אכשר ביה רחמנא. והכל

מגומגם, דאפילו היתה הבמה ניתרת בסימן

אחד — אין להכשיר, דחשיב כל סימן וסימן

כחציו שחוט, ואין רוב סימן שיהא ראי

לשחיטה. ואפילו לא היתה להשהיה פוסלת

בשחיטה — אין שייך להחזיר, כיון דחצי הגוף

של ולד הבא מבח אמו לא נשחט כלל. ואפילו

מאן דאמר לעיל: ארבעה סימנים אכשר ביה

רחמנא — מודה הבא, דהתם שחיטת טרפה לא

הויא שחיטה, אבל כאן הוי כאילו נשחט חציו.

ומודה נמי לסוגיא דריש פרקין (חולין טז, א) גבי:

מהו לחשו לזרעו של עובר, דמשמע דעובר

הוציא אין לו תקנה בשחיטה. דהתם הסימנים

בשחוטין, ושבו אינן בני שחיטה להחזיר כלום.

ולפירוש הקונטרס כולה ההיא סוגיא דלא

כוותיה, וזה דוחק.

דנפל דובא עליה בר' זיל שחטיה — דסבר

כרבנן, דלא אסר משום דרסות דהובא,

דרדקא בשחיטה גזרו דמיפרסמא, אבל טרפות

דידיה לא מיפרסמא כל כך. ובקונטרס פירש

נמי: ולא היה עוד יכול לחיות, ואפילו הכי שרי.

וכן נראה, דלא על תנא השמיענו דנפל דובא

עליה.

והא אמר רבין אמר רבי חנינא הלכה כרבי

שמעון שזורי — לא מייית לה אלא

משום "ולא עוד", דאי לא הכי — מאי אלימא

דרבין מדועיר?

אנא כי האי סבירא לי — וכן קיימא לן, דפסיק

כאן הלכה למעשה, ואהאי סמכין

להדליק בשבת בכל שמנים, אף על גב דרבי

שמעון שזורי קאמר בפרק "במה מדליקין" (שבת

כז, א) בעיטורן ובנפס דוקא, דאי אף בעיטור

קאמר — היינו תנא קמא. **אף** בחול שואלו

אוכלו על פיו — בירושלמי מפרש: שאימת

דימנו על עז הארץ, דכיון שדופרש — חמור

בעיניו יותר כשחזרו ומתערב. ובטעמא דתנא

קמא דלא שרי אלא בשבת — פליגי בירושלמי

חד אמר: מפני כבוד שבת, וחד אמר: מפני

שאימת שבת עליה, והוא אומר אמת. ופריך: אי

אימת שבת עליה, הא דתניא: מוצאי שבת לא

יאכל עד שיעשר, ואי אומר אמת אמאי לא

יאכל? מפני שאין שבת עליה באימה. ולמאן

דאמר מפני כבוד שבת — שואלו על ידי עילה

(עולה). ועוד פריך, תנינא: שואלו בחול — לא

יאכל בשבת. ולמאן דאמר מפני כבוד שבת,

אמאי לא יאכל בשבת? קאמר: לא אמרו אלא

בשוגג, אבל במזיד — אסור, דתנינא: ושכח

לעשר.

אלא

בְּקוֹלֵר וְאָמֵר: "כְּתָבוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי" - הָרִי אֵלַי וְכָתְבוּ וְיִתְּנִי, חֲזוֹר לִזְמֹר - אֵף הַמְּפָרֵשׁ וְהַיּוֹצֵא

בְּשִׁירָא. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן שְׁזוּרִי אוֹמֵר: אֵף הַמְּסוֹכֵן. תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁל דְּמָא - דְּתַנְּנָן: תְּרוּמַת

מַעֲשֵׂר שֶׁל דְּמָא שְׁחֹרֶה לְמִקְוָה, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן שְׁזוּרִי אוֹמֵר: אֵף בַּחֹל שְׁאוּלֹ וְאוֹכְלוֹ עַל פִּי.

מאז. והרי הוא הפסד גדול. אף בחול — דהואיל ואין כאן תקנה — חקילו לו חכמים לסמוך על עם הארץ לשואלו אם עישר תבואה שמכר לו, ואוכלו על פיו אם אמר:

עשרתי. והאי דנקט "אף בחול" — משום דקתני רישא: הלוקח פירות מיד שאינו נאמן על המעשרות, ושכח לעשרו דמאי — שואלו בשבת, דמשום כבוד שבת התייר לו

לסמוך עליו אמר לו אם עשרתי, ואוכל על פיו אותה סעודה לבדה. ולמוצאי שבת לא יאכל עד שיעשר — הדר קתני לה דרבי שמעון שזורי.

מַעֲנוּ שְׁחִיטָה, וְחַיִּיב בְּזֵרוֹעַ וְהַלְחִיּוֹם וְהַקֶּבֶה, וְאֵם מֵת

- מְהוֹר מְלִטְמָא בְּמִשָּׁא. אָמַר לִיה רַבָּא: מַעֲנוּ שְׁחִיטָה,

כְּמָאן - כְּרַבִּי מֵאִיר, וְאֵם מֵת מְהוֹר מְלִטְמָא בְּמִשָּׁא,

כְּמָאן - כְּרַבְנָא! - וְלִיסְעָמִיד, הָא דִּתְנִי רַבִּי חֵיָא:

הַשּׁוֹחֵט אֶת הַמִּרְפָּה וּמַצֵּא בָּהּ בֶּן תִּשְׁעָה חֳדָי - מַעֲנוּ

שְׁחִיטָה, וְחַיִּיב בְּזֵרוֹעַ וְהַלְחִיּוֹם וְהַקֶּבֶה, וְאֵם מֵת - מְהוֹר

מְלִטְמָא בְּמִשָּׁא; מַעֲנוּ שְׁחִיטָה, כְּמָאן - כְּרַבִּי מֵאִיר,

וְאֵם מֵת - מְהוֹר מְלִטְמָא בְּמִשָּׁא - כְּרַבְנָא! - הָא לֹא

קָשְׁיָא, רַבִּי חֵיָא - אִם כָּבֵד מִצָּא מֵת קָאֵמֵר. אָלֹא

לִידִיד קָשְׁיָא! אָמַר לִיה: לִידִידִי נָמִי לֹא קָשְׁיָא, אַרְבָּעָה

סִימָנִים אֲכֻשֶׁר בִּיה רַחֲמָנָא. כִּי סִלֵּק רַבִּי יוֹרְא, אֲשַׁכְּחִיה

לְרַב אֲסִי דִּיתֵיב וְקָאֵמֵר לִיה לֵהָא שְׂמַעְתָּא. אָמַר לִיה:

יִישֵׁר, וְכֵן אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן. - מִכְּלָל דְּפִלְגִי עָלֵיהּ רַבִּי

שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְיָשׁ? - מִשְׁתָּא תְּהוּ שְׁהִי לִיה וְשְׁתִּיק לִיה.

וְאִיכָא דְאָמְרִי: מִשְׁתָּא תְּהוּ שְׁתִּי וְשְׁתִּיק לִיה. "רַבִּי

שְׁמַעוֹן שְׁזוּרִי אוֹמֵר אֶפְילוֹ" וכו'. הֵינֵנו תַּנָּא קְמָא! אָמַר

רַב כְּהֵנָא: הַפְּרִים עַל גְּבִי קֶרֶקֶע אִיכָא בִּינְיָהוּ. אָמַר

רַב מִשְׁרָשָׁא: לְרַבִּי הָאוֹמֵר חוֹשֵׁשִׁין לְזֵרַע הָאֵב, בֶּן

פְּקוּעָה הֵבֵא עַל בְּהֵמָה מַעֲלִייתָא - הוֹלֵךְ אֵין לוֹ תַּפְקָה.

אָמַר אַבְי: הַכֹּל מוֹדִים בְּקֻלוֹת בֶּן פְּקוּעָה שְׂמוּתָה, מֵאִי

טַעֲמָא? כֹּל מִלְּתָא דְחִמְיָהָא - מִידְּבַר דְּכִירִי לָהּ אִינְשִׁי.

אִיכָא דְאָמְרִי, אָמַר אַבְי: הַכֹּל מוֹדִים בְּקֻלוֹת בֶּן קֻלוֹטָה

בֶּן פְּקוּעָה - שְׂמוּתָה, מֵאִי טַעֲמָא? תְּרִי תַּמִּיּה מִידְּבַר

דְּכִירִי אִינְשִׁי. אָמַר וְעִירִי אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: הִלְכָּה כְּרַבִּי

שְׁמַעוֹן בֶּן שְׁזוּרִי, וְכֵן הָיָה רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁזוּרִי מְתִיר בְּכֵנֵי

וְכֵן בְּנֵי עַד סוֹף כֹּל הַיּוֹרוֹת. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: הוּא

מוֹתֵר, וּבְנֵי אֲסוּר. אֲדָא בַר חַבִּי הוּוֹה לִיה בֶּן פְּקוּעָה

דְּנַפְל דִּיבָּא עָלֵיהּ, אֲתָא לְקַמְיָה דְּרַב אֲשִׁי. אָמַר לִיה:

יֵיל שְׁחִיטָה. אָמַר לִיה, הָאֵמֵר וְעִירִי אָמַר רַבִּי חֲנִינָא:

הִלְכָּה כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁזוּרִי, וְכֵן הָיָה רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁזוּרִי

מְתִיר בְּכֵנֵי וְכֵן בְּנֵי עַד סוֹף כֹּל הַיּוֹרוֹת. וְאֶפְילוֹ רַבִּי

יוֹחָנָן לֹא קָאֵמֵר אָלֹא בְּנֵי, אָבֵל אִיהוּ - לֹא! אָמַר לִיה:

רַבִּי יוֹחָנָן, לְרַבִּי רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁזוּרִי קָאֵמֵר. - וְהָאֵמֵר

רַבִּי בַר חֲנִינָא, אָמַר עוֹלָא אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: הִלְכָּה

כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁזוּרִי; וְלֹא עוֹד, אָלֹא כֹּל מְקוֹם שִׁשְׁנָה

רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁזוּרִי בְּמִשְׁתַּנְּגוֹ - הִלְכָּה כְּמֹתוֹ! אָמַר לִיה:

אֲנָא כִּי הָא כְּכִירָא לִי, דְאָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: הִלְכָּה כְּרַבִּי

שְׁמַעוֹן שְׁמִשׁוֹן שְׁזוּרִי בְּמִסּוֹכֵן, וּבִתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁל

דְּמָא. מְסוֹכֵן - דְּתַנְּנָן: בְּרֵאשׁוֹנָה הִיוּ אוֹמְרִים, הַיּוֹצֵא

בְּרֵינֵי בְּרֵי חֲנִינָא, אָמַר עוֹלָא אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: הִלְכָּה

כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁזוּרִי; וְלֹא עוֹד, אָלֹא כֹּל מְקוֹם שִׁשְׁנָה

רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁזוּרִי בְּמִשְׁתַּנְּגוֹ - הִלְכָּה כְּמֹתוֹ! אָמַר לִיה:

אֲנָא כִּי הָא כְּכִירָא לִי, דְאָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: הִלְכָּה כְּרַבִּי

שְׁמַעוֹן שְׁמִשׁוֹן שְׁזוּרִי בְּמִסּוֹכֵן, וּבִתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁל

דְּמָא. מְסוֹכֵן - דְּתַנְּנָן: בְּרֵאשׁוֹנָה הִיוּ אוֹמְרִים, הַיּוֹצֵא

בְּרֵינֵי בְּרֵי חֲנִינָא, אָמַר עוֹלָא אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: הִלְכָּה

כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁזוּרִי; וְלֹא עוֹד, אָלֹא כֹּל מְקוֹם שִׁשְׁנָה

רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁזוּרִי בְּמִשְׁתַּנְּגוֹ - הִלְכָּה כְּמֹתוֹ! אָמַר לִיה:

אֲנָא כִּי הָא כְּכִירָא לִי, דְאָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: הִלְכָּה כְּרַבִּי

שְׁמַעוֹן שְׁמִשׁוֹן שְׁזוּרִי בְּמִסּוֹכֵן, וּבִתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁל

דְּמָא. מְסוֹכֵן - דְּתַנְּנָן: בְּרֵאשׁוֹנָה הִיוּ אוֹמְרִים, הַיּוֹצֵא

בְּרֵינֵי בְּרֵי חֲנִינָא, אָמַר עוֹלָא אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: הִלְכָּה

כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁזוּרִי; וְלֹא עוֹד, אָלֹא כֹּל מְקוֹם שִׁשְׁנָה

רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁזוּרִי בְּמִשְׁתַּנְּגוֹ - הִלְכָּה כְּמֹתוֹ! אָמַר לִיה:

אֲנָא כִּי הָא כְּכִירָא לִי, דְאָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: הִלְכָּה כְּרַבִּי

שְׁמַעוֹן שְׁמִשׁוֹן שְׁזוּרִי בְּמִסּוֹכֵן, וּבִתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁל

דְּמָא. מְסוֹכֵן - דְּתַנְּנָן: בְּרֵאשׁוֹנָה הִיוּ אוֹמְרִים, הַיּוֹצֵא

בְּרֵינֵי בְּרֵי חֲנִינָא, אָמַר עוֹלָא אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: הִלְכָּה

כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁזוּרִי; וְלֹא עוֹד, אָלֹא כֹּל מְקוֹם שִׁשְׁנָה

רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁזוּרִי בְּמִשְׁתַּנְּגוֹ - הִלְכָּה כְּמֹתוֹ! אָמַר לִיה:

אֲנָא כִּי הָא כְּכִירָא לִי, דְאָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: הִלְכָּה כְּרַבִּי

שְׁמַעוֹן שְׁמִשׁוֹן שְׁזוּרִי בְּמִסּוֹכֵן, וּבִתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁל

דְּמָא. מְסוֹכֵן - דְּתַנְּנָן: בְּרֵאשׁוֹנָה הִיוּ אוֹמְרִים, הַיּוֹצֵא

בְּרֵינֵי בְּרֵי חֲנִינָא, אָמַר עוֹלָא אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: הִלְכָּה

כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁזוּרִי; וְלֹא עוֹד, אָלֹא כֹּל מְקוֹם שִׁשְׁנָה

רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁזוּרִי בְּמִשְׁתַּנְּגוֹ - הִלְכָּה כְּמֹתוֹ! אָמַר לִיה:

אֲנָא כִּי הָא כְּכִירָא לִי, דְאָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: הִלְכָּה כְּרַבִּי

שְׁמַעוֹן שְׁמִשׁוֹן שְׁזוּרִי בְּמִסּוֹכֵן, וּבִתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁל

דְּמָא. מְסוֹכֵן - דְּתַנְּנָן: בְּרֵאשׁוֹנָה הִיוּ אוֹמְרִים, הַיּוֹצֵא

בְּרֵינֵי בְּרֵי חֲנִינָא, אָמַר עוֹלָא אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: הִלְכָּה

כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁזוּרִי; וְלֹא עוֹד, אָלֹא כֹּל מְקוֹם שִׁשְׁנָה

רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁזוּרִי בְּמִשְׁתַּנְּגוֹ - הִלְכָּה כְּמֹתוֹ! אָמַר לִיה:

אֲנָא כִּי הָא כְּכִירָא לִי, דְאָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: הִלְכָּה כְּרַבִּי

שְׁמַעוֹן שְׁמִשׁוֹן שְׁזוּרִי בְּמִסּוֹכֵן, וּבִתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁל

דְּמָא. מְסוֹכֵן - דְּתַנְּנָן: בְּרֵאשׁוֹנָה הִיוּ אוֹמְרִים, הַיּוֹצֵא

בְּרֵינֵי בְּרֵי חֲנִינָא, אָמַר עוֹלָא אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: הִלְכָּה

כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁזוּרִי; וְלֹא עוֹד, אָלֹא כֹּל מְקוֹם ש

על נפי כרע, איפא בניהו. שלחנא קמא, אם הפריס צריך שחיטה
מדרבנן, שגזרו חכמים שלא לאוכלו בלא שחיטה משום שלא
ידוע לכל שהוא בן פקועה, ויבואו לאכול בהמה אחרת בלא
שחיטה. אך לרבי שמעון שזויר בן פקועה לעולם אינו צריך
שחיטה, ואפילו בן חמש שנים וחורש בשדה שהפריס על הקרקע.
ולד שאביו ואמו בני פקועה, שהם כשחוטים, אף הן כשחוט.
ולהלך (ע"ה) נחלקו הגמאים האם חוששים לזרע האב. כלומר, האם
ולד להבמה מתייחס גם אחי אביו ואף דיני האב חלים על הולד,
או שהוא מתייחס רק אחר אמו. ואם כן, אם אביו ואמו בני פקועה,
ודאי שאף הולד בן פקועה. אך אם אביו בן פקועה ואמו בהמה
גמורה, לדעה שאין חוששין לזרע האב, ודאי הולד בהמה גמורה,
שהוא מתייחס רק אחר אמו. אך לדעה שחוששים לזרע האב,
הגמרא כאן דנה מה דינו: אמר רב משך שאי, לרבני חנניה האומר
(ע"ה) חוששין לזרע האב, שולד בהמה מתייחס אף לאביו, וחלים
דיני האב על הולד, אם כן בן פקועה זכר האב על בהמה מעלייתא
הטעונה שחיטה, הולך אין לו תקנה ואסור באכילה, שהוא כמי
שאינו לו אלא סימן אחד מצד אמו, שהסימן שמצד אביו הן
פקועה כשחוט ועומד ואין שחיטה נוהגת בו, ובהמה אינה ניתרת
אלא בשחיטת שני סימנים.
הגמרא מביאה דין בבן פקועה שהפריס: אמר אביי, הכל – רבי
שמעון שזויר וחכמים מודים בעובר קלוט – שפרסותיו אינן
מחולקות כשאר בהמה כשירה, שהוא בן פקועה, שפוטרי בלא
שחיטה אף כשהפריס. מאי טעמא, לפי שכל מלתא דתמיהא מידבר
דכידי לה אינשי – כל דבר תמוה ומשונה האנשים זוכרים אותו,
וקלוט הוא דבר תמוה, ויזכרו גם שהוא בן פקועה וידעו שלכך
נאכל בלא שחיטה, ולא יחליפוהו בשאר בהמה.
איפא דאמר, אמר אביי, הכל – רבי שמעון שזויר וחכמים מודים
בעובר שהוא קלוט, בן לבהמה קלוטה, ועובר זה היה גם בן
פקועה, שהוציא אותו מאמו הקלוטה לאחר שחיטתו, שפוטרי בלא
שחיטה אף כשהפריס. מאי טעמא, הרי תמיהו – שתי תמידות
מידבר דכידי אינשי, ובעובר זה יש שתי תמידות, שהוא קלוט,
ואמו קלוטה, וידעו שמשום שהוא בן פקועה נאכל בלא שחיטה,
ולא יחליפוהו בשאר בהמות.
הגמרא דנה בדעת רבי שמעון שזויר, ומהי ההלכה: אמר יערי
אמר רבי חנינא, הלכה כרבי שמעון (בן) שזויר. וכן היה רבי שמעון
שזויר מתיר בכנו וכן בנו של בן פקועה בלא שחיטה עד סוף כל
הדורות, ולא גזר בהם שחיטה שמה יחליפום באחרת. ורבי יוחנן
אמר, אף לרבי שמעון שזויר עד הוה – הבן פקועה מותר בלא
שחיטה, וכנו אסור מדרבנן רק שישחטנו, שכיון שנולד כדרך
הנולדים ונראה כשאר בהמה, יחליפוהו בשאר בהמות.
מספרת הגמרא: אמר רב חבו, הוה ליה בן פקועה, דנפל דובא עליה
– שקפץ עליו זאב וטרפו, ולא היה יכול לחיות עוד. אתא אדא בר
חבו לקמיה דרב אשי לשואלו מה דינו. אמר ליה רב אשי, זיל – לך
שחטיה, כחכמים שלאחר שהפריס טעון שחיטה מדרבנן. אמר ליה
אדא בר חבו לרב אשי, והאמר יערי אמר רבי חנינא הלכה כרבי
שמעון שזויר, וכן היה רבי שמעון שזויר מתיר בכנו וכן בנו עד סוף
כל הדורות. ואפילו רבי יוחנן שחלק, לא קאמר שטעון שחיטה אלא
בכנו, אבל איהו – הבן פקועה עצמו, לא צריך שחיטה אף לרבי
יוחנן, ונמצא שהסכימו רבי חנינא ורבי יוחנן שאין צריך שחיטה,
ומדוע פסקת כחכמים. אמר ליה רב אשי, רבי יוחנן שאמר 'הוא
מותר ובנו אסור' – לרבני רבי שמעון שזויר קאמר, אבל להלכה לא
סבר כמותו אלא כחכמים, ולכן פסקתי כחכמים. חזר אדא בר חבו
ושאל את רב אשי: והאמר רבין בר חנינא אמר עולא אמר רבי
חנינא, הלכה כרבי שמעון שזויר, ולא עוד אלא כל מקום ששנה רבי
שמעון שזויר במשנתו וחלק על שכנגדו, הלכה כמותו, ולמה
פסקת כחכמים. אמר ליה רב אשי, אמא איני סובר כרבי חנינא בזה,

שעון הולד שחיטה לעצמו, שאם באנו להתירו בשחיטת אמו
הטריפה, נמצא שהוא כאחד מאבריה, והרי את אבריה אינה
מתירה. ותיב פירוש ותיבין ותיבין, שכל שחיטתו להחיות
עצמו, חייב במתנת כוונה. ואם מת בלא שחיטה, הוה מלמא
במשא, ששחיטת אמו הטריפה מטהרתו מטומאת נבילה, כמו
שמטהרת את עצמה.
רבא סבר כרבי אמי, שלחכמים המתירים בן תשעה בשחיטת אמו
נחשב העובר כשחוט, וכשאמו טריפה אינו נותר בשחיטת עצמו.
ולכן מקשה: אמר ליה רבא לרב חסדא, מה שאמרת שמעון שחיטה,
במאן, ודאי כרבי מאיר, שסבר שבן תשעה צריך שחיטה להחיות
עצמו, שהרי לחכמים הוא כשחוט ושחיטת עצמו לא מועילה.
אולם סוף דברך, ואם מת הוה מלמא במשא, במאן, כרבנן
שמועילה שחיטת אמו לולד, ולכן בטריפה שחיטתה מטהרתו
מנבילה, נמצאו דברך סותרים. השיב רב חסדא לרבא: וליפגעמך
שדברי סותרים, הא דתני רבי חייא כדברי ובלשוננו, השוחט את
הפרה ומצא בה בן תשעה חי, שעון שחיטה ותיבין פירוש ותיבין
והקנה, ואם מת הוה מלמא במשא, אף עליו תקשה, שמה
שאמר שעון שחיטה, במאן, כרבי מאיר, ומה שאמר ואם מת הוה
מלמא במשא, כרבנן, וכיצד שיתרוץ רבי חייא, יתורצו דברי.
השיב רבא לרב חסדא: הא לא קשיא, שאפשר שכוונת רבי חייא
באומרו 'ואם מת', 'אם כבר מצא' מת' קאמר, והיינו, שדבריו כרבי
מאיר, ולכן אמר תחילה שבן תשעה חי טעון שחיטה, אלא
שמודה רבי מאיר במצאו מת שמותרו שחיטת אמו, ולכן הוסיף
רבי חייא שבמצאו מת ואמו טריפה, אף שלא הותר באכילה
שחיטתה מטהרתו מנבילה. אלא לדידך שלא כיוונת לומר 'כבר
מצאו מת', שהרי לא תירצת כך את דברך, אלא כוונתך כפשוטו
שנמצא חי והוציאוהו ואחר זמן מת, אם כן קשיא, שתחילת דברך
כרבי מאיר וסופם כחכמים.
מתוך רב חסדא: אמר ליה רב חסדא לרבא, לדידי – על דברין נמי
לא קשיא, שארבעה סימנים אכשר ביה רחמנא. כלומר, כל דברי
כחכמים שבן תשעה חי נותר בשחיטת אמו, ולכן שחיטת אמו
הטריפה מטהרתו, אך מודים חכמים שאינו כשחוט מחמת כן אלא
אפשר להתירו גם בשחיטת עצמו, שהוא נותר בשנים מתוך
ארבעת הסימנים, או בשני סימני אמו או בשני סימני עצמו. ולכן
אף בנמצא במעי טריפה כשנשחטה, סימניו קיימים, ואפשר
להתירו בהם באכילה.
מספרת הגמרא: בי סליק – כאשר עלה רבי ירמיה לארץ ישראל,
אשכנזיה – מצאנו (לרבי) [רבי] אפי' לרבי זירא, דיתבי וקאמר ליה
להא שמעמא, כיצד דנו בזה רב חסדא ורבא. אמר ליה רבי אסי
לרבי זירא, יישר – יפה אמרת בשם רב חסדא שארבעה סימנים
הכשירה התורה בעובר, וכן אמר רבי יוחנן. שאל רבי זירא: מה
שאמרת בשם רבי יוחנן ולא בשם ריש לקיש, מקבל – האם כוונתך
ששמעת דפליג עליה רבי שמעון בן לקיש. השיב רבי אסי: משתא
הוה שתי ליה ושתיק ליה – משתאה היה ריש לקיש ושותק לרבי
יוחנן, ואיני יודע מה דעתו. כלומר, מנהגו של ריש לקיש,
שכשהיה חולק על רבי יוחנן, לא היה משיב מיד, אלא ממתין
שמה רבי יוחנן יחזור בו. ובתוך כך יצא רבי אסי, ולא שמע אם
ריש לקיש חלק על רבי יוחנן. ואיפא דאמר, משתא הוה שתי
ושתיק ליה – שריש לקיש היה שותה מים בבית המדרש כשאמר
רבי יוחנן שמועה זו, ולכן לא אמר דבר, ומתוך כך יצא רבי אסי,
ולא שמע אם ריש לקיש חלק על רבי יוחנן.
שנינו במשנה: רבי שמעון שזויר אומר, אפילו וכו' בן חמש שנים
וחורש בשדה, שחיטת אמו מטהרתו. מקשה הגמרא: דברי רבי
שמעון שזויר, היינו – הרי הם כתנא קמא, שלשניהם בן תשעה
מותר בשחיטת אמו, ואין צריך שחיטה לעצמו, ובמה נחלקו.
מתרצת הגמרא: אמר רב כהנא, הפריס – עמד על פרסותיו והלך

משנה

שלוש עצמות ישנם ברגל הבהמה. העליונה היא הירך, המחוברת בראשה לעצם האליה ובתחתיתה לעצם השוק. העצם האמצעית היא השוק, ובתחתיתה נמצא צומת הגידים. והעצם התחתונה היא הרגל, שמחוברים בו הפרסות, והיא קרויה 'ארכובה הנמכרת עם הראש'. ובין העצם התחתונה לאמצעית יש עצם קטנה שהיא הערקום. המשנה דנה בענין הטריפות שברגל: **בְּהֵמָה שֶׁנִּתְּבַּח רִגְלֶיהָ** האחוריות, מן **הָאֲרֻבּוֹת** שהוא הפרק המחובר בין העצמות וְלִמְטָה ממנו, כְּשֶׁרָה, שאין זה גורם לטריפות הבהמה. אבל אם נתכוו רגליה מן **הָאֲרֻבּוֹת** וְלִמְטָה, פְּסוּלָה וטריפה.

וְכֵן כְּשֶׁנִּטְלָה או נחתך צוֹמֶת הַגִּידִין, שהוא מקום שהגידים דבוקים זה בזה ונראים כאחד, ונמצא בתחתית העצם האמצעית לפני הפרק, אף שלא נחתכה העצם, הבהמה טריפה.

ואם נִשְׁפַּר הָעֵצָם ולא נחתך, אִם רוּב הַבָּשָׂר שסביב מקום השבר נָשִׁים, ומכסה את רוב עובי והיקף העצם, שְׁחִיטָתוֹ של הבהמה מְשַׁחֲרֵתָהּ לאבר, ואין נחשב כאבר המדולדל, אלא כאבר מהבהמה ואף מותר באכילה. וְאִם לֹא, שאין מכסה הבשר את רוב היקף העצם, אִין שְׁחִיטָתוֹ מְשַׁחֲרֵתָהּ לאבר, ואף כשהבהמה מותרת, מהשבר ולמטה אסור באכילה, שנחשב כאבר המדולדל והשחיטה אינה מתירתו.

גמרא

הארכובה היא הפרק שבין העצמות. הגמרא מבארת באיזו ארכובה דיברה המשנה: **אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב אֱמִיר רַבִּי חִיָּא, 'לִמְטָה'** שאמרה המשנה, שכשנחתכו רגליה מן הארכובה ולמטה כשירה, הכוונה לִמְטָה מן **הָאֲרֻבּוֹת** מיד, שנחתכו מיד בסמוך לארכובה זו מלמטה, כשירה. וְלִמְטָה שאמרה המשנה טריפה, הוא לִמְטָה מן **הָאֲרֻבּוֹת**, כלומר מיד בסמוך מלמעלה. וּבִאֲוִיו **אֲרֻבּוֹת אֲמִיר, בְּאֲרֻבּוֹת הַנִּמְכָּרֹת** עִם הָרֹאשׁ, שהיא הפרק שבין העצם התחתונה לאמצעית, שאם נחתכה הרגל למטה מהארכובה בסמוך לה, היינו בעצם התחתונה, כשירה, ואם נחתכה למעלה מהארכובה בסמוך לה, היינו בתחילת העצם האמצעית במקום צומת הגידים, טריפה, וכל שכן שאם נחתכה בגובהה של העצם האמצעית, שהיא טריפה.

אך עוֹלָא אָמַר בשם רַבִּי אוֹשְׁעִיָא, משנתנו עוסקת באותה ארכובה שפָּנְדוּ - שכנגד אותו מקום שהמשנה עוסקת בו, בְּגִמְלָה נִכְר - מקום זה בולט בגמל, והינו הארכובה המחוברת בין העצם האמצעית והעליונה. ואם נחתכה הרגל למטה מארכובה זו, כלומר בעצם האמצעית, כשירה, ואם נחתכה למעלה ממנה, כלומר בעצם העליונה, טריפה.

עולא מוכיח את שיטתו מהמשנה: **אָמַר לִיה עוֹלָא לְרַב יְהוּדָה, בְּשִׁלְמָא לְחִידִי דְאִמְיָא -** לשיטתי שאמרתי שהארכובה היא שפָּנְדוּ בְּגִמְלָה נִכְר, ואם כן נחתכה הרגל בעצם האמצעית כשירה, היינו דִּקְתָּי בסיפא וְכֵן שְׁנִיטָל צוֹמֶת הַגִּידִין, ללמדך שאף בעצם האמצעית רק אם נחתך בגובהו כשירה, אך אם נחתך בתחתיתו במקום צומת הגידים, טריפה. **אֵלָּא לְחִידִי** שהארכובה היא זו הנמכרת עם הראש, ואם נחתכה הרגל בעצם האמצעית טריפה, **מֵאִי וְכֵן שְׁנִיטָל צוֹמֶת הַגִּידִין**, הרי כיון שנחתכה הרגל אף צומת הגידים נחתך, ואם כן ניטל צומת הגידים כלול בנחתכה הרגל.

מתרצת הגמרא: **אָמַר לִיה רב יהודה לעולא, הרישא מדברת כגון שנשבר העצם מעל הִרְכּוּבָה בְּלֹא שנחתך צוֹמֶת הַגִּידִים, שהגידים קיימים. וְהִסִּיפָא מדברת כשנחתך צוֹמֶת הַגִּידִים בְּלֹא שנחתכה הִרְכּוּבָה, שהעצם האמצעית קיימת. וללמדינו שבשניהם נטרפת הבהמה.**

מקשה עולא על התיורין: וְהָא 'נִתְּבַח' קִתְּנִי ברישא, שמשמע

שנחתכה הרגל עם צומת הגידים, ואין להעמידה כשנשברה העצם לבד, ואם כן ניטל צומת הגידים בכלל נחתך הרגל הוא. **אִישְׁתִּיק רב יהודה.** אולם לְכַתִּיב דִּנְפֶּק - לאחר שיצא עולא, אָמַר רב יהודה לעצמו, **מֵאִי שְׁעָמָא לֹא אָמַר לִיה -** מדוע לא השבתי לו, שאכן כוונת המשנה שנחתכה הרגל לגמרי, אך לִמְטָה שאמרה המשנה הוא לִמְטָה מן **הָאֲרֻבּוֹת** ומצומת הגידים, שבנחתכה בעצם התחתונה כשירה, וכן לִמְטָה, אין הכוונה למעלה מהארכובה מיד, אלא שנחתך בגובהה של העצם האמצעית לִמְטָה מְצֻמֶת הַגִּידִין, שכשחותך שם את הרגל רק העצם נחתכת ולא צומת הגידים, ולכן צריכה המשנה לחדש שבנחתכה הרגל בעצם האמצעית מעל צומת הגידים טריפה, וגם לחדש שאם ניטל צומת הגידים בלא חיתוך העצם, טריפה משום חיתוך הגידים עצמם.

הָר - שוב חזר בו רב יהודה ואָמַר, טוב שלא השבתי לו כן, וכי **לֹא אָמַר לִיה** תשובה הוגנת שהרישא התכוונה לארכובה בלא צומת הגידים, ואָמַר לִי הרי 'נִתְּבַח' קִתְּנִי. הָכָא נָפִי, אילו הייתי משיב תשובה זו, היה משיבני שהרי 'מֵן הָאֲרֻבּוֹת וְלִמְטָה' קִתְּנִי במשנה, שמשמע מיד מעל הארכובה התחתונה טריפה, ושם הוא מקום צומת הגידים, ואין לומר ש'למעלה' הכוונה למעלה מצומת הגידים.

הגמרא מביאה לשון אחרת ברב יהודה: **רַב פִּסְסָא מִתְּנִי הָכִי, אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב אֱמִיר רַבִּי חִיָּא, 'לִמְטָה'** האמור במשנה שכשנחתכו רגליה כשירה, פירושו לִמְטָה מן **הָאֲרֻבּוֹת** ומצומת הַגִּידִין וְשִׁנְמָצָא בתחתית העצם האמצעית, היינו כוונתה לעצם התחתונה ששם לעולם כל שיחתוך בה כשירה, וְלִמְטָה שאמרה המשנה טריפה, פירושו לִמְטָה מן **הָאֲרֻבּוֹת** ומצומת הַגִּידִין, והינו לעצם העליונה ששם לעולם טריפה. ומבארת המשנה את דין העצם האמצעית, וְכֵן שְׁנִיטָל צוֹמֶת הַגִּידִין, כלומר, בעצם האמצעית יש אופן שטריפה ויש אופן שכשירה, שאם נחתכה הרגל בחלק התחתון של העצם במקום צומת הגידים, טריפה, ואם נחתכה בחלק העליון מעל צומת הגידים, כשירה. מסיים רב פפא: **וְאֲרֻבּוֹת גּוֹפָה, מתפרשת כְּדֻעוֹלָא אָמַר רַבִּי אוֹשְׁעִיָא, שהכוונה לארכובה העליונה שכנגדו בגמל ניכר, ולכך למעלה ממנה הכוונה לעצם העליונה ששם טריפה בכל ענין.**

נמצא, שלעולא ולרב פפא, אם נחתכה העצם האמצעית בחלקה העליון מעל צומת הגידים, כשירה, ואם נחתכה בצומת הגידים שהוא בחלק התחתון, טריפה. מקשה הגמרא: וְכֵי אִיכָא מִיד, דְּאִילוּ מִדְּלִי פְּסִיק לִיה, וְחִיָּה, מִתְּנִי פְּסִיק לִיה, וְכֵי יֵשׁ אבר בבהמה, שאילו יחתכנו למעלה, תחיה הבהמה וכשירה, ואילו יחתכנו למטה, תמות וטריפה, והלא הדעת נותנת שככל שהחתך קרוב יותר למרכז גוף הבהמה, היא יותר קרובה למות מחמתו. ואילו לשיטתכם, אם חותך בעצם האמצעי במקום צומת הגידים טריפה, ואם חותך מעל צומת הגידים כשירה.

מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב אֲשִׁי, וכי סוגי טְרָפֹת קָא מְדַמִּית לְהִדְדִי** (זה לזה), הרי אִין אוֹמְרִין בְּטְרָפֹת זו דוֹמָה לזו, שֶׁהֲרֵי מִצָּאנוּ בבהמה שחֻתְכָה מִכָּאן וּמִתָּה, ואם חֻתְכָה מִכָּאן וְחִיָּה, וכגון שבנחתכו הסימנים בצוארה היא מתה, אך אם חותך כל כתפיה היא חיה, אלא ודאי שאין כל האיברים שוים, שיש אבר שהחיות תלויה בו יותר משאר איברים, ואף כאן עיקר החיות בעצם האמצעית תלויה בצומת הגידים ולא למעלה ממנו.

הגמרא מבארת את מקום צומת הגידים. מבררת הגמרא: וְאֵלּוּ הֵן צוֹמֶת הַגִּידִין - מהיכן מתחיל והיכן כלה כח חיותם של הגידים. משיבה הגמרא: **רַבָּה אָמַר בשם רב אֲשִׁי, דְּאֲנִיקָא וְלִכְר -** הגידים שבעצם האמצעית ולחוץ כלפי מעלה. שמעל הפרק בעצם האמצעית ישנם כשתים ושלש אצבעות שאין עליהם בשר אלא רק גידים הצמודים לעצם, ואין זה צומת הגידים, אלא כשפורשים

משנה רגליה — האחרונים. **ארכובה** — מפרש בגמרא. **צומת הגידין** — למעלה מארכובה הוא, וסמוך לה, והן אותן שלשה חושים שנותלין מנקרי הבשר מתולולית העצם שקורין צינורין. **וכן שניטל** — אפילו לא נחתך העצם. **נשבר העצם** — ולא נחתך. **אם רוב בשר קיים** — מפרש בגמרא: רוב עוביו ורוב חיפוקו. **שחיטתו מטהרתו** — ומותר באכילה, ואם לאו — אין שחיטתו מטהרתו. ואפילו במקום שהבהמה מותרת — הוא אבר אסור משום "ובשר בשדה טרפה", כדאמרין (חולין עגב): להביא האבר והבשר המדולדלין. שלשה עצמות בירך: התחתון, והוא עצם הנחתך עם הפרסות כשמשפטיין בהמה, ואותה ארכובה נקראת "ארכובה הנמכרת" עם הראש". ולמעלה הימנה עצם האמצעי, וצומת הגידין בתחתיתו, סמוך לפרק ארכובה הנמכרת עם הראש. והעליון הוא קולית התחובה באליה. **גמרא** למטה — דקתני מתניתין: כשרה. למטה מן הארכובה — סמוך לה מיד קאמר. דלא תימא: ארכובה דמתניתין היא ארכובה העליונה שבין הקולית ועצם האמצעי, ומאי למטה דקתני כשרה — למטה הימנה ומכל עצם האמצעי שבו צומת הגידין קאמר. לדמטה ממש ליכא למימר כשרה, דהא אפילו צומת הגידין שהוא בשיפולי של אמצעי קתני מתניתין טרפה, וכל שכן בגובהו. הא לא אמרין, אלא: למטה — למטה מן הארכובה, מוכן לה קאמר כשרה. כדמסיים מילתיה ואילו, דארכובה הנמכרת עם הראש קאמר. למעלה למעלה מן הארכובה — מיד קאמר טרפה, דהיינו בצומת הגידין שהוא סמוך לה, וכל שכן בגובהו. ולקמן פריך: מאי "וכן שניטל צומת הגידין"? והא תנא ליה: למעלה מן הארכובה — טרפה! כנגדו — של אותו מקום דמתניתין. בגמל ניכר — דקסבר 23 אושעיא: ארכובה דמתניתין היא ארכובה העליונה, ושם בולט עצם בירך הגמל, והכי תניא בבבורות (מאא). דאותה ארכובה ניכרת בגמל, דתנן: זנב העגל שאינה מגעת לערוקו, ארכובה — היא מום לפסול. ותני עלה: קפץ העליון ולא קפץ התחתון, וכנגדו בגמל ניכר. היינו דקתני וכן שניטל — משום דתנא: למטה מן הארכובה עליונה כשרה, דהיינו נחתך עצם האמצעי — איצטרך למיתני: וכן שניטל, דאף על גב דאם נחתך בגובהו כשרה, היכא דנחתך בשיפולי במקום צומת הגידין — טרפה. וכדמתרין לקמן: ואל תמנה, שהרי חתוכה מכאן ומתה חתוכה מכאן וזהו. אלא לדיך, דאמרת: ארכובה תחתונה, למעלה דקתני מתניתין — למעלה מיד בסמוך משמע, היינו ניטל צומת הגידין אמר ליה תנא ארכובה בלא צומת הגידין — כמו נשבר העצם והגידין קיימין, ותנא צומת הגידין בלא ארכובה, והא נחתכו לגמרי משמע. אלא, תנא ליה תנא: ניטל הצומת, ולמה ליה למתנייה? והא ליכא למימר: תנא רבובת עם צומת הגידין, והדר תני צומת הגידין בלא ארכובה, דאם כן ניתני: ניטל צומת הגידין, וכל שכן נחתכו! לבתר דנפק — עולא. אמר — רב יהודה לנפשיה. מאי טעמא לא אמרי — לדמטה דקאמר, הוא למטה מן הארכובה ומצומת הגידין, ולמעלה דקתני — לאו למעלה מיד משמע, אלא בגובהו של עצם, למעלה מן הצומת. והדר תנא: וכן שניטל הצומת, דאם נחתך בתוך הצומת נמי טרפה. הדר אמר — שפיר עבדי דלא אמרי ליה. ולא אמרי ליה — בתמייה. וכי לא אמרתי לו טעם הנון, רכובה בלא צומת וצומת בלא רכובה, ופריכיה מלישנא דמתניתין, ואמר לי: נחתכו קתני? והכא נמי, אי הוה אמרי ליה — קא הוה זריק נמי לישנא, ואומר לי: "מן הארכובה ולמעלה" קתני, דמשמע בסמוך, והיינו בצומת הגידין. רב פפא מתני — דלרב יהודה הכי. למטה — דמתניתין, לאו למטה מיד קאמר. דרכובה דמתניתין ברבובה עליונה מיירי, הלכך למטה דידה דהיינו עצם אמצעי, זימנן דטרפה, כגון צומת הגידין. אלא הכי קאמר: למטה מאותה רכובה ומעצם אמצעי כולו, דהיינו בעצם התחתון — ודאי כשרה. למעלה למעלה מן הארכובה — דהיינו בקולית — ודאי טרפה כל מקום שיתחתך. **וכן שניטל צומת הגידין** — ובעצם אמצעי יש מקום שהיא טרפה — כגון בצומת הגידין, ויש מקום שהיא כשרה — כגון למעלה מן הצומת. ורכובה גופא איזו היא? **ברעולא** — עליונה. ופריכין ללישנא דעולא ודרב פפא: ומי איכא מידי רבי מרלי פסיק לה — למעלה מן הצומת הגידין בעצם אמצעי — כשרה. וכי מתני פסיק לה — וכשמשפיל להו לחתוכה בצומת — טרפה? וכלישנא קמא רב עבדין לחומרא, ולמעלה מרכובה התחתונה, כל מקום שיתחתך — טרפה. וכן ניטל צומת בלא רכובה. דלא חזינן דהדר ביה רב, ולקמן פסיק הלכתא הכי אפילו בנשבר העצם, וכל שכן נחתך לגמרי. אלו הן צומת הגידין — מהיכן מתחיל, והיכן כח חיות הגידין? **דאגרמא ולבר** — משיוראין הגידין מן העצם ומתחילין בבשר. שהעצם למעלה מן הפרק ערום בלא בשר כשתיים ושלש אצבעות. והגידין אדוקין בו, וממקום שמתפרשין ממנו למעלה מתחיל, וכל זמן שזרן צומתו וקשורין השלשה יחד — קרי צומת, עד מקום שמתפשטין ומתפצלין זה מזה, כדמפרש לקמן. **דאגרמא ולני** — אין נקראין צומת אלא מקום אדוקתן בעצם, ממקום שנאדוקין בו עד הפרק. **דעילוי ערקומא** — עצם קטן הוא המחבר את הפרקים. ומה שיש מן הגידין ולמעלה הימנו עד מקום שמתפשטין — קרי צומת, וכל מקום שיתחבר שם טרפה. והאי שיעורא נפש מכולהו, שמתחיל מיד מן הערוק ולמעלה, והוא למטה מסוף העצם האמצעי, ואם נחתך בין עצם אמצעי לאותו ערוק — טרפה. **דערקומא גופא** — נחתכו גידין כנגד הערוק עצמו. לא תציתו ליה — דמחמיר טפי. **דפרעי כבחי** — במקום שפותחין הטבחין להפריש הבשר מן העצם כשננקרין אותו צינורין, ורזין לטול אותו גידין, והיינו מעילוי ערקומא. לישנא אחרת: כשמשפטיין בהמה, משם מתחילין לפתוח ולהפשיט העור של רגליה אחרונים. **צומתין** — מחוברין יחד ונראין כגיד אחד. **ועד כמה** — ארכו של צומת. **ארכובה כפרי** — ארכע אצבעות. **בלישי** — קודם שיתלעו בתוך הבשר. **אשוני** — קשין. **רביכי** — לאחר שנכנסין לבשר נששין רכין. דוית

- 1 **מר** בר רב אשי אמר כי — פירש בקונטרס דכמר בר רב אשי קיימא לן בכל דוכתי, בר
2 ממכתב אודיתא ומיפך שבועה. וכן יש בסדר תנאים ואמוראים. ורבינו חננאל פירש
3 דקיימא לן כוותיה בכל דוכתי בר ממיפך שבועה. וחזירי, וסימן בולו הפך לבן. וחזירי
4 — היינו דך שמעתין. וכן פירש רבינו תם. **איפסיק** חד מינייהו טרפה — לא שייך
5 למתני גבי "יתר עליהן עוף" (חולין נא), משום
6 דכשנפסק אחד מהן — סוף כולן ליפסק. **ואם**
7 לא זה וזה אסור — והא דקתני רישא: נחתכו
8 רגליה מן הארכובה ולמעלה — הוא הדין נמי
9 נשבר העצם ואין רוב בשר קיים. ואגב סיפא
10 נקט נחתכו, דלמטה אפילו נחתכו לגמרי כשרה.
11 **רוב** עוביו ואמרי לה רוב הקיפו — וימנן
12 דמשכחת לה זה בלא זה, שאין העצם
13 עגול לגמרי אלא מרדוב מצד אחד ומיצר מצד
14 אחר. ובקונטרס פירש בענין אחר.
15 **למאי** ליוחס לה חרא דאמר רבי יוחנן כי —
16 תימה: דהתם גבי פסח פליגי, משום
17 דמר אויל ברה השתא ומר אויל ברה סוף
18 כדמשכח ב"ר ביביד צולין" (פסחים פד, א). ומה
19 שייכא ההיא פלוגתא הכא לענין הגנה? ויש
20 לומר, משום דברייתא קתני: אם עור ובשר
21 חופין את רובו, משמע דאי חשיב בשר — מגין.
22 **גידין** שסופן להקשות — בפרק "ביביד צולין"
23 (פסחים פד, א). פירש בקונטרס: גיד
24 צואר. ואין נראה, דהכא מייית לה אנדי רגל.
25 ועוד, דידיד צואר לעולם קשין הן, ואין רגילות
26 לאכלן כלל, כמו עצמות. כדאמרין ב"ביביד
27 צולין" (שם ג.ב.). הגידין והעצמות
28 ישרפו לששה עשר. ופריך: הני גידין היכי דמי?
29 אי גיד בשר — ליכלינהו, ואי דאיתור — היינו
30 נותרו! אלא פשיטא גיד צואר. משמע שהם
31 גרולים להיות נותר בכל שעה.
22 **אל**
23 **זה וזה אסור**: למטה מן הארכובה, אם רוב הבשר קיים — זה וזה מותר, אם לאו — אבר אסור,
24 ובהמה מותרת. ושמא לא אמר: בין למעלה בין למטה, אם רוב הבשר קיים — זה וזה מותר, אם
25 לאו — אבר אסור, ובהמה מותרת. מתקיף לה רב נחמן לשמואל: ואמרו, אבר ממצנה מופל
26 באשפה, ומותרת? אמר ליה רב אחא בר רב הונא לרב נחמן: לרב נמי, ואמרו: אבר ממצנה מופל
27 באשפה ומותרת! אמר ליה, הכי קאמינא: אבר שחיה ממצנה מופל באשפה, ומותרת שלחו מתם:
28 הלכתא פוהיה דרב, הדור שלחו: פוהיה דשמואל, הדור שלחו: פוהיה דרב, ואבר עצמו ממצנה
29 במשא. מתיב רב חסדא: לא, אם טהרה שחישת מרפה אותה ואת האבר המדולדל בה, דבר
30 שגופה — תטהר את העובר, דבר שאינו גופה? אמר ליה רבה: הדורי אפריכי למה לך? אותיב
31 מפתיתין: נשחית בהמה — הוכשרו בדרמיה, דברי רבי מאיר. רבי שמעון אומר: לא הוכשרו! אמר
32 ליה: מתניתין איפא לדחויי, פדדחין. פי סליק רבי ורוא אשכחיה לרב ירמיה דתיב וקאמר לה
33 להא שמעתא. אמר ליה: יישר, וכן תרומה ארוך בבל. — ארוך מנו — שמואל, והא מיפלג פליגי!
34 — הדור ביה שמואל לגביה דרב. תנו רבנן: נשבר העצם ויצא לחוץ, אם עור ובשר חופין את רובו
35 מותר, אם לאו — אסור. וכמה רובו? פי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן: רוב עוביו, ואמרי לה:
36 רוב הקיפו. אמר רב פפא: הלכך, בעיני רוב עוביו, ובעיני רוב הקיפו. אמר עולא אמר רבי יוחנן:
37 עור הרי הוא בבשר. אמר ליה רב נחמן לעולא, ולימא מר: עור מצרף לבשר, דהא "עור ובשר"
38 קתני! אמר ליה: אגן "עור או בשר" תנינן. איפא דאמרי, [אמר עולא] אמר רבי יוחנן: עור מצרף
39 לבשר. אמר ליה רב נחמן לעולא, ולימא מר: עור משלים לבשר לחזירתא! אמר ליה: אגא עוברא
40 ידענא, דההוא בר גזלא דהוה פי רבי יצחק, דעור מצרף לבשר הוה. ואתא לקמיה דרבי יוחנן
41 ואבשריה. אמר ליה: בר גזלא קאמרת? בר גזלא דרפיד — שאני! הנהו גידין רבין דאתו לקמיה
42 דרבה, אמר רבה: למאי ליחוש להו? חרא, דאמר רבי יוחנן: גידין שסופן להקשות
נמנן
עור הרי הוא בבשר — אם ניטל הבשר מתחת העור, והעור חופה את עוביו והקיפו — כשר. ולימא מר עור מצרף לבשר — לחומרא. וליבעי חציו עור וחציו בשר.
אנן עור או בשר תנינא — בהך ברייתא דלעיל. ולימא מר עור משלים לבשר — דליבעי רוב הכיסוי בבשר ומיעוטו עור, להצטרף בין שניהם לכסוי רוב העצם. בר
גזלא — שנשברה רגלו. דרביך — עורו, לפיכך חשוב בבשר. הנהו גידין היבין — דהוו מצטרפין לבשר וחופין רוב עצם הנשבר.

אם הוא במקום שהבהמה נטרפת בו, כגון למעלה מן הארובה,
והיינו בעצם האמצעית, אם רוב הקשר קיים, שעור ובשר מכסים
את רוב העצם במקום השבר, זה וזה מותר - האבר והבהמה
מותרים, שהעצם נחשבת כמחוברת, ואם לאו, שאין רוב השבר
מכוסה בבשר, זה וזה אסור - האבר והבהמה אסורים, לפי
שהעצם נחשבת כחתוכה לגמרי והבהמה טריפה. ואם נשברה
העצם במקום שאינו גורם טריפות לבהמה, כגון למטה מן
הארובה, והיינו בעצם התחתונה, אם רוב הקשר החופה את
השבר קיים, זה וזה מותר, כיון שנחשבת העצם כמחוברת, ואם
לאו, שאין רוב השבר מכוסה בבשר, כיון שלא נחשב האבר
כמחובר לבהמה דינו כאבר המדולדל ולכן האבר אסור, ובהמה
מותרת, שהרי אפילו אם נחתכה העצם לגמרי במקום זה הבהמה
מותרת.
ושמואל אומר, בין למעלה מהארכובה ובין למטה ממנה, אם רוב
הקשר החופה את השבר קיים, זה וזה מותר, ואם לאו, שאין רוב
השבר מכוסה בבשר, אבר אסור כדן אבר המדולדל, ובהמה
מותרת, ואף על פי שנשברה למעלה מן הארכובה, משום שמה
ששינו במשנה שאם נחתכה העצם טריפה, זהו רק כשנחתכה
לגמרי והגידים אינם, אבל כשנשברה העצם, כיון שגידים
מחברים, הבהמה מותרת.
מתקין לה רב נחמן לשמואל, איך אפשר לחלק בין האבר לבהמה,
שאבר אסור ובהמה מותרת, הרי יאמרו, אבר מן הבהמה
מושל באשפה, כיון שהוא אסור כדן אבר המדולדל, וצריך
לחתכו לאחר השחיטה ולהשליכו לאשפה, אם כן אפילו עוד
בשעת חיבורו על ידי הגידים נחשב כחתוך לגמרי, וזהו הבהמה
מותרת, הלא תימה הוא, שדינים אלו סותרים זה את זה.
רב אחא אינו מתיר, אלא משיב בשאלה: אבר ליה רב אחא בר
רב הונא לרב נחמן, מדוע אתה מקשה רק על שמואל, הרי לרב
נחמן, כשנשברה העצם למטה מהארכובה ואין רוב בשר קיים, אבר
אסור ובהמה מותרת, ויש להקשות הרי יאמרו אבר מן הבהמה מושל
באשפה, ומותרת.
מבאר רב נחמן את קשייתו: אבר ליה רב נחמן לרב אחא, הרי
קאמינא - כך כוונתי להקשות, אבר שחיה מנה - שחיה הבהמה
תלויים באבר זה, שאם נחתך במקום זה, הרי היא טריפה כמבואר
במשנה, מושל באשפה, ואיך תהא הבהמה מותרת. ולכן קשייתי
היתה רק על שמואל, שאמר אבר אסור ובהמה מותרת אף
בשבר למעלה מהארכובה, ואף שיש זה מקום שהנשמה תלויה
בו. איך לדעת רב שאמר דין זה רק למטה מהארכובה, כיון ששם
אינו מקום שהנשמה תלויה בו, אין תימה בכך שהאבר מושל
באשפה והבהמה מותרת.
נמצא שנחלקו רב ושמואל באופן שנחתכה למעלה מהארכובה,
ואין רוב בשר קיים, שלדעת רב האבר והבהמה אסורים, ולדעת
שמואל האבר אסור והבהמה מותרת. הגמרא מביאה את ההלכה:
שליחו מתם -משם, מארץ ישראל לבבל, הלכתא פויתיה דרב.
לאחר זמן, הודו - חזרו ושליחו הלכה פויתיה דשמואל. ושוב הודו
ושליחו הלכה פויתיה דרב, והוסיפו עוד דין, ואבר עצמו מוטל
בטומאת משא, כדן אבר מן החי, שסברו ששחיטה עושה ניפול,
כלומר השחיטה גורמת לאבר המדולדל להחשב כאילו נפל
ונחתך ממנה בעודה בחיים, ויש עליו דין אבר מן החי מן התורה.
שטמא ומטמא את נושא.
מתיר - מקשה רב תפא על מה שאמרו שהשחיטה עושה ניפול
והאבר טמא בטומאת אבר מן החי, שנחלקו רבי מאיר וחכמים
בעובר שהוציא את ידו ממעי אמו קודם שחיטה, לדעת רבי מאיר
שחיטה עושה ניפול, וטמא כאבר מן החי, ולחכמים השחיטה
טיהרה את האבר מידי טומאה. ונאמר על כך בברייתא (לעיל עג),
אמר רבי מאיר לחכמים, לא - אין לומר כדבריכם, אם מצינו

מר בר רב אשי אמר, בין להגידים ויין - צלולים ולבנים מעט, אף
על גב דלא חנוני - שאינם לבנים ממש, הרי הם בכלל צומת
הגידים.
הגמרא מבארת את מנין הגידים בצומת הגידים בבהמה: אבר
אמינא משמיה דרב זבדי, תלתא חופי הוו - צומת הגידים מונה
שלשה גידים, חד אלימא, ותר קמיני - אחד מהם גדול ועבה,
ושנים האחרים קטנים ודקים ממנו וראה אור. איפסיק אלימא -
אם ננסק הגיד הגדול בלבד ולא הקטנים, אודא -הלך רוב בנין -
נחתך רוב עובי צומת הגידים, שהגיד הגדול עבה יותר משני
הגידים הקטנים יחד, וכשנחתך הגיד הגדול רוב בנין צומת הגידים
אינו קיים אף שלגבי מנין הגידים הוא המיעוט, ולכן הבהמה
טריפה. איפסיק קמיני - ואם נחתכו הגידים הקטנים והגיד הגדול
קיים, אודא רוב בנין הגידים, שהם שנים מתוך שלשה, ואף שרוב
בנין צומת הגידים קיים, הבהמה טריפה. שכדי להכשיר את
הבהמה אם נחתכו חלק מהגידים, צריך שיהא קיים רוב בנין, ורוב
מנין.
הגמרא מביאה לשון אחרת בדברי רב זבדי: מר בר רב אשי, מתני
- שונה את דברי רב זבדי לקולא, שאין צריך רוב בנין ומנין יחד
בכדי שתהא כשירה, אלא די באחד מהם. ולדעתו כך אמר רב
זבדי, איפסיק אלימא ו-הגיד הגדול, האימא - הלא עדיין יש רוב
מנין, וכשירה. וכן אם איפסיק שני קמיני, האימא רוב בנין,
וכשירה.
הגמרא מבארת את מנין הגידים בעופות, ובכמה מהם נטרפת אם
יחתכו: צומת הגידים בעופות, שיתקשר חופי הוו - ששה עשר גידים
הם, אי פסיק חד מיניהו, טריפה, אף שהמשה עשר האחרים
קיימים.
אמר מר בר רב אשי, הוה קאמינא קמיה דאבא - הייתי עומד לפני
אבי רב אשי, ואיתי ו-הביאנו לקמיה דאבא, ורבך את צומת
הגידים שלו, ואשכח ביה קמיסר - ומצא בו רק חמשה עשר גידים,
אולם הוה חד דהוה שני מתכריה - היה גיד אחד שהיה שונה ועבה
מחבירו, נפציה, ואשכח תרי - ניפצו והפרידו, ומצא שני גידים,
והכשירו.
הגמרא דנה עוד בנחתך הצומת: אבר רב יהודה אמר רב, צומת
הגידין שאתמרי שאם נחתך טריפה, הוא רק בנחתך רובו. ומאי רובו,
ברוב אחד מהן, שאף אם נחתך רוב של אחד מהגידים בלבד
טריפה.
מספר רב יהודה: בי אמריתיה קמיה דשמואל - כשאמרתי זאת לפני
שמואל, אבר לי שמואל, מברך -כיון שתלתא הוו, אפילו כי
מיפסיק חד מיניהו לגמרי, הא אימא תרי - הלא עדיין נשארו שנים,
שהם רוב מנין, וכשירה.
מדייקת הגמרא: טעמא של שמואל שהכשיר, משום דאימא תרי
גידים קיימים, הא לימא תרי, לא הכשיר, וטריפה, ומוכח שרב
יהודה בשם שמואל פליגא - חולק על מה דאמר רבנאי, דאמר
רבנאי אבר שמואל, צומת הגידים שנחתך, אפילו לא נשתתיר בה
אף פערובי חוט הספק בלבד, כשירה.
הגמרא מביאה לשון אחרת בדברי רב יהודה: ואימא דאמרי, מאי
רובו, רוב כל אחד ואחד, שרק אם כל הגידים נחתכו ברובם
טריפה. בי אמריתיה קמיה דשמואל, אבר לי, מברך תלתא הוו,
האימא תלתא דכל חד וחד - מכיון שבצומת הגידים יש שלשה
גידים, הלא נשאר שליש מכל גיד וגיד, ולכן כשירה. מסיימת
הגמרא: מסייע ליה לרבנאי, דאמר רבנאי אבר שמואל, צומת הגידין
שאתמרי, אפילו לא נשתתיר בה אלא פערובי הספק בלבד, כשירה.
שינו במשנה: נשבר העצם כו, אם רוב הבשר קיים שחיטתו
מטהרתו ואם לאו אין שחיטתו מטהרתו. המשנה ביארה את דין
האבר, והגמרא מבארת את דין הבהמה: אבר רב, נשברה העצם
ולא נחתכה לגמרי, אלא הגידים עדיין מחברים לרגל כבתחילה,

נִמְנָן עֲלֵיהֶן בְּפֶסַח, כלומר, אפילו אם נמנה אדם עם החבורה בקרבן פסח על דעת לאכול גידים אלו בלבד, יצא באכילתם ידי חובת פסח. מוכח שגידים הרכים הם כבשר, ולכך אף יצטרפו לבשר לחפות על השבר. ועוד טעם להתיר גידים הרכים, שהרי התורה קצת על מִמּוֹנֵן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וכדי שלא להטריף את הבהמה ולהפסידה לבעליה, יש להקל שהגידים כבשר.

דוחה הגמרא: אֲמַר לִיה רַב פֶּסָא לְרַבָּה, הרי רבי שמעון בן לקיש חולק על רבי יוחנן, וסובר שאין נמנים בפסח על גידים שסופם להקשות לפי שאינם כבשר, והנידון כאן הוא להכשיר טריפה שהוא אִיסוּרָא דְאִירוּיָתָא, ויש לך לילך אחר דעת המחמיר, וְאִתָּא אֲמַרְתָּ מַאי לִיחֻשׁ לָהּ. אִישְׁתִּיתִי רבּה.

תמנה הגמרא על שתיקתו של רבּה: וְאִמָּא אִישְׁתִּיתִי, וְהָאֲמַר רַבָּא, הֲלֵכְתָּא בְּיוֹתֵיהּ דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ בְּמָקוֹם שֶׁנִּחְלַק עִם רַבִּי יוֹחָנָן, בְּתַנִּי תַלְת - רק בשלושה דינים אלו (המבוארים ביבמות לא), וכיון שגידים הרכים אינו אחד מאלו, כדן עשה רבּה שפסק כרבי יוחנן והתירם.

מתרצת הגמרא: שְׁאֵנִי הָכָא, דְּהֵדֵר בֵּיהּ - שחזר בו רבי יוחנן לנגייה דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ. שכן מצינו להלן (קכב), שסבר רבי יוחנן שעור הראש של עגל הךר אינו מקבל טומאת אוכלין, שכיון שסופו להקשות אין דינו כבשר, והקשה לו ריש לקיש מהמשנה (קכב) שכתבה שדינו כבשר, ונאמר שם בגמרא, דְּהָאֲמַר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן לְרִישׁ לִקִּישׁ, אֵל תִּקְנִימֵנִי מִמִּשְׁנַת זֶה, שֶׁכֵּלְשׁוֹן יְהוּדִי אֵנִי שׁוֹנֵה אוֹתָהּ, שדעת יחיד היא ואין הלה כמותו. מהבאר שלרבי יוחנן כל שסופו להקשות אינו כבשר, ובהכרח שאף בגידים חזר בו והודה לריש לקיש שאינם כבשר. ולכך שתק רבּה, שהרי חזר בו רבי יוחנן ואין להסתמך עליו.

הגמרא מביאה דין נוסף בחיפוי בשר: הֵחָא - מעשה שהיה בבהמה שֶׁנִּשְׁפָּר הָעֶצֶם וְיָצָא לְחוּץ, דִּנְתַּעֲבַל הָעֶצֶם וְאִישְׁתַּקִּיל קוֹרְטִיתָא מִיָּנִיה - וניטל ממנו מעט ונפל לארץ, ועדיין רוב בשר חופה את העצם. אָתָּא - בא בעל הבהמה לְקַמֵּיהּ דְּאֲבִי שְׁאֵלוּ הָאֵם אֵף כִּשְׁחֹסֵר מִהָעֶצֶם יֵשׁ לְהַכְשִׁיר בַּחֲפִיּוֹ בֶּשֶׁר. שְׁהִיִּיהּ תַלְתָּא רִיגְלֵי - השהה אותו אביי שלשה רגלים, שבהם מתכנסים החכמים לדרוש בהלכות החג, ויביא בפניהם את השאלה. אֲמַר לִיה רַב אֲמִיר בַּר מִתְנָא לְבַעַל הַבְּהֵמָה, זֵיל - לך קמיה דְּרַבָּא בְּרִיה דְּרַב יוֹסֵף בַּר הָמָא, דְּחִירָפָא סְבִיגִיה - שסכינו חודה, כלומר, לב פתוח לו בסברא, וידע לחתוך את הדין מסבתו. אָתָּא לְקַמֵּיהּ, אֲמַר לוֹ רַבָּא, מְבָרִי - [מכיוון] שֶׁנִּשְׁפָּר הָעֶצֶם וְיָצָא לְחוּץ תִּנֵּן בְּרִיתָא (ע) שחיפוי בשר מכשירו, נמצא שאין הבהמה טרפת במיעוט העצם, ואם כן מָה לִּי אֵם נִפְלֵ אוֹתוֹ מִיעוּט, וְמָה לִּי אִיתִיהּ, בכל ענין כשירה.

הגמרא מביאה כמה ספיקות בחיפוי בשר: אֲמַר לִיה רַבִּינָא לְרַבָּא, מְתַלְקָם מָהוּ - אם נשבר העצם, והבשר שעליו אינו במקום אחד אלא מעט כאן ומעט כאן, שאם תלקטם ותצרפם יחד הוא חופה רוב הקיפו. האם הבהמה כשירה בחיפוי זה. ועוד הסתפק: מְתַרְוִסָם מָהוּ - אם הבשר היה מרודד וקלוש ואינו עבה, וחופה את רוב העצם, האם בשר כזה נחשב חיפוי. ועוד הסתפק: אֵם מְתַקַּמָּם - [נרקב] הבשר החופה את השבר, מָהוּ. מבררת הגמרא: הִיכִי דְּמִי מְתַקַּמָּם - באיזה ריקבון הסתפק רבינא. משיבה הגמרא: אֲמַר רַב הוּנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻעַ, כֹּל רִיקְבּוֹן שְׁהִירָפָא קוֹדֵר וּמִסִּירוֹ בִּסְכִין, אֵךְ רִיקְבּוֹן שֶׁאֵין הָרֹפֵא מִסִּירוֹ הוּא כִּבְשָׁר וְנִחְשָׁב חִפּוּי.

עוד ספיקות בדן הבשר: אִיבְעִיא לָהּ, נִיקֵב נֵקֵב קֶטֶן בִּבְשָׁר הַחֹפֶה, בְּלֹא חֲסִרוֹן בִּבְשָׁר, מָהוּ, האם נקב זה גורם שהבשר אינו מציל את השבר או שאינו מגרע בבשר. ועוד הסתפק: נִקְלָף הַבְּשָׁר מִהָעֶצֶם, ואינו דבוק לעצם אבל קיים בשלמותו, מָהוּ, האם הוא מציל על השבר. ועוד הסתפק: נִפְדָּךְ הַבְּשָׁר לְאוֹרְכוֹ, מָהוּ, האם הוא מציל.

עוד הסתפקה: אֵף אֵם נִפְשׁוּט שֶׁבִּנְקֻלָּף הַבְּשָׁר בְּשִׁלְמוֹתוֹ כְּשִׁירָה, אֵךְ אֵם נִיפְלֵ שְׁלִישׁ הַתַּחְתּוֹן שֶׁל עוֹבֵי הַבְּשָׁר הַסּוּמָן לְעֶצֶם, וּשְׁנֵי שְׁלִישׁ הָעֲלִיוֹנִים שֶׁל הַבְּשָׁר וְהַעוֹר עוֹמְדִים בְּאוֹרָה, מָהוּ, האם כיון שגם נחסר מהבשר וגם נקלף אינו מציל, או שגם בשר זה מציל.

הגמרא פושטת את הספק האחרון: תָּא שְׁמַע, דְּהָאֲמַר עוֹלָא אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן (לעיל עז), עוֹד הָרִי הוּא בְּכֶשֶׁר, מְבֹאֵר שֶׁאִפִּילוֹ עוֹר לְבָדוֹ מְצִיל, וְכֵן שָׁכַן שָׁאֵם שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי בֶּשֶׁר קִימִים יוֹעִילוּ לְשֹׁבֵר. דוחה הגמרא: דְּלָמָּא רַבִּי יוֹחָנָן דִּיבֵר דְּקָנָה מִשְׁכָּא דִּידֵיהּ - כשקנה והחזיק העור בשלו. כלומר, שמא רבי יוחנן דיבר במקום שאין בשר תחת העור, כגון בעצם השוק סמוך לארכובה התחתונה, ששם העור דבוק היטב לעצם ומחזיקו, ומועיל כבשר. אבל במקום שיש בשר וניטל הבשר מתחת העור, יתכן שרבי יוחנן מודה שהעור אינו מציל. ואין להוכיח מדבריו לניטל שליש התחתון של הבשר.

עוד ספק בדן הבשר החופה את השבר: אֲמַר רַב אִשִּׁי, כִּי הוּיִין וְ-כִּשְׁהִיִּינוּ בִּי רַב פֶּסִי, אִיבְעִיא לָהּ, נִקְדָּר הַבְּשָׁר וְנִחְתָּן מַעַל הַשֹּׁבֵר כְּמִין מְבַעֲתָא, אֵף שְׁעִידִין רוֹב עוֹבֵיו וְהָקִיפוּ שֶׁל הַשֹּׁבֵר מְכוּסָה בִּבְשָׁר, אוֹלָם עַל יְדֵי הַקִּידוֹר נִפְרַד הַבְּשָׁר הַמֵּגֵן עַל הָעֶצֶם מִשְׁאֵר בֶּשֶׁר הַבְּהֵמָה, מָהוּ, האם באופן זה אינו מעלה ארוכה לשבר, או אף באופן זה מרפא הבשר לעצם. וְכִּשְׁמַעְנָא סָפַק זֶה, מָהוּ דְּהָאֲמַר רַב יְהוֹנָתָן אֲמַר רַב, דְּכָר זֶה שְׁאֵלְתִי לְחֻכָּמִים וְלְרֹפְאִים, וְאָמְרוּ שֶׁרְפוּאוֹתָיָהּ שֶׁמְקַרְטֵנוּ כְּעֶצֶם - יקח עצם אחרת ויסרוט בבשר ויצא דם, ועל ידי זה שני חלקי הבשר נמשכים ומתחברים זה לזה, והשבר מְקַלָּה אֲרוּקָה, אֲכָל פְּרוּלָא - אם יסרוט בברזל, מְוָרֵף - עושה חריצים בבשר ומכאיב ולא מרפא. אֲמַר רַב פֶּסָא, וְהוּא דְּקָנָה נִרְמָא דִּידֵיהּ - אין להתירו על ידי סריטה, אלא כשהחזיק העצם בשלו, כלומר כשאנו רואים שסביב הקדירה הבשר נדבק לעצם, וזה סימן שהתחיל להתרפא.

משנה

המשנה חוזרת לדיני עובר שבמעיי אמו: הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּהֵמָה, וְיָצָא בָּהּ שְׁלֵאָה וְ-כִּמֵּין שֶׁכּ שָׁבוּ גִדְל הָעוֹבֵר, נִפְשׁ הִפָּה - אדם שאין דעתו קצה בדבר המאוס תִּאֲכָלְתָּהּ, שמותרת באכילה ואינה אבר מן החי, משום שהיא כאבר מאברי האם וניתרת בשחיטתה.

וְאוֹלָם כִּיּוֹן שֶׁמֵּאוּסָה הִיא אֵינָה מְטַמָּאָה, לֹא טוֹמְאָתָא אוֹכְלִין, משום שאינה נחשבת אוכל, וְלֹא טוֹמְאָתָא נִבְלֹתָא אֵם מֵתָה הַבְּהֵמָה, שאין עליה שם בשר. אבל אם חִשַּׁב עָלֶיהָ לְאֹכְלִיהָ, מְטַמָּאָה טוֹמְאָתָא אוֹכְלִין, שם נגעה בטומאה, שמשחבתו נותנת עליה שם אוכל, אֲכָל לֹא טוֹמְאָתָא נִבְלֹתָא, כיון שאין מחשבתו נותנת עליה שם בשר.

שְׁלֵאָה שְׁחִיטָתָהּ מְקַצָּתָה מִרְחָם הָאֵם בַּעֲדָה בְּחַיִּים, אִסּוּרָה כּוֹלָה בְּאִכְלִיהָ אַחֵר שְׁחִיטָתָהּ, מחשב שמה יצא ראשו של העובר באותו מקצת שליא שיצאה והרי הוא כאילו נולד, ושחיטת אמו אינה מתירתו, ואף השליא אסורה כמותו. ואף שאיננו רואים עובר בשליא, ודאי לנו שהיה ולד אלא שנימוחו, ושמה מיחוי ראשו יצא באותו מקצת שליא, שהשליא היא סִמָּן לְוֹלָד בְּאִשָּׁה וְסִמָּן לְוֹלָד בְּבִהֵמָה, שכל אשה או בהמה שיש לה שליא בהכרח יש ולד בתוכה.

בהמה טהורה מְטַמָּאָתָה, שילדה בפעם הראשונה וזהו פטר רחם שלה, שְׁהִפִּילָה שְׁלֵאָה, וְשִׁלְכָנָה לְכִלְכִּים, ואף שוראי היה בה ולד, אין לחשוש שהולד קדוש בקדושת בכור, כיון שרוב הצדדים שהולד שהיה בה אינו קדוש, ששמה הוא נקבה, ואפילו אם הוא זכר שמה אין לו צורת ולד החיוב בבכורה. וְכִּמְקוֹדֶשֶׁן - ובבהמת הקדש כגון שלמים שהפילה שליא, השליא תְּקַבֵּר, שכיון שאין שליא בלא ולד יש לחשוש לקדושת הולד, שבין זכר ובין נקבה הנולדים מבהמת הקדש הם קדושים.

וְכֵן שְׁלֵאָה שֶׁהִפִּילָה הַבְּהֵמָה, אֵין קוֹבְרִין אוֹתָהּ בְּפִרְשֵׁת דְּרָכִים, ואין

אל תקניטני - דאבותיה ריש לקיש לרבי יוחנן מההיא דאלו שעורותיהן בבשרן בו, ואם תאמר: לדידיה גופיה תקשה ליה, דהא קסבר דבשר בסוף אולין, בהך גידין שסופן להקשותו ויש לומר: דלא דמי פסח דלאבילה, לטומאה. דאפילו עור ששלקן מטמא טומאת אובלין כיון דחוי לאבילה, כדאמר בסמוך, ואף על גב דדאי אין נמנין עליו בפסח, והכי נמי גידין שסופן להקשות. וכן בפרק "כיצד צולין" (פסחים פמ, ד) דפריך מההיא דרבי יוחנן דאמר: עור הראש של עגל הדרך אין מטמא טומאת אובלין, אההיא דגידין שסופן להקשות - מכל שכן פריך. ובידורשלי אההיא דראשו של עגל הדרך, אמר רבי יוחנן: לא שנו אלא לטומאה, אבל ללקות לא. וריש לקיש אמר: משנה שלמה היא זו, בין לטומאה ובין ללקות. ומסיק התם: מחלף שיטתיה דריש לקיש, חמנ לא עביד לה בשר בני גידין שסופן להקשות, דאמר: אין נמנין, וכאן עביד ליה בשח אמר רבי בון, טעמא דריש לקיש: "ואכלו את הבשר" - בשר ולא גידין. וריש לקיש לפי הירושלמי דבכל מקום אויל בשר השתא, בר מנבי פסח דכתוב קרא.

בלשון יחיד בו - היה שונה במשנה: "דברי רבי שמעון", ולא כמו שפירש בקונטרס: משום דאיתא כיוצאה. דבפרק "החולין" (יבמות מב, פריך), והא אמר רבי יוחנן: הלכה כסתם משנה, אף על גב דאיתא כרבי יהודה. ואם תאמר: וממאי דמההיא דפסח הדר ביה? ודלמא מההיא דקמן הדר ביה? ויש לומר: דמסתמא הדר ביה ליגב בהיה.

נתמסמם מהו - הא דאמר ב"אלו טרפות" (חולין נגב), נתמסמם הבשר רואין אותו כאילו הוא אינו - היינו כגון בריאה וביגדין, שחטופות תלוי בהן, אבל הא, שחטופות תלוי בעצמם, אף על גב דנתמסמם הבשר - שמת עדיין מנין.

דקנה משבא ידידיה - בקונטרס גרס בדלית. ורבינו הנגאל ורבינו תם גרסי בריש, פירוש: יריים. ליחא שלו. שאו מדבק בו העור ומעלה בו ארוכה.

עור ששלקן מטמא טומאת אובלין - ואם תאמר: אם כן יאכל עור בפסח, דהא חנן (פסחים פד, א), כל הנאכל בשח גדול בשלשק - נאכל בצלל בגדי הדרין ויש לומר: דבעין שיהא נאכל בשלשק שלא על ידי הדחק, נבבליה.

גמרא מנא הני מילי? דתנו רבנן: "כל בהמה תאכלו" - לרבות את השליא; וכול אפילו יצתה מקצתה? תלמוד לומר: "אתה" - אותה ולא שלייתה. מפרקי אין שליא בלא ולד, לפה לי קרא? - קרא אסמכתא בעלמא. "ואינה מטמאה". בעי רבי יצחק בר נפחא: עור חמור ששלקו, מהו? למאי, אי לטומאת אובלין - תנינא, א

נמנין עליהם - דאפילו לא נגמה אדם עם החבורה אלא לאכול מהן - יצא ידי אבילת פסח, אלאמא בשר נגמה. ריש לקיש - פליג עליה בפסחים ב"כיצד צולין" (פד, א) ואמר: אין נמנין. והבא לאבשורי טרפה קאתי, ואיסורא דאורייתא היא, ואת אמר כר. ואמאי אישתיק והאמר רבא - ביבמות ולוא, ב"החולין" - הלכתא כריש לקיש בהני תלה, ותו לא: קנין פירות, והחולין למעוברת, ומתנה באמצע. כולן ב"החולין". אלאמא, בהך גידין הרכין הלכתא כרבי יוחנן, דאף על גב דסופן להקשות הרי הן עכשיו בבשרו שאני הבא דהדר ביה רבי יוחנן - מגידין הרכין, ואמר: כל מידי דסופן להקשות - בשר סוף אולין. דמעיסקא היה סמך רבי יוחנן אהא דתנן ב"העור והרטוב" (חולין קכב, א), עור הראש של עגל הדרך חוי בבשר לטומאת אובלין ונבלות, ואף על גב דסופן להקשות, והדר ביה ואוקמה להחיא כיוצאה. דאמר ליה - רבי יוחנן לריש לקיש ב"העור והרטוב" דקביע מניה: עור הראש של עגל הדרך מהו שיטמא? ואמר ליה: אינו מטמא הואיל וסופו להקשות. ואמר ליה, הרי שנינו: ואלו שעורותיהן בבשרן... עור הראש של עגל הדרך! ואמר ליה: אל תקניטני בה, שבלשון יחיד אני שונה אותה. כלומר, יחידה היא ולא סבירה לן בוותיה. דאישתקיל קורטפיה - לשון קורט, כלומר מעט מן העצם נעכל ונפל לארץ. שהיה תלמא ריגלי - לשאלו הלכה לחכמים הנאספים לרגל. אמר ליה רב אדא בר מנחם - לבעל הבחמה. רבא בריה דרב יוסף בר חמא - הוא רבא בר פלוגתיה דאביי. דהריפא סבינה - לב פתוח לו כסברא. מכדי נשבר העצם ויצא לחוץ תנן - שבלחיתא דלול, מה לי נפל מניה מה לי איתיה? הואיל ועור ובשר חופין את רובו כשרה. מתלקט מהו - בשר הנותר לכסות הרוב אינו יחד, אלא כאן מעט וכאן מעט סביב העצם, ואם תצרפיה הרי רוב הקיפו נכסה. מתריסם מהו - שהיה הבשר מורדד ונכסה חוץ את רוב העצם. נתמסמם - בשר הנשאר לכסוי נרקב. קורדו - גוטלו בסכין בקדירת ארוכה. איבעיא ליה ניקב - אותו בשר החופה, נקב קטן בלא חסרון. מהו - מי הוי ריעותא או לא? נסדק - הבשר הנותר לכסוי, מהו? נקלף מכל העצם - אותו בשר החופה, ואינו דבוק בעצם, מהו? אם תמצי לומר נקלף בלא חסרון הבשר - כשר. ניטל שליש התחתון - של עובי הבשר סמוך לעצם, הרי שני שלשים עוליתים עומדים בארץ. מהו? תא שמע - דהא מהנך בעיי, דאמר רבי יוחנן: עור הרי הוא כבשר. אלאמא, ניטל שליש התחתון ונשאר העור, ושני שלשים עומדים - כל שכן דכשר. דלמא התם דקנה משבא ידידיה - שהחזיק העור בשלו. כלומר, התם לאו בגיטל הבשר מתחתיו והעור עומד בארץ קאמר, אלא כגון שנשבר העצם בשפילו שהוא ערום מבשר, סמוך לארכובה שאין שם אלא עור. והעור דבוק יפה בעצם ומחזיק. נקדר - הבשר בסכין מעל השבר בעגול כמין טבעת. ורוב הקיפו מכוסה. מהו - מי אמרנין: כיון דנקדר בעגול - שוב אינו מעלה ארוכה, או לא אמרנין? בספרם בעצם - דעלמא, ומתוך שהוא מוציא דם - מתחבר הבשר ומנשך זה אצל זה ומעלה ארוכה, וכן דרך הרופאים. מורף זריף - עושה חריצים בבשר ומכאיו המכה. והוא דקנה גרמא ידידיה - שאנו רואים נעצם מחזיק בשל, כסיובת הקדירה מידבק העצם לבשר, וסימן התחלת עלות ארוכה הוא. **משנת נפש חיה** - שאין דעתו קצת בה מחמת מיאוס. **תאכלנה** - ולא אמרנין: אבר מן החי היא, שגם היא נותר בשחיטת האם. ואינה מטמאה - דלא חשיבא אובל. **ולא טומאת נבלות** - אם מהו בהמה. **חישב עליה** - לאבילה. **מטמאה טומאת אובלין** - אם נגעה בטומאה, דמחשבה משויא ליה אובל. **אבל לא טומאת נבלות** - דלאו בשר הוא, אלא כשאר אובל בעלמא הוא. **אסורה באבילה** - ואף על גב דלא נפק אלא פורתא, וליכא למימר כל מיהו הולד היה שם - שמא באותו מקצת יצא ראש הולד, והרי הוא כילוד. הכי גרסינן: סימן ולי **באשה וסימן ולד** בהמה. **המבכרת** - זהו פטר רחם שלה. **ישיבנה לכלבים** - שאין בה קדושה. דאף על גב דאין שליא בלא ולד, הא רובה לאו בה מיקדשה היא, דלמא נקבה הוה, כדלקמן בגמרא ועמוד בן. ובמוקדשין - כגון בהמת שלמים שהפילה שליא. לקבר - דכיון דאין שליא בלא ולד - קדשה. דכין זכר ובין נקבה דפיקו מבחמה הקדש כמעשיהם. **גמרא** למא לי קרא - למימר: ולא שלייתה? **פשיטא דאסורה**, דשמא יצא הולד והרי הוא כילוד, ושליא בתריה אולא, ולא שרייתה שחיטה? **אסמכתא בעלמא** - ולדרשא אחריתי אתא. עיקר קרא לחזרת מן הטחול ומן הכליות, כדאמר לעיל בפירקין (חולין סט, א). עור חמור - שהוא קשה ומאוס. ששלקו - בשלו הרבה מאד. אי לטומאת אובלין - אם נעשה אוכל לטמא טומאת אובלין.

נבבלתה ולא בעור ולא בעצמות — ואם תאמר: אמאי לא מייתי מתניתין ד"העור והרובט" (חולין קיזב). דתנן בהדיא דהעור אינו מצטרף לטמא טומאת נבלות; ויש לומר: דמייתי מחבא משום דרבה בר רב חנא קאמר עלה: לא נצרכה אלא עשאו לציקי קדרה. דמתניתין לא מצי למימר, דמתניתין איצטרך לאשמוענין משום צירוף דאין מצטרפין.

ולא בעור — כשאין עליו כוית בשר, דהכי אמר ב"העור והרובט" (חולין קכד, א). והתם נמי דרשנין: "נבבלתה" — ולא בקולית סתומה. ושקולין הן.

המפלת מין בהמה חיה — לא הוי מצי למינקט נפל, משום דתוך שלשה תולין בו את השליא, כדאמר רבא בפרק "המפלת" (נדה כזב).

הריני מטיל עליה חומר שני ולדות — כקונטרס פירש דאיתא כרבנן. אבל מתוך ההלשן דחומר שני ולדות משמע כרבי מאיר, דחשיב ולדות בהמה חיה ועוף. ובגן דרך בהמה חיה זכר, דאי הוית נקבה — לא נפקא מינה מיד בחששא של שליא, אם לא היכא דחד קודם שקיעת החמה וחד לאחר שקיעה, כדאמרין גבי סנדל בפרק "המפלת" (נדה כזב). אי נמי, יש לומר דאיתא מתניתין כרבנן, דלא חשבינא ליה ולדות, ודחומר שני ולדות הוי משום שליא גופה, ולא משום בהמה, ונותנין לה חומר זכר ונקבה. ומיהו, אי כרבנן איתא — הוה ליה למימר: תשב לזכר ולנקבה ולנדה. דשמא אין כאן ולד אחר. ולפירוש הקונטרס אתי שפיר הא דלא קאמר "ולנדה" דהיינו חומר שני ולדות דקאמר. ואם תאמר: לפי מה שפירש, דנקט בהמה חיה ודוק, אבל הפילה נפל — לא חיישין לולד אחר, כיון דילדה כי אורחא. הא מותינא לידה כי אורחא, דחיישין באינה קשורה לולד אחר. ומאי סייעא מייתי לרבי אלעזר? אדרבה, קשיא ליה מתוך ברייתא דנקט חיה ועוף ודוק. וסייעתא לרבי יוחנן? ויש לומר: דאין הדבר תלוי בכי אורחא. אלא פשיטא ליה למסדר התלמוד דבצורת האדם תלוי הטעם שריגילה שליחה להתעבב, אבל אחר בהמה חיה ועוף, לא שנא במעי אשה ולא שנא במעי בהמה — אין השליא רגיזה להפריד מן הוילד, אפילו לידה בהמה בר קימא. ואם תאמר, דהכא קתני: שמא נימות, משמע דספקא הוא. ואם כן, אמאי אסורה השליא באבילה כשיצתה מקצתה ויש עמה ולד? והא ספק ספקא הוא: שמא אין כאן ולד אחר, ואפילו אם תמצי לומר יש כאן — שמא אין באותו מקצת רובא ולד. ובסוף פרק קמא דבבא קמא (יא, א) משמע דבספק ספקא שרי, דייקנין מינה דאין מקצת שליא בלא ולד, והא יש מקצת שליא בלא

אי לטומאת נבלות - תנינא! טומאת אוכלין - דתניא: העור והשליא אין מטמאין טומאת אוכלין; עור ששלשן, והשליא שחישב עליה - מטמאין טומאת אוכלין. טומאת נבילות נמי תנינא: "נבבלתה" - ולא בעור, ולא בעצמותיו, ולא בגידיו, ולא בקרנים, ולא בפולפוס; ואמר רבה בר רב חנא: לא נצרכה אלא ששששן ציקי קדרה! - לעולם טומאת אוכלין, ושאינו עור חמור, דמאוס. "שליא שציתה". אמר רבי אלעזר: לא שנו אלא שאין עמה ולד, אבל יש עמה ולד - אין חוששין לולד אחר. ורבי יוחנן אמר: בין אין עמה ולד, בין יש עמה ולד - חוששין לולד אחר. - איני? והא אמר רבי ירמיה: לחומרא אמרה רבי אלעזר! אלא, אי אתמר הכי אתמר, אמר רבי אלעזר: לא שנו אלא שאינה קשורה בולד, אבל קשורה בולד - אין חוששין לולד אחר. ורבי יוחנן אמר: אנו אין לנו אלא שליא בלא ולד; אבל יש עמה ולד, בין קשורה בולד בין אין קשורה בולד - אין חוששין לולד אחר. והיינו דאמר רבי ירמיה: לחומרא אמרה רבי אלעזר. תניא בותיה דרבי אלעזר: המפלת מין בהמה חיה ועוף ושליא עמה; בזמן שקשורה בהן - אין חוששין לולד אחר, אינה קשורה בהן - הריני מטיל עליה חומר שני ולדות, שאני אומר: שמא נימות שפיר של שליא, שמא נימותה שליחו של שפיר. "המקפדת שהפילה". מאי טעמא? אמר רב איקא בריה דרב אמי: רוב בהמות יולדות דבר הקדוש בבכורה, ומיעוט בהמות - דבר שאינו קדוש בבכורה, ומאי ניהו - נדמה; וכל היולדות - יולדות מחצה זכרים ומחצה נקבות; סמוך מיעוטא דנדמה למחצה דנקבות, והוה להו זכרים מיעוטא. "ובמקדשין הקבר". מאי טעמא? רבא בר מיקדש הוא. "ואין קוברים אותה". אפי' ורבא דאמרי תרין: הוה כל דבר שיש בו רפואה - אין בו משום דרכי האמורי, אין בו רפואה - יש בו משום דרכי האמורי. והתניא: אין שמשיר פירותיו - סוקרו בסיקרא, וטוענו פאבנים! בשלמא טוענו פאבנים - פי היכי דניכוש

ולד — הוה ליה למשיר מספק ספקיא ויש לומר: דבברייתא דקתני "שמא" — היינו בשליא הבאה אחר הולד, ולעיל איירי בשליא הבאה קודם ולד. אי נמי, אסורה באבילה משום דגורנין מקצתה חמור רובא. כדמסיק בבבא קמא.

סמוך מיעוטא דנדמה למחצה דנקבות כו' — והא דתנן בפרק שליש דבכורות (כא, ב) בהמה נסה ששפעה חרית דם — הרי זה תקבר ונפטרה מן הבכורה, ולא אמרין שילכינה לכלבים מואי טעמא דהבא. דהתם לא אמרין תקבר אלא כדי לפרסם דנטרטה מן הבכורה, כדאמר התם. ומה שאין דוחה לומר שם כן אלא משום קשיא דפרקי ארבי

חיא. דאמר: ובי אמר דאיהי מטמאה בטעם ובמשא תקבר; מיהו: לא פריסמה כו' — בלא הכי נמי היה צריך לטעם פריסום. אלא דאדריבי חייא לא ניהא ליה כל כך שתקבר משום פריסום, כיון דאפילו לידה דבר הקדוש לא בעי קבורה, משום דטל. **רובא** בר מיקדש הוא — משום דאיכא נדמה דלא קדיש. קאמר רובא ולא כולה. ואם תאמר: והא בולד קדישין וכל קדוש, כדמוכח בתמורה בסוף פרק (כל הקרבנות) ו"ש (קרבנות) (תמורה ז, א). דקאמר: אבל כלאים טומטום ואנדרוגיטוס — אי אתה מוצא אלא בולדות קדישין. אלמא כלאים הולד במהמה קדושה קדיש, וכל שכן נדמה, כדמוכח ב"מרבוב" (בבא קמא עח, א). דקאמר: השתא כלאים מרבה ליה, נדמה מבעיא? ויש לומר: דסוגיא דהתם ממאן דאמר: ולדות קדישין במעי אמן הן קדושים, והכא — למאן דאמר: בחיותין הן קדושים. והא דנפל קדוש הכא היינו משום דילפינן מכבוד קדוש בבכורה, כדדרשין בברייתא (נצ"ל: בבכורות ג, א) מדכתיב "שגר". אי נמי, אפילו למאן דאמר במעי אמן הן קדושים נקט הכא רובא, משום דאיכא דמות דיונה דלא קדיש.

אֶלְעָזָר, שרבי אלעזר אוסר אף כשיש עמה ולד אם השליא אינה
קשורה בו, ורבי יוחנן מתייר.
הגמרא מביאה סיוע לרבי אלעזר: תנאי בנותיה דרבי אלעזר, אשה
המפלת נפל הדומה למין בהמה או היה וזהו, שאין נפל זה נחשב
כולד לטמא טומאת לידה, וגם הפילה שלי עמה ו-עם הנפל,
בזמן שהשליא קשורה בה, אין חוששין לולד אחר שהיה בשליא
ונימורה, ולכן אם הלידה היתה בלא דם, אין האשה טמאה. אבל
אם השליא אינה קשורה בה, דרבי מטייל עליה ו-על האשה חומר
שני ולדות, שאני אומר, שטמא נימוח שפיר ו-ולד של שליא זו, והוא
היה ולד גמור, ושטמא נימוחה שליאו של שפיר הקיים שבדמות מין
בהמה וחיה, והשליא הקיימת איננה שלו. ונמצא שישנם שתי
אפשרויות מיהו הולד שהיה בשליא שלפנינו, האם מין בהמה
וחיה, או ולד גמור, ויש לחשוש לחומרי שניהם. והיינו, כיון שיש
צד שהיה בה ולד גמור, האשה טמאה טומאת לידה, וכיון
שחוששים שמא ולד זה היה נקבה, טמאה שבועיים כילדת נקבה.
ומצד שני יתכן שהמין בהמה שייך לשליא זו ולא היה ולד אחר,
ונמצא שלא היתה כלל לידה, לכן אין ליתן לה ימי טוהר, שאם
תראה דם אחרי השבועיים, תהא טמאה כנדה. מבואר בברייתא
שיש לחלק בין שליא קשורה לולד לאינה קשורה, ורבי אלעזר.
שנינו במשנה: המבכרת שהפילה [ובין] שליא ישליכנה לכלבים,
שאיין בה קדושת בכור. מקשה הגמרא: מאי טעמא שמותר
להשליכה לכלבים, ואיין אין שליא בלא ולד, ושמא הולד
שבשליא הוא הבכור אוסר בהנאה.
מתרצת הגמרא: אמר רב אקא בריה דרב אמי, משום שרוב בהמות
המבכרות יולדות דבר הקדוש בבכורה, כלומר ולד שמצד צורתו
הוא קדוש בבכורה אם הוא זכר, ומיעוט בהמות יולדות דבר שאינו
קדוש בבכורה, ומאי ניהו, נדמה – ולד הדומה למין בהמה אחרת,
כגון רחל שילדה דמות עז, שנפל זה אינו קדוש בבכורה, וכל
היולדות, יולדות מחצה זכרים ומחצה נקבות, ונמצא שולד זה הוא
ספק זכר ספק נקבה. וקדושת בכור היא רק בזכר. לפיכך פסוק
וצרף מיעוטא דשמא הוא נדמה שאינו קדוש, למחצה דנקבות
שאינן קדושות, וזהו להו זכרים הקדושים בבכורה מיעוטא, ואין
חוששים למיעוט, ולכך מותרת שליא זו בהנאה ולהשליכה
לכלבים.
שנינו במשנה: ובמקדשין – בהמת הקדש שהפילה שליא, השליא
תקבר. שואלת הגמרא: מאי טעמא תקבר, ואינה מותרת כבהמת
חולין. משיבה הגמרא: וקא פרי מיקדש הוא – רוב הנולדים
מבהמת המוקדשים הם קדושים, שכל ולד גמור הוא קדוש בין
זכר ובין נקבה, חוץ מגדמה שאינו קדוש, וכיון שרוב יולדות ולד
גמור ומיעוטן נדמה, נמצא שיש רוב צדדים שהולד קדוש, ולכך
תקבר השליא כדין בהמת קדשים שמתה.
שנינו במשנה: ואין קובצים אותה ו-את השליא שהפילה בהמה
בפרשת דרכים ואין תולים אותה באילן משום דרכי האמורי.
הגמרא מבארת מה נאסר משום דרכי האמורי: אפי' ורבא דאמרי
תרווייהו, כל דבר שיש בו רפואה, שעושים אותו על המכה של
אדם או בהמה בשביל לרפאותה, כגון משקה או סם או לחש
שלוש על המכה, אין בו איסור משום דרכי האמורי. אבל אם אין
בו רפואה, כגון שאינו נעשה על החולי, כקבורת שליא בפרשת
דרכים וכיצא בזה, שדומה לניחוש, יש בו משום דרכי האמורי,
ואסור משום (שמות כב כד) 'ולא תעשה כמעשיהם'.
מקשה הגמרא: והתניא, אילו שמייר ו-שמפיל פירותיו קודם
זמנם מחמת שומנם, רפואתו היא בכך שסוקרו בסיקרא – עובע
בצבע אדום, תומום באבנים – תולה עליו אבנים. בשלמא טוענו
באבנים מותר, מפני שזוהי רפואה טבעית, כי היכי

אי – ואם ספיקו היה לגבי טומאת נבלות, האם עור החמור ששלקו
נחשב בשר כנבילת החמור עצמה, אף זה תניא.
הגמרא מבארת היכן שנינו דינים אלו בברייתא: דין עור ששלקו
לגבי טומאת אוכלין כבר שנינו, ותניא, העור והשליא אין מוטמאין
טומאת אוכלין, העור משום שהוא קשה ואינו ראוי לאכילה,
והשליא משום שהיא מאוסה ואינה ראויה לאכילה. ולכן עור
ששלקו ונעשה רך, והשליא שחישב עליה לאוכלה, אף שהיא
מוטמאין ו-נטמאים טומאת אוכלין. ודין עור לגבי טומאת
נבילות נמי תניא, נאמר בתורה בטומאת נבילה (ויקרא יא ט') 'הנגע
בנבילתה יטמא' וגו', ותיבת 'בנבילתה' מיותרת, שהיה אפשר לומר
'הנוגע בה', ללמדך שדוקא הנוגע בבשר הנבילה נטמא, ולא
הנוגע בעור, ולא בעצמות, ולא בנדרין, ולא בקרנים, ולא בגללים
– צפורני פרוסת הרגל. ואמר רבה בר רב הונא לא נצרכה הברייתא
למעט דברים אלו מוטמאה, שפשוט שאינם כבשר, אלא החידוש
הוא שאף כשעשן ציני קדרה – שבישלם הרבה עם תבלין, אף
על פי כן אינם מוטמאים טומאת נבילות. נמצא שדין עור ששלקו
כבר הובא בברייתא לגבי טומאת אוכלין וטומאת נבלות, ואם כן
במה הסתפק רבי יצחק בר נפחא.
משיבה הגמרא: לעולם הספק הוא בטומאת אוכלין, ומהברייתא
שעור ששלקו מוטמא אין להוכיח, משום שיש להעמידה בשאר
בהמה ואילו רבי יצחק הסתפק בחמור, ושאני עור חמור דמאס
יותר משאר עור בהמה, ושמא אף כשהוא שלקו אינו קרוי אוכל
לקבל טומאה.
מבואר במשנה: שליא שצנחה מקצתה אסורה באכילה, שמא יצא
ראשו או רובו של הולד באותו מקצת שליא, והוא כילוד, ואין
שיחטת האם מתיירת, והשליא נאסרת מחמת הולד. הגמרא
מבארת אימתי חששו ליציאת הולד: אמר רבי אלעזר, מה ששנינו
שהשליא אסורה מחשש ולד, לא שנו אלא כשאין עמה ולד,
שאינו רואים ולד בשליא, וכיון שאין שליא בלא ולד ודאי נימוח
הולד, ויש חשש שמא הוציא ראשו או רובו. אבל אם יש עמה ולד,
ואנו רואים שהולד בפנים ולא יצא ראשו או רובו, השליא מותרת,
ואין חוששין לשמא יש עוד ולד אחר שנימוח, ושליא זו היא של
הולד שנימוח, ולולד הקיים היתה שליא אחרת שנימוחה, ואולי
הוציא הולד שנימוח ראשו או רובו ונאסר את השליא. ורבי יוחנן
אמר, בין אין עמה ולד בין יש עמה ולד השליא אסורה, שאף כשיש
ולד קיים חוששין לולד אחר שנימוח, ושמא הוציא ראשו או רובו
ונאסרה השליא.
מקשה הגמרא: איני – וכי כך אמר רבי אלעזר, והא אמר רבי
דמיא, לחומרא אמרה רבי אלעזר דבר זה, שמחמיר הוא יותר מרבי
יוחנן, ולפי המבואר נמצא שהוא מיקל, שכשיש עמה ולד רבי
אלעזר מתייר ורבי יוחנן אוסר.
מחמת קושיא זו הגמרא חוזרת בה: אלא אי אתמר הכי אתמר, אמר
רבי אלעזר, מה ששנינו שהשליא אסורה, ומשמע שאסורה אפילו
כשיש בה ולד קיים שמא יש עמה ולד אחר, לא שנו אלא
כשהשליא אינה קשורה בולד הקיים, ולכן יש חשש שמא השליא
של הולד הקיים נימוחה ויצאה, ושליא זו ולד אחר היה בה ונימוח
ויצא, אבל אם השליא קשורה בולד הקיים, ודאי השליא זו שייכת
לולד הקיים, ואין חוששין לולד אחר, וכיון שלא יצא הולד הקיים
השליא מותרת.
ורבי יוחנן אמר, אנו אין לנו שתהא השליא אסורה, אלא בשליא
בלא ולד, ולכן ודאי שיש בה ולד שנימוח ושמא יצא ראשו או
רובו, אבל אם יש עמה ולד קיים, ורואים שהולד בפנים ולא יצא,
בין אם השליא קשורה בולד בין אין קשורה בולד, אין חוששין לולד
אחר שנימוח, אלא תולים את השליא בולד הקיים, והשליא
מותרת. והיינו ו-זהו מהו דאמר רבי דמיא, שלחומרא אמרה רבי

דְּנִיכְחוּשׁ חִילִיָּה - כדי שיכחיש וימעט את כוחו של האילן, שמרוב
 שומנו הוא משיר את הפירות, אֵלָא סוֹקְרוֹ בְּסִיקְרָא, אִמָּאי מוֹתָר,
 הרי אין בו משום רפואה.
 מתרצת הגמרא: הצביעה בסיקרא אינה נידחש שעל ידה יתרפא
 האילן, אלא הוא סימן למי שרואהו שהוא משיר את פירותיו,
 ועושים זאת בִּי חִיבֵי דְלִתְיוּתָא אִינְשֵׁי לְיָבִיעֵי רַחֲמֵי עֵלְיוּתָא - כדי
 שאנשים יראוהו ויבקשו עליו רחמים שלא ישיר פירותיו.
 הגמרא מביאה מקור לכך שראוי שרבים יבקשו רחמים על החולי:
 בְּתַנְיָא, נאמר בתורה לגבי מצורע (ויקרא יג מה) וְיָמָא קָמָא וְיָקְרָא,
 מלמד שצריך המצורע להודיע לרבים את טומאתו, ולצעוק ולומר
 טמא אני, וְרַבִּים מְבַקְשִׁים עָלָיו רַחֲמִים. מוסיפה הברייתא: וְכֵן כָּל
 מִי שְׂאִידֵעַ בּוֹ דְּבָר צַעַר או חולי, צָרִיד לְהוֹדִיעַ לְרַבִּים את צערו,
 וְרַבִּים מְבַקְשִׁים עָלָיו רַחֲמִים.
 הגמרא מביאה עוד מנהג בדיון זה: אִמָּר רַבִּינָא, כְּמָאן תְּלִין בּוֹכֵסָא
 בְּדִיקְלָא - כמי אנו סוברים, שאנו מתירים לתלות אשכול תמרים
 על הדיקל, וזהו סימן שדקל זה משיר פירותיו. כְּמָאן, בִּי הָאֵי תַנָּא
 שבברייתא, שיש להודיע צער לרבים שיבקשו רחמים.

הדרן עלך בהמה המקשה

פרק חמישי - אותו ואת בנו

נאמר בתורה (ויקרא כב כח) וְיִשְׁוֹר או שָׁה אֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחָטוּ
 בְּיוֹם אֶחָד, ללמדנו שאסור לשחוט בהמה ולולדה באותו יום.
 הפרק שלפנינו מבאר את פרטי הדינים השייכים באיסור זה.
 המשנה שלפנינו מבארת באיזה מקומות, זמנים וסוגי בהמות נוהג
 איסור שחיטה של בהמה ולולדה באותו יום: איסור 'אותו ואת בנו'
 נוהג בין בָּאָרֶץ, בין בַּחוּצָה לָאָרֶץ. בין בְּפָנֵי הַבַּיִת - בזמן שביט
 המקדש קיים, וְשֵׁאלָא בְּפָנֵי הַבַּיִת - וכן בזמן שאין בית המקדש קיים.
 כמו כן, איסור זה נוהג בבהמות חולין ובמוקדשין - בבהמות
 שהוקדשו.
 המשנה מבארת את האופנים בהם שייך איסור אותו ואת בנו
 בבהמות חולין ובבהמות קדשים. מבררת המשנה: בַּצֵּד שייך
 איסור זה בבהמות חולין וקדשים. מבארת המשנה: הַשְׂחֹט אֹתוֹ
 וְאֵת בְּנוֹ כשהם חולין, בַּחוּץ - מחוץ לעזרה, שְׂנִיָּהם בְּשָׂרִים -
 מותרים באכילה, וְהִשְׁנִי - השוחט את הבהמה השניה, בין אם הוא
 שחט את הבהמה הראשונה, ובין אם שחטה אדם אחר, סוֹפֵג אֵת
 הָאֲרֻבָּעִים, משום אותו ואת בנו.
 השוחט אותו ואת בנו כשהם קְדָשִׁים בַּחוּץ, הָרָאשׁוֹן חֵיִב כְּרַת,
 משום ששחט קדשים מחוץ לעזרה. אבל השני אינו חייב כרת,
 משום ששחט בהמה שאינה ראויה להקרב על גבי המזבח מחמת
 איסור אותו ואת בנו ופסולתו מצד מחוסר זמן, וחזית כרת נאמר
 רק כאשר שוחט בחוץ קדשים שראויים להקרב על גבי המזבח.
 וְשְׂנִיָּהם פְּסוּלִים משום שנשחטו בחוץ, וְשְׂנִיָּהם סוֹפֵגִים אֵת
 הָאֲרֻבָּעִים - הראשון לוקה משום ששחט קדשים מחוץ לעזרה,
 והשני לוקה משום אותו ואת בנו.
 השוחט אותו ואת בנו כשהם חולין בְּפָנִים - בעזרה, שְׂנִיָּהם פְּסוּלִין,
 משום חולין שנשחטו בעזרה. וְהִשְׁנִי סוֹפֵג אֵת הָאֲרֻבָּעִים משום
 אותו ואת בנו. אבל הראשון אינו לוקה, משום שאיסור שחיטת
 חולין בעזרה הוא לאו הבא מכלל עשה, ואין לוקים עליו.
 השוחט אותו ואת בנו כשהם קְדָשִׁים בְּפָנִים, הָרָאשׁוֹן בְּשָׂר, וְפָטוּר
 על שחיטתו, משום ששחט אותו כהלכתו. וְהִשְׁנִי סוֹפֵג אֵת
 הָאֲרֻבָּעִים משום אותו ואת בנו, וְפָסוּל, משום שנשחט כשהוא
 מחוסר זמן.
 ממשיכה המשנה ומבארת כיצד נוהג איסור זה בשתי בהמות,
 כאשר אחת חולין והשניה קדשים: השוחט אותו ואת בנו חולין

וְקְדָשִׁים בַּחוּץ, הָרָאשׁוֹן שהוא חולין, בְּשָׂר, וְפָטוּר על שחיטתו,
 משום ששחט אותו כהלכתו. וְהִשְׁנִי שהוא קדשים, סוֹפֵג אֵת
 הָאֲרֻבָּעִים משום אותו ואת בנו. ואינו לוקה משום שחיטת קדשים
 בחוץ, שהרי אינו ראוי להקרב על המזבח, וְפָסוּל משום שנשחט
 בחוץ.
 השוחט אותו ואת בנו קְדָשִׁים וְחוּלִין בַּחוּץ, הָרָאשׁוֹן שהוא קדשים,
 חֵיִב כְּרַת משום ששחט קדשים מחוץ לעזרה, וְפָסוּל משום
 שנשחט בחוץ. וְהִשְׁנִי שהוא חולין, בְּשָׂר, וְשְׂנִיָּהם סוֹפֵגִים אֵת
 הָאֲרֻבָּעִים, הראשון לוקה משום ששחט קדשים בחוץ, והשני לוקה
 משום אותו ואת בנו.
 השוחט אותו ואת בנו חולין וְקְדָשִׁים בְּפָנִים, שְׂנִיָּהם פְּסוּלִין,
 הראשון משום שחיטת חולין בעזרה, והשני משום שנשחט
 כשהוא מחוסר זמן. וְהִשְׁנִי סוֹפֵג אֵת הָאֲרֻבָּעִים, משום אותו ואת
 בנו.
 השוחט אותו ואת בנו קְדָשִׁים וְחוּלִין בְּפָנִים, הָרָאשׁוֹן שהוא קדשים,
 בְּשָׂר, וְפָטוּר על שחיטתו, משום ששחט אותו כהלכתו. וְהִשְׁנִי סוֹפֵג
 אֵת הָאֲרֻבָּעִים משום אותו ואת בנו, וְפָסוּל, משום שחיטת חולין
 בעזרה.
 המשנה מבארת כיצד שייך איסור זה בבהמות השוות בקדושתן,
 כאשר אחת נשחטה בפנים ואחת מהן בחוץ: השוחט אותו ואת בנו
 כשהם חולין בַּחוּץ וּבְפָנִים, הָרָאשׁוֹן שנשחט בחוץ בְּשָׂר, וְפָטוּר,
 משום ששחט אותו כהלכתו. וְהִשְׁנִי סוֹפֵג אֵת הָאֲרֻבָּעִים משום
 אותו ואת בנו, וְפָסוּל, משום שחיטת חולין בעזרה.
 השוחט אותו ואת בנו כשהם קְדָשִׁים בַּחוּץ וּבְפָנִים, הָרָאשׁוֹן ששחט
 בחוץ, חֵיִב כְּרַת, משום ששחט קדשים מחוץ לעזרה, וְשְׂנִיָּהם
 סוֹפֵגִים אֵת הָאֲרֻבָּעִים, הראשון משום ששחט קדשים מחוץ לעזרה,
 והשני משום אותו ואת בנו, וְשְׂנִיָּהם פְּסוּלִים, הראשון משום
 שחיטת קדשים מחוץ לעזרה, והשני משום שנשחט כשהוא
 מחוסר זמן.
 השוחט אותו ואת בנו כשהם חולין בְּפָנִים וּבַחוּץ, הָרָאשׁוֹן שנשחט
 בפנים, פְּסוּל, משום שחיטת חולין בעזרה, וְפָטוּר משום שלא
 לוקים על איסור זה. וְהִשְׁנִי סוֹפֵג אֵת הָאֲרֻבָּעִים, משום אותו ואת
 בנו וְבָשָׂר.
 השוחט אותו ואת בנו כשהם קְדָשִׁים בְּפָנִים וּבַחוּץ, הָרָאשׁוֹן
 שנשחט בפנים, בְּשָׂר, וְפָטוּר משום ששחט אותו כהלכתו. וְהִשְׁנִי
 סוֹפֵג אֵת הָאֲרֻבָּעִים, משום אותו ואת בנו, וְפָסוּל משום שנשחט
 בחוץ.

גמרא

שנינו במשנה שאיסור אותו ואת בנו נוהג גם בבהמות קדשים.
 מבארת הגמרא מניין נלמד דין זה: תַּנּוּ רַבָּנִין בְּבִרְיָתָא, מִנֵּין לְאִיסוֹר
 אֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ שְׂנִיָּהם גַּם בְּמוֹקְדְּשֵׁין. תלמוד לומר, נאמר לגבי
 קדשים (ויקרא כב כו) שֹׁר אוֹ בָשָׂב אוֹ עֹז בִּי וְלֹד, וְכַתִּיב בַּתְּרִיחַ -
 ובפסוק הסמוך לו (שם כח) נאמר, וְיִשְׁוֹר אוֹ שָׁה אֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ לֹא
 תִשְׁחָטוּ בְּיוֹם אֶחָד, וממה שמכב את איסור אותו ואת בנו לפסוק
 העוסק בענין קדשים, הרי זה לִימָד עַל אֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ שְׂנִיָּהם גַּם
 בְּמוֹקְדְּשֵׁין.
 הגמרא דנה בדרשה המובאת בברייתא. שואלת הגמרא: וְאִיכָא
 בְּמוֹקְדְּשֵׁין אֵין, בְּחוּלִין לֹא - שמא נאמר שאיסור אותו ואת בנו נוהג
 רק בקדשים ולא בחולין, שהרי נשנה בסמיכות לפסוק העוסק
 בענין קדשים. משיבה הגמרא: מכיין שנאמר לגבי אותו ואת בנו
 'שור' על אף שכבר נכתב 'שור' בפסוק הקודם, לגבי קדשים, הרי
 זה הַפְּסִיק הַעֲנִין, ללמדנו שאין זה המשך הפסוק הקודם המדבר
 בענין קדשים.
 שואלת הגמרא: אם כן וְאִיכָא בְּחוּלִין אֵין, בְּמוֹקְדְּשֵׁין לֹא - שמא

- 1 דניכחוש חיליה – שמרוב שומנו הוא משיר. דלחיוה אינשי – סימן הוא
- 2 שמשיר פירותיו. וטמא טמא יקרא – צועק ואומר טמא הוא. כובסא – אשכול
- 3 תמרים וסימן הוא שמשיר פירותיו. כי האי תנא – לבקש עליו רבים רחמים.

הדרן בהמה המקשה

- 1 דניכחוש חיליה. אלא סוקרו בסיקרא, אמאי? – כי
- 2 היכי דליחיוה אינשי וליכעי רחמי עילויה. פרתנאי:
- 3 "וטמא טמא יקרא" – צריך להודיע לרבים, ורבים
- 4 מבקשים עליו רחמים. וכן מי שארע בו דבר –
- 5 צריך להודיע לרבים, ורבים מבקשים עליו רחמים.
- 6 אמר רבינא: כמאן תלינן כובסא בדיקלא, כמאן –
- 7 כי האי תנא.

הדרן עלך בהמה המקשה

- 1 אותו ואת בנו נהג בין בארץ בין בחוצה לארץ – אידי דבעי למתני: בחולין
- 2 ובמוקדשין, בפני הבית ושלא בפני הבית, שהם לצורך – תני נמי: "בארץ
- 3 ובחוצה לארץ", ואף על גב דהוי שלא לצורך, דחובת הגוף היא. כיון דאיכא דוכתא
- 4 דהוי לצורך, כגון בראשית הגז. דהכי אמרינן ב"שילוח הקן" (חולין קלחג.) ד"בארץ
- 5 ובחוצה לארץ" בכלולה שלא לצורך, לבר
- 6 מראשית הגז. רבפני הבית ושלא בפני הבית
- 7 בכלולה הוי שלא לצורך, לבר מאותו ואת בנו
- 8 דאיצטריך. דהוה אמנא כיון דבענין קדשים
- 9 כתיב – לא לנהוג אלא בזמן דאיכא קדשים.
- 10 מניין לאותו ואת בנו שנהג במוקדשים – ואם
- 11 תאמר: ואמאי סלקא דעתך דלא איירי קרא
- 12 במוקדשין? הא סתמא כתיב ואין לומר
- 13 דאיצטריך, שאם צריך לפסח, ואין לו אלא
- 14 אותו שנשחט בו ביום אביו או בנו, דסלקא
- 15 דעתך דאתי עשה דפסח ודחי לאו ד"אותו ואת
- 16 בנו", ולחיי איצטריך דלא דחי. דכי האי גזנא
- 17 אמרינן לקמן ב"שילוח הקן" (חולין קמא.) בגי' ד
- 18 לבר מצוה מניין. דהא במחזור זמן איכא לאו
- 19 ועשה, ובלאו קרא לא דחי ליה עשה? ונראה,
- 20 דמיעיקרא קשיא ליה משום וישר הפסוק הענין,
- 21 דמשמע למעוטי מוקדשין. דליכא למימה:
- 22 משום דלא תימא במוקדשין דוקא בא להפסיק,
- 23 דאם כן – ליכנהיה בעלמא בענין בענין
- 24 דקדשים, וממילא הוה מוקמינן לקרא בכל
- 25 מילי. ולפי המסקנא צריך לומר דלשום דרשה
- 26 נכתב שם. ואם תאמר: בפרק "הזרוע" (חולין
- 27 קלא,) דדריש מקרא דאין מתנות נוהגים
- 28 במוקדשים, שהיה דין שיהגו שם וחומר.
- 29 ופריך בגמרא: קרא למה ליה אין משום קל
- 30 וחומר, איכא למיפריך בו. מכל מקום, בלא קל
- 31 וחומר, אי לא דמיעט קרא במוקדשים (לא) הוי
- 32 מוקמינן לקרא בכל מילי ויש לומר: משום
- 33 דקרא דמתנות לענין חולין כתיב. וא' מה
- 34 קדשים כללים כי – ואם תאמר, תקשה ליה
- 35 נמי: מה קדשים שלא בפני הבית לאו דכתיב
- 36 גזנא אשכחן בפרק "שילוח הקן" (חולין דף
- 37 קלחג.) סלקא דעתך אמנא. הוואיל דלענין
- 38 קדשים כתיב, לא לנהוג אלא בזמן שיש
- 39 קדשים ויש לומר: נהי דהוה צריך למתני, מכל
- 40 מקום לא איצטריך קרא להכי. דאף על גב
- 41 דשלא בפני הבית אין קדשים קריבין, מכל
- 42 מקום מוקדש קדיש.
- 43 ועוד שח כתיב ואמר רבא זה בנה אב – בלא
- 44 רבא הוה מצי למיפריך. והא שור ושה
- 45 כתיב. דאין אתה יכול להוציא כלאים מביתך,
- 46 ואית לן דלמעיט כלאים, כדמכח ב"מורבה" (בבא קמא עוב.) גבי "כי יגוב איש שור או שה
- 47 וטבוהו". אלא דעדיפא פריך. ואם תאמר: ואמאי
- 48 לא גמרין שור שור משבח, ויהא אותו ואת בנו
- 49 נוהג אף בחיה, כדאשכחן ב"שור שנגח את
- 50 הפרה" (שם נדב.) ויש לומר: כיון דלא מעיט
- 51 למילף אף בהמה טמאה דומיא דשבת – לא
- 52 ילפינן כלל. ועוד, דאי משבת ילפינן, אם כן שה
- 53 דכתב רחמנא למה ליה ועוד, דומיא דקדשים
- 54 דלא שייך בחיה. ומהאי טעמא נמי הוה
- 55 ממעטינן כלאים אי לאו דכתיב "אין".
- 56 וזה

משום אותו ואת בנו. קדשים בפנים ובחוץ – השני סופג משום אותו ואת בנו. ומשום שחוט חוץ לא לקי, דמחזור זמן
הוא. ואינו מתקבל בפנים. גמרא ירצה לקרוב אשה – וסמך ליה: אותו ואת בנו. שור הפסוק הענין – דאי אקמאי קאי – נשתוק מניה, ונכתוב: "ואותו ואת בנו",
דהא בשור ובשה איירי לעיל. במוקדשין לא – דהא אפסקיה. כלאים – רחל שילדה מן התיש, שחטה ואת בנה.

וזה בנה אבל כל מקום שנאמר שה אינו אלא להוציא כלאים — פירש בקונטרס, דילפינ כולוה מ"שה כשבים ושה עוים". וקשה לפירושו: ד"במרובה" (בבא קמא ע"א), מסיק בדנין אב דרבא איצטרך לפיין פטר חמור, כדתנן: אין פריין לא בעגל ולא בכלאים. ופריך: הנה, ולרבי אלעזר דמתיר בכלאים מפני שהוא שה, למאי אתא? ומשני: לטמא שנוול מן תשחור ועבורו מן השמא, ודלא כרבי יהושע, דאי כרבי יהושע — מ"שה כשבים ושה עוים" נפקא. משמע בהדיא בדנין אב דרבא לא הוה מ"שה כשבים ושה עוים! ונראה, דמ"שה" דפסח עבד בנין אב, תדע, דמ"סיק ב"מרובה" דלפטר חמור איצטרך בנין אב דרבא, ובסוף פרק קמא דבבא ב"מ (ב"א), ל"ף לה מ"ה "שה" של פסח. אבל קשה: דמאי שנא דהכא קרי ליה בנין אב, ובבבבבות עבדי ליה גוריה שה: נאמר כאן "שה", ונאמר להלן "שה" ועוד, דמאי שנא דנקט רבא כלאים טפי מעגל חיה? טרפה ושחוט? דכולוהי מפיק התם מ"שה", כדקאמר התם: מה להלן פרט לכל השמות הללו ולכאמורי דטרפה ושחוט? נפקא ממשמעותיה דשה, ולא דוקא נקט "פרט לכל השמות", דהכי נמי עגל ודוה נקט התם, אף על גב דדאי נפקי ממשמעותיה ד"שה", אלא ניחא ליה לכלול כולם יחד. דהא פר — אפילו שחוט קרי "פ", כדאמרין בפרק "הוציאו לו" (יומא מט"ב), ושה נמי, דהי נמנין עליו אפילו אחד שחיטה? אי לאו דכתיב: "מזוהית משה" — מחיותיה דשה, כדאמר התם, וטרפה נמי חשיבא שה, כדמייב ב"מרובה" (בבא קמא ע"ב), במזכור טרפה בארבעה וחמשה אף על גב ד"שה" כתיב התם. ודכי נמי תנא: אותו ואת בנו נהג בטרפה, ואפילו רבי שמעון לא פליג אלא משום דהויא שחיטה שאינה ראויה ועוד קשה: דבאותו ואת בנו ובתשלומי ארבעה וחמשה, נמנע טרפה מבנין אב ונראה לי, דטרפה ושחוט נפקי מגורה שה ד"שה" מ"ה, מפסח, כדאמר בבבבבות (ב"א), ועגל חיה — ממשמעות ד"שה", וכלאים — מבנין אב דרבא. דמגורה שה לא מסתבר למעוטי כלאים כמו טרפה ושחוט, דאית לן למימר: "תפדה" "תפדה" ריבה, כיון דשה גמור הוא, בין אדולת בתר אב בין אדולת בתר אב. אבל מבנין אב ממעט שפיר, דהכי כתיב: "שה תמים וגו' ומן העוים תקח", דמשמע: עד שיהא אביו כבש ואמו כבשה, ומיותר הוא, ולגופיה לא איצטרך, דמשאר קדשים נפקא, דמעטנין כלאים מ"מא כבש", אלא ללמד בעלמא את, דכל מקום שנאמר "שה" אינו אלא להוציא כלאים, ואף על גב דכתיב נמי בהאי קרא "חמים", דנפיק משאר קדשים — לשום דרשא נכתב, ודא דלא מעטנין באותו ואת בנו ובתשלומי ארבעה וחמשה טרפה בגורה שה ד"שה" מפסח — אפשר דאינו מופנה. ודחשה ניהא נמי, כי בעי ב"מרובה" לרבי אלעזר דמתיר בכלאים, בנין אב דרבא למאי הלכתא? לקדשים. ולא קאמר: לטרפה ושחוט, דהנהו מגוריה שה נפקי. ואם תאמר, וב"מרובה" דקאמר: ובנין אב דרבא למאי הלכתא? אי לקדשים — בהדיא כתיב בהו. משמע דאי לא כתיב בהו כלאים בהדיא — הוה ניהא. ודא עיקר בנין אב לא איתיר בפסח אלא משום דמקדשים נפקא ויש לומר: דכן דרשן התלמוד, שעשה כאילו קים ליה בפסח ממקום אחד. וכענין זה יש בירוש קדושין (ג"ב) ובפרק "עזרה" (כתובות מ"ב), גבי קדושי הבת לאביה, דקאמר: וכי יומא נילף מנשת ופגם, ואף על גב דבשח ופגם נופיה לא קים לן דדור דאביה אלא מקדושין בפרק "אלו נעשרו" (כתובות מ"ב ד"ה דאי).

אז לרבות את הכלאים — אף על גב דמ"א כבש" ממעטנין כלאים — התם מענין דקרא, והאב מענין דקרא, כדאמר ב"מרובה" (בבא קמא ע"ב), ואם תאמר, ודכי פריך לעיל: ואימא במקדשין אין בחולין לא? הדין מצי למימר הכי? אם כן אמאי איצטרך "אי" לרבות כלאים? דכלאים בקדשים ליכא, כדקאמר: אי מה כלאים בקדשים לא ויש לומר: דאי הוה מוקמינן קרא דאותו ואת בנו דוקא במוקדשים, אם כן לא הוה דרשין "אי" לרבות כלאים, אלא הוה מוקמינן לדרשא אחרית. **ע**ד שפירטו לך הכתוב יחדו — ואם תאמר: ולרבי יאשיה, אמאי כתיב קרא (דברים כב) "יחד" ב"לא תחורש" ויש לומר: דאיצטרך, דהוא אמינא דאסור אף על פי שאינם קשורים. וכן גבי לבשת כלאים, לא לא כתיב "יחד" — הוה אמינא דאפילו מלבושים אחד של צמר ואחד של פשתים לא ליבש, אף על פי שאינם תפורים יחד, ד"מיוחד" דתוכף דכפיפה אחת אינו חבור. ורבי יונה (סוטה כ"א): כדרך שפרט לך הכתוב בגבלה, **מ**ה שחייב בדפירתה, אלא מסתבר דנפשיה קאמר הכי. ולחכי לא קאמר "כדרך שפרט לך הכתוב בכלאים", כדאמרין בפרק "כל שעה" (פסחים כ"א): כדרך שפרט לך הכתוב בגבלה, **מ**ה שחייב באם על הבנים בנקבות ולא בזכרים — דאם דקרא משמע ליה דוקא, ולא משום שאורחה להיות רובצת. מדכתיב (דברים כב) "שלח תשלח את האם", דהוה ליה למכתב "שלח תשלחנה" כיון דכתיב כבר "לא תקח האם", לכך משמע ליה דוקא. **מ**י שנו כרוך אחרי — ואם תאמר: אם כן, למא לי דמיתיר קרא גבי שלוח הקין נילף לך דחומר מאותו ואת בנו שעשה בו מוזמן כשאנו מוזמן ויש לומר: דאי לאו דחיוני בשלוח הקין דאם דוקא — לא הוה דרשין באותו ואת בנו שבנו כרוך אחרי.

ועוד — קשיא לי עלה דהא דקתני: נוהג בכלאים — האמר רבא כו'. **א**ינו **א**לא להוציא את הכלאים — דילפינן כולוהי מ"שה כשבים ושה עוים" (דברים יד), מרלא כתיב: "שה כשבים ועוים" — שמע מינה דלא מקירי שה עד שיהיו אביו ואמו כבשים או שניהם עוים, אבל אחד כבש ואחד עז — לא הוי שה. **א**ז **ל**רבות את הכלאים — ותפשוט מהכא תרתי קשייתא. **ח**לק — לחייב על אחד מהם, שישחוט או שור ובנו, או שה ובנו. בנו — דחד משמע. עד שישחוט שור ושה ובנו — של אחד מהם, תלמוד לומר: "שור או גור". **מ**אי **ל**או **מ**או נפקא ליה — והכי קאמר: אילו נאמר "שור ושה" ולא נאמר "או", הייתי ואמר כו'. **ל**א **ב**אותו — נפקא ליה. והכי קאמר: אילו נאמר "שור ושה ובנו", ולא כתיב "אותו" — הוה אמינא: עד שדחוט תרי, ובדיה דחד מנייהו — תלמוד לומר: "אותו ואת בנו" — חד אב וחד בן. אבל "או" — לכלאים אתא. הנהיג לרבנן — לקמן בעי נמי חזניה ומאי רבנן, כרבי יונתן — דאמר: אף על גב דלא כתיב "או" — כמאן דכתיב "או" דמי, וכל היכא דכתיב "פלוגי ופלוגי" — או האני או האני משמע. **ד**תניא **א**יש אשר יקלל את אביו ואת אמו אין לי אלא — קלל שניהם, יחדיו ואמר רבנן, כרבי יונתן — בספיה: "אביו ואמו קלל". **א**ביו קלל ואמו קלל — כלומר, בתחלת המקרא סמך קללה לאביו, ובסוף המקרא סמך קללה לאמו, למימרא דא האני או האני. **ר**בי יונתן **א**ומר — "אביו ואמו" משמע נמי: או האני או האני, וספיה דקרא — לדרשא אחרינא, להביא את המקלל לאחר מיתה שחייב. **ב**פני **ע**צמו — כלומר, או זה או זה. **ב**נקבות — האם ובנה. **ו**אינו נוהג בזכרים — דאין חוששין לזרע האב, שחוט זכר — מותר לשחוט בנו ובהו. **נ**אם **ע**ל **ה**בנים — שלוח הקין, ושחוט (דברים כב) שלא ליקח שניהם. **ב**נקבות — דכתיב (שם): "והאם רובצת", ולא האב רובץ. **ל**א **ע**שה **ב**ה מוזמן — דהנתי (חולין ק"ט), **ב**א **כ**י יקרא" — פרט למוזמן, כלומר, עוף שלו אינו חייב בשלוחות. **ל**א **ח**ייב **ב**אותו **ב**אותו **ו**את **ב**נו **ב**י — והואיל וחומר הוא, ניהוג בשניהם. **א**ותו **א**חד **ו**לא **ש**נים — באחד הוא נוהג ולא בשנים. ומעתה, שחלק הכתוב, ואי אפשר לומר שיהוג בשניהם, אלא אז בזכרים או בנקבות. **ו**יבית **ל**דין — מעתה אי רשאי ללמד מדין הראשון בצי ויניחו. דהשתא ליכא למיפרך: תאמר באותו ואת בנו שעשה בו מוזמן כשאנו מוזמן, לפיכך ניהוג בזכרים ולא בנקבות. דמאי חומרא הוא זו לומר כן? מה לי זכרים ומה לי נקבות! **ו**אם **נ**פשד **ל**ומר — ולהשיב תשובה על דין זה, יש לי טעם אחר: הרי הוא אומר "בנו" — משמע שגורא על כבן. **ש**כרוך — דבוק תמיד לילך אחריה, ודרך הולד להיות כרוך אחר האם. **מ**אי **א**ם **נ**פשד **ל**ומר — מה היה לו להשיב על בנין אב הראשון?

ואורא

ולחנניה

התורה בפירוש יִתְּנוּ, ורק אז יש לומר שהכוונה היא שצריך
לקלל את שניהם יחד.
מכיון שהזכירה הגמרא שנחלקו חכמים וחנניה האם דורשים
'אותו' או לא. מבררת הגמרא לגבי איהו ענין נחלקו. מבררת
הגמרא: מֵאֵי הִתְּנָה וּמֵאֵי רָכַן - לגבי איהו ענין נחלקו חנניה
וחכמים האם דורשים תיבת 'אותו' או לא.
מבאר הגמרא: דִּתְּנָא בברייתא, איסור אותו וְאֵת בְּנוֹ נִהַג
בְּנִקְבוֹת - כאשר שחט אם ובנה או בתו, וְאֵינוֹ נִהַג בְּנִקְבוֹת -
כאשר שחט אב ובנו או בתו, משום שאין חוששים לזרע האב, ואין
הולד מתייחס אחרי אביו. אלו דברי חכמים. וְהִתְּנָה אִמָּר איסור זה
נִהַג בֵּין בְּנִקְבוֹת וּבֵין בְּנִקְבוֹת - בין כאשר שחט את האם ובין
כאשר שחט את האב, משום שחוששים לזרע האב, והולד מתייחס
אחריו.
מבררת הגמרא: מֵאֵי טַעַם דִּרְכָּן הסוברים שאיסור זה אינו נוהג
כאשר שחט אב ובנו. משיבה הגמרא: משום דִּתְּנָא בברייתא, וְכֹל
הייתי לומר שיהא אותו וְאֵת בְּנוֹ נִהַג בֵּין בְּנִקְבוֹת וּבֵין בְּנִקְבוֹת -
בין כאשר שחט את האב ובין כאשר שחט את האם. דוחה
הברייתא: וְדִין הוּא - יש ללמוד בבנין אב משילוח הקן שאין הדין
כן, שכן חייב בָּאֵן - באותו ואת בנו שלא לשחטם ביום אחד, וְחַיִּב
בָּאֵם עַל הַבָּנִים - לגבי שילוח הקן, שלא יקח את האם עם הבנים.
ויש ללמוד מִהַ בְּשָׁחִיב בָּאֵם עַל הַבָּנִים, היינו דווקא בְּנִקְבוֹת וְלֹא
בְּנִקְבוֹת - רק כאשר לקח האם והבנים, אך אם לקח את האב
והבנים, פטור. אֵךְ בְּשָׁחִיב בָּאֵם, באותו ואת בנו, היינו דווקא
בְּנִקְבוֹת וְלֹא בְּנִקְבוֹת - כששחט את האם ולא כאשר שחט את
האב.
שואלת הברייתא: לֹא - אין ללמוד איסור אותו ואת בנו משילוח
הקן, שאם אִמָּרְתָּ בָּאֵם עַל הַבָּנִים שנוהג רק באם ולא באב, היינו
דווקא שם שאיסורו קל, שֶׁכֵּן לֹא עָשָׂה בָּהּ הכתוב מִזֶּמֶן בְּשָׁחִיב
מִזֶּמֶן - שהרי דין זה שייך רק כאשר מצאן בדרך מקרה, אך בן
שמומן לפניו, כגון קן של עוף הגדל אצלנו, פטור משילוח האם
תאמר שהוא הדין אִם בָּאֵתוֹ וְאֵת בְּנוֹ שאיסורו חמור יותר, שֶׁכֵּן
עָשָׂה בּוֹ הכתוב מִזֶּמֶן בְּשָׁחִיב מִזֶּמֶן - באיסור זה אין הבדל בין
בהמות שהגיעו אליו דרך מקרה לבין בהמות שמומנות לפניו,
כגון בהמות שלו, ואם כן יש לומר שנוהג בין באם ובין באב.
משיבה הברייתא: תִּלְמִיד לִמָּר 'אותו' בלשון יחיד, שאיסור זה
נוהג רק בְּאֶחָד וְלֹא בְּשֵׁנִים, דהיינו או באב או באם. וְאִם שֶׁחֶלֶק
הַכְּתוּב שהאיסור נוהג רק באחד מהם, יִבְרִי לִדִּין - אני רשאי
ללמוד באיהו מהם נאמר האיסור, על ידי בנין אב משילוח הקן,
שכן חייב בָּאֵן, באותו ואת בנו, וְחַיִּב בָּאֵם עַל הַבָּנִים, ויש ללמוד,
מִהַ בְּשָׁחִיב בָּאֵם עַל הַבָּנִים, היינו דווקא בְּנִקְבוֹת וְלֹא בְּנִקְבוֹת -
כשלקח את האם והבנים, ולא כשלקח את האב והבנים, אֵךְ
בְּשָׁחִיב בָּאֵן, היינו דווקא בְּנִקְבוֹת וְלֹא בְּנִקְבוֹת - כששחט את האם
ולא את האב.
הברייתא מביאה טעם אחר בדברי חכמים. מוסיפה הברייתא: וְאֵם
נִפְשָׁה לִמָּר - ואם תרצה להשיב ולדחות לימוד זה, יש לומר טעם
אחר בדברי חכמים הסוברים שאיסור אותו ואת בנו אינו נוהג
כאשר שחט את האב, משום שנאמר 'אותו ואת בנו', משמע
שמדובר על מי שנראה לו כבן, כלומר מִי שֶׁכֵּן בְּרוֹךְ אֲחֵרֵי -
דבוק אליו ורגיל תמיד ללכת אחריו, והיינו האם, משום שהולד
רגיל ללכת אחר אמו. וְצֵא זָכָר - למעט האב, שְׁאִין בְּנוֹ בְּרוֹךְ
אֲחֵרֵי - שאין הולד רגיל ללכת אחריו.
הברייתא הזכירה שאפשר להשיב ולדחות את הלימוד משילוח
הקן, מבררת הגמרא באיהו אופן אפשר לדחות את הלימוד: מִהַ
אֵם נִפְשָׁה לִמָּר - איזו תשובה אפשר להשיב ולדחות את הלימוד
משילוח הקן. משיבה הגמרא: הכוונה היא, וְכִי תִימָא שממה
שנאמר 'אותו', זָכָר מִשְׁמַע, ואם כן יש לומר שאיסור זה ינהג רק
אם שחט את האב ולא את האם, ולא נלמד משילוח הקן שנוהג
רק באם, מכל מקום יש ללמוד את הטעם לדברי חכמים ממקום
אחר, הֲרֵי הוּא אִמָּר 'בְּנוֹ', משמע שמדובר על מִי שֶׁכֵּן בְּרוֹךְ
אֲחֵרֵי, דהיינו האם, וְצֵא זָכָר - למעט האב, שְׁאִין בְּנוֹ בְּרוֹךְ אֲחֵרֵי.

ה - הפסוק האמור לגבי הבהמות המותרות לאכילה, 'זאת
הבהמה אשר תאכלו, שור, שה כשבים וְשֵׂה עִזִּים' (דברים יד) בְּנֵה
אֵב - מלמדנו יסוד, שְׁכָל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בתורה 'שֵׂה', אֵינוֹ בא אִלָּא
לְהוֹצִיא - למעט אֵת הַכְּלָאִים, שהרי היה לתורה לכתוב 'שה
כשבים ועזים', וממה שכתבה 'שה כשבים ושה עזים' משמע
שאינו נקרא שה אלא אם כן אביו ואמו מאותו מין, כגון ששניהם
עזים או שניהם כשבים, אבל כאשר אינם מאותו מין, כגון שאביו
עז ואמו שה, והיינו בהמה כלאים, אינו נקרא שה. ואם כן גם לגבי
איסור אותו ואת בנו שנאמר בו 'שה', יש למעט כלאים.
מתרצת הגמרא: אִמָּר קָרָא לגבי אותו ואת בנו, 'שור או שה, ולא
שור ושה', מילת 'או' באה לְרִבּוּת אֵת הַכְּלָאִים. ואם כן מיושבות
שתי הקושיות שהקשתה הגמרא. משום שיש ריבוי מיוחד
המלמדנו שאיסור אותו ואת בנו נוהג גם בכלאים.
הגמרא דנה בריבוי זה האמור באותו ואת בנו. מקשה הגמרא:
כיצד אפשר לרבות כלאים מ'או', הֲאִי 'או' מִבְּעֵי לִיה - והרי מילת
'או' שב'שור או שה' נצרכת כדי לְחַלֵּק את האיסור, וללמדנו
שחייבים אף כאשר שוחט רק אחד מהם ובנו, דִּלְכָּלָא דְעִתְּךָ אִמָּר
- שהיה עולה בדעתך שעד דְשָׁחִיב ביום אחד גם שור וגם שה
ובנו, לֹא מִיִּחְיִיב משום אותו ואת בנו, קָא מְשַׁמְעֵ לָן - לכן הוצרכה
התורה לכתוב 'או', כדי לְחַלֵּק את האיסור ולומר שחייב גם כאשר
שוחט רק שור ובנו או רק שה ובנו.
מתרצת הגמרא: דין זה אינו נלמד מ'או', אלא מ'בְּנוֹ' נִפְקָא - נלמד
ממה שנאמר 'ובנו' בלשון יחיד, משמע שגם כאשר שחט רק בנו
של אחד מהם, חייב.
שבה הגמרא ומקשה: כיצד אפשר לרבות כלאים מ'או', והרי
אִמָּר מִבְּעֵי לִיה - עדיין הוא נצרך לְכַדְתִּינָא בברייתא, אֵילוּ היה
נֶאֱמַר 'שור ושה ובנו', הייתי אומר שאינו חייב משום אותו ואת בנו
עַד שִׁשְׁחִיט גם שור וגם שה, ובנו של אחד מהם ביום אחד, תִּלְמִיד
לִמָּר, 'שור או שה אותו ואת בנו', שחייב גם כאשר שחט רק שור
ובנו או שה ובנו. מדייקת הגמרא: מֵאֵי לֹא מִבְּעֵי נִפְקָא לִיה - ה
אין הברייתא לומדת דין זה ממה שנאמר 'או', ואם כן קשה כיצד
אפשר לרבות כלאים מ'או', הרי הוא נצרך לדרשה זו.
מתרצת הגמרא: לֹא - אין הברייתא לומדת דין זה מ'או', אלא
ממה שנאמר 'אותו ואת בנו' בלשון יחיד, משמע שחייב גם כאשר
שוחט רק בנו של אחד מהם. ואם כן 'או' מיותר, וניתן לרבות ממנו
כלאים.
מקשה הגמרא: הִנֵּיחָא לְרַכָּן דְמִיתֵר לְהוֹ 'אותו' - לפי חכמים
הסוברים ש'אותו' מיותר, ולכן אפשר ללמוד ממנו שחייב גם
כאשר שוחט רק בנו של אחד מהם. אִלָּא לְהִתְּנָה דִּלְכָּל מִיתֵר לִיה
'אותו' משום שנצרך לדרשה אחרת, לְחַלֵּק מִנָּה לִיה - מנין לומדים
שאיסור אותו ואת בנו נוהג גם כאשר שוחט רק בנו של אחד מהם.
מתרצת הגמרא: חנניה סובר שכדי לְחַלֵּק ולומר שכוונת הפסוק
לחייב גם כאשר שוחט רק בנו של אחד מהם, לֹא צִרְךָ קָרָא -
פסוק מיוחד כדי לדרוש כן, משום דְשָׁכָר לֹה בְּרַבִּי יוֹנָתָן הסובר
שכל מקום שנכתבו בפסוק שני דברים ולא נאמר ביניהם 'או',
משמעות הפסוק היא כפילו נכתב 'או', והכוונה היא או זה או זה.
הגמרא מביאה את הברייתא שהובאה בה דעת רבי יונתן: דִּתְּנָא
בברייתא, נאמר בתורה (ויקרא ט) לגבי מקלל אביו ואמו, 'אִישׁ
אֲשֶׁר יִקְלֹל אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ מוֹת יוּמָת'. ובפשוט מכיון שנאמר
'זאת אמו' עם וא'ו החיבור, אֵין לִי לחיבור אִלָּא כאשר קילל את
אָבִיו וְאִמּוֹ יחד, אבל אם קילל את אָבִיו שְׁלֹא אִמּוֹ - ולא קילל את
אמו, וְכֵן אם קילל את אִמּוֹ שְׁלֹא אָבִיו - ולא קילל את אביו, מִנֵּן
שחייב. תִּלְמִיד לִמָּר בסיוע הפסוק 'אָבִיו וְאִמּוֹ קָלָל', כאן נכתבה
קללה בסמיכות לאמו, ובתחילת הפסוק 'אִישׁ אֲשֶׁר יִקְלֹל אֶת אָבִיו'
נכתבה קללה סמוך לאביו, להשמיענו שבין אם רק את אָבִיו קָלָל,
ובין אם רק את אִמּוֹ קָלָל, חייב, דְכָרִי רַבִּי אִשְׁשֵׁה. רַבִּי יוֹנָתָן אומר,
גם כשנאמר 'את אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ' מִשְׁמַע שחייב אם קילל את
שְׁנֵיהֶם בְּאֶחָד, וְכַשְׁמַע גם שחייב אם קילל כל אֶחָד מֵהֶם בְּכַפְּי
עֲצָמוֹ. ואף שנאמר 'זאת אמו' עם וא'ו החיבור, הכוונה היא גם
שקילל רק את אחד מהם, עַד שִׁפְרוּם לִף הַכְּתוּב - שתכתוב

57 של זה חמור ואביו של זה חמור, צריך למימר - וכי צריך לחדש
 58 שמותרים זה בזה, הרי שניהם מאותו מין, אמנם סוס ואביהם חמור.
 59 אלא לאו דאבות דהאי סוס ואבות דהאי חמור - אלא ודאי מדובר
 60 שאביו של אחד מהם סוס, כלומר שהוא סוס גמור מאביו ואמו,
 61 ואביו של אחד מהם חמור, כלומר שהוא פרד, וקתני שמוותרים זה
 62 עם זה, והיינו שמוותר להרביע סוס גמור על פרד בן סוס נקבה,
 63 אלא מ'פ'שט' מ'פ'שט' ליה - מוכח שפשוט לרבי יהודה שאין
 64 חוששים לזרע האב, משום שאם יש צד שחוששים לזרע האב, אם
 65 כן הרי אביו של אחד סוס ואביו של אחד חמור, ואין מינם שזה,
 66 והיה צריך לאסור אותם זה בזה. דוחה הגמרא: לא מדובר שאביו
 67 של אחד סוס ואביו של אחד חמור, אלא לעולם מדובר דאבות
 68 דהאי חמור ואבות דהאי חמור - שאבי שניהם הוא חמור, ודקאמר
 69 צריך למימר - ומה שהקשית שאם כן מדוע נצרך לומר
 70 שמוותרים זה בזה, הרי הם מין אחד, יש לבאר שהוצרך לומר כן,
 71 מהו דתימא - שמא תאמר שמכיון ששניהם באו מסוס וחמור יש
 72 בכל אחד מהם צד סוס וצד חמור, ואם כן אתי - בא צד פסוס שיש
 73 בו, ומשתמש בצד חמור שיש בחבירו, וצד החמור שיש בו, משתמש
 74 בצד הפסוס שיש בחבירו, והרי זה אסור משום כלאים, קא מ'פ'שט'
 75 לן רבי יהודה, שאין הדין כן אלא מותרים זה בזה משום שאין כאן
 76 צד סוס בפני עצמו וצד חמור בפני עצמו שמשתמשים זה בזה,
 77 אלא הוא מין בפני עצמו כעין סוס וחמור יחד.
 78 הגמרא פושטת מדברי רבי יהודה בברייתא אחרת: תא ש'מע' ממה
 79 שגנינו בברייתא, רבי יהודה אומר, פ'רדה שתב'קה ורוצה להדווג,
 80 אין מ'ר'ביעין ע'ליה לא סוס ולא חמור, אלא מ'ינה, כלומר פרד.
 81 מוכיחה הגמרא: ואי א'מרת מ'פ'שט' מ'פ'שט' ליה - ואם אמרת
 82 שפשוט לרבי יהודה שאין חוששים לזרע האב, מדוע מותר
 83 להרביע עליה רק פרד, ל'ר'בע ע'ליה מ'ינה דאמה - ירביע עליה ממין
 84 אמה, כגון אם אמה סוס, ירביע עליה סוס, משום שאין חוששים
 85 לזרע האב. וממה שגנינו שמוותרת רק בפרד, מוכח שרבי יהודה
 86 מסתפק אם חוששים לזרע האב, ולכן אסורה במין אמה, כי שמא
 87 חוששים לזרע האב והוא ממין אחר. דוחה הגמרא: מדובר דלא
 88 ידעין מ'ינה דאמה מאי ניהו - שאין יודעים מה הוא מין אמה, וניתן
 89 לומר שהיה פשוט לרבי יהודה שאין חוששים לזרע האב, ואכן אם
 90 יודעים את מין אמה יהיה מותר להרביע עליה גם סוס.
 91 שואלת הגמרא: והא אלא מ'ינה קתני - והרי שגנינו שמוותרת בפרד
 92 כמותה, ואם כן משמע שיודעים מה היה מינה של אמה, שאם לא
 93 כן, במה היא מותרת, הרי רבי יהודה סובר שאם אמה סוס, אסורה
 94 בפרד שאמו אתון וכן להיפך. מיישבת הגמרא: ה'כי קאמר רבי
 95 יהודה, אין מ'ר'ביעין ע'ליה לא מין סוס, כלומר בין סוס גמור ובין
 96 פרד בן סוס, ולא מין חמור, כלומר, בין חמור גמור ובין פרד בן
 97 חמור, לפי שאין יודעין מ'ינה - מה הוא מין אמה. ואם כן מיישבת
 98 דחיית הגמרא, שמדובר שלא יודעים מה הוא מין אמה, ואין
 99 להביא מהברייתא ראייה שפשוט לרבי יהודה שאין חוששים לזרע
 100 האב.
 101 שואלת הגמרא: כיצד אפשר להעמיד את הברייתא שמדובר שלא
 102 יודעים מה היה מין אמה, וליב'דוק ב'סיפ'ני - יבדוק בסימנים
 103 המיוחדים שיש לכל בעל חיים, שעל פיהם ניתן לדעת מה הוא מין
 104 אמה.
 105 הגמרא מביאה סימנים שאמרו האמוראים: דאמר אביי, אם ע'בי
 106 ק'ליה - קולו עבה, מוכח שהוא פר חמור - בן אתון, ואם צ'ניה ק'ליה
 107 - קולו צלול, הוא פר סוסא - בן סוס נקבה. וכן שגנינו שאמר רבי
 108 פ'פא, אם ר'ר'בן אוד'ניה - אזניו גדולות וז'מ'ר'א ג'נוכ'תיה - וחביו
 109 קטן, מוכח שהוא פר חמור, בן אתון, ואם ז'מ'ר'א אוד'ניה - אזניו
 110 קטנות ור'ב'א ג'נוכ'תיה - וחביו גדול, מוכח שהוא פר סוסא - בן סוס
 111 נקבה.
 112 משיבה הגמרא: ה'קא מ'מאי ע'סקין, כ'פרדה א'למ'ת - שאינה יכולה

1 הגמרא מבארת מהו טעמו של חנניה הסובר שאיסור זה נוהג אף
 2 בזכרים. מבררת הגמרא: ול'חנ'ניה, הרי נאמר בפסוק 'בנו', אם כן
 3 משמע שאיסור זה נוהג רק במי שבנו כרוך אחריו, והיינו האם,
 4 ומדוע סובר שנוהג אף בזכרים. מבארת הגמרא: מכיון ש'כת'ב
 5 'אותו', מ'ש'מע שמדובר ב'נ'ר, ו'כת'ב גם 'בנו', שהכוונה למי ש'ב'נו
 6 פ'רד אחריו, מ'ש'מע נ'קבה, ה'ל'ך - מכיון שבפסוקים יש משמעות
 7 גם לזכר וגם לנקבה, יש לומר שאיסור זה נוהג בין ב'זכ'רים ובין
 8 ב'נ'קבות.
 9 הגמרא מביאה פסק הלכה לגבי מחלוקת חכמים וחנניה: א'מר רב
 10 הונא בר חי'א א'מר ש'מואל, ה'ל'כת'א ב'חנ'ניה הסובר שאיסור אותו
 11 ואת בנו נוהג אף בזכרים, משום שחוששים לזרע האב.
 12 הגמרא מבארת ששמואל פסק את ההלכה, כשיטתו במקום אחר:
 13 וא'דא ש'מואל ל'ע'מיה - ושמואל הולך לשיטתו במקום אחר, ד'ת'נן
 14 במשנה (כלאים פ"ח מ"ד) לגבי איסור כלאים, ר'בי יהודה אומר, כל
 15 ה'נול'דים מן הפסם - שאמנם סוס, אף על פי ש'א'ב'יהו חמור, מותרין
 16 ו'ה' ב'זה, כלומר פרד שאמו סוס ואביו חמור, מותר בפרדה שאמה
 17 סוס ואביה חמור, ואין בהם משום כלאים. משום שבין אם
 18 חוששים לזרע האב ובין אם אין חוששים, הרי הם מאותו מין. שכן
 19 אם חוששים לזרע האב, הרי יש בהם צד חמור וצד סוס, ונחשבים
 20 אותו מין. ואם אין חוששים לזרע האב, הרי הם מתייחסים רק
 21 אחרי האם, ושניהם סוסים גמורים. א'בל ה'נול'דין מן ה'חמור' -
 22 האתון, ואביהם סוס, עם ה'נול'דין מן הפסם - שאמנם סוס ואביהם
 23 חמור, א'סורין זה בזה, משאילת אין חוששים לזרע האב, והם
 24 מתייחסים רק אחרי האם, אם כן נמצא שזה כולו חמור וזה כולו
 25 סוס, ואסורים משום כלאים. וא'מר רב יהודה א'מר ש'מואל, זו ד'ב'ר
 26 רבי יהודה דאמר, אין חוששין ל'זרע האב, א'בל ח'קמים אומרים, כ'ל
 27 מ'יני פ'רדות אחת הן, מאחר שיש בשניהם צד סוס וחמור, ולכן גם
 28 פרד שאמו אתון ואביו סוס מותר בפרדה שאמה סוס ואביה חמור,
 29 וכן להיפך, משום שנחשבים למין אחד. מברר שמואל: מ'אן ח'קמים
 30 הסוברים שכל הפרדות נחשבות למין אחד. ומבאר: חנ'ניה הוא,
 31 דאמר חוששין ל'זרע האב, והבהמות מתייחסות גם אחרי אימן וגם
 32 אחרי אביהן, ואם כן ה'אי בר סוסא וחמורא, וה'אי בר חמורא וסוסא
 33 - זה שאביו סוס ואמו אתון, נחשב בן סוס וחמור, וזו שאביה חמור
 34 ואמה סוס, נחשבת בת סוס וחמור. הרי שבו'להו ד'רא מ'ינה נ'ינהו -
 35 כולם נחשבים בני אותו מין, ולכן מותרים זה בזה, ואין בהם משום
 36 כלאים. ומכיון ששמואל שונה את דברי חנניה בשם חכמים,
 37 משמע שסובר שהלכה כמותו.
 38 הגמרא מביאה ספק בדברי רבי יהודה שאמר אין חוששים לזרע
 39 האב: א'ביע'א להו, (מי פ'שט) האם [מ'פ'שט' מ'פ'שט'] ליה - פשוט
 40 לרבי יהודה הדין דאין חוששין ל'זרע האב, או ד'למ'א ס'פוקי מ'ספ'קא
 41 ליה - מסתפק רבי יהודה בדין זה.
 42 מבררת הגמרא: ל'מאי נ'פ'קא מ'ינה - איזה דין יוצא להלכה מספק
 43 זה. משיבה הגמרא: ל'מ'ישרא פ'ר עם האם - להתיר פרד במין אמו,
 44 וכגון פרד שאמו סוס ואביו חמור, להתירו בסוס נקבה. ואילו הם
 45 צדדי הספק, אי א'מרת מ'פ'שט' מ'פ'שט' ליה - אם אמרת שפשוט
 46 לרבי יהודה שאין חוששים לזרע האב, אם כן פ'ר עם האם ש'ר -
 47 הפרד יהיה מותר בסוס נקבה, משום שהוא מתייחס רק אחרי אמו,
 48 ונחשב סוס. (אלא אי) [ואי] א'מרת ס'פוקי מ'ספ'קא ליה - אך אם
 49 אמרת שרבי יהודה מסתפק אם חוששים לזרע האב או לא, אם כן
 50 פ'ר עם האם א'סור - הפרד יהיה אסור בסוס נקבה, משום שאולי
 51 חוששים לזרע האב, ויש בו גם צד חמור. מאי - מה סובר רבי
 52 יהודה.
 53 הגמרא פושטת מדברי רבי יהודה במשנה שהובאה לעיל: תא
 54 ש'מע, ר'בי יהודה אומר, כ'ל ה'נול'דים מן הפסם - שאמנם סוס, אף על
 55 פי ש'א'ב'יהו חמור, מותרין זה ב'זה. מבררת הגמרא: ה'כי ד'מי,
 56 א'לימ'א דאבות דהאי חמור ואבות דהאי חמור - אם נאמר שאביו

1 ולחנניה כתיב אותו וכתב בנו — ואם תאמר: ולשונך מ"אותו" ומ"בנו", ולכתוב "בן"
2 ויש לומר: דלא מדכתיב "את בנו" ולא כתיב "בן" קריש, אלא "בן" נמי
3 משמע בדרך אחריו. **מהו** דתימא אתי צד סוס ומשתמש בצד חמור, שצד
4 לחציו עבד וחציו בן חורין (תניגה ב.ב.) דאסור בחציה שפחה וחציה בת חורין, משום

5 דאית צד עבדות ומשמש בצד חירות. דהבא
6 כלאים אמר רחמנא — דוקא תרי מיני, וכל
7 פירות הבאין מסוס וחמור — מין אחד הוא.
8 דרבעת פדאם חוששים און אין חוששים לזרע
9 האב

10 **ענין** לי הך דרמין להדי — משמע דרבי

11 אבא סבר כרבי יהודה, וכן אבוי דאמא:

12 עבי קליה בר חמרא, וכן רב פפא דאמא: רברבן

13 אורניה חוטרא גובותיה בר חמרא — כולוה

14 סבירא ליה כרבי יהודה, ובפרק שני דייני

15 גורות" (כתובות קיא.ג.) אמרין: הלכה כרבי

16 יהודה בפרדות. "שור או שה" דאדנו ואת בנו

17 מותרנא: "חורתא או שיתא" (ויקרא כב) —

18 משמע דאין נוהג בוכרים, והיינו דלא כתבניה.

19 ומיהו, שמואל פסק כתבניה. ועוד, דסחם

20 מתניתין דסוף פרק "אלו מומין" (בכורות מה.ב.)

21 אלו כשרים באדם ופסולים בבחמה, אותו ואת

22 בנו — מוקי לה תתם כתבניה. ועוד, דאדנו כרבי

23 יונתן, ובפרק "השואל" (בבא מציעא עה.ב.) אמר

24 דאביי סבר לה כרבי יאשיהו ורבא סבר לה כרבי

25 יונתן, וקיימא לן כרבא לגבי דאביי, ומיהו,

26 אפילו קיימא לן כרבי יהודה בפרדות, כדפסקי

27 בסוף פרק תרתי דכתובות (קא.ב.) אין להחזיר

28 אותו ואת בנו בוכרים, דהא מסקין דרבי

29 יהודה ספוקי מספקא ליה, ואם תאמר: דמסקין

30 בשמעתין בסמון, דבין לרבי אליעזר ובין לרבנן,

31 ספוקי מספקא ליה אי חוששין לזרע האב אי

32 לא. ואמאי מספקא ליה? והא אמרין לקמן

33 בפרק "חורו" (קלב.א.) גבי מנתנו: לרבי

34 אליעזר מבני ליה אם "שור אם שה" לחלק,

35 ורבנן נפקא ליה לחלק "מאת זובחי הובח",

36 ולרבי אליעזר "מאת זובחי הובח" אתא

37 לכדרבא, דחזין עם הטבת, ואם כן, מדבעי ליה

38 האב, מכלל דאין חוששין לזרע האב,

39 כדמשמע לעיל ויש לומר: דודאי אי חוששין

40 לזרע האב — לא צריך קרא לחלק. אבל משום

41 דמספקא ליה שמו און חוששין, קבעי קרא

42 לחלק, משום דילמא אין חוששין, ואתא קרא

43 לחלק, ואי חוששין, לרבנן אתא קרא ד"מאת

44 זובחי הובח" לכדרבא דחזין עם הטבת, ולרבי

45 אליעזר אתא "אם שה" לחייב במתנות כדרדש

46 רבנן. ומשום דמספקא ליה לרבי אליעזר אי

47 אתא לחלק או לחייב במתנות — פטר רבי

48 אליעזר, דהמוציא מחבורו עליו דריש, ואם

49 תאמר: הא דקאמר רבי יוחנן התם, דרדש רבנן

50 "אם שה" לרבות את הכזי דחייב במתנות, היכי

51 דמי? אי בצבי האב על התישה כדמסקי

52 בשמעתין דבהי פליגי, והתם נמי בריש הווא

53 בשמעתא אמרין הכי — אם כן סברי דחוששין

54 לזרע האב, ואתא קרא לרבי דייני בבל

55 המתנות. דאי אין חוששין, אם כן לא צריך רבי.

56 ואם כן לא צריך קרא לחלק, ונראה לפרש, דלרבי יוחנן

57 כי דחתם לא מיתוקם אלא בתיש האב על הצביה, ובין חוששין לזרע האב ובין אין חוששין — איצטריך קרא לחייב בכל

58 המתנות, ואם תאמר: דמשמע התם דלא פטר רבי אליעזר אלא ממתנות וכו', אבל אתא דאמר רבנן: חלבו אסור כחלב בהמה — לא פליג, מדלא קאמר נמי מותר, ואמאי אתא

59 אפילו חוששין לזרע האב, הא אית ליה לרבי אליעזר ד"שה" ולא מקצת שה, ואם כן תישי האב על הצביה ליתירי חלבו וכי תימא, דקסבר רבי יוחנן דלרבי אליעזר נמי אמרין

60 "שה" ואפילו מקצת שה, אם כן אמאי פטר האב באותו ואת בנו? ויש לומר: דסבר רבי יוחנן דפליגי האב באותו ואת בנו למלקות, ובצבי האב על התישה, דלרבנן, אפילו למלקות

61 אמרין "שה" ואפילו מקצת שה, ורבי אליעזר פטר ממלקות, דמספקא ליה אי אמרין "שה" ואפילו מקצת שה, אבל מודה דאיכא איסורא. אי נמי, לעולם סבירא ליה ד"שה" ואפילו

62 מקצת שה לא אמרין, ושאיני חלב דרבי קרא, כדרדשין בריש פרק תרתי דיומא (עד.א.) "כל חלב" — לרבות כזי חוצי שיעור. ומיהו קשה: בתיש האב על הצביה, אמאי פטר רבי

63 אליעזר מכסיו? והא דלמא אין חוששין לזרע האב, והי כולו צבי וצריך לומר, ד"רבי אליעזר פטר" לא קאי אלא אמתנות, וכן משמע לשון המשנה במסכת בכורים (פרק שני משנה)

64 דתנן: רבי אליעזר פטר, כדמוציא מחבורו עליו דריש, וכן כתב רבינו תם בפרדות כרבי יהודה, ואותו ואת בנו נוהג בוכרים איסורא ולא למלקות.

1 **ואודא שמואל למעשה** — דאית ליה חוששין בבחמות לזרע האב. הגולדין מן
2 הסוס — נקבה. **אף על פי שאביהן חמור מותרין** — פד זכר בן סוס נקבה, עם
3 פדירה נקבה בת סוס נקבה. ולא אמרין: אתי צד סוס ומשתמש בצד חמור, שצד
4 סוס וחמור יש בשניהם. לזרע לא חיישין, ממה נפשך. אי חוששין לזרע האב —
5 שניהם שוין, שבשניהם יש צד סוס וחמור,

6 ואי אין חוששין — הרי כולן מין סוס. אבל

7 — פדדים הגולדים מן הסוס נקבה — אסורים

8 עם פדדים הגולדין מן החמור נקבה. דשמא

9 אין חוששין לזרע האב, והי האי כוליה סוס

10 והאי כוליה חמור. וזו דברי רבי יהודה —

11 דאמר (שמא) אין חוששין, לפיכך אסורים.

12 **אבל חכמים אומרים** — כולן מותרים,

13 שבשניהם יש שני צדין. ומדקרי שמואל

14 לתנייה בלשון "חכמים" — שמע מינה

15 סבירא ליה דהלכתא כתבניה. מיפשט

16 פשיטא ליה — ומשום הכי אסר. אם ספוקי

17 מספקא ליה — ומשום הכי אסר. נפקא

18 מיניה למישר פרי עם האם — פד בן סוס

19 נקבה, להרביע על סוס נקבה. פרי עם האם

20 אסור — משום דלמא חוששין. אלא לאו

21 דאבוב דהאי סוס ואבוב דהאי חמור —

22 דהכי קאמר רבי יהודה, דמרביעים סוס גמור

23 על פד בן סוסיא. ומאי "שאביהן חמור" —

24 אבוי של פד קאמר. לא לעולם — אימא

25 לך ספוקי מספקא ליה. ומשום הכי הגולדים

26 מן הסוס ומן החמור מותרין זה בזה —

27 כדפרישית לעיל ממה נפשך. מהו דתימא

28 **אתי צד סוס ובן** — מהו דתימא: ליתסרו

29 הגולדים מן הסוס או מן החמור נמי זה עם

30 זה, משום דלמא חיישין לזרע (האם)

31 והאב, ואתי צד סוס ובן. קא משמע לן —

32 דהא לא אמרין, שאין כאן צד סוס מיוחד

33 וצד חמור מיוחד. הלכך אין מוכיבים כאן

34 צדיים, דהא מבבלל זרעיה, ומינא באפי

35 נפשיה הוא דמקרי, והוא מין בפני עצמו

36 מעין סוס וחמור. אלא מינה — פד. והא

37 **אלא מינה קתני** — ואי לא ידעינן אי בת

38 סוסיא ואי בת חמורה, מאי פד מרביעין

39 עלה? האמר רבי יהודה: הגולדים מן

40 הסוסיא — אסורין בגולדין מן החמורה

41 מן סוס — לא סוס גמור ולא פד בן סוסיא.

42 **אלא מינה** — כלומר, עד שיועד לך מאיזה

43 פד הוא. בר חמרא — אמו היתה חמורה.

44 **צניף** — צלול, והוא לשון צעקת הסוס.

45 **גובותיה** — זנבו. גידמת — מונב ומאזנים.

46 **בריספס** — עגלה שויה רוכב בה. דרמין

47 להדי — באזנים ובזנב, משום מנהגי

48 בכלאים. קסבר אין חוששין — והי כלאים

49 בני החמורה ובני הסוסיא. דאי חוששין —

50 כולן שוין, שבכולן יש שני צדיים.

51 וסימנן

52 **שְׁמַע מִינָהּ** — ספוקי מספקא ליה, שְׁמַע מִינָהּ. אִמְרָא לִיה רַבִּי אֶפְרָא לְשִׁמְעִיה: אִי מַעֲיִילַת

53 לִי בּוֹרֵינִי וְתִרְפֵּס — עֲזִין לְהֵגֶד דְּרַמִּין לְהֵדֵר, וְעִילָא לִי. אֶלְמָא קִסְבִּי: אִין חוֹשְׁשִׁין לְזֵרַע הָאֵב,

54 וְסִימְנָן

55 ואם כן לא צריך קרא לחלק, ונראה לפרש, דלרבי יוחנן כי דחתם לא מיתוקם אלא בתיש האב על הצביה, ובין חוששין לזרע האב ובין אין חוששין — איצטריך קרא לחייב בכל

56 המתנות, ואם תאמר: דמשמע התם דלא פטר רבי אליעזר אלא ממתנות וכו', אבל אתא דאמר רבנן: חלבו אסור כחלב בהמה — לא פליג, מדלא קאמר נמי מותר, ואמאי אתא

57 אפילו חוששין לזרע האב, הא אית ליה לרבי אליעזר ד"שה" ולא מקצת שה, ואם כן תישי האב על הצביה ליתירי חלבו וכי תימא, דקסבר רבי יוחנן דלרבי אליעזר נמי אמרין

58 "שה" ואפילו מקצת שה, אם כן אמאי פטר האב באותו ואת בנו? ויש לומר: דסבר רבי יוחנן דפליגי האב באותו ואת בנו למלקות, ובצבי האב על התישה, דלרבנן, אפילו למלקות

59 אמרין "שה" ואפילו מקצת שה, ורבי אליעזר פטר ממלקות, דמספקא ליה אי אמרין "שה" ואפילו מקצת שה, אבל מודה דאיכא איסורא. אי נמי, לעולם סבירא ליה ד"שה" ואפילו

60 מקצת שה לא אמרין, ושאיני חלב דרבי קרא, כדרדשין בריש פרק תרתי דיומא (עד.א.) "כל חלב" — לרבות כזי חוצי שיעור. ומיהו קשה: בתיש האב על הצביה, אמאי פטר רבי

61 אליעזר מכסיו? והא דלמא אין חוששין לזרע האב, והי כולו צבי וצריך לומר, ד"רבי אליעזר פטר" לא קאי אלא אמתנות, וכן משמע לשון המשנה במסכת בכורים (פרק שני משנה)

62 דתנן: רבי אליעזר פטר, כדמוציא מחבורו עליו דריש, וכן כתב רבינו תם בפרדות כרבי יהודה, ואותו ואת בנו נוהג בוכרים איסורא ולא למלקות.

63 דתנן: רבי אליעזר פטר, כדמוציא מחבורו עליו דריש, וכן כתב רבינו תם בפרדות כרבי יהודה, ואותו ואת בנו נוהג בוכרים איסורא ולא למלקות.

- 1 **אילימא** דשחטה לה ולברה והאמר רב חסדא הבל מודים בהיא צבייה בו' — תימה:
2 ודלמא דשחט ליה לתייש ובנו, ופליגי אם חוששין לזרע האב ונהג בזכרים
3 אי לא. והא דפליגי בבוי — לאשמועינן ד'בנו' ואפילו כל דהו **ורבי** אליעזר סבר אין
4 חוששין בו' — הוה מצי למימר: לכולי עלמא חוששין, ובישה' אפילו מקצת שיה פליגי,
5 ואפילו בצבי הבא על התיישה שילדה בת ובה
6 ילדה בן, אלא דנחא לאוקומי פלוגתא
7 בחוששין לזרע האב, דמצינו פלוגתא דתנאי.
8 אבל ב'שה' ואפילו מקצת שיה — לא אשכחן
9 פלוגתא דתנאי.
10 **בין** לרבנן בין לרבי אליעזר לשחוט ולכשי צבי
11 ואפילו מקצת צבי — הקשה הרב רבי
12 שמואל מוורדין. הא גבי מתנות, כי אמרינן
13 "שה" ואפילו מקצת שיה — לא חשיב משום הכי
14 כולו שיה להתחייב בכל המתנות, אם כן הכא
15 נמי — לא חשיב כאילו הוא כולו דרס צבי, אלא
16 חציו, ובפרק קמא דביצה (הב, אמרינן: לא כי
17 כלבר אמרו, אלא אפילו שחט בהמה חיה ועוף
18 ונתערבו דמם זה בזה — אסור לכסות ביום טובו
19 ויש לומר, דאמרינן התם: במה דברים אמורים
20 — בשחי' דקידות, אבל בדקירה אחת — חייב
21 לכסות. וצבי נמי, כיון שכל משוהו שבו חציו דס'
22 חצי — חייב לכסות.
23 **ומדלרבנן** מספקא להו מכלל דלרבי
24 אליעזר פשיטא ליה אלא הא דתנאי בו' —
25 משמע: משום דלרבי אליעזר פשיטא ליה, קשה
26 ליה מהך ברייתא דמתנות, ותימה: ואפילו
27 מספקא ליה — נמי יכול להקשות, כל כמה דלא
28 מוקמין פלוגתיהו ב"שה" ואפילו מקצת שיה
29 **לימא** ליה אייתי ראייה — ואף על גב דרב אסי
30 קאמר בפרק קמא דבבא קמא (טא),
31 ובפרק "בית כור" (בבא בתרא קזא), גבי אחין
32 שחלקו, ובא בעל חוב וטרף חלקו של אחד מהם
33 — דנטול רביע בקרקע ורביע במעות, משום
34 דמספקא ליה אי יורשין הווי או לקוחות הוו, ונטול
35 מספקא מחצה ממה שהיה לו ליטול, ולא מצי
36 אמר ליה: אייתי ראייה דיוורשין הוו ושקול — יש
37 מקומות שתקנו חכמים מחמת הספק שיטול
38 מחצה, וביהמכר את בדיה' (שם ע"א), מפורש
39 באורך.
40 **בו'**
41 **והקבה נהגים בפיו ובפלאים.** **רבי אליעזר אומר:** פלאים הבא מן העז ומן החרל — חייב
42 במתנות, מן הבוי' — פטור מן המתנות; **במאי עסקינן?** **אילימא** בתייש הבא על הצבייה
43 וילדה; **בשלמא** לרבי אליעזר דפטור — קסבר: "שה" ואפילו מקצת שיה — לא אמרינן. אלא
44 לרבנן, נהי דקסברי: "שה" — ואפילו מקצת שיה, בשלמא פלגא לא יחייב ליה, איך פלגא —
45 **לימא** ליה: אייתי ראייה דחוששין לזרע האב ושקול! אלא, בצבי הבא על התיישה וילדה;
46 **בשלמא** לרבנן, מאי חייב — בחצי מתנות, אלא לרבי אליעזר — ליחייב בכליהי מתנות! —
47 לעולם בצבי הבא על התיישה וילדה, ורבי אליעזר נמי ספקי מספקא ליה, אי חוששין
48 לזרע האב או לא. — וכיון דלרבנן מספקא להו, ולרבי אליעזר מספקא ליה, במאי פליגי? —
49 יום טוב. ופרכינן: מדלרבנן מספקא להו, מכלל דרבי אליעזר דאמר: אין נהג — אפילו מספקא קאמר, דפשיטא ליה דאין חוששין. והא דתנאי בו', ורוע ולחיים וקבה — אם
50 שור אם שה' כתיב בהו (דברים יח). ומשמע דאין נהגין ביה. אי נטמא בתייש הבא על הצבייה וילדה — דאי אין חוששין לזרע האב, אפילו מקצת שיה ליכא. **בשלמא** לרבי
51 **אליעזר דפטור** קסבר שיה ואפילו מקצת שיה לא אשכחן — ביה בהאי, דאמרן, דפשיטא ליה דאין חוששין לזרע האב, ודילכך אפילו מקצת ליכא. **אליא** לרבנן נהי נמי
52 דקסברי שיה ואפילו מקצת שיה — אמרינן, היכא דרע שיות מן האם. מיהו, הכא דאין צד שיות אלא מן האב, ואוקומנא דלרבנן מספקא להו אי חוששין אי לא. **בשלמא**
53 **פלגא** לא יחייב ליה — גרסינן, כלומר, בשלמא פלגא דמתנות לא פרכינן עליהו מידי, דודאי פשיטא ליה דלא יחייב ליה. דאי נמי חוששין, ושה ואפילו מקצת שיה — לא
54 מחייב אלא פלגא דרע שיות. וכיון דאפשר למיפליגניהו — יחייב פלגא דשיות, ומעכב פלגא דרע צבי. דאיכא למנא דאמר הכי בפרק "חוריות" (חולין קלבא). והאי דקתי
55 לרבנן נהגין — בפלגא מתנות קאמרי, ומשום דילמא חוששין. אלא הא קשיא לן: איך פלגא גופיה דקא מחייבי רבנן למתביה לבחן, אמאי? והא כהן מציא מחבירו הוא,
56 וקימנו לן בכל דבר ספק. המוציא מחבירו עליו הראיה. ונימא האי ישראל לכהן: אייתי ראייה דחוששין לזרע האב, ושקול פלגא דרע שיות. וכל כמה דלא אייתר ראייה,
57 אפילו פלגא לית לך, דאפילו מקצת שיה ליכא **אלא בצבי הבא בו'** — דאיכא צד שיות מן האם. **בשלמא** לרבנן — אף על גב דמספקא לן שמא חוששין, ולא הוי כוליה שה,
58 ואיכא למיפיר: אמאי יחייב ליה כוליה? איכא לתרצי: מאי חייב דקאמרי רבנן — חייב בחצי מתנות, משום צד שיות דאם. ואיך פלגא אמרינן ליה: אייתי ראייה דאין חוששין,
59 והוי כוליה שה ושקול. ליחייב בכליהו — דהא פשיטא ליה דאין חוששין, וכוליה שה הוא הכי גרסינן: לעולם בצבי הבא בו'. ספקי מספקא ליה בו' — ולקמיה מתרץ רב
60 פפא לכולהו מתנייתא, בין דאותו ואת בנו ובין דכסוי ובין דמתנות.

וממה שנחלקו לגבי כו, קא משמע לן שחכמים חולקים אף בזה
 וסוברים שאיסור אותו ואת בנו נהג גם בכוי.
 הגמרא מבררת מהו כי השנוי במשנה העוסקת בדיני כיסוי הדם,
 לפי חכמים ורבי אליעזר. מבררת הגמרא: והא דתנן במשנה (להלן
 פס) לגבי שחיטה וכיסוי הדם ביום טוב, בוי אין שחיטין אותו ביום
 טוב, שמא הוא חיה וטעון כיסוי, ואף על פי כן אסור לכסותו ביום
 טוב, שמא הוא בהמה ואינו טעון כיסוי, ואסור לטלטל את העפר
 ביום טוב שלא לצורך מצות כיסוי הדם משום מוקצה, ואם עבר
 ושחטו, אין מקצין את דמו, כמבואר לעיל, במאי עסקין. אילימא
 בתייש שהוא מין בהמה, תאם על הצבייה שהיא מן חיה, וילדה,
 אם כן, בין לרפנן החוששים לזרע האב, ובין לרבי אליעזר שאינו
 חושש לזרע האב, היה צריך להיות הדין שיש לשחוט אותו ביום
 טוב ולפיכך - ולכסות את דמו, שהרי אמו חיה, ואם כן לרבי
 אליעזר הרי הוא חיה גמורה, משום שאין חוששים לזרע האב,
 דיומ חייב כיסוי. ואף לחכמים שחוששים לזרע האב, ואם כן
 מקצתו בהמה ומקצתו חיה, יש לומר שיתחייב כיסוי, שנאמר
 בפרשת כיסוי הדם 'צבי', ומשמע ואפילו אם יש בו רק מקצת צבי,
 והרי יש בו מקצת צבי. ומכיון ששנינו במשנה שאין שוחטים
 אותו, ואם עבר ושחטו אין מכסים את דמו, משמע שלא מדובר
 בכוי הבא מתייש וצביה. אלא נאמר שמדובר בצבי תאם על
 התייש, וילדה, אי לרפנן החוששים לזרע האב, היה צריך להיות
 הדין שיש לשחוט אותו ביום טוב ולפיכך את דמו, שהרי אביו חיה,
 וחוששים לזרע האב, ואם כן מקצתו חיה ומקצתו בהמה,
 ודורשים שאף מקצת צבי חייב בכיסוי. ואי לרבי אליעזר הסובר
 שאין חוששים לזרע האב, היה צריך להיות הדין שיש לשחוט
 אותו ביום טוב ולא לפיכך את דמו, שהרי אמו בהמה, ומתייש
 רק אחרי אמו, ואם כן אין בו ספק ובהמה גמורה הוא. ובהמה
 אינה חייבת בכיסוי. ומכיון ששנינו במשנה שאין שוחטים אותו,
 ואם עבר ושחטו אין מכסים את דמו, משמע שלא מדובר בכוי
 הבא מצבי ותייש.
 מסיקה הגמרא: לעולם מדובר בצבי תאם על התייש וילדה, ורפנן
 ספוקי מספקא להו אי חוששין לזרע האב, אי אין חוששין, והמשנה
 היא כחכמים, ומחמת הספק דנים לחומרא, ולכן לא ישחט ביום
 טוב שמא חוששים לזרע האב, והרי מקצתו חיה ומקצתו בהמה,
 ודמו חייב בכיסוי. אך אינו יכול לכסותו, שמא אין חוששים לזרע
 האב, והרי הוא בהמה, ואסור לטלטל את העפר ביום טוב שלא
 לצורך מצות כיסוי הדם.
 מקשה הגמרא: ומדלרפנן מספקא להו - וממה שהעמדנו שחכמים
 מסתפקים האם חוששים לזרע האב או לא, משמע שלרבי אליעזר
 פשיטא ליה שאין חוששים לזרע האב. ואם כן הא דתנן
 בברייתא, הוזהר והלחיין וחקקת, נוהגים בכוי ובכלאים. רבי
 אליעזר אומר, כלאים תאם מן העז ומן הרחל, חייב במתנות. (מן
 הכוי) [בכוי] פטור מן המתנות, במאי עסקין. אילימא בתייש תאם
 על הצבייה וילדה, אם כן בשלמא לרבי אליעזר דפטור כי ממתנות
 כהונה, קסבר שאין חוששים לזרע האב, ואם כן הרי הוא חיה
 גמורה, ואת דרשת ש' ואפילו מקצת ש' לא אמרינן - לא שייך
 לומר בזה, שאינו מקצת בהמה. אלא לרפנן המחייבים כו
 במתנות כהונה, נהי דקסברי - אף שסוברים שדורשים ש' ואפילו
 מקצת ש', היינו דווקא כאשר אמו בהמה, והרי הוא מקצת
 בהמה. אבל כאן שאמו היא חיה, ורק אביו בהמה, הרי חכמים
 מסתפקים האם חוששים לזרע האב או לא, ואם כן בשלמא לגבי
 פלגא מהמתנות אין להקשות, משום שודאי מודים חכמים
 שמחצית מהמתנות לא יחייב ליה לכהן, שאף אם חוששים לזרע
 האב, אינו אלא מקצת בהמה, וחצי החיה שבו אינו חייב במתנות.
 אבל לגבי איך פלגא - מחצית המתנות האחרת, מדוע סוברים
 חכמים שחייב לתת אותם לכהן, הרי יש ספק אם חוששים לזרע

וגם מוכח שסבר ששימין דאורייתא, כלומר, ממה שמכר רבי אבא
 על סימני הבהמות כדי להתיר על פיהם איסור כלאים דאורייתא,
 מוכח שמה שמבואר (ב"מ כז) שמחזירים אבידה על פי סימנים
 שנותנים בה, הוא מן התורה. שאם דין זה הוא תקנת חכמים,
 אמנם מובן מדוע באבידה סומכים על זה, שכן יש כח ביד חכמים
 לתקן תקנות בממונות. אבל לגבי איסורים, כגון לגבי כלאים, אין
 כח ביד חכמים לתקן, ואם כן אין לסמוך בהם על סימנים. וממה
 שסמך רבי אבא על סימנים גם לגבי כלאים, מוכח שסובר שסימני
 אבידה הם מן התורה.
 הגמרא מביאה ברייתא שנחלקו בה חכמים ורבי אליעזר באיזה
 בהמות נוהג איסור אותו ואת בנו: תנו רבנן, איסור אותו ואת בנו
 נוהג בין בבהמת כלאים משני מיני בהמות ובין בכוי - הבא
 מבהמה וחיה, אלו דברי חכמים. רבי אליעזר אומר, כלאים תאם מן
 העז ומן הרחל שהיא ממין הכבשים, איסור אותו ואת בנו נוהג בו,
 אבל בוי, אין אותו ואת בנו נוהג בו.
 הגמרא מבארת במה נחלקו חכמים ורבי אליעזר: אומר רב הונא,
 איתו בוי ששחטו בו רבי אליעזר וחכמים, זה תאם מן התייש שהוא
 ממין העזים, ומן הצבייה שהיא חיה.
 מבררת הגמרא: הרי דמי, אילימא בתייש תאם על הצבייה וילדה,
 וקא שחיט לה ולכרה - ושחט את הצביה ואת בנו ביום אחד. כיצד
 אפשר לומר כן, והאמר רב תאם, הכל מודים באופן שהיא צביה
 ובנה תיש, שפטור כאשר שחט אותם ביום אחד, כיון וישוה ובנו
 אמי רחמנא, שהוא מין בהמה, ולא צבי ובנו, שהוא מין חיה. אלא
 נאמר שמדובר בצבי תאם על התייש וילדה, וקא שחיט לה ולכרה
 ביום אחד. כיצד אפשר לומר כן, והאמר רב תאם, הכל מודים
 באופן שהיא תיש ובנה צבי, ושחטם ביום אחד, שחייב משום
 אותו ואת בנו, כי 'ש' אמי רחמנא, דהיינו שחייב כאשר האם
 ממין בהמה, ו'בנו' כל דהו - והבן יכול להיות מכל מין שהוא,
 שהרי נקטה התורה 'ובנו' סתם. אם כן עדיין צריך לבאר באיזה
 אופן נחלקו חכמים ורבי אליעזר.
 מבארת הגמרא: לעולם מדובר בתייש תאם על הצבייה וילדה בת,
 ובת זו ילדה בו, וקא שחיט לה ולכרה ביום אחד. ובוה נחלקו
 חכמים ורבי אליעזר, רפנן סבר, חוששין לזרע האב, והבת
 מתייחסת גם אחרי אביה, ואם כן מקצתה חיה, משום שאמה
 צביה, ומקצתה בהמה, שהרי אביה תיש. ומה שנאמר בפסוק
 'ש', היינו ואפילו אם יש בה רק מקצת ש', ואם כן גם בת זו
 שמקצתה בהמה, הרי היא בכלל איסור אותו ואת בנו, ותייבם
 עליה. ורבי אליעזר סבר, אין חוששין לזרע האב, והבת מתייחסת
 רק אחרי אמה, ואם כן היא חיה גמורה, ואיסור אותו ואת בנו אינו
 נוהג כלל בחיה. ואת דרשת 'ש' ואפילו מקצת ש', לא אמרינן -
 לא שייך לומר בזה, משום שאינה מקצת בהמה. כלומר, גם רבי
 אליעזר סובר כחכמים שאיסור זה נוהג אף אם יש בה מקצת ש',
 אך כאן אין לדרוש כן, משום שאינה נחשבת מקצת ש', שהרי אין
 חוששים לזרע האב, ואם כן כולה צביה כאמה.
 לאחר שביארה הגמרא שנחלקו האם חוששים לזרע האב או לא,
 שואלת הגמרא מדוע נחלקו לגבי כו: מדוע נחלקו חכמים ורבי
 אליעזר לגבי כו, ולפלגו בחוששין לזרע האב בפלוגתא דתנני
 ורפנן - היה להם לחלוק לגבי איסור אותו ואת בנו בזכרים, כמו
 שנחלקו חנניה וחכמים. חכמים יסברו שאיסור זה נוהג אף בזכרים,
 משום שחוששים לזרע האב, ורבי אליעזר יסבור שאינו נוהג
 בזכרים, משום שאין חוששים לזרע האב.
 מסיבה הגמרא: אי פליגי בתהיא - אם היו חולקים לגבי איסור
 אותו ואת בנו בזכרים, הוה אמרינן, תאם אפילו רפנן מודים שאין
 איסור אותו ואת בנו נוהג. דשה ואפילו מקצת ש' לא אמרינן -
 משום שאין דורשים ממשמעות 'ש' גם מקצת ש', אלא
 שהאיסור נאמר רק בש' שלם, ואילו כי הוא רק מקצת ש'.

אגרות קודש

ב"ה, י"ב מני"א, תשט"ו
ברוקלין.

הרה"ג והרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ
מוה"ר אפרים אליעזר שי' הכהן

שלום וברכה!

ז"ע נתקבל מכתבו מצום החמישי יהפך בקרוב לששון ולשמחה, ונהייתי ממ"ש שחזר
המאמר ציון במשפט תפדה שבלקו"ת, ונפגשו מחשבותינו יחד, כיון שבאותו שבת עצמו אלא
שבצהרים עשיתי כהנ"ל, ובמשך איזה ימים נדפס המאמר עם הגהות אדמו"ר הצ"צ ומסוגר בזה.
ויה"ר שיקוים בקרוב ציון במשפט תפדה ושבי' בצדקה ברוחניות, שזה עצמו הוא הכנה וכלי
לקיום כפשוטו, ולמטה מעשרה טפחים.

בברכה.

ב"ה, יו"ד מני"א, תשי"ד
ברוקלין.

צעירי אגודת חב"ד אשר באה"ק ת"ו סניף לוד,
ד' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבם מכ"ח תמוז בו כותבים ע"ד יסוד סניפם ובחירת הועד.

הנה יה"ר מהשי"ת, אשר חפץ ה' בידם יצליח להפיץ תורת החסידות הדרכותי ומנהגי'
- בסביבתם הקרובה וגם בסביבתם היותר רחבה, אשר הפצה זו תביא אור וכח וחיות נוספים גם
בלימוד הגלגל וקיום המצות בהידור, וכמובן מלשון זהר הק' (חלק ג' קנ"ב עמוד א) שקורא זה
בשם נשמתא דאורייתא, שכל שמציאות הנשמה מתבלטת יותר ונראית יותר - מתוסף ג"כ בחיות
הגוף בכללותו, ובחיות כל אבר ואבר ממנו.

והנמשל מובן.

ועי"פ מרז"ל לא המדרש עיקר אלא המעשה, הנה בודאי ימשיכו את כל הנ"ל במעשה
בפועל, היינו - הפצה בפועל בהנוגע לאחרים, והמשכת החסידות שלהם - בנוגע לעצמם - במעשה
ממש.

ויה"ר, שמתאים ללשון המדויק חפץ ה', שחפץ ה' הוא פנימיות הרצון; תענוג - הרי תהי'
גם התעסקותם בחפץ פנימי, אשר פעולות הנעשות מתוך ענג אמיתי - מצליחות ביותר.

בברכת הצלחה בעבודתם בקדש,

ב"ה, י"ט תמוז, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

... בודאי מותר לעוררו על המבואר בש"ס בכ"מ בחוב וזכות הרב לאנשי מקומו וידוע ג"כ הדיוק דרבנו הזקן בכינוי רב מרא דאתרא שלאמיתתו של דבר הוא הבעל דמקומו וכיון שאין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו ואינו מבקש אלא לפי כחן הרי בודאי שניתנו להרב הכחות למלאות תפקידו זה אלא שצריך הוא להוציאם מן הכח אל הפועל והבא לטהר מסייעין אותו, מובן שלא לדרשא קאיתנא אלא שבהנוגע לפועל ובעיקר העיקרים החדרת קיום מצות מעשיות בחיי היום יומים וחזקה לתעמולה שאינה חוזרת ריקם.

בברכת הצלחה בכל הנ"ל.

ב"ה, י"ג מנחם אב, ה'תשי"ד

ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

... על כל אחד ואחד מאתנו, הן באה"ק ת"י והן אלו שבח"ל, לדעת האמת הברורה אשר השתתפותו אליבא דנפשי' בעניני כ"ק מו"ח אדמו"ר כמאז כן עתה, הנה כמו שבעת היותו בעלמא דין הי' כ"ק מו"ח אדמו"ר עומד ומשמש להשפיע להמשתתפים הם וב"ב בהמצטרך להם בגו"ר, הרי גם עתה, כמנהג רועי ישראל הנאמנים, עומד ומשמש במרום להשפיע להמשתתפים בעניניו להם וב"ב בגו"ר, ועוד יותר מבחייהו, כמובא בזהר ונתבאר באגה"ק לרבנו הזקן ס"י כ"ז וביאורו,

והשפעות אלו שהוא מעורר הנה אינן רק המשכורת בעד העבודה כרשום בצייק מהמוסד המתאים, אלא עיקרה היא בבני וחי ובריאות הנכונה, ושהמוני יהי' בברכה וכו'. והאריכות אך למותר.

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש ובעניניו הפר[טי]ים.

ב"ה, י"ב מנ"א, תשי"ד

ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מוה"ר שלמה חיים שי

שלום וברכה!

... מה שכתבתי מכבר אודות זמן החופש, הנה ידוע השקפתי בזה והנקודה שמה שיש נוהגין שלילי הסליחות ורוב חדש תשרי יוצאים הנם מכותלי הישיבה ונמצאים בביתם, הרי בכל הישיבות בכלל ועאכו"כ בישיבה שענינה ת"ת ביראת שמים דוקא הוא היפך השכל לגמרי כמובן. וגם אם מפני איזה סיבה שתהי' מוכרחים ליתן חופש גם בשבועות הנ"ל הרי יש להשתדל בזה ביותר וביותר שעכ"פ רוב ימים הנ"ל ועיקרם ימצאו התלמידים דוקא בכותלי הישיבה, ומזה מובן ומוכרח ג"כ שעל הר"מ והר"י השייכים לתועלת התלמידים בכיוון הנ"ל חובתם וזכותם ביחוד להיות ג"כ בכותלי הישיבה במשך ימים אלו אף שאפשר וקרוב שבני ביתם לא יהיו שבעי רצון כ"כ מסדר כזה אבל זכות הרבים תלוי בהם, והאריכות בזה אך למותר...

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

**הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן
אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע**

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים – הלכות שבת ~

ד אם בשל במזיד ונתערב התבשיל במוצאי שבת בתבשילין אחרים – בטל ברב כגו, ואינו נקרא "דבר שיש לו מתירין" כדו, דהינו שאפשר לאחרים לאכול התערובות הנה בהתר גמור שלא מחמת בטול ברב, מפני שאינו נקרא "דבר שיש לו מתירין" אלא בשיש צד התר למי שנאסר לו, אבל פאן אין התר בלא בטול ברב אלא לאחרים, שלא נאסר להם כלל במוצאי שבת ואילך. אבל אם נתערב בשבת כח, ביון שבו ביום חל עליו שם "דבר שיש לו מתירין" לגבי אחרים שאין בטל להם ברב – חל עליו שם "דבר שיש לו מתירין" גם לגבי המבשל, ונאסר לו התערובות הנה לעולם כז:

חלק ב, סימן שיח, דין המבשל בשבת, סעיף ד:

ביאורי הלכה

כגו בטל ברוב – אם התבשילים האחרים מרובים בכמותם על התבשיל שנתערב בתוכם, הרי הוא בטל בתוכם ומותר⁵⁴.
כד שיש לו מתירין – דבר האסור עכשיו ויש לו צד היתר כגון שיהיה מותר לאחר זמן או בשינוי המקום⁵⁵, שמחמת כן הוא חמור יותר מדבר האסור שאין לו היתר, ואם נתערב בהיתר – אינו בטל, שלא כשאר האיסורים שנתערבו בהיתר שבטלים בו.

כה נתערב בשבת – מי שהוסיף מים צוננים לחמין בשבת, אסורים באכילה עד לאחר השבת, ולאחר השבת מותרים לכולם⁵⁶.
כז לעולם – כשם שחל עליו שם "דבר שיש לו מתירין" אגב אחרים, אף שלא יותר עבורו, כך חל עליו שם "דבר שיש לו מתירין" אגב אחרים שהיה אסור עבורם, גם בשעה שכבר הותר להם⁵⁷.

צינונים והוספות

(54) לכאורה מדובר בתערובת יבש ביבש מין במינו ולכך די בביטול ברוב, משא"כ בתערובת לח בלח או מין בשאינו מינו שצריך ביטול בששים (שו"ת מנחת שלמה סי' ה), ויש שפירשו (ראה שו"ת כתב סופר או"ח סי' נ) שאכן גם בתערובת לח בלח או מין בשאינו מינו די בביטול ברוב כי בדבר האסור משום מעשה שבת די בביטול ברוב בכל עניין ע"ד שמצינו שהקילו לעניין בישול עכ"ר (יו"ד סי' קיב) האסור מדרבנן. ובפשטות, נקט ב"בטל ברוב" היינו רוב רגיל או רוב של ששים, בכל מקרה כפי דינו, ולא נכנס לפרטי הדברים (רוב רגיל או ששים, יבש ביבש או מין במינו). ולהעיר, שבמג"א ס"ק ב כתב "אם נתערב באחרים בטיל", ובשו"ע השלים "בטל ברוב", להבהיר שהוא מדין ביטול איסורים ברוב, ולא נזקק ליותר מזה.

(55) כמו ביצה שנולדה בשבת שלמחרת תהיה מותרת, ראה בהרחבה אנצ' תלמודית "דבר שיש לו מתירין".
(56) המים הצטננו ומותרים לאחר השבת גם לו עצמו (ראה לעיל הערה ד), והחמין הרי בושלו לפני השבת, והמים רק מנעו את התייבשותם (הצלת החמין מייבוש אינה הנאה ישירה כדלעיל הערה יג), וראה לעיל הערה כז במי שהוסיף מים שלא ברשות, ובהערה מט לעושה בשוגג.
(57) בשו"ת אמרי יושר (ח"ב סי' פד): ואולי דעת הרש"ז ז"ל, כיון דבשעה שנפל בשבת קודש לא בטיל אז משום דהוי דבר שיש לו מתירין לאחרים, שוב ממילא גם אחר שבת לא יתכן לומר שבטל עתה, כיון שלא נתחדש שום דבר עתה, רק שהותר לאחרים, ובגוף התערובת לא נשתנה דבר, לא יתכן עתה ענין ביטול, דביטול הוא בעת התערובת.

~ שו"ע רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות ברכת הפירות ~

~ יום ראשון ~

חלק א' סימן ריג מי שיצא עם מוציא אחרים:

א על כל פירות ושאר אוכלים חוץ מפת וכל משקין חוץ מיין אם האוכלים או השותים הם שנים או יותר אחד מברך לכולם אע"פ שלא הסיבו על המטות.

ואפילו בימימה שלא היה קבע לסעודה בלא הסיבה אם הם אורחים הסועדים אצל בעל הבית וכל אחד שולחן קטן לפניו שאינם יודעים קביעותם יחד עד שהסיבו יחד וכל זמן שלא נקבעו יחד אין אחד פוטר את חברו בברכתו בפת ויין שהם חשובים ודרכם לקבוע עליהם בהסיבה מפני חשיבותם מכל מקום בשאר דברים שאינם חשובים כל כך ואין דרכם כל כך בהסיבה פוטר אחד את חברו בלא הסיבה.

ומכל מקום צריך שיהיו קבועים יחד בישיבה ולא בעמידה. ובזמן הזה שאין דרכנו בהסיבה כלל אין חילוק בין פת ויין לשאר דברים שבלא ישיבה גם בשאר דברים אינו פוטר ובישיבה גם בפת ויין פוטר והוא שישבו כולם בשולחן אחד או בלא שולחן במפה אחת בדברים שדרך קביעות אכילתם היא על המפה ודברים שדרך לקבוע עליהן אף בלא מפה כגון יין וכיוצא בו משישבו בקביעות יחד על הספסלים או על הקתדראות זה אצל זה זה הוא קביעותם אבל לא כשישבו זה בכה זה בכה.

במה דברים אמורים ביין הרשות אבל ביין קידוש והבדלה פוטר אחד את חברו אפילו בעמידה ואפילו אין עומדים במקום אחד אלא כל אחד בביתו שאחד מקדש או מבדיל בביתו ומתכוין להוציא שכנו ושכנו שומע על הכוס שבידו ושותה הואיל והיא חובה ואינה כברכת הנהנין כמ"ש בס' רע"ג.

ואפילו אם כבר טעם המקדש או המבדיל כמלא לוגמיו ושוב אין השומעים צריכים לטעום אלא למצוה מן המובחר אעפ"כ נפטרים בברכתו אפילו בעמידה שמתוך שהם מצטרפים יחד לצאת ידי קידוש והבדלה מצטרפים ג"כ לצאת ידי ברכת היין.

~ יום שני ~

ויש אומרים שבשאר דברים חוץ מפת ויין אין אחד פוטר את חברו ואפילו הסיבו שכיון שאין דרכם לקבוע עליהם כל כך אין קביעות מועלת בהם אלא א"כ באו בתוך הסעודה שמתוך שמועלת קביעות להפת מועלת ג"כ לשאר דברים.

ואע"פ שהעיקר כסברא הראשונה נהנו במדינות אלו לברך כל אחד לעצמו בשאר דברים לחוש לסברא האחרונה חוץ

משכר ומי דבש לפי שרגילין לקבוע עליהם אף בלא סעודה לפיכך מועלת בהם קביעות כמו ביין.

ומכל מקום אף ביין אם ב' או ג' נכנסים לבית אדם אחד ונותנים להם יין לשתות דרך עראי כל אחד מברך לעצמו אפילו יושבים בשולחן אחד שאין אחד פוטר חברו בכל הדברים אלא בישיבת קבע על דעת שלא לעקור מיד ממקום זה אפילו לילך לקבוע במקום אחד ואצ"ל אם אין דעתם לקבוע כלל אלא לשתות בדרך עראי:

ב וכל זה בברכה ראשונה שדעתם להתחבר ולקבוע עצמן לאכול ולשתות יחד הרי קביעותם זו מצרפתם להחשב כגוף אחד וברכה אחת לכולם אבל בברכה האחרונה כיון שכבר אכלו והם מתפרדים זה מזה אינן מצטרפים זה עם זה להחשב כגוף אחד וצריך לברך כל אחד בעצמו על הנאת גופו ולא אמרו שיברך אחד לכולם אלא בפת שמברכים עליה ברכת המזון ולא בשאר ברכות אחרונות שאינן חשובות כברכת המזון לומר עליהם נברך בתחילה.

ומכל מקום בדיעבד שבירך אחד ונתכוין להוציא השומעים והם נתכונו לצאת ידי חובתם יצאו אם היו קבועים באכילתם קביעות המועלת לצרפם לברכה ראשונה.

ואם אחד אינו יודע לברך בעצמו יוצא לכתחילה בברכת חברו שקבע עמו.

ועכשיו שההמון מזלזלים מאוד בברכה אחרונה יש לעשות כן לכתחלה שיברך אחד בקול רם להוציא כל השומעים אע"פ שיודעים לברך בעצמן:

~ יום שלישי ~

ג כבר נתבאר בס' קס"ז שברכת הנהנין אינו יכול לברך להוציא חברו ידי חובתו אלא א"כ גם הוא חייב בברכה זו בין שהיא ברכה ראשונה או אפילו ברכה אחרונה ממעם שנתבאר בס' קצ"ז ואפילו בדיעבד אם מי שלא נתחייב בברכה זו בירך להוציא השומעים אע"פ שנתכוונו לצאת בשמיעתם וגם ענו אמן לא יצאו שאף שהשומע כעונה מכל מקום כיון שברכתו היתה לבטלה הרי לא שמעו ברכה הגונה:

ד אין אדם יוצא ידי חובתו בשמיעת הברכה אפילו ענה אמן אלא א"כ שמעה מתחילתה ועד סופה ונתכוין לצאת בה ידי חובתו והמברך נתכוין להוציא.

ואז יוצא ידי חובתו בדיעבד אפילו לא ענה אמן.

(ולדברי האומרים שמצות של דבריהם א"צ כוונה אע"פ שלא נתכוין המברך להוציא וגם הוא לא נתכוין לצאת בה יצא בין בברכה אחרונה בין בברכה ראשונה כגון מי שנשל פרי בידו לאכול או מצוה לעשותו וקודם שהספיק לברך

התוקע או הקורא בין אחד מן השומעים וכן אם יושבים בסוכה אחת.

אבל אם רצו לקיים כל אחד המצוה בפני עצמו ולברך לעצמן הרשות בידם כגון שיקרא כל אחד המגילה לעצמו אם אין שם עשרה או שיתקע לעצמו ומכל מקום טוב שיקרא אחד לכולם לקיים ברב עם הדרת מלך אע"פ שאין חיוב בדבר שאין לחייב אדם שיקיים המצוה המוטלת עליו ע"י שליח כשיכול לקיימה בעצמו וכן בקידוש והבדלה וכל כיוצא בהן:

~ יום חמישי ~

ז' וכל זה כשכל אחד מקיים מצוה שלימה אבל אם בין כולם נעשית מצוה אחת שלימה אחד מברך לכולם בכל ענין ואין רשאים לברך כל אחד לעצמו כגון בני ביתו של בעל הבית שבדוקין את החמץ בחדר הבית שלא נשלמה המצוה ולא יצא ידי חובת ביעור חמץ עד שיבערנו מכל חדרינו

(ואפילו רבים שעושים מצוה אחת שלימה לאדם אחד שכולן מוטלות עליו חובה כגון שמפרישין חלה מעיסותיו או קובעים מזוזות בפתחיו או מלין את בניו בשעה אחת אין רשאים לחלק אלא צריכין לעשות ביחד כדי שיברך אחד לכולם שכיון שלא יצא ידי חובת מצוה זו עד שיעשה כולם הרי לא נגמר המצוה עד שיעשה כולם ולכן די בברכה אחת ואסור לגרום ברכה שאינה צריכה).

(אבל אם מלין ב' תינוקות של ב' בני אדם רשאים לחלק ולמולם בזה אחר זה ולברך כל אחד לעצמו ונכון לעשות כן מטעם שנתבאר ב"ד):

חלק א' סימן ריד בכל ברכה צריך שיהיה שם ומלכות:

א כל ברכה שאין בה הזכרת השם אינה ברכה וכל ברכות הפותחות בברוך צריך לומר גם מלכות בפתיחתן ואם לאו לא יצא חוץ מברכה ראשונה של תפילת י"ח שאינה הודאה על הנאה או מצוה אלא על תביעת צרכיו של אדם כדי שיסדר שבחיו של מקום ואח"כ יתפלל לפיכך לא תיקנו בה מלכות וכן בברכות מעין שבע שבליל שבת הואיל ופתיחתה היא מעין ברכה ראשונה של תפילה י"ח:

ב אפילו אם לא דילג אלא תיבת העולם לבד צריך לחזור ולברך שמלך לבדו אינו חשוב מלכות (כי אין לא ביאור כלל בלא תיבת העולם שהוא סמוך עליה שאת"ל שהוא מוסב על תיבת אלהינו כלומר שאלהינו הוא מלך אין זו כוונת חכמים שתיקנו מלכות בברכות אלא שיהיה מוסב על ברוך שבתחלת הברכה כלומר ברוך מלך העולם שהרי מסיים שהכל ב' או אשר ב' או שעשה ב' שכל זה מוסב על ברוך וכשאנו אומר העולם אינו מוסב על ברוך אלא תיבת ה' אלהינו אבל מלך נשאר לבדו אלא א"כ היה אומר המלך ואת"ל שמלך מוסב למטה מלך שעשה ב' או מלך שהכל ב' גם זו אינה כוונת חכמים במטבע הברכות אלא

שמע ברכה זו מפי אחר המברך לעצמו אין צריך לברך ויש לחוש לדבריהם וליזהר שלא ליכנס בספק ברכה לבטלה):

ה לא הצריכו שיהיו המברך והשומעים קבועים יחד בישיבה אלא בהנאת אכילה ושתייה שכל אחד נהנה בפני עצמו אבל במוגמר שכולם נהנים ביחד מהריח העולה ממנו פוטר אחד את חבריו אפילו בעמידה ואפילו אינן קבועים במקום אחד אלא זה בכה וזה בכה וכן ברכת האור במוצאי שבת.

(ועוד שברכת האור אינה כברכת הנהנין ממש כי היא הנאה כעין חובה וממנעם זה גם בברכת הריח שבמוצאי שבת פוטר אחד את חבריו שלא בקביעות ישיבה אפילו מריחים זה אחר זה ואפילו שלא בשעת הבדלה):

~ יום רביעי ~

ו כל מקום שאחד פוטר את חבריו בברכת הנהנין מפני קביעותם יחד או מפני שנהנים ביחד מצוה שאחד יברך לכולם ולא כל אחד לעצמו שנאמר ברב עם הדרת מלך.

אבל בברכת המצות אם כל אחד עושה מצוה בפני עצמו אף שכולן מצוה אחת כגון שכל אחד מתעטף בציצית או לובש תפילין הרשות בידם אם רצו אחד מברך לכולם כדי לקיים ברב עם הדרת מלך ואם רצו כל אחד מברך לעצמו

(כדי להרבות בברכות כי לעולם ירבה אדם בברכות הצריכות ואף שהשומע כעונה מכל מקום המברך הוא עיקר שהוא נעשה שליח לכולם להוציאם ידי חובתן וכולם מקיימים מצות הברכה על ידו וכאלו כולם מברכים ברכה אחת היוצא מפי המברך שפיו כפיהם וראוי יותר שיקיים כל אחד ואחד בעצמו מצות הברכה משקיימנה ע"י שליח שכיון שכל אחד חייב בברכה זו לעצמו הרי זה ריבוי ברכות הצריכות ואינם דומות כלל לחזרת הש"ץ ולברכת הזימון שנתבאר בסימן קצ"ב.

משא"כ בברכות הנהנין כשכולן קבועים יחד שהם נחשבים כגוף אחד נהנה ולכן די להם בברכה אחת כמ"ש בסימן קס"ז אם כן אם יברכו כל אחד לעצמו אינן ברכות הצריכות כלל כיון שהנאת כלם נחשבת כהנאת גוף אחד ע"י קביעתם יחד אלא א"כ תחילת קביעותם היתה על דעת שלא להצטרף לברכה אחת שאז נעשה כאלו לא נקבעו כלל יחד כמו שכתוב בסימן קצ"ג) אבל כשקבעו עצמם סתם נעשו כגוף אחד ואין מעלה כל כך בריבוי הברכות ואף שאין זוהי איסור ברכה שאינה צריכה כיון שכל אחד חייב בברכה זו וגם עכשיו ששומעים הם כעונים מכל מקום כיון שאין מעלה בריבוי הברכות צריך שיברך אחד לקיים ברב עם וכו'.

וכן כשכולם נהנים ביחד די בברכה אחת לכולם אף ע"פ שלא נקבעו יחד ואין מעלה כל כך בריבוי הברכות.

וה"ה בברכות המצות כשכולם מקיימים המצוה ביחד כגון שמיעת קול שופר או מגילה מצוה שאחד מברך לכולם בין

ששאר הברכה יהא מוסב על השם שהוא עיקר הברכה ולא על מלך (לבר):

~ שבת קודש ~

ג כל המברך ברכה שאינה צריכה הרי זה נושא שם שמים לשוא והרי הוא כאילו נשבע לשוא ואסור לענות אמן אחריו ואע"פ שמן התורה אין איסור בהזכרת שם שמים לבטלה אלא כשמוזכרו בדברי הבאי שאין בהם צורך ולא בדרך ברכה אע"פ שאינה צריכה מכל מקום מדברי סופרים אסור אפילו בדרך ברכה שאינה צריכה (אבל לצורך מותר להזכיר אפילו בדבר הרשות):

ד אסור לגרום ברכה שאינה צריכה כגון כל שני דברים שיכול לפוטרו בברכה אחת אסור לגרום שיצטרך לחזור ולברך כגון שיפסיק בנתיים בשיחה או בדבר אחר הגורם שיצטרך לחזור ולברך ואפילו בשבת שחסרו הרבה ברכות ממנין ק' ברכות שחייב אדם לברך בכל יום אסור לגרום ברכה שאינה צריכה כדי להשלים לק'.

ה כמה דברים אמורים כשיכול לפטור ב' דברים בברכה שהיא מיוחדת לשניהם אבל אם היא מיוחדת לדבר אחד אלא שיכול לפטור בה גם חשיב בתורת טפלה טוב יותר להרבות בברכות כמ"ש בס' ר"ב:

ו לפיכך אם הביאו לו פירות בתוך הסעודה טוב יותר להניחם לאחר ברכת המזון כדי שייברך אחריהם ברכתם האחרונה המיוחדת להם ולא יפטרם בברכת המזון שאינה מיוחדת להם ואינה פוטרם אלא משום שהם נחשבים מכלל הסעודה הואיל ובאו קודם שמשכו ידיהם מן הפת ואם באו אחר כך טעונים ברכה לפנייהם ולאחריהם ואין נפטרים בברכת המזון שאין ברכת המזון פוטרת מעין ג' ולא בורא נפשות רבות כמ"ש בס' קע"ז ור"ח ויש חולקים ויש להחמיר כסברא הראשונה.

ז בפרט בשבת ויום טוב כדי להשלים ק' ברכות יש לו להניחם לאחר ברכת המזון להשלים בהם ולא לסמוך על שמיעת חזרת הש"ץ וברכת התורה וההפטרה:

סליק הלכות ברכות:

תם ונשלם שבח לאל בורא עולם

~ יום שישי ~

חלק א' סימן רטו עניית אמן אחר הברכות:

א העונה אמן אחר ברכתיו הרי זה מגונה אלא א"כ בירך שתי ברכות או יותר שיש אחיזה לזו בזו עונה בסוף כולן אמן כמ"ש בסימן נ"ד ויש חולקין גם בזה כמו שנתבאר שם וכן מנהג מדינות אלו ואין לשנות המנהג.

ב ואחר ברכה אחרונה של פירות וכיוצא בהם לדברי הכל אינו עונה אמן אחר ברכת עצמו כי אין לה אחיזה עם ברכה ראשונה שהרי רשאי להפסיק ולדבר בינתיים ואינו דומה לישתבח שהיא ברכה אחרונה אחר פסוקי דומרה ויש לה אחיזה עם ברכה ראשונה שהיא ברוך שאמר לפי שאסור להשיח באמצע פסוקי דומרה כמ"ש שם:

ג אבל אחר ברכת אדם אחר מישראל חובה לענות אמן אע"פ שהוא אינו מחויב בברכה זו כלל ואפילו לא שמעה מתחלתה ועד סופה אלא סופה בלבד או אפילו לא שמעה כלל רק שהוא יודע איזו ברכה היא שלא תהא אמן יתומה כמ"ש בס' קכ"ד.

ד אבל גברי המברך ברכה מן הברכות שתקנו חכמים אין עונים אחריו אמן אלא א"כ שמע כל הברכה מפיו וכותים עשאו כנכרים לכל דבריהם אבל אחר מין דהיינו האדוק לעבודה זרה אסור לענות אמן אפילו שמעו כל הברכה מפיו (לפי שסתם מחשבת מין בהזכרת השם היא לעבודה זרה) וכן מי ששינה מטבע הברכה אין עונין אחריה אמן.

ה וכן אין עונין אמן אחר תינוק שלומד הברכות לפני רבו שמותר ללמד לתינוק הברכות כתקונן אפילו שלא בזמנן ואע"פ שהם לבטלה בשעת הלימוד אע"פ שאסור לגדול המתלמד אבל כשאין מברכין לבטלה עונין אחריהם אמן כגון שמברכין אותן בזמנן כדי לפטור מחיובן שהם חייבים בהן כדי לחנכם במצות וכן בשעה שקורין ההפטרה בציבור ומברכין לפנייה ולאחריה:

~ 'לקוטי תורה' פרשת דברים - הפרשה החסידית ~

ציון במשפט תפודה

הנה פתיב (דברים ג, ו): "והיו הדברים האלה אשר אנכי

"ציון במשפט תפודה וְשִׁבְיָהּ בְּצִדְקָה" (ישעיהו א, כו):

1. (עין רבות משפטים, פרשה ל'. ובפרשה עקב, גבי "נשמר כל הקסד").

"ברוך אתה ה'" – הוא מדרגה גבוהה יותר מבחינת ההודאה.

ולחבין זה, ומהו "הודאה"? כי "מודים חכמים לרבי מאיר" – לפי שמוחלקים תחלה, ואיך שייך לומר פן נגדו יתברך?

אך כי אנו שוכני מטה אומרים שהבריא הוא יש מאין: ששמים וארץ "ושמי השמים" – דבר היש הנראה לעינינו, ומה שלמעלה – הוא האין. אבל אצל יתברך הוא בהיפך מן מה שנראה לעינינו, כי "פולא קמיה כלל ממש חשיב". וכל מה שלמטה הוא יותר פלא וכאן, והוא יתברך הוא היש האמיתי.

ועל זה אנו אומרים "מודים אנחנו":

שאנו מודים שהאמת הוא כמו שהוא בידיעתו יתברך. וכל אחד ואחד מישראל יש בו בחינת הודאה זו. אך עם כל זה, ההודאה הוא מרחוק. דהיינו שבפעמים אינו אצל וסמוך לזה שמודה, אלא בבחינת אמונה שהיא בחינת עמדה ומקרה. ולכן "נבא אפוס מחתרתא – רחמנא קריא". הרי שמאמין ביכולת רבונו של עולם כו'.

אבל ברכה הוא גילוי. וכמו: "ושמעאל בני, ברכני!" וכן "ברוך ה' [...] מן העולם ועד העולם כו'" (תהלים קו, מח), שנמשך מן העולם דאיתפסא עד העולם דאיתגליא.

והיינו על ידי "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום כו'" (דברים ו, י), שעל ידי מצות ותורה ממשכים גילוי בפש. (וכמו שכתוב בספרי: "שמותוך כך אתה מכיר את מי שאמר – והיה העולם"). ומתחלה צריך להיות "ואהבת כו'", שעל ידי זה אחר כך בשמונה עשרה ברכות והמשכות "ברוך אתה ה' כו'", היינו שבין בחינת הודאה לבחינת ברכה הוא בחינת אהבה כו'.

ב והנה כדי שיבוא לבחינת "ואהבת", הוא על ידי התבוננות "שמע ישראל", ו"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד".

מצוך היום, פירוש: קאי על כל יום, כי "בכל יום יהיו בעיניך כחדשים". אך איך יבא לזה שיהיה כן? ויובן בהקדים:

כי הנה תכלית ירידת הנשמות מלמעלה, שהיו שם מקודם ששת ימי בראשית. כי המלאכים שנתהוו במעשה בראשית ב"רוח פיו" יתברך – יש אומרים בשני, ויש אומרים בחמישי – "ועוף יעופף כו'" (בראשית א, ב) – "ועוף זה מיכאל כו'". אבל הנשמות שנמשכו מבחינת מחשבה, היו קודם ששת ימי בראשית. וכמאמר ר"ל: "כמי נמלך? בנשמותיהן של צדיקים". ולא צדיקים לבד, אלא בדרכיב (ישעיהו ס, כא): "ועמך פולם צדיקים". וירידתן בגוף הוא צורך עליה.

ולחבין ענין העליה, מאחר שגם בלאו הכי "עלו במחשבה", הנה יש לכאן פירוש "נשמה שנתת בי טהורה היא כו'". והוא תחלת התפלה, גם קודם ל"אשר יצר", כמו שכתוב בגמרא פרק בתרא דברכות, דף ס', עמוד ב': "כי מתער משנתיה אומר: אללי, נשמה שנתת בי טהורה היא כו'". פירוש:

"טהורה היא" – מבחינת "טהירוניאלה".

ואחר כך "אתה בראתה" פירוש "בריאה" – היינו יש מאין,

עד "נפחתה בי" – התלבשות הנשמה בתוכיות הגוף להחיותו.

"ואתה משמרה" – שלא תצא מהגוף, והוא בבחינת מקרה.

וכך אור אינסוף ברוך הוא – 'סובב כל עלמין', ו'ממלא כל עלמין'. ולא שסובב מלמעלה, רק שבכל אתר ופנה הוא ממלא – פהתלבשות החיות בהנבא, וסובב מלמעלה – בבחינת שמירה שלא יפסוק החיות ויצא כו'.

והנה "כל זמן שהנשמה בקרבי, מודה אני" – שכל אחד ואחד יכול להודות לה. אבל אחר כך צריך להיות

נתן לפניכם היום ברכה" (דברים יא, כו), שהוא בחינת ראיה, בחינת ביטול כו'. עיין פס.

ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ביום השמיני עצרת", בענין לבא, מבחינת קריעה לבחינת השתתאות, והשתתאות הוא בחינת ביטול, והוא בחינת שמונה עשרה כמו שנתבאר סוף דבור המתחיל "השמים כסא", ולכן המנוצץ ביניהם הוא בחינת אהבה.

2. "ברוך ה' שמים נעשו. וברוך פיו כל צבאם" (תהלים לג, י).

3. ועיין מה שנתבאר בביאור על פסוק "לבבתי אחתי".

4. (ועיין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "בשעה שהקדימו ישראל נעשה". וסוף דבור המתחיל "כי תשמע בקולי").

5. ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "וידעת היום והשבות", מענין "באמונתו יקנה".

6. (ועיין מה שנתבאר בענין "ברכה", בדבור המתחיל "ראה אנכי

פירוש:

וזהו "מרב כל" (דברים כח, מז), פירוש: למעלה מעולם
הבא הנקרא "כל"¹⁰. ולכן יהיה "ואהבת" [...] בכל נפשך"
(דברים ג, ח), במסירת נפש, ולא מסירת הגוף בלבד.
והתכלית – להמשיך אין סוף ברוך הוא ה'פוכב' –
למטה. והיינו על ידי תורה ומצוות.

וזהו שכתוב: "והיו הדברים האלה אשר אנכי" – מי
שאנכי" – עצמותו יתברך,

"מצד" – לשון התקשרות, ולא מבחינת "שם כבוד
מלכותו" יתברך.

"היום" – דוקא, ולא "למחר בעולם הבא", שאינו רק
לקבל שכרם."

ובהתבוננו בזה, "בכל יום יהיו בענין פחדים
ממש", כיון ש"היום", בעולם הזה – הוא שייך
להמשיך מבחינת עצמותו ומהותו יתברך. מה שאין בן
למחר בעולם הבא"¹¹. ולכן נקראו המצוות "רמ"ח
אברים", רמ"ח המשכות החיות מהרצון העליון, כמשל
האבר שיש בו גיד מהמזח שמתלבש בו הרצון להפנותו
כפי שרצה בו.

וזהו "ואהבת" להיות "הני"ה אלוקיך" – גילוי אלקות
בשני חללי לבד: חלל השמאלי – מדרות על שהוא
משוקע בעניני עולם הזה וריחוקו מה', וחלל הימני
– "שמחה של מצוה" בו, "ישמח ישראל בעושרו" (תהלים
קמב, ב) – הן המצוות שנתלבשו בעשיה¹².

וכל שתהיה המדרות יותר מההעדר, אזי יהיה אחר
כך יתרון השמחה מהגילוי אור אין סוף שעל ידי
המצוות¹³.

ואף שאין תגילוי עתה, לעתיד יהיה תגילוי. וזה
שכתוב: "זרע צדקות ומצמים ישועות"; "וישע ה"
(בראשית ד, ד) – שע"ה נהוירין. וברי זה כמו אדם שיש לו
תיבה מלאה אבנים טובות ומרגליות, שהוא שמח מאוד
בהם אף שאינו רואה אותם כי הם סגורים בתיבה :

ג אך כל זה הוא כפי שצריך להיות, אבל כשאנו בן,
והמדרות הוא מעניני עולם הזה בהעדרו ב"בני, חיי,
מוזני"; וכן השמחה היא משלימותו בהם, וזה בחינת

כי הנה הבריא הוא יש מאין, פירוש: כמו שכתוב
"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד". שפחית מלכותו
מה שנקרא "מלך" עליהם, שאינו בחינת עצמיות – הוא
המחיה כל עולמות עליונים. "וממשלתך" (תהלים קמה, יג),
הוא למטה מבחינת המלוכה, שהוא מושל בעל-כרחן
שלא בטובתו, והוא חיצוניות מדת מלכותו יתברך –
הוא "בכל דור ודור" (שם), שיש דורות שהיו רשעים
כמו דור המבול כ', שלא קבלו עול מלכותו ברצון, ואף
על פי כן נמשך להם חיות רב מבחינת "ממשלתך" כ'.

והנה כל העולמות עליונים – גוועדן תחתון שהוא
תענוג נפלא מעולם הזה, עד שאמרו רז"ל: "מוטב
דלדייניה כו", וגוועדן עליון, ויש עוד עליות לאינסוף –
כולם נהנו רק מבחינת מלכותו יתברך.

ולכן נקרא הבריא יש מאין, כי התהוות הנבראים
הוא מבחינה שהוא כאן ואפס, שאינו רק בחינת זיו
והארה ממנו יתברך, והוא בחינת ומדת מלכותו יתברך.
וגם זאת אינה מתלבשת בתוכיותם, רק עומד עליהם
מלמעלה בבחינת מקיף⁸. וכמשל המלך אשר שמו נקרא
עליהם.

אך הנה, כל זה הוא מצד סדר השתלשלות והתהוות
העולמות עליונים. אבל בעולם הזה, על ידי תשובה
ומעשים טובים יוכל להמשיך גילוי עצמות אין סוף
ברוך הוא ממש.

ועוד זאת ישים אל לבו:

שבעולם הבא אי אפשר לעלות רק בהדרגה: כפי
הקלע, וגיהנם, גוועדן תחתון, נהר דיגור, גוועדן עליון
כו' – כמשפט הראוי. לפי שהוא מבחינת 'ממלא'. אבל
בעולם הזה יכול להשתנות מן הקצה אל הקצה מיד
כרגע. עד שלדינא: "המקדש את האשה עלימנת שהוא
צדיק גמור – מקודשת, אפילו הוא רשע גמור, שמה
הרהר תשובה כו". והיינו מפני שיש הארת ה'פוכב'.

ומפועם זה אמרו רז"ל: "יפה שעה אחת בתשובה
ומעשים טובים בעולם הזה כו"⁹.

7. ועיין בפרשה ראה, על פסוק "אחר".

8. עין בפרשה בלק על פסוק "מי מנה".

9. "ומלך חיי העולם הבא".

10. (עין מה שנתבאר בדבור המתחיל "מנורת זקב").

11. ועיין בפרשת פינחס על פסוק "צו את כו".

12. ועיין ב"ספר של בינונים", סוף פרק ל"ד.

13. (ועיין בדבור המתחיל "אסרי לגפן". ובדבור המתחיל "בהעלותך". ובדבור המתחיל "מנורת זקב" ה"ל).

גלות הניצוץ אלהי בתוך נפש־הבהמית, "כרחל לפני גוֹזִיָה כו" ¹⁴ (ישעיהו נג, י).

ועל זה כתיב "ציון במשפט תפודה":

"ציון" – לשון סימן, "אנא סימנא כו" ¹⁵. והיינו בחינת פנימית־הלב, ואהבה המבקעות, ואהבה פנימיות המסותרת בלב איש ישראל ¹⁶. וגם היא בגלות.

ו"תפודה במשפט" היינו הלכות. בתרגומו על פסוק (בראשית מ, יג) "במשפט הראשון" – "בהלכתא קדמייתא". והיינו כמה שאמרו רז"ל: "אין הגליות מתכשאות אלא בזכות המושגיות, שנאמר (הושע ח, י): 'גם כי יתנו בגוים כו'". כי ה"תורה – אור" ¹⁷ (משלי ג, כג).

"ושביה" – ב' חללי הלב, שהם שבויים ממש. כי המרירות שהיתה ראויה להיות על ריחוקו מה, עתה נהפוך הוא על חסרוני העולם־הזה; וכן השמחה שהיתה ראויה להיות מן המצות – היא מתאוות עולם־הזה, והרי זה כשבויים ממש. מה שאין בן בחינת "ציון" שאין בחינה זו בלעומת־זה ¹⁸.

והמה יפרו "בצדקה" – רחמנות על העני. ומדה כנגד מדה: "רחם עלינו, ותן בלבנו בינה" ו"כינה –

לבא כו" ¹⁹.

והנה, בבחינת "ציון" כתיב: "כי שם צנה ה' את הכרכה" (פחלים סימן קל"ג, ג) ²⁰. הרי שבחינת ומדרגת כרכה הנ"ל, והוא פנימית־הלב שלמעלה מבחינת אהבה – זהו בחינת "ציון" ²¹.

ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "לבכתני", בפירוש "ברוך" – שיש בו שני פירושים כו. וב' פירושים ההם זהו ענין ברוך, וענין ברכה.

והנה, "אורייתא מחכמה נפקת" הוא בחינת "ברוך". לבן "ציון" שהוא בחינת ברכה – "במשפט תפודה", דהיינו על ידי הלכות התורה כו.

ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "רני ושמחי" בענין מה שכתוב גבי יוסף ו"יקראו לפניו אברהם" (בראשית מא, מג) – שהוא גם בן בחינת "ברוך", ו"כרכה" – מבואר ב"לקוטי תורה" (להאריך ל) פירוש ויצא: ציון גימטריא יוסף כו ²².

ועיין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "מי מנה", בענין מעלת המשכה שעל ידי עסק התורה, ומשם יובן גם בן ענין "ציון במשפט" דוקא "תפודה" – שהוא עסק התורה, "ושביה – בצדקה" – יענין שם ²³.

שנתבאר בביאור על פסוק "אחת היא יונתי", בענין "בכל מאדך". וכן פירש האריז"ל, הובא בספר "זהר הקדוש" (דף קכ"ב, א'): "שבחינת ציון הוא בחינת ממצמקים קראתיך כו" (תחלים קל, א). והובא דבריו בספר "הדרת מלך" סימן קנ"ו.

22. ועיין בפירוש בשלח (דף נ"ה, עמוד ב') על פסוק "בשוב ה' ציון" (ישעיהו נב, ח). ובפירוש הרמ"ז שם. ובפירוש במדבר (דף קי"ח, א'), על פסוק (תחלים קכ"א, ח) "יברך ה' מציון".

וענין "ושביה בצדקה": יש לומר, על פי מה שנתבאר בדבור המתחיל "ושמתי כדכד", בענין וצדקה תרומם גוי" (משלי יד, לד). ועל פי מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "ועתה יגדל נא כח כו", גבי "בחסד ואמת יכופר עון כו". עיין שם. ועיין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "ויעש דוד שם" – ב"אגרת הקדש".

23. ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "מה טובו", גבי "התשובה השלישית והוא על ידי התורה כו".

14. (עין לעיל על פסוק "אלה מסעי").

15. ורבי שמעון בר יוחאי אמר וזה חלק א', רכ"ה, א': "אנא סימנא בעלמא ואני סימן בעולם".

16. (ועיין בדבור המתחיל "כי תצא". ועל פסוק "רני ושמחי בת ציון כו").

17. (ועיין על פסוק (שמות כא, א'): "ואלה המשפטים כי לפניהם" – לבחינת פנימיותם כו. עיין שם).

18. (ועיין על פסוק "חלליל").

19. ועיין ב"אגרת הקדש" על פסוק "זורע צדקות". ועל פסוק "והיה מעשה הצדקה שלום".

20. וכמו שקטוב באדרא זוטא (דף רצ"ו, ב'). ודף רצ"ג סוף עמוד ב'). ובפירוש צו (דף ל"א, א').

21. ועיין מה שנתבאר מענין "פנימית־הלב", בדבור המתחיל "ביום השמיני שלח", שעל זה נאמר (תחלים קל"ח, ה): "וקדם צרתני". ועיין מה

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

ויאמר ה' זעקת סדום ועמורה כי רבה בו'

אדעה מהיכן יש צד ספק בזה לומר ואם לא שלא עשו כפי צעקת מדה"ד הלא קמי עצמות המאציל נודע האמת שעשו כצעקתה של מדה"ד בודאי (ואם במעם הירידה למטה לראות הדבר הוצרך לזה לפי שהגם שידע האמת אין עונשי' בפ"מ כ"א כאשר בא יבא הדבר בגילוי למטה דוקא כנ"ל ואמנם א"א לומר שירד בשביל ההיפוך לידע צד ספק אולי לא עשו כמ"ש ואם לא כו' הרי זה ודאי ידע שעשו וא"כ איך א' ואם לא כו' וגם בשביל ודאי לא הוצרך לירד וגם א"א לומר שירידה זו לכיש שיתגלה זה למטה כפי האמת שידע בעצמו שבודאי יירדה זו לטוב חי' אולי לא כך הוא כפי צעקת מדה"ד ואולי ימצא בהם זכות כנ"ל בפי' הפשוט דלא כהמדרש והזהר ואם כבר ידע שלא ימצא זכות למה ירד למטה לראו' כו') אך הענין הוא דיש הפרש בין למעלה כמו שהוא בעצמות המאצ'י שכולו חסד וטוב בעצם בין ירדת האור מעצמותו בבחי' ההשתלשלות דאבי"ע דכמו שהוא במקור האצילות שם יכול להיות בחי' תוקף גילוי החסד' דאו"י להתגבר על בחי' גבורות דאו"ח להפוך הדין לחסד ממש (כמו שאו' יהי רצון מלפניך שיכבשו רחמיק את כעסך כו' וכמו סליחת העוונות למעלה בפנימיות הכתר כמשי"ת) וע"כ הוא או' ואם לא ששם יכול להיות שלא עשו כצעקתה דמדה"ד ויש להם תקוה אך בירידת האור והשפע למטה בהשתלשלות עו"ע למטה ממש לא נמצא כן ועשו כצעקת מדה"ד שלמטה הוא רע ממש בפ"מ שאין לו תיקון ומיתוק וזהו שאו' ואם לא כו' דאו' יוכל להמתיק הדין הקשה במקור החסד' העליונים אבל אם עשו כצעקתה הבאה אלי' דהיינו גם אחר תגבורת החסדים דאו"י כמו שהוא למעלה לא יועיל להם בחי' המתקן כלל או כלה ולזה חי' הירידה לראות למטה אם יועיל להם המתקן בחסד העליון כמו שהוא למעלה כו' והגם שבאמת עשו כצעקתה עכ"ז אינו דין קשה כ"כ מאחר שעברו בו ריבוי החסדים כ"כ מלמעלה למטה בירידה זו וגם יש להם שרש למעלה שיומתק הדין למעלה במקור החסד' העליונים שבעצמות וד"ל (ובכל זה מתורץ הדקדוק האחרון הנ"ל דהלא אין דבר נעלם מאתו כו' ולמה ירד לראות כו' ואיך יתכן למעלה ספק בזה דבאמ' ידע שעשו כצעקתה ומ"ש הכצעקתה עשו היינו אם אין להם תקוה למטה גם אחר הירידה דאו"י ומ"ש ואם לא אדעה

(מג) (וראייה לזה ממה שמצינו בכל ר"ה שבני האלקים שהן כחות הדין דבחי' הגבורות דשם אלקים עומדים להתיצב על שם הוי"ה דחסד ובחי' החסד דשם הוי"ה גובר עליהם להמתיקן כידוע בענין תקיעת שופר שהוא רק להמתיק לבחי' גבורות דפחד יצחק כו' וכמ"ש עלה אלקים בתרועה כו' (תהלים מז, ו) לפי שלמעלה כח הגבורות חלושים ונכללים יותר בחסדים עליונים משא"כ בירידת הגבורות למטה נעשים גבורות קשות ביותר כמו שא' עולה ומסמין יורד ומקטרג כו' ובר"ה נמתק גם הגבורות קשות דשמן כמ"ש (איוב א, ו) ויבא גם השמן כו') (ובמ"א מבואר להיפוך דמבע החסדים דאו"י להתמשך למטה מטה ביותר וכל שיורדים למטה ביותר נעשים יותר חזקים כמבע המים היורדים מגבוה לנמוך שבירידתן למטה יותר יותר מתגברים בחילוכם וטבע הגבורות הוא להיפוך דכל שעולין יותר למעלה יותר מתגבר' כמבע האש שכל שעולה יותר למעלה יותר הוא מתגבר והיינו לפי שזהו בחי' או"ח שחוזר אל העצמות שעולה הוא בעליו אחר עילוי א"כ כל שעולה יותר יותר הוא בתקפו ובבחי' או"י דחסדים שהן בבחי' ירדה מלמעלה למטה הוא דהיפוך שכל שבא' למטה יותר יותר מתגברים (וע"כ א' בע"ח דאור החסד אינו מתעבה לעולם וראייה לזה ממה שאברהם איש החסד חי' בכחו להציל בחסדו כל הדין הקשה דחטאת סדום אם היה יו"ד צדיקים כו') וא"כ לפ"ז יותר טובה חי' שיתלבש מדה"ד במדה"ר שהיה נחלש מדה"ד בהגיעו למטה כי עיקר תוקפו למעלה יותר כמ"ש הכצעקתה הבאה אלי' דוקא למעלה מטעם הנ"ל ומדה"ר בירידתו למט' הוא בתוקף ביותר כנ"ל והיה תרתי למעליותא להיות היפוך הגבור' לחסדים משא"כ בהתלבשות מדה"ר במדה"ד שאין אור החסד מאיר למטה כ"א ע"י מדה"ד כו' אך הענין הוא דיש כח גדול בחסד גם בהתלבשות שלו למטה במדה"ד להפכו ולעמוד נגד כל מקטרג להמתיקו מפני שעיקר תקפו למטה כנ"ל רק בחטאת סדום שהיה רע קשה ביותר לא הועיל כל תוקף החסד רק שיהיה הצלה ללוט בלבד בחסד ה' שעל אברהם איש החסד (כמשי"ת) וד"ל:

(מד) וזהו שא' בספק זה הכצעקת' הבאה אלי' עשו כו' ואם לא אדעה דלכאורה יפלא מאוד כמ"ש ואם לא

גם זה אמת דלמעלה יכול להיות שלא עשו כצעקת מדה"ד
 כי' כנ"ל וע"כ אדעה להמתין בשרשו ועכ"ז למטה חייבי'
 בלי' ואין זה ספק כלל וד"ל (וזהו המשך הפסוק ארדה נא

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל' - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - ביאור לד"ה אחרי ה"א

והנהגה נז"ל ענין אם אין בינה אין דעת שבידור המדות הוא ע"י העיבור בהתבוננות כמשל גידול הולד בבטן האם כו', ויש בחי' גידול שני שהוא כמו אחר שנוגד הולד, הוא יונק מחלב אמו להגדיל איבריו, וכך יובן ג"כ בענין גידול המדות שמבחי' נקודת האהבה המסותרת נעשה גידול להיות אה"ר, ואח"כ יש גידול שני והוא מ"ש אם הבנים שמחה שנמשך בחי' שמחה ותענוג מהתבוננות להגדיל מדות אלו שכבר יצאו בגילוי וזהו בחי' חלב המגדיל את הולד, (ויש ג"כ בחי' עיבור שני לקבל מוחי' חדשי' והכלל שכל עלי' הוא ע"י עיבור בבטן אימא דהיינו כי אם אין בינה בו' והמ"י). וזהו אחרי ה' תלכו שהוא ההליכה בקדש מחיל אל חיל ממדרגה למדרגה והכל הוא בבחי' אחרי ה' דהיינו בבחי' הודו ית' המתפשט על ארץ ושמים שכל עליות הם בבחי' הארת הקו ממל' דא"ס כנ"ל:

(הג"ח). ובכ"ז יובן ענין מעלת היסורים הנו' בגמ' כי זהו בירור ג"ג, וע' בהרמ"ז פ' שופטים מה שפ' על ענין שאמר רבי על עצמו כשנוקף אצבעו, רבים מכאובים לרשע, והכוונה שיסורים אלו הנמשכים מסט"א הנה עי"ז נתברר הטוב מהם א"כ זהו מכאוב לרשע, וע"ש בדף רע"ד ד"ה ובדרוש ד' מיתות, איך ענין מיתת ב"ד הוא ג"כ עד"ז שהקליפה הממיתה ממיתה א"ע כי עי"ז יוצא הניצוץ ממנה כו' ע"ש, ובוזה יובן ג"כ פ' משנה ה' פ"ו דסנהדרין א"ר מאיר בומן שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת קלני מראשי קלני מזרועי, והכוונה שהמקום מצטער כביכול מזה המעשה שמוכרח להיות הצער להאדם ואעפ"כ אינו רוצה כביכול להניח לו כדי שיכופר עוונות וזהו פ' לקני מראשי קלני מזרועי, ופ' הרמב"ם שהוא עד"מ כמו שאומרים בני אדם, כשרוצים לענות ולצער לאדם א' מצד איזו הכרח ומצטערים בצער, והם אומרים אין הנאה בזה המעשה ולא בהנחתו, והיינו שאע"פ שאין הנאה מזה המעשה ומצטערים בצער וזהו קלני מזרועי ר"ל זרועי כבד עלי מזה המעשה, אעפ"כ

לכן אין אדם רשאי למס"ג ע"ד שיעשו לו גם וכו' דא"כ אין עושין לו גם, והענין דכבר נת' שא"א לברר רק ע"י שליטת הסט"א על האדם, א"כ כשמסר א"ע ע"ד שיעשו לו גם לא הסכים לסבול מהם כלל, אבל כשמוס"ג באמת הרי הסכים לסבול מהם, אז יוכל להיות שיעשה לו גם לשבור מלמעלה מאחר שמו"מ שלטו קמת וכו'):

נתמלא סאתם, כי כשהקליפה פועל רע ממילא יוצא הניצוץ כנ"ל וזה יוכל הצדיק ג"כ לעשות ע"י הנסיון וכו' אבל להיות והדרך רשעים תחתם בעודם בתקפם ומליא' מניצוצי קדושה כו' הנה זה אין בכח האדם רק בכח הש"י לבד כענין מכות מצרים שע"ז הוציא מהם הניצוצים וכך יובן ענין גם הנ"ל ומו"מ ה' קצת שליטה לסט"א עליהם שהפילום לכבשן וכו'

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

חגור חרב

ובולא חר, הגם דכתי' שמש ומגן ה' אלקי' שנמשל שם אלקי' למגן שכמו המגן מסתיר על אור השמש כן שם אלקי' מעלים ומסתיר על אור שם הוי', ויש בשם אלקים ק"ך צירופי אלקי' שבהשתלשלות ג' עולמות ב"ע נמשך מק"ך צירופי' אלו דשם אלקי' יש ודבר נפרד עד שמבחי' מ"ח צירופי' אחרוני' דשם אלקי' נמשך גם בחי' אדמות בני חם, אבל בחי' שם הוי' הוא למעלה מבחי' מקור ליש ודבר נפרד כמ"ש אני הוי' לא שניות, מ"מ ע"ז נא' וידעת כו' כי ה' הוא האלקי' שכולא חד ובחי' שם אלקים מקבל משם הוי'. והוא שא' משה אד' למה הרעות לעם הזה, שסבר משה שמדח"ד נמשך משם אד' ושם אלקי', וע"ז השיב לו וידבר אלקי' כו' אני הוי' שכולא חד, וכתי' גדול ה' ומהולל מאד בעיר אלקינו אימתי הוא גדול כשהוא בעיר אלקינו דוקא, והוא שאה"כ אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלקי' לפי שכולא חד עם שם הוי'. ומה שנמשל שם אלקי' למגן שהמגן מסתיר וכנ"ל אך באמת הגם כי המגן מסתיר אמנם בלא המגן לא היו יכולים לקבל כלל רוב תוקף בהירות השמש, שלכן לע"ל הקב"ה מוציא חמה מנרתיקה כו' ורשעים נדונים בה שא"א לקבל רוב תוקף החום מהשמש עצמה א"ל ע"י המגן, ועד"ז יובן בנמשל שהגם ששם אלקי' מסתיר על אור הוי' וקדושתו, מ"מ הנה זהו בכדי שע"י שם אלקי' יוכלו הנברא' והנוצרי' והנעשי' לקבל, ובל"ז לא ה' יכול להיות נמשך משם הוי' כו' ונמצא כי ההעלם הוא סיבת הגילוי.

ובזה יובן ענין חובא דאדם קדמאה שעמלו ה' תחת השמש היינו בבחי' סיהרא לבד שע"ז הפריד שם אלקי' משם הוי'. והוא שארז"ל (סנהדרין דל"ח ע"ב) אדה"ר מושך בערלתו ה', והיינו כי שורש הסתר הערלה נמשך משם אלקי' שכשנפרידין שם אלקי' משם הוי' יכול להיות

ע"ה"ד תאנה היתה כו' ויתפרו כו' מילה ציצית חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך. ופי' ברכות בראשית ס"פ ק"א חרב זו מילה שנא' עשה לך חרבות צורים. וכן פי' בזהר פ' בשלח דס"א ע"א ע"פ חגור חרבך על ירך, מאי על ירך דא רשימא קדישא כמד"א שים ירך תחת ירכי. ובילקוט סוף רמז תשמ"ט הביא בשם מדרש תנחומא תן מילה בין יריכך, הודך בעוה"ז והדרך לעולם הבא.

ולחבין זה צ"ל מ"ש ויתפרו עלי תאינה ויעשו להם חגורות, ואיתא במד"ר בראשית פי"ט ארשב"י ע"ה"ד תאינה היתה, ודרש תאינה שהביא תואנה לעולם, ולכן עשו חגורות מעלים של תאינה דוקא לפי שכל אילן לא רצה לקבלם רק התאינה לפי שבו קלקלו הוכרח לקבלם. ועוד שם במד"ר אמר ר' יצחק קלקלת עוברך סב חוט וחייט. ולכא' צ"ל במה שאמר רשב"י שעה"ד תאינה היתה (וכ"ה דעת ר' נחמי' בגמ' ברכות פ' כיצד מברכין) הלא נמשלה תושבע"פ לתאינה דכתי' נוצר תאינה יאכל פרי' ודרשו רז"ל בעירובין דג"ד [מה תאינה זו כל זמן שאדם ממשמש בה מוצא בה תאינים אף ד"ת כל זמן שאדם הוגה בהן מוצא בהם טעם. ובמד"ר נשא פי"ב] מה התאינה נלקטת אחד אחד (שלכן היא פטורה מן הפיאה כמ"ש במשנה כלל אמרו בפיאה כל שהוא אוכל כו' ולקטתו כאחד, והיינו לאפוקי תאינה שנלקטין אחד אחד) כך ד"ת היום לומר הלכה אחת ולמחר הלכה א', ואיך נאמר שעה"ד תאינה היתה.

אך הענין יובן בהקדם מ"ש מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש ופי' בזהר פ' חוקת דקפ"ב שקאי על חובא דאדם קדמאה שעמלו ה' תחת השמש, והיינו בבחי' סיהרא לבד. והענין הוא דהנה כתי' וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקי' פי' שהו' הוא האלקי'

ועפ"ז יובן ג"כ איך המשילו תושבע"פ לתאינה הרי היא עה"ד טו"ר, אך באמת איתא ברע"מ שתושבע"פ היא אילנא דטו"ר, שלכא"ו הוא תמוה האך יאמר על תושבע"פ שהיא אילנא דטו"ר הלא כתי' עין חיים היא למחזיקים בה, אך פירושו הוא שלפי שתושבע"פ מבררת את עה"ד לכן נק' אילנא דטו"ר כי המכרר נק' ע"ש דבר המתברר, וכמ"ש הבחי' שהדבר המדביק נק' ע"ש דבר המתברק בו. אבל תושב"כ היא בחי' עין חיים שתושב"כ היא למעלה מהבירור של עה"ד טו"ר, וזמ"ש וזאת התורה אשר שם משה שארז"ל וזה נעשית לו סם חיים פי' שכשזכה ולמד תורה לשמה גורם חיבור עה"ד עם עין החיים היינו בחי' תושבע"פ שנק' עה"ד ע"ש המתברר עם תושב"כ שנק' עה"ח ועי"ז נעשית לו סם חיים, לא וזה כגון שלמד תורה בגסות נעשית לו כו' לפי שמפריד עה"ד מעה"ח שפירוד עה"ד גרם מיתה כו'.

נמשך הסתר והעלם גמור, ולא ההסתר בכדי שיוכל להיות גילוי כנ"ל כ"א העלם גמור, וכמו מ"מ"ח צירופי' אחרוני' שנמשך מהם החיות גם לאלקי' אחרים שהם יש גמור. וזהו דעת האומר מושך בערלתו הי' שהמושך בחי' הסתר הערלה ע"י אשר הפריד את שורש כל ההסתרי' מבחי' שם הוי' שנמשל לשמש.

וזהו ג"כ דעת רשב"י שאומר עה"ד תאינה היתה פי' תאינה היא בחי' מל' שמתלבשת במלאך מט"מ שהוא שרו של עולם, והוא מחציו ולמעלה טוב ומחציו ולמטה רע, ולא שהוא עצמו רע ח"ו כ"א ממנו נמשך חיות לבחי' הרע ג"כ, שהרי כתי' ואתה מחי' את כולם שגם סמ"א צריכה לקבל חיות מהקדושה, ולכן מחציו ולמטה רע היינו שנמשך ממנו ההשפעה מחציו ולמטה גם לבחי' הרע לצורך קיומו, ומחציו ולמעלה טוב שנמשך ההשפעה לבחי' טוב והוא עצמו כולו טוב.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המושך תער"ב ~

אני לדודי ודודי לי, ש"פ תבוא, תרד"ע

דוקא (וזהו בנ' האופנים הראשונים), והתיקון הב' הוא (באופן הר') שהמאין ליש וחיש מאין יהי' במזיגה נכונה באופן שיהי' פעולותיהם כפי אמיתת הכוונה כו' כמשי"ת. ונת' דכמו"כ בעבודה בנה"א ונה"ב שהן מ"ה וב"ן אין ויש נמצא ג"כ ד' אופנים הנ"ל, או שהנשמה היא בבחי' אין ביותר והגוף הוא בבחי' יש ביותר ואין להם שייכות זל"ז, או שהגוף והנה"ב הן בבחי' ביטול ביותר מצ"ע, או שהנשמה היא בבחי' מאין ליש ביותר והגוף הוא בבחי' יש כו', והתיקון הוא שיניחו טבע עצמם ויחליפו טבעם, והוא שהנשמה תהי' מאין ליש והגוף והנה"ב מיש לאין באופן שיהי' להם שייכות זל"ז והוא כשיהי' בבחי' מדה ושיעור כו'.

דש) והנה תיקון הב' הוא בענין התכללות דאו"כ באין ויש שלהם שמתחלפים בפעולתיהם כו', והוא מה שהאו"כ מקבלים זמ"ז כו', והוא שע"י בחי' מיש לאין של הכלי יהי' בחי' מאין ליש של האור כו', והיינו מה שהכלי ממשך את האור להיות בבחי' התיישבות בכלי ולהאיר את הכלי כו', וע"י גילוי האור מאין ליש יהי' בחי' הביטול לאין דהכלי כו', והיינו שע"י גילוי האור בכלי יהי' בכלי בחי' ההתאחדות וההתכללות כהאור בבחי' הביטול דיחו"ע כו' וכמשנת"ל פ' רצ"ב ורצ"ד, דג"ז צ"ל במדה ומזיגה נכונה

אני לדודי ודודי לי הרועה בשושנים, הנה אני לדודי ודודי לי ר"ת אלול וס"ת ד' יודי"ן, והן המ"ם יום שהי' משה בחר שהיו ימי רצון וכמ"ש ואנכי עמדת בחר כימים הראשונים מה הראשונים ברצון כך האחרונים ברצון כו', והנה קודם לזה נא' דודי לי ואני לו הרועה בשושנים, וצ"ל למה נא' שם דודי לי תחלה וכאן אני לדודי קודם כו', גם מה"ע הרועה בשושנים, ומהו הפרש בין הרועה בשושנים הנא' שם והנא' כאן. ולהבין כ"ז ילה"ק משנת"ל דהתחברות והתכללות האו"כ הוא ע"י שמחליפים טבעם ופעולתם כו', שהרי הן הפכים זמ"ז שהאור בבחי' אין והכלי בבחי' יש ואך יהי' התחברות שלהם, אך זהו ע"י שהאור הוא מאין ליש והכלי מיש לאין כו', וצ"ל במדה ושיעור ובמזיגה נכונה, ואם אין זה במדה ושיעור א"א להיות ההתחברות ואינו נשלם הכוונה כלל כו'. ונת' שיש בזה ד' אופנים לגריעותא הא' שהאור הוא בבחי' אין ביותר והכלי הוא בבחי' יש ביותר, והב' כשהכלי הוא בבחי' מיש לאין ביותר שאינו בבחי' כלי כו', והג' שהאור הוא מאין ליש ביותר כו', והד' כשהאור הוא מאין ליש והכלי הוא מיש לאין אם אין זה במזיגה נכונה כו'. והתיקון הוא בב' דברים הא' שיחליפו טבעם והוא שהאור יהי' מאין ליש והכלי מיש לאין ויהי' במדה ושיעור

משתנו חרשים לבקרים כו' ה"ה כקמן שנולה, ולכן הוא בבחי' הודאה כללית בלבד כו', ואומרו לפניך היינו בחי' עצמות אוא"ם ב"ה ונכללים בזה כל המדר' כו', וכמו"כ הביטול הוא בעצם הנפש ובכל הכחות כו' שזהו דוקא בהודאה כללית כו', והוא שאינו יודע עדיין כמה שייך השגה וכמה שייך רק הודאה, ה"ה בהכל רק בבחי' הודאה, וע"כ הביטול בזה הוא בכל הכחות כו' ובבחי' ביטול עצמי כו', דהנה בהשגה הרי הביטול אינו בכל הכחות כ"א במוחין (ובמדר' פרטיות באלקות היינו באותה המדר' שמשגי ומתבונן לפ"ע מעלת נפשו ולפ"ע מדר' השגתו כו') ובא ג"כ במדות וכו', אבל הוא בהדרגה ובבחי' מיעוט כו' כנודע, והביטול אינו ביטול עצמי שה"ה רק מצד ההשגה כו', וגם השגה גופא היא בבחי' מציאות דבר כו', וע"כ כשיודע ומבחין שבוה שייך ידיעה והשגה, ובוה שייך הודאה אין הביטול בשלמות בבחי' ביטול ממש ובכל הכחות כו', שהרי יש בזה חלק דהשגה שהוא בבחי' מציאות כו', ועם היות דבמה שלמעלה מהשגה ה"ה בבחי' הודאה לבד שזהו ביטול עצמי כנודע, מ"מ מאחר שיש הידיעה כמה ששייך השגה, אין זה ביטול בשלימות כו', דהידיעה עושה חלישות בכללות הביטול שאינו בבחי' ביטול ממש כו' (זהו מעלת בחי' הוד שבהוד גם לגבי בחי' הוד ומכ"ש לגבי השגה כו', עם היות דביטול דהשגה הוא בבחי' פנימי יותר כו' וכמ"ש במ"א), משא"כ בהודאה כללית שאינו יודע כמה שייך השגה וכמה הודאה, הרי ההודאה היא בבחי' עצמות אוא"ם ובכל המדר' והוא בבחי' ביטול עצמי היינו בבחי' נתינה ומסירה לאלקות בעצם נפשו ובכל הכחות שלו כו' (כן הוא בעובדי ה' באמת תחלת העבו' במודה אני כו'), רק בענין הגילויים ה"ו בתכלית הקטנות כו', ואח"כ או' הודו לה' קראו בשמו, והיינו בבחי' ידיעה דהוי' הוא למעלה מהשגה ושם שייך רק הודאה כו', ובשמו של הוי' דהיינו ש' אד' ואלקים שהוא בחי' כח הפועל שבא בהתלכשות בהנפעל שם שייך קריאה והמשכה כו', והוא ע"י הקדמת ברכת השחר שאו' הנותן לשכוי בינה ופוקח עורים כו', דהו"ע עשיית הכלים כו' ועי"ז יכול להיות בחי' ידיעה והשגה כו', אך כ"ז הוא בחי' הודאה לבד כו', ואח"כ פסוד"ו הוא ההתבוננות בענין התהוות יש מאין כו', דזהו המבו' בפסוד"ו ענין התהוות העולמות ואיך שכל הנבראים מהללים ומשבחים כו', וכד"כ הוא התפעלות המדות כו', כי ענין התהוות יש מאין ה"ז למעלה מהשגה, כי הנברא להיותו מציאות יש, אין ביכולתו להשיג איך ה' קודם שנתהווה ואיך הוא ההתהוות כו', היינו להשיג את האין האלקי ואיך מלא דבר נעשה בחי' מציאות דבר כו', ולמטה לא יש דוגמאות כלל לענין יש מאין כו', ומה שיש דוגמא למטה בענין הצמיחה שלא ע"י זריעה, הנה אין זה מבאר לנו איך הוא ההתהוות היש מאין כו', שהרי ג"ז הוא

בביטול של הכלי בבחי' האין ובירידת והמשכת האור להיות בבחי' יש כו', וכאשר אין זה במדה נכונה הוא שהיש של הכלי הוא בבחי' אין כמהות האור ממש, והאור הוא בבחי' יש כמהות הכלי ממש אז ה"ה מתחלפים לגמרי נעשה הכלי אור והאור נעשה כלי ושניהם אינם כלל כפי הכוונה העליונה כו', והסיבה בזה הוא הישות והמורגש ביותר כו'. ויובן זה בענין התורה ותפלה שהן הפכים זמ"ז ומביאים זה לזה כו', דהנה ידוע דתורה ותפלה הן רצוא ושוב והן בחי' מ"ה וב"ן, שהתורה היא בחי' מ"ה וכמ"ש זאת התורה אדם בגימ' מ"ה כו', והעבודה דתורה היא בבחי' המשכה מלמעלה"ט כו', ותפלה היא בחי' ב"ן וכמ"ש ואני תפלה דתפילה היא בבחי' מל' שהיא בחי' ש' ב"ן כנודע, והעבודה דתפלה היא בבחי' העלאה מלמעלה"ע שז"ע ואני תפלה וכמו למען יזמר כבוד ולא ידום נהו"ת קארי תדיר לנהו"ע כו', וכמ"ש במ"א ההפרש בין תפלה לתפילין דשניהם הם ל' התחברות וכמו התופל כלי חרס כו', רק שתפילין הן ההתחברות מלמעלה"ט ותפלה ההתחברות מלמעלה"ע כו', והגם דמ"ה וב"ן הן בחי' אור וכלי והרי האור הוא בבחי' העלאה היינו העל' וההתכללות במקורו והכלי היא בבחי' ירידה והמשכה דוקא כו' וכמשנת"ל פ' רפ"ד (ומשו"ז מב' במ"א דמ"ה הוא בחי' רצוא וב"ן בחי' שוב וכמו רוח האדם העולה כו' ורוח הכהמה היוורת כו'), זהו כמו שהן בעצם מהותם בבחי' אין ויש כו', שהאור הוא בבחי' אין בעצם מהותו להיותו בבחי' דביקות במקורו וע"כ יש בו טבע העל' שזהו בחי' האין ביותר כו' וכמשנת"ל פ' רע"ט, והכלי היא בבחי' יש מפני שאינה בבחי' דביקות במקורה וע"כ יש בה טבע הירידה וההמשכה כו' וכמשנת"ל פ' רפ"ט, אבל כמו שנמשכו בבחי' ההשתל' עפ"י הכוונה העליונה שהאור בא מאין ליש להיות בבחי' ירידה דוקא, והכלי היא להיות בחי' כלי אל האור שזהו ע"י שהיא מיש לאין כו', ובפרט כמו שמתחלפים פעולתיהם הרי האור הוא בבחי' ירידה והמשכה והכלי היא בבחי' על' כו' (ובשניהם הוא בחי' הביטול בבחי' הנחת עצמותם להיות היפך טבע העצמים כו' וכמשנת"ל), ואז בחי' מ"ה הוא מלמעלה"ט ובחי' ב"ן מלמעלה"ע כו'. ועוד זאת מה שש' ב"ן הוא בבחי' מלמעלה"ע היינו שזהו עבודת הנבראים מצד עצמם שבעבודה ויגיעה שלהם ע"כ נק' זה מלמעלה"ע, וז"ע התפלה שהיא עבודת החחתון כו', וכנודע דתפלה הוא מהמתפלל בכח עצמו כו' וכמשנת"ל פ' רפ"ו וכמשי"ת לקמן ד"ה פדה בשלום), וז"ע שכל סדר התפלה הוא בסדר דמלמעלה"ע וכמ"ש סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה דההתחלה היא במדר' תחתונות ומגיע במדר' עליונות ביותר כו', וזהו שהתחלת התפלה היא בהודאה הודו לה' כו', וקודם לזה אומר מודה אני לפניך בבחי' הודאה כללית שזהו בתכלית הקטנות כו', דמיד בקומו

ב"ה, והוא שאינו רוצה בהאורות וגילויים כ"א להכלל בעצמות כו', או שרוצה בהמשכת וגילוי אלקות למטה כו', ועיקר בחי' המוחין הוא בק"ש בהתבוננות דה' אחד שהוא אחד בו' רקיעים וארץ וד' רוחות העולם, והיינו שהעולם גם לאחר שנתהווה הוא בטל ומיוחד באו"ם ב"ה, וכך אמלכתי' למעלה ולמטה ולד' רוחות תו לא צריכת כו', והוא היחוד בב' אופני היחוד דמלמעלמ"ט ומלמטלמ"ע כו' וכמ"ש במ"א, וזהו אמיתית ענין המוחין, והביטול בזה הוא בבחי' יחוד שמתייחד ממש כו', ואח"כ מגיע לשמו"ע שהוא כעומד לפני המלך בבחי' ביטול במציאות ממש כו', דו"ע כל הכריעות והשתחוואות דשמו"ע שזהו בבחי' ביטול במציאות כו', הרי שכל סדר התפלה הוא בסדר דמלמטלמ"ע כו', וממילא מובן שהביטול בזה הוא בבחי' ביטול היש לבד דמאחר שזהו עבודת הנברא בכח עצמו הרי הנברא א"א לו להיות בבחי' ביטול במציאות ממש, והיינו שגם המדרי' הגבוהות והנעלות בענין הביטול שנק' ביטול במציאות הנה לפי האמת הוא בחי' ביטול היש לבד כו', אמנם ש' מ"ה זהו שבא מלמעלה שאין זה בהנברא בכח עצמו כ"א מה שנותנים מלמעלה כו' וה"ז בבחי' המשכה מלמעלמ"ט כו', והו"ע התורה שנק' אור כמ"ש ותורה אור וכמו באור פניך נתת לנו תורת חיים כו', וניתנה מלמעלה שו"ע מ"ת כו' וכל ענין התו' היא בבחי' המשכה מלמעלמ"ט כו', וע"כ הביטול בזה הוא בבחי' ביטול עצמי והיינו שגם הביטול היש הוא בבחי' ביטול עצמי כו', וכמו גופו של משה שהי' בבחי' ביטול עד שהי' כלי לאלקות כו', ובהכרח שהוא בבחי' ביטול במציאות כו', וכמו"כ יהי' לעתיד בכללות נש"י כו'. נמצא דתפלה להיותה בחי' ב"ן ה"ה בבחי' העלאה מלמעלמ"ע והביטול בזה הוא בבחי' ביטול היש כו' (והו"ע ביטול הכלים כו'), והתורה היא ש' מ"ה והיא בבחי' המשכה מלמעלמ"ט, והביטול בזה הוא בבחי' ביטול עצמי כו', והיינו שגם ביטול היש הנעשה ע"י התורה הוא בבחי' ביטול עצמי כו'.

ק"צור. והנה בזה שאו"כ גורמים ומקבלים זמ"ן, והוא דמיש לאין דהכלי עושה מאין ליש דאור, והאור עושה ביטול הכלי, אם הכלי הוא אין כמו אור, והאור הוא יש כמו כלי זהו המדרי' הד' לגרעיותא, והתיקון הוא שיהי' במדה נכונה. ויובן בתו' ותפלה מ"ה ב"ן, תורה מ"ה ובחי' המשכה, ותפלה ב"ן ובבחי' העלאה, והלא מ"ה אין ועלי, וב"ן יש וירידה, זהו באו"כ (וכן בנפש וגוף) בעצם מהותם, אבל בהתחברותם וע"ז ע"י הביטול לכח העליון, בחי' מ"ה תורה המשכה מלמעלמ"ט, ובחי' ב"ן תפלה העלאה מלמעלמ"ע, וזהו דתפלה עבודת האדם בכח עצמו, ובהדרגה מלמעלמ"ע, תחלה הוראה כללית, והוא ביטול עצמי, משא"כ השגה היא מציאות, וע"כ כשיש חלקי הוראה וחלקי השגה אין הביטול עצמי, ומ"מ בכדי להיות כלי בביטול פנימי צ"ל השגה, ותחלה

דבר נפלא מהשגה איך הוא הצמיחה שלא ע"י זריעה, דגם הצמיחה שע"י זריעה ה"ז ג"כ דוקא בהפסד הגרעין כו', אך בלא זריעה ה"ז נפלא ביותר איך מהכח הצומח הרוחני יהי' צמיחה גשמיית אילנות ועשבים כו', וא"כ אין זה מבאר לנו איך היא ההתהוות רק מה שאנו רואין בזה ענין התהוות יש מאין כו', אבל עצם הענין הוא למעלה מהשגה כו', וז"ע לעולם יסדר אדם שבתו ש"מ כו' דענין הסיפור שבחים הוא שלמעלה מהשגה, וכמו המספר בגדולת ורוממות המלך אין זה שמשגי' גדולתו ורוממותו רק מה שמספר ומדבר בגדולת המלך וזה עושה התפעלות בנפש כו', וכמו"כ הוא בסיפור שבחי המקום שהוא למעלה מהשגה וזה מנב' ומרומם את הנפש כו', וכד"כ הוא התפעלות המדות לבד כו'. והנה פסוד"ז הוא מל' לומר עריצים שהוא להכרית כל החוחים והקוצים דנה"ב המונעים התגלות הכחות דנה"א וכמו קוצים שבכרם המונעים צמיחת האילנות, כמו"כ הקוצים דנה"ב מונעים ומעכבים התגלות הכחות דנה"א כו' וע"י התפעלות המדות בפסוד"ז נכרתים הקוצים כו', והו"ע החקיקה מבחי' כו', וענין הקוצים דנה"ב י"ל שהן הדיבורים אשר לא לה' כמה כמו ליצנות ודב"ט שאינם דבר תאוה, דלכאו' אין בהם ממש ואינו דומה לתאוות גופניות שנעשה העלם והסתור ומחליש כח הנה"א וכמא' תוקפא דגופא חולשא דנשמתא שמחשיך אור הנה"א כו', אבל דיבורים הנ"ל לכאו' אין בהם ממש כו', אבל באמת גם זה נוגע מאד כי הנה"א נאחו בהם ואינו יכול לעלות וכצפרים הנאחזים בפח כו', ומובן שבנה"ב ה"ז גורם ודאי שאינו יכול להתקרב אל ענין אלקי ומכ"ש להיות בו אהבה אלקית כו', אך גם הנה"א נאחו בהם שאינו יכול לעלות כו', גם ידוע דרב"ט גורמים מח"ז המכלכלים את הנה"א כו', וז"ע הקוצים המונעים ומעכבים כו', ועוד ביותר הוא בהחושים דראי' ושמיעה שנק' סרסורי עבירה, וכמ"ש ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם כו' עינא ולבא תרין סרסורי כו', שזה נוגע בפנימיות יותר מהדבורים הנ"ל, ומ"מ נק' סרסורי עבירה ה"ה בחי' הקוצים המעכבים התגלות הכחות דנה"א כו', ופסוד"ז הוא לומר עריצים שע"י ההילולים ותשבחות דפסוד"ז נגבהה נפשו במעלה ומדרי' עליונה שאינו שייך לענינים כאלו כו'. ואח"כ בברכת ק"ש הו"ע השגה והתבוננות איך ששרפים אומרים קדוש שמשגינים איך שאו"ם קדוש ומובדל מהעולמות ומה שמאיר בעולמות הוא רק בחי' כבודו זיו יקר' כו', וע"כ הם בבחי' רצוא להכלל בעצמות או"ם ב"ה כו', והאופנים מצד העדר השגתם אומרים ברוך שרוצים בהמשכה כו', וזה פועל הווה וביטול פנימי בהנה"ב מפני שהוא שרשו ומקורו כו', וגם בהנה"א הנה ע"י ההתבוננות בענין שרפים ואופנים נעשה הרצוא שלו ג"כ באופן כזה כי גם הנה"א עומד בהרגש ובתנועה כזאת שרוצה בהעלי' וההתכללות באו"ם

התבוננות דשרפים ואופנים, והוא שרוצה לעלות, או שרוצה בהגילוי, ועיקר המוחין בק"ש התבוננות דה' אחד, ובד"כ הוא ביטול היש, ותורה הוא שניתן מלמעלה, והוא ביטול עצמי, וגם ביטול היש הוא בבחי' ביטול עצמי.

הוא פסוד"ז התבוננות בהתהוות יש מאין שאינו מושג בעצם, רק שבחי הבורא, והתפעלות המדות, ועי"ז נברתים הקוצים, הן כמו דב"ט וכדומה, וחוש' רא' ושמיעה שהנה"א נאחו בהם, וכ"ש הנה"ב, כי מתעלה במדר' עליונה, ובברכת יוצר

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

ביום השמיני עצרת תהי' לכם - ש"פ ויצא, תרפ"ט

ונמצא, אבל לא מה שהוא עצמו נמשך, אבל בכדי להיות התגלות הכח ההיולי העצמי זהו ע"י העמל ויגיעה דוקא, וכמו הוצאת האש מצור החלמיש שזהו ע"י הכאה דוקא, כמו"כ ע"י העמל ויגיעה דוקא עי"ז הוא ממשיך מכח ההיולי העצמי, והו"ע עמלא דאורייתא שע"י העמל ויגיעה בתורה עי"ז דוקא יגיע לבחי' עצמו' החכ' כמו שהוא בעצמו' אוא"ס ממש, וכמ"ש בזהר בעמלא דאורייתא דלעילא מן שמשא. וזהו ויגיד לך תעלומות חכ' כפליים לתושי', דע"י היגיעה ועיון בעסק התורה מגיעים להכח ההיולי העצמי דשכל שהוא למעלה מתעלומות חכ' שהוא רק כח המשכיל שכל הנעלם מכל רעיון בלבד, ועל זה אנו עושין שמחת תורה שמשמחים את התורה, ובמה משמחים אותה כמה שמסבבים עם התורה ומקיפים את שלחן הקריאה אשר שם בכל השנה קוראין באותיות שבתו' שהם שמותיו של הקב"ה, וזוהו הוא השמחה שמרקדים בשמחה גלו' ובהתלהבות עצומה להיות כל א' וא' מישראל יש לו אות בתורה, ולכן כאו"א יש לו חיות בתורה, ועלול למסור נפשו ממש על התורה, ואות זה נותן לו כח ועוז לעמוד נגד כל מונע ומעכב מלימוד התורה, ואשר לבד זאת כי היא מגינה עליו עוד זאת היא הכלי אשר בה ועל ידה מגיע לו הברכה העליונה בכל הטוב אשר הוקצב לו בהשפעה מרובה בר"ה ויוהכ"פ.

נד' והנה בכדי להגיע לכח ההיולי העצמי דשכל זהו ע"י העיון והיגיעה דוקא, וע"י הסדר והדרגה ביגיעת השכל בכלל, ובעיון ההשכלה בפרט, דכל דבר השכלה בא ביגיעה דוקא, גם בעיני השכל שהם מובנים גם בהשקפה ראשונה הנה זאת היא עבודת ההשכלה לייגע עצמו על זה להבינו היטב, והיינו שיהי' זה אצלו ענין שכלי ולא הסכמי בלבד, דהן אמת הדבר שיש הנחות שכלים, והן הנק' מושכלות ראשונות שהן מוסכמים ומוחלטים בעצם, וכל משכיל על דבר שכל הרי אי אפשר לו בלעד, אבל מ"מ מצד עצם ענין עבודת ההשכלה צריך לבאר ולהסביר לעצמו את ההנחות הללו ג"כ, אשר בזה הוא מכשיר כלי מוחו לעשותם לכלים טובים לגוף ועצם ענין הקבלה (ווערין א כלי טובה אויף צו נעמען א ענין שכלי מיט שכל, ניט מיט א הסכם בלבד), והוא דוקא כאשר מייגע כלי מוחו על כל דבר מושכל לבוא לעומק אמתתו דוקא, דע"י יגיעה זה הנה מעורר כלי שכלו דכלי המוח וכלי השכל הם ב' ענינים, דכלי המוח הם הדקות והרוחני' שבחומר המוח והיינו הקר ולח דמוח החכ' והחם ויבש דחומר מוח הבינה וכלי השכל הם מה שהכח דחכ' הוא נקודה ורביקות, וכח הבינה התרחבות והתפשטות, וע"י ההתעוררות דכלי שכלו ביגיעה עצומה הנה אז דוקא יגיע להעלם העצמי, דהנה כח המשכיל ה"ה ג"כ נמשך מכח ההיולי העצמי אלא שזהו רק מה שנמשך

~ לקוטי דיבורים - בלה"ק ~

רשימה לחג הגאולה - י"ב-י"ג תמוז

על שעה או שתיים ואחר-כך מחוייבים להחזירו, כי הכתיבה, בכלל, אסורה היא. (יא) פעם בשבוע יום ד' יכול כל אסיר לשלוח חזרה

(י) בכל יום נותנים עט עופרת ופיסת נייר לכתוב עליו בקשות אל שר הפקיד של המערכה או אל החוקר ודורש או אל הסניגור או אל הרופא. נתינת העט עופרת הוא רק

הדבוקה בהשק, ומדייק בכל אות ואות, מחפש הוא בין השיטין, לא מיבעי אם איזה תיבה חסירה אות או יתירה, ענין הוא לדרוש בו איזה רמז או ידיעה, גם אם אות אחת גדולה ואחת קטנה, בודאי מסורה היא.

בשבע חקירות מפלפל הוא האסיר בינו לבין עצמו, חוקר ודורש מדוע באות זו יש קוץ ממעל או מתחת ובאות זו איננו, הרי שני צדיקין לפניך, מדוע עוקצו של זה חד יותר מעוקצו של זה, הרי שתי גימלין לפניך מדוע בטנו של גימל זה עבה יותר מבטנו של חברו. שמא תאמר שתי ידות כתבום, הריני מכיר, כי יד אחת כתבתם, אלא מאי, רמז הוא, אך מה הכוונה ברמז זה.

נגמר בדיקת הכתב, ומתחלת בדיקת השק, כלומר המעטפה, וכאן האסיר שואל, מפני מה בשבוע שעבר שלחו במעטפת שק של נופת, ובפעם הזה במעטפת שק של קמח, האפשר הדבר כי בני ביתי נודעו אשר מאשימים אותי גם בקנין ומסחר של קמח, ולזאת שלחו לי החבילה בשק של קמח.

ובאופן כזה דורש הוא האסיר וחוקר אלף אלפים חקירות, ובודק בשבעים ושבעה בדיקות את כל דבר ודבר הנשלח לו, ואחרית קבלת החבילה היא שקיטה חרישית, משך איזה שעות, כי כל אחד יושב לו בדד וחושב מחשבות ובונה לו בנינים של חיוב ועלילה, כלומר, מה שרוצים לחייב אותו ולהעליל עליו, ובנינים של תשובות מה ישיב כאשר ישאל אותו החוקר ודורש בדבר קמח, בדבר כל מה שלא סחר בהם מעולם לא הוא ולא אבות אבותיו.

* * *

(יג) פעם בשני שבועות יכול הוא כל אסיר לכתוב מכתב גלוי אל בני ביתו, כמובן אשר הכל עובר דרך הביקורת – צנזורה – ועל כן צריכים להיות דבריו מועטים לכתוב רק ממצב בריאותו ולא יותר.

(יד) פעם בשני שבועות יכול הוא כל אסיר לקבל מכתב מאנשי ביתו, אבל אם בהמכתב נמצאו דברי יתר, או שבכללותו אינו לפי רוחו של המבקר, אין מוסרים את המכתב.

(טו) פעם בשני שבועות יכול הוא כל אסיר שיש לו כסף על חשבוננו בבית הפקידות הכללי הנקרא טיעקושצ'י שצאט לקנות כל מה שהוא חפץ (?) מהחנות המשותפת – קאופרטיב – של שפאלערני, רק שהוא צריך לכתוב מפורט ומפורש מה שהוא חפץ ואשר ישלמו מן חשבוננו, ודרישה זו נשלחת לאישור אל החוקר דין והמנהל הראשי של בית הפקידות, וכאשר מרשים אז במשך השני שבועות יקבל דרישתו.

לביתו או לקרוביו בגדיו הלבנים שצריכים לכבסם, או כלים ריקים שהביאו בהם אוכל, ולשילוח זה צריך הוא לצרף רשימת הדברים שהוא שולח, ויכול לכתוב מלה אחת מבריאותו אם בריא הוא או חולה, ומעבר השני יכול הוא לכתוב מה שהוא מבקש שיביאו לו אוכל או בגדים.

(יב) פעם בשבוע ביום הששי מביאים אוכל להאסירים על משך שבוע, ויש סדר מיוחד באופן מסירתו ונתינתו עדי בואו אל בית אוצר פקיד הראשי של המחלקה אשר האסיר נמצא ברשותו.

והנה מלבד הביקור שמבקרים בעת הקבלה בבית הפקידות של בירת שפאלערנא, הנה עוד ביקור פרטי ישנו בעת מסירתם אל האסיר בבית אוצר הפקיד של המחלקה.

כל דבר אוכל של עידון ותענוג אסור למסור בשביל האסירים, וכל דבר הנמסר אסור שיהי חתום, או שלם, (לכן גם לחם הנמסר הוא נחתך לחלקים קטנים פן נמצא בתוך הלחם איזה כתב או רושם, וכן הבגדים נבדקים במקום התפירות.

* * *

בהגיע יום הששי כל האסירים שיש להם בני בית, או קרובים מחכים אשר יקראו אותם אל הפקיד של המחלקה לקבל את הנשלח לו מביתו או מקרוביו.

הליכה אל אוצר פקיד המחלקה והובאת השילוח מגביה רוחו של האסיר ואם כי גוף כתב ידו של המשלח עם רשימת הדברים הנשלחים נשאר בבית פקידות פקיד המחלקה, אבל בכל זה הלא ראיית כתב־ידם של הבני־בית מחי' נפש האסיר.

וישנם בקיאים כאלו אשר רשימת הדברים הנשלחים כותבים על פיסת בד ותופרים אותה אל המעטפה של בד או השק אשר בה שולחים את האוכל והבגדים, ובאופן כזה נשאר כתב ידו של המשלח אצל האסיר.

כאשר האסיר מביא את השילוח לחדר כלאו, פונה מקום היותר חשוב עבור החבילה, והיש לך מקום יותר חשוב מכמו המיטה שלו, אשר בה ישתמש כמעט כ"ד שעות היום, עלי' ישן, עלי' יושב, עלי' בוכה, עלי' צוחק, עלי' חולץ עצמותיו, ועלי' ידרום גם בשעות איסור השינה.

באהבה וחיבה ובזהירות לוקח הוא האסיר את החבילה ומניחה על המקום היותר חשוב אשר פינה עבורה, ובעינים בולטות מביט הוא על כל תפירה ותפירה שבשק המעטפה של הדברים הנשלחים, ומסתכל בה מכל עבר ופינה.

במתניות גדולה קורא הוא הכתוב בפיסת הבד

השני משעה הששית עד שעה השביעית בערך, שכיבה חצי האחד-עשרה.

* * *

איתא במדרש ומנין ידע משה מתי יום ומתי לילה, כששמע שמלאכי השרת אומרים קדוש, ידע שהוא יום וכששמע אותם אומרים ברוך, ידע שהוא לילה.

* * *

טרם עזבי את חדרו הקטן של הפקיד הראשי דמחלקה הששית שאלתיו, איזו שעה היא, ובחסדו הטוב הרשה לי להביט בשעונו אשר על ידו השמאלית, והראה חמשה רגעים קודם שעה הששית.

* * *

הזמן הוא ארוך וקצר, ואינו אלא תלוי בתוכנו. לפעמים הנה שעות רבות עוברות כרגעים אחדים, ולפעמים הנה רק שלש שעות נמשכות ונראות כזמן ארוך מאד.

נזכרתי בהיותי ילד בן י"ב שנה – תחלת שנת השלש-עשרה, אלול תרנ"ב – חתונת דודתי¹ הכבודה עם ב"ג ר' משה שי' הכהן הורנשטיין ביום ועש"ק ב"ב אלול היתה החופה למזל-טוב ובמוצאי ש"ק אחר ההבדלה בשעה התשיעית בערך, באו המחותנים והרבה חסידים אל הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, עם ביקור לשנת חמין של מוצאי ש"ק.

לפי מצב הזמן של שמחה, נהפכו המים חמין למים מחממין, כוס של שמחה, סעודת מלוא מלכה, ובשעה האחת-עשרה כבר היתה השמחה בהתגלות והחדר הגדול של הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק אשר ארכו שנים עשר אמה על עשר אמות, וחדר הביאה אשר ארכו ורחבו כחדר הראשון, היו מלאים אנשים.

ובחצי שעה השתים-עשרה התחיל הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק לאמר הדרוש כל הנהנה, ובין הבאים על החתונה היו חסידים בעלי הבנה ובעלי עבודה, וגם הבעלי בתים היו בעלי דעה אשר ההשגה והפועל היו בלולים יחדיו ומתאימים אל אמיתת תורת החסידות.

שתי הפעמים בחודש הללו הוא ביום ראשון וביום חמשה עשר בכל חודש, ובשאר הימים אי אפשר לדרוש, והסדר הוא אשר ביום הראשון והחמש עשרה בכל חודש מחלקים פתקאות נדפסות – בלנקים – אשר עליהם נכתב כל הדרישה ולעת ערב ביום ההוא עובר איש מיוחד ומאסף כל הפתקאות, וההחלט יודע בסוף השני שבועות.

טז) פעם בשני שבועות מחלקים ספרים למקרא, ונותנים לכל אסיר שנים או שלשה ספרים ואין רשות להאסיר לדרוש איזה ספר הוא חפץ, רק מה שנותנים את זה הוא יכול לקרוא, ורוב הספרים הם הספרות הקומוניסטית.

יז) פעם בשלשה שבועות יכול הוא האסיר לגלח או להסתפר, ורק שצריך הוא להודיע שבוע אחד קודם לזה ולרשום את שמו בין החפצים להתגלח או להסתפר.

יח) פעם בחודש מחויב הוא כל אסיר ללכת למרחץ, ויכול הוא ללכת גם פעם בשני שבועות, אבל פעם בחודש מוכרח הוא ללכת.

יט) פעם בחודש מוכרח הוא האסיר ללכת אל חדר הרופא על ביקור, יכול הוא האסיר לדרוש ביאת הרופא בכל עת שידרש לו, רק על זה דרוש עריכת בקשה אל פקיד המחלקה, והפקיד שולחה אל בית הפקידות הכללי, וכאשר בא הרשיון על זה, אז מוליכים את החולה אל הרופא או שולחים רופא אל החולה, וכפי הנסיון דרוש על זה לא פחות משלשה ימים.

ואחרי שהאסיר יודע כל חוקי האסירים, סדריו, ארחות הפקידים נימוסיהם והנהגותיהם אז הוא אסיר נכבד.

* * *

כאמור, אין מורה שעות בחדר הכלא, ולזאת על פי הכרוזים של הקיצה, חלוקת לחם, חמין, אוכל, דייסא, חמין, שינה, יודעים בערך שעות היום, כי בקיץ זמן העמידה מחצי השביעית עד השביעית, לחם חצי השמינית, חמין מחצי התשיעית והלאה, אוכל משעה ראשונה והלאה, דייסא משעה חמישית והלאה, חמין

~ רשימות אדמו"ר מוהריי"צ ~

אבות החסידות

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א מה שכתב לאחד מחתניו הרבנים שליט"א בנוגע למאמרו "אבות החסידות" שכתב בהיותו במאריענבאד כ"ג מנ"א תרצ"א.

מד.

ה', ב' מ"ח רנ"ח, ליובאוויטש,
שעה אחד עשר לילה.

כשתי שנים שקד הנער בספרי מוסר, 'שערי תשובה' לרבנו יונה, 'חרדים', 'ראשית חכמה' וכדומה, נוסף על שקידתו בלימוד גמרא בעיון, וישמש את הסגינהור הישיש הגאון רא"פ וילך בעקבותיו.

איזה פעמים שמע מפי תלמידי חכמים, עוברים ושבים, שהתאכסנו בבית אביו, את שמות גדולי הצדיקים, אנשי מופת הר"ר ישראל ממעזיבוז ותלמידו הרב ר' דובער ממעזריטש, ולא שם לבו לזה.

אבל פעם נזדמן לו להתודע לעובר אורח אחד, ת"ח מופלג שנתארח בבית אביו, אשר לקח את לבבו בהוראותיו בדרכי עבודת הבורא ב"ה וע"פ דרכו זה הסביר לו כמה מאמרי חז"ל.

באחד הלילות הסביר לו האזרח את המאמר (סוטה ל"א א') תרומתו רבנן צדיקי גמורי אתון, מר מאהבה ומר יראה. ויסביר לו ההפרש בין העובד מיראה ועובד מאהבה.

* * *

בפעם הראשונה בחייו שמע הבחור אבא מפי עובר אורח, שבחו של מקום ב"ה כי הוא ארך אפים ורב חסד ומרבה להטיב, ואשר כל אחד מישראל. גם איש הפשוט ביותר, חביבים דברי תפלתו ותורתו לפני הקב"ה כעולה וכזבח.

האורח סיפר לו אשר בקצה מדינת פולין בעיירה הקטנה קאלישק ישנו גאון אחד ור' אברהם שמו והוא איש פלא בעבודת הבורא.

הדברים נכנסו בלבו. ומבלי הגד לאיש מאומה, עזב באחד הימים את ביתו וילך נדוד עד בואו להרה"צ ר"א מקאלישק.

בבואו מצא שם חבורת אברכים ובחורים בני תורה עוסקים בתורה ובעבודת הבורא, מאריכים בתפלתם בהתבוננות מרובה בפירוש המלות ונושאן, מנגנים בתפלתם בהתלהבות גדולה, מרקדים ומפזזים בשמחה רבה.

התורה שהם לומדים מפי מורם ורבם הרה"צ הר"א והעבודה שהם עובדים את ה' בקיום המצוות בלימוד התורה ועבודת התפילה בהתלהבות, הם קוראים בשם "חסידות".

התורה והעבודה של חסידות הלזו, בנויות על מידת הענווה וביטול היש, תלמידי הרה"צ הר"א מבטלים את עצמם, וקוראים לעצמם בשמות של ביטול, מבזים עצמם בהילוכם בבגדים קרועים ומטולאים וגם עושים העויות משונות.

כשנה התעכב בקאלישק, ושם נודע לו אודות הרה"צ הרמ"מ מהארזאק ואודות כ"ק אדמו"ר הזקן.

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

[טי"ז אלול תרפ"ג]

ב"ה

מו"ה ראובן שי שו"ב

שלום וברכה,

הפ"נ הכללי והפרטי התקבל, והשומע תפלה יקבל תפלתו, ויעורר לבבנו ויחזק כחינו לעבדו ית' בלבב שלם, ויתן לנו בתוך כאחב"י שנה טובה ומתוקה בגו"ר.

והנה כל המשכת צ"ל העלאת מ"ן, והוא עבודת האדם מצ"ע, וזה הוי הכנה, ועשיית כלי, אל הברכה העליונה. וראשית העבודה היא להחזיק מעמד ומצב, פ"י לעמוד על המקום מבלי להתפעל כלל מהמצב הכללי (אשר באמת אינו ברע ח"ו), ואיש איש ידע את אשר לפניו לעשות בפיו"מ. על כל אחד ואחד לדעת אשר בו, רק בו הדבר תלוי, וממנו ד' אלקינו דורש לעשות ככל אשר ציוה. כל אחד עליו לדעת כי אם הוא יעשה, אז יהי הדבר נעשה, לדוגמא אם הוא יקבץ איזה אנשים ויעוררם לקבוע שיעור בלימודים, בנגלה או בדא"ח, וכן יעשו וילמדו אז חב"א חב"י אית ל"י, וקנאת סופרי' תרבה חכמה, אם האחד נתעורר ליסד אגודת משכימי קום, שיב[ו]או לביהכ"י בהשכמה, ויאמרו תהלי', או ילמדו איזה לימוד, הנה בטח הדבר כי יפעל בעזרתו ית', להיות כי לב ישראל פתוחה היא להתעורר, וכאמור במד"ר ע"פ אני ישנה, ולבי ער, ומבואר בדא"ח, רק אחת שצריכם להשתדל ולעשות.

ובהנוגע לחוקי הממשלה, הנה האמת באשר הוא, החוקים כמו שהם לעצמם, אין בהם כדי לבטל מתורה ועבודה, ואדרבא חוק גלוי הוא, אשר איש ואיש (שהוא מבין י"ח שנה ולמעלה) יכול להתנהג כפי חפצו, מאין מפריע ומונע אותו. כל עדה וקהלה באזרח ישראל, יכולים ליסד כל עניני הדת, על חשבון עצמם בכל הדרוש להם, בית טבילה, כנסת, מדרש, ולהחזיק האישים הדרושי לזה, רב שו"ב כ"י. גם הלימוד לקטנים (שפחותים מ"ח

שנה) זה תלוי ברצון ההורים, אם חפצים הם, הנה עפ"י הדין יכולים להשתתף ה' ו' אבות וליקח מורה אחד שילמוד את בניהם עניני הדת, כנהוג בישראל מימי קדם, אלא שאסור ללמד אותם ידיעות חוץ כמו ידיעות השפה והדומה, רק לימוד דתי, ושלא יהי' במקום שלומדים שולחנות הנהוגי' בבית ספר והדומה, וכן בשארי הענינים. החוקים אינם מפריעים בעד היהדות, ורק ישנם נערים, שאינם מתחשבי' עם כל חוק, ורוצים רק להשתרר ומהפכים כל דין מעיקרו, בתור נקם או עלילה והדומה. הזה אפשר לקרוא כי חוקי הארץ מגבילים.

ובכן אין הדבר תלוי אלא בכאח"א לפעול ולעשות כפי שהותר לו ע"פ החוק ומבלי התחשב כלל עם המונעים ומעכבים. ואם אמר יאמר, אשר העת הלזאת השתנה בזה כי רוב האנשי' טרודי' כו', הנה מאז ומקדם הי' כן, אשר הבע"ב יחיו איש איש מהם הי' טרוד ומוטרד, ובכ"ז הנה בגלל זאת לא עמדה מרכבת ישראל מלהלך במסילת ישרים, וכן גם היום, אם נמצא עסקן אמיתי, אשר נותן א"ע על זה, הוא פועל ישועות, ואור תורה במושבי המקום ההוא, וברכת שמים באה לרגלי עבודתו, ובמקום שאין מתעסק הרי כל הענינים רפויים חלושים ובמצב התעלפות, והחובה על כל אשר רוח חיים בקרבו, כי יתן א"ע על דבר זה, ובפרט ידידו אנ"ש שי אשר כ"ק אבותינו רבותינו הק' זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע, מסרו נפשם הטי' עליהם ועל בניהם, הם צריכי' להיות הראשונים לכל דבר טוב ומועיל.

נקל הוא במאד מאד, לומר נואש, ובפרט אם ישנם איזה מניעות ועיכובים, אשר אז היאוש כעין תירוץ והתנצלות, אבל רחוק הוא מהאמת, וקרוב יותר אל השקר. הכל הוא לפי שאין מי שמכיר א"ע שהוא הוא המחוייב בדבר, ועליו הדבר מוטל, וכנהוג הנה בהגיע לענינים כאלו, קביעות שיעורי לימוד, בדברי בית טבילה, בית כנסת כו' וכ"י פתגם אחד נשמע, כי זה שייך להרב או השו"ב והדומה, ובאמת אין הדבר כן, זה שייך לכאח"א

מישראל, והרב והשו"ב הם צריכי להיות הראשונים ולכל ישראל שנה טובה ומתוקה בגוי"ר, שנת אורה ושנת בעבודה ויגיעה עצומה, והנסיון היומי מראה כי בעזרתו תורה. ית' מגיעים אל המטרה. והאל הטוב הוא יחוס וירחם על עם קדשו, ויתן לנו ברו"ג.

אגרות קודש

ב"ה, י"ח תמוז, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו משילחי סיון, הנה נבהלתי לקרות בו אודות התכניות המשוונות שלו בנוגע לעתיד בעקבות "הסכסוכים" השונים שהיו לו עם הנהלת ישיבת תומכי תמימים... וכל ענין זה תמוה כי כמו שתפקידו של חבר הנהלה הוא לנהל את הישיבה במיטב יכולתו ובמסירה ונתינה כן מתפקידם של בני הישיבה לשקוד בלימוד ככל יכולתם במסירה ונתינה ודוקא בהתאמצות שניהם יחד נבנית ישיבה. וכנראה ממכתבו הנה הוא ואחדים מחבריו מתערבים בהנהלת הישיבה שמלבד מרז"ל הידוע סתירת זקנים בנין וכו' הרי אי אפשר שהתערבותם באיזה ענין שתהי' לא תסיח שימת דעתם מהלימוד וא"כ בטח קרוב לודאי אפילו בעיניהם עצמם שכל ענין התערבותם בעניני הנהלה ה"ז מתכסיסי היצה"ר לנתקם מהלימוד ובטח גם עבודת התפלה עד כמה שאפשר, וכנראה ממכתבו הרי נוכחו גם הם עד"ז במוחש כיון שמסיים במכתבו שבא מהישיבה לביתו ובמילא קרוב לודאי שהפסיק לימודו כו' וכו' וא"כ הרי **ברור** מקור כל הענין.

ואם לדעתי ישמע הרי תומ"י יחזור להישיבה ויתמסר ללימוד תורת הנגלה וחסידות ככל יכולתו וידע ברור אשר כל האמתלאות שאין לו חבר וחסר לו שקידה ואין לו טעם בלימוד כו' הרי זה כפירוש תיבת אמתלא אמת - לא, כי זה בא מצד היצר שכנראה הצליח לפתותו עד עתה, אבל בכ"ז מובטח כל אחד ואחד מישראל שבשעתא חדא ורגעא חדא יוכל הוא להתהפך מן הקצה אל הקצה ובפרט שכמה זמן זכה ללמוד בישיבתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע שהשקיע בה מכחות נפשו שהם נצחיים ובמילא פועלים פעולותיהם בכל אלו שלמדו בכותלי ישיבתו, והשי"ת יצליחו שיהי' זה אצלו בהקדם האפשרי ויחזור ללמוד ובאופן שעכ"פ במקצת יתקן את העבר (עד כמה שאפשר זה בהענין דתלמוד תורה שכל רגע מחוייב גם מצד עצמו).

המחכה לבשו"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

אגרות קודש

ב"ה, א' מנ"א, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

הגיעתני שמועה מוזרה אשר מי שהוא הרים יד עליך בקשר עם עבודתך בקדש חנוך עטה"ק... וכפי שהודיעוני, הרי המרים יד, כאילו קנא קנאת הקדש וכו'.

ובודאי לא נפל רוחך עליך, כי בפנימיות הענין הרי לא עליך הרים יד (שגם אז הרי מלתו אמורה בדברי רז"ל ע"ד מהותו של המרים יד על בן ישראל), כי בנדון דידן הרי גם הרים יד עלי. ואת"ל - בעיקרו עלי ואתה אינך אלא שלוחי. וכמו שהנ"ל לא עשה עלי רושם להחליש העבודה בכלל, הרי תקותי חזקה שלא יפעול חלישות עליך בעבודתך ואדרבה עוד תוסיף אומץ והתעוררות בזה. והשי"ת יצליחך בהצלחה גדולה, ועי"ז יתוסף בכל המצטרך לך מנפש ועד בשר.

בברכה לבשו"ט בכהנ"ל.

ב"ה, י"ד מנ"א, תשי"ט

הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ

מו"ה ישראל שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו ובהמשך למכתב הקודם שנענה בו על קצת השאלות.

בהנוגע להתיירים המבקרים בכפר חב"ד, מובן שנכון הענין דקבלת פ' במאד.

ומכמה טעמים שכתבתי כבר ועוד כהנה, אלא שמוכן ג"כ שיש לתקן ככל האפשרי את המגרעות שמזכיר אודותן, כמוכן בדרכי נועם ובדרכי שלום, ותמ"י גם הספק האם להזמין לבקור, שהרי אדרבה צריך להשתדל בזה כו"כ [אולי במקרה יוצא לגמרי מן הכלל יש להשתדל שיהי הביקור באופן שבו ביום יוכלו לנסוע חזרה ולא ללון בכפר חב"ד. וד"ל].

במ"ש ע"ד חוברת מבארת פרשת החינוך דחב"ד באה"ק ת"ו ובפרט דבתי ספר הרשת, - בודאי אשר ידיעה מקורית בכגון דא טובה וגם נחוצה, אלא שכבר באה העת שצריך ענין חב"ד להעשות בסדר, ולא שמי שהוא ידפיס איזה חוברת בלי ידיעות מספיקות, או שתודפס בלא הגהה, והרי ישנם כמה מבני אנ"ש אשר כשרון הכתיבה בידם, וצריכים לזרזם בהאמור, ומה שלא להמשיך (פארציהען) הדבר, כיון שכבר נתעורר הענין הטוב.

בטח יענה בפרטיות בכל הנקודות שבמכ' הקודמים וגם אשר בזה, ות"ח מראש.

בברכה לבשו"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

לימוד ענייני בית הבחירה

ידוע ומפורסם בתפוצות ישראל מכמה וכמה שנים על דבר המנהג שבימי בין המצרים מוסיפים בלימוד התורה בענייני בית הבחירה, על יסוד דברי המדרש "בא וראה כשהקב"ה מראה ליחזקאל את צורת הבית מה הוא אומר, הגד את בית ישראל את הבית ויכלמו מעונותיהם ומדדו את תכנית, אמר יחזקאל לפני הקב"ה, ריבונו של עולם, עד עכשיו אנו נתונים בגולה בארץ שונאינו ואתה אומר לי לילך ולהודיע לישראל צורת הבית. . וכי יכולין הן לעשות, הניח להם עד שיעלו מן הגולה, ואחר כך אני הולך ואומר להם, אמר לו הקב"ה ליחזקאל ובשביל שבני נתונים בגולה יהא בנין ביתי בטל. . גדול קרייתו בתורה כבנינה, לך אמור להם ויתעסקו לקרות צורת הבית בתורה, ובשכר קרייתו שיתעסקו לקרות בה אני מעלה עליהם כאילו הם עוסקין בבנין הבית".

(משיחת ש"פ בלק, י"ז תמוז ה'תשנ"א)

· מסכת מדות ·

פרק ד

א. פתחו של היכל גבהו עשרים אמה, ורחבו עשר אמות. וארבע דלתות היו לו, שתיים בפנים, ושתיים בחוץ, שנאמר "ושתיים דלתות להיכל ולקדש". החיצונות נפתחות לתוך הפתח, לכסות עוביו של פותל, והפנימיות נפתחות לתוך הבית, לכסות אחר הדלתות, שכל הבית טוח בזהב חוץ מאחר הדלתות. רבי יהודה אומר, בתוך הפתח היו עומדות, וכמין אצטרמיטה היו, ונקפלות לאחוריהן, אלו שני אמות

הביאור והאזכורים מתוך מסכת מדות בהוצאת הראנו בבנינו - מכון ללימוד תורת המקדש

האמות הנותרות מעובי הפתח, והדלתות הפנימיות היו נפתחות לתוך הבית לתוך ההיכל, לכסות את הקיר שאחר הדלתות, שהרי רוחב ההיכל היה עשרים אמה, ורוחב פתח ההיכל היה עשר אמה, וקיר ההיכל אשר בצדי פתח ההיכל, היה חמש אמה מצד זה וחמש אמה מצד זה, נמצא כשהדלתות הפנימיות פתוחות הם מכסות את כל קיר ההיכל, שכל הבית ההיכל, היה טוח בזהב מצופה בזהב, חוץ מהקירות שאחר הדלתות שלא נצרכו לצפותם זהב, מכיוון שהיו מוסתרות על ידי הדלתות שהיו מזהב (ראו איור בעמוד הבא).

רבי יהודה אומר שגם כאשר הדלתות היו פתוחות, בתוך עובי הפתח היו ארבעת הדלתות עומדות, מכיון שגם הדלתות החיצוניות וגם הדלתות הפנימיות היו נפתחות לתוך חלל הפתח, וכמין אצטרמיטה כמין פנקסי עץ

א. פתחו של ההיכל (הקודש) גבהו עשרים אמה, ורחבו עשר אמות ועובי חלל הפתח שש אמות (כעובי קיר ההיכל). וארבע דלתות היו לו להיכל, שתיים בפנים שתי דלתות היו בצד הפנימי של עובי הפתח, ושתיים בחוץ ושתי דלתות היו בצד החיצוני של עובי הפתח, שנאמר (יחזקאל מא, כג) "ושתיים דלתות להיכל כלפי חוץ, ולקדש" כלפי פנים, רוחב כל דלת מארבע דלתות אלו היה חמש אמה, וכשהדלתות היו סגורות אחת כנגד השניה הם מילאו את פתח ההיכל, שהיה רחב עשר אמה, הדלתות החיצונות היו נפתחות לתוך חלל הפתח, לכסות את עוביו של פותל ההיכל, שהרי עובי קיר ההיכל היה שש אמה, ובאמה החיצונית מעובי חלל הפתח, היו קבועות מזוזות ההיכל, ולאחר אמה זאת היו קבועות הדלתות, נמצא כשהדלתות נפתחות הם מכסות את חמש

ומחצה ואלו שני אמות ומחצה, חצי אמה מוזהב מכאן וחצי אמה מוזהב מכאן שנאמר "ושתי דלתות לדלתות, שתיים מוספות דלתות, שתיים לדלת אחת ושתי דלתות לאחרת":

ב. ושני פשפשין היו לו לשער הגדול אחד בצפון ואחד בדרום. שפדרום לא נכנס בו אדם מעולם, ועליו הוא מפורש על ידי יחזקאל, שנאמר "ויאמר אלי ה', השער הזה סגור יהיה, לא יפתח, ואיש לא יבא בו, כי ה' אלהי ישראל בא בו, והיה סגור". נמל את המפתח ופתח את הפשפש, ונכנס להתא ומהתא להיכל. רבי יהודה אומר, בתוך עוביו של כותל היה מהלך, עד שנמצא עומד בין שני השערים, ופתח את החיצונות מבפנים, ואת הפנימיות מבחוץ:

ביאור 'הראנו בבנינו'

הפשפש שבצפון בו היו נכנסים בכל בוקר ופותחים את שער ההיכל, כיצד, נמל את המפתח של דלת הפשפש, ופתח את הפשפש, ונכנס להתא ולשכה שכנגד הפשפש (התאים יתבארו להלן משנה ג), ומהתא נכנס להיכל (לקודש) הילך בהיכל - עד שהגיע לדלתות ההיכל שהיו נעולות על ידי קורת עץ גדולה המונחת לרוחב השער ומונעת את פתיחת הדלתות, הסיר את הקורה ופתח את הדלתות, רבי יהודה אומר, בתוך עוביו של הכותל שבין האולם להיכל, היה מהלך, ומשם יצא בדלת קטנה לתוך חלל הפתח, עד שנמצא עומד בין שני השערים, בין דלתות ההיכל החיצוניות לדלתות הפנימיות, ופתח את הדלתות החיצונות מבפנים ואת הדלתות הפנימיות מבחוץ:

[המחברים על ידי צירים ומתקפלים], היו הדלתות נפתחות, ונקפלות לאחר יחזקאל, אלו שני אמות ומחצה, ואלו שני אמות ומחצה, שכל דלת היתה ברוחב חמש אמות, ובאמצע הדלת היה ציר, וכשהדלת נפתחת היא מתקפלת לשנים, נמצא מדת כל דלת שתי וחצי אמה, וכשנפתחו הדלתות החיצוניות והפנימיות כיסו חמש אמה מעובי הקיר של חלל הפתח, חצי אמה מוזהב מכאן לדלתות החיצוניות, וחצי אמה מוזהב מכאן לדלתות הפנימיות, נמצאו שש אמות של עובי הפתח מכוסות זהב, ומביא ר' יהודה ראייה לשיטתו שנאמר (שם מא, כד) "ושתיים דלתות לדלתות שתי דלתות היו בכל דלת מארבעת הדלתות, שתיים מוספות דלתות שתי דלתות המסתובכות ונקפלות לשנים, כך היו שתיים דלתות לדלת אחת, ושתי דלתות לדלת האחרת שכנגדה":

ב. ושני פשפשין שערים קטנים, היו לו לשער הגדול של ההיכל (הקודש) משני צדדיו, פשפש אחד בצפון, ופשפש אחד בדרום. הפשפש שפדרום לא נכנס בו אדם מעולם, ועליו הוא מפורש על ידי יחזקאל, שנאמר "ויאמר אלי ה', השער הזה סגור יהיה, לא יפתח, ואיש לא יבא בו, כי ה' אלהי ישראל בא בו, והיה סגור" ועשו פשפש זה שהיה סגור, בשביל להראות שאין צורך לה' בשערים כדי להיכנס ולהשרות שכינתו.

ג. וְשִׁלְשִׁים וּשְׁמֹנֶה תָּאִים הָיוּ שָׁם, חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּצַפּוֹן, חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּדָרוֹם, וּשְׁמֹנֶה בַּמַּעֲרָב. שְׁבַצְפוֹן וְשִׁבְדָּרוֹם חֲמִשָּׁה עַל גְּבִי חֲמִשָּׁה וְחֲמִשָּׁה עַל גְּבִיָּהֶם, וְשִׁבְמַעֲרָב שְׁלֹשָׁה עַל גְּבִי שְׁלֹשָׁה וּשְׁנַיִם עַל גְּבִיָּהֶם. וְשִׁלְשָׁה פְּתָחִים הָיוּ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, אֶחָד לְתֹא מִן הַיָּמִין, וְאֶחָד לְתֹא מִן הַשְּׂמָאל, וְאֶחָד לְתֹא שְׁעַל גְּבִיּוֹ. וּבִקְרָן מְזֻרְחִית צְפוֹנִית הָיוּ חֲמִשָּׁה פְּתָחִים, אֶחָד לְתֹא מִן הַיָּמִין, וְאֶחָד לְתֹא שְׁעַל גְּבִיּוֹ, וְאֶחָד לְמִסְבָּה, וְאֶחָד לְפִשְׁפֹּשׁ, וְאֶחָד לְהִכָּל:

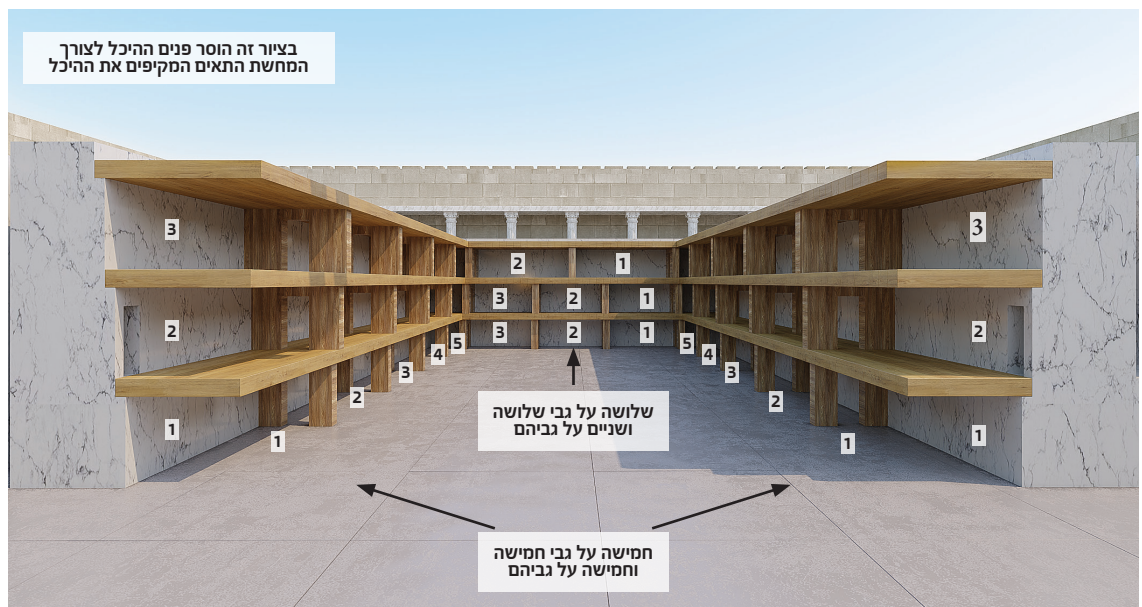
ד. הַתַּחְתּוֹנָה חֲמִשׁ וָרֶבֶד שֵׁשׁ, וְהָאֲמֻצְעִית שֵׁשׁ וָרֶבֶד שְׁבַע, וְהַעֲלִיּוֹנָה שְׁבַע, שְׁנָאֲמַר "הִיצִיעַ הַתַּחְתּוֹנָה חֲמִשׁ בָּאֲמָה רַחְבָּהּ, וְהַתִּיכְנָה שֵׁשׁ בָּאֲמָה רַחְבָּהּ, וְהַשְּׁלִישִׁית שְׁבַע בָּאֲמָה רַחְבָּהּ":

ביאור 'הראנו בבנינו'

לְמִסְבָּה, כַּמִּין כֶּבֶשׂ שִׁמְמוֹנוּ הָיוּ עוֹלִים לַגִּגֹּת הַתָּאִים, (יְבוֹאֵר לַהֲלֹךְ מִשְׁנָה ה') ד. וְאֶחָד לְפִשְׁפֹּשׁ, (ה) וְאֶחָד לְהִיכָל (לְקֹדֶשׁ):

ד. קוֹמַת הַתָּאִים הַתַּחְתּוֹנָה הִתְּהָ בְּרוּחַב חֲמִשׁ אַמָּה (רְאוּ אִיּוֹר בַּעֲמֻד הַבָּא), וָרֶבֶד - וְתִקְרָת הַתָּאִים הִתְּהָ בְּרוּחַב - שֵׁשׁ אַמָּה, מִכִּיּוֹן שְׁעוּבֵי קִיר הַהִיכָל הַתִּמְעַט בְּאֲמָה כִּנְגַד תִּקְרָת הַתָּא, וּבְאֻתָּהּ אַמָּה הָיוּ מוֹנַחִים קוֹרוֹת הַתִּקְרָה, נִמְצְאוּת הַתִּקְרָה רַחְבָּהּ בְּאֲמָה מְרוּחַב הַתָּא, וְקוֹמַת הַתָּאִים הָאֲמֻצְעִית הִתְּהָ בְּרוּחַב שֵׁשׁ אַמָּה, שֶׁהָיָה תִּקְרָת הַקוֹמָה הָרִאשׁוֹנָה הִיא בְּרוּחַב שֵׁשׁ אַמָּה, וְהִיא רִצְפַת הַקוֹמָה הָאֲמֻצְעִית, וָרֶבֶד וְהַתִּקְרָה שִׁמְעָלֶיהָ הִתְּהָ בְּרוּחַב שְׁבַע אַמָּה, מִכִּיּוֹן שְׁעוּבֵי קִיר הַהִיכָל הַתִּמְעַט כִּנְגַד תִּקְרָת הַתָּא בְּאֲמָה נֹסֶפֶת וְשֵׁם הָיוּ מוֹנַחִים קוֹרוֹת הַתִּקְרָה, וְהַקוֹמָה הָעֲלִיּוֹנָה הִתְּהָ בְּרוּחַב שְׁבַע אַמָּה, שְׁנָאֲמַר (מַלְכִּים א' ו, 1)

ג. וְשִׁלְשִׁים וּשְׁמֹנֶה תָּאִים - לִשְׁכוֹת הָיוּ שָׁם מִסְבִּיב לְכוֹתְלֵי הַהִיכָל וְקֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים (רְאוּ אִיּוֹר), חֲמִשָּׁה עָשָׂר תָּאִים בְּצַפּוֹן, חֲמִשָּׁה עָשָׂר תָּאִים בְּדָרוֹם, וּשְׁמֹנֶה תָּאִים בַּמַּעֲרָב. הַתָּאִים שְׁבַצְפוֹן וְשִׁבְדָּרוֹם הָיוּ חֲמִשָּׁה עַל גְּבִי חֲמִשָּׁה, וְחֲמִשָּׁה עַל גְּבִיָּהֶם, כְּלוֹמַר שְׁלוֹשׁ קוֹמוֹת שֶׁבְּכָל אַחַת מֵהֶם יֵשׁ חֲמִישָׁה תָּאִים, וְהַתָּאִים שְׁבְּמַעֲרָב הָיוּ שְׁלֹשָׁה עַל גְּבִי שְׁלֹשָׁה, וּשְׁנַיִם עַל גְּבִיָּהֶם כְּלוֹמַר בְּקוֹמָה הָרִאשׁוֹנָה וְהַשְּׁנִיָּה הָיוּ שְׁלוֹשָׁה תָּאִים, וּבְקוֹמָה הַשְּׁלִישִׁית הָיוּ שְׁנֵי תָּאִים, וְשִׁלְשָׁה פְּתָחִים הָיוּ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מֵהַתָּאִים, פֶּתַח אֶחָד לְתֹא מִן הַיָּמִין הֵינּוּ לְתֹא שְׁמִימִינוּ, כְּשֶׁעוֹמְדִים בְּתֹא עִם הַפְּנִים לְהִיכָל, וְפֶתַח אֶחָד לְתֹא מִן הַשְּׂמָאל לְתֹא שְׁמִשְׂמָאלוֹ, וְפֶתַח אֶחָד לְתֹא שְׁעַל גְּבִיּוֹ, וְלְתֹא שְׁבִקְרָן מְזֻרְחִית צְפוֹנִית הָיוּ חֲמִשָּׁה פְּתָחִים, א. אֶחָד לְתֹא מִן הַיָּמִין, ב. וְאֶחָד לְתֹא שְׁעַל גְּבִיּוֹ, ג. וְאֶחָד

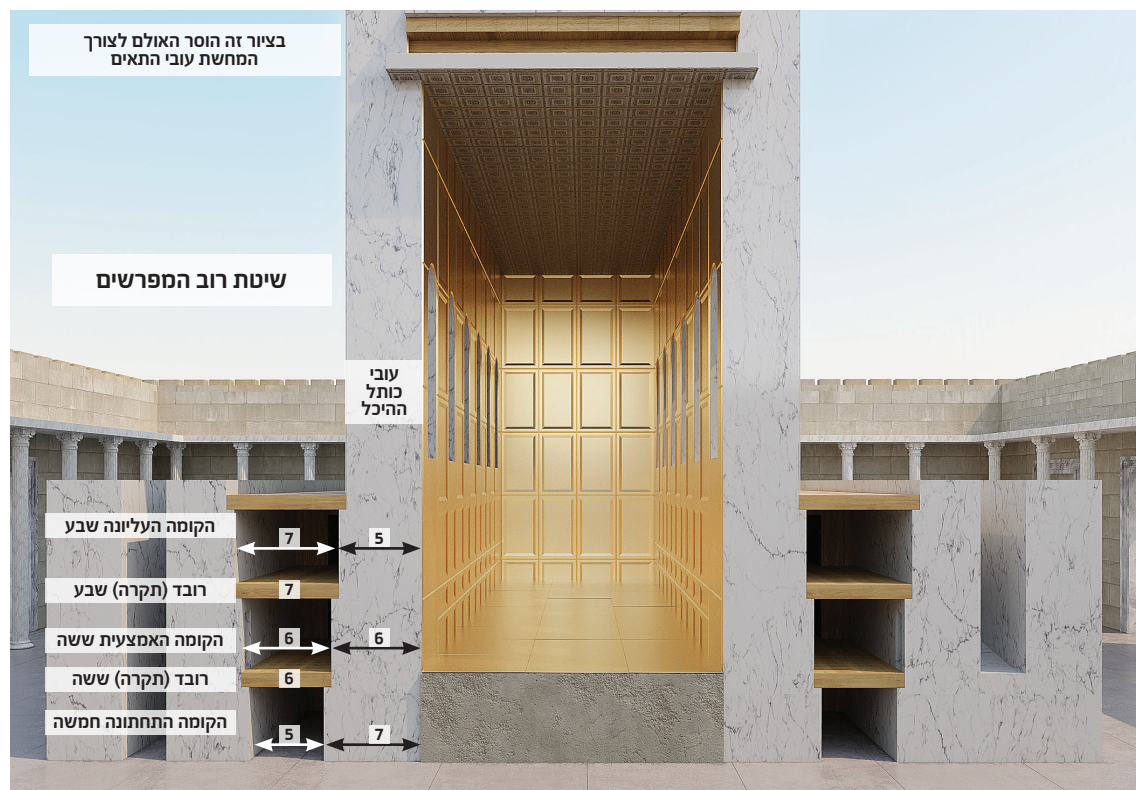
ה. ומסבֿה הִיתָה עוֹלָה מִקֶּרֶן מְזֻרְחִית צְפוֹנִית, לְקֶרֶן צְפוֹנִית מְעֻרְבִית, שָׁבָה הָיוּ עוֹלִים לְגִגּוֹת הַתָּאִים, הָיָה עוֹלָה בְּמִסְבָּה וּפָנָיו לְמַעְרָב, הִלָּךְ עַל כָּל פָּנֵי הַצָּפוֹן עַד שֶׁהוּא מֵגִיעַ לְמַעְרָב. הֵגִיעַ לְמַעְרָב, וְהָפֵךְ פָּנָיו לְדָרוֹם, הִלָּךְ כָּל פָּנֵי מַעְרָב עַד שֶׁהוּא מֵגִיעַ לְדָרוֹם. הֵגִיעַ לְדָרוֹם וְהָפֵךְ פָּנָיו לְמְזֻרָח, הָיָה מְהִלָּךְ בְּדָרוֹם עַד שֶׁהוּא מֵגִיעַ לַפְתָּחָה שֶׁל עֲלִיָּה, שִׁפְתָּחָה שֶׁל עֲלִיָּה פְתוּחַ לְדָרוֹם. וּבִפְתָּחָה שֶׁל עֲלִיָּה הָיוּ שְׁתֵּי בְּלוֹנְסוֹת שֶׁל אֶרֶז, שִׁבְחָן הָיוּ עוֹלִין לְגִגָּה שֶׁל עֲלִיָּה, וְרָאשֵׁי פִסְפָּסִין מְבַדִּילִים בְּעֲלִיָּה בֵּין הַקֹּדֶשׁ לְבֵין קֹדֶשׁ הַקִּדְּשִׁים,

ביאור 'הראנו בבנינו'

דרומית. הֵגִיעַ לְדָרוֹם וְהָפֵךְ פָּנָיו לְמְזֻרָח, הָיָה מְהִלָּךְ בְּדָרוֹם עַד שֶׁהוּא מֵגִיעַ לַפְתָּחָה שֶׁל עֲלִיָּה לַפְתַּח הַקוֹמָה הַשְּׂנִיָּה שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שִׁפְתָּחָה שֶׁל הָעֲלִיָּה הִיָּה פְתוּחַ לְדָרוֹם. וּבִפְתָּחָה שֶׁל הָעֲלִיָּה הָיוּ שְׁתֵּי בְּלוֹנְסוֹת - קוֹרוֹת שֶׁל עֵץ אֶרֶז שֶׁעֲלֵיהֶם קְבוּעוֹת שְׁלִיכוֹת [מִדְרָגוֹת שֶׁל סוּלָם], שִׁבְחָן הָיוּ עוֹלִין לְגִגָּה שֶׁל הָעֲלִיָּה לִגַּג בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְרָאשֵׁי פִסְפָּסִין רָאשֵׁי קוֹרוֹת בְּעוֹבֵי פֶסֶד הִיד, הָיוּ מְבַדִּילִים בְּעֲלִיָּה בֵּין הַמָּקוֹם הַמְּכוּוֹן כְּנֶגֶד הַקִּדְּשׁ - הַהִיכָל לְבֵין הַמָּקוֹם הַמְּכוּוֹן כְּנֶגֶד קֹדֶשׁ הַקִּדְּשִׁים, וְלוֹלִין פְּתָחִים כַּמִּין אֲרוֹבוֹת, הָיוּ פְּתוּחִין בְּרִצְפַת הָעֲלִיָּה, לְבֵית קֹדֶשׁ הַקִּדְּשִׁים, שִׁבְחָן הָיוּ מְשֻׁלְּשִׁין - מוֹרִידִים אֶת הָאוֹמָנִים הַבָּאִים לַתֵּקֶן וּלְשַׁפֵּץ אֶת קֹדֶשׁ הַקִּדְּשִׁים, וְהוֹרִידוֹם לִשְׁם

"תִּצְיֵעַ הַקוֹמָה הַתַּחְתּוֹנָה חֲמִשׁ בְּאַמָּה רַחְבָּה, וְתַתִּיכְנָה הַקוֹמָה הָאֲמֻצְעִית שֵׁשׁ בְּאַמָּה רַחְבָּה, וְהַשְּׁלִישִׁית שִׁבְעַ בְּאַמָּה רַחְבָּה":

ה. וּמִסְבָּה הִיתָה עוֹלָה מִקֶּרֶן מְזֻרְחִית צְפוֹנִית שֶׁל הַהִיכָל, לְקֶרֶן צְפוֹנִית מְעֻרְבִית, שָׁבָה הָיוּ עוֹלִים לְגִגּוֹת הַתָּאִים וְאֵל הַמִּסְבָּה הָיוּ נִכְנָסִים מֵהַתָּא שֶׁבִּקֶּרֶן מְזֻרְחִית צְפוֹנִית, הָיָה עוֹלָה בְּמִסְבָּה בִּקֶּרֶן מְזֻרְחִית צְפוֹנִית וּפָנָיו לְמַעְרָב, הִלָּךְ עַל כָּל פָּנֵי הַצָּפוֹן עַד שֶׁהוּא מֵגִיעַ לְמַעְרָב לִקֶּרֶן צְפוֹנִית מְעֻרְבִית, וְשָׁם כָּבַד הִגִּיעָה הַמִּסְבָּה לְגוֹבֵה גִגּוֹת הַתָּאִים. הֵגִיעַ לְמַעְרָב, וְהָפֵךְ פָּנָיו לְדָרוֹם, יֵצֵא מִן הַמִּסְבָּה וְעָלָה עַל גְּבִי גִגּוֹת הַתָּאִים הִלָּךְ עַל כָּל פָּנֵי צֵד מַעְרָב עַד שֶׁהוּא מֵגִיעַ לְדָרוֹם לִקֶּרֶן מְעֻרְבִית

וְלֹלֵינָּהּ הָיוּ פְּתוּחִין בְּעֵלְיָהּ לְבֵית קֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים, שֶׁבָּהֶן הָיוּ מְשֻׁלְשָׁלִין אֶת הָאוֹמְנִים בְּתִיבוֹת כְּדִי שְׁלֹא יִזְוְנוּ עֵינֵיהֶן מִבֵּית קֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים:

ו. וְהַיִּכָּל מֵאָה עַל מֵאָה עַל רוֹם מֵאָה: הָאוֹטָם שֵׁשׁ אַמּוֹת, וְגִבְהוֹ אַרְבָּעִים אַמָּה, אַמָּה כְּיֹר, וְאַמְתִּים בֵּית דִּלְפָּה, וְאַמָּה תִּקְרָה, וְאַמָּה מַעְזִיבָה. וְגִבְהָהּ שֶׁל עֲלִיָּה אַרְבָּעִים אַמָּה, וְאַמָּה כְּיֹר, וְאַמְתִּים בֵּית דִּלְפָּה, וְאַמָּה תִּקְרָה, וְאַמָּה מַעְזִיבָה. וְשֵׁשׁ אַמּוֹת מַעְקָה, וְאַמָּה כְּיֹר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, לֹא הָיָה כְּלָה עוֹרֵב עוֹלָה מִן הַמִּדָּה אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת הָיָה מַעְקָה:

❧ ביאור 'הראנו בבנינו' ❧

להניח עליהם קורות התקרה, וְאַמָּה תִּקְרָה, קורות עץ בעובי אמה היו קבועים זה לצד זה לאורך ההיכל, וְאַמָּה מַעְזִיבָה שכבת טיח ואבנים בעובי אמה שהיתה על גבי התקרה, וְגִבְהָהּ שֶׁל הָעֲלִיָּה של הקומה השניה של ההיכל היה אַרְבָּעִים אַמָּה, וְגַם בתקרת העליה היה אַמָּה כְּיֹר, וְאַמְתִּים בֵּית דִּלְפָּה, וְאַמָּה תִּקְרָה, וְאַמָּה מַעְזִיבָה. וְשֵׁשׁ אַמּוֹת היה גובה המַעְקָה אשר הקיף את גג ההיכל, וְאַמָּה כְּיֹר, ברזל חד כחורב בגובה אמה היה קבוע על גבי המעקה, כדי שלא ינחושו שם עורבים ועופות, שמה יביאו דבר טמא בפיהם לעזרה. הרי גובה ההיכל מאה אמה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, לֹא הָיָה הַכְּלָה עוֹרֵב עוֹלָה מִן

כְּתוּךְ תִּיבוֹת עַץ הַסְּגוּרוֹת מִשְׁלוֹשׁ רוּחוֹת, כְּדִי שְׁלֹא יִזְוְנוּ עֵינֵיהֶן שֶׁלֹּא יִסְתַּכְּלוּ וַיִּהְיוּ מְהִיפֵי שֶׁל בֵּית קֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים בְּשַׁעֲה שְׁעוֹשִׁים שֶׁם מִלֹּאכְתָּם:

ו. וְהַיִּכָּל (בית המקדש) אורכו מֵאָה אמה, עַל רוֹחַב מֵאָה אמה, עַל רוֹם בגובה מֵאָה אמה, ומבארת המשנה כיצד הגיע גובה ההיכל למאה אמה (ראו איור בעמוד הבא), הָאוֹטָם כְּמִין בְּנִין אַבְנִים סְתוּם בגובה שֵׁשׁ אַמּוֹת, והוא שימש כיסוד לבית, וְגִבְהוֹ של ההיכל (הקודש) מבפנים היה אַרְבָּעִים אַמָּה, אַמָּה כְּיֹר אַבְנִים בעובי אמה היו בתקרת ההיכל ובהם פיתחו עיטורים וציורים, וְאַמְתִּים בֵּית דִּלְפָּה קורות עץ בעובי שתי אמות היו קבועות לרוחב ההיכל כדי

❧ נקודות משיחות קודש ❧

כל אחד יכול להיכנס לקודש הקודשים

יכול להכנס אפילו הכהן גדול בכל ימות השנה . . מלבד "אחת בשנה", ביום הכיפורים, וגם אז - רק לאחר ההכנה המתאימה, כמו שכתוב "בזאת יבוא גו' אל הקודש וגו'".

אמנם, לאחר שחרב בית המקדש, הנה קלקלתן זוהי תקנתן, שבמשך כל ימות השנה יכולה להיות עבודת כל אחד מישראל בתור כהן גדול בקודש הקדשים שבבית המקדש הרוחני.

ויש לומר, שזהו על דרך שמצינו שכאשר הי' קלקול ("קלקלתן") בבית קודש הקדשים שהי' צורך לתקנו ("תקנתן"), אזי "לולין היו פתוחין בעלי' לבית קדשי הקדשים שבהן משלשלין את האומנים בתיבות כו", ואז הי' נכנס לאו דוקא כהן גדול, סגן כהן גדול או כהן הדיוט, אלא אפילו גר כו' - ובלבד שיהא "אומן", ובכניסתו לקודש הקדשים הרי הוא פועל יותר מאשר הכהן גדול, שהרי הכהן גדול הי' רק נכנס להקטיר קטורת ומיד יוצא, ואילו הוא בונה ומתקן את קודש הקדשים שיהי' באופן נעלה יותר מכמו שהי' קודם כניסתו אליו!...

(שיחת יום שמח"ת ה'תשל"ה)

...גם כאשר "מפני חטאינו גלינו מארצנו", ואי אפשר להקריב קרבנות בבית המקדש - נשאר בשלימותו בית המקדש (שכולל גם קודש הקדשים) הרוחני שעליו נאמר "ושכנתי בתוכם", שבו ישנו הענין דעבודת הקרבנות באופן ד"נשלמה פרים שפתינו".

ואדרבה - יש עילוי בזמן הזה לגבי הזמן שבית המקדש הי' קיים, שעכשיו יכולה להיות דוגמת עבודת הכהן גדול בקודש הקדשים על ידי כל אחד מישראל.

והענין בזה: בעת מתן תורה נאמר "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים", היינו, שכל בני ישראל הם במדרגת כהנים, ועד לכהנים גדולים, כדאיתא במדרש ש"ממלכת כהנים" פירושו "כהנים גדולים". והיינו, שכשם שבכללות בני ישראל ישנם חילוקי הדרגות דישראל לוי וכהן ועד לכהן גדול, כמו כן ישנם חילוקי דרגות אלו בכל אחד מישראל, עד שיש בו גם דרגת כהן גדול.

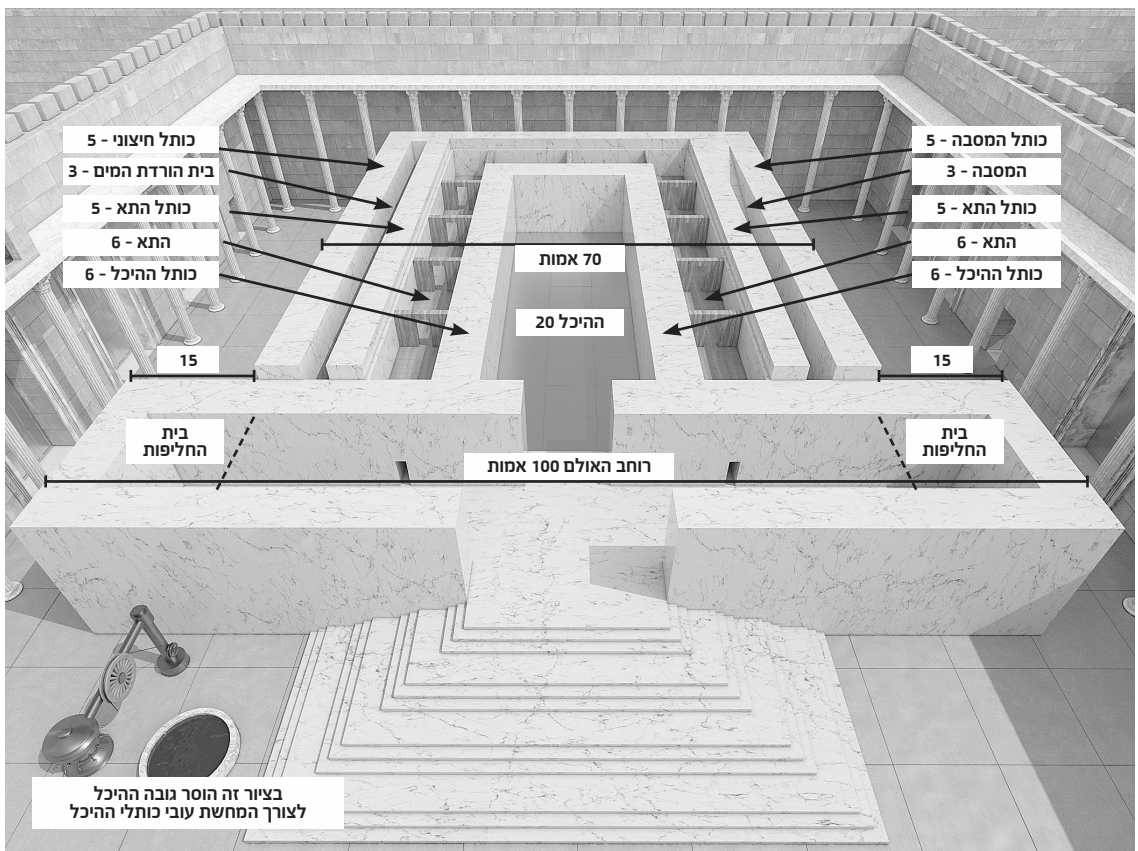
ואף שענין זה נאמר בעת מתן תורה, הרי עבודת הכהנים בפועל היתה בעיקר לאחר בואם אל ארץ נושבת ובנו בית המקדש (מה שאין כן המשכן שבמדבר שהי' דירת עראי), ובבית המקדש גופא - הנה בקודש הקדשים לא הי'

שש. כותל ההיכל שש, ותוכו עשרים אמה, כותל ההיכל שש, והתא שש, וכותל התא חמש, ובית הורדת המים שלש אמות, והכותל חמש אמות. האולם עורך עליו חמש עשרה אמה מן הצפון וחמש עשרה אמה מן הדרום, והוא היה נקרא בית החליפות ששם גונזים את הספינים. וההיכל צר מאחוריו ורחב מלפניו ודומה לארי, שנאמר "הי אריאל אריאל קרית חנה דוד", מה הארי צר מאחוריו ורחב מלפניו, אף ההיכל צר מאחוריו ורחב מלפניו:

ביאור 'הראנו בבנינו'

מקום הסכינים הנקראים חלפים, לפי ששם היו גונזים שומרים את הספינים שבהם היו שוחטים הקרבנות. וההיכל (בית המקדש) היה צר מאחוריו כנגד הקודש וקדש הקדשים, ורחב מלפניו כנגד האולם, ובפרט זה היה דומה ההיכל לארי, שנאמר לגבי ההיכל "הי אריאל אריאל קרית חנה דוד", ומזה שנקרא ההיכל בשם אריאל שהוא אריה, לומדים שמה הארי צר מאחוריו ורחב מלפניו, אף ההיכל צריך להיות כארי, צר מאחוריו ורחב מלפניו:

(הקודש) שש אמה, ורחב התא שש אמה, ועובי כותל התא חמש אמה, ובית הורדת המים - מקום שאליו היו נשפכים מי הגשמים שבגג ההיכל וגגות התאים ורחבו שלש אמות, והכותל החיצוני של ההיכל עוביו חמש אמות, הרי שבעים אמה. האולם עורך עליו על רוחב ההיכל שכנגד הקדש וקדש הקדשים חמש עשרה אמה מן הצפון וחמש עשרה אמה מן הדרום, נמצא רוחב ההיכל כנגד האולם מאה אמה, ואותו מקום שהאולם עורך על ההיכל הוא היה נקרא בית החליפות, כלומר

הלכות בית הבחירה

הארון לא היה כלי שרת

פרק ד, הלכה א

אֲבֵן הַיְּתֵה בְּקֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים בְּמַעֲרְבוֹ שְׁעָלֶיהָ הָיָה הָאָרוֹן מִנַּח. וּלְפָנָיו צִנְצָנֶת הַמֶּן וּמִטָּה אֲהָרֹן. וּבִעֵת שְׂפָנָה שְׁלֹמֹה אֶת הַבַּיִת וַיֵּדַע שְׁסוּפוֹ לְחָרֹב בָּנָה בּוֹ מְקוֹם לְגִנְזָה בּוֹ הָאָרוֹן לְמִטָּה בְּמִטְמֹנִיּוֹת עֲמֻקּוֹת וְעַקְלָקְלוֹת וַיֹּאשְׁיֵהוּ הַמֶּלֶךְ צִנְה וּגִנְזוֹ בְּמְקוֹם שְׂפָנָה שְׁלֹמֹה שֶׁנֶּאֱמָר "וַיֹּאמֶר לְלִוִּים הַמְּבִינִים לְכָל יִשְׂרָאֵל הַקְּדוֹשִׁים לָהּ תָּנוּ אֶת אָרוֹן הַקְּדֹשׁ בְּבֵית אֲשֶׁר בָּנָה שְׁלֹמֹה בֶן דָּוִיד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֵין לָכֶם מִשָּׂא בִּכְתָף עֲתָה עֲבֹדוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם" וְגו'. וְנִגְנְזוּ עִמּוֹ מִטָּה אֲהָרֹן וְהַצִּנְצָנֶת וְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְכָל אֱלוֹ לֹא חָזְרוּ בְּבֵית שְׁנִי. וְאֵף אוֹרִים וְתַמִּים שֶׁהָיוּ בְּבֵית שְׁנִי לֹא הָיוּ מְשִׁיבִין בְּרוּחַ הַקְּדֹשׁ. וְלֹא הָיוּ נִשְׁאָלִין בְּהֵן שֶׁנֶּאֱמָר "עַד עֲמַד כֹּהֵן לְאוֹרִים וְתַמִּים". וְלֹא הָיוּ עוֹשִׂין אוֹתָן אֲלֹא לְהַשְׁלִים שְׁמוֹנָה בְּגָדִים לְכַהֵן גָּדוֹל כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה מַחֲסֵר בְּגָדִים:

שגם לאחר שנגנז, ובכל משך זמן בית שני, היה בית המקדש ללא ארון – נמצא שאין זה פרט בציווי דעשיית המקדש, כי אם שבזמן שיש ארון תהיה קדושה יתירה במקדש, אבל הציווי דעשיית המקדש מתקיים גם בלא ארון.

אמנם, תירוצו זה אינו מחזור לגמרי:

ידוע הכלל⁶ ש"דרכו של הרמב"ם . . . (ש)לפעמים מביא פסוק שלא נזכר בגמרא כלל מאחר שהוא מבואר יותר" – כשאין נפקא מינה לפועל.

ובנדון דידן: מכיון שבפועל צריכים לעשות ארון במקדש (בשביל תוספת קדושה על כל פנים), וישנם כמה פסוקים המדברים אודות פרטי דיני עשיית הארון – הרי, על פי כללו של הרמב"ם היה לו להזכיר זאת, שהרי אין בזה נפקא מינה לפועל, מכיון שסוף כל סוף צריכים לעשות ארון במקדש?

ולכן, יש לומר שהביאור האמיתי בדבר הוא – כמו שכתב הרגז'ובי⁷ ש"ארון לא היה כלי שרת", כלומר

א. כתב הרמב"ם: "אבן היתה בקדש הקדשים במערבו¹ שעליה היה הארון מונח".

וצריך ביאור: מאחר שהרמב"ם מבאר בהלכות אלו את פרטי הדינים דעשיית הכלים בבית המקדש – מדוע לא כתב את כל פרטי הדינים דעשיית הארון?

ונתבאר זה במקום אחר², על יסוד פלוגתת הרמב"ם והרמב"ן אם עשיית הכלים היא מצוה בפני עצמה או חלק מכללות הציווי דבנין בית המקדש:

לדעת הרמב"ן³, עשיית הכלים היא מצוה בפני עצמה, ולכן "עשיית הארון . . . תמנה מצוה בפני עצמה".

אבל לדעת הרמב"ם⁴, אין עשיית הכלים מצוה בפני עצמה, כי אם חלק ממצות בנין בית המקדש, "בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות"⁵, ולכן: הכלים המוכרחים למקדש ולעבודתו (השולחן והמזבח כו'), עשייתם היא בכלל עשיית המקדש, ולכן מבאר הרמב"ם פרטי דיני עשייתם; מה שאין כן הארון, מכיון

ועוד.

(3) בהשגות לסהמ"צ מ"ע לג.

(4) סהמ"צ מ"ע כ. וראה שם שורש יב.

(5) ריש ה', ביהב"ח.

(6) יד מלאכי כללי הרמב"ם ס"ד. וש"נ

(7) צפע"נ עה"ת ר"פ התרומה.

(1) ויש להעיר, שמדברי הגמרא (ב"ב צט, א) "מקום ארון . . . אינו מן המדה . . . יש לו ריוח עשר אמות לכל רוח ורוח", משמע, שהארון הי' באמצע, וכמפורש בירושלמי (ב"ב פ"ו ה"ב): "ארון עומד באמצע וחולק הבית עשר אמות לכל רוח". ועפ"ז יש לעיין מהו המקור לדברי הרמב"ם שהארון עמד במערבו דקדש הקדשים – ולא באמצעו.

(2) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1346 הערה 26. ח"א ע' 118 הערה 24.

וזוהו תוכן הענין שהארון אינו בגדר "כלי שרת" – שהתורה אינה יכולה להיות כלי תשמיש בשביל דבר מסויים, גם לא בשביל להוסיף קדושה בבית המקדש. כלומר: בודאי שהתורה פועלת תוספת קדושה בבית המקדש ובעולם כולו, אבל אין זה באופן שהתורה נעשתה בשביל להוסיף קדושה כו'.

ועל פי זה יש להוסיף ולבאר את דברי הרמב"ן – בעומק יותר:

לדעת הרמב"ן¹² – "עיקר החפץ במשכן הוא מקום מנוחת השכינה, שהוא הארון, כמו שאמר¹³ ונועדתי לך שם וגו'".

כלומר, לא זו בלבד שהתורה לא נעשתה כדי להוסיף קדושה בבית המקדש, אלא אדרבה: הכוונה והתכלית דעשיית המשכן והמקדש היא – הארון, תורה.

(משיחות ש"פ מטו"מ וש"פ דברים ה'תשמ"ו)

– אף שהארון פועל תוספת קדושה במקדש, מכל מקום עשיית הארון אינה בשביל המקדש, "ארון לא היה כלי שרת", ובמילא אין מקום להזכיר ב"הלכות בית הבחירה, על דבר עשיית הארון, מכיון שעשייתו אינה קשורה עם המקדש.

ב. ויש להוסיף בזה – בנוגע לתיקון הדעות כו' (על פי דבר הרמב"ם⁸ ש"דיני התורה אינן אלא לתקן הדעות וליישר כל המעשים):

ענינו של הארון הוא – "אין בארון רק שני לוחות האבנים גו"⁹, תורה.

ומצד גורל מעלת התורה, עד כדי כך ש"אורייתא וקוב"ה כולא חד"¹⁰ – הרי לא יתכן לומר שהתורה היא בשביל ענין מסויים (ואדרבה: כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל התורה¹¹), אפילו לא בשביל בית המקדש וקדש הקדשים.

(11) ב"ר פ"א, ד. הובא בריש פרש"י עה"ת.

(12) ר"פ תרומה. וראה גם עקב י, ה.

(13) תרומה כה, כב.

(8) הל' תמורה בסופן.

(9) מלכים א, ח, ט.

(10) זהר הובא בתניא פ"ד. רפכ"ג. וראה זח"א כד, א. ח"ב ס.א.

תקו"ז ת"ו (כא, ב). תכ"ב (סד, א). ועוד.

אגרות קודש

ב"ה, ז' מני"א, תשי"ג
ברוקלין.

הרה"ג והרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ כו'

מוה"ר יצחק שי'

שלום וברכה!

מה שהעיר בפרש"י שבת נה, א שמתחיל באמצעות דאיותיות ואח"כ - ראשון ואחרון, הנה י"ל בשנים א) כי זהו החידוש שהמ"ם הוא אמצעי לאותיות שהוא רק בצירוף אותיות מנצפ"ך (ב) ע"פ הכתוב אני ראשון ואני אחרון גו' שאני ראשון קאי על קודם לבריאת העולם ואני אחרון לכשיבטלו הרי עתה נמצאים באמצע האותיות ומזה מביא רא"י על אני ראשון וא"א, וכמו שכותב גם כת"ר שהוא ע"ד מלך מלך שמוך לשון הווה ומזה יודעים ג"כ מלך - עבר, ימלוך - לעולם ועד (יעוין בפיה"מ להצ"צ על יהי כבוד).

במש"כ ע"ד אנא בכח וקידוש לבנה - יעוין שער הכולל. וספה"ע - עיין סי' האריז"ל ובסי' דרמ"צ ע' 54 שנק' תנופה.

מי זקוק לאורה של המנורה?

בימי 'בין המצרים' עורר הרבי על למוד הלכות בית המקדש, כדי למהר ולהחיש את בנינו, בקרוב ממש; בין הכלים היפים והחשובים של המשכן והמקדש עמדה המנורה, שהיתה מקשה זהב, כולל העטורים היפים שעליה. בין העטורים היו גביעים לנוי. לגביעים אלו, עשרים ושנים במספר, היתה צורה משלשת, התחתית שלהם היתה צרה והפיה רחבה.

בציור העתיק שלפנינו, אותו שרטט הרמב"ם בכבודו ובעצמו, אנו יכולים להבחין בגביעים המשלשים המעטרים את קני המנורה.

אם נתבונן היטב בציור נשים לב למשהו מעניין. אותם גביעים משלשים מופיעים בו בצורה הפוכה, משמע שלדעת הרמב"ם כך עמדו הגביעים במנורת המקדש.

מה זה בא לסמל? הרי למרות שהגביעים שמשו רק לנוי ולא להכלת משקה, צדין יותר סביר שהם יעמדו בצורה ישרה.

השאלה מתחזקת עוד יותר, על-פי הפלל ההלכתי שהמצוות צריכות להעשות "כדרך גדילתן". לדגמה, את הלולב צריך להחזיק ישר ולא הפוך. כך גם במשכן עצמו: קרשי המשכן היו צריכים לעמוד לפי הצורה בה הם גדלו בעץ ולא להפך. אם כן, גם הגביעים אמורים לעמוד בצורה הרגילה שלהם ולא הפוך.

כדי להבין זאת, נעבר מהמשכן אל בית המקדש, שם היו "חלוני שקפים אטומים" - כלפי פנים החלונות היו צרים, וכלפי חוץ הם התרחבו. כאלו שמטרתו של החלון אינה להכניס את האור פנימה, אלא להוציא את האור החוצה. מדוע?

הסבה לכך, שכל ענינו של בית המקדש היה להביא את אור השכינה לכל העולם כולו. צורת החלונות נועדה לבטא ולהמחיש זאת.

כך גם על המנורה שעמדה במשכן ובמקדש, אומרים חכמינו זכרונם לברכה: "לא לאורה אני צריך", אלא "עדות היא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל". כל ענינה של המנורה היה לבטא - באמצעות הנס שהיה בנר המערבי שדלק עם מעט שמן במשך כל היממה - את אור השכינה ששורה בעם ישראל.

כעת אנו מבינים מדוע הגביעים במנורה היו הפוכים. כשאנו מקבלים שפע לתוך הגביע, הוא עומד ישר, אך כשאנו רוצים לגם או להשפיע למישהו אחר, אנו הופכים את הגביע. כיון שהמנורה מסמלת את השפעת אור השכינה לעולם כולו, גם גביעי המנורה בטאו זאת באמצעות הצורה ההפוכה שלהם;

הרמב"ם כותב שהגביעים היו עם 'פה רחב'. כשאנו רוצים להשפיע ולקרב את הזולת, עלינו לעשות זאת ברחב לב וללא הגבלות, מתוך מטרה לעשות לו יתברך דירה בעולם הזה התחתון.

(מעובד על פי לקוטי שיחות כרך כא, תרומה ג. מתוך 'שמעתא דאורייתא')

חומש לקריאה בציבור

פרשת דברים

הגבורה", וספר דברים "מפי עצמו". פרוש: מפי הגבורה – ה' שם את דבריו בפיו והוא העתיק אותן בכתב, באפן שלא התערכה דעתו והשגתו במסירת הדברים. מפי עצמו – דברי ה' נחלפשו בדעתו, הוא דבר מעצמו את דברי ה' שהשיג בדעתו, ולכן מסרם לבני ישראל כאלו "מפי עצמו".

(לקוטי שיחות, כרך לו, עמ' 42)

שני יי איכה אשא לבדי טרחכם ומשאכם וריככם: י הכו לכם אנשים חכמים ונבנים וידעים לשבטיכם ואשימם בראשיכם: י ותענו אתי ותאמרו טוב הדבר אשר דברת לעשות: י ואקח את ראשי שבטיכם אנשים חכמים וידעים ואתן אותם ראשים עליכם שרי אלפים ושרי מאות ושרי חמשים ושרי עשרת ושרים לשבטיכם: י ואצוה את שבטיכם בעת ההוא לאמר שמע בין אחיכם ושפטתם צדק בין איש ובין אחיו ובין גרו: י לא תפירו פנים במשפט פקטן בגדל תשמעון לא תגורו מפני איש כי המשפט לאלהים הוא והדבר אשר יקשה מכם תקרבון אלי ושמעתי: י ואצוה אתכם בעת ההוא את כל הדברים אשר תעשון: י ונסע מחרב וצלך את כל המדבר הגדול והנורא ההוא אשר ראיתם דרך הר האמרי כאשר צוה יהוה אלהינו אתנו ונבא עד קדש ברנע: י ואמר אלכם באתם עדה האמרי אשר יהוה אלהינו נתן לנו: י וראו נתן יהוה אלהיך לפניך את הארץ עלה רש כאשר דבר יהוה אלהי אבותיך לך אלי תירא ואל תחת:

א אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף בין פארן ובין תפל ולכן וחצרת ודי זהב: ב אחד עשר יום מחרב דרך הר שעיר עד קדש ברנע: ג ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חדש באחד לחדש דבר משה אל בני ישראל ככל אשר צוה יהוה אתו אלהם: (ל"ו) ד אחרי הכתו את סיון מלך האמרי אשר יושב בחשבון ואת עוג מלך הבשן אשר יושב בעשתרת באדרעי: ה בעבר הירדן בארץ מואב הואיל משה באר את התורה הזאת לאמר: ו יהוה אלהינו דבר אלינו בחרב לאמר רב לכם שבת בהר הזה: ו פנו וסעו לכם ובאו הר האמרי ואל כל שבטיו בערבה בהר ובשפלה ובנגב ובחוף הים ארץ הפגנני וחלבזון עדה הנהר הגדל נהר פרת: (ישראל) ח ראה נתתי לפניכם את הארץ באו ורשו את הארץ אשר נשבע יהוה לאבותיכם לאברהם ליצחק וליעקב לתת להם ולזרעם אחריהם: ט ואמר אלכם בעת ההוא לאמר לא אוכל לבדי שאת אתכם: י יהוה אלהיכם הרבה אתכם והנכם חיים ככוכבי השמים לרב: * י יהוה אלהי אבותכם יסוף עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דבר לכם:

~ נקודות משיחות קודש ~

חמש דברים

ר"ל אמרו שאת הספרים הראשונים אמר משה "מפי

(* יש המפסיקים לראשון כאן, כדי שלא להתחיל ל'שני' בפסוק "איכה" (ספר המנהגים ע' 31).

~ נקודות משיחות קודש ~

חמש דברים

את ספר דברים אמר משה "מפי עצמו", היינו שדבר ה' נתלבש בשכלו. לפי זה יש לבאר מדוע תלה משה בפרשתנו את מנני השופטים בעצמו, לא ביתרו, שכן גם מצד בחינת משה נרגש שצריכים שופטים.

(לקוטי שיחות, כרך טז, עמ' 209)

שלישי ב ויתקרבון אלי פלכם ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ וישבו אתנו דבר את הדרך אשר נעלה בה ואת הערים אשר נבא אליהן: ב וייטב בעיני הדיבר ואקח מכם שנים עשר אנשים איש אחד לשבט: ג ויפנו ויעלו ההרה ויבאו עד נחל אשכל וירגלו אתה: ה ויקחו בידם מפרי הארץ ויורדו אלינו וישבו אתנו דבר ויאמרו טובה הארץ אשר יהוה אלהינו נתן לנו: ו ולא אביתם לעלת ותמרו אתפי יהוה אלהיכם: ז ויתרגנו באהליכם ותאמרו בשנאת יהוה אתנו הוציאנו מארץ מצרים לתת אתנו ביד האמרי להשמידנו: ח אנה א נחמנו עלים אחינו המסו את לבבנו לאמר עם גדול ורם ממנו ערים גדלות ובצורת בשמים וגם בני ענקים ראינו שם: ט ואמר אלכם לא תערצון ולא תיראון מהם: י יהוה אלהיכם ההלך לפניכם הוא ילחם לכם ככל אשר עשה אתכם במצרים לעיניכם: יא ובמדבר אשר ראית אשר נשאף יהוה אלהיך פאשר ישא איש את בנו בכל הדרך אשר הלכתם עד פאכם עד המקום הזה: יב ובדבר הזה אינכם מאמינים ביהוה אלהיכם: יג ההלך לפניכם בדרך לתור לכם מקום לחנותכם באש א לילה לראתכם בדרך אשר תלכו בה ובענן יומם: יד וישמע יהוה את קול דבריכם ויקצף וישבע לאמר:

ל אס יראה איש באנשים האלה הדור הרע הזה את הארץ הטובה אשר נשבעתי לתת לאבותיכם: ז וולתי כלב בניפנה הוא יראה ולוא אתן את הארץ אשר דרבה ולבנו יען אשר מלא אחרי יהוה: ח גם כי התאנף יהוה בגללכם לאמר גם אתה לא תבא שם: ט יהושע בן נון העמד לפניך הוא יבא שמה אתו חזק ביהוה ונחלנה את ישראל:

~ נקודות משיחות קודש ~

חמש דברים

את ספר דברים אמר משה "מפי עצמו", היינו שדבר ה' נתלבש בשכלו. לפי זה יש לבאר מה שספר זה נאמר בשנת הארבעים, שכן התגלות התורה כפי שנתלבשה בדעתו ובהשגתו של משה, פעלה שנקלטו כל עניני מתן תורה בדעתם ובהשגתם של ישראל, בבחינת "לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע", ובלשון רז"ל: "ארבעין שנים קאי איניש אדעתיה דרביה".

(ספר השיחות תש"ג, כרך א, עמ' 250)

רביעי ט וטפכם אשר אמרתם לבו יהיה וביניכם אשר לא ידעו היום טוב ורע המה יבאו שמה ולהם אתננה והם יירשוה: ז ואתם פנו לכם וסעו המדברה דרך ים סוף: ח ותענו א ותאמרו אלי חטאנו ליהוה אנחנו נעלה ונלחמנו ככל אשר צונו יהוה אלהינו ותחגרו איש את פלי מלחמתו ותהינו לעלת ההרה: ט ויאמר יהוה אלי אמר להם לא תעלו ולא תלחמו כי איני בקרבכם ולא תנגפו לפני איביכם: ט ויאמר אליכם ולא שמעתם ותמרו אתפי יהוה ותדו ותעלו ההרה: ט ויצא האמרי חישב בהר ההוא לקראתכם וירדפו אתכם פאשר תעשינה הדברים ויפתו אתכם בשעיר עד חרמה: ט וישבו ותכפו לפני יהוה ולא שמע יהוה בקלכם ולא האזין אליכם: ט וישבו בקדש ימים רבים בימים אשר

יִשְׁכַּתֶּם: ב א וַנִּפֶּן וּנְסַע הַמִּדְבָּרָה דֶּרֶךְ יַם-סוּף כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי וְנִסַּב אֶת-הַר-שַׁעִיר יָמִים רַבִּים: ס

~ נקודות משיחות קודש ~

חֲמֵשׁ דְּבָרִים

את ספר דברים אמר משה "מפי עצמו", היינו שדבר ה' נתלבש בשכלו. לפי־זה יש לבאר מה שאמרנו ב"ש"אפילו מאן דלא דריש סמוכים, ב'משנה תורה' דריש", וכתבו ראשונים, "דכל התורה מפי הגבורה נאמרה ואין מקדם ומאחר, אבל משה שסדר 'משנה תורה' פרשה אחר פרשה, לא סדר אלא להדרש". כי בספר דברים השיג משה את סדר הדברים בשכלו, ובהכרח שסדר הפרשיות מוכן ומשג.

(לקוטי שיחות, כרך יט, עמ' 42)

חמישי ב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ג רב־לָכֶם סָב אֶת-הַהָר הַזֶּה פָּנּוּ לָכֶם צָפֹנָה: ד וְאֶת-הָעַם צו לֵאמֹר אַתֶּם עֹבְרִים בְּגִבּוֹל אֲחֵיכֶם בְּנֵי-עִשָׂו הַיֹּשְׁבִים בְּשַׁעִיר וַיִּירָאוּ מִכֶּם וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד: ה אֶל-תִּתְּנוּ בָּם כִּי לֹא-אַתֶּן לָכֶם מֵאֲרָצָם עַד מִדְבָּר כַּף-רִגְלִי כִּי-יִרְשָׁה לַעֲשׂו נְתַתִּי אֶת-הָר שַׁעִיר: ו אֲכַל תִּשְׁבְּרוּ מֵאֲתֶם בַּכֶּסֶף וְאֲכַלְתֶּם וְגַם-יָמִים תִּכְרוּ מֵאֲתֶם בַּכֶּסֶף וּשְׁתִּיתֶם: ז כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בֵּרַכְךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדְךָ יִדַּע לַכֶּתֶךְ אֶת-הַמִּדְבָּר הַגָּדֹל הַזֶּה וְהָ אֲרָבָעִים שָׁנָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ לֹא חִסְרְתָּ דָבָר: ח וְנַעֲבֹר מֵאֵת אֲחֵינוּ בְּנֵי-עִשָׂו הַיֹּשְׁבִים בְּשַׁעִיר מִדְבָּר הָעֲרֻכָּה מֵאִילַת וּמַעֲצֵינָן גִּבֹּר וְנִפֶּן וְנַעֲבֹר דֶּרֶךְ מִדְבָּר מוֹאָב: ט וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אֶל-תִּצַּר אֶת-מוֹאָב וְאֶל-תִּתְּנֶה בָּם מִלְחָמָה כִּי לֹא-אַתֶּן לָךְ מֵאֲרָצוֹ יִרְשָׁה כִּי לִבְנֵי-לֹוט נְתַתִּי אֶת-עַר יִרְשָׁה: י הָאֲמִים לִפְנֵים יֵשְׁבוּ בָּהּ עִם גְּדוֹל וְרַב וְרַם כְּעֲנָקִים: יא רִפְּאִים יֵחָשְׁבוּ אִף-הֵם כְּעֲנָקִים וְהַמֹּאָבִים יִקְרָאוּ לָהֶם אֲמִים: יב וּבְשַׁעִיר יֵשְׁבוּ הַחֲרִים לִפְנֵים וּבְנֵי עִשָׂו יִירְשׁוּם וַיִּשְׁמִידוּם מִפְּנֵיהֶם וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם כַּאֲשֶׁר עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לְאֶרֶץ יִרְשָׁתוֹ אֲשֶׁר-נָתַן יְהוָה לָהֶם: יג עַתָּה קֵמוּ

וְעִבְרוּ לָכֶם אֶת-נַחַל זָרָד וְנַעֲבֹר אֶת-נַחַל זָרָד: יד וְהַיָּמִים אֲשֶׁר-הִלַּכְנוּ וּמִקְדָּשׁ בְּרָנַע עַד אֲשֶׁר-עָבְרָנוּ אֶת-נַחַל זָרָד שְׁלֹשִׁים וּשְׁמֹנֶה שָׁנָה עָדִיתֶם כָּל-הַיּוֹר אֲנִשֵּׁי הַמִּלְחָמָה מִקְרֵב הַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר נִשְׁפַּע יְהוָה לָהֶם: טו וְגַם יִר-יְהוָה הִיתָה בָּם לְהַמָּם מִקְרֵב הַמַּחֲנֶה עַד תָּמָם: טז וַיְהִי כַּאֲשֶׁר-תָּמוּ כָל-אֲנִשֵּׁי הַמִּלְחָמָה לְמוֹת מִקְרֵב הָעָם: טז וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: יז אַתָּה עֹבֵר הַיּוֹם אֶת-גִּבּוֹל מוֹאָב אֶת-עַר: יח וְקִרְבַּת מוֹל בְּנֵי עַמּוֹן אֶל-תִּצַּרְם וְאֶל-תִּתְּנֶה בָּם כִּי לֹא-אַתֶּן מֵאֲרָץ בְּנֵי-עַמּוֹן לָךְ יִרְשָׁה כִּי לִבְנֵי-לֹוט נְתַתִּי יִרְשָׁה: יט אֲרָץ רִפְּאִים תִּחְשַׁב אִף-הִוא רִפְּאִים יֵשְׁבוּ-בָּהּ לִפְנֵים וְהָעַמּוֹנִים יִקְרָאוּ לָהֶם זְמוּזִים: כ עִם גְּדוֹל וְרַב וְרַם כְּעֲנָקִים וַיִּשְׁמִידֵם יְהוָה מִפְּנֵיהֶם וַיִּירְשֵׁם וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם: כא כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לִבְנֵי עִשָׂו הַיֹּשְׁבִים בְּשַׁעִיר אֲשֶׁר הִשְׁמִיד אֶת-הַחֲרִי מִפְּנֵיהֶם וַיִּירְשֵׁם וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם עַד הַיּוֹם הַזֶּה: כב וְהָעַרִים הַיֹּשְׁבִים בְּחֻצֹתֵם עַד-עֵזָה כְּפַתְרִים הִצִּיצִים מִכְּפַתֵּר הַשְּׁמִידִם וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם: כג קוּמוּ סֵעוּ וְעִבְרוּ אֶת-נַחַל אֲרֹגֶן רֹאֵה נְתַתִּי בְיָדְךָ אֶת-סִיחֹן מִלֶּךְ-חֲשַׁבּוֹן הָאֲמֹרִי וְאֶת-אֲרָצוֹ הַחֹל רֹשׁ וְהַתֵּנֶר בּוֹ מִלְחָמָה: כד הַיּוֹם הַזֶּה אֲחַל תַּת פַּחַדְךָ וַיִּרְאֶתְךָ עַל-פְּנֵי הָעַמִּים תַּחַת כָּל-הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן שִׁמְעֶךָ וְרָגְזוּ וְחָלוּ מִפְּנֶיךָ: כה וְאַשְׁלַח מַלְאָכִים מִמִּדְבָּר קְדָמוֹת אֶל-סִיחֹן מִלֶּךְ חֲשַׁבּוֹן דִּבְרֵי שָׁלוֹם לֵאמֹר: לו אַעֲבֹרָה בָּאֲרָץ בְּדֶרֶךְ בְּדֶרֶךְ אֲלֹךְ לֹא אֶסּוּר יָמִין וּשְׁמָאוֹל: לה אֲכַל בַּכֶּסֶף תִּשְׁבְּרֵנִי וְאֲכַלְתִּי וּמִים בַּכֶּסֶף תִּתֶּן-לִי וּשְׁתִּיתִי רַק אַעֲבֹרָה בְּרִגְלִי: כז כַּאֲשֶׁר עָשׂוּ-לִי בְנֵי עִשָׂו הַיֹּשְׁבִים בְּשַׁעִיר וְהַמֹּאָבִים הַיֹּשְׁבִים בְּעַר עַד אֲשֶׁר אַעֲבֹר אֶת-הַיַּרְדֵּן אֶל-הָאֲרָץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵינוּ

לֹא־לִקְחָנוּ מֵאַתֶּם שְׂשִׁים עוֹר כָּל־חֶבֶל אַרְגָּב
מִמַּלְכַת עֹג בְּבָשָׁן: ה כָּל־אַלֹּה עָרִים בְּצִרַת
חוֹמָה גְּבוּחָה דִּלְתִּים וּבְרִיחַ לְבָד מַעְרֵי הַפְּרִזִּי
הִרְבֵּה מְאֹד: ו וַנַּחֲרֵם אוֹתָם כַּאֲשֶׁר עָשִׂינוּ
לְסִיחֹן מֶלֶךְ חֲשֹׁבֹן הַחֵרֶם כָּל־עִיר מִתָּם הַנָּשִׁים
וְהַטָּף: ז וְכָל־הַבְּהֵמָה וְשִׁלַּל הָעָרִים בְּזוּנוֹ לָנוּ:
ח וַנִּקַּח בָּעֵת הַהוּא אֶת־הָאָרֶץ מִיַּד שְׁנֵי מַלְכֵי
הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר בַּעֲבֹר הִירְדֵּן מִנַּחַל אַרְנֹן עַד־הָרֶ
חֶרְמוֹן: ט צִידִנִּים יִקְרְאוּ לְחֶרְמוֹן שְׂרָן וְהָאֱמֹרִי
יִקְרְאוּ־לּוֹ שְׁנִיר: י כָּל אֶרֶץ הַמִּישֹׁר וְכָל־הַגְּלֵעָד
וְכָל־הַבָּשָׁן עַד־סִלְכָהּ וְאֶדְרַעִי עָרֵי מִמַּלְכַת עֹג
בְּבָשָׁן: יא כִּי רָקִיעֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן נִשְׂאָר מֵיִתֵּר
הַרְפָּאִים הִנֵּה עָרְשׁוֹ עָרֵשׁ בְּרוֹל הִלָּה הוּא
בְּרַבַּת בְּנֵי עַמּוֹן תִּשַׁע אַמּוֹת אַרְפָּה וְאַרְבַּע
אַמּוֹת רַחְבָּה בְּאַמֹּת־אִישׁ: יב וְאֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת
יִרְשֻׁנוּ בָּעֵת הַהוּא מֵעֲרֵעַר אֲשֶׁר־עַל־נַחַל אַרְנֹן
וְחִצֵּי הַר־הַגְּלֵעָד וְעָרָיו נָתַתִּי לְרְאוּבֵנִי וְלַגָּדִי:
יג וְיִתֵּר הַגְּלֵעָד וְכָל־הַבָּשָׁן מִמַּלְכַת עֹג נָתַתִּי
לְחִצֵּי שִׁבְטֵי הַמְּנַשֶּׁה כָּל חֶבֶל הָאֲרָגָב לְכָל־
הַבָּשָׁן הַהוּא יִקְרָא אֶרֶץ רְפָאִים: יד יָאִיר בֶּן־
מְנַשֶּׁה לָקַח אֶת־כָּל־חֶבֶל אַרְגָּב עַד־גְּבוּל
הַגְּשׁוּרִי וְהַמַּעֲכָתִי וַיִּקְרָא אֹתָם עַל־שְׁמוֹ אֶת־
הַבָּשָׁן חֹת יָאִיר עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

~ נקודות משיחות קודש ~

שַׁבַּת חֲזוֹן

הרה"ק מברדיטשוב אָמר, שַׁבַּת חֲזוֹן מְרַאֵם לְכָל
יְהוּדֵי אֶת הַבֵּית הַשְּׁלִישִׁי. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁזֶה נִתְגַּלָּה עַל־יְדוֹ
דְּרָקָא מְשׁוּם שֶׁעֲבוּדָתוֹ הָיְתָה לִפְעַל אֶת הַגְּאֻלָּה, וְכִפִּי שֶׁנֶּרְמַז
גַּם בְּשִׁמוֹ: לוי יצחק – שְׁנֵי הַשְּׁמוֹת הֵם בְּחִינַת גְּבוּרָה, שֶׁהֵיא
שְׂרֵשׁ הַגְּלוּת. אָכֵל בְּגְבוּרָה מִתְלַבֵּשׁ חֹסֶד נִסְתָּר, שֶׁלִּמְעַלָּה
מִחֹסֶד גָּלוּי, וְכֵן נַעֲשֶׂה לוי – הַתְּחַבְּרוּת עִם הַקָּבָ"ה, וַיִּצְחָק
– צִחּוֹק וְשִׂמְחָה הַבָּאָה מֵאַתְּהַפְּכָא תְּשׁוּכָא לְנִהוּרָא.

(ספר השיחות תשמ"ט, כרך ב, עמ' 612)

שְׁבִיעִי טו וְלִמְכִּיר נָתַתִּי אֶת־הַגְּלֵעָד: טז וְלְרְאוּבֵנִי
וְלַגָּדִי נָתַתִּי מִן־הַגְּלֵעָד וְעַד־נַחַל אַרְנֹן תְּהוֹדֶה

נָתַן לָנוּ: ז וְלֹא אָבָה סִיחֹן מֶלֶךְ חֲשֹׁבֹן הַעֲבֵרָנוּ
בּוֹ כִּי־הִקְשָׁה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־רוּחוֹ וְאִמְנִן
אֶת־לִבָּבוֹ לְמַעַן תִּתֵּן בְּיָדְךָ בְּיוֹם הַזֶּה: ס

~ נקודות משיחות קודש ~

שַׁבַּת חֲזוֹן

הרה"ק מברדיטשוב אָמר, שַׁבַּת חֲזוֹן מְרַאֵן לְכָל
אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל אֶת הַמִּקְדָּשׁ דְּלַעֲתִיד מִרְחוֹק" (חֲזוֹן)
מִלְשׁוֹן מַחֲזֶה). וְיֵשׁ לְבָאֵר, שֶׁהוּא עַל־דֶּרֶךְ הַפְּרוּזִים הַשּׁוֹנִים
שֶׁמְכַרְזִים לְמַעַלָּה, שֶׁהַנֶּשְׁמָה לְמַעַלָּה שׁוֹמֶצֶת אוֹתָם, וְזֶה
מִשְׁפִּיעַ גַּם עַל הַנֶּשְׁמָה שְׁבִיבָה, כַּמֶּאֱמָר "מְזַלִּיהוּ חֲזִי". וְאִף
כֵּאֵן: ה' מְזַל שֶׁל הַנֶּשְׁמָה רוֹאֶה אֶת הַמִּקְדָּשׁ, וְרֹאֶה זֶה פּוֹעֵלֶת
עַל הָאָדָם לְמַשָּׁה.

(לקוטי שיחות, כרך כט, עמ' 18)

שִׁישִׁי טז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי רְאֵה הִחַלְתִּי תֵּת לְפָנֶיךָ
אֶת־סִיחֹן וְאֶת־אֲרָצוֹ הַחֵל רֵשׁ לְרִשָּׁתָּהּ אֶת־
אֲרָצוֹ: יז וַיֵּצֵא סִיחֹן לְקִרְאָתָנוּ הוּא וְכָל־עַמּוֹ
לְמַלְחָמָה יִהְיֶה: יח וַיִּתְּנֵהוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְפָנֵינוּ
וַנִּגַּד אֹתוֹ כְּתִיב וַאֲתַכְנוּ קִרִּי וְאֶת־בָּנָיו וְאֶת־כָּל־
עַמּוֹ: יט וַנִּלְכֹּד אֶת־כָּל־עָרָיו בָּעֵת הַהוּא וַנַּחֲרֵם
אֶת־כָּל־עִיר מִתָּם וְהַנָּשִׁים וְהַטָּף לֹא הִשְׁאֲרָנוּ
שְׂרִיד: כ רק הַבְּהֵמָה בְּזוּנוֹ לָנוּ וְשִׁלַּל הָעָרִים
אֲשֶׁר לְכַדְנוּ: כא מֵעֲרֵעַר אֲשֶׁר עַל־שְׂפַת־נַחַל
אַרְנֹן וְהָעִיר אֲשֶׁר בְּנַחַל וְעַד־הַגְּלֵעָד לֹא הָיְתָה
קְרִיָּה אֲשֶׁר שְׁגָבָה מִמֶּנּוּ אֶת־הַכָּל נָתַן יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ לְפָנֵינוּ: כב רק אֶל־אֶרֶץ בְּנֵי־עַמּוֹן לֹא
קָרַבְתָּ כָּל־יָד נַחַל יַבֵּן וְעָרֵי הָהָר וְכָל אֲשֶׁר־
צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ: ג «וַנִּפֶּן וְנַעַל דֶּרֶךְ הַבָּשָׁן
וַיֵּצֵא עֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן לְקִרְאָתָנוּ הוּא וְכָל־עַמּוֹ
לְמַלְחָמָה אֶדְרַעִי: ד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אֶל־תִּירָא
אוֹתוֹ כִּי בְיָדְךָ נָתַתִּי אוֹתוֹ וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ וְאֶת־
אֲרָצוֹ וְעָשִׂיתָ לוֹ כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ לְסִיחֹן מֶלֶךְ
הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֲשֹׁבֹן: ה וַיִּתֵּן יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ בְּיָדֵנוּ גַּם אֶת־עֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן וְאֶת־כָּל־
עַמּוֹ וַנַּגְּבֵהוּ עַד־בִּלְתִּי הִשְׁאִיר־לּוֹ שְׂרִיד: ו וַנִּלְכֹּד
אֶת־כָּל־עָרָיו בָּעֵת הַהוּא לֹא הָיְתָה קְרִיָּה אֲשֶׁר

בְּרִידָה הוּא. אֲמֵן לְעֵלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא, תְּשַׁבְּחָתָא וְנַחֲמָתָא, דְּאִמְרִין בְּעֵלְמָא, וְאִמְרוּ אֲמֵן: אֲמֵן

~ נקודות משיחות קודש ~

שַׁבַּת חֲזוֹן

שַׁבַּת זוּ נִקְרָאת 'שַׁבַּת חֲזוֹן' עַל שֵׁם הַתְּחִלַת הַהִפְטָרָה, "חֲזוֹן וְשַׁעֲיָהּ", שְׁמִדְבָּרַת בְּמִלֵּי דְפּוֹרְעָנוּתָא. לְאִידָךְ, בְּשַׁבַּת זוּ מְרָאִים לְכָל יְהוּדֵי אֶת הַבֵּית הַשְּׁלִישִׁי. וְיֵשׁ לוֹמֵר, שְׂאִין כָּאֵן שְׁנֵי דְבָרִים הַפְּכִיִּים, שְׁכֵן בְּחֻרְבָן עֲצָמוּ 'רֹאִים' כְּכֹר אֶת הַבֵּית הַשְּׁלִישִׁי, שְׁהָרִי הַחֻרְבָן הוּא 'עַל מִנַּת לְתַקֵּן', לְעִבּוֹר מִ'בִּנְיָנָא דְבֵר נִש' לְבִנְיָנָא דְקוֹדֶשׁ-שָׁא-בְרִידָה הוּא; וְנִמְצָא אִפּוּא, שֶׁהוּא עֲצָמוּ בְּגֵדֵר בְּנִין.

(לקוטי שיחות, כרך כט, עמ' 17)

מִפְטִיר כ־ עַד אֲשֶׁר-יָנִיחַ יְהוָה | לְאַחֲיֵכֶם כָּכֶם וִירֵשׁוּ גַם-הֵם אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וְשַׁבְתֶּם אִישׁ לִירֵשְׁתּוֹ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם: כֹּא וְאֶת-יְהוֹשֻׁעַ צִוִּיתִי בָּעֵת הַהִיא לֵאמֹר עֵינֶיךָ הִרְאֵת אֶת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְשָׁנִי הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה בְּנִי-יַעֲשֶׂה יְהוָה לְכָל-הַמְּלָכֹת אֲשֶׁר אֵתָּה עִבֵּר שָׁמָּה: כֹּב לֹא תִירָאוּם כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא הַנִּלְחָם לָכֶם: ססס

~ נקודות משיחות קודש ~

שַׁבַּת חֲזוֹן

ב'שַׁבַּת חֲזוֹן' מְרָאִים לְכָל יְהוּדֵי אֶת הַבֵּית הַשְּׁלִישִׁי. וְהֵנָּה הַבֵּית הַשְּׁלִישִׁי, שְׁכָנְגָד יַעֲקֹב, כֹּא אַחֲרֵי הָרָאשׁוֹן וְהַשְּׁנִי, שְׁכָנְגָד אֲבָרָהָם וְיִצְחָק, וְאַף 'שַׁבַּת חֲזוֹן' קְשׁוּרָה לְפָסַח, שְׁכָנְגָד אֲבָרָהָם, וְלִשְׁבֻעוֹת, שְׁכָנְגָד יִצְחָק. פָּסַח - הִיא הַשַּׁבַּת שֶׁלִּפְנֵי תְּשֻׁעָה בָּאֵב, שְׁחָל תְּמִיד בְּאוֹתוֹ יוֹם שְׁבוּ חָל הַיּוֹם הָרָאשׁוֹן שֶׁל פָּסַח. שְׁבֻעוֹת - חֲגֵג שֶׁלִּפְנֵי תְּשֻׁעָה בָּאֵב הוּא שְׁבֻעוֹת, וְהָרִי הַשְּׁפָעַת כָּל חַג נִמְשָׁכַת עַד לַחֵג הַבָּא.

(לקוטי שיחות, כרך ט, עמ' 30)

הַנִּחַל וְגִבֹּל וְעַד יִכַּךְ הַנִּחַל גִּבֹּל בְּנֵי עַמּוּן: י וְהָעֶרְכָּה וְהַיַּרְדֵּן וְגִבֹּל מִכְנָזֶת וְעַד יָם הָעֶרְכָּה יָם הַמֶּלֶח תַּחַת אֲשֶׁרֶת הַפְּסָגָה מִזִּרְחָה: יי וְאַצּוּ אֶתְכֶם בָּעֵת הַהִיא לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ חֲלוּצִים תַּעֲבֹרּוּ לִפְנֵי אַחֲיֵכֶם בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל כָּל-בְּנֵי-חֵיל: יג וְכִי יִשְׁכְּבוּ וְיִטְפְּכוּ וּמִקְנֵכֶם יִדְּעִתִּי כִּי-מִקְנֶה רַב לָכֶם יֵשְׁבוּ בְּעָרֵיכֶם אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם: דָּ עַד אֲשֶׁר-יָנִיחַ יְהוָה | לְאַחֲיֵכֶם כָּכֶם וִירֵשׁוּ גַם-הֵם אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וְשַׁבְתֶּם אִישׁ לִירֵשְׁתּוֹ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם: כֹּא וְאֶת-יְהוֹשֻׁעַ צִוִּיתִי בָּעֵת הַהִיא לֵאמֹר עֵינֶיךָ הִרְאֵת אֶת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְשָׁנִי הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה בְּנִי-יַעֲשֶׂה יְהוָה לְכָל-הַמְּלָכֹת אֲשֶׁר אֵתָּה עִבֵּר שָׁמָּה: כֹּב לֹא תִירָאוּם כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא הַנִּלְחָם לָכֶם: ססס

ק"ה פסוקים, מלכ"ה סימן.

חצי קדיש

יִתְגַּדֵּל וְיִתְקַדֵּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. אֲמֵן בְּעֵלְמָא דִּי בְּרָא כְרַעוּתָהּ וְיִמְלִיד מְלֻכוּתָהּ, וְיַצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וְיִקְרַב מְשִׁיחָהּ. אֲמֵן בְּחֵיכּוֹן וּבְיוֹמִיכּוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעֵלְמָא וּבְזִמְן קָרִיב וְאִמְרוּ אֲמֵן: אֲמֵן יְהֵא שְׁמָה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וּלְעָלְמֵי עָלְמָא. יתברך: יְהֵא שְׁמָה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וּלְעָלְמֵי עָלְמָא. יתברך, וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאֵר, וְיִתְרַומֵם, וְיִתְנַשָּׂא, וְיִתְהַדָּר, וְיִתְעַלֶּה, וְיִתְהַלָּל, שְׁמָה דְקֻדְשָׁא

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר-שָׁם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲצֵמָיִם הִיא לַמַּחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְרָכֵי־נֶעַם, וְכָל־נִתְיָבְתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בְּיָמֶיהָ, בְּשִׂמְלָתָהּ עֵשֶׂר וְכָבוֹד. יִי חֲפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיקִים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמוקם התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. *האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמִשְׁנֶה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עָמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדְקָה:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

(א) חֲזוֹן, עֵינֵי רְאִיָּה בְּמִרְאֵה הַנְּבוּאָה. בֵּן אֲמוּנָה, אָמַר רַבִּי לִוִּי, דָּבָר זֶה מִסְתָּר בְּיָדֵינוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ, אֲמוּנָה וְאֲמִצָּה מֶלֶךְ יְהוּדָה אֲחִים הִיוּ. אֲשֶׁר חָזָה, אֲשֶׁר רָאָה בְּמִרְאֵה הַנְּבוּאָה. מֶלֶכִּי יְהוּדָה, בִּימֵי הַמְּלָכִים הָאֵלּוּ הָיָה מִתְנַבֵּא. (וּמִנְשֵׁה מֶלֶךְ יְהוּדָה הָרֵגוֹ). (ב) שְׁמַעוּ שְׁמַיִם, שְׁמַעוּ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל מִתְרַעַם עַל יִשְׂרָאֵל. וְאָמַר "שְׁמַעוּ" בְּלִשׁוֹן רַבִּים, עַל שֵׁם שֶׁשָּׂבַע רַקִּיעֵם הֵם. וְהִיאֲזִינִי, וְהִפֹּי אֲזִן לְשִׁמְעוֹ. (וְאָמַר יִשְׁעִיהוּ לְשׁוֹנוֹ בְּהַפֵּךְ מִמֶּה שֶׁאָמַר מִשָּׁה רַבֵּנוּ בְּפִרְשַׁת הָאֲזִינוּ "הָאֲזִינוּ הַשְּׁמַיִם... וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ" (דְּבָרִים ל"א). וְאָמְרוּ רַ"ל בְּזֶה כְּפֹה דְרָשׁוֹת, וְאַחַת מֵהֶן לְפִי שְׁהִיָּה מִשָּׁה קְרוֹב לְשְׁמַיִם, לְפִיכָךְ אָמַר "הָאֲזִינוּ הַשְּׁמַיִם", וְלִפִּי שְׁהִיָּה רְחוֹק מִן הָאָרֶץ, לְפִיכָךְ אָמַר "וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ". אָבֵל יִשְׁעִיָּהוּ אָמַר "שְׁמַעוּ שְׁמַיִם" לְפִי שְׁהִיָּה רְחוֹק מִן הַשְּׁמַיִם, וְאָמַר "וְהִיאֲזִינִי אָרֶץ" לְפִי שְׁהִיָּה קְרוֹב לָאָרֶץ. כִּי דו' דְּבָרִי, כְּלוּמָר, לֹא מַעֲצִמִי אֲנִי אוֹמֵר, אֲלֵא דְבַר ה' כְּפִי וְהוּא שְׁלַחֲנִי לִזְמַר לָכֶם מֶה

עטרת מרים

א חֲזוֹן מִרְאִית הַנְּבוּאָה שֶׁל יִשְׁעִיָּהוּ בֶן־אֲמוּנָה (אֲמוּנָה וְאֲמִצָּה אֲחִים הִיוּ) אֲשֶׁר חָזָה אוֹ עַל־יְהוּדָה וִירוּשָׁלַיִם בְּמִרְאֵה הַנְּבוּאָה בִּימֵי עֲזִיָּהוּ יוֹתָם אַחֲזוּ יְחִזְקִיָּהוּ מֶלֶכִּי יְהוּדָה בִּימֵי אֲרֻבַּע הַמְּלָכִים הָאֵלּוּ נִבֵּא עַד שֶׁעָמַד מִנְשֵׁה הָרֵגוֹ: ב שְׁמַעוּ שְׁמַיִם מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל מִתְרַעַם עַל יִשְׂרָאֵל וְהִיאֲזִינִי אָרֶץ כִּי יְהוּדָה דְּבַר וְלֹא מֵאֲלֵי אֲנִי אוֹמֵר בְּנִים גְּדֻלָּתִי וְרוֹמְמָתִי עַל כֹּל הָאוֹמֹת הַקְּדֻמוֹת וְהֵם פִּשְׁעוּ כִּי וְלֹא חֲשָׁבוּ כְּנֻמֹּל: ג הֵלֵא יָדְךָ מִכִּיד שׁוֹר קִנְהוּ אֶת בְּעָלָיו וְחִמּוֹר הַסָּכֵל בְּיֹתֵר יוֹדֵעַ מְקוֹם אֲבוֹם שֶׁל בְּעָלָיו יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַע לֹא אָבֻ לְדַעַת אוֹתִי, אֶף שֶׁהִמָּה עָמְּוִי וְאֲנִי בְּעֹנֶתֶם, עַם כֹּל זֶה לֹא חֲתֻבּוֹן לֹא יִתְבּוֹנֶנּוּ

הפטרה לפרשת דברים לקריאה בציבור

ולשנים מקרא ואחד תרגום

ישעיה פרק א

א א חֲזוֹן יִשְׁעִיָּהוּ בֶן־אֲמוּנָה אֲשֶׁר חָזָה עַל־יְהוּדָה וִירוּשָׁלַיִם בִּימֵי עֲזִיָּהוּ יוֹתָם אַחֲזוּ יְחִזְקִיָּהוּ מֶלֶכִּי יְהוּדָה: ב שְׁמַעוּ שְׁמַיִם וְהִיאֲזִינִי אָרֶץ כִּי יְהוּדָה דְּבַר בְּנִים גְּדֻלָּתִי וְרוֹמְמָתִי וְהֵם פִּשְׁעוּ כִּי: ג יָדַע שׁוֹר קִנְהוּ אֲבוֹם בְּעָלָיו יִשְׂרָאֵל לֹא

שֶׁאָמַר לְהֵלֵן. בְּנִים גְּדֻלָּתִי וְרוֹמְמָתִי, גְּדֻלָּתִי אוֹתָם וְרוֹמְמָתִים מַעַל כֹּל עַם. (גְּדֻלָּתִים בְּמִתֵּן תּוֹרָתִי לָהֶם, וְרוֹמְמָתִים בְּהַשְׁרָאת שְׂכִיתִי בְּחוּכָם). פִּשְׁעוּ כִּי, מִרְדּוֹ כִּי. ג יָדַע שׁוֹר קִנְהוּ וְגו', הַשׁוֹר יוֹדֵעַ וּמִכִּיד אֶת בְּעָלָיו אֲשֶׁר קִנְהוּ וּמִתְקַנֵּן בְּחִרְשָׁה בָּיִם, וּמֵאַחֵר שֶׁהִרְגִּילוּ בָּכֶּה, חֲרִי הוּא כְּבִי יוֹדֵעַ בּוֹ וּמִכִּידוֹ וְנִשְׁמַע אֵלָיו. אָבֵל חִמּוֹר אֲבוֹם הוּא, וְאִינוּ מִכִּיד אֶת בְּעָלָיו אֲלֵא אֶת הָאֲבוֹם שֶׁהוּא הַמְּקוֹם הַמִּתְקַדֵּם לְמֵאֲבָלִי וְהוֹלֵךְ שְׂמֵה לְהַנָּתֵחוֹ. יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַע, לֹא רָצוּ לְדַעַת אוֹתִי

להיות נשקעים לי. **עמי לא התבונן**, אף על פי שהם עמי ואני בעורתי, עם כל זה אינם נוהגים לב להתבונן בזה. (ד) **הוי גוי חומא**, יש לזקק על עם קדוש שנתפך להיות חומא. **עם כבד עון**, וגם שנאמר בו "פי עם קדוש אתה" (דברים 10), נתפך להיות עם כבד עון, שענותיו רבים וכבדים. **זרע**

מרעים, הם היו "זרע ברך ה'" (ישעיה 58:10), ונתפכו להיות רשעים. **בנים משחיתים**, הם היו נקראים "בנים אתם לה' אלהיכם" (דברים 1:31), ונתפכו להיות משחיתים את דרכם. **נאצו**, הרגו. **נזרו אחור**, פראשו מה' ללכת לאחור, פאדם שממאן לשמע דברי המדבר אליו. (ה) **על מה תבו עוד תוסיפו סרה**, על אותה עברה בעצמה שלקחת עליה, על העברה ההיא בעצמה תוסיפו עוד לעשות סרה לסור מאחרי הקב"ה ובתוספת אסור. ואינכם מתבוננים לחשב הלא בשבילה לקינו. **כל ראש לחלי וכל לבב דין**, הלא על ידי התפאה נהיה כל הראש חולה, וכל הלב כמקאוב. (ו) **אין בו מתם**, אין בו תמימות ושלמות. **פצע וגו'**, במקום אחר יש פצע שהוא מפת הרב, ובמקום אחר תבורה וכו'. **ומכה מריה**, מכה שהיא להחמיר. **לא זרו**, לא יזעיל להם שום פזור של אבקות מרפאות. כלומר, לא נרפאו לשוב בתשובה שלמה. **ולא חפשו**, ולא שום תחבשושות. **ולא רבכה בשמן**, ולא רבוך על ידי שמנים. כלומר, אפלו צד הרעור השוכה אין בהם. (ז) **ארצכם שממה**, לבן תרחה ארצכם שממה. **אדמתכם פרי אדמתכם**, פרי אשר יבוא אליה אויבים זרים

ורחוקים, שהם מהפכים ומחריבים את הכל. (ח) **כספה בכרם**, כמו ספה שעושים בכרם לשמרו עד עת תבציר, ואחר תבציר מניחים אותה ריקנית. **במלונה במקשה**, כמו מקשה שעושים ללנית השומר בשדה הקשואים, כי את הקשואים שומרים בעקר בלילה מפני הנגבים ולא מפני העופות כי קשים הם לאבילת העופות. אבל הכרם שומרים גם ביום מפני העופות. **כעיר נצורה**, כעיר שצור עליה ועשו סבות סביב לה בשביל התגלים שמסתתרים בהם, וכשמתלקים משם הרי הם מניחים את הסבות והולכים. (ט) **לולי ה' צבאות הותר לנו שריר כמעט**, אם לא היה הקב"ה משאיר לנו בחסדו שארית כחשבו המעט. **בסדם היינו וגו'**, היינו ראויים להיות כלים בסדם ועמורה מבלי שארית. (י) **קציני סדם**, שרים שמעשים בסדם. (יא) **למה לי רב זבחיכם**, כי לא צייתי אתכם עליהם אלא כדי שתתקדשו ותעלוני על לבבכם תמיד ולא תתמא. **מריאים**, בהמות פטומות ושמנות. **ועתנדים**, עיז

לדעת מה טוב להם: ד תוי | הנביא מתאמת וקובל על ישראל שהיו מאז גוי קדוש איך נתפכו להיות גוי חמא עם כבד עון זרע מרעים בנים משחיתים את דרכם אשר עזבו את-יהוה נאצו הרגו את-קדוש ישראל נזרו פראשו ללכת אחור לאחוריהם מאצל המקום: ה על-מה תבו עוד מאחר שערנו תוסיפו מוסיפים

סרה לסור מאחרי המקום, הלא כבד כל-ראש מוסיף לחלי וכל-לבב דין ולמה לא תבינו: ו מפפרגל ועד-ראש איננו מתם מקום שלם מאין מכה, אלא יש פצע מכה פתורה במקום אחר ופתורה תכלה במקום אחר ומכה מריה להחמיר ורמזה תמיד עוד במקום אחר, הנעשים האלה לא-זרו לא פור עליהם סמנים המרפאים ולא חפשו במטלות ולא רבכה בשמן לרבעה: ז לבן תרחה ארצכם שממה עריכם שרפות אש פרי אדמתכם לנגדכם בעיניכם תראו איך זרים אכלים אתה ושממה תרחה הארץ במהפכת אויבים זרים שאין חוששים להחריב הארץ: ח ונתתה בת-ציון רקנית מיושבת כספה בכרם שהשומר אינו יושב בה בעת תבציר במלונה ספה ללילה במקשה בשדה קשאים לשמרם מפני הנגבים, כעיר נצורה מאויבים וכשמתלקים מעליה נשארים הסבות ריקן: ט לולי אם לא היה יהוה צבאות הותר לנו שריר שארית כמעט מעט, בסדם היינו כלנו כלים לעמרה דמינו מבלי שארית מה: (ב) השלים הענין, ומתחיל ענין חדש, תוכחת מגולה אודות התקבנות והפעשים הנרצים

אצל ה', איכות התשובה ועזיבת החמא, וימשך עד פסוק כ"א) ישמעו דבר-יהוה קציני שרים הדומים לשרי סדם האוינו תורת אלהינו עם עמרה: יא הואיל ואינכם שבים למה לי רב-זבחיכם יאמר יהוה שבעתי אני קץ בהם עלות אילים ותלב מריאים צאן פטומות וזרים פרים וכבשים ועתנדים חוקרים מן העיזם לא חפצתי הואיל ואינכם

ה' צבאות הותר לנו שריר כמעט, אם לא היה הקב"ה משאיר לנו בחסדו שארית כחשבו המעט. **בסדם היינו וגו'**, היינו ראויים להיות כלים בסדם ועמורה מבלי שארית. (י) **קציני סדם**, שרים שמעשים בסדם. (יא) **למה לי רב זבחיכם**, כי לא צייתי אתכם עליהם אלא כדי שתתקדשו ותעלוני על לבבכם תמיד ולא תתמא. **מריאים**, בהמות פטומות ושמנות. **ועתנדים**, עיז

שבים: יב כי תבאו לראות פני ברגל, אז אומר לכם מי־בקש זאת מידכם רמס לדרך חצרי: יג מתרה אני בכם לא תוסיפו הביא מנחת־שנא שאין בה תועלת כי קמרת העלאת עשן על המזבח תועבה היא לי בין בחדש ושבת בין בימי המועד אשר קרא מקרא אשר

חקראו מקרא קדש, ואתם נעצרים לפני בהקאת קרבנות לא־אוכל לסבול האון ועצרה עקבה שאתם נעצרים לפני: יד זכחי חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי היו עלי למרח ליניעה נלאיתי אני ער נשא לסבול אותם: טו ובפרשיכם כפיכם בעת התפלה אעלים עיני מכם גם בירתרבו תפלה אינני שמע לפי שידרכם דמים נמים מלאו: טז רחצו הסירו כתמי העון בתשובה הזכו הרבו זכות הסירו רע מעלליכם מנגד עיני לפי שרוע מעללי גבר עומדים מול ה' לקטר עליו חדלו מנעו הרע מהרע איש לאחיו: ז למדו היטב להטיב מעשיכם דרשו חקרו המשפט לדעת תדון עם מי, אשרו ישרו חמוץ את הזול, שפמו משפט יתום ריבו אלמנה כי הם העשוקים ברוב: מדוע אינכם שבים אל ה' באשר הוריתכם: יח לכו ורוו גא אתכם ונוכח להדעת מי סרח על מי, ומדוע תדאגו ותיאדו לשוב בתשובה יאמר יהוה, הלא גם אס־יהיו חטאיכם בשנים בחושים בצבע אדום בשלג ילבינו אותם, גם אם עולותיכם יאדימו בתולע השני, שבו צובעים צבע אדום חזק בצמר יהיו: יט אם תאבו תרצו ושמתם בקולי, אז טוב הארץ תאכלו: כ ואם תמאנו אם תהיו ממאנים לשמוע אמר ומריתם וחמרו פי, בתרב תאכלו פי פי יהוה דבר: כא תביא מתאונן לומר איכה היתה לזונה המשגרת בבגלה קריה נאמנה ירושלים עיר אמונה מלאתי

מזלם היתה מלאה משפט צדק ילין בה החמיר בה ועתה נחפכו אנשים להיות מרצחים: כב כסף של כסף היה לסינים לתעוזות נחשת בכסף צדק, ועתה נחפכו אנשיה להיות מרצחים. כב) לסינים, פסלת של כסף נתנו במקום כסף. סכאד, יגד ומשקים משברים שקל. מחול במים, מערב במים

זכרים. לא חפצתי, הואיל ואינכם שבים אלי. יב) לראות פני, בעליהם לרגל רמס חצרי, לדרך ברגליכם כאילו ברמיסה. יג) מנחת שנא, פי הואיל ואינה לי לרצון, הרי היא מנחת שנא, פי אין בה תועלת. קמרת תועבה, הקמרת קמץ מן המנחה נחשבת לי כתועבה. חדש ושבת קרא מקרא, בין בראש חדש בין בשבת בין

בימי המועד אשר תקראו מקרא קדש, ואתם נעצרים לפני בהקאת קרבנות. לא אוכל און ועצרה, לא אוכל לסבול האון שבלבכם לעבודת־זרה ביחד עם העצרה שאתם מתאספים לפני. יד) חדשיכם ומועדיכם, כלומר, זכחי חדשיכם וזכחי מועדיכם. למרח, כאילו היו משא כבד ומתרה לשאת אותם. נלאיתי, כמו "ניעמתי".

טו) ובפרשיכם כפיכם, לשון תפלה הוא, כמו "אפרש את כפי אל ה'" (שמואל ט.כט). דמים, רציחה. טז) רחצו וגו', עשר אזהרות של לשון תשובה יש כאן (רחצו, הזכו, הסירו, חדלו, למדו, דרשו, אשרו, שפטו, ריבו, לכו), כנגד עשרת ימי התשובה, וכנגד עשרה פסוקי מלכות, ועשרה פסוקי זכרונות, ועשרה פסוקי שופרות. רחצו, כלומר, הסירו כתמי העון בתשובה. ז) למדו היטב, למדו להטיב מעשיכם. דרשו משפט, לדרש עד שצא משפט אמת. אשרו חמוץ, ישרו זול, כלומר, להשיב הטולה. שפטו יתום, דינו משפט יתום, שאין לו עזר. ריבו אלמנה, שאם בא לפניו משפט אלמנה והוצאתו לאמתו, עדון לא יצאת ידי חובך עד שתירב בעדה לבעל תדון שבעדה ותיצא מתחת ידו את שהוא חב לה. יח) לכו נא ונוכח, באו בנריות לשוב אל ה' ונוכח לנו פמה תקנה גדולה נתן לנו. בשנים, באדם חוט השני, בתולע, מין גרענים שצובעים בהם צבע אדום. ויש תולעת בכל גרעין. בצמר, כמו צמר לבן ונקי. יט) אם תאבו ושמתם, אם תרצו להיות

נכונים לי לשמע בקולי. תאכלו, נאכלו, תהיו נאכלים על ידי התרב. כא) לזונה, תועה מעל אליה. קריה נאמנה וגו', ירושלים שהיתה קריה נאמנה לה' אליה, והיתה מלאה משפט צדק, ועתה נחפכו אנשיה להיות מרצחים. כב) לסינים, פסלת של כסף נתנו במקום כסף. סכאד, יגד ומשקים משברים שקל. מחול במים, מערב במים

להטעות הדורות. כג. סוררים, קרים מהדרך הטובה. וחברי גנבים, ומתחברים עם גנבים. כלל, כלם כאחד. ודרך שלמנים, האחד מהם אומר לחברו, הצדיקני היום בדיני, ולמחר אצדיקך בדיני. הרי שכלם רודפים תשלום גמולים. יתום לא ישפטו, לא ישפטו להצילו מן העושים אותו. וריב אלמנה לא יבוא אליהם, כשאלמנה פוגשת יתום שיצא מהשופט ולא הועיל כלום, הרי היא חוזרת לאחוריה, ואומרת, ומה זה שהוא איש לא הועיל כלום, אני לא כלשפון. כד. אביר ישראל, תקפו של ישראל. הוי, לשון קריאה והכרות. ואשיבה ידי עליך, אשיב להבות מכה אחר מכה עד כלות הפושעים. ואצרך כבר סיגיה, אסיר ממך את הפנים כמו שפסידים כחמי הגבר על ידי בריה. ואסירה כל בדיליה, ואפריד את הגדיל המערב בבסך, כלומר, הרשעים שגד. כו. במשפט תפדה, עלידי שהיו בה עושי משפט צדק, תפדה מעונותיה. ושביה בצדקה, השבים ששבו אל ציון מן המקומות אשר נפוצו שמה, יהיה בוכות ששבו להיות אנשי אמת וצדקה.

בפנים: כג. שריך סוררים וחברי גנבים כלל אהב שחד ודרך שלמנים יתום לא ישפטו וריב אלמנה לא יבוא אליהם: כד. לכן נאם האדון יהוה צבאות אביר ישראל הוי אנתם מצרי ואנקמה מאויבי: כה ואשיבה ידי עליך ואצרך כבר סיגיה ואסירה כל בדיליך: כו ואשיבה שפטיך כבראשונה ויעציד כבתחלה אחרייכן יקרא לך עיר הצדק קריה נאמנה: כז ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה:

שיעשו ישראל תפדה מעונותיה ושביה עושי תשובה בצדקה על ידי שיצדיקו מעשיהם נגד קונם ובראם:

לאחר שמוסיים ההפטרס יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריו, ודבר אחד מדבריו אחזר לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו: רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלוכת נפש תושיע ותשמח במהרה בימינו. ברוך אתה יי, משמח ציון בבניה: שמחנו, יי אלהינו, באלהיו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה נרו לעולם ועד: ברוך אתה יי, מגן דוד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתַּת לָנוּ יי
 אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וּלְמִנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתִפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
 מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְבָּרֵךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
 אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

קריאת התורה למנחת שבת קודש

לָכֵם: ד לא תִסְפוּ עַל־הַדְּבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי מַצְוֶה
 אֲתֶכֶם וְלֹא תִגְרְעוּ מִמֶּנּוּ לִשְׁמֹר אֶת־מִצְוֹת
 יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אָנֹכִי מַצְוֶה אֲתֶכֶם:
 ג עֵינֵיכֶם הֲרֹאוּ אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה בְּכַעַל
 פְּעוֹר בִּי כֹל־הָאִישׁ אֲשֶׁר הִלֵּךְ אַחֲרֵי בְעַל־
 פְּעוֹר הַשְּׂמִידוֹ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִקִּרְבְּךָ: ו וְאַתֶּם
 הַדְּבָקִים בַּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כָּלְכֶם הַיּוֹם:
 (ישראל) ה רֵאָה וּלְמַדְתִּי אֲתֶכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים
 כַּאֲשֶׁר צִוִּי יְהוָה אֱלֹהֵי לַעֲשׂוֹת כֵּן בִּקְרִיב
 הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּאִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:
 וּשְׂמֹרְתֶם וַעֲשִׂיתֶם כִּי הוּא חֻכְמַתְכֶם
 וּבִנְיַתְכֶם לַעֲנִי הָעַמִּים אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן אֶת
 כָּל־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאָמְרוּ רַק עַם־חֲכָם וְנָבוֹן
 הָגוֹי הַגָּדוֹל הַזֶּה: ו בִּי מִי־גוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר־לוֹ
 אֱלֹהִים קִרְבִּים אֵלָיו בַּיהוָה אֱלֹהֵינוּ כָּכָל־קִרְאָנוּ
 אֵלָיו: ח וּכְלִי גָּדוֹל אֲשֶׁר־לוֹ חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים
 צְדִיקִים כָּכָל הַתּוֹרָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אָנֹכִי נָתַן
 לְפָנֵיכֶם הַיּוֹם:

ב וְאַתְחַנֵּן אֶל־יְהוָה בָּעֵת הַהִוא לֵאמֹר:
 כ אֲדֹנָי יְהוִה אַתָּה הַחֲלוּת לְהִרְאוֹת אֶת־עַבְדְּךָ
 אֶת־גְּדֹלְךָ וְאֶת־יָדְךָ הַחֲזָקָה אֲשֶׁר מִי־אֵל
 בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה כַּמַּעֲשִׂיךָ
 וּכְגִבּוֹרְתְּךָ: כה אֶעֱבְרֶה־נָּא וְאֶרְאֶה אֶת־הָאָרֶץ
 הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן הַזֶּה הַטּוֹב הַזֶּה
 וְהַלְבֵּנוּ: (לוי) כו וַיַּתְעֵבֶר יְהוָה בִּי לְמַעַנְכֶם וְלֹא
 שָׁמַע אֵלַי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי רַב־לָךְ אֶל־תּוֹסֵף
 דִּבֵּר אֵלַי עוֹד בְּדִבְרֵי הַזֶּה: כז עָלָה וּרְאֵה
 הַפְסָגָה וְשֵׂא עֵינֶיךָ יָמָּה וְצַפְנָה וְתִימְנָה
 וּמִזְרָחָה וְרֵאָה כְּעֵינֶיךָ כִּי־לֹא תַעֲבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן
 הַזֶּה: כח וְצִוּ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וְחֻזְקָהוּ וְאַמְצָהוּ
 כִּי־הוּא יַעֲבֹר לְפָנֵי הָעָם הַזֶּה וְהוּא יַנְחִיל
 אוֹתָם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּרְאֶה: כח וַיָּשָׁב בְּגוֹיָא
 מוֹל בֵּית פְּעוֹר: כד וַעֲתָה יִשְׂרָאֵל שָׁמַע
 אֶל־הַחֻקִּים וְאֶל־הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מְלַמֵּד
 אֲתֶכֶם לַעֲשׂוֹת לְמַעַן תַּחֲיוּ וּבְאַתֶּם וִירִשְׁתֶּם
 אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם נָתַן

אם משיח יתעכב חס-ושלום בימים הבאים – מציעים,
 שימשיכו בעריכת 'סיומים' גם בימים שלאחרי-זה, עד חמישה
 עשר באב, ועד בכלל

משיחות שבת פרשת דברים, יום א' עשירי באב, ויום ב', י"א באב
 ה'תשס"א

משנה ב

רבי חנינא סגן הכהנים אומר, הוי מתפלל בשלומה של מלכות, שאלמלא מוראה, איש את רעהו חיים בלעו. רבי חנינא בן תרדיון אומר, שנים שיושבין ואין ביניהן דברי תורה, חרי זה מושב לצים, שנאמר ובמושב לצים לא ישב. אבל שנים שיושבין ויש ביניהם דברי תורה, שכניה שרויה ביניהם, שנאמר אז נדברו יראי יי' איש אל רעהו ויקשב יי' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי יי' וכל השטי שמו. אין לי אלא שנים, מנין שאפלו אחד שיושב ועוסק בתורה, שתקדוש פרוץ הוא קובץ לו שכר, שנאמר ישב בדרך וידם כי נטל עליו:

~ נקודות משיחות קודש ~

לכאורה מדובר כאן בשני קצוות מנוגדים, בקצה האחד "שכינה שרויה" ובקצה הנגדי "מושב לצים". וצריך להבין מדוע בהעדר "שכינה שרויה" הופך המעמד ל"מושב לצים"? הרי די בכך שנאמר כי אין ביניהם דברי תורה אזי "אין שכינה שרויה ביניהם", אך מה עושה זאת לחמור כל-כך – "מושב לצים"?

ויש לומר שבדבריו מעמיד אותנו התנא על יסוד גדול ו חשוב, והוא: שבין דרך־הישר להיפך ממנה, אין "אמצע"; כאשר יש סטיה מדרך־הישר, התוצאה הישירה והמיידיית היא – דרך רעה.

רעיון זה מוצאים אנו גם בתחילת המשנה (ובכך יש לבאר הקשר בין שני המאמרים שבאותה משנה): "אלמלא מוראה של מלכות איש את רעהו חיים בלעו" – כאשר אין "מוראה של מלכות" אין מצב ביניים, אלא המציאות יכולה להתדרדר עד לכדי כך ש"איש את רעהו חיים בלעו"!

בדומה לפירוש הבעל-שם-טוב על הפסוק "פן יפתח ולבבכם – וסרתם ועבדתם אלוקים אחרים", שבין ה"יפתח ולבבכם" ל"ועבדתם אלוקים אחרים", אין מצב של ביניים. בלשון הבעל שם טוב, "כאשר האדם מפריד את עצמו מה' יתברך, מיד הוא עובד עבודה-זרה ולא יש דבר ממוצע"².

את יסוד הענין מסביר רבינו הזקן בתניא³ שזהו הפירוש "סטרא אחרא" – "צד אחר שאינו צד הקדושה". לכן, כל מחשבה, דיבור או מעשה, "אשר לא לה' המה ולרצונו ולעבודתו" אינם זוכים ל"מעמד ביניים" – בין הקדושה לטומאה. אלא הופכים מיד ל"סטרא אחרא".

זוהי אם-כן גם כוונת התנא במשנתנו: כאשר אין "שכינה שרויה ביניהן", זהו "מושב לצים"; וכאשר אין "מוראה של מלכות" – "איש את רעהו חיים בלעו".

מאמר המשנה "שנים שיושבין וכו'" בא כהמשך
לנאמר בתחילת המשנה "הוי מתפלל בשלומה של
מלכות". ולכאורה, טעון הסבר מה הקשר בין שני
הנושאים?

ניתן לבאר זאת על פי המוסבר שענינה של ההוראה "הוי מתפלל בשלומה של מלכות" הוא לעורר את מורא המלכות כפי שהוא בשרשה – מלכותו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, כי על ידי כך מתבטל רגש הגאווה שבאדם כלפי זולתו.

בהמשך לכן באים דברי המשנה "שנים שיושבין ויש ביניהם דברי תורה שכינה שרויה ביניהם". תוכן הדברים הוא, שאם אדם העוסק בתורה מבקש לבחון את עצמו האמנם נפטר ממידת הגאווה, עליו לעשות זאת תוך כדי לימוד תורה (מכיון שהתורה היא מציאות). אם הוא לומד תורה לבדו, ללא חבר, יתכן והסיבה לכך היא ההרגשה שהוא נעלה מחבירו בדרגת הלימוד – ואם כך, טרם ביטל את גאוותו ואת הרגשת מציאותו. כפי שמפרשי המשנה מפרשים זאת בתחילת המשנה¹: "שנים שיושבין ואין ביניהן דברי תורה וכו'" – שאף אם עוסקים בתורה כל אחד לבדו ואין חיבור ביניהם הרי זה בכלל מושב לצים, כיון ש"כל אחד מהביל ומתלוץץ בלבו על ידיעת ולימוד חבריו".

אך אם "יש ביניהן דברי תורה", דיינו שבפוסק בתורה הוא רואה בזולת שווה-ערך אליו, הרי זו הוכחה על "התבטלותו" ואי הרגשת מעלותיו, ואזי "שכינה שרויה ביניהן, – מתגלית מלכותו של הקדוש ברוך הוא, זו המביאה לידי שלימות היראה והביטול לאלקות.

משום כך גם מכנה הפסוק את מי שזכו לכך בתואר "יראי ה'". – שכן היראה (הפועלת ביטול על האדם) היא הסיבה לכך ש"יש ביניהן דברי תורה".

(ע"פ ש"פ ואתחנן ה'תשכ"ח.

מתוך 'שערי אבות' בהוצאת היכל מנחם)

(ע"פ לקוטי שיחות יז, עמ' 369.

ממתוך 'שערי אבות' בהוצאת היכל מנחם)

ביאורים לפרקי אבות

בכל העולם - פרק ב

משנה א

רבי אומר, איזוהי דרך ישרה שיביר לו האדם, כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם. והוי זחיר במצוה קלה כבחמורה, שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות. והוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר עברה כנגד הפסדה. והסתכל בשלשה דברים ואי אתה בא לידי עברה, דע מה למעלה ממך, עין רואה ואזן שומעת, וכל מעשיך כספר נכתבין:

~ נקודות משיחות קודש ~

אולם בכך לא די וצריך להיות גם "תפארת לו מן האדם", דהיינו ש"חיותו" והתלהבותו בתורה ובמצוות תשפיע גם על סביבתו שאף האנשים הסובבים אותו ילמדו להכיר את היופי והתפארת שבתורה ומצוות!

(ע"פ 999 השיחות תשמ"ח ע' 419, 999 השיחות תש"נ עמ' 240.)
מתוך שערי אבות בהוצאת היכל מנחם

באופן כללי יש שתי דרכים בעבודת ה': א. עבודה עם עצמו – בלימוד התורה ובתפילה; ב. עבודה עם הזולת – גמילות חסדים.

ואף כי ברור שיש לעסוק בשתייהן גם יחד, הרי שבדרך כלל עיקר ההתעסקות (אצל כל אחד ואחד) היא באחת משתי הדרכים, כאשר הדרך השנייה טפלה לראשונה.

דוגמה לזה מצאנו אצל התנאים וכפי שכותב רבינו הזקן⁵: "על דרך שמצינו ברבן יוחנן בן זכאי שהיה שר התורה המלמד תורה לישראל... ומרבי חנינא בן דוסא לא נמצא שהיה מלמד תורה על דרך רבן יוחנן בן זכאי ולא נמצא בשמו דינים במשנה; אבל... תפילתו היתה נשמעת יותר מרבן יוחנן בן זכאי". נשאלת אפוא השאלה, "איזוהי דרך ישרה שיביר לו האדם"? מהי הדרך המועדפת מבין השתיים – עבודה עם עצמו (תורה ותפילה) או עבודה עם הזולת (חסד)?

מחדש רבי במשנתנו כי הדרך הרצויה ש"יביר לו האדם" היא – "כל שהיא תפארת לעושיה (עבודה עם עצמו) ותפארת לו מן האדם" (עבודה עם הזולת). דהיינו, שעל אדם לעסוק בשתי הדרכים בשלימות, לכל תבוא האחת על חשבון האחרת. שילובן של שתי הדרכים יוצר "תפארת".

(ע"פ התוועדות ש"פ דברים ה'תשל"ה. מתוך שערי אבות בהוצאת היכל מנחם)

מפרשי המשנה¹ מרבים להקשות על משנתנו:

א. מה פשר השאלה "איזוהי דרך ישרה", הרי מקרא מפורש הוא², "כי ישרים דרכי ה'" וכן³, "פיקודי ה' ישרים", היינו, שדרך התורה היא היא הדרך הישרה?!

ב. "שיביר לו האדם" – האמנם מניחים לכל אדם ואדם לברור ולהחליט בעצמו מהי הדרך הישרה? הרי לשם כך בדיוק ניתנה התורה!

ג. "כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם" – וכי הדרך הישרה נקבעת בהתאם לדעתם של בני-אדם?!

ויש לומר בביאור המשנה, אמנם אין כל ספק ש"דרך ישרה" היא דרך התורה והמצוות. שאלת המשנה היא – מהי הדרך הישרה לכך שעבודת ה' וקיום התורה ומצוות של האדם יהיו בשלימות.

פירוש הדברים: באופן כללי עומדות לפני האדם שתי דרכים לקיום תורה ומצוות: הדרך הראשונה, דרך של קבלת-עול, דהיינו אף שאינו מבין בשכלו את גודל מעלת המצוות, הרי הוא עושה זאת כ"עובדת עבד"; דרך שניה היא, קיום מצוות מתוך הבנה והשגה דבר המביא ל"חיות" ותענוג בעבודתו.

והנה, ראשית עבודת האדם צריכה להיות בדרך של קבלת עול מלכות שמים ועול מצות⁴. אך שלימות העבודה היא בשעה שקיום התורה ומצוותיה נעשה גם מתוך הבנת היוקר והטוב שבתורה ומצוות ומתוך הרגשת התענוג שבקיומן.

זאת אפוא כוונת המשנה:

"איזוהי דרך ישרה" – מהי השלימות בקיום התורה ומצוות? ותשובת המשנה – "שיביר לו האדם", דהיינו שקיום המצוות יבוא מתוך בחירת האדם והכרת שכלו, כי אז עבודתו נעשית מתוך תענוג ו"חיות" והרי היא "תפארת לעושיה".

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
			א	ש	א	ש										
באר שבע (ק)	5:45	5:49	8:34	8:36	9:14	9:16	10:26	10:28	13:22	13:22	19:47	19:45	20:17	20:14	19:26	20:26
חיפה (ק)	5:41	5:44	8:30	8:33	9:11	9:13	10:24	10:26	13:21	13:21	19:54	19:51	20:20	20:17	19:18	20:29
ירושלים (ק)	5:42	5:46	8:31	8:34	9:12	9:14	10:24	10:25	13:20	13:20	19:52	19:50	20:16	20:14	19:10	20:26
תל אביב (ק)	5:44	5:47	8:32	8:35	9:13	9:15	10:25	10:27	13:22	13:22	19:49	19:47	20:19	20:16	19:25	20:28
אוסטריה, וינה (ק)	5:07	5:13	7:52	7:59	9:01	9:05	10:22	10:25	13:40	13:40	20:53	20:48	21:36	21:30	20:31	21:48
אוסטרליה, מלבורן (ח)	7:34	7:31	9:19	9:18	9:58	9:57	10:49	10:48	12:56	12:56	17:19	17:23	17:49	17:52	17:03	18:04
אוקראינה, אודסה (ק)	5:16	5:22	8:05	8:10	9:07	9:11	10:27	10:29	13:42	13:42	20:49	20:44	21:29	21:24	20:27	21:40
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	4:51	4:57	7:36	7:43	8:46	8:49	10:07	10:10	13:25	13:25	20:40	20:34	21:23	21:16	20:17	21:34
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	5:08	5:15	7:47	7:56	9:08	9:11	10:30	10:33	13:51	13:51	21:13	21:07	21:59	21:52	20:51	22:12
אוקראינה, קייב (ק)	5:00	5:07	7:37	7:47	9:00	9:03	10:22	10:25	13:44	13:44	21:07	21:01	21:53	21:46	20:44	22:06
אדוד, אמירויות, אבו דאבי (ח)	5:42	5:44	8:27	8:29	9:03	9:05	10:13	10:14	13:02	13:02	19:14	19:13	19:41	19:40	18:53	19:50
אטלידה, מילאנו (ק)	5:46	5:52	8:36	8:41	9:36	9:39	10:55	10:57	14:08	14:07	21:14	21:09	21:50	21:45	20:49	22:01
אקוודור, קיטו (ח)	6:16	6:17	8:45	8:46	9:16	9:17	10:19	10:19	12:50	12:51	18:23	18:24	18:47	18:47	18:06	18:56
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:59	7:57	9:50	9:49	10:27	10:26	11:19	11:19	13:29	13:30	18:01	18:04	18:29	18:33	17:45	18:44
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	9:08	9:05	10:46	10:45	11:28	11:26	12:17	12:16	14:21	14:22	18:34	18:39	19:07	19:11	18:20	19:23
ארה"ב, בולטימור (ק)	5:50	5:55	8:41	8:45	9:29	9:32	10:45	10:47	13:49	13:49	20:34	20:30	21:07	21:04	20:13	21:17
ארה"ב, ברוקלין (ק)	5:35	5:40	8:26	8:30	9:16	9:19	10:33	10:35	13:39	13:39	20:27	20:24	21:02	20:58	20:06	21:12
ארה"ב, גרסי סטי (ק)	5:36	5:40	8:27	8:30	9:17	9:19	10:33	10:35	13:39	13:39	20:28	20:24	21:03	20:58	20:07	21:12
ארה"ב, דטרויט (ק)	6:06	6:11	8:57	9:01	9:50	9:53	11:07	11:09	14:16	14:16	21:09	21:05	21:45	21:40	20:48	21:55
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:29	6:33	9:17	9:19	9:56	9:58	11:08	11:09	14:02	14:02	20:26	20:23	20:53	20:51	20:05	21:02
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	5:50	5:54	8:40	8:43	9:22	9:24	10:35	10:37	13:33	13:34	20:05	20:02	20:35	20:32	19:45	20:44
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:38	6:40	9:23	9:25	10:00	10:02	11:10	11:11	14:01	14:01	20:16	20:14	20:43	20:41	19:56	20:52
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	5:29	5:34	8:20	8:24	9:11	9:14	10:28	10:30	13:35	13:35	20:25	20:21	21:00	20:56	20:04	21:10
ארה"ב, ניו יורק, גן ישראל (ק)	5:35	5:40	8:26	8:30	9:18	9:20	10:35	10:37	13:42	13:42	20:34	20:30	21:10	21:05	20:13	21:20
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	6:00	6:05	8:51	8:55	9:41	9:43	10:59	10:57	14:03	14:03	20:51	20:47	21:25	21:21	20:30	21:35
ארה"ב, שיקגו (ק)	5:26	5:31	8:17	8:21	9:09	9:12	10:26	10:28	13:34	13:34	20:26	20:22	21:01	20:57	20:05	21:11
בוליביה, לה-פס (ח)	7:02	7:01	9:16	9:16	9:48	9:48	10:46	10:46	13:08	13:09	18:15	18:17	18:40	18:41	17:58	18:51
בלגיה, אנטוורפן (ק)	5:41	5:48	8:12	8:25	9:42	9:46	11:05	11:08	14:29	14:29	21:55	21:49	22:42	22:35	21:32	22:55
בלגיה, בריסל (ק)	5:43	5:50	8:18	8:28	9:43	9:47	11:06	11:09	14:29	14:29	21:53	21:47	22:40	22:33	21:30	22:53
ברזיל, סאו פאולו (ח)	6:49	6:48	8:55	8:55	9:29	9:28	10:25	10:25	12:42	12:43	17:41	17:43	18:02	18:04	17:20	18:14
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:36	6:34	8:43	8:43	9:16	9:16	10:12	10:12	12:30	12:31	17:25	17:28	17:51	17:54	17:09	18:03
ברטינה, לונדון (ק)	4:57	5:04	7:25	7:40	9:00	9:03	10:23	10:26	13:47	13:47	21:16	21:10	22:03	21:55	20:54	22:16
ברטינה, מנצ'סטר (ק)	4:55	5:03	-	-	9:03	9:07	10:28	10:31	13:56	13:56	21:33	21:27	22:26	22:18	21:13	22:41
גרמניה, ברלין (ק)	4:58	5:06	-	-	9:03	9:07	10:27	10:30	13:53	13:53	21:27	21:21	22:16	22:08	21:02	22:30
גרמניה, פרנקפורט (ק)	5:29	5:36	8:08	8:17	9:28	9:32	10:50	10:53	14:11	14:11	21:32	21:27	22:18	22:11	21:10	22:31
דרום אפריקה, ויטסבורג (ח)	6:55	6:53	8:58	8:57	9:32	9:31	10:27	10:27	12:43	12:44	17:38	17:41	17:58	18:00	17:16	18:11
הודו, מומבאי (ח)	6:08	6:10	8:50	8:52	9:24	9:26	10:33	10:32	13:17	13:18	19:20	19:19	19:46	19:44	19:01	19:55
הודו, פונה (ח)	6:05	6:07	8:47	8:49	9:21	9:22	10:29	10:30	13:13	13:14	19:15	19:14	19:41	19:40	18:56	19:50
הונגריה, בודפשט (ק)	4:59	5:05	7:46	7:52	8:52	8:55	10:12	10:15	13:29	13:29	20:39	20:34	21:21	21:15	20:17	21:33
טורקיה, איסטנבול (ח)	4:39	4:43	7:30	7:33	8:20	8:23	9:37	9:39	12:43	12:44	19:33	19:29	20:08	20:04	19:12	20:18

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
יוון, אתונה (ק)	6:12	6:17	9:03	9:06	9:50	9:52	11:05	11:06	14:07	14:08	20:49	20:46	21:22	21:18	20:28	21:31
מולדובה, קישינב (ק)	5:22	5:28	8:09	8:15	9:14	9:17	10:34	10:36	13:49	13:50	20:58	20:54	21:39	21:34	20:37	21:51
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:05	6:07	8:47	8:49	9:21	9:23	10:29	10:30	13:15	13:15	19:18	19:17	19:44	19:42	18:59	19:53
ניו-זילנד, קריסטצ'רץ' (ח)	8:07	8:03	9:34	9:32	10:19	10:17	11:06	11:05	13:05	13:06	17:04	17:09	17:39	17:44	16:50	17:58
נפאל, קטמנדו (ח)	5:16	5:19	8:03	8:05	8:41	8:42	9:52	9:53	12:44	12:44	19:02	19:01	19:30	19:28	18:43	19:39
סין, בייג'ינג (ח)	4:56	5:00	7:47	7:50	8:36	8:38	9:52	9:54	12:57	12:57	19:44	19:40	20:18	20:14	19:21	20:28
סינגפור, סינגפור (ח)	7:05	7:05	9:34	9:35	10:05	10:06	11:08	11:09	13:41	13:41	19:16	19:16	19:40	19:40	18:58	19:49
פליין, ורשא (ק)	4:29	4:36	-	7:05	8:33	8:37	9:57	10:00	13:23	13:23	20:54	20:47	21:44	21:36	20:31	21:57
פרו, לימה (ח)	6:30	6:30	8:49	8:49	9:20	9:20	10:19	10:20	12:44	12:45	17:58	18:00	18:22	18:24	17:41	18:33
צרפת, ליון (ק)	6:03	6:08	8:52	8:57	9:52	9:55	11:12	11:14	14:25	14:25	21:30	21:25	22:09	22:04	21:08	22:20
צרפת, פריז (ק)	6:00	6:06	8:44	8:51	9:56	9:59	11:17	11:20	14:36	14:36	21:54	21:49	22:36	22:29	21:30	22:48
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:51	5:52	8:23	8:24	8:54	8:55	9:58	9:59	12:33	12:34	18:13	18:14	18:37	18:37	17:56	18:47
קנדה, טורונטו (ק)	5:47	5:53	8:38	8:42	9:33	9:36	10:51	10:53	14:01	14:01	21:02	20:57	21:36	21:31	20:37	21:46
קנדה, מונטריאול (ק)	5:17	5:23	8:07	8:12	9:07	9:10	10:26	10:28	13:38	13:39	20:43	20:39	21:21	21:16	20:20	21:32
קפריסין, לרנקה (ק)	5:41	5:45	8:31	8:34	9:14	9:16	10:28	10:29	13:27	13:27	20:01	19:58	20:32	20:29	19:41	20:41
רוסיה, לובאטוביטש (ח)	4:34	4:43	-	-	8:46	8:50	10:12	10:15	13:44	13:44	21:29	21:21	22:26	22:16	21:05	22:42
רוסיה, מוסקבה (ח)	4:02	4:10	-	-	8:16	8:21	9:44	9:47	13:18	13:18	21:12	21:04	22:08	21:58	20:44	22:25
רוסיה, פטרבורג (ח)	3:57	4:08	-	-	8:28	8:34	10:01	10:06	13:50	13:50	22:10	22:00	23:39	23:20	21:42	0:14
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	4:37	4:43	7:25	7:31	8:30	8:33	9:50	9:52	13:06	13:06	20:16	20:11	20:57	20:51	19:54	21:08
שווייץ, ציריך (ק)	5:42	5:47	8:29	8:35	9:34	9:38	10:55	10:57	14:11	14:11	21:26	21:21	22:03	21:57	20:59	22:14
טאילנד, בנגקוק (ח)	5:57	5:59	8:36	8:37	9:09	9:10	10:15	10:16	12:56	12:57	18:50	18:50	19:15	19:14	18:32	19:24

(*) הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהג הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפילת הדרך

צריך לאמרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בכל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצערנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף פל-אויב ואורב ולסמים וחיזת רעות בדרך ומכל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלה כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרה בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי וזוגתו רינת שיחיו

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il | Otzar770.com | Chasidut.tv | Lahak.org

הרשמה כמנויים
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמדות נדרים פלוס

P.P.
שולם
1949
תל אביב

